MEDULLA
THEOLOGICA
EX SACRIS SCRIPTURIS, CONCILIORUM PONTIFICUMQUE DECRETIS, ET SANCTORUM PATRUM AC DOCTORUM PLACITIS EXPRESSA.

IN QUA QUIDQUID, TUM AD FIDEI MYSTERIA ſanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibuſvis ſecernenda; tum ad Sacramenta debitè conficienda & miniſtranda, tum ad actiones humanas juxta divinæ legis normam dirigendas, ſpectare poteſt, facili ac compendiaria methodo explicatur.

Authore Magiſtro LUDOVICO ABELLY Pariſino in Sacra Theologiæ Facultate Doctore.

EDITIO OCTAVA, ET POSTREMA, AB IPSO AUTHORE EMENDATA, & quamplurimis Capitibus & Sectionibus aucta: adjectis etiam variis indicibus, nec non Methodica catecheſi, ex ipſius Medullæ Theologicis effatis concinnatâ.

PARS PRIMA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LUGDUNI,
Sumptibus FRANCISCI COMBA, viâ Mercatoria ſub ſigno trium Virtutum.

M. DC. LXXVII.

CVM APPROBATIONE ET PERMISSV.

JESU CHRISTO
ÆTERNO SACERDOTI,
PRINCIPI PASTORUM,
Animarum Epiſcopo.
DEO VERO,
VERI DEI FILIO.

DIGNUS es, DOMINE accipere Librum, & aperire ſignacula ejus; quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo: *Librum equidem illum, æternæ veritatis tuæ arcana continentem, nemo neque in Cælo, neque in Terra, neque ſubtus terram, aperire, nedum reſpicere dignus erat. Abſcondita erat im myſterio Sapientia, nec ulli Principum hujus ſæculi pervia; donec veniſti, & viciſti, librumque de dextera ſedentis in Throno accepiſti, ac illius ſignacula omnia reſeraſti. Cui ergo myſtici illius Libri hoc qualecumque fragmentum offerrem ac dicarem, quàm tibi? in quo, & ex quo ſunt omnes Theſauri Sapientiæ; & ad quem proinde, tanquam ad proprium fontem, Sapientia omnis Angelica & humana recurrere debet. Quamvis autem Divinitatis tuæ lucem inacceſſibilem revereatur & reformidet tam exilis opuſculi tenuitas; invitat tamen, imò attrahit ſingularis illa tua, & ineffabilis prorsùs benignitas, ac humanitas, quæ apparuit omnibus hominibus, erudiens illos. Certè ad priſci illius tui ta-*

bernaculi fores, non gemmea ſolùm, & aurea vaſa; ſed etiam caprarum pili, & alia perexigua munuſcula, rerumque utiliſſimarum libamina, offerebantur; nec minuta illa duo in gazophylacium miſſa, tibi diſplicuerunt. En igitur, ne vacuus omninò in tuæ Majeſtatis conſpectu appaream, Libellum hunc ſupplex affero, & obnoxiè precor: ut qui vilia & contemptibilia eligere conſueviſti, ut fortia quæque confundas; id etiamnum præſtare digneris, meque non in gladio, haſta, aut clypeo: ſed in funda tantùm, & lapide, contra errorem ac peccatum decertantem, dexteræ tuæ virtute confirmes; omneſque quibus opuſculum iſtud utcumque uſui eſſe poterit, gratiæ tuæ benedictionibus adeò copioſis prævenias, excites, & adjuves; ut veritatis tuæ lucem agnoſcere & amplecti; illi firmiter inhærere, tibique in ſanctitate & juſtitia omnibus diebus deſervire valeant, ac in ævum confiteri: quoniam Dignus es accipere virtutem, & Divinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

PRÆFATIO

PRÆFATIO,

IN QUA EXPLICATUR.

QVIS SIT HVIVS OPERIS SCOPVS, QVODVE authore conſilium.

CUM inter plurima & maxima, quæ propria ſunt Sacerdotis munera, illud in primis recenſeatur; quod (ſicut olim per Prophetam ſancivit Deus Malach. 2.) doctrinam legis ab illius ore populus requirere debeat: ideóque (ut ſanctus Leo Papa edixit Epiſt.23.) inſcitia in ſacerdotibus nec excuſatione digna ſit, nec veniâ: cùm illa (ut habetur in Concil. Tolet. 4. c.24.) cunctorum errorum mater, imò innumerorum propè malorum in Eccleſia radix ſit & origo. Inde inferri poteſt, quâ ratione illi, quos in ſortem ſuam Chriſtus Dominus elegit, & quibus docendi ducendique alios officium commiſit, ſcientiam illam divinæ legis, non ſolùm ſedulò adipiſci, ſed & adeptam ſollicitè cuſtodire teneantur.

Quæ cùm ita ſe habeant, experientiâ nihilominùs ſatis manifeſtâ compertum eſt, plurimos ſacrorum Ordinum charactere inſignitos, divinæ illius ſcientiæ ſtudium, vel omninò abjicere; vel ſi annos aliquot in eo impendunt, illis elapſis, continuò libros ac ſcripta deponere, & eorum oblivionem paulatim incurrere, quorum cognitionem ſibi non ſine labore comparaverant.

Idcircò quibuſdam ſpectatæ virtutis viris, ac in eo doctrinæ genere verſatiſſimis viſum eſt, ordini ſacerdotali conſultiſſimum fore; ſi ex universâ Theologiâ, tam ſpeculativa, ſeu (ut vocant) Scholaſticâ, quàm practicâ ſeu morali, ea potiſſimùm ſeligerentur, ac in quoddam veluti compendium redigerentur, quæ ab univerſis ſacerdotibus maximè ſciri oporteret, ut muneri ſuo ſatisfacere, omneſque injuncti ſibi officij partes, ut par eſt, adimplere poſſent. Qua ratione iis aliquo pacto provideretur, qui jam ad ſacerdotium promoti, hujus tamen divinæ ſcientiæ notitiam, temporis injuriâ, aut rerum ſibi ad id neceſſariarum defectu, aut aliâ quavis ex causâ comparare, vel neglexerunt, vel nullatenus potuerunt. Ac etiam alij, qui Theologiæ operam navarunt, illiuſque ſtadium, aut totum, aut in partem emenſi ſunt; ex plurimis & variis, quæ in Paleſtrâ Theologicâ didicerunt, ea potiſſimùm ob oculos haberent, quæ maximè ipſis utilia, imò & neceſſaria eſſe cenſentur.

Hinc patet, quiſnam ſit hujus operis ſcopus: nimirum his & illis æquè conſulere: & ad hoc præcipuas ac ſcitu maximè neceſſarias veritates ex vaſtiſſimo illo Theo-

logicæ ſcientiæ ſinu, veluti pretioſas quaſdam margaritas colligere, ipſiſque in mente recondendas offerre.

Ut verò hunc finem ac ſcopum author aſſequeretur, ea potiſſimùm in hac Theologicâ ſynopſi ſeligere propoſitum illi fuit, quæ tum ad fidei myſteria, ſanè ac rectè intelligenda, & à quibuſvis erroribus ſecernenda; tum ad Sacramenta debitè conficienda & miniſtranda: tum ad actiones humanas, juxta divinæ legis normam dirigendas conducere poſſunt: omiſſis aliis difficilioribus & ſubtiltoribus ipſius Theologiæ quæſtionibus: non quidem ut inutilibus; quippe quæ multùm ſplendoris ac roboris huic divinæ ſcientiæ afferre poſſunt, ideoque à ſapientiſſimis Magiſtris & Doctoribus cum uberrimo ingeniorum fructu tractantur: ſedut fini à ſe intento minùs neceſſariis.

In hac autem primâ hujus operis parte, quam exhibet, quæque præcipuarum veritatum ad fidei myſteria ſpectantium elucidationem complectitur: hunc ſibi majoris facilitatis gratiâ ordinem præfixit. Ut ſcilicet 1. explicaret ea, quæ ad ipſius fidei rationem ſpectant: cùm hæc virtus ſit veluti baſis ac fundamentum, non modò rerum ſperandarum (quod dixit Apoſtolus Hebr. 11.) ſed etiam veritatum cognoſcendarum: tum de primario illius fidei objecto ageret, nempe Deo, ſive ut in eſſentiâ uno, aut ut trino in perſonis. Exinde rerum omnium emanationem ab ipſo Deo; & ſic Angelorum naturam, primi hominis conditionem, ejuſdemque ac ſimul totius humani generis lapſum exponeret. Poſteà de ipſius humani generis per divini Verbi incarnationem reparatione. Ac demum de præcipuo ipſius Incarnationis fructu, nimirùm gratiâ divinâ tractaret. Et ſic hæc prima pars in ſex tractatus divideretur, quorum primus eſſet de fide: ſecundus de Deo, ut in eſſentiâ uno: tertius de eodem, ut trino in perſonis: quartus de creatione Angeli & hominis, & utriuſque lapſu: quintus de humani generis reparatione per Verbi divini Incarnationem: ſextus denique & ultimus de gratiâ divinâ ejuſque effectibus, nempe juſtificatione ac merito.

Hoc etiam in quolibet tractatu ſibi peculiari ſtudio ſervandum propoſuit, ut; quantùm fieri poteſt, res veras à falſis, & certas ab incertis diſcerneret: Ac etiam, ut quoties aliquæ veritates probandæ occurrerent, illæ præſertim, quæ erroribus ab Eccleſia proſcriptis ſunt oppoſitæ; ad earum probationem primò adhiberet Scripturas, tum Conciliorum aut Pontificum decreta (ſi quæ ſint) exinde ſanctorum Patrum authoritates, ac demum argumenta aliqua Theologica: ſervatâ tamen ſemper in omnibus ea brevitate ac facilitate, quam compendij ratio exigit.

Ex quibus intelligi poteſt, quare opuſculum iſtud, *Medulla Theologica* titulo inſcriptum ſit: quia nimirùm ſepoſitio mnibus aliis (ut ſuprà dictum eſt) quæ myſticam Theologiæ arborem inſtar corticis circumveſtiunt, aut vice frondium vel florum exornant, ſola hîc illius veluti medulla expreſſa reperitur. Et eò libentiùs titulus is uſurpatus eſt, quò inſolentiùs eundem ante aliquot annos pſeudo-Theologus quidam Amſtelodamenſis libello variis erroribus & mendaciis conſarcinato affixerat; illum videlicet hac ratione ab injuſto poſſeſſore vindicando, & veræ ac legitimæ Theologiæ reſtituendo.

Non deerunt fortaſſis, qui poſt tot & tam nobiles inſignium Theologorum elucubrationes, opuſculum iſtud fruſtrà & inutiliter in lucem prodire arbitrentur; præſertim cum jam aliàs & etiam nuper viri doctiſſimi in Theologia compendiario modo explicanda operam poſuerint, ejuſque ſynopſim abſolutiſſimam ediderint; ita ut idem iterum attentare, nihil aliud eſſe videatur, quàm actum agere. Verùm

ex iis, quæ ſuprà dicta ſunt, facilè quivis intelligere poterit, ſcopum huic operi propoſitum longè diverſum eſſe ab eo, quem alij ſpectaſſe videntur. Illi ſiquidem hoc præſertim intenderunt, ut ipſius Theologiæ arcana omnia, etiam reconditiſſima & ſubtiliſſima, evolverent; lectoremque aptum & idoneum efficerent, ad exercitationes in Theologicis palæſtris aſſuetas. At verò in hoc opuſculo, omiſſis omnibus aliis, neceſſitati ſoli conſultum eſt: idque præſertim intentum, ut illi, qui ordinibus ſacris aſcripti ſunt, eam (quam ſcientiam ſalutis Propheta vocat) probè teneant: ſicque & ſeipſos, & alios, quos juvare & inſtituere tenentur, ſalvos facere poſſint.

Cæterùm, an ſcopum illum ſibi propoſitum author attigerit, pio atque benevolo lectori judicandum relinquit: hocque ab illo ſolum enixè precatur, ut ſi quid in hoc qualicumque opuſculo improbandum occurrat (quod utique fore non diffitetur) id ſibi tanquam Chriſtiano, Chriſtianus condonet & ignoſcat: ſi quid utile aut aptum, illud omne Deo optimo Maximo, ejuſque gratiæ aſcribat, eique proinde laudem omnem & gloriam, tanquam illi ſoli debitam, rependat.

OBSERVA

OBSERVATIO.

Super his, quæ in hac ſeptima editione ab Authore præſtita ſunt.

CUm in anterioribus editionibus plurima errata, præli vitio, in hunc librum irrepſerint, hoc præſertim ſibi in hâc ſeptimâ editione Author propoſuit, ut quàm emendatiſſima prodiret, ideóque in relegendis, emendandiſque exemplaribus operam ipſe ſuam impendit, eámque prætereà variis capitibus, ſectionibus, paragraphis, obſervationibus, &c. auxit, tùm ad clariorem lucem eorum, quæ in hoc libro continentur, tùm ad uberiorem ipſorum legentium profectum & utilitatem: quæ quidem Aſteriſco notavit, ut faciliùs quivis agnoſcat, quæ huic editioni de novo acceſſerunt. Addidit prætereà varios indices qui in prioribus editionibus deſiderabantur. Ac demùm ad calcem ſecundæ partis Catecheſim methodicam, ex ipſius Medullæ Theologicæ effatis concinnatam appoſuit, ut ex hujus libri lectione Eccleſiaſtici viri non modo ea, quæ propriæ inſtitutioni, ſed & quæ aliorum ædificationi & inſtructioni proficua ſunt, haurire poſſint.

INDEX

INDEX

TRACTATUUM, CAPITUM & Sectionum primæ Partis.

QUÆSTIONES PROOEMIALES de ipſa Theologia.

Sect. I. QVID ſit Theologia, & quodnam ſit ejus objectum.
II. Ex quibus locis argumenta Theologica educantur.
III. Quænam ſit concluſionum Theologicarum certitudo
IV. Quænam diſpoſitiones requirantur in eo, qui inveſtigandis Theologicis veritatibus incumbit.

TRACTATUS I.

DE FIDE.

CAPUT I.

De Fidei neceſſitate.

Sect. I. QVid ſit, & quotuplici modo ſumatur fides, pag. 1
II. An fides neceſſaria ſit ad ſalutem neceſſitate præcepti. 2
III. An fides neceſſaria ſit ad ſalutem neceſſitate medij. 3
IV. An ſit ad ſalutem neceſſarium explicitam myſteriorum aliquorum fidem habere, & quorum. 3
V. An fides externa ſit ad ſalutem neceſſaria. 5

CAPUT II.

De objecto materiali fidei.

Sect. I. QVinam libri ſacræ Scripturæ ſint canonici. 6
II. De variis ſacræ Scripturæ editionibus & quænam ex illis ſit authentica. 7
III. Ad quem pertineat definire verum & legitimum ſacræ Scripturæ ſenſum. 8
*IV. Quænam ſit vera Eccleſia, ad quam pertinet verum & legitimum Scripturæ ſenſum definire, & quibus notis illa dignoſcatur. 8
V. An præter canonicas Scripturas ſint aliquæ traditiones fide divinâ credendæ 9
VI. De Symbolo Fidei. 10
VII. An objecta Fidei creverint ſucceſſu temporis. 11

CAPUT III.

De objecto formali Fidei.

Sect. I. AN Deus quatenùs eſt ſuprema & infallibilis veritas revelans, ſit formale objectum fidei. 11
II. An revelatio divina ut ſit formale objectum fidei, debeat eſſe obſcura & inevidens. 12
III. An divina revelatio debeat eſſe publica, vel privata. 13
IV. Unde poſſit dignoſci an revelatio privata ſit à Deo, ac proinde ſufficiens pro eliciendo actu fidei. 14
V. An fidei divinæ poſſit ſubeſſe falſum 15
VI. An ſit aliqua evidentia credibilitatis in iis veritatibus, quæ fide ſupernaturali credi debent. 16
VII. Quibus argumentis ſeu motivis veritates noſtræ fidei ſint evidenter credibiles ibid.
VIII. Quodnam ſit illud in quod ultimò fides reſolvatur. 17
IX. Quomodo actus fidei ſit in praxim redigendus 18.

CAPUT IV.

* De vitiis fidei oppoſitis.

Sect. I. AN infidelitas ſit peccatum. 19
* II. Quot ſunt ſpecies infidelitatis. 20
*III. Quid ſit hæreſis. ibid.
* IV. Quænam ratione dignoſci poſſit an doctrina aliqua ſeu propoſitio ſit hæretica. 21
* §. I. Ad illud dignoſcendum certiſſimam regulam, eſſe authoritatem ſacræ Scripturæ ac divinæ traditionis. 22
* §. II. Authoritatem Eccleſiæ ad id quoque neceſſariam eſſe. ibid.
* §. III. Conciliorum univerſalium decreta eſſe quo-

que medium certiſſimum ad dignoſcendos errores. 23
* §. IV. Pontificis Romani auctoritatem in iis quæ, fidem ſpectant, eſſe etiam medium certiſſimum ad doctrinam orthodoxam ab hæreticâ diſcernendam. ibid.
* §. V. Quomodo juxta ea quæ dicta ſunt, quivis Theologus de doctrina aliqua judicium ferre poſſit. 24

TRACTATUS II.

DE DEO.

CAPUT I.

De exiſtentia Dei.

Sect. I. Quibus rationibus probari poſſit Deum eſſe. 25.
II. Quibus rationibus demonſtrari poſſit unum eſſe Deum & non plures, 26
III. An poſſit à nobis aliquod nomen Deo imponi & qualiter nominari debeat. 27

CAPUT II.

De Attributis divinis.

Sect. I. An, & quomodo Attributa Dei inter ſe, & ab ejus eſſentia diſtinguantur, 28
II. An divina eſſentia ſit omninò ſimplex, 29
III. An & quâ ratione divina eſſentia in ſua ſimplicitate contineat omnes rerum omnium perfectiones, ibid.
IV. An Deus ſit immutabilis, 30
V. An Deus ſit æternus, ibid.
VI. An, & quâ ratione Deus ſit ubique præſens, 31
VII. An Deus ſit in omni genere perfectionis infinitus. ibid.

CAPUT III.

De Scientia Dei.

Sect. I. An ſit in Deo ſcientia, & qualis illa ſit, 32
II. Quodnam ſit objectum ſcientiæ divinæ, ſeu quaſnam res Deus cognoſcat, ibid.
III. Quomodo Deus cognoſcat futura contingentia, 33
IV. An Deus cognoſcat futura conditionata. 34
V. An aliquæ rerum creatarum ideæ in Deo ſint, 36

CAPUT IV.

De voluntate Dei.

Sect. I. An ſit in Deo voluntas, & qualis, 36
II. Quænam ſint objecta divinæ voluntatis, 37
III. An voluntas Dei ſit libera, 38
IV. Quænam ſit divinæ voluntatis efficacitas, 39
V. An, & quâ ratione in divina voluntate amor, odium, miſericordia, juſtitia, & ſimiles affectus reperiantur, 40
VI. An ſit in Deo providentia, & ad quæ ſe extendat, 41

CAPUT V.

De Prædeſtinatione.

Sect. I. Quid prædeſtinationis, quid item reprobationis nomine debeat intelligi. 42
II. Quid fides Catholica de prædeſtinatione & reprobatione credendum proponat, 43
III. An ſolùm peccatum originale ſit cauſa reprobationis poſitivæ tam adultorum quàm infantium. 44
IV. An prædeſtinatio ad gloriam ſit ante, vel poſt prævisa merita, 46
V. Quid ſuper quæſtione in ſectione præcedenti propoſita ſentiendum videatur, 47
VI. Quinam ſint effectus prædeſtinationis & reprobationis, 49
VII. An prædeſtinatio ſit certa, & an à prædeſtinato cognoſci poſſit, ibid.

CAPUT VI.

De cognoſcibilitate Dei, ſeu de modo, quo ab intellectu creato Deus clarè cognoſci poteſt.

Sect. I. An clara Dei cognitio ſit intellectui creato poſſibilis, 50
II. An de facto nunc beati eſſentiam Dei clarè videant, 51
* III. An intellectus creatus indigeat ſpecie aliquâ intelligibili ad videndum Deum. 52
IV. An ad Deum clarè videndum intellectus creatus lumine aliquo ſupernaturali indigeat. 53
V. Quid intellectus lumine gloriæ illuſtratus in divina eſſentia videat. 54
VI. Quaſnam res præter Deum in ſtatu gloriæ beati cognoſcant. 55
VII. An omnes beati æqualiter Deum videant. 56

TRACTATUS III.

De Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio.

CAPUT I.

De iis, quæ ſpectant ad myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis in genere.

Sect. I. An myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis naturali ratione cognoſci poſſit. 57
II. An ſint plures in Deo perſonæ. 58
III. An ſint aliquæ proceſſiones in perſonis divinis, & quot? 59
IV. An ſint aliquæ relationes inter perſonas divinas, quot & quales? 60
V. An ſint admittendæ aliquæ notiones in perſonis divinis, & quæ? 61
* VI. Quot in divinis ſubſtantiæ quot exiſtentiæ, quot item ſubſiſtentiæ & hypoſtaſes admittendæ ſunt. 62

CAPUT II.

De perſonis divinis in particulari.

Sect. I. Quænam nomina primæ in divinis perſonæ propriè conveniant. 63
II. Quid fides Catholica de ſecunda ſanctiſſimæ Trinitatis perſona credendum proponat. 64
III. Ob quam rationem filij proceſſio dicatur, & verè ſit generatio; Spiritus ſancti verò nec ſit, nec dici poſſit. 65
IV. Quo ſenſu ſecunda in divinis Perſona vocetur Verbum. 66
V. Quid fides Catholica de tertia in divinis perſona credendum proponat. 66
VI. Quo ſenſu Spiritus ſanctus vocetur amor. 68

VII.

VII. *Qua ratione Perſona una in divinis mitti dicatur ab alia.* ibid.
VIII. *Quomodo de ſanctiſſimæ Trinitatis myſterio ſit loquendum.* 69

TRACTATUS IV.

De creatione hominis, & Angeli, ac utriuſque lapſu.

CAPUT I.

De creatione rerum in genere.

Sect. I. *AN Deus ſit cauſa efficiens rerum omnium.* 70.
II. *An ſolius Dei proprium ſit creare.* 71
III. *An aliqua creatura fuerint, vel eſſe potuerint ab æterno.* 72

CAPUT II.

De creatione Angelorum, eorumque natura.

Sect. I. *QUandonam Angeli creati ſint.* 73
II. *Ubinam creati ſunt Angeli.* ibid.
III. *An Angeli ſint omninò incorporei.* 74
IV. *Quid de loco & motu Angelorum ſentiendum ſit.* 75
V. *Quomodo Angeli cognoſcant ſe, vel alias res.* 76
VI. *Quaſnam res Angeli cognoſcant.* 77
VII. *Qualis ſit Angelorum voluntas.* 80
VIII. *Quomodo Angeli inter ſe loquantur.* ibid.
IX. *Quid de ordinibus Angelorum ſentiendum ſit.* 81

CAPUT III.

De bonorum Angelorum merito ac beatitudine, & malorum peccato ac damnatione.

Sect. I. *QUodnam fuit Angelorum bonorum meritum, & malorum peccatum.* 82
II. *Quiſnam ſit ſtatus Angelorum in gloria.* 83
III. *Qualia ſint officia Angelorum beatorum erga homines.* 84
IV. *Qualis ſit ſtatus damnationis reproborum Angelorum* 85
V. *Quæ ſit dæmonum conditio quoad intellectum & voluntatem.* 87
VI. *Quomodò à dæmonibus homines impugnentur.* ibid.

CAPUT IV.

De creatione hominis in ſtatu innocentiæ.

Sect. I. *QUid de creatione hominis ſentiendum ſit, & qualis ſit ejus anima, an incorporea & immortalis.* 88
II. *Qualis fuerit conditio primi hominis quoad intellectum.* 89
III. *Qualis fuerit conditio primi hominis quoad voluntatem, & alias animæ potentias.* 90
IV. *An in ſtatu innocentiæ homo fuiſſet immortalis.* 91

CAPUT V.

De lapſu hominis & peccato originali.

Sect. I. *QUale fuerit primorum parentum peccatum.* 92.
II. *An peccatum primi hominis in ejus poſteros traducatur.* 93
III. *Quid ſit propriè peccatum originale.* 94
IV. *Quinam ſint effectus peccati originalis in hac vita.* 95
V. *Quinam ſint effectus peccati originalis in futura vita.* 96

TRACTATUS V.

De generis humani reparatione, per Verbi divini Incarnationem.

CAPUT I.

De veritate Myſterij Incarnationis.

Sect. I. *QUid nomine Incarnationis Verbi divini intelligendum ſit.* 98
II. *Quomodo hujus myſterij veritas contra Ethnicos probari poſſit.* ibid.
III. *Quomodo ejuſdem myſterij probari poſſit veritas contra Judæos.* 100
IV. *Quomodo eadem veritas poſſit contra hæreticos propugnari.* 101
V. *An conveniens fuerit Incarnationis myſterium.* 102
VI. *An Incarnationis myſterium fuerit neceſſarium.* ibid.
VII. *An ſi homo non peccaſſet, Filius Dei incarnatus fuiſſet.* 104

CAPUT II.

De modo quo peractum eſt Incarnationis myſterium.

Sect. I. *QUid ſit unio hypoſtatica.* 105
II. *An ſola Filij perſona naturam humanam aſſumpſerit.* 106
III. *An poſt duarum in Chriſto naturarum unionem manſerit proprietatum utriuſque naturæ diſtinctio.* 107
IV. *Quænam humanæ naturæ partes à Verbo aſſumpta ſint.* ibid.
V. *Quo ordine partes humanæ naturæ à Verbo aſſumpta ſint.* 108
VI. *An Chriſtus aliquos corporis defectus aſſumpſerit.* 109
VII. *An Chriſtus in anima ſua defectus aliquos habuerit.* ibid.

CAPUT III.

De modo quo de myſterio Incarnationis loquendum eſt.

Sect. I. *AN in Chriſto aliqua communicatio idiomatum admittenda ſit.* 111
II. *Traduntur quædam regulæ in hac communica-*

tione idiomatum enuncianda obſervanda. ibid.
III. *Obſervationes aliqua traduntur ſuper regulis ſuperiori ſectione propoſitis.* 112

CAPUT IV.

De Gratia Chriſti.

Sect. I. *QUalis fuerit gratia Chriſti.* 113
II. *An in Chriſto fuerint virtutes & dona Spiritus ſancti.* 114

CAPUT V.

De Scientia Dei.

Sect. I *QUalis fuerit ſcientia Chriſti.* 115
II. *Ad quaſnam res Chriſti ſcientia ſe extenderit.* 116

CAPUT VI.

De voluntate & merito Chriſti.

Sect. I. *AN Chriſti voluntas fuerit libera.* 117
II. *Qua ratione Chriſti voluntas libera fuerit.* 118
III. *An & quâ ratione Chriſti actiones fuerint meritoria.* 119
IV. *Quid Chriſtus Dominus ſibi, & quid nobis meruerit.* 120
V. *An & qua ratione Chriſti merita omnibus hominibus applicentur.* 121
VI. *Quandò Chriſtus Deum Patrem oraverit.* 124

CAPUT VII.

De vitæ ac mortis Chriſti Domini myſteriis.

Sect. I. *DE Chriſti Domini ingreſſu in hunc mundum.* ibid.
II. *De Circumciſione, & impoſitione nominis Ieſu.* 125
III. *De progreſſu vita Chriſti Domini in hoc mundo.* 126
IV. *De egreſſu Chriſti Domini ex hoc mundo.* 127
V. *De Chriſti Domini deſcenſu ad inferos.* 128
VI. *De Chriſti Domini Reſurrectione* 129
VII. *De Chriſti Domini in cœlos aſcenſione & ad dexteram Patris ſeſſione.* ibid.
VIII. *De regia Chriſti poteſtate.* 130
IX. *De judiciaria Chriſti Domini poteſtate.* 131
X. *De dignitate capitis, qua Chriſto Domino competit, reſpectu tam Angelorum quàm hominum.* 132
* XI. *De Sacerdotio Chriſti.* 133
* XII. *De eximio & honorifico Redemptoris & Mediatoris titulo qui in ſcripturis Chriſto Domino tribuitur.* 134

CAPUT VIII.

De adoratione Chriſto Domino debita, nec non de veneratione ſanctiſſimæ Matri ejus, cæteriſque Sanctis, ac eorum Reliquiis & imaginibus exhibenda.

Sect. I. *QUanam adoratio humanitati Chriſti debeatur.* 135
II. *Quomodò ſancti à nobis colendi ſunt.* 137
III. *Qualis cultus ſanctiſſima Virgini Deipara Maria debeatur.* 138
IV. *Qualis veneratio imaginibus & Reliquiis exhibenda ſit.* 141

TRACTATUS VI.

De Gratia Divina.

CAPUT I.

De neceſſitate gratiæ divinæ.

Sect. I. *QUid nomine gratia intelligatur.* 143
II. *Quinam fuerint errores Pelagianorum circa gratia neceſſitatem.* 144
§. I. *Quid de Pelagianorum erroribus cenſuerint Africana Concilia, Carthaginenſe ac Milevitanum.* 145
§. II. *Quale judicium fuerit Innocentij Papa ſuper iiſdem erroribus.* ibid.
§. III. *Quid contra eoſdem errores in altero Concilio Carthaginenſi ſtatutum fuerit.* ibid.
§. IV. *Quid ſuper Pelagianorum & Semipelagianorum erroribus edixerit Cœleſtinus Papa.* 146
§. V. *Quid Gelaſius Papa, quid item Concilium Arauſicanum ſecundum, contra Pelagianorum & Semipelagianorum reliquias decreverint.* 147
III. *De variis humana natura ſtatibus* 148
IV. *An & qua ratione gratia, qua in ſtatu innocentia collata fuit, differat ab illa, qua in ſtatu natura lapſa confertur.* 149
V. *An gratia neceſſaria ſit ad cognoſcendum quodlibet verum.* 150
VI. *An poſſit homo velle aut facere bonum aliquod ſine gratia.* 151
VII. *An poſſit homo ſine gratia habituali bonum aliquod opus exercere.* 153
VIII. *An ſine fide poſſit aliquod opus moraliter bonum exercere.* 154
IX. *An homo juſtus indigeat gratia actualis auxilio ad operandum bonum, & ad finalem perſeverantiam conſequendam.* 155

CAPUT II.

De Gratia ſufficienti.

Sect. I. *QUid ſit gratia praveniens, excitans & operans.* 156
II. *Quia ſit gratia adjuvans, cooperans, comitans & ſubſequens.* 157
III. *An detur gratia ſufficiens.* 158
§. I. *Gratiam ſufficientem, qua in ſtatu natura lapſa homini datur, talem eſſe ut illi reſiſtere poſſit, & de facto aliquando reſiſtat, probatur ex variis Scriptura locis.* 159
§. II. *Eadem ſententia Conciliorum authoritate probatur.* 160
§. III. *Probatur eadem ſententia ex ſanctis Patribus.* ibid.
§. IV. *Solvuntur objectiones.* 161
V. *An cuilibet homini detur gratia ſufficiens ad ſalutem.* 162
IV. *An Deus velit omnes homines ſalvos fieri.* 163
* VI. *Deturne gratia ſufficiens ad mandata Dei ſervanda omnibus illis, qui ea ſervare tenentur, & peccant non ſervando.* 164

* VII.

* VII. *Deiurne peccatoribus obduratis auxilium gratia ſufficiens ad converſionem.* 165
* VIII. *An verè dici poſſit, etiam parvulis abſque Baptiſmo decedentibus, dari media ad ſalutem ſufficientia.* 167

CAPUT III.

De gratia efficaci.

Sect. I. *QUid ſit gratia effi-ax, & quâ ratione à ſufficienti diſtinguatur.* 168
II. *In quo propriè conſiſtat ipſius gratia efficacia.* 169

CAPUT IV.

De gratiæ effectibus, ac in primis de juſtificatione.

Sect. I. *IN quo propriè & formaliter conſiſtat hominis juſtificatio.* 170
II. *Quinam ſunt effectus gratia habitualis ſanctificantis.* 172
III. *An ſimul cum habituali gratia, aliqui virtutum habitus in animam infundantur.* 173
IV. *An gratia habitualis à charitate diſtincta ſit.* 174
V. *An aliqua diſpoſitiones ad juſtificationem requirantur, & qua?* 175
VI. *An gratia habitualis, ſeu charitas augeri, vel minui, vel amitti poſſit.* 176
VII. *An aliquis certò ſcire poſſit ſe eſſe juſtificatum.* 177

CAPUT V.

De altero gratiæ effectu, ſeu de merito.

Sect. I. *AN poſſit homo aliquid à Deo mereri.* 178
II. *An meritum rectè dividatur in meritum de condigno, & meritum de congruo.* ibid.
III *Quanam conditiones requirantur ad meritum ex parte illius qui meretur* 179
IV. *Quanam conditiones requirantur ex parte actus meritorij.* ibid.
V. *Quanam res cadant ſub meritum.* 181
VI. *An juſtus de condigno mereri vitam æternam poſſit.* 182
VII. *An unus poſſit alteri mereri primam gratiam, & alia dona ad ſalutem neceſſaria.* 184
* *Relatio Gallicanorum Epiſcoporum ad Pontificem Max. Innocentium X.* 185
* *Conſtitutio SS. in Chriſto, P. ac D. N. D. Innocentij Papa X. quâ declarantur & definiuntur quinque propoſitiones in materia fidei* 186
* *Reſcriptum SS. D. N. Innocentij Papa X. ad univerſos Archiepiſcopos & Epiſcopos Gallia* 187.
* *Epiſtola Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Gallia in Pariſienſi urbe congregatorum.* ibid.
* *Alia eorumdem Epiſtola.* 188
* *Alia eorumdem Epiſtola.* 189
* *Aliud Reſcriptum SS. D. N. Innocentij Papa X.* 190.
* *Epiſtola Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Gallia in generalibus Cleri Comitiis.* ibid.
* *Conſtitutio SS in Chriſto P. ac D. N. D. Alexandri Papa VII.* 191
* *Alia Epiſtola Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Gallia in generalibus Cleri Comitiis.* 193
* *Reſcriptum SS. D. Alexandri Papa VII,* 195

QUÆSTIONES
Procemiales de ipſa Theologia.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Theologia, & quodnam ſit ejus objectum?

NOMEN Theologiæ, ſi vim & ſignificationem illius ſpectemus, pro quacunque de Deo ac rebus divinis doctrinâ ſumi poteſt, ut docet S. Auguſtinus lib. 8. de Civit. cap. 1. Unde & ipſi Ethnici ſcriptores, qui de rebus divinis tractaverunt, olim Theologi dicti ſunt, ut obſervat idem S. Pater lib. 18. de Civit. cap. 14. Si verò illius nominis apud Scriptores Eccleſiaſticos communem acceptionem attendamus, Theologiæ nomine eam ſolùm de Deo ac rebus divinis doctrinam ſignificari inveniemus; quæ, non ſolo rationis lumine cōparatur, ſed divinâ præſertim revelatione nititur.

Eſt autem duplex doctrina, quæ divinâ revelatione innixa eſt. Una eſt ipſa fides; quâ res divinitùs revelatas intelligimus. Altera, quâ res ipſas per fidem intellectas explicare, perſuadere, ac contra hæreticos, & alios ipſius fidei adverſarios propugnare poſſumus. De utraque loquitur idem S. Auguſtinus lib. 14. de Trin. cap. 1. *Aliud eſt*, inquit, *ſcire, quid credere debeamus; quod docet fides: aliud autem ſcire, quemadmodum hoc ipſum, & piis opituletur, & contra impios defendatur, quod proprio appellare vocabulo ſcientiam videtur Apoſtolus.* Et hæc ſecunda doctrinæ ſpecies, ſecundùm receptum communiter uſum, proprio nomine Theologia vocatur. De qua proinde quæritur, an ſit ſcientia, an verò ad aliquam aliam virtutem intellectualem pertineat? Pro reſolutione,

Dicendum 1. Theologiam non eſſe ſcientiam ſtrictè ſumptam, eo modo, quo ſcientiæ nomen à Philoſophis ſumi ſolet.

Ad rationem enim ſcientiæ ſecundùm illos requiritur, ut ſit cognitio certa & evidens. Quāvis autem Theologia ſit certiſſima, imò ſcientias quaſcunque certitudine antecellat: non eſt tamen evidens; cùm ejus principia, quæ à fide petuntur, obſcura ſint, & inevidentia.

Dicendum 2. Theologiam non eſſe fidem divinam; quamvis eam præſupponat, ipſique innitatur.

Theologica ſiquidem doctrina diſcurſiva eſt; fides autem nullo utitur diſcurſu, ſed in ipſa revelatione divinâ ſimpliciter acquieſcit.

Dicendum 3. Theologiam, quamvis, nec ſcientia propriè dicta, nec fides ſit; ex utraque tamen aliquid participare: ex fide quidem certitudinem, cum inevidentia: ex ſcientiâ verò, tùm certitudinem, tum diſcurrendi rationem.

Quatenùs enim nititur principiis per divinam revelationem cognitis, ex fide habet quòd ſit certiſſima, licet inevidens. Quatenus verò concluſiones aliquas ex illis principiis per diſcurſum elicit ex ſcientia habet quòd ſit diſcurſiva ſeu argumentativa, ſimulque ex illa certitudinem illam accipit, quæ per ipſam diſcurrendi rationem haberi poteſt.

Dicendum 4. Theologiam, ſi alicujus intellectualis habitus nomine appellanda ſit, dici poſſe ſapientiam.

Proprietates ſiquidem omnes quæ, ſapientiæ communiter tribuuntur, maximè illi conveniūt. Sunt autem quatuor præcipuæ à Philoſopho libro 1. Metaph. capite ſecundo enumeratæ.

Prima eſt, ſapientiam aſſe cognitionem univerſaliſſimam. At nulla doctrina univerſalior eſſe poteſt ipſâ Theologiâ, quæ Deum ipſum, qui eſt prima & univerſaliſſima cauſa, tanquam principale objectum ſuum conſiderat. Unde etiam aliquo medo ſpectat ad illam agere de omnibus rebus, quatenùs à Deo ſunt, tanquam à cauſa prima efficiente, vel ad ipſum, tanquam ad ultimum finem referuntur.

Secunda ſapientiæ proprietas eſt, quod ſit circa res difficillimas, & maximè à ſenſibus remotas. Et hoc Theologiæ cōvenit; cùm verſetur circa cognitionem rerū ſupernaturalium, quæ ſunt, non ſolùm à ſēſibus, ſed etiā ab ipſa ratione humana maximè remotæ, ac proinde difficillimæ: cùm ad illorum intelligentiam captivandus ſit

intel

intellectus in obſequium fidei.

Tertia ſapientiæ proprietas eſt, quòd ſit certiſſima, & procedat ex principiis certiſſimis. Et hoc etiam Theologiæ competit, ut ex antè dictis patet.

Quarta denique ſapientiæ proprietas eſt, ut ad nullam aliam cognitionem ordinetur, ſed aliis omnibus præſit ,eaſque dirigat. Et hoc etiam habet Theologia: ad nullam enim aliam ſcientiam ſuperiorem ordinatur; imò aliis ſcientiis tanquam ancillis utitur, juxta illud Prov.9. *Miſit ancillas ſuas vocare ad arcem*:hoc eſt,quòd alias ſcientias ad altiorem finem dirigit & ordinat: v. g. moralis Philoſophiæ cognitionem,ad aſſecutionem vitæ æternæ. Sicque Theologia rectè dici poteſt vera & perfecta hominis ſapientia.

Jam quòd ſpectat ad ipſius Theologiæ objectum,

Dicimus 1. illius objectum materiale, hoc eſt, id,quod primò & per ſe ab ipſa Theologia conſideratur, & in ordine ad illud cætera omnia, eſſe Deum. Cætera enim de quibus præter ipſum Deum agit Theologia, referuntur & ordinem dicunt ad illum, vel ut eſt principium,vel ut eſt finis rerum omnium creatarum.

Dicimus 2. objectum formale ipſius Theologiæ eſſe ipſummet Deum; quatenùs de illo, aliiſve rebus, quæ ad illum dicunt ordinem, aliquid demonſtrari poteſt per diſcurſum revelationi divinæ innixum.

Hâc enim ratione Theologia diſtinguitur ab omnibus aliis ſcientiis, quæ circa Deum quocunque modo verſari poſſunt: illum enim ſolummodò conſiderant, quatenùs ex principiis naturali lumine notis aliquid de ipſo demonſtrari poteſt.

QUÆSTIO II.

Ex quibus locis argumenta Theologica educantur.

PEr locos Theologicos intelligimus ſedes, ac veluti promptuaria, ex quibus ipſi Theologi argumenta ſibi propria deſumunt.

Varij autem ſunt illi loci, & variè à Doctoribus recenſentur: alij ſiquidem plures; alij pauciores enumerant. Probabiliſſimè loqui videntur ij, qui proprios locos Theologicos,tres præſertim eſſe aſſerunt:ex quibus argumenta Theologica certiſſima educantur.

Primus locus eſt ipſa ſacra Scriptura in Bibliis contenta;quæque ab Eccleſia tanquam canonica proponitur. De cujus authoritate, interpretatione aliiſque ad eam ſpectantibus agetur infrà, tr. 1. capite 2.

Secundus locus eſt traditio divina; quæ (ut loquitur Conc. Trid. ſeſſ. 4.)*ex ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis accepta, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu ſancto dictante, quaſi per manus tradita ad nos uſque pervenit.* Et de hac etiam agetur infrà loco proximè citato.

Tertius denique locus eſt authoritas ipſius Eccleſiæ, ſive, per Concilia generalia, ſive per ſummos Pontifices,loquatur. Cum enim ipſa ſit (ut dicit Apoſtolus) *Columna & firmamentum veritatis*; ejus proinde authoritas infallibilis eſt; & argumenta illi innixa non poſſunt non eſſe certiſſima.

Ad hos tres Theologicos locos proximè accedit authoritas ſanctorum Patrum, quæ maximi ſemper ponderis fuit apud Catholicos; & ex qua proinde argumenta Theologica rectè deſumi poſſunt.Unde S. Auguſtinus paſſim in libris contra Julianum adhibet authoritates ſanctorum Irenæi, Athanaſij, Nazianzeni, Chryſoſtomi, & aliorum ad propugnandas veritates circa materiam gratiæ, quas Pelagiani hæretici (quorum anteſignagnus erat ille Julianus) impugnabant.

Eſt tamen obſervandum (ſicut rectè monet idem S. Auguſtinus lib.11. contra Fauſtum cap. 5.) authoritatem SS. Patrum; quamvis maximi faciendam, *Nullomodò tamen canonicæ ſacrarum litterarum authoritati coæquari. Et quod quāvis in illorum libris inveniatur eadem veritas; longè tamē eſt impar authoritas*,Et Ep.19.ad S.Hieron. *Alios*, inquit, *ita lego, ut quantalibet ſanctitate doctrinaque præpolleant: non ideò verum putem quia ipſi ita ſenſerunt.* Et Epiſt.111. *Neque enim quorumlibet diſputationes, velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, ſalvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, aut reſpuere. &c. Talis ego ſum in ſcriptis aliorum, tales volo eſſe intellectores meorum.*

Præter ſuprà dictos locos, argumenta etiam deduci poſſunt ad confirmationem veritatum Theologicarum ex hiſtoria,non ſolùm Eccleſiaſtica,ſed etiam profana,prſertim adverſus ipſos Ethnicos qui nec Scripturas ſacras,nec traditiones, aut Eccleſiæ authoritatem recipiunt. Idem etiam dicendum eſt de dogmatibus philoſophicis & ipſa naturali ratione. Videmus ſiquidem multos antiquos Patres variis argumentationibus & ratiociniis ex Philoſophia petitis ad elucidādas noſtræ fidei veritates uſos fuiſſe,quoties adverſus Ethnicos agendum illis fuit: ut à S. Juſtino martyre,Arnobio,Lactantio,Tertulliano & aliis factum eſſe, in eorum ſcriptis comperimus.

QUÆSTIO III.

Quænam ſit concluſionum Theologicarum certitudo?

NOmine concluſionis Theologicæ intelligimus propoſitionem illam, cui aſſentitur intellectus, ratione diſcurſus Theologici,ſeu ex vi aſſenſus, quem illius præmiſſis, tanquam ex fide

fide veris & certis, præbuit. Hoc prænotato,

Dicendum 1. concluſionem Theologicam, etiam ex duabus præmiſſis fide divinâ cognitis, deductam, inferioris tamen eſſe certitudinis, quàm ſint ipſæ veritates immediate à Deo revelatæ, & per Eccleſiâ ad credendum propoſitæ.

Hæc aſſertio conſtat, non ſolùm ex eo quòd (ut dicunt Philoſophi) major ſit ſemper certitudo principiorum, quàm concluſionis, quæ ex illis deducitur; ſed præſertim quia veritates fidei immediatè divinâ revelatione innituntur, quæ eſt omninò infallibilis; at concluſiones Theologicæ non niſi mediante diſcurſu, qui cùm ſit operatio intellectus creati, æqualem cum veritabus fidei certitudinem habere non poteſt: cùm omnis intellectus creatus in operationibus ſibi propriis falli & decipi poſſit.

Dicendum 2. concluſionem Theologicam certiorem ſemper eſſe quavis alia concluſione cujuſlibet ſcientiæ naturalis.

Id patet ex eo quòd motivum, quo Theologica concluſio innititur, ſemper eſt certius motivo cujuſcumque concluſionis cujuſlibet ſcientiæ naturalis, cùm hæc ſolo lumine & ratione naturali; illa verò lumine fidei & atteſtatione divina innitatur.

QUÆSTIO IV.

Quænam diſpoſitiones requirantur in eo, qui inveſtigandis veritatibus Theologicis incumbit.

PRima diſpoſitio, ad Theologiæ notitiam rectè capeſſendam, eſt ſana fides. Cum enim (ut diximus) primarium & præcipuum Theologiæ fundamentum ſit ipſa fides: niſi ſana ſit, & inconcuſſa teneatur, reliquum ipſius Theologiæ ædificium, quod ſuperſtructum fuerit, conſiſtere non poteſt.

Secunda diſpoſitio eſt cordis munditiès. Quod ipſe Chriſtus Dominus ſatis apertè innuit, cùm dixit Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Unde S. Gregorius Nazianz. orat. 33. adverſus Eunomianos rectè monet: *Non omnium eſſe de Deo diſputare; ſed eorum duntaxat, qui explorati ſunt, ac contemplando longè processerunt: ac priùs etiam tam corpus quàm animum repurgarunt, aut ſaltem purgare jam inſtituunt. Impuro enim rem puram attingere, fortaſſe ne tutum eſt quidem; quemadmodum nec ægris oculis ſolis radios intueri.*

Tertia diſpoſitio eſt ipſius intentionis rectitudo. Cum enim (ut æquè ſapienter ac verè dixit Chriſtus Dominus Matth. 6.) ex oculi, id eſt, intentionis ſimplicitate ac rectitudine, totius corporis, id eſt totius operis claritas ac perfectio pendeat: quiſquis in hujus cæleſtis diſciplinæ inveſtigatione proficere deſiderat, is oculum mentis ſimplicem ac rectum habere debet; qui neque ad lucri emolumenta, neque ad honoris blandimenta reflectatur; ſed rectâ intentione in ſolum Deum feratur, illiuſque gloriam, tanquam ultimum ac unicum ſibi finem propoſitum, ſpectet.

His ad Theologiam capeſſendam præcipuis & maximè neceſſariis diſpoſitionibus breviter explicatis, duo adhuc monita ſubjungenda ſunt.

Primum eſt (quod rectè docuit Theodoretus præfatione in Cantica) ad hoc, ut quis divinas veritates pervidere, & in hujus altiſſimæ ſcientiæ arcana penetrare poſſit, mentem agilem, ac veluti pennis quibuſdam inſtructam requiri; neque ſegniter aut perfunctoriè; ſed totis ingenij viribus maximaque ſedulitate ac diligentiâ ſtudiis Theologicis eſſe incumbendum: Aliàs nullus profectus, imò non leve periculum: ne in illa cœleſti diſciplina vel inſcij vel ſemidocti (quod non rarò evenit) falſum pro vero, dubium pro certo accipiant: ac poſteà non ſine fidei Catholicæ detrimento aliis venditent.

Secundum eſt, in diſquiſitionibus veritatum Theologicarum modum quemdam eſſe ſervandum illudque humiliter tenendum quod præmonuit Apoſtolus Rom. 12. *Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem: unicuique ſicut Deus diviſit menſuram fidei. Ut igitur* (ſicut loquitur S. Hilarius lib. 10. de Trinit.) *Sol ita videndus eſt, ut poſſit videri tantuſque excipiendus lumine eſt, quãtus admittitur: ne ſi plus velimus expetere, minus quoque quam poſſumus conſequamur: ita & ratio cæleſtis in tantum intelligenda eſt, in quantùm ſe permittit intelligi: in tantùm expetenda eſt, in quantùm apprehendam ſe dedit; ne, ſi contenti indulgentiæ moderatione non ſimus, amittamus indulta.*

MEDULLA

MEDULLA THEOLOGICA EX SACRIS SCRIPTURIS,

Conciliorum, Pontificumque Decretis,& ſanctorum Patrum, ac Doctorum placitis expreſſa.

TRACTATUS PRIMUS.

DE FIDE.

CUM fides (ut ait ſanctus Baſilius in Pſ. 115.) *ſit ſacrorum, quæ de Deo ſunt, eloquiorum dux*; vel (ut ſanctus Bernardus loquitur ſer. 75. in Cant.) ea ſit, quæ *attingit inacceſſa, deprehendit ignota, comprehendit immenſa, apprehendit noviſſima, ipſam denique æternitatem ſuo illo vaſtiſſimo ſinu quodammodo circumcludit*: nobis quibus in hoc veritatum Theologicarum compendio, de Deo, ejuſque perfectionibus, nec non de decretis & operationibus divinis, de donis ſupernaturalibus, de Sacramentis divinitùs inſtitutis, aliiſque ſimilibus rebus rationi humanæ inacceſſis & ignotis, agendum incumbit; hac cœleſti face imprimis opus eſſe exiſtimavimus, quæ depulſis errorum quorumlibet tenebris, veritatis certum ac ſecurum tramitem oſtendat.

Ut igitur, ſicut propoſitum nobis eſt, compendiariâ viâ procedamus, ex multis, quæ à Theologis diſputari de Fide ſolent, pauca tantùm excerpemus, quæ magis neceſſaria viſa ſunt, & ad tria capita revocabimus. In quorum primo videbimus, quæ ſit neceſſitas fidei. In ſecundo, quodnam ſit ejus objectum materiale. In tertio denique, quodnam ſit ejuſdem objectum formale. Seu, quod in idem recidit, An ſit ad ſalutem neceſſarium credere: quid oporteat credere: quomodo, & qua ratione oporteat credere, quibus & caput quartum ſubjungemus de vitiis fidei oppoſitis.

CAPUT I.

De Fidei neceſſitate.

SECTIO I.

Quid ſit, & quotuplici modo ſumatur Fides.

1 OMISSIS variis, ac multiplicibus modis, quibus paſſim in ſacrâ Scripturâ nomen Fidei accipitur; nos hîc per Fidem intelligimus virtutem illam ſupernaturalem, per quam (ut Catechiſmus Romanus loquitur Part. 1. c. 1.) *id ratum habemus, quod à Deo traditum eſſe ſanctiſſima Matris Eccleſiæ authoritas comprobavit.*

* Eo ſenſu accepta fides communiter à Theologis definitur, *virtus ſupernaturalis, & Theologica, quâ homo firmiter aſſentitur iis quæ Deus revelavit, & per Eccleſiam credenda propoſuit, ſive ſcripta illa ſint, ſive non ſint.*

Dicitur 1. *virtus ſupernaturalis*, quia naturæ vires excedit, hominemque elevat ad cognitionem earum rerum, ad quas naturali capacitate pertingere non poteſt.

Dicitur 2. *Theologica*, quia Deum immediatè pro objecto reſpicit, ut inferius explicabitur.

Dicitur 3. *quâ homo firmiter aſſentitur iis quæ Deus revelavit*, quia cum ratio formalis quâ movetur homo ad aſſentiendum, ſit ſuprema & infallibilis Dei veritas, ut ſupponimus ex dicendis, hinc ſequitur aſſenſum illum fidei debere ita eſſe firmum, ut omnem prorſus dubitationem excludat. Unde D. Bernardus epiſt. 190. *abſit* (inquit) *ut putemus in fide noſtrâ eſſe aliquid dubiâ æſtimatione pendulum, & non magis, totum quod in eâ eſt, certâ & ſolidâ veritate ſubnixum.*

Dicitur 4. *& per Eccleſiam credenda propoſuit*, quia ad Eccleſiam pertinet ea definire & propone-

re quæ fide credenda ſunt: & (ut loquitur S. Hieronymus in cap. 1. epiſt. ad Galatas) *didicimus ab eâ, quæ firmamentum eſt & columna veritatis, Eccleſiâ, in illius interpretatione definitioneque acquieſcere, neque fluctuare atque omni vento doctrinæ circumferri.*

Dicitur denique *ſive illa ſcripta ſint, ſive non ſint*, quia ut Concilium Tridentinum definivit, ſeſſ. 4. in decreto de lib. canon. *Veritas, & diſciplina Chriſtiana continetur in libris ſcriptis, & ſine ſcripto traditionibus.*

2 Porrò Fides multipliciter à Theologis dividi ſolet; quod hîc præmittendum eſſe duximus; ut, quæ de illius neceſſitate dicenda ſunt, diſtinctiùs & clariùs poſſint intelligi. Alia ſiquidem eſt fides habitualis, alia actualis. Alia fides externa, alia interna. Alia explicita, alia implicita. Alia formata, ſive viva, alia informis, ſive mortua.

Fides habitualis eſt ipſe fidei habitus, qui cùm ſit ſupernaturalis, non producitur per actus, ſicut alij habitus naturales; ſed à Deo infunditur in animam. Unde ab Apoſtolo Epheſ. 2. vocatur donum Dei: *Gratiâ, inquit, ſalvati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum eſt.*

Habitus autem ille fidei, non tantùm in intellectu, ſed etiam in voluntate tanquam in ſubjecto recipitur, ut docet S. Thomas 2.2. q. 4. a. 2. In intellectu quidem; quia aſſenſus fidei pertinet ad potentiam cognoſcitivam, cùm habeat verum pro objecto. In voluntate autem; quia movere debet intellectum ad aſſentiendum, ut liberè aſſentiatur; alioquin aſſenſus ille fidei, virtutis actus eſſe non poſſet: unde S. Auguſt. lib. de Prædeſt. Sanct. c. 5. dicit, quod fides, *in credentium voluntate conſiſtit.*

Fides actualis eſt aſſenſus ipſe liberè elicitus, quo quis credit actu alicui veritati divinitùs revelatæ, propter auctoritatem Dei revelantis. Qui quidem aſſenſus eſt ſupernaturalis, tùm ratione objecti formalis, cui innititur (de quo infra dicendum eſt) tùm etiam ratione principij, à quo producitur: non enim per ſolas naturæ vires produci poteſt, ſed ad hoc ſupernaturali aliquo auxilio opus eſt, ut ſupponimus ex tractatu de Gratiâ.

3 In illo autem aſſenſu fidei triplex communiter notatur à Theologis reſpectus circa Deum; quod ab illis ex S. Auguſt. tract. 29. in Joan. deſumptum eſt. Primus eſt circa Deum, tanquam objectum materiale, quod creditur. Secundus circa Deum, tanquam objectum formale, quo creditur. Tertius denique circa Deum, tanquam finem ultimum, in quem aſſenſus fidei dirigitur. Unde intelligi poteſt, quid ſit credere Deum, credere Deo, & credere in Deum.

Fides interna eſt ille idem aſſenſus fidei, quatenùs in animo ſolo liberè concipitur, nec ullis verbis, aut ſignis exterioribus ſe prodit.

Fides verò externa eſt illius aſſenſus interni per verba aut ſigna exteriora manifeſtatio. De utraque loquitur Apoſtolus Rom. 10. dicens: *Corde creditur ad juſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

Fides implicita eſt ea, quâ quis in genere aſſentitur iis omnibus veritatibus, quas Deus revelavit, & per Eccleſiam credendas propoſuit, licet nullam illarum in particulari, vel cogitet, vel cognoſcat.

Fides verò explicita eſt, qua aſſentitur in particulari veritati alicui à Deo revelatæ; ut cùm quis credit eſſe Deum unum in eſſentia, trinum in Perſonis.

Denique fides formata & viva, eſt illa quæ cum gratia & charitate conjuncta eſt, qualis in juſtis reperitur.

Fides verò informis & mortua, eſt ea, quæ à gratia & charitate ſejuncta eſt; ſine qua, cum operationes vitales, ſeu æternæ vitæ meritorias, habere non poſſit, rectè ab Apoſtolo Jacobo mortua appellatur.

SECTIO II.

An fides neceſſaria ſit ad ſalutem neceſſitate præcepti.

1 QVÆSTIO intelligenda eſt de fide actuali internâ (de externâ enim agetur poſtea) reſpectu adultorum. Nam ſi de parvulis ſermo ſit, cùm ſine actuali baptiſmi ſuſceptione ſalvi eſſe non poſſint, (vt ſupponimus ex tractatu de Sacramentis) & in baptiſmo, ſimul cum gratiâ ſanctificante, habitus fidei aliarumque virtutum ſupernaturalium iis infundantur; ut Concilium Tridentinum expreſſe declarat ſeſſ. 6. c. 7. certum eſt illos, cùm fidei actualis incapaces ſint, ſine fide habituali tamen non poſſe ſalutem conſequi.

Notandum autem eſt ad hujus quæſtionis ſolutionem, aliquid duplici modo dici poſſe ad ſalutem neceſſarium; vel neceſſitate medij; vel neceſſitate præcepti. Illud dicitur neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medij, quod ſecundùm legem ordinariam ita neceſſarium eſt, ut ſine illo ſalus obtineri nullatenùs poſſit. Illud autem dicitur neceſſarium neceſſitate præcepti, quod eâ ſolùm ratione neceſſarium eſt, quia præceptum eſt. Unde, quæ priori modo ſunt neceſſaria, licet aliquando in noſtrâ poteſtate non ſint, eamdem tamen ſemper inferunt neceſſitatem; quæ autem poſteriori, ſi poſſibilia eſſe deſinant, deſinunt etiam eſſe neceſſaria. Hâc diſtinctione ſuppoſitâ, ad quæſtionis propoſitæ ſolutionem,

2 Dicendum eſt 1. impoſitum eſſe hominibus à Deo præceptum in genere, de actu aliquo fidei ſupernaturalis eliciendo.

Hoc conſtat 1. ex his Chriſti verbis, Matth. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Neque enim damnaretur quis ob alicujus actus omiſſionem, niſi præceptū aliquod de illo eliciendo impoſitum eſſet.

Prætereà, cùm omnibus hominibus impoſitum ſit præceptum de Deo ex toto corde diligendo, quod

quod quidem Chriſtus Matth. 22. vocat primum & maximum; ex præcepto illo diligendi, rectè inferri poteſt præceptum credendi: ſi quidem dilectio ſupernaturalis Dei, ejuſdem cognitionem ſupernaturalem neceſſariò præſupponit. Unde Apoſtolus Hebr. 11. dicit: *Accedentem ad Deum credere oportet.* Et hac de causâ (ut rectè obſervat S. Thomas 2.2. q.16. a.1.) præceptum de credendo in Deum, in primo decalogi præcepto contineri cenſetur, tanquam fundamentum, ac principium totius legis divinæ: & ſine quo cætera religionis & charitatis officia, quæ Deum ſpectant, impleri nullatenùs poſſunt.

3 Dicendum 2. Præceptum fidei duplex eſſe: unum affirmativum, ut credamus ea omnia quæ à Deo revelata ſunt, & ut talia nobis ab Eccleſiâ proponuntur: alterum negativum, ut erroneis dogmatibus divinæ veritati contrariis, & ab Eccleſia proſcriptis, fidem non adhibeamus.

Utrumque illud præceptum primis Decalogi verbis inſinuatur; in quibus una ex parte præcipitur, ut unum Deum per fidem agnoſcamus; & ex altera prohibetur, ne diis alienis & falſis fides habeatur.

SECTIO III.

An fides neceſſaria ſit ad ſalutem neceſſitate medij.

1 LIcet quidam Doctores, ut Andreas Vega, & Dominicus à Soto, exiſtimaverint fidem eſſe tantum neceſſariam ratione præcepti divini; ac proinde illos, qui myſteriorum per eam credendorum ignorantiâ invincibili laborant; ſi tamen aliunde ſecundùm rectam rationem vivant, & Deum ut authorem naturæ cognoſcant, & ament; poſſe nihilominùs ſalutem conſequi. Contraria tamen ſententia communis eſt inter Theologos, ac proinde ut certa tenenda eſt, prout in ſequenti aſſertione declarabitur.

2 Dicendum eſt igitur actum fidei ſupernaturalis eſſe ad ſalutem neceſſarium neceſſitate, non tantum præcepti, ſed etiam medij: ita ut nullus adultus poſſit ſine tali actu juſtificari.

Probatur 1. ex Apoſtolo in Epiſtola ad Hebr. cap.11. ubi dicit, quod *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo:* quæ verba non niſi de medij neceſſitate intelligi poſſunt; cùm omnem poſſibilitatem placendi Deo excludant, niſi per fidem, tanquam per medium abſolutè neceſſarium.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. c.7. ubi poſtquàm dixit baptiſmum eſſe Sacramentum fidei, addit: *ſine quâ nulli unquam contigit juſtificatio.* Et capite octavo: *Fides eſt humanæ ſalutis initium: & radix omnis juſtificationis: ſine quâ impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire.* quæ verba Concilium deſumpſit ex ſancto Auguſtino ſermone 38. de tempore, ubi hæc quæ ſequuntur addit: *ſine fide nullus in hoc ſæculo juſtificationis conſequitur gratiam, nec in futuro vitam poſſidebit æternam.*

3. Objicies, multos fuiſſe olim, & hodie adhuc eſſe infideles in variis mundi partibus, qui de Chriſto & Evangelio nihil prorſus audierint, omniaque fidei myſteria invincibiliter ignoraverint, & adhuc ignorent: quibus proinde ad conſequendam ſalutem ſufficere videtur, ut Deum, provt poſſunt, cognoſcant, & ſuper omnia diligant, cùm aliud præſtare non poſſint; & ad impoſſibile nemo teneatur.

Reſpondetur ignorantiam illam in prædictis infidelibus vincibilem eſſe, ſi non proximè & immediatè, ſaltem remotè & mediatè; in quantum ſcilicet ſufficiens divinæ gratiæ auxilium ipſis offertur ad legem naturæ ſervandam (ut ex tractatu de Gratia ſupponimus) cui ſi fideliter cooperentur, ipſamque naturæ legem ſervent, Deus pro ſua ineffabili bonitate uberiora illis gratiæ ſuæ præſtabit auxilia, & alia media externa neceſſaria præparabit, quibus tandem ad fidem recipiendam ſufficienter diſponentur.

Id colligi poteſt ex capite primo Evangelij ſancti Joannis, ubi dicitur quòd Deus *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; hoc eſt (ut explicat S. Chryſoſtomus in eum locum) quod Deus, quantum in ipſo eſt, illuminat omnem hominem; ſi qui non illuminantur, ideò non illuminantur, quia lumen oblatum recipere nolunt. Ita etiam ſentit S. Baſil. in regulis brevioribus, Regula 224. & S. Thom. quæſt. 14. de veritate art. 11. ad 1. ubi agit de parvulo infante, qui in mediis ſylvis procul à cœtu & commercio Chriſtianorum educaretur; dicitque certiſſimè tenendum eſſe, quòd ſi rationis naturalis ductum ſequeretur, Deus ei, vel per internam inſpirationem revelaret ea quæ credenda ſunt; vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, ſicut miſit S. Petrum ad Cornelium.

SECTIO IV.

An ſit ad ſalutem neceſſarium, explicitam myſteriorum aliquorum fidem habere, & quorum

1 DUo certa ſunt.

Primum eſt, Chriſtianos adultos, ad credenda omnia, & ſingula myſteria generaliter fide implicitâ obligari. Hoc enim nihil aliud eſt, quàm aſſentiri debere huic generali principio, quo aſſeritur omne, quod Deus Eccleſiæ revelavit, eſſe infallibiliter verum: quod qui negaret, fidelis & Chriſtianus dici non poſſet.

Secundum, non omnes Chriſtianos obligari ad habendam fidem explicitam de omnibus & ſingulis fidei dogmatibus: aliàs non eſſet opus Doctoribus; & fruſtrà dixiſſet S. Paulus 1. Cor. 12. aliis dari per ſpiritum ſermonem ſcientiæ, aliis ſermonem ſapientiæ, &c. ſi omnes æquè ſcientes & ſapientes in rebus fidei eſſe deberent.

Quæſtio eſt igitur, an omnes adulti teneantur aliqua fidei noſtræ myſteria explicitè & diſtinctè credere; & quænam illa ſint. Pro cuius reſolutione,

2. Dicendum 1. omnes adultos obligari ad ali-

quid credendum explicitè, ac in primis, unum eſſe Deum, illumque juſtum remuneratorem decernere præmia juſtis, & ſupplicia improbis, non tantum in hac vita, ſed potiſſimùm in futurâ.

Hæc veritas conſtat manifeſtè ex verbis S. Pauli in Epiſtola ad Hebræos, cap. 11. ubi poſtquam dixit quod *impoſſibile eſt ſine fide placere Deo*, mox declarans quænam ſit illa fides, per quàm Deo poſſimus placere, ſubjungit : *Credere enim oportet accedentem ad Deum quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit* : qualis autem ſit illa remuneratio, declarat Chriſtus S. Matthæi c.25.his verbis:*Ibunt hi in ſupplicium æternum.Iuſti autem in vitam æternam.*

Dicendum 2. omnes adultos teneri ſimiliter ad habendam fidem explicitam de myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis. Ita S. Thomas 2. 2. q.2. a.8.

Conſtat 1. ex verbis Chriſti, qui mittens Apoſtolos, injungit illis expreſsè, ut docerent omnes gentes, & baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Conſtat 2. ex S. Athanaſio in Symbolo; ubi, poſtquam dixit fidem Catholicam ab eo tenendam eſſe, qui velit eſſe ſalvus, ſubjungit : *Fides autem Catholica hæc eſt, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur.* Et etiam ex ſancto Cyrillo lib. 1. in Ioan. cap. 16. ubi ſic loquitur : *Non ſufficit nobis cognitio Dei abſque cognitione Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Conſtat 3.ex ritu ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ,quæ neminē ad baptiſmum recipit,quin priùs diligenter inquirat, an credat in Deum Patrem? an credat in Ieſum Chriſtum Filium ejus? an credat in Spiritum ſanctum? quâ ceremoniâ ſatis apertè declarat, neminem gratiæ baptiſmalis, ac proinde juſtificationis eſſe capacem, qui non explicitam & diſtinctam de ſanctiſſimæ Trinitatis myſterio fidem habeat.

4. Dicendum 3.omnes adultos præterea teneri ad habendā fidem explicitā de myſterio Incarnationis.

Probatur 1. ex variis locis novi Teſtamenti id expreſsè declarantibus, ut S. Joan. cap. 1. *Dedit poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus*, non aliis. Ejuſdem cap. 3. *Qui non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filij Dei.* Item cap.17.*Hæc eſt vita æterna,ut cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Act. cap. 8. S. Philippus baptiſmum Eunucho poſtulanti conferre noluit, quin priùs profeſſus fuiſſet expreſſis verbis : *Credo Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum.* Denique videmus Chriſtum Dominum paſſim in Evangeliis exactè petiiſſe à cæco nato & pluribus aliis,ut diſtinctè & explicitè in ſe crederēt.

Probatur 2. ex Symbolo S. Athanaſij ſuprà citato, in quo propoſito myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, adjungit poſteà : *Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, ut incarnationem quoque Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat.*

Probatur 3. ex ſanctis Patribus. S. Hieron. in cap. 3. Epiſt. ad Epheſ. *Non poſſumus*, inquit, *eſſe filij per adoptionem, niſi priùs fidem Filij Dei, & intelligentiam recipiamus.* Et S. Aug. lib. de bono perſeverant. cap. 2. *Nullum*, inquit, *verius initium Chriſtiani hominis, quàm credere in Chriſtum.*

Obſervandum eſt autem ea quæ diximus, intelligenda eſſe tantùm reſpectu temporis conſequentis Chriſti incarnationem. Alia enim ratio eſt eorū qui ſive in lege Moyſi,ſive in lege naturæ vixerunt.

Plurimorum enim Theologorum ſententia eſt, fidem explicitam Trinitatis tunc illis non fuiſſe neceſſariam, nec medij nec præcepti neceſſitate; licet quidam exiſtiment Pontifices, Sacerdotes, ac legis Doctores ad illam fidem fuiſſe obligatos, ut potè ſibi ſufficienter in Scripturis propoſitam.

Quod verò ſpectat ad myſterium Incarnationis, plurimi exiſtimant ante Chriſti adventum, fuiſſe quidem neceſſariam fidem aliquam generalem & implicitam de Mediatore ac Redemptore futuro, non verò diſtinctam & explicitam eo modo, quo nunc ad eam obligamur.

5 Quæres an præter illa myſteria ſint adhuc alia, de quibus explicita fides ab omnibus adultis habenda ſit?

Reſpondetur, omnes adultos obligari prætereà,

Primò ad ea omnia ſcienda & credenda, quæ tum in Symbolo Apoſtolorum, tum in Oratione Dominica continentur. Hoc manifeſtè colligitur ex Catechiſmo Concilij Tridentini part. 2. cap. 11. ubi dicitur teneri patrinos ad Symbolum & Orationem Dominicam eos docendum, quos de fonte levaverint : ergo ſi illi ad docendum tenentur, ij qui baptizantur, ad diſcendum adhuc ſtrictiùs tenebuntur. Item expreſsè declaratur de conſecrat. diſtinct. 4. c. *vos ante omnia:* ubi hæc verba ex S. Auguſt. ſerm. 6. de Temp. deſumpta ad patrinos diriguntur : *Ante omnia Symbolum & Orationem Dominicam & vos ipſi tenete; & illis quos de ſacro fonte ſuſcepiſtis, oſtendite.*

Secundò ad ea cognoſcenda & credenda, quæ in Decalogo continentur: cùm illorum obſervatio ad ſalutem ſit neceſſaria, dicente Chriſto Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata:* ſervari autem non poſſunt, ſi ignorentur.

Tertiò ad ea etiam cognoſcenda & credenda, quæ ad eorum Sacramentorum rationem pertinent, quorum ſuſceptio illis eſt ad ſalutem neceſſaria. Cùm enim (ut ex tractatu de Sacramentis ſupponimus) prima diſpoſitio ad Sacramentum aliquod dignè ſuſcipiendum, in adultis, ſit fides reſpectu Sacramenti illius quod ſuſcipi debet; ſequitur quod obligatio illius Sacramenti ſuſcipiendi, neceſſariò ſecum inferat obligationem habendæ fidei explicitæ reſpectu illius. Quod & ſimiliter dicendum eſt de his Sacramentis ad quæ ſuſcipienda, non obligatio, ſed ſola devotio impellit; cùm utrobique ſit par ratio.

Quartò.

Quartò denique ad ea omnia & ſingula explicitè credenda, quæ ſecundùm exigentiam peculiarem cujuſque ſtatus & conditionis, ad ſalutem conſequendam, juxta divinæ legis præſcriptum neceſſaria ſunt. Et ea ratione Paſtoribus & Doctoribus Eccleſiæ, fides haud dubiè magis explicita requiritur, quàm in aliis qui eorum curæ ſunt commiſſi; in Sacerdotibus item magis, quàm in laïcis: quia ſine fide illa magis explicita, omnibus officij ſui partibus dignè, ut par eſt, fungi non poſſunt.

SECTIO V.

An fides externa ſit ad ſalutem neceſſaria.

1 Dicendum eſt, externam fidei confeſſionem eſſe neceſſariam ad ſalutem, neceſſitate præcepti affirmativi.

Probatur 1. ex Chriſti verbis S. Matt. cap. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, & ego negabo eum coram Patre meo qui in cælis eſt.* Et S. Lucæ 9. *Qui me erubuerit & ſermones meos; hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in majeſtate ſua.* Item ex verbis Apoſtoli Rom. 10. *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de fide & Symbolo, *Fides*, inquit, *à nobis exigit duplex officium, cordis & linguæ: nec ſalvi eſſe poſſumus, niſi fidem ore profiteamur, quam corde gerimus.*

Probatur 3. exemplo ſanctorum Martyrum, qui potiùs elegerunt tormenta omnia, & ipſam mortem ſubire, quàm Chriſti fidem, vel ad momentum negare. Quod ſi quis atrocitate tormentorum victus fidem negaviſſet aut diſſimulaſſet, ejiciebatur ab Eccleſia, tanquam graviſſimi peccati reus; nec niſi publicâ pœnitentiâ peractâ, in eam recipiebatur, ut conſtat ex ſancto Cypriano lib. de lapſis cap. 3. & Ambr. lib. de pœnitentia.

Hæc autem aſſertio eſt de fide; cui oppoſita olim fuit hæreſis Elceſaitarum dicentium negari poſſe fidem exteriùs, inſtante perſecutione, etiam addito juramento; ac ſufficere ut nunc in animo interiùs retineretur; ut docet Euſebius lib. 6. c. 31. Quæ quidem hæreſis damnata fuit in Concilio Romano ſub S. Cornelio Papa, ut colligi poteſt ex iis quæ habentur apud Baron. ad ann. 254. & 255. Ubi dicitur in illo Concilio (cujus quidem acta interciderunt) firmo decreto ſtabilitum fuiſſe non aliâ ratione iis, qui etiam ore tenùs fidem ejuraverant, veniam eſſe concedendam, niſi poſt gravem pœnitentiam ab illis impletam: unde ſequitur apoſtaſiam, etiam ore tenùs factam, tanquam graviſſimum peccatum, damnatam fuiſſe.

Diximus in aſſertione, præceptum obligans ad externam fidei confeſſionem eſſe affirmativum: quæ eſt S. Thomæ doctrina 2. 2. q. 3. a. 2. ex qua proinde ſequitur, illud non obligare omni tempore, ſed tantùm certo ac determinato. Ut ergo diſtingui poſſit, quo tempore obliget,

2 Dicendum 2. tunc nos obligari ad externam fidei confeſſionem, quando neceſſaria eſt, vel ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi.

Ita S. Thomas loco citato; quod probat in reſponſione ad primum, ex eo quòd finis noſtræ fidei, ſicut & aliarum virtutum, referri debet ad finem charitatis, qui eſt amor Dei ac proximi: & ideo, quando Dei honor, vel proximi utilitas id requirit, non debet eſſe contentus homo (ut ait S. Doctor) ut per fidem ſuam ipſi veritati divinæ conjungatur; ſed fidem illam debet exteriùs profiteri.

Dicendum 3. etſi nunquam liceat ullo modo negare fidem Chriſti; tamen quando ſpectatis circumſtantiis, nulla honori divino irrogatur injuria, nec ullum proximi ſaluti damnum infertur; non ſolùm licitum eſſe, ſed etiam aliquando neceſſarium fidem occultare.

Ita S. Doctor loco citato in reſponſione ad tertium; ubi dicit quòd, quando ex confeſſione fidei manifeſtâ, turbatio aliqua infidelium orietur, in tali caſu laudabile non eſſet fidem publicè confiteri. Et ad hoc probandum affert verba Chriſti dicentis, Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne converſi dirumpant vos.*

Cùm autem occultatio illa fidei variis modis fieri poſſit, vel fugiendo, vel aliquo ſigno exteriori fidem diſſimulando:

3 Dicendum 4. licitum eſſe homini Chriſtiano tempore perſecutionis fugere.

Hoc permiſit Chriſtus dicens, Matth. 10. *Cùm perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.*

Hoc tamen limitandum eſt, niſi ex hac fuga damnum aliquod redundet in honorem Dei, vel proximi ſalutem: ut ſi Epiſcopus, aut Paſtor tempore perſecutionis fugiat, cum tunc maximè illius ope ſubditi indigeant. Nam, ut rectè dicit Nicolaus Papa cap. *ſciſcitaris* 7. quæſt. 1. *Si gubernator navis in tranquillitate non debet deſerere navim, multo minus in tempeſtate.*

Dicendum 5. licitum quidem eſſe occultare fidem ſignis, quæ ex ſe ſint indifferentia; non verò illis quæ ad profitendam falſam religionem inſtituta ſint. Eſt communis Doctorum ſententia, præſertim S. Antonini parte 2. tit. 12. cap. 6. Alexandri Halenſis part. quæſt. 183. Navar. lib. 5. Conciliorum tit. de hær. cap. 10. in Manuali c. 11. n. 25. & aliorum.

Prior aſſertionis pars probatur: quia hæc ſigna cum ſint ex ſe indifferentia, nihil in ſe mali habent, qualia ſunt illa, quibus natio una ab altera ſecernitur, vel ſtatus unus ab altero: militis v. g. à mercatore diſtinguitur: nec lædunt honorem divinum, nec proximi conſcientiam feriunt. Sic S. Sebaſtianus in aula Diocletiani Imperatoris ethnici (ut obſervat S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 10. ad 2. fidem ſuam ſub militari ſago & chlamide occultabat, ut Chriſtianis commodiùs opitulari poſſet, eoſque in tormentis confortaret.

Poſterior verò pars aſſertionis probatur ex eo quod qui talibus ſignis uteretur, cenſeretur, non ſolum veram religionem occultare, ſed falſam profiteri: quod omnino illicitum eſt. Unde lib. 2. Machab. cap. 6. Eleazarus non tantùm porcinas carnes in lege prohibitas, ſed & alias idolis immolatas manducare noluit: quia illa manducatio licet ex ſe indifferens (ut dicit S. Aug.) tamen inſtituta cenſebatur ad falſam religionem profitendam. Quæ etiam fuit ratio, cur olim præceperint Apoſtoli, Act. 15. ut omnes ab immolatis ſimulachrorum abſtinerent. Et eo ſenſu veſtes Paganorum illicitas eſſe dixit Tertullianus lib. de Idol. cap. 18. nempe eas, quibus homo aſtringitur officiis, vel ſacerdotiis idolorum: quas ideo aſſerit, *Profanationis ſua maculam habere, & neminem poſſe eſſe mundum, qui tunicam inquinatam induerit.*

CAPUT II.

De objecto materiali fidei.

AD clariorem intelligentiam eorum quæ dicenda ſunt; notandum eſt, nos hîc ſumere nomen objecti, ſive materialis, ſive formalis, eo ſenſu, quo à S. Thoma ſumitur 2. 2. q. 1. a. 10. & quo etiam communiter à Philoſophis & Theologis ſumi ſolet. Scilicet per objectum materiale alicujus habitus cognoſcitivi, intelligimus id omne, quod cognoſcitur: & per objectum formale, id, per quod illud cognoſcitur. Unde per objectum materiale fidei intelligimus ea omnia quæ fide divina creduntur, aut credi debent: per objectum verò formale, illud per quod, ſeu ratione cujus, iis omnibus aſſentimur.

Cùm igitur quærimus, quodnam ſit objectum materiale fidei, idem eſt ac ſi quæramus, quænam ſint ea quæ nobis à Deo revelata ſunt, ac proinde quæ fide credenda ſunt.

Hæc autem Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. contineri dixit, partim in ſacris & canonicis Scripturis, partim in traditionibus non ſcriptis, quæ ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis, Spiritu ſancto dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos uſque pervenerunt. De utriſque proinde in ſequentibus ſectionibus agendum nobis eſt.

SECTIO I.

Quinam libri ſacræ Scripturæ ſint canonici.

CUM Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. ſuprà citatâ, ſacram Scripturam vocet canonicam, ejuſque legitimos libros jam olim appellari conſueviſſe canonicos teſtetur S. Aug. Epiſt. 19. ad S. Hieronymum cap. 2. Obſervandum, eſt ad faciliorem intelligentiam eorum quæ dicenda ſunt, ſic appellari duabus de cauſis, ex duplici vocabuli (canonis) ſignificatione deſumptis.

Canon enim ſignificat normam aliquam, ſeu regulam & præterea catalogum ſeu numerum aliquarum rerum; Scripturæ ſacræ igitur vocantur canonicæ, & earum libri canonici: tum quia continent normam ſeu regulam, quam in fide & moribus ſequi debemus: tum etiam quia, cùm hæretici à primis Chriſtianiſmi temporibus, ut veritati fucum facerent, erroribuſque ſuis patrocinarentur, aliquando falſas Scripturas pro veris ſupponerent, aliquando veras pro libito repudiarent: Eccleſia eorum fraudibus, & impiis conatibus obſiſtere volens, certum canonem & catalogum librorum ſacræ Scripturæ conſtituit: unde libri illi, quos Eccleſia pro veris & legitimis agnovit, canonici dicti ſunt.

Hoc colligi poteſt ex variis Conciliis, præſertim ex Concilio Carthaginenſi tertio, quod celebratum eſt temporibus Siricij Papæ, circa annum Domini 397. in cuius canone 47. hæc verba leguntur: *Placuit, ut præter Scripturas Canonicas, nihil in Eccleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum: ſunt autem canonicæ ſcripturæ Geneſis, Exodus, Leviticus, &c.* Ubi eoſdem libros canonicos enumerat qui poſtmodum in Concilio Tridentino ſeſſione ſuprà citatâ recenſiti ſunt.

2 De iis autem libris canonicis duo ſunt hîc obſervanda.

Primum eſt, ad Eccleſiam pertinere, veram & legitimam Scripturam canonicam populo Chriſtiano, ut talem proponere; eamque à falſa & ſuppoſita ſcriptura diſcernere.

Hoc conſtat 1. ex uſu ipſius Eccleſiæ ſuprà relato, quo illius Scripturæ canonem conſtituendi jus atque authoritatem perpetuò ſibi vindicavit.

Conſtat ex S. Auguſt. lib. contra Epiſt. fundamenti cap. 5. ubi ſic loquitur: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commoveret authoritas.* Et paulo poſt loquens de libro Actuum Apoſtolorum: *Cui libro*, inquit, *neceſſe eſt ut credam, ſi credo Evangelio: quoniam utramque Scripturam ſimiliter mihi Catholica commendat authoritas.*

3 Secundum eſt nihil in Scriptura Canonica contineri, quod non fide divinâ tenendum ſit.

Hoc expreſsè definitum eſt in Concilio Tridentino loco citato, ubi poſt enumerationem librorum canonicorum hæc habentur: *Si quis autem libros ipſos integros, cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, anathema ſit.*

Unde patet omninò repudiandum eſſe id, quod Eraſmus dixit in Annotationibus ſuis ſuper c. 2. & 27. S. Matth. poſſe aliquem errorem levem in ſacris libris reperiri: & ſanctos Evangeliſtas aliquando memoriâ lapſos eſſe. Quantò humilius & ſapientius dixit S. Auguſtinus ſcribens ad S. Hier. Epiſtolâ ſuprà citatâ, cap. 1. *Ego*, inquit, *fateor charitati tuæ, quòd libris illis Scripturarum, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre*

deſerre, ut nullum eorum authorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam : ac ſi aliquid in eis libris offendero, quod contrarium videatur veritati ; nihil aliud quàm, vel mendoſum codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe quod dictum eſt, vel me minimè intellexiſſe, non ambigam.

SECTIO II.

De variis ſacra Scriptura editionibus, & quanam ex illis ſit authentica.

1 NOTANDUM eſt ſacræ ſcripturæ libros variis linguis & idiomatibus editos fuiſſe.

Ac in primis vetus Teſtamentum, licet primum linguâ Hebraïcâ à Moyſe, Prophetis & aliis Authoribus conſcriptum ſit; variis tamen ex cauſis Caldaicè, Syriacè, Græcè & Latinè temporum ſucceſſu tranſlatum, & editum fuiſſe.

Quod autem ſpectat ad novum Teſtamentum, conſtat omnes ejus libros fuiſſe primùm Græcè conſcriptos, ſi tres tantùm excipias ; ſcilicet S. Mathæi Evangelium, quod Hebraïcè primum ab illo ſcriptum fuit : Evangelium S. Marci, quod multi exiſtimant Latinâ linguâ primùm ab illo editum fuiſſe ; & Epiſtolam ad Hebræos, de qua ambigitur, an primum Hebraïcè, an verò Græcè ſcripta fuerit. De his omnibus agit fuſiſſimè Bellarm. lib. 2. de Verbo Dei cap. 1. & ſequentibus. Hac obſervatione præſuppoſitâ,

2. Dicendum eſt ex his omnibus Scripturæ ſacræ editionibus, ſolam vulgatam editionem Latinam, decreto Concilij Tridentini & Romani Pontificis auctoritate factam, eſſe veram, legitimam & authenticam canonicam Scripturam.

Hoc expreſsè definitum eſt in Concilio Tridentino, in decreto ſuprà ſæpiùs citato ſeſſ. 4. his verbis : *Inſuper eadem ſacro-ſancta Synodus conſiderans non parum utilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat : ſtatuit & declarat ut hæc ipſa vetus & vulgata editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur.*

Illud idem prætereà conſtat ex comparatione ipſius vulgatæ editionis & aliarum, quæ ſuprà memoratæ ſunt.

Hebraicam enim editionem, partim negligentiâ librariorum, partim Rabbinorum ignorantiâ (qui puncta addiderunt, quæ vocalium litterarum, quibus carebant Hebræi, ſupplerent vicem) fuiſſe aliquo pacto depravatam, & quoſdam etiam in eam errores irrepſiſſe certū eſt, ut notat Bellarm. loco citato.

Quod ſpectat ad editionem, vel potiùs paraphraſim Caldaïcam (ſi paucos libros veteris Teſtamenti excipias, ſcilicet Tobiæ, & Judith, & aliquam Eſdræ & Danielis partem, qui libri exiſtimantur fuiſſe primùm Caldaïcè editi) tota illa paraphraſis (quæ Targum à Rabbinis vocatur) nullius unquam momenti fuit in Eccleſia: cùm in eâ multa reperiantur Chriſtianæ veritati parùm conſentanea.

Editio Syriaca (quæ fuit tantùm novi Teſtamenti, & quorumdam librorum veteris) licet ab illius linguæ peritis probetur, nunquam tamen ab Eccleſia, authentica declarata eſt.

Quod pertinet ad Græcam ; cùm plures editiones linguâ illâ prodierint ex variis Authoribus, ut Aquilâ, Theodotione, Symmacho, & aliis ; editio tamen Græca, quæ à ſeptuaginta interpretibus in Ægypto, tempore Ptolomæi Philadelphi facta eſt, omnibus aliis Græcis meritò anteponenda cenſetur. Quia tamen etiam illam vitiatam eſſe, & corruptam multis in locis conſtat : ut teſtatur S. Juſtinus Martyr in dialogo cum Triphone, & S. Hieronymus præfatione in libros Paralipomenon & in Eſdram.

3 Reſtat editio Latina, quæ quidem multoties & multipliciter etiam facta eſt, ita ut ante tempora S. Hieronymi innumerabiles propè reperirentur verſiones & editiones Latinæ, ut teſtatur S. Auguſtinus lib. 2. de Doctrinâ Chriſtianâ, cap. 11. verùm una fuit inter omnes illas, quæ ſpecialem ſemper in Eccleſia authoritatem obtinuit ; quæ vetus & vulgata editio dicebatur : ut conſtat ex S. Gregorio præfatione in lib. Moralium, cap. 5. & ex S. Hieronymo in cap. 14. & 49. Iſaiæ : quam etiam S. Auguſtinus lib. citato cap. 15. Italam vocat, & omnibus aliis anteponit. * Eſt autem difficultas inter Doctores, an editio Latina vulgata quæ nunc in uſu eſt apud Catholicos, ſit eadem, cum illa editione veteri, an verò diverſa ab illa. Quidam contendunt eſſe diverſam, aſſeruntque editionem hanc noſtram vulgatam eſſe S. Hieronymi : alij contra eandem eſſe volunt cum illa veteri, ſolumque à S. Hieronymo fuiſſe emendatam : alij denique (quod probabilius exiſtimamus) cenſent vulgatam hanc noſtram editionem mixtam eſſe ex utraque, & partim eandem eſſe cum veteri, partim verò eſſe ex tranſlatione S. Hieron. Quod etiam aſſerit Bellarminus ſup. cap. 9. ubi docet novum teſtamentum editionis noſtræ vulgatæ eſſe ex antiqua illa editione quam S. Hieronymus emendavit ; ſimiliter & pſalterium Davidicum, ab eodem etiam emendatum, nec non & libros Sapientiæ, Eccleſiaſtici & Machabeorum : reliquos ante ſcripturæ libros noſtræ editionis, eſſe ex verſione ejuſdem S. Hieron.

Porrò quiſquis editionis hujus noſtræ vulgatæ author ſit, certum eſt illam ab Eccleſia univerſa receptam, & noviſſimè in Concilio Tridentino authenticam eſſe declaratam ; proindeque in illa verum & legitimum Dei verbum contineri. Unde ſequitur omnia & ſingula quæ in Canonicis ſacræ Scripturæ libris ſecundùm illam authenticam editionem continentur, pertinere ad fidei divinæ objectum ; & tanquam divinitùs revelata & atteſtata, ab omnibus eſſe recipienda & credenda.

SECTIO III.

Ad quem pertineat definire verum & legitimum Scripturæ ſenſum.

1 ANTEQUAM ad propoſitam quæſtionem reſpondeamus, ſupponendum eſt tanquam certum, multis in locis, ſacræ Scripturæ ſenſum eſſe maximè reconditum & abſtruſum; unde fit ut non ſine magnâ difficultate percipi & intelligi poſſit.

Hoc conſtat ex Epiſt. 2. S. Petri cap. ultimo, ubi loquens de Epiſtolis S. Pauli, dicit, in illis *eſſe quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem.* Et S. Ambroſius Epiſtola 44. ad Conſtant. *Mare,* inquit, *eſt Scriptura divina, habens in ſe ſenſus profundos, altitudinem Propheticorum Ænigmatum, &c.* Sanctus item Auguſtinus lib. 2. de Doctr. c. 7. poſtquam dixit Scripturam ſacram plenam eſſe multiplicibus obſcuritatibus & ambiguitatibus, addit hæc verba: *Quod totum proviſum divinitùs eſſe non dubito, ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio revocandum, cui facilè inveſtigata plerumque viluerunt.*

2 Ex quibus patet quàm falsò hæretici hujus temporis dicant Scripturas eſſe apertas, & cuivis ad intelligendum facillimas: nempè ut eo prætextu eas ad libitum contorqueant.

Cùm igitur Scriptura ſacra obſcura ſit, & interpretatione indigeat; quæritur unde petenda ſit illa interpretatio; & ad quem pertineat ejus verum ac legitimum ſenſum definire. Pro cujus quæſtionis reſolutione,

3 Dicendum 1. verum ac legitimum Scripturæ ſenſum petendum non eſſe ab ingenio ac judicio privato cujuſque hominis.

Probatur ex verbis Hierem. cap. 23. *Nolite audire Prophetas qui loquuntur de corde ſuo.* Et ex Epiſtola 2. S. Petri, cap. 1. ubi dicit quòd *Omnis Prophetia divinitùs inſpirata, propria interpretatione non fit.* Quibus verbis (ut exponit gloſſa ordinaria, ſuper hunc locum) declarat Scripturæ expoſitionem & interpretationem petendam non eſſe ex proprio ingenio. Quod confirmatur ex verbis proximè ſequentibus, ex quibus ſic poſſumus argumentari: Eodem ingenio ac judicio libri ſacri interpretandi ſunt, quo ſcripti fuerunt; atqui humano ingenio ac judicio non fuerunt conſcripti: ergo non ſunt ingenio aut judicio humano explicandi ſeu interpretandi.

4 Dicendum 2. ad Eccleſiam pertinere de vero & legitimo ſenſu Scripturarum judicare.

Id conſtat ex Concilio Tridentino in decreto ſæpius jam citato ſeſſ. 4. ubi hæc verba habentur: *Præterea ad coërcenda petulantia ingenia, decernit ſancta Synodus, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, & morum, ad ædificationem Chriſtianæ Doctrinæ pertinentium, ſacram ſcripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum, quem tenuit & tenet ſancta Mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione Scripturarum ſanctarum; aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum, ipſam Scripturam ſacram interpretari audeat.*

Unde appoſitè ad hujus veritatis confirmationem S. Auguſtinus contra Creſconium cap. 33. *Tunc,* inquit, *Scripturarum à nobis tenetur veritas, cum id facimus quod univerſæ placuit Eccleſiæ, quam ipſa Scripturarum commendat authoritas.*

SECTIO IV.

* *Quænam ſit vera Eccleſia, ad quam pertineat verum & legitimum ſcripturæ ſenſum definire, & quibus notis illa dignoſcatur.*

1 NOMINE Eccleſiæ (ut explicat Bellarm. lib. de Eccl. milit. cap. 2. & cum eo communiter Theologi) intelligitur cœtus hominum baptizatorum, ejuſdem fidei profeſſione, & eorumdem ſacramentorum communione inter ſe unitorum, ſub regimine legitimorum Paſtorum, ac præcipuè unius ſummi Paſtoris, Romani ſcilicet Pontificis, qui in terris Chriſti vices gerit.

Dicitur 1. (cœtus hominum baptizatorum) ut excludantur Judæi, Turcæ, Pagani, & alij ejuſmodi infideles, qui nuſquam in Eccleſiam fuerunt per baptiſmi Sacramentum admiſſi.

Dicitur 2. (ejuſdem fidei profeſſione, & eorumdem Sacramentorum participatione unitorum) ut excludantur hæretici & apoſtatæ qui licet fuerint baptizati, quia tamen à vera fide exciderunt, & eâ de causâ Sacramentorum communione privati ſunt, ideo ſunt ab Eccleſia alieni.

Dicitur 3. (ſub regimine legitimorum Paſtorum, ac præſertim unius ſummi Paſtoris, Romani ſcilicet Pontificis) ut excludantur ſchiſmatici, qui quidem fidem habent, & exteriùs aliquando Sacramentis participant: ſed quia legitimo Paſtori non ſubduntur, nec ejus vocem audire volunt, ideo cenſentur etiam ab Eccleſia extorres. Et hoc optimè expreſſit S. Auguſtinus lib. 1. de vera Relig. cap. 5. Ubi dicit quod *neque in confuſione Paganorum, neque in purgamentis Hæreticorum, neque in languore ſchiſmaticorum quærenda eſt vera Religio, ſed apud eos ſolos qui Chriſtiani, Catholici, & Orthodoxi nominantur.*

2 Huic definitioni Eccleſiæ oppoſiti fuerunt varij hæreticorum errores. Vvicleffus enim & Joannes Hus, quibus poſtea ſubſcripſit Calvinus, aſſerebant Eccleſiam militantem in terris eſſe congregationem prædeſtinatorum, contendebantque omnes & ſolos prædeſtinatos eſſe de Eccleſia.

Lutherani & Confeſſioniſtæ ex ſolis juſtis Eccleſiam conſtare dicebant. Anabaptiſtæ verò ex ſolis perfectis. Ut fuſiùs explicat Bellarm. ſup. apud quem etiam hæreticorum illorum refutatio videri poteſt. Nos hîc ſolum breviter adnotabimus omnes ſupradictos errores manifeſtè repugnare ſacris Evangeliis, in quibus paſſim Eccleſia deſignatur

ſub

ſub variis ſimilitudinibus, ut *Area*, in quo triticum cum paleis reperitur Matt. 3. *Agri*, in quo Zizania cum tritico uſque ad Meſſem creſcere ſinitur, Matt. 13. *convivij nuptialis*, ad quod boni & mali admittuntur. Matt. 22. Ovilis in quo ſimul cum ovibus hædi habitare permittuntur. Matth. 25. *ſagena miſſa in mare*, in qua piſces boni & mali ſimul congregari dicuntur. Matt. 13. *Magna domus*, in qua dicuntur eſſe vaſa aurea, & argentea, lignea quoque & fictilia; aliqua quidem in honorem, alia in contumeliam, 2. ad Timot. 2.

Quæ quidem ſatis aperte ſignificant in Eccleſia militante reprobatos ſimul cum prædeſtinatis, juſtos cum injuſtis, perfectos cum imperfectis, permixtos reperiri. Unde S. Auguſt. ſerm. 1. de converſione ſancti Pauli, dicit Paulum quamvis ab æterno prædeſtinatum, fuiſſe tamen prius Lupum, deinde ovem. Et S. Chryſoſt. hom. 6. in 2. ad Tim. dicit Paulum fuiſſe prius vas fictile, ſed eſſe verſum poſtea in vas aureum: & è contra Judam fuiſſe vas aureum, ſed poſtea propriâ malitia converſum in fictile.

3 Porrò ad dignoſcendam illam veram Eccleſiam quatuor præcipuæ notæ aſſignantur in ſymbolo Conſtantinopolitani Concilij, quo poſtmodum in ſacris Liturgiis uſa eſt ipſa Eccleſia Catholica, quæ quidem ita illi conveniunt, ut nulli alteri hæreticorum aut fidelium congregationi aptari poſſint. Hæ autem notæ ſunt quod Eccleſia ſit una, ſancta Catholica, & Apoſtolica.

Una, quia unam & eandem fidei doctrinam ubique profitetur, & omnes Catholici toto terrarum orbe diffuſi, licet moribus, linguis, & vitæ ratione diſparati, de omnibus tamen dogmatibus fidei idem ſentiunt. Eſt etiam una, quia eſt unum corpus myſticum ſub uno capite Chriſto, & ejus in terris vicario Pontifice Romano.

Sancta, quia diſciplina ejus eſt ſancta, nihilque continet falſum in doctrina fidei, nihil injuſtum aut à vera virtute abſonum in doctrina morum. Eſt ſancta, quia divina lex quam profitetur eſt *immaculata, & convertens animas*. Ut Pſalmiſta loquitur. Eſt etiam ſancta, quia in ea verum ſacrificium peragitur, per quod ſanctificamur, & vera reperiuntur ſacramenta, ex quibus tanquam ex ſalvatoris fontibus hauritur aqua illa munda & viva, per quā à peccatis emundamur, & ad opera bona fructuosè peragenda vires nobis ſuppeditantur. Unde S. Gregorius lib. 35. moral. cap. 6. *Sola eſt* (inquit) *Eccleſia, per quam ſacrificium Dominus libenter acceptat; ſola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedit; ſola in qua opus bonum fructuoſè peragitur.*

Catholica, id eſt univerſalis, quia à prima Evangelij publicatione, vera Eccleſia per totum orbem diffuſa eſt, & per omnia anteriora ſæcula duravit & omnibus futuris ſæculis uſque ad finem ſæculi duratura eſt: juxta id quod Chriſtus Dominus pollicitus eſt Apoſtolis, & in eorum perſonâ univerſæ Eccleſiæ, cum dixit Matth. 28. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi. Aliæ autem quæcumque hæreticorum ſectæ alicujus, ut plurimum, provinciæ, aut regni, aut regionis limitibus concluduntur, & ubi aliquanto tempore apparuerunt continuo evaneſcunt. Quare ut rectè dixit S. Auguſt. lib. de vera Religione c. 7. *tenenda eſt nobis ejus Eccleſiæ communicatio quæ Catholica eſt, & Catholica nominatur, non ſolum à ſuis, verum etiam ab omnibus inimicis.*

Apoſtolica, quia ab Apoſtolis fundata, quibus Epiſcopi in propriis quique Eccleſiis ſucceſſerunt, ac præſertim Romani Pontifices Apoſtolorum Principis ſucceſſores in univerſalis Eccleſiæ regimine. Unde S. Paulus Epheſ. 2. Chriſtianos alloquens, *iam non eſtis* (inquit) *hoſpites & advenæ, ſed eſtis cives ſanctorum, & domeſtici Dei ſuperædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum, &c.*

SECTIO V.

An præter Canonicas ſcripturas ſint aliquæ traditiones fide divinâ credendæ.

1 OBSERVANDUM eſt nos hîc ſumere nomen traditionis, prout communiter ſumi ſolet à ſanctis Patribus & Doctoribus; nempè pro doctrinâ divinitùs revelatâ & traditâ, quæ tamen ſcripta non invenitur in ullo Scripturæ canonicæ libro.

Unde S. Epiphanius hæreſi 61. *Non omnia* (inquit, *à divina Scripturâ poſſunt accipi: quapropter aliqua in ſcriptis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt.* Hoc ſuppoſito,

2 Dicendum eſt dari aliquas traditiones divinas, quæ & Apoſtolicæ vocantur; quia Apoſtoli eas à Chriſto acceptas ad nos tranſmiſerunt. Quæ traditiones partem cum Scripturis Canonicis authoritatem habent; quibus proinde eâdem fide atque illis credendum eſt.

Probatur 1. ex Apoſtolo 2. ad Theſſ. cap. 4. *Tenete traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam.* In quem locum ita ſcribit S. Chryſoſtomus: *Hinc patet quòd non omnia per Epiſtolam tradiderit*, ſed multa etiam ſine literis.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 4. in citato decreto de Canonicis Scripturis: ubi dicitur: *Veritatem & diſciplinam Chriſtianam contineri in libris, ſcriptis, & ſine ~~[illegible]~~ traditionibus, quæ ex ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis, Spiritu ſancto dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos uſque pervenerunt.* Eadem veritas anteà definita fuerat in Concilio Nicæno ſecundo, actione 7. ubi hæc verba habentur: *Fatemur unanimiter nos Eccleſiaſticas traditiones, ſive ſcripto, ſive conſuetudine valentes, & decretas, retinere velle; quarum è numero eſt Imaginum effiguratio.* Et paulò poſt: *Qui auſus fuerit aliud ſentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Eccleſiaſticas traditiones contaminare, anathema ſit.*

Probatur 3. authoritate ſanctorum Patrum, S. Baſilij

filij lib. de Spiritu ſancto cap. 17. *Dogmata*, inquit, *quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus ex doctrina ſcripto prodita; quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione, in myſterio, id eſt in occulto tradita, recepimus; quorum utraque parem vim habent ad pietatem.* S. Epiphanij hæreſi 61. *Oportet autem*, inquit, *& traditione uti: non enim omnia à Scriptura divina poſſunt accipi; quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione, ſancti Apoſtoli tradiderunt.*

Probatur 4. ex eo quod multa ſunt, quæ fide divinâ credimus, quæ tamen nuſquam in Scripturis reperiuntur: e. g. credimus in unâ divinâ eſſentiâ eſſe tres Perſonas diſtinctas; & tamen nomen Perſonæ in Scripturis ad id ſignificandum expreſſum non reperitur. Credimus Filium eſſe Patri conſubſtantialem, & ita in Concilio primo Nicæno definitum eſt; nec tamen vox conſubſtantialis habetur in Scripturâ. Credimus ſanctiſſimam Mariam Matrem Dei fuiſſe, & eſſe ſemper Virginem; & Helvidius Jovinianus, alijque contrarium docentes tanquam hæretici proſcripti ſunt, ut patet ex S. Epiphanio, hæreſi 48. & ex S. Auguſtino, hæreſi 82. & 84. Item ex S. Hieron. in libris contra præfatos hæreticos: Et tamen nullibi in Scripturis hæc veritas expreſſa invenitur. Credimus ſimiliter ad baptiſmi validitatem neceſſariò proferendas eſſe has voces (Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti) & tamen nuſquam in Scripturis hæc prolatio ore facienda præſcribitur, aut neceſſaria eſſe dicitur. Denique ipſam Scripturam ſacram eſſe à Deo revelante, ac in eâ verbum Dei contineri, nuſquam niſi ex traditione ſcimus; & tamen ut articulum fidei credimus. Ergo multa ſunt quæ fide divinâ creduntur, licet in Scripturis expreſſa non habeantur.

3 Obſervandum eſt autem, præter traditiones illas Apoſtolicas ſeu divinas, eſſe quaſdam alias purè Eccleſiaſticas, quæ ipſius Eccleſiæ ſeu Prælatorum & Paſtorum vel authoritate vel approbatione expreſsâ aut tacitâ poſt Apoſtolorum tempora introductæ ſunt. Quæ licet parem cum Apoſtolicis authoritatem non habeant, meritò tamen à Chriſtianis ſervandæ ſunt, ſicut & aliæ leges ab Eccleſia ipſis impoſitæ.

SECTIO VI.

De Symbolo Fidei.

CUM inter Apoſtolicas traditiones una ex præcipuis, & populo Chriſtiano maximè neceſſariis, ſit Symbolum fidei; ideò de illo breviter hîc agendum eſt. Itaque,

1. Dicendum 1. valdè neceſſarium fuiſſe condi libellum illum, qui dicitur vulgò Symbolum fidei; quo primaria Catholicæ fidei capita, velut in compendium breviſſimum, redigerentur.

Hac enim brevitate (ut docet ſanctus Auguſtinus lib. 1. de Symb. ad catech. c. 1.) conſultum fuit idiotis, ruſticis & pueris, ut fidem explicitam de præcipuis myſteriis faciliùs concipere & retinere poſſent. Deinde eadem brevitas aptiſſima fuit, ut fidei unitas & conformitas toto orbe faciliùs ſervaretur; omneſque Chriſtiani eſſent unius labij & unius oris, ut innuit S. Irenæus lib. 1. contra hæreſes cap. 3.

2. Dicendum 2. Symbolum fidei Catholicæ ab Apoſtolis fuiſſe conditum.

Hoc tanquam certum tenendum eſt: ac meritò temeritatis & erroris damnandus Eraſmus qui in præfatione ad ſuas paraphraſes in ſanctum Matthæum dubitat de hac veritate; quam tamen indubitatam univerſa ſemper tenuit Eccleſia, & quam unanimiter docent ſancti Patres, ut S. Ambroſius in ſermone de Elia & jejunio. S. Hieron. Epiſt. 61. S. Leo Epiſt. 13. S. Auguſt. ſerm. 2. Dominicæ in Palmarum Ramis: ubi etiam unicuique Apoſtolorum ſuum articulum tribuit. Et ideò illud fidei compendium vocatum eſt Symbolum, quaſi collatio & mutuum conſilium; quia ſcilicet (ut docet S. Clemens Epiſt. 1. ad Jacobum) Apoſtoli communi conſilio inter ſe habito illud condiderunt: vel quia eſt quaſi indicium ſeu ſignum, quo fideles ab infidelibus diſcerni poſſent, ut notat idem S. Clemens ibidem.

3. Dicendum 3. alia quoque fidei Symbola in Eccleſiâ Catholicâ edita eſſe variis temporibus, occaſione diverſarum hæreſeon erumpentium: quæ tamen nihil aliud continent, quàm pleniorem ipſius Symboli Apoſtoli explicationem. Sunt autem tria præ cæteris in Eccleſiâ recepta.

Primum eſt illud, quod in 1. Concilio Nicæno adverſus hæreſim Arij editum fuit; in quo ea quæ ad divinitatem Filij ſpectant (quam impiè negabat Arius) fuſiùs exponuntur.

Secundum Symbolum editum fuit in Concilio Conſtantinopolitano 1. contra Macedonium hæreticum, qui divinitatem ſancti Spiritus impugnabat: in quo proinde, quæ ad ipſius Spiritus ſancti divinitatem ſpectant, explicantur. Et illud idem eſt, quo Eccleſia Romana in Miſſæ ſacrificio utitur, uno tantùm verbo adverſus errorem Græcorum, addito, quo profitetur Eccleſia Spiritum ſanctum, non tantum à Patre, ſed etiam à Filio procedere. Cui Symbolo etiam ipſi Græci in Concilio Florentino ſuſcripſerunt.

Tertium denique Symbolum eſt S. Athanaſij quod ipſe, cùm Arianis perſequentibus, Romæ profugus eſſet, compoſuit, & Julio ſummo Pontifici obtulit; illi tanquam Chriſti Vicario fidei ſuæ rationem reddens: quod poſtea univerſa Eccleſia in tanta veneratione habuit, ut undique terrarum (ſicut docet Baronius an. Chriſti 340.) variis idiomatibus verſum fuerit: & pro legitima fidei profeſſione ſuſceptum.

SECTIO VII.

An objecta Fidei creverint ſucceſſu temporis?

1. SENSUS quæſtionis eſt an plures veritates, tanquam à Deo revelatæ, uno tempore credendæ fuerint, quàm alio; v. g. tempore legis gratiæ, quàm legis Moſaicæ; item his poſterioribus ſæculis, poſt tot Conciliorum in materia fidei definitiones, quàm primis Eccleſiæ temporibus, in quibus nulla vel pauciſſima Concilia habita fuerant. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. eandem fuiſſe prorsùs fidem, etſi non æqualiter explicatam, in ſanctis Patriarchis ante Chriſtum, quæ poſteà fuit in Apoſtolis, & aliis Chriſtianis poſt ejus adventum.

Probatur 1. ex S. Paulo Epiſt. 2. ad Cor. cap. 4. ubi poſtquam locutus eſt de Fide antiquorum Patriarcharum, hæc verba ſubjicit: *Habentes autem eundem ſpiritum fidei, credimus; propter quod & loquimur.*

Probatur 2. ex ſanctis Patribus S. Epiph. lib. 1. contra hæreſes initio ipſius libri, ubi loquens de fide Patriarcharum: *Illa*, inquit, *eadem obtinebat, quæ hodie in ſancta & Catholica Dei Eccleſia perſeverat Fides.* Et S. Auguſt. lib. 18. de Civit. Dei cap. 47. *Unus*, inquit, *Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus in carne venturus, ſic antiquis Sanctis prænunciabatur, quemadmodum nobis veniſſe nuntiatus eſt: ut una eademque fides per ipſum omnes præſtinatos perducat ad Deum.*

2 Dicendum 2. nec Concilia, nec ſummos Pontifices, cum aliquam veritatem ad fidem pertinere definierunt, condidiſſe novos fidei Articulos; ſed illas veritates jam divinitùs revelatas, quæ non ita perſpectæ ac cognitæ fidelibus erant, vel quæ hæreſibus obſcuratæ videbantur, ſuæ luci reddidiſſe, ac fidelibus credendas propoſuiſſe.

Probatur 1. ex Apoſtolo Epiſt. 1. ad Timoth. c. 6. *O Timothee! depoſitum cuſtodi.* Quæ Apoſtoli verba explicans Vincentius Lirinenſis lib. 1. adver. hæreſ. c. 27. *Quid eſt*, inquit, *depoſitum? quod tibi creditum eſt, non quod à te inventum; quod accepiſti, non quod excogitaſti, rem non ingenii, ſed doctrinæ, non uſurpationis privatæ, ſed publicæ traditionis; rem ad te perductam non à te probatam: in qua non author debes eſſe, ſed cuſtos: non conſtitutor, ſed ſectator; non ducens, ſed ſequens.*

Probatur 2. ex praxi totius Eccleſiæ, etiam in Conciliis Oecumenicis; in quibus, quando aliqua difficultas in materia Fidei ſolvenda erat, diligens ſemper Scripturarum & Conciliorum, ac ſanctorum Patrum inquiſitio fiebat. Unde S. Baſilius (ut refertur lib. 7. hiſtoriæ tripartitæ cap. 36.) dicebat Epiſcopos non eſſe inventores alicujus doctrinæ, ſed tantùm cuſtodes depoſiti ſibi per Apoſtolos commiſſi.

CAPUT III.

De objecto formali Fidei.

PER objectum formale fidei, intelligimus motivum illum, quo intellectus excitatur ad aſſentiendum divinæ revelationi: certum eſt autem objectum illud formale ad Deum, ut potè omnis veritatis fontem, referri debere; cùm Fides ſit virtus Theologica, quæ Deum ut objectum ſuum immediatè attingit. Sed difficultas, eſt, ſub qua ratione ad Deum referatur. Cujus difficultatis ſolutio ex dicendis in ſectionibus ſequentibus pendet.

SECTIO I.

An Deus, quatenùs eſt ſuprema & infallibilis veritas revelans, ſit formale objectum Fidei.

1. NOTANDUM eſt veritatem hoc loco ſumi, non pro veritate tranſcendentali (ut loquuntur Philoſophi) quæ omnibus rebus ineſt, in quantum veram habent entitatem, ſed pro veracitate, qua quis verax eſt in dicendo.

Hæc autem veracitas, ut ſit perfecta & infallibilis, duo requirit in eo qui loquitur. 1. Talem ſapientiam, ut perfectè & infallibiliter cognoſcat rem, de qua loquitur; ita ut errare aut decipi nullo modo poſſit. 2. Talem bonitatem, ut neque velit eum fallere, cui loquitur, neque etiam illud velle poſſit. Hoc prænotato pro quæſtionis propoſitæ reſolutione,

2. Dicendum 1. objectum formale Fidei, ſeu rationem formalem, qua movetur intellectus ad aſſentiendum, eſſe ſupremam & infallibilem Dei veritatem. Ita S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 1.

Probatur 1. ex Apoſtolo Epiſtol. 1. ad Corinth. cap. 2. *Ut Fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.* Et Epiſtol. 1. ad Theſſal. cap. 2. *Cum accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei; accepiſtis illud, non ut verbum hominum, ſed ſicut verè eſt, verbum Dei.*

Probatur 2. ex ſanctis Patribus S. Baſil. in ſerm. de Fidei confeſſione, ſeu de vera ac pia Fide in Aſceticis; *Eſt*, inquit, *Fides eorum quæ dicta ſunt aſſentiens approbatio ſine ulla hæſitatione, cum animi perſuaſione de veritate eorum quæ Dei munere ſunt prædicata.* Et S. Auguſt. lib. 11. de Civitat. *Ut mens*, inquit *in fide fidentiùs ambularet ad veritatem; ipſa veritas Deus, Dei filius, homine aſſumpto, non Deo conſumpto, eandem conſtituit ac fundavit fidem.*

Probatur 3. hac ratione, quam S. Thomas inſinuat loco citato: illud eſt objectum formale Fidei, propter quod immediatè & formaliter credimus rebus fidei. Atqui non ob aliam formalem & immediatam rationem illis credimus, niſi quia Dei ſummè & infinitè veracis authoritate & atteſtatione nituntur. Ergo Deus, quatenùs ſummè & infinitè verax, ſeu quatenùs ſuprema & infallibilis veritas, eſt objectum formale Fidei. Major evidens

eſt; minor probatur exemplo Fidei humanæ, quæ non alio motivo innititur; quam veracitate atteſtantis, nec enim ob aliam rationem credimus alicui, niſi quia veracem arbitramur: & quò magis conſtat illum eſſe veracem, eò etiam firmior Fides ejus atteſtationi habetur. Unde ſimiliter dicendum eſt, Fidem divinam Divina veracitate, quæ perfecta & infallibilis eſt, tanquam formali & immediata ratione, niti.

3. Dicendum 2. actualem revelationem earum rerum, quæ credendæ ſunt, pertinere ad rationem objecti formalis Fidei.

Probatur 1. ex variis Scripturæ locis, in quibus revelatio divinitus facta ponitur ut baſis & fundamentum, cui omnis Fides noſtra innititur. S. Matt. cap.6. *Beatus es Simon Barjona; quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt.* Ad Gal. cap.1. *Notum vobis facio Evangelium; quia non eſt ſecundùm hominem, neque enim ab homine accepi illud, nec didici, ſed per revelationem Ieſu Chriſti.*

Probatur 2. ex S. Athanaſ. orat. (quòd unus ſit Chriſtus) ubi de fide loquens: *Oportet*, inquit, *in ſublimi rationem iſtarum rerum petere, non hanc ex ſanguine & carne conquirere, ſed ex revelatione divina & cæleſti.* Et ex S.Iren.lib.4.cap.14. *Deum ſcire nemo poteſt, niſi Deo docente.*

Probatur 3.hac ratione: Fides eſt rerum non apparentium (ut loquitur Apoſtolus) & quæ in cor hominis non aſcenderunt: At qui ejuſmodi res ſublimes miniméque apparentes non poſſunt aliter credi Fide divinâ,quàm per revelationem Dei. Fides enim illa neceſſariò requirit ut homo cũ firmiſſimo aſſenſu, qui omnem penitùs dubitationem excludat, rebus illis inhæreat: non poteſt autem, imò nec debet talem aſſenſum præbere, niſi certò ſciat Deum eſſe, qui res illas revelavit. Ubi enim ſupponit verè Deum illas revelaſſe, ſtatim videt ſe debere firmiter, & citrà omnem dubitationem aſſentiri; cùm Deus, nec falli, nec fallere poſſit.

4. Objicies conſtare ex Evangelio multos credidiſſe in Chriſtum, non propter revelationem primæ & infallibilis veritatis, ſed propter miracula ipſius Chriſti.

Reſpondetur miraculorum patrationem non fuiſſe, propriè loquendo, motivum formale & immediatum, quo fides illorum ſupernaturalis innixa eſt; ſed fuiſſe tantum rationem inductivam ad hoc, ut agnoſcerent divinæ veritati eſſe credendum. Quod ut facilius intelligatur,

Notandum eſt objectum aliquod materiale Fidei ſupernaturalis, poſſe duobus modis fieri credibile. 1. Per miracula, & alia ſimilia motiva (de quibus infrà) quæ id tantum evincunt, ut per illa homo agnoſcat tale objectum prudenter credi poſſe. 2.Per revelationem primæ & infallibilis veritatis quæ, ut talis cognita, facit hominem firmiſſimè, & citrà omnem dubitationem illud credere.

Unde duplex formari poteſt judicium intellectus circa tale objectum. 1. Quo judicat tale objectum prudenter, & cum maxima ratione credi poſſe. 2. Quo judicat illud eſſe infallibiliter verum, ob divinam revelationem; & ſic firmiſſimè ac indubitanter credi debere. Ex quibus primum eſt naturale, nec pertinet propriè ad rationem Fidei: ſecundum verò, eſt verus ac proprius Fidei ſupernaturalis actus, ſoli veritati divinæ revelanti innixus.

SECTIO II.

An revelatio divina, quatenus pertinet ad formale objectum Fidei, debeat eſſe obſcura & inevidens.

1. Duobus modis poteſt divina revelatio eſſe obſcura, ſeu inevidens. 1. ex parte rei revelatæ; quando ipſa non repræſentatur per revelationem evidenter intellectui. 2. ex parte Dei revelantis; quando non conſtat evidenter ipſam revelationem eſſe à Deo. Eſt ergo quæſtio, an utroque modo revelatio debeat eſſe obſcura. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. revelationem divinam, quatenus pertinet ad objectum formale Fidei, debere eſſe obſcuram & inevidentem ex parte rei revelatæ.

Probatur 1.ex Apoſtolo ad Hebr.11.*Fides eſt argumentum non apparentium.* Et Epiſt.1.ad Cor.c.13. loquens de cognitione quam nunc habemus per fidem, & comparans illam cum viſione beatifica: *videmus*, inquit, *nunc per ſpeculum, & in ænigmate; tunc autem facie ad faciem.*

Probatur 2.ex S.Aug. tract.4. in Joan. *Quid eſt fides,niſi credere, quod non vides?* Et S.Chryſ. hom. 12. in Epiſt.ad Hebr.*Fides eſt aſpectus eorum quæ non ſunt manifeſta.*

Probatur 3. ex eo quòd experientiâ ipsâ conſtat, nos nullam evidentiam propriè dictam habere de myſteriis,quæ per Fidem credimus. Et, ſi aliqua ſit ipſius Fidei veritas, quam evidenter agnoſcamus; prout ita cognoſcitur, ad fidem non pertinet, ſed ad aliquod aliud genus cognitionis.

Obſervandum eſt hujus aſſertionis veritatem talem eſſe, ut illius oppoſitum inter Manichæorum hæreſes recenſuerit S. Auguſtinus lib. de utilitate credendi, cap. 1. Ubi ait illos exiſtimaſſe, vana ſuperſtitione teneri Chriſtianos in eo, quòd Fides illis imperaret ante rationem: & hanc fuiſſe inter Manichæos & Catholicos differentiam; quod Catholici crederent, ut cognoſcerent; Manichæi autem priùs vellent cognoſcere, ut poſteà, ſi liberet crederent.

Objicies hæc Chriſti verba Joan.20.*Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti*, ex quibus infertur S.Thomam priùs vidiſſe, ac proinde evidentiam habuiſſe, & poſteà credidiſſe.

Reſpondetur cum S. Gregor. Hom.26. in Evangelia, ſanctum Thomam aliud vidiſſe, aliud credidiſſe:

diſſe: vidiſſe ſcilicet Chriſti humanitatem, credidiſſe divinitatem; proindeque evidentiam ejus quod credidit, non habuiſſe.

2 Dicendum 2. ad perfectam rationem Fidei, neceſſarium eſſe, ut revelatio divina ſit etiam obſcura & inevidens ex parte revelantis.

Probatur ex iis omnibus ſacræ Scripturæ, & SS. Patrum authoritatibus, quibus ſuprà oſtenſum eſt, revelationem divinam obſcuram eſſe debere ex parte rei revelatæ: Quia quidquid cognoſcitur evidenter à Deo eſſe revelatum, eo ipſo quo ut tale cognoſcitur, ceſſat eſſe obſcurum; ſed fit aliquo modo evidens intellectui propter infallibilitatem Dei revelantis.

Quod quamvis verum ſit, probabilis tamen eſt illorum ſententia, qui exiſtimant fidem poſſe ſubſiſtere cum evidentiâ ex parte Dei revelantis. Sed ſemper verum eſt, Fidem cum tali evidentiâ, fore in ratione fidei longè imperfectiorem illâ, in cujus aſſenſu nulla prorſus reperiretur evidentia, imò maxima obſcuritas tam ex parte rei revelatæ, quàm ex parte Dei revelantis.

Ex dictis aliquot conſectaria colligi poſſunt.

3 Primum eſt, objectum fidei non poſſe propriè cognoſci ſenſibus. Unde S.Greg.Hom.26.in Evang. *Fides*, inquit, *illarum rerum eſt quæ apparere non poſſunt; quæ enim apparent, jam fidem non habent.*

Secundum eſt: nihil propriè loquendo ſciri poſſe per fidem, ſed tantùm credi: Licet diverſis mediis, ejuſdem veritatis duplex notitia in eodem intellectu poſſit reperiri: una obſcura per fidem; altera evidens, per demonſtrationem ſcientificam: quo pacto v. g. & credimus & ſcimus eſſe unum Deum: credimus, quia Scriptura credendum proponit; ſcimus, quia naturali ratione demonſtrari poteſt.

Tertium eſt inter hæc duo media cognitionis, hanc eſſe differentiam; quòd cognitio per ſcientiam evidens ſit; cognitio verò per fidem, quamvis obſcura ſit, certitudine tamen & infallibilitate antecellat, cùm maximè certo & infallibili fundamento nitatur, nempè revelatione & atteſtatione divinâ. Unde S.Thomas, 2.2.q.4. a.8. ad 2. dicit hominem eſſe certiorem de eo, quod audit à Deo qui falli non poteſt; quàm de eo quod videt propria ratione, quæ falli poteſt.

SECTIO III.

An divina revelatio debeat eſſe publica, vel privata.

1 NOTANDUM eſt, revelationem illam dici publicam, quæ Prophetis & Apoſtolis à Deo facta eſt pro totâ Eccleſiâ, & per totum orbem publicata; privatâ verò, quæ alicui perſonæ privatæ fit.

Hoc prænotato, ſenſus quæſtionis duplex eſſe poteſt. 1. An ſufficiat, revelationem illam divinam, quæ ad objectum formale fidei pertinet, eſſe publicam, & toti Eccleſiæ factam? An verò prætereà privata aliqua revelatio, unicuique credentium facta, requiratur? 2. an: ſi daretur aliqua revelatio privata, illa ſola ſufficere poſſet ad formale objectum fidei ſupernaturalis. Pro cujus duplicis quæſtionis reſolutione,

2 Dicendum 1. publicam revelationem ſufficere ad rationem objecti formalis fidei, eámque ſingulis ſufficienter applicari per Evangelij prædicationẽ, & Eccleſiæ authoritatẽ; nec opus eſſe ullâ aliâ privatâ.

Hæc aſſertio de fide eſt contra Calviniſtas, qui in articulo 4. confeſſionis Fidei ſuæ profitentur, ſe libros Scripturæ canonicos, à non canonicis dignoſcere, non tam communi Eccleſiæ conſenſu, quàm interiori teſtimonio, & ſuaſione Spiritus ſancti.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ aſſertionis probatur 1. ex cap. vltimo S Marci, vbi poſtquam Chriſtus diſcipulis ſuis dixit: *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ:* ſtatim ſubjungit: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Quibus verbis apertè declarat, revelationem factam Apoſtolis: & per prædicationem illorum aliis notificatam, ſufficere, ex parte notificationis ipſius objecti, ad credendum: ſi quid enim aliud requireretur, Chriſtus eos, qui credere nollent, damnationi æternæ non ſubjiceret.

Probatur 2. authoritate S. Auguſt. lib. 1. de Doctr. Chriſt. ſtatim initio, vbi agit ex profeſſo contra eos qui dicunt ſe accepiſſe divinitùs cognitionem Scripturarum; monetque unumquemque debere ſibi cavere ab illa ſuperbiſſimâ & periculoſiſſimâ tentatione, vt velit edoceri à Deo, & non ab hominibus: quod ibi pluribus exemplis vrget.

Probatur 3. ex eo quòd, ut refert Euſebius lib. 5. hiſtor. Eccleſ. cap. 15. jam à primis Eccleſiæ temporibus Montanus & Maximilla, tanquam hæretici damnati ſunt, quòd particulares revelationes prætenderent contra Eccleſiæ conſuetudinem, tum traditione, tum ſucceſſione antiquitùs ab Apoſtolorum temporibus eò vſque derivatam.

3 Dicendum 2. licet privatæ revelationes valde dubiæ ſint & ſuſpectæ; ſi tamen alicui perſonæ certò innoteſceret, revelationem ſibi aliquam à Deo eſſe factam, illa ei poſſet ſufficere ad credendum.

Hoc conſtat 1. ex eo quòd in ſacris literis recenſentur privatæ quædam revelationes à Deo factæ, quibus fides habita eſt; vt Geneſis cap. 15. refertur Abrahæ, tanquam privatæ perſonæ, factam fuiſſe revelationem à Deo, quòd filius ipſi naſciturus eſſet; quod ipſe credidit, unde dicitur de illo: *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam.*

Conſtat. 2. Concilio Trident. ſeſſ. 6. c. 1. 2. & cap. 16. vbi docet & definit neminem poſſe eſſe certum certudine fidei, de ſua gratiâ & finali perſeverantiâ, niſi per ſpecialem Dei revelationem. Quibus verbis ſupponit, aſſenſum ſupernaturalem fidei poſſe ſufficienter inniti revelationi factæ à Deo alicui, tanquam privatæ perſonæ.

Diximus in aſſertione: ſi revelatio privata tan-

quam divinitus facta, certò innoteſcat: & in eo præcipua verſatur difficultas; qua ratione ſcilicet poſſit certò innoteſcere revelationem illam privatam eſſe à Deo. De qua proinde, ſectione ſequenti nobis agendum eſt.

Porrò notandum eſt, nos in hac ſectione locutos eſſe tantùm de iis quæ requiruntur ex parte objecti, ad aliquid credendum ſupernaturaliter. Certum eſt enim, præter publicam revelationem, & externam Evangelij prædicationem, neceſſariam quoque eſſe in ſubjecto fidei, ſeu in perſona credente internam gratiam excitantem & adjuvantem, ut ſupponimus ex tractatu de Gratia.

SECTIO IV.

Unde poſſit dignoſci, an revelatio privata ſit à Deo, ac proinde ſufficiens pro eliciendo actu Fidei.

1. SICUT nemini dubium eſſe debet quin aliquando Deus privatis quibuſdam perſonis res aliquas olim revelaverit, & nunc etiam pro ſuo beneplacito revelare poſſit: ſic experientiâ nimis crebrâ compertum eſt plurimas revelationes, quas privatæ perſonæ ſibi factas prætendunt, variis illuſionibus & erroribus eſſe refertas: Unde Syneſius Epiſt. 54. ante duodecim ſæcula conqueſtus eſt, multos tùm temporis privatos homines, & etiam ſacerdotes, finxiſſe ſomnia pro revelationibus.

Ut ergo veritas ab errore & illuſione in hac materia dignoſci poſſit, aliquas obſervationes ex probatiſſimis authoribus collectas hîc breviter proponemus, quæ maximam cuivis hac in re lucem afferre poſſunt.

2. Obſervandum igitur 1. qualis ſit perſona, quæ ſibi factam eſſe revelationem aliquam dicit.

Ac primò, num ſit ſana in fide. Quamvis enim Deus infidelium linguâ ad enunciandas aliquas veritates uti poſſit, & aliquando etiam uſus ſit: tamen, cùm hoc rariſſimè fecerit, & è contra dæmon ſæpiſſimè talibus illuſerit, & revelationes falſas, aut blaſphemiis & aliis impietatibus immixtas, ipſis ſuggeſſerit, ut teſtantur annales ſacri in Manete, Montano, & pluribus aliis hæreſiarchis: meritò defectus veræ & ſanæ fidei in eâ perſonâ cui fiunt revelationes, maximam præbet rationem, non ſolùm dubitandi, an tales revelationes à Deo ſint; ſed etiam illas penitùs repudiandi tanquàm à ſpiritu erroris & mendacij ſuggeſtas.

Videndum prætereà, num fidei ſinceritatem vitæ ac morum integritas virtuſque commendent; & præſertim humilitas: an è contrà vitia & imperfectiones notabiles illam dehoneſtent. Ideò non credendum ſuperbis, ambitioſis carnalibus, impatientibus, odia exercentibus, alios diffamantibus, vel pecunias hinc inde corradentibus; nec etiam hypocritis, qui ſingularia quædam affectatæ pietatis aut pœnitentiæ ſigna, per ſuperiores minimè approbata oſtentant. Hoc argumento uſus eſt olim unus ex antiquis Patribus, Appollonius nomine (ut refert Euſebius lib. 5. hiſt. Eccl. c. 17.) ad convincendum falſitatis revelationes & prophetias Maximillæ & Quintillæ mulierum, quæ in ſecta Montaniſtarum primas partes tenebant; eo quod (ut refert hic author) eſſent pecuniæ cupidæ, fœnus exercentes, teſſeris & tabulis ludentes, deditæ choreis, & cultui corporis & ſumptuoſo luxui veſtimentorum. Certè Chriſtus Dominus loquens de falſis Prophetis, & docens, qua ratione à veris diſcerni poſſent, nihil aliud dixit Matth. 7. *niſi: à fructibus eorum cognoſcetis eos.*

Conſideranda eſt prætereà corporis & animi conſtitutio in tali perſona: an ſit v. gr. parum firma valetudo, quæ præferat redundantiam bilis atræ; an habitus corporis inedia, vel inſomniis plus æquo ſit deformatus; an cerebrum læſum ſit; an imaginatio turbida, &c. Ejuſmodi enim perſonis dæmon facillimè illudere & imponere poteſt, ut experientia ſatis conſtat.

Non eſt etiam negligenda ætatis & ſexus differentia.

Si enim ætas caduca ſit, delirij periculum eſt: ſi puerilis, levitatis & morbi imaginoſi: quia (ut Medici teſtantur) pueri ſunt cerebro humidiori, & pleni vaporibus, ac proinde facili negotio commoventur.

Quod ſpectat ad ſexum, certum eſt mulieres eſſe imbecilliores, abundare paſſionibus admodum acribus & vehementibus; quare, quod à paſſione natum, id ſæpe à veritate profectum putant. Sunt etiam naturæ humidioris: humidum verò facilius commovetur, & varias impreſſiones recipit; ideò citiùs imaginantur. Cùmque minùs ratione polleant, & minùs habeant prudentiæ, facilius eſt dæmoni eas ſimilitudine falſa & apparente deludere. Ea de cauſa notatur à quibuſdam, paucas admodum in ſacris paginis reperiri mulieres, quæ Prophetiæ dono præditæ fuerint. Et in hiſtoria Eccleſiaſtica refertur, plures mulieres imaginationibus ſuis, tanquam revelationibus à Deo immiſſis, adhærentes, non ſolum ſe ipſas, ſed & plures alios, & etiam viros quoſdam eruditos, in errorem induxiſſe. Teſtis eſt ſui temporis doctiſſimus Tertullianus, qui dum viſionibus & revelationibus muliercularum confidit, in hæreſim; & varias abſurditates turpiſſimè delapſus eſt.

Obſervandum 2. qualis ſit ipſa revelatio.

3. Ac primò, an conformis ſit ſapientiæ illi, quæ de cælo eſt. Talis autem erit ſi (ut ait Gerſon in tractatu de probatione ſpirituum) qualitates à S. Jacobo, c. 3. enumeratas habuerit: ſi nimirum ſit, *pudica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis.* Videndum eſt igitur, an in ea revelatione reperiatur aliquid oppoſitum veritati, & doctrinæ Chriſti Domini; an aliquid modeſtiæ, humilitati, charitati, aut aliis virtutibus repugnans; an aliquid curioſum, inutile, aut lucrum aliquod

aliquod & commodum temporale tantummodo ſpectans; an reddat perſonam proprio judicio, vel propriæ voluntati magis addictam, quæ ſuperiorum cenſuram, aut refugiat, aut etiam contemnat. Hæc enim indicia, & alia ſimilia ſatis evincunt, talem revelationem à Deo eſſe non poſſe.

Prætereà, quando in ejuſmodi revelatione ſuadentur aliqua, quæ bona & pia videntur, diligenter perpendendum eſt, num ſimul alia etiam ſuadeantur, quæ ſint vana, inutilia, improba, aut pietati adverſa; hæc eſt enim ars qua frequenter dæmon plures decipit: Unde S. Arſenius (ut refert Metaphraſtes in ejus vita) monebat, ut caveremus, ne boni alicujus prætextu dæmon in mala nos impelleret.

Frequentia item nimia revelationum meritò illas ſuſpectas reddere debet: neque enim Deus, niſi maximis & graviſſimis de cauſis, aliquid revelare ſolet: & quamvis ante Chriſti adventum eſſent crebriores revelationes, eò quod mundo tenebris errorum operto tunc eſſent neceſſariæ, ut illis quaſi quibuſdam faculis & luminaribus, in illa nocte, cæcitas hominum iuvaretur: At nunc, exorto ſole veritatis, & diffuſa undequaque Evangelij luce, cum minus neceſſariæ ſint, rarius à Deo fieri ſolent.

Videndi ſunt ſuper hac materia præfatus Joannes Gerſon in dicto tractatu de probatione ſpirituum: S. Vincentius Ferrerius, tractatu de vita ſpirituali cap. 11. & 12. Martinus Delrio libro 4. Diſquiſitionum magicarum cap. 1. quæſt. 3. & alij plures, qui de hac re fuſiùs egerunt.

SECTIO V.

An Fides divina poſſit ſubeſſe falſum.

1. Hujus quæſtionis, quæ à S. Thoma & aliis Theologis communiter proponitur, reſolutio lucem dabit variis difficultatibus, quæ in materia fidei occurrere poſſunt; ideòque à nobis prætermiti non debuit. Duplex autem ſenſus illius eſſe poteſt. 1. an poſſit fidei ſubeſſe falſum ex parte primæ veritatis revelantis: hoc eſt, an poſſit fieri, ut aliquid falſum reveletur à Deo. 2. an poſſit, fidei ſubeſſe falſum ex parte ejus qui credit: hoc eſt, an fieri poſſit, ut quis per actum fidei ſupernaturalis, aliquid bonâ fide credat, tanquam verum, quod tamen falſum ſit.

Pro cujus reſolutione in priori ſenſu; dicendum eſt, impoſſibile eſſe Deum, ſive per ſe, ſive per alios, aliquid tamquàm verum affirmare, credendumque proponere, quod non ſit reipſa verum.

Hoc conſtat ex variis Scripturæ locis. Num. 23. *Non eſt Deus ut homo, ut mentiatur.* Pſal. 144. *Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis.* S. Luc. cap. 21. *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.*

Et certè, ſi revelationi divinæ poſſet ſubeſſe falſum, nulla ampliùs eſſet fidei certitudo, & tota Scripturarum authoritas corrueret, ac proinde totius Chriſtianæ religionis fundamenta euerterentur: quia ſemper incertum eſſet, an id, quod credendum proponeretur, foret verum, quod eſt contra omnem rationem, & dici nullatenus debet. Unde Apoſtolus, in Epiſt. ad Hebr. c. 1. *Abundantiùs*, inquit, *volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum: ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt Deum mentiri, fortiſſimum ſolatium habeamus.*

2. Objicies 1. in Scripturis ſacris reperiri aliquas propoſitiones contradictorias, quarum ea eſt conditio, ut ſi una vera eſt, altera ſit falſa: unde ſequi videtur; Deum in uno Scripturæ loco verè locutum eſſe, & in altero veritati contradixiſſe.

Reſpondetur nullam in ſcripturis ſacris reperiri contradictionem, ut rectè probat, S. Auguſtinus in lib. de conſenſu Evangeliſtarum. Si enim aliquid negatur in uno loco, quod in altero affirmetur, hoc fit juxtà varios ſenſus; e. g. apud S. Joannem cap. 16. dixit Chriſtus, *Pater major me eſt.* Et cap. 10. dixerat, *Ego & Pater unum ſumus.* Quæ verba licet primo aſpectu ſibi repugnare & contradicere videantur, optimè tamen inter ſe cohærent, & veriſſima ſunt: prior enim locus intelligendus eſt de Chriſto, ut homine; ſecundus de eodem ut Dei filio, & ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ & naturæ.

Objicies 2. Deum in Scripturis multa per ſe, vel per Prophetas prædixiſſe, tanquam eventura, quæ tamen poſteà non evenerunt.

Reſpondetur cum S. Thoma 1. p. q. 19. a. 7. ad 2. & 2. 2. q. 171. a. 6. ad 2. tales Prophetias fuiſſe tantùm, vel comminatorias, vel conditionales. Interdum enim (ut ait ſanctus Doctor) Deus prædixit aliquid, non quòd abſolutè & ſimpliciter futurum erat, ſed tantùm ſub certa conditione; quam tamen ob aliquas rationes ſibi notas reticebat, nec cognoſci volebat.

Objicies 3. Deum aliquando in Scripturis movere & inducere alios, ut decipiant, & falſum aliquid dicant & denuncient; aut immitere ſpiritum erroris; & cauſam eſſe, cur alij decipiantur.

Reſpondetur ijs omnibus Scripturæ locis, in quibus hæc & ſimilia dicuntur, ſignificari tantùm permiſſivam Dei voluntatem, qua Deus ſinit iſta evenire. Quæ tamen permiſſiva voluntas aliquando in ſacris litteris explicatur terminis importantibus, vel imperium, vel etiam cauſalitatem, ſeu influxum in effectum, ut rectè obſervat S. Damaſc. lib. 4. de fide cap. 20. *Moris eſt*, inquit, *divinæ Scripturæ permiſſionem Dei vocare ejus actionem.* Unde S. Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 2. *Modus*, inquit, *quo traditus eſt homo in Diaboli poteſtate, non ita intelligendus eſt, quaſi hoc Deus fecerit, aut fieri juſſerit; ſed quòd tantùm permiſerit.*

3. Quòd ſi quæſtio prapoſita in 2. ſenſu intelligatur; Pro illius reſolutione dicendum eſt, aſſenſum illum, quo quis crederet aliquid falſum, exiſtimans illud eſſe verum, non eſſe fidei ſupernaturalis.

Hoc

Hoc conſtat ex eo quod Concilium Tridentinum ſeſſ.6. dicit, *Quod nullus ſcire valet certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam eſſe conſecutum.* Quibus verbis apertè declarat fidei ſupernaturalis aſſenſum ita certum, ut illi nullomodò falſum ſubeſſe poſſit. Unde ſequitur, aſſenſum illum, cui falſum ſubeſt, aut ſubeſſe poteſt, non eſſe fidei ſupernaturalis.

Objicies aſſenſum illum, quem quilibet fidelium elicit, v. g. circa hanc aut illam hoſtiam conſecratam in particulari: quòd ſcilicet corpus Chriſti realiter ſit ſub illius ſpeciebus, eſſe verum aſſenſum fidei ſupernaturalis: fieri autem poſſet ut ibi non ſit corpus Chriſti, vel defectu intentionis Miniſtri, vel defectu materiæ; ac proinde in illo caſu poſſe fidei ſupernaturali ſubeſſe falſum.

Reſpondetur cum S. Thoma 2. 2. q. 1. a. 3. ad 4. duplicem hìc diſtinguendum eſſe aſſenſum. Priorem, quo quis in genere credit corpus Chriſti eſſe verè & realiter ſub ſpeciebus panis ritè conſecratis. Poſteriorem, quo credit has panis ſpecies eſſe ritè conſecratas; ac proinde corpus Chriſti ſub illis realiter contineri. Prior ille aſſenſus eſt fidei ſupernaturalis & divinæ; cùm revelatione divina innitatur. Poſterior verò non item: neque enim ex revelatione divinâ ſcimus hunc hominem eſſe ſacerdotem, aut intentionem debitam in conſecratione habuiſſe? ſed tantum habemus moralem quamdam certitudinem & probabilitatem de his omnibus in particulari.

Neque hinc ſequitur ſpecies illas panis conſecratas non poſſe abſolutè & ſimpliciter adorari, ſed tantum ſub conditione quòd ritè conſecratæ ſint. Nam in praxi virtutum moralium (de quarum numero eſt ipſa religio, per quam cultus latriæ redditur Sacramento Euchariſtiæ) ſufficit, ut qui illarum actus exercet, id faciat juxtà rectam rationem, & prudens judicium. Unde, cum in præſenti caſu judicemus prudenter ſpecies illas in particulari eſſe ritè conſecratas, nec ulla ſubſit cauſa rationabilis dubitandi de conſecratione illarum; hinc fit, ut purè & ſimpliciter, ac etiam cum merito, illas adorare poſſimus: Neque in eo plus eſt difficultatis vel dubitationis, quàm in reddenda obedientia iis, quos ſecundum prudens judicium & rectam rationem cognoſcimus eſſe noſtros parentes vel principes; quos tamen non tales agnoſcimus eâ certitudine, cui non poſſit ſubeſſe falſum. Ergo, ſicut ſufficit moralis illa certitudo, quòd illi tales ſint; ad hoc non tantum ut poſſimus, ſed etiam ut teneamur illis debitam obſervantiam reddere, quam illis denegare ſine peccato non poſſumus: ſic etiam ſimilis certitudo moralis, prudenti judicio innixa, ſufficit, ut non tantum licitè poſſimus, ſed etiam ut obligemur ad reddendum latriæ cultum huic hoſtiæ conſecratæ, ſub cujus ſpeciebus corpus Chriſti eſſe, prudenter & ſecundum rectam rationem judicamus, quem cultum haud dubiè, tanquam minimè debitum, omittere ſine gravi peccato non poſſumus.

SECTIO VI.

An ſit aliqua evidentia credibilitatis in iis veritatibus, quæ fide ſupernaturali credi debent.

1. CUM ſuprà dixerimus, objecta fidei eſſe obſcura, obſcuréque à Deo revelata; & nihilominus illa eſſe firmiſſimè ac ſeclusâ omni dubitatione credenda: inde oritur quæſtio, an ſaltem in iis ſit aliqua ſufficiens ratio credibilitatis, per quam poſſit quis agnoſcere, & prudenter judicare, ſe obligari ad aſſenſum illis dandum.

Eſt autem obſervandum hæc duo (*eſſe verum & eſſe credibile*) valdè inter ſe diſtingui: prius enim affirmat ſimpliciter rem ita ſe habere, poſterius verò aſſerit tantùm dari aliquod ſufficiens argumentum, propter quod res illa prudenter credi poſſit. His prænotatis, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione,

2. Dicendum eſt, veritates noſtræ fidei, licet obſcuræ ſint & inevidentes, eſſe tamen evidenter credibiles.

Probatur 1. ex his verbis Pſal.92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.*

Probatur 2. ex S.Aug. lib. de utilitate credendi, cap.15.& 16. ubi fusè agens de hac evidentia credibilitatis, dicit pertinuiſſe ad providentiam Dei, conſtituere aliquam authoritatem: *Quà velut gradu certo innitentes, attollamur in Deum, & poſſimus credere ſine temeritate & periculo errandi.* Et paulò poſt addit nos duobus modis moveri ad credendum, ſcilicet miraculis, quæ in confirmationem fidei facta ſunt, & multitudine populorum illam profitentium: quæ etiam repetit & confirmat in lib. cont. Epiſt.fundamenti c.4. his verbis: *Multa ſunt, quæ me juſtiſſimè tenent in Eccleſia Catholica gremio: tenet conſenſio populorum & gentium: tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata: tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum.*

Probatur 3. hac ratione: veritates noſtræ fidei ſunt à Deo revelatæ, & ad credendum propoſitæ, cum talibus circumſtantiis, ut aſſenſus fidei ſupernaturalis poſſit circa illas prudenter, & abſque ullo levitatis peccato elici; alias ſi leviter & imprudenter eliceretur, non eſſet actus virtutis. Atqui talis aſſenſus elici prudenter non poteſt circa veritates illas, niſi evidentiam aliquam habeant credibilitatis: neque enim ille prudens eſſe cenſeretur, qui temerè & inconſideratè quidvis ſibi propoſitum crederet, nihil in ſe perpendens, an dignum ſit quod credatur.

SECTIO VII.

Quibus argumentis, ſeu motivis veritates fidei noſtræ ſint evidenter credibiles.

VARIA ſunt argumenta, quibus ſancti Patres uſi ſunt ad illam credibilitatis myſteriorum noſtræ

Digitized by Google

noſtræ fidei evidentiam demonſtrandam: nos ex plurimis illuſtriora hic ſeligemus.

1 Primum ducit ſanctus Auguſtinus lib. de utilit. credendi, cap. 14. & contra Epiſt. fund. c. 4. à multitudine, conditione, & authoritate eorum qui fidem Chriſtianam omnibus ſæculis amplexi & profeſſi ſunt. Illud enim procul dubio dignum eſt credi, quod omnes penè Gentium nationes; & in his innumerabiles viri ſummâ auctoritate, ſummo ingenio & eximiâ doctrinâ prædíti; firmiter & ſeclusâ omni dubitatione, crediderunt.

2 Secundum argumentum duci poteſt ex conſideratione Martyrum propè innumerabilium, omnis conditionis, & ſexus, & ætatis, qui pro aſſerendâ fidei veritate mortem oppetere non dubitaverunt; & tormenta atrociſſima, non ſolùm forti, ſed etiam alacri animo pertulerunt. Hoc argumento S. Juſtinus & ipſe martyr, Apolog. 1. ad Senat. Rom. teſtatur ſe maximè fuiſſe permotum ad fidem Chriſtianam amplectendam.

3 Tertium ducit S. Chryſoſtomus hom. 4. & 5. in 1. ad Corinth. à modo, quo fides & religio Chriſtiana propagata eſt. Quis enim non obſtupeſcat, ſi attentè conſideret, qua ratione id factum ſit à pauciſſimis hominibus, nullâ eruditione humanâ, aut eloquentiâ inſtructis, nullâ vi aut potentiâ armatis, nullâ nobilitate claris, nullâ opulentiâ præſtantibus, & prætereà ejuſmodi res docentibus, quæ naturali hominum propenſioni eſſent maximè repugnantes: his tamen non obſtantibus, totum ab illis orbem Chriſto ſubjugatum eſſe: & in eo plurimos ſapientiſſimos, eloquentiſſimos, potentiſſimos homines ita eſſe perſuaſos; ut ultrò deſertis patriis religionibus, & abdicatis omnibus naturæ deſideriis, Chriſtianæ religionis jugum ſubierint; & illam fidem, quæ docet abnegare ſeipſum, crucem ferre, &c. ſummo ſtudio & affectu profeſſi fuerint: quis, inquam, hoc conſiderans, non exclamet cum propheta Pſal. 76. *Hæc mutatio dexteræ Excelſi.*

4 Quartum idem S. Chryſoſtomus hom. 5. in 2. ad Corinth. ducit à miraculis ferè innumeris, quæ in confirmationem fidei noſtræ, variis temporibus & occaſionibus, ſunt divinitùs facta, ut teſtantur vel ipſi Ethnici. Et hoc argumentum ipſemet Chriſtus Dominus ſuggeſſit, cum Apoſtolis & diſcipulis patrandorum miraculorum in confirmationem fidei dedit poteſtatem, apud S. Matth. cap. 10. dicens illis: *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones ejicite, &c.*

5 Quintum duci poteſt à Prophetiis, quæ multis ſæculis ante Chriſti adventum editæ ſunt, vel ipſis Judæis teſtibus, qui etiam nunc illas eſſe veras Prophetias agnoſcunt & teſtantur; in quibus tamen videmus omnia vitæ ac mortis Chriſti myſteria tam diſtinctè fuiſſe prædicta, & tam fideliter ſuo tempore adimpleta, ut ab alio ſpiritu procedere non potuerint, niſi ab illo, cui ſoli omnia nota ſunt & aperta, æque futura, atque præſentia. Ad illas prophetias mittebat Chriſtus Judæos Joan. 5. ut ex illarum adimpletione moverentur ad credendum in ſe: *Scrutamini Scripturas; illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me.* Hoc argumento uſus eſt Tertul. in Apolog. cap. 20. & S. Auguſt. lib. 17. de Civit. cap. 15.

6 Sextum Argumentum, quo tanquam efficaciſſimo & fortiſſimo, uſus eſt S. Juſtinus martyr in Apolog. 2. ad Antoninum Pium, & Tertul. in Apolog. cap. 39. ducitur à rectitudine & ſanctitate ipſius Doctrinæ Chriſtianæ. Illa enim doctrina, quæ ex omni parte ſanctiſſima eſt, meritò & cum ſumma ratione credenda eſt niti fundamento veritatis; cum veritas & ſanctitas maxime inter ſe cohæreant. Atqui talis eſt Doctrina Chriſtiana: nihil enim in ea, niſi rectum & ſanctum; nihil niſi veræ juſtitiæ, pietati, charitati, aliiſque virtutibus omni ex parte conſentaneum: unde meritò Propheta dixit Pſalm. 18. *Lex Domini immaculata, convertens animas, &c.* Ubi econtrà omnes aliæ ſectæ, à Chriſtiana religione alienæ, variis, non ſolum erroribus & abſurditatibus, ſed etiam vitiis, vanitatibus, obſcœnitatibus, &c. corruptæ & fœdatæ ſemper extiterunt, ut vel ex ipſorum Ethnicorum hiſtoriis conſtat.

7 Denique ipſa Chriſti Domini perſona, tot mirabilibus coruſcans, tanta innocentia & ſanctitate conſpicua, tam præclaris virtutibus inſignis, tanta humilitate, benignitate, manſuetudine, charitate erga omnes, & etiam acerbiſſimos hoſtes, prædita, efficaciſſimum argumentum ſuggerit (ut rectè monet S. Bonaventura in ſtimulo diu. amor. p. 1. c. 6.) quo convincantur animi, illius doctrinam digniſſimam eſſe, cui credatur; *Neque aliud nomen ſub cœlo datum eſſe hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Act. 4.

SECTIO VIII.

Quodnam ſit illud, in quod ultimò fides reſolvatur.

1. SENSUS quæſtionis eſt; in quid fidei aſſenſus ex parte objecti debeat ultimò reſolvi; ſeu ad quod principium revocari debeat, ultra quod non progrediatur, ſed in eo quieſcat.

Antequam autem ad propoſitam quæſtionem reſpondeatur, unum eſt hìc nobis præſupponendum; ſcilicet ad aſſenſum fidei ſupernaturalis, præter revelationem Dei, requiri ut veritas credenda proponatur ab ipſa Eccleſia, tanquam à Deo revelata. Quamvis enim hæc propoſitio Eccleſiæ non ſit de formali ratione ipſius objecti fidei; eſt tamen veluti conditio quædam requiſita, ſine qua fidei Chriſtianæ aſſenſus, ſecundum legem ordinariam elici non debet.

Hoc conſtat ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur ea quæ fidei ſunt, ab Eccleſiæ Paſtoribus &

Doctoribus eſſe diſcenda. Jerem. 3. *Dabo vobis Paſtores juxta cor meum,& paſcent vos ſcientiâ & doctrinâ.* Malach. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus.* Ad Epheſ.4. ubi dicitur quòd Chriſtus dedit *Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum, &c. ut non ſimus ſicut parvuli fluctuantes, & non circumferamur omni vento doctrinæ.*

Sancti etiam Patres idem docent. S. Aug.lib.1.de moribus Eccleſiæ Cathol. c. 13. ait Eccleſiam *eſſe magiſtram totius Sapientiæ Chriſtianorum.* Et cont. Epiſt. fundamenti cap. 5. *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſia Catholica commoveret authoritas.* Et S.Cyril. Hieroſol. Cathec.9. *Fidem*, inquit, *ſi didiceris, promiſſionem poſſidebis: & obſerva illam à ſola Eccleſia eſſe traditam, & ex omni Scriptura munitam.*

Diximus (ſecundum legem ordinariam) niſi enim Deus ita voluiſſet, illa Eccleſiæ propoſitio neceſſaria non fuiſſet. Sed pro ſua infinita ſapientia & bonitate ita diſpoſuit ad majorem fidei noſtræ ſecuritatem & firmitatem;ut ad ea credenda tantùm obligaremur, quæ nobis ab Eccleſia (cujus authoritas Deo aſſiſtente falli non poteſt) proponerentur: quæ ideò vocatur ab Apoſtolo 1.Tim.3.*Columna & firmamentum veritatis*: quam qui audire noluerit, eſſe nobis debet *ſicut Ethnicus & Publicanus*, Matt. 18.

2 Hoc præſuppoſito, difficile non erit explicare, quomodo reſolutio fidei noſtræ fieri debeat.

Si enim e. g quærat aliquis, quare credas in unâ eſſentiâ divina Perſonarum Trinitatem, vel alium quemlibet fidei articulum? diſtinguere debes; utrum inquiſitio fiat de cauſa fidei ſecundùm ſe, cur ſcilicet firmiter & indubitanter id credas; vel de cauſa ſeu ratione, ob quam illam fidem amplexus fueris, & illam profitearis.

Si de primo fiat inquiſitio, ſcilicet cur firmiter & indubitanter id credas? Reſpondebis te id credere, quia Deus revelavit.

Si inſtet, unde ſcias Deum revelaſſe? reſpondebis, quia id habetur ex Scripturis, vel ex divina traditione.

Si urgeat, cur credas huic Scripturæ vel traditioni? ultimo loco reſpondebis; quia Eccleſia talem Scripturam vel traditionem, ut divinam agnovit; Nobiſque, ut ſic credendam propoſuit. Et in ea Eccleſiæ definitione & propoſitione fides noſtra ſiſti debet, nec ultrà progredi.

Quod ſi ulteriùs adhuc quærat, quare credas Eccleſiæ, & unde cognoſcas illam in propoſitionibus ſuis falli non poſſe? reſpondebis te id Scripturæ ſacræ teſtimonio cognoſcere. Neque propterea ullus erit circulus vitioſus, in eo quòd Scriptura per Eccleſiam, & Eccleſia per Scripturam probetur. Non enim eadem; ſed diverſâ ratione fit hæc probatio reciproca: ſicut Legatus à Rege miſſus exhibet primò litteras Principis & declarat eſſe veras; ſicque earum ſtabilit authoritatem: poſteà verò eædem literæ jam receptæ, viciſſim Legati miſſionem poteſtatemque ipſi à Rege conceſſam probant; ſed diverſa, ut dictum eſt, ratione. Aliter ſi quidem authoritas eſt in Legato, & aliter in regiis litteris. In illis enim litteris eſt tanquam in ſigno authentico,quo voluntas Regis declaratur. In Legato verò tanquàm in ſubjecto in quo authoritas illa recipitur. Sic Eccleſia oſtendit & profert Scripturas canonicas, per quas nobis divina veritas & voluntas innoteſcit; & viciſſim ab ipſis ſcripturis authoritatem ſuam accipit.

Quod ſi iſta non plenè ſatisfaciunt, minimè mirum videri debet: cùm (ut ſuprà dictum eſt) obſcuritas & inevidentia ſit conditio abſolutè neceſſaria in rebus credendis, fideſque noſtra ſuſtentari & roborari debeat potiùs à gratiâ internâ, quæ nemini deeſt, & per quam Deus lucem & vires ad credendum ſubminiſtrat, quàm ab ullâ demonſtratione externâ.

3 Si fiat inquiſitio de ſecundo, ſcilicet ratione de cauſa & movente ad credendum; & rogetur quis (cùm & divina revelatio,& Eccleſiæ propoſitio obſcuritatem & inevidentiam ſecum ſemper junctam habeant) quid ipſum impulerit, ut hunc quaſi labyrinthum rerum obſcuriſſimarum ingrederetur, & hanc fidem amplecti & profiteri vellet:Tunc declarabit & exponet rationes & argumenta credibilitatis, quibus ipſe inductus fuerit, & quivis prudens induci meritò poſſit, ad amplectendam & profitendam hujuſmodi fidem.

SECTO IX.

Quomodo actus fidei ſit in praxim redigendus.

1. CUM (ut ait S Thomas 1. q 55.a. 2.) virtus ſit habitus operativus, cujus perfectio in actione conſiſtit: ut nihil hîc deſit eorum quæ ad fidei perfectionem requiruntur, reſtat adhuc videndum qua ratione fides actus ſuos exercere poſſit. Pro cujus rei explicatione,

Obſervandum eſt 1..quod, quamvis fides ad potentiam cognoſcitivam pertineat; ad illius tamen actum (ut initio hujus tractatus dictum eſt) non ſolus intellectus, ſed etiam voluntas debet concurrere. Quia cùm actus fidei,ſit actus virtutis, ac proinde meritorius, debet eſſe liber; ita ut qui credit, poſſit ſi velit, non credere; & qui non credit,poſſit etiam divinâ gratiâ adjutus, ſi velit credere.

Obſervandum eſt 2. concurſum illum voluntatis ad actum fidei in eo conſiſtere, quòd ipſa voluntas non tantum applicet intellectum ad conſideranda motiva credibilitatis, quæ illum ad credendum inducere poſſunt; ſed etiam quòd efficaciter velit & imperet, intellectum ea credere propter authoritatem primæ veritatis, Dei ſcilicet illa revelantis & atteſtantis,ac per Eccleſiam proponentis;& ſic captivet ipſum intellectum, quamvis aliquando reluctantem,in obſequium fidei. His obſervatis,ſi quæratur

ratur quid ſit actum aliquem fidei ſupernaturalis elicere?

2 Dicendum eſt, nihil eſſe aliud, quàm liberè intellectum applicare ad firmiter aſſentiendum alicui veritati à Deo revelatæ, & per Eccleſiam nobis propoſitæ; quia veritas illa eſt à Deo revelata, &, ut talis, ab Eccleſia proponitur.

Vnde patet ad actum fidei ſupernaturalis quinque requiri conditiones: quarum ſi vel una deficiat, deficit etiam fides. Quod eſt valdè notandum iis, quorum eſt populum Chriſtianum ad fidem erudire; ut virtutem adeò neceſſarium verè & perfectè in praxim redigere ſciat.

Prima eſt, ut actus ſit deliberatus, & à libera voluntatis electione procedat: Quod eſt illi cum aliarum virtutum actibus commune.

Secunda, ut habeat pro objecto veritatem aliquã à Deo revelatam, ſive per Scripturam ſacram, ſive per divinam traditionem. Aliæ enim veritates quæ à Deo revelatæ non ſunt; quantumcumque ad pietatis ſenſum excitandum aptæ videantur, ad objectum tamen fidei non pertinent; ac proinde actus, qui circa illas verſaretur, fidei ſupernaturalis dici non poſſet.

Tertia vt intellectus aſſentiatur veritati à Deo revelatæ propter authoritatem Dei revelantis. Si enim id faciat ſolummodo ob aliquam rationem credibilitatis, non amplius actum fidei elicit: cùm fides ſolà Dei revelantis authoritate, non verò ulla ratione innitatur.

Quarta, ut firmiter, & ſeclusâ omni dubitatione, aſſentiatur. Aliàs, ſi aliquam dubitationem deliberatè admittat, aſſenſus ille non ampliùs innitetur revelatione divinâ: vel, ſi innitatur, graviſſimam injuriam Deo inferet, cujus veritatem & infallibilitatem hoc pacto in dubium revocabit.

Quinta denique conditio eſt, ut veritas à Deo revelata, per Eccleſiam credenda proponatur. Cujus conditionis defectu fides hæreticorum non eſt vera fides ſupernaturalis: quia veritates, quas credunt non ab Eccleſiâ, ſed à ſenſu proprio, & particulari judicio credentes accipiunt. Et non tantùm ex hoc capite deficit illorum fides; ſed etiam ex eo quod (ut docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 5. a. 3.) qui vel in uno articulo à fide deficit, totam fidem amittit, & S. Aug. quæſt. 1. in Matth. aſſerit illum omnino deficere à fide, qui falſa de Deo, vel de aliqua parte Chriſtianæ Doctrinæ credit. Unde inferendum eſt, quantumcumque hæretici plurima Chriſtianæ religionis myſteria credere videantur, illos tamen non fide ſupernaturali & divina; ſed fide tantùm & opinione humanâ credere.

3 Addunt aliqui & ſextam conditionem, ſcilicet ut aſſenſus fidei referatur in Deum, tanquam finem ultimum. Et hoc quidem verum eſt, ſi de fide viva, & per charitatem formata ſermo ſit, cujus omnes actus, ſaltem virtualiter, ab ipſa charitate informante in Deum referuntur; Verùm, propriè loquendo, tales actus potiùs actus charitatis, quàm fidei vocari debent; unde S. Aug. ſer. 181. de verbis Domini, loquens de fide illa per charitatem formata, dicit quòd credere in Deum, eſt Deum diligere, & ſerm. 6. hanc inter peccatorem & juſtum ponit differentiam; quod peccator quidem credat Chriſto & credat Chriſtum, ſed non credat in Chriſtum: hoc enim ſine charitate, quâ privatus eſt, facere non poteſt: ac proinde credere in Chriſtum, ſolius juſti proprium eſt.

CAPUT IV.

De vitiis Fidei oppoſitis.

* DE illis fusè agit S. Doctor 22. quæſt. 10. & ſequentibus, ac præſertim de infidelitate in genere & hæreſi. Nos circa utramque præcipuas ſolummodo difficultates attingemus, quarum reſolutio, veritatibus quibuſdam practicis ſcitu neceſſariis, lucem afferre poteſt.

SECTIO I.

An infidelitas ſit peccatum.

1 DUPLEX eſt infidelitas in genere, ut docet S. Thomas ſup. qu. 10. a. 1. Alia ſecundum contrarietatem, quæ eſt eorum, qui apertè repugnant fidei, vel eam contemnunt: & certum eſt ejuſmodi infidelitatem eſſe peccatum, idque graviſſimum, ut oſtendit S. Auguſtinus tract. 89. in Joannem, & poſt illum S. Thomas art. 3.

Alia, quæ ab eodem S. Doctore dicitur ſecundum negationem, eſtque illorum qui carent fide, non quia ipſi fidei repugnent, ſed quia nihil unquam de illa audiverunt. Eſt autem difficultas inter Theologos an ejuſmodi infidelitas negativa ſit peccatum, ita ut omnes infideles eo ipſo quo non credunt, peccent? pro cujus reſolutione,

2 Dicendum, infidelitatem illam negativam, eorum ſcilicet qui nihil unquam de fide audiverunt, & per quos non ſtetit quominus audirent, nullo modo eſſe peccatum.

3 Probatur 1. ex his Chriſti Domini verbis Joan. 15. *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent.* Quo in loco, cùm Chriſtus (ut explicat S. Auguſt. ſup. & poſt illum S. Thomas) loquatur de peccato illo quod Judæi ejus verbis non credentes commiſerunt: dicatque quòd peccatum illud non commiſiſſent, ſi locutus eis non fuiſſet, ſive per ſe ſive per Prophetas & Apoſtolos, ac proinde ſi de illo nihil unquam audiviſſent; hinc ſequitur illos qui fide carent, eo quod nihil unquam de fide audiverunt, nec audire potuerunt, peccato infidelitatis non peccare.

Probatur 2. authoritate S. Auguſtini ſupracit. tract. 89. in Joannem, ubi explicans eadem illa Chriſti Domini verba dicit, *infideles illos ad quos*

Digitized by Google

Chriſtus non venit, & quibus non eſt loquutus, habere excuſationem, non quidem de omni peccato ſuo, ſed de hoc quod in Chriſtum non crediderunt.

Probatur 3. hac ratione, Nullus peccat in eo quod vitare non poteſt, ſed non eſt in poteſtate hominis infidelitatem negativam vitare, quia illam vitare non poteſt niſi credendo in Chriſtum, *quomodo autem credent* (ut loquitur Apoſtolus Rom. 10. *in eum quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? quomodo verò prædicabunt niſi mittantur?* ex quo ſequitur quod cum non ſit in poteſtate hominis infidelitatem illam negativam vitare, ut explicatum eſt, illam proindè in eo peccatum non eſſe.

Obſervat autem rectè idem S. Doctor citat. art. 1. quod quamvis infidelitas illa negativa non ſit peccatum, nec illi qui eo tantum modo ſunt infideles, id eſt qui nihil unquam de fide audierunt, nec audire potuerunt, non damnentur ob ejuſmodi infidelitatem; eos tamen juſtè damnari ob alia peccata quæ committunt, & quæ ſine fide numquam remittuntur. Quæ tamen ſi non commiſiſſent, ſed potius ſecundum legem naturæ rectè vixiſſent, haud dubiè Deus illis ſuccurriſſet, & auxilia neceſſaria ad fidem conſequendam tribuiſſet, ſive per ſe immediatâ aliquâ revelatione, ſive per alium hominem vel Angelum, veritates fidei ipſis declarando, & gratiam ad aſſenſum illis dandum neceſſariam elargiendo.

4 Quæres quid de illius infidelitate ſentiendum ſit, qui quidem non repugnat fidei, nec aliquid contra fidem ſentit, ſed tamen per negligentiam omittit audire & addiſcere ea quæ ſunt fidei, quæ proinde non credit, cùm fides ſit ex auditu: vel ſi audivit, negligit attendere ad obligationem credendi, & ſic etiam per negligentiam non credit. Reſpondetur infidelitatem illam non eſſe ſecundum negationem eo ſenſu quo ſupra dictum eſt, ſed ſecundum contrarietatem, quia ſcilicet is, qui eo modo non credit, poſſet credere ſi vellet, ac proinde cenſetur ſaltem interpretativè cõtemnere fidem, cùm negligẽtia illa quam committit, non niſi ex vili æſtimatione ipſius fidei, ac proinde ex interpretativo aliquo ejus contemptu oriri poſſit: & ex conſequenti talis infidelitas eſt peccatum, quia per illam licet non repugnet fidei, tamen contemnit fidem, quod juxta mentem ſancti doctoris pertinet ad infidelitatem ſecundum contrarietatem quam aſſerit eſſe peccatum, & quidem ex genere ſuo graviſſimum.

SECTIO II.

Quot ſunt ſpecies infidelitatis.

1 CUM ea quæ ſectione præcedenti dicta ſunt non modo de infidelitate in genere, ſed de unaquaque infidelitatis ſpecie in particulari intelligenda ſint, neceſſarium videtur hic inquirere quot illius ſint ſpecies? pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. ſi ſpectetur diverſitas errorum particularium cum fide pugnantium, determinari non poſſe quot ſint ſpecies infidelitatis: ſi verò diverſa ſolummodo ratio qua infidelitas poteſt adverſari fidei, tres illius ſpecies à S. Thoma, & communiter ab aliis doctoribus diſtingui, nempe, Paganiſmum, Judaïſmum, & hæreſim.

Prior pars hujus aſſertionis conſtat ex eo quòd errores qui cum fide pugnant, infiniti eſſe poſſint; ut indicat S. Auguſtinus lib. de hæreſib.

Poſterior probatur, quia ſi vitium conſideretur quatenus adverſatur virtuti, tot ex hac parte aſſignari poſſunt ſpecies illius, quot modis contingit illud virtuti repugnare, ſed infidelitas tribus præſertim modis repugnare poteſt fidei, ut docet S. Thomas, citatâ quæſt. 10. art. 5. quia aut repugnat fidei Chriſtianæ nondum ſuſceptæ, & talis infidelitas eſt paganorum ſeu Ethnicorum; aut repugnat fidei Chriſtianæ ſuſceptæ in figura, & hæc eſt infidelitas Iudæorum; vel denique repugnat fidei Chriſtianæ ſuſceptæ in ipſa manifeſtatione veritatis, & hæc eſt infidelitas hæreticorum; unde patet tres prædictas ſpecies infidelitatis rectè diſtingui.

2 Dicendum 2. ex his tribus infidelitatis ſpeciebus, ſimpliciter loquendo infidelitatem hæreticorum eſſe omnium deterrimam, & Iudæorum deteriorem quàm gentilium, ut docet S. Thomas art. 6. quia ſcilicet peſſimum eſt adverſari fidei ſuſceptæ in manifeſtatione veritatis, quod faciunt hæretici; & pejus eſt adverſari fidei ſuſceptæ in figura, quod faciunt Iudæi, quàm fidei nullo modo ſuſceptæ ut Pagani & Ethnici: unde S. Petrus (Epiſt. 2. cap. 2. de Iudæis & hæreticis loquens) *melius* (inquit) *erat eis non agnoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum converti.* Qua de re videndus S. Chryſoſtomus homil. 50. ad populum Antioch. vbi multis exaggerat infidelitatem Iudæorum. Et S. Hieronymus in cap. 18. Iſa. ubi aſſerit hæreticos impietate ſuperare quoſcunque alios infideles.

SECTIO III.

Quid ſit hæreſis.

1 NOMEN hereſis à verbo Græco αἱρέομαι (quod eligere ſignificat,) derivatum eſt, ac ſecundum communem ſanctorum Patrum & Doctorum uſum ſumitur pro prava & perverſa electione alicuius dogmatis, quod non modo falſum & erroneum eſt, ſed etiam fidei Chriſtianæ oppoſitum. In materia ſi quidem fidei (ut rectè dixit Tertulianus lib. de preſcrip.) *nobis nihil ex noſtro arbitrio inducere licet; ſed nec eligere, quod aliquis alius de arbitrio ſuo induxerit. Apoſtolos Domini habemus authores, qui nec ipſi quidquam, quod ex arbitrio ſuo inducerent, elegerunt: ſed acceptam à Chriſto diſciplinam fideliter nationibus aſſignaverunt.*

Nullum ſane Chriſtiana Religio dogma continet, quod humanâ electione inventum ſit, nec humano

mano beneplacito ſubeſt illius fides, ſed ſoli divinæ revelationi per Eccleſiam propoſitę innititur: illiuſque veritates omnes ab ipſo Deo aſſertæ, & ab eodem illarum credendarum obligatio hominibus impoſita. Quod optimè explicavit S. Bernardus Epiſt. 190. his verbis.

Fides (ut docet Apoſtolus) eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, non inanium phantaſia conjecturarum. Audis ſubſtantiam, non licet tibi in fide putare, vel diſputare pro libito, non hâc illâque vagari, per incerta opinionum, per devia errorum: ſubſtantia nomine tibi aliquid certum fixumque præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus arctaris.

2 Ex quibus facile eſt ad quæſtionem propoſitam reſpondere, dicendum enim hæreſim eſſe vitium fidei oppoſitum, quo quis fidem in baptiſmo profeſſus, ſingulare aliquid, & à communi Eccleſiæ catholicæ fide ac ſententiâ alienum ſibi tenendum eligit, eique pertinaciter adhæret.

Dicitur 1. (vitium fidei oppoſitum) quod hæreſi commune eſt cum aliis ſpeciebus infidelitatis, ut ex ante dictis patet.

Dicitur 2. (quo quis fidem in baptiſmo profeſſus) quia ſecundum communem Theologorum & Canoniſtarum uſum, ille dicitur hæreticus qui fidem in baptiſmo profeſſus ab illa avertitur, & eius veritati contradicit: aliàs ſi non eſſet baptiſatus, tunc non hæreticus, ſed ſimpliciter infidelis diceretur. De qua re fuſiùs agunt Alphonſus à Caſtro lib. 1. de punitione hæreticor. cap. 2. Melchior Canus lib. 12. de locis Theologicis cap. 8. & alij.

Dicitur 3. (quod aliquid ſingulare & à communi Eccleſiæ Catholicæ fide & ſententia alienum ſibi tenendum eligit) quia hoc eſt hæreticorum peculiare, proprio ingenio ac judicio ſibi eligere quod credant. Unde Sanctus Doctor quæſt. 11. art. 1. dicit, quod *hæreticus intendit quidem Chriſto aſſentire* (in quo differt ab Ethnico & Iudæo) *Sed deficit in eligendo ea quibus Chriſto aſſentiat: quia non eligit ea quæ verè à Chriſto ſunt tradita; ſed ea quæ ſibi propria mens ſuggerit.*

Dicitur 4. (eique pertinaciter adhæret,) quia (ut loquitur S. Auguſtinus Epiſt. 162.) *Si qui falſam ac perverſam ſententiam nullâ pertinaci animoſitate deffendant, & parati ſint corrigi, & totâ ſollicitudine quærant veritatem, non ſunt inter hæreticos deputandi.* è contrà (ut idem Sanctus Pater effatur lib. 18. de civit. cap. 5.) *Illi qui in Eccleſia pravum aliquid morbidumque ſentiunt, ſi correpti ut ſanum rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, fiunt hæretici.*

Eſt autem hîc obſervandum, pertinaciam illam quæ hæreticum facit, non tam temporis diuturnitate, quàm pravâ voluntatis diſpoſitione eſſe æſtimandam, ut rectè probat Melchior Canus ſup. cap. 9. Nam ſi quis ſciens ac volens errori alicui ab Eccleſia damnato, tanquam fidei catholicæ contrario; unâ ſolummodo horâ, aut etiam minori adhuc temporis ſpatio adhæreret, haud dubiè hæreticus cenſendus eſſet.

Porrò non modo ille dici debet hereticus qui articulum aliquem fidei impugnat, aut errorem illi contrarium propugnat, ſed etiam qui ſcienter ac deliberatè aliquam fidei veritatem in dubium revocat: quia præterquam quod juxta regulam juris quæ habetur cap. 1. de hereticis, *Dubius in fide infidelis eſt*, qui ſcienter ac deliberatè de huiuſmodi veritate dubitat, conſetur affirmativè ſupponere authoritatem Eccleſiæ, talem veritatem profitentis ac docentis non eſſe certam & infallibilem, cui ſuppoſitioni pertinaciter adhærere nullus niſi hæreticus poteſt.

SECTIO IV.

Quanam ratione dignoſci poſſit, an doctrina aliqua ſeu propoſitio ſit hæretica.

1. HUius quęſtionis reſolutio non modo utilis, ſed & neceſſaria viſa eſt ad præcavendas hæreſes, quæ cum primùm exoriri incipiunt ſub falſo & ementito vel eruditionis vel pietatis obtentu, plurimorum animos decipere ac tandem inficere ſolent, aut ſaltem implexos & ancipites reddere, ita ut vix apud ſe ſtatuere audeant quid tanquam certum & orthodoxum tenere, quidve tanquam falſum & heterodoxum debeant reſpuere. Cùm tamen maximè ad Theologorum pertineat iſta dignoſcere, facemque alijs ad devitandos quoſcumque errorum anfractus, ac certum veritatis tramitem ſectandum præferre: in quo tamen ſicut nihil temerè apud ſe definire aut alios edocere debet, ſic ipſi neceſſarium eſt ſedulò inveſtigare quâ via & ratione, id quod ſui muneris eſt exequi poſſit.

Ut tamen ea quæ dicturi ſumus clariùs ac faciliùs percipiantur, obſervanda eſt differentia, quæ reperitur inter varias propoſitiones in materia Fidei ac Religionis nocivas & perniciosas, quibus Eccleſiæ cenſura inuri ſolet: Siquidem ex plurimis ipſius Eccleſiæ decretis ac Pontificum diplomatibus conſtat, alias propoſitiones damnari abſolutè ut hæreticas, alias verò ut erroneas, alias item ut ſuſpectas alias ut ſchiſmaticas, aut temerarias, aut ſcandaloſas, aut piarum aurium offenſivas, aut denique ut injurioſas & contumelioſas.

2 Propoſitio hæretica (ut ex antedictis patet) ea cenſetur; quæ alicui propoſitioni fidei contradictoria eſt, itaut hæretica neget, quod illa quæ eſt de fide affirmat; aut è contra illa affirmet id quod iſta negat.

. Propoſitio erronea ea dicitur, quæ oppoſita eſt communi Theologorum doctrinæ, quæ licet non fuerit determinata ab Eccleſia tanquam de fide, per evidentem tamen conſequentiam infertur ex ipſius fidei principiis, unde & ad fidem proximè accedit

ac proinde propoſitio illi contraria quæ dicitur erronea ad hæreſim proximè accedere cenſetur.

Propoſitio ſuſpecta ea eſt, quæ ab hæreticis ad occultandam hæreſim uſurpatur, aut uſurpari poteſt: vel quæ ex circonſtantia perſonæ loquentis ſeu ſcribentis, aut temporis, vel loci, cenſetur habere adjunctam alicujus hæreſis ſuſpicionem.

Schiſmatica propoſitio eſt ea, quæ continet aliquid quod unitati & paci Eccleſiæ, aut obedientiæ Superioribus Eccleſiaſticis debitæ adverſatur.

Temeraria eſt, quæ nullo authore fide digno, nullâ probabili ratione innixa extrà communem Theologorum ſenſum vagatur.

Scandaloſa, quæ inducit occaſionem ſcandali ac ruinæ, homineſque vel à recto fidei tramite, vel à debitis Chriſtianarum virtutum officiis abducere poteſt.

Piarum aurium offenſiva, quæ licet à Doctis in aliquo ſenſu vero & recto intelligi poſſit, illos tamen qui timoratam habent conſcientiam, offendit in eo ſenſu quem præ ſe ferre videtur.

Injurioſa denique ſeu contumelioſa propoſitio ea eſt, quæ alicui ſtatui, aut perſonæ injuriam aut contumeliam facit.

Sunt & aliæ quædam cenſurarum notæ, propoſitionibus quibuſdam pravis inuri ſolitæ, ut quòd ſint blaſphemæ, impiæ, ſeditioſæ, & ſimiles, quæ ſatis ex ipſis terminis intelligi poſſunt.

Quamvis autem omnes & quæcumque propoſitiones quæ ab Eccleſia quovis modo ut pravæ & nocivæ damnantur, ab omnibus fidelibus abjici & repudiari debeant; tamen cum propoſitiones illæ, quæ ut hæreticæ proſcribuntur, ſint omnium pernicioſiſſimæ, ideò ad illas dignoſcendas peculiare ſtudium à Theologo adhiberi debet, & nos ea quæ ad id maximè opportuna & apta viſa ſunt, in paragraphis ſequentibus proponemus.

§. I.

Ad dignoſcendum an Doctrina aliqua ſeu propoſitio ſit fidei contraria ſeu hæretica, certiſſimam regulam eſſe authoritatem ſacræ Scripturæ, ac divinæ traditionis.

1 CUm Juxta doctrinam Concilij Tridentini ſeſſ. 4. Veritates fide divina credendæ contineantur *partim in ſacris ſcripturæ libris, partim in traditionibus non ſcriptis, quæ ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu ſancto dictante quaſi per manus traditæ ad nos uſque pervenerunt.* Hinc rectè ſequitur, dogmata quæcumque de quibus dubitatur an catholicæ fidei conſona vel diſſona ſint, ſecundum illam divinam amuſſim eſſe dijudicanda: & ſi quidem aliquid continere deprehendatur, quod vel Scripturæ ſacræ eo ſenſu intellectæ quo ab Eccleſia intelligitur, vel divinæ traditioni quam eadem Eccleſia agnoſcit & profitetur, ſit contrarium, ea haud dubiè tanquam heterodoxa & hæretica penitùs eſſe repudianda. Et hæc quidem regula tanquam certiſſima & omnino infallibilis ſemper habita eſt; unde illa vox Sanctorum Patrum in Conciliis Oecumenicis frequenter uſurpata, quoties vel aliquis errot tanquam fidei adverſus anathemate feriendus, vel aliqua fidei veritas declaranda aut definienda fuit (κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, id eſt, *ſecundum antiquam traditionem*) & ſæpius iterata anathemata in eos, qui aliter ſentire auderent, quàm ſacra Scriptura vel traditio divina contineat.

2 Et appoſitè Vincentius Lirinenſis lib. adverſus hæreſes, cap. 1. de ſeipſo loquens, *ſæpe* (inquit) *magno ſtudio & ſumma attentione perquirens à quamplurimis ſanctitate & doctrinâ præſtantibus viris, quonam modo poſſem certâ quadam & quaſi generali & regulari viâ, Catholicæ fidei veritatem ab hæreticæ pravitatis falſitate diſcernere; hujuſmodi ſemper reſponſum ab omnibus ferè retuli: Quod ſive ego, ſive quis alius vellet exurgentium hæreticorum fraudes deprehendere laqueoſque vitare, & in fide ſana ſanus atque integer permanere, duplici modo munire fidem ſuam Domino adjuvante deberet; primò ſcilicet divinæ legis authoritate: tum deinde Eccleſiæ Catholicæ traditione.*

Verùm quoniam graves plerumque difficultates occurrere poſſunt, tum in dijudicando vero ac legitimo ſcripturæ ſenſu, tum etiam in divinis traditionibus dignoſcendis; ideo alia adhuc authoritas præter authoritatem ſcripturæ ac traditionis inquirenda & auſcultanda, ad dignoſcendos errores fidei Catholicæ adverſos, & hæc eſt authoritas Eccleſiæ, de qua in ſequenti paragrapho agetur.

§. II.

Authoritatem Eccleſiæ neceſſariam eſſe, ut certò & infallibiliter de quâvis doctrinâ ſeu propoſitione dijudicari poſſit, an fidei contraria ſit, ac proinde hæretica.

1 CUm in dignoſcendis fidei veritatibus *nemo* (ut loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ. 4.) *prudentiæ ſuæ inniti debeat*: neque (ut monet Spiritus ſanctus Hierem. cap. 13.) Prophetæ illi audiendi ſint *qui loquuntur de corde ſuo.* Hoc eſt qui ſolo ſpiritu particulari, ac judicio proprio, tanquam certo duce utuntur in iis quæ fidem ſpectant. *Tuncque* (ut dixit S. Auguſtinus lib. cont. Creſconium Grammat. cap. 33.) *Scripturarum à nobis tenetur veritas, cum id facimus quod univerſæ placuit Eccleſiæ, quam ipſa ſcripturarum commendat authoritas.* Ideò quotieſcumque difficultas aut controverſia aliqua occurrit, circa ea quæ fidem ſpectant; agiturque de dijudicando vero ſcripturæ ſenſu, aut traditione aliquâ divinâ dignoſcendâ; tunc ſi certam & infallibilem regulam ſequi volumus, non eſt conſulendus proprius aut cujuſvis alterius particularis ſenſus; ſed inquirendum quid Eccleſia ſuper hac re teneat, quid tanquam verum ac certum agnoſcat & profiteatur, quidve tanquam erroneum & à fide alienum

alienum repudiet. Ad ipſam quippe Eccleſiam (ut edixit Concilium Tridentinum ſuprà) pertinet *judicare de vero ſenſu & interpretatione Scripturarum:* ipſa eſt quæ traditionis divinæ à Spiritu ſancto creditum ſibi *depoſitum cuſtodit.* Cumque ab ejus aſſiſtentia nunquam deſitura obtinuerit, ut ſit *columna & firmamentum veritatu*; hinc fit, ut in iis quæ tanquam credenda proponit, vel tanquam non credenda proſcribit, neque falli, neque fallere unquam poſſit. Unde ipſe Auguſtinus, licet omnimodâ eruditione inſtructiſſimus, & ingenio perſpicaciſſimo præditus, dicere tamen non dubitavit, lib. cont. Epiſt. fundamenti cap. 5. *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſia Catholica commoveret authoritas.*

2 Cum verò ipſa Eccleſia duobus modis nos alloquatur & inſtruat, ſcilicet vel per Concilia œcumenica, quæ ipſam univerſalem Eccleſiam repræſentant, vel per proprium caput viſibile, Romanum ſcilicet Pontificem, cui Chriſtus in perſona Petri vices ſuas demandavit, ideò in ſequentibus Paragraphis videbimus qua ratione decreta Conciliorum œcumenicorum, aut Romanorum Pontificum ſint certiſſimum ac tutiſſimum medium, ad dignoſcendos errores quoſcumque fidei oppoſitos.

§. III.

Conciliorum univerſalium decreta eſſe medium certiſſimum ad dignoſcendos errores quoſcumque fidei oppoſitos.

1 SUpponimus ex dicendis in tractatu de legibus, quod etiam ſatis conſtat ex perpetuo Eccleſiæ uſu, Concilia generalia legitimè congregata pleniſſimam habere poteſtatem condendi leges, & ſanciendi decreta, pro totius Eccleſiæ regimine, ſive in iis quæ ad fidem, ſive in aliis quæ ad morum diſciplinam ſpectant, ipſamque Eccleſiam authoritate ac decretis ejuſmodi Conciliorum tanquam medio certiſſimo, & maxime efficaci variis temporibus uſam eſſe, tum ad hæreſes validiùs profligandas, tum ad inſtaurandam Eccleſiaſticam diſciplinam, moreſque Chriſtianorum reformandos: nulluſque catholicus hactenus in dubium revocavit, quin omnes ubique terrarum fideles Conciliorum univerſalium decreta circa fidem ſincerè ac humiliter recipere, veritateſque in ipſis definitas firmiter credere, ac errores proſcriptos tanquam fidei contrarios, conſtanter repudiare teneantur.

Sic impia doctrina Arrij in Concilio primo Niceno tanquam hæretica damnata eſt, & ut talis ab omnibus deinceps ubique terrarum fidelibus proſcripta. Sic aliæ plurimæ hæreſes variis in Conciliis œcumenicis anathemate perculſæ, ut Macedonij in Conſtantinopolitano primo, Neſtorij in Epheſino, Eutychetis in Chalcedonenſi, & aliorum in aliis.

2 Cùm verò Conciliorum œcumenicorum in Eccleſia cogendorum cauſæ non ita frequentes ſint; imò (ut cenſet. S. Auguſtinus lib. 4. contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. vlt.) rariſſimæ inveniantur hæreſes, ob quas damnandas neceſſitas exiſtat cogendi eiuſmodi concilia: nec tamen inimicus homo deſiſtat unquam ſuperſeminare zizania in agro patris familias, quæ facillime & quavis datâ occaſione in medio tritici ſuccreſcant: ideò medium aliud à nobis adhuc inquirendum eſt, quo zizania illa à tritico ſejungere, & veritatem ab errore diſcernere poſſimus, & de hoc in paragrapho agetur.

§. IV.

Pontificis Romani authoritatem in ijs, quæ fidem ſpectant, eſſe quoque medium certiſſimum ad doctrinam orthodoxam dignoſcendam, eamque ab heterodoxa & hæretica ſecernendam.

1. COncilium Florentinum ſeſſione 25. in decreto fidei, definivit, *Romanum Pontificem ſucceſſorē eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum; & verum Chriſti Vicarium; totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem & doctorem exiſtere; & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi & gubernandi univerſalem Eccleſiam, à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe.* Ex quo ſequitur, ad illum pertinere de rebus ad fidem & Religionem ſpectantibus iuridicè cognoſcere, majoreſque cauſas quales ſunt fidei ac Religionis dijudicare, hæreſes emergentes damnare, veritates fide divinâ credendas definire, ipſique omnes vbique terrarum fideles in his, quæ fidem & religionem ſpectant ſubeſſe debere, ac vocem illius tanquam ſupremi Paſtoris auſcultari.

2 Hanc de Romani Pontificis authoritate doctrinam (quæ aliquantò fuſiùs in ſecundâ huius operis parte tractatu de legibus explicabitur) optimè expreſſit S. Bernardus Epiſt. 190. ad Innocentium, ubi Pontificem illum ſic loquitur.

Oportet (inquit) *ad veſtrum referri Apoſtolatum, pericula quaque & ſcandala emergentia in regno Dei, & præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, ubi non poſſit fides ſentire defectum. Hæc quippe huius prærogativa ſedis: cui enim aliquando dictum eſt, ego rogavi pro te ut non deficiat fides tua? Ergo, quod ſequitur, à Petri ſucceſſore exigitur; & tu aliquando converſus confirma fratres tuos. Id quidem modò neceſſarium; tempus enim eſt, ut veſtrum agnoſcatis Pater amantiſſime, Principatum, probetis zelum, miniſterium honoretis: in eo planè Petri impletis vicem, cuius tenetis & ſedem, ſi veſtrâ admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis; ſi veſtrâ authoritate conteritis fidei corruptores.*

3. Ex quâ S. Bernardi doctrinâ, quæ totius Eccleſiæ communis eſt, Sequitur 1. quod quoties aliqua controverſia in materiâ fidei exoritur, quoties aliquod novum dogma exurgit, de quo dubitatur an fidei adverſetur, certiſſimum medium ad veritatem dignoſcendam, eamque à quovis errore ſecernendam eſſe,

eſſe, ad Sedem Apoſtolicam recurrere, & indè reſponſa petere, ubi fides non poſſit ſentire defectum: ita fecit S. Hieronymus in controverſijs quibuſdam circa fidem, Antiochiæ exortis, ſuper quibus iudicium Apoſtolicæ ſedis exquirit, ut videre eſt in Epiſtolâ, quam ſuper hâc re ſcripſit ad Damaſum Papam.

Idem etiam fecerunt ſancti Epiſcopi Victricius & Exuperius, ille Rothomagenſis, hic Toloſanus, cum primùm nefariam Vigilantij doctrinam in Gallijs emergere conſpicati ſunt, ſuper quâ Innocentium primùm conſuluerunt, ut videre eſt apud Baronium tom. 5. ad ann. 406. num. 47.

Eodem modo ſe geſſit Alcimus Avitus Epiſcopus Viennenſis, dum Hormiſdam Papam ſuper erroribus Græcorum conſuluit, ut ex ejus epiſtolâ ad illum Pontificem conſtat.

Simili ratione Poſſeſſor Epiſcopus Africanus eundem Hormiſdam conſuluit ſuper doctrinâ cujuſdam libri à Fauſto Regienſi Epiſcopo editi.

Innumera propè Exempla aliorum Sanctorum Epiſcoporum & Doctorum ex hiſtoriâ Eccleſiaſticâ afferri poſſent, qui ſimilibus in caſibus, in quibus de fide agebatur, ad Petri Sedem recurrerunt, ut veritatem ab errore certo dignoſcerent.

4 Sequitur 2. ex eadem doctrinâ ſuprà allatâ, quod quoties aliquid in materia fidei definitum eſt à Romano Pontifice, ex cathedrâ loquente, hoc eſt quando loquitur non vt Doctor particularis, ſed ut Chriſti Vicarius totiuſque Eccleſiæ caput, & ſervatâ legitimi judicij formâ: quoties inquam ab illo ut ſic, doctrina aliqua ſeu propoſitio declarata eſt hæretica & ut talis damnata: vel è contra quoties veritas aliqua tanquam fide credenda definita eſt, teneri Chriſtianos omnes, illius judicio aſſentiri, ac decretis obtemperare; proindeque damnare quod ſedes illa Apoſtolica damnat, approbare quod approbat, & ut loquitur S. Hieronymus citata epiſtolâ ad Damaſum, Cathedræ Petri, Fidei communione, conſociari.

Ita ſemper in Eccleſia ſervatum eſt, quod innumeris propè exemplis probari poſſet, quæ paſſim in Annalibus Eccleſiaſticis occurrunt. Inſtar omnium erit illud quod in Galliis contigit tempore S. Leonis Papæ, qui cum epiſtolæ decretalis, quâ Eutichetis hæreſim damnaverat, ſimulque veritatem illi oppoſitam fide credẽdam definiverat, exemplar ad Arelatenſem Epiſcopum, & per illius manus ad alios omnes Galliæ Epiſcopos tranſmiſiſſet; hoc Judicium Apoſtolicum ab Epiſcopis illis tantâ reverentiâ & animi ſubmiſſione receptum eſt, ut ad præfatum ſanctum Leonem gratulatoriam epiſtolam miſerint, in qua profitentur, *Se Apoſtolica illa ſcripta tanquam Symbolum fidei ſuſcepiſſe, tabuliſque cordis aſcripſiſſe, ac tenaci memoria commendaſſe, quo paratiores eſſent ad confundendos hæreticorum errores, &c.* addunt præterea illi *Doctrina Apoſtolica debere unumquemque fidelem quod conſtanter teneat, quod credebat; debere etiam infidelem quod à perfidia ſua, agnitâ veritate diſcedere, & Apoſtolicæ inſtitutionis luce perfuſus, erroris ſui tenebras derelinquere valeat.*

Huic epiſtolæ, quæ reperitur inter Epiſtolas S. Leonis poſt quinquageſimam primam, Epiſcopi Galli numero quadraginta quatuor ſubſcripſerunt.

5 Sequitur 3. ex eadem doctrinâ eos, qui Apoſtolicæ Sedis judicio in materiâ fidei damnati ſunt, pro hæreticis habendos eſſe. Sic S. Epiphanius Quartadecimanos à Victore Papa damnatos cathalogo hæreticorum aſcripſit.

Sic Vincentius Lirinenſis rebaptizantes ſeu Agripinianos, quorum doctrina à S. Stephano Papa damnata fuerat, hæreticis adnumerat.

Sic S. Hieronymus, in Jovinianum, Vigilantium alioſque à ſolo Pontifice Romano damnatos, ut hæreticos invehitur.

Sic S. Auguſtinus poſt damnatam ab Innocentio primo Pelagij doctrinam, ipſum Pelagium ejuſque aſſeclas, ejuſmodi doctrinam pertinaciter propugnantes, hæreticos paſſim in libris adverſus eos editis appellat.

Et Poſſidius in Vita illius ſancti Patris cap. 18. refert poſt Pelagij errores à Sede Apoſtolica damnatos, Honorium Imperatorem ſuis Legibus conſtituiſſe ipſum Pelagium alioſque illi adhærentes, pro hæreticis habendos eſſe.

Ex quibus patet quàm verè Yvo Carnotenſis Epiſcopus epiſt. 8. ad Richerium Senonenſem Archiepiſcopum dixerit, *Quod Sedis Apoſtolicæ judiciis & conſtitutionibus (in materia fidei) contra ire, planè ſit hæreticæ pravitatis notam incurrere.*

§. V.

Quomodo juxta ea quæ in præcedentibus paragraphis dicta ſunt, quivis Theologus de doctrinâ aliquâ ſeu propoſitione in materiâ fidei judicium ferre poſſit.

1 Ut in re tanti momenti Theologus eo quo convenit modo procedere noverit, & in ferendo judicio neque temeritatis notam, neque deceptionis periculum incurrat, quoties doctrina aliqua aut propoſitio occurrit, de qua dubium ipſi ſuboritur an aliquid quavis ratione fidei catholicæ adverſum aut repugnans contineat.

In primis perſpicere debet, an doctrina illa ſeu propoſitio contraria ſit ijs, quæ habentur in ſacra Scriptura eo ſenſu intellecta, quo Eccleſia intelligit.

2 Si nihil manifeſtè contrarium in ſacra Scriptura occurrat: tunc inveſtigare debet, an traditioni divinæ ſeu apoſtolicæ eiuſmodi doctrina, aut propoſitio adverſetur, hoc eſt ijs dogmatibus quæ tanquam fide certa per traditionem divinam ſeu apoſtolicam Eccleſia accepit, & credenda propoſuit.

3 Ut

3 Vt verò ea quæ traditione illâ continentur, ipſi innoteſcant, videat quis ſit communis & univerſalis ſuper hac re totius Eccleſiæ Senſus? vel quid Concilia generalia aut ſummi Pontifices ſuper eadem re decreverint; an ſcilicet doctrina illa ſeu propoſitio definitione aliquâ, ſeu conſtitutione Conciliorum aut Pontificum tanquam fidei contraria damnata ſit? & ſi id ita factum eſſe compererit, tunc eiuſmodi doctrinam ſeu propoſitionem tanquam falſam & hereticam ſine ulla hæſitatione debebit abjicere, illoſque haud dubiè pro hereticis habere, qui animo contumaci ea quæ Eccleſia in materia fidei damnat, propugnare, aut ea quæ profitetur & credenda proponit, impugnare auſi fuerint.

Quod ſi doctrina illa ſeu propoſitio non quidem ut fidei contraria, ſed ut erronea, impia, blaſphema, aut, ut ſuſpecta, ſcandaloſa, vel quavis aliâ ratione proſcripta ſit, tunc illam ut talem repudiare, eoſque qui pertinaciter eiuſmodi doctrinæ adhærerent, non quidem ut hæreticos, ſed ut Eccleſiæ inobedientes, & in inobedientia pervicaces tenere, ab ijſque ſibi cavere debet.

4 Neque verò timere debet, ne in tali iudicio ferendo tam de doctrina, quàm de perſonis, ullum ſubſit periculum aut temerè judicandi, aut quovis alio modo peccandi contra charitatem: imò ſi quis neſcio quo vano conſcientiæ ſcrupulo, aut fortaſſis humano aliquo reſpectu recuſaret, aut ſubterfugeret, damnare ea quæ Sedes apoſtolica damnaſſet, aut pro catholicis & orthodoxis habere vellet eos, qui adverſus eiuſdem Sedis authoritatem contumaces, illius decretis in materia fidei humiliter ac ſincerè ſubeſſe recuſarent: tunc procul dubiò longè graviùs delinqueret, tum in eo quod judicium proprium & particulare Sedis apoſtolicæ judicio anteferret, quod quidem eſt iudicij temerarij genus longè damnabilius; tùm etiam quia ſic recuſando aut ſubterfugiendo, peccaret contra obedientiam Eccleſiæ debitam, & ſimul etiam exponeret ſe periculo peccandi contra fidem, & fortaſſe contra charitatem, ratione ſcandali, quo alios ad ſimilem aliquam pravam diſpoſitionem ſuo exemplo induceret.

Quæres quomodo ſe gerere debeat Theologus in eo caſu, in quo nova aliqua doctrina exoriretur, quæ ipſi ſuſpecta foret, & de qua tamen nullum adhuc judicium Eccleſia protuliſſet. Reſpondetur in eo caſu, nihil meliùs ab eo fieri poſſe, quàm auſcultari monitum Apoſtoli dicentis: *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt, quia multi Pſeudopropheta exierunt in mundum* & alio in loco, *Videte ne quis vos decipiat per fallaciam, & c.* ac proinde ſicut neque leviter credere, neque temerè judicare aut condemnare licet, ſic etiam oportet probare, & quantùm ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit perpendere, qualia ſint quæ in eiuſmodi nova doctrinâ proponuntur, & an cum iis, quæ habentur ex ſacra Scripturâ, aut ex decretis Conciliorum ſeu Pontificum, aut ex communi Patrum & Doctorum Eccleſiæ conſenſu concordent: & ſi quidem ratio aliqua dubitandi ſubſit, tutiſſimum erit ſibi à tali doctrinâ cavere, & novitatem quamcumque in materiâ Fidei & Religionis ſemper ſuſpectam habere, donec Eccleſia judicio ſuo definierit, quid de eiuſmodi doctrinâ tenendum ſit.

Atque hactenus de Fide; nunc de primario eius objecto, nempè Deo.

TRACTATUS II.

DE DEO.

POST tractatum de Fide, ſequitur ut de illius primario & præcipuo objecto, nempè Deo, loquamur. Cùm verò duplici modo ſpectari poſſit à nobis Deus: 1. quatenùs eſt unus & indiviſus in eſſentiâ: 2. quatenùs eſt trinus in Perſonis: Nos hîc illum priori modo conſiderabimus; de eodem, ut in Perſonis trino, in ſequenti Tractatu acturi.

Quamvis autem, quæ de Deo, utpotè infinito in omni genere entis & perfectionis, dicenda forent, nullis poſſint terminis circumſcribi: nos ex innumeris veritatibus, quæ in illius infinitæ eſſentiæ cognitione continentur, paucas tantùm, eaſque noſtro captui magis accommodatas, & fidei noſtræ illuſtrandæ magis neceſſarias, excerpemus; eóque ordine proponemus, quem S. Doctor in prologo 2. quæſtionis partis 1. præſcripſit: cùm dixit tria de Deo quæri poſſe: 1. an ſit: 2. qualis ſit: 3. qualiter operetur. Nos igitur illius veſtigiis inhærentes, agemus in 1. capite de exiſtentiâ Dei. In 2. de illius proprietatibus, ſeu attributis. In 3. 4. & 5. de ejuſdem operationibus. In 6. demum videbimus, quâ ratione divina eſſentia clarè & perfectè à nobis cognoſci poſſit.

CAPUT I.

De exiſtentia Dei.

SECTIO I.

Quibus rationibus probari poſſit Deum eſſe.

1 QUAMVIS hujus quæſtionis propoſitionem pietas interdicere videatur, refugiatque animus, vel ſolùm cogitare, quòd Dei exiſtentia in dubium revocari poſſit: nihilominùs, cùm non deſint impij, qui (ut teſtatur Propheta Pſal. 52.) dicant

dicant in corde ſuo *non eſt Deus*; & cùm aliquando etiam pii tentationibus importunis circa ipſam Dei exiſtentiam exagitentur; ideò non erit inutile breviter hic rationes præcipuas adnotare, quibus Theologi Dei exiſtentiam, non quidem à priori, hoc eſt, per cauſam (quod impoſſibile eſt) ſed à poſteriori, hoc eſt, per effectus, probare ſolent. Ut enim rectè dicit Sapiens cap. 13. *A magnitudine ſpeciei & creaturæ poterit cognoſcibiliter creator horum videri.* Et Apoſtolus ex creaturarum conſideratione, Deum ita evidenter cognoſci poſſe dicit, ut planè aſſerat eſſe inexcuſabiles eos, qui Deum per illas non cognoverunt, vel cognitum non glorificaverunt.

Sunt autem quinque præcipuæ rationes, quibus S. Doctor, & cum illo communiter Theologi, exiſtentiam Dei probant.

2 Prima ducitur ex motu, ſeu mutatione rerum creatarum. Nam ſenſu patet aliqua moveri, ſeu mutari. Omne autem quod movetur, ab alio movetur: nihil enim movetur, niſi prout eſt in potentia ad id, ad quod movetur; ſicut nihil movet aliquid, niſi ſecundùm quod eſt in actu, educendo illud de potentia in actum. Et quia non eſt poſſibile idem ſimul eſſe in potentia & in actu ſecundùm idem: hinc ſequitur neceſſariò quòd oportet aliud eſſe movens, aliud motum. Cùm autem non procedatur in infinitum (hoc enim impoſſibile eſt, & nullâ ratione concipi poteſt) neceſſe eſt devenire ad aliquem primum motorem, qui à nullo moveatur, & à quo motus omnis aliorum incipiat. Et hunc dicimus Deum.

Secunda ratio ducitur ex conſideratione cauſæ efficientis. In iſtis enim ſenſibilibus invenitur ordo cauſarum efficientium: nihil enim poteſt eſſe cauſa ſui ipſius, alioquin eſſet prius ſe ipſo. Nec etiam admitti poteſt progreſſus in infinitū, ut ſuprà dictum eſt. Quare neceſſe eſt devenire ad aliquam primam cauſam efficientem, quæ à nullâ aliâ ſuperiori oriatur, & à quâ alij omnes effectus procedant. Et hæc prima cauſa eſt Deus.

3 Tertia ratio ducitur ex poſſibili, & neceſſario. Cùm enim ea omnia, quæ videmus in rerum naturâ poſſint non eſſe: ſi omnia quæ ſunt, hujus conditionis eſſent, potuiſſent omnia non exiſtere; & ſic aliquando potuiſſet nihil eſſe: & ex conſequenti neque modò aliquid eſſet; cùm illud, quod poteſt non eſſe, non potuerit à ſe ipſo incipere eſſe: neque etiam ab alio, ſi totum quod eſt, tale eſt, ut poſſit non eſſe. Quare, ne illud abſurdum ſequatur, admittendum eſt aliquod ens neceſſarium per ſe, quod ſemper & neceſſariò ſit, & quod aliter ſe habere non poſſit; à quo alia omnia poſſibilia ſuum eſſe accipiant. Et hoc eſt, quod vocamus Deum.

Quarta ratio deſumitur ex variis gradibus qui in rebus inveniuntur. In illis enim invenitur aliquid magis & minùs bonum, verum, perfectum, &c. ſed magis & minùs dicuntur de diverſis, ſecundùm quod diverſimodè appropinquant ad aliquid, quod maximè eſt, ac proinde quod eſt optimum, veriſſimum, perfectiſſimum; & ex conſequenti quod eſt maximè ens. Quod autem dicitur maximè tale in aliquo genere, eſt cauſa omnium quæ ſunt illius generis. Unde ſequitur eſſe aliquid, quod maximè, optimè, veriſſimè, & perfectiſſimè ſit, quodque proinde, in omnibus entibus ſit cauſa ipſius eſſe, ac totius bonitatis, veritatis, & perfectionis, quæ ipſis ineſt. Et hoc dicimus Deum.

4 Quinta denique ratio ducitur ex gubernatione rerum. Videmus enim quòd aliqua, quæ cognitione carent, nempe corpora naturalia, operantur propter finem aliquem: quod apparet ex hoc, quia ſemper, aut frequentius eodem modo operantur: unde patet quod non caſu, ſed ex intentione perveniunt ad finem. Ea verò, quæ cognitione carent, non tendunt in finem, niſi directa ab aliquo cognoſcente & intelligente. Eſt igitur in rerum naturâ aliquod perfectiſſimum intelligens, à quo res omnes naturales in ſuos fines diriguntur. Et hoc dicimus Deum.

5 His rationibus ex S. Doctore deſumptis, duas alias magis populares addere poſſumus. Prima eſt, qua utitur S. Athanaſius libro contra Gentiles: ubi Deum eſſe probat ex conflictu perpetuo elementorum inter ſe, ob contrarias qualitates, quibus conſtant. Quo quidem conflictu, licet ſe perpetuò infeſtent, & ad mutuam deſtructionem continuò tendant; tamen illâ non obſtante, conſervantur, & perſeverant in omnem temporum longinquitatem. *Atqui fieri non poſſet*, inquit ille S. Pater, *ut iſta omnia invicem confligentia & contraria durarent, & conſervarentur; niſi ſummus aliquis eſſet moderator, ac Dominus, qui ea ſociaret; cui & elementa ipſa velut hero famuli, ad nutum obtemperarent.*

Ratione diverſâ S. Gregorius Nazianzenus or. 4. ex pulchritudine, ordine, ſitu, diſpoſitione, proportione, &c. rerum omnium hujus univerſi, ac præſertim (ut cætera taceantur) ex tam conſtanti, tamque mirabili cœlorum motu, ſoliſque acceſſu & receſſu demonſtrari poſſe exiſtimat, eſſe aliquem ſummum creatorem & conſervatorem, qui hæc omnia tam diverſa regat ac moderetur. Et S. Chryſoſtomus homiliâ nonâ ad populum Antiochenum ait, creaturas tam clarè ſuum conditorem prædicare; ut neque Scytha, neque Barbarus, neque Indus, neque ulla alia gens ſit, quæ hanc vocem omni tubâ clariorem intelligere non poſſit.

SECTIO II.

Quibus rationibus demonſtrari poſſit unum eſſe Deum, & non plures.

1 HUjus veritatis de unitate Dei demonſtratio ex præcedenti de ejuſdem Dei exiſtentiâ neceſſariò ſequitur. Ut enim rectè dixit Tertul.

Tertullianus lib. 1. contr. Marcion. cap. 5. *Deus ſi non unus eſt, non eſt.* Et S. Athanaſ. in lib. contr. Gentiles, *Deos eſſe multos, perinde eſſe, ac nullos dicere.*

Ut tamen hæc veritas adhuc clariùs innoteſcat, variæ ſuppetunt rationes, quas SS. Patres ſcriptis ſuis inſeruerunt; ex quibus aliquot ſeligemus.

Primam ducere poſſumus ex ipſo naturali inſtinctu hominum; qui, vel in mediis gentilitatis erroribus; tamen communi ſermone Deum unicum ſemper agnoverunt. *Nam & cum jurant* (ut ait Lactantius lib. 2. inſtitut. Chriſt. c. 1.) *& cum gratias agunt, non Iovem, aut Deos multos, ſed Deum nominant. Adeò ipſa veritas, cogente naturâ, etiam ab invitis pectoribus erumpit.*

2 Secundam rationem deſumit S. Athanaſius ſup. ex ordine & adminiſtratione hujus mundi. *Non enim,* inquit, *ſi plures eſſent rerum creatarum principes, ſervari poſſet ejuſmodi univerſitatis ordo: ſed omnia confuſa & perturbata forent; cum unuſquiſque omnia ad ſuum arbitrium traheret.*

Tertiam adhuc rationem nobis ſuggerit Boëtius lib. 4. de conſol. proſ. 10. ex eo quod Deus eſt ſummè bonus & ſummè perfectus, adeóque ſummum creaturæ bonum: ſi enim hæc illi ſumma bonitas & perfectio deeſſet, jam non eſſet Deus: omnes enim in eo conveniunt, ut Deum eſſe ſentiant illud, quod optimum & perfectiſſimum eſt: & quo nihil melius & perfectius excogitari poteſt. Atqui, ſi eſſent e. g. duo Dij, totidemque ſumma bona: unum, alterum non eſſet: atque adeò mancum & defectuoſum eſſet: quia deeſſet illi ſummum bonum, quòd eſſet alter Deus, à quo diverſus eſſet. Unde ſequitur eſſe tantùm unum Deum, nec plures eſſe ullo modo poſſe.

SECTIO III.

An poſſit à nobis aliquod nomen Deo imponi, & qualiter nominari debeat.

1 AD priorem quæſtionis propoſitæ partem cum diſtinctione reſpondendum eſt.

Si enim ſermo ſit de nomine, quod eſſentiam divinam perfectè & diſtinctè, ſicuti eſt, ſignificet; certum eſt (ut docet S. Thomas, 1. p. q. 13. a. 1. nullum tale nomen à nobis, quandiù viatores ſumus, poſſe vel exprimi, vel concipi. Cùm enim nomina ſint ſigna & expreſſiones conceptuum, quos de rebus formamus; eo tantùm modo poſſumus res aliquas per nomina exprimere, quo eas concipimus & cognoſcimus. Atqui divina eſſentia non poteſt à nobis, quandiù viatores ſumus, perfectè, ut in ſe eſt, percipi & cognoſci. Ergo nec ullo nomine perfectè, ut in ſe eſt, exprimi aut explicari. Unde communiter SS. Patres vocant Deum innominabilem, ineffabilem, &c. Et S. Aug. in Pſal. 85. *Facilius,* inquit, *dicimus, quid Deus non ſit, quàm quid ſit: terram cogitas, non eſt hoc Deus: omnia cogitas, quæ ſunt in terra, in mari, in cælo; non eſt hoc Deus: hoc ſolum poſſum dicere, quid non ſit Deus, non quid ſit.*

2 Si quæſtio intelligatur de nomine, quo, licet imperfectè, exprimamus naturam divinam, aut ejus aliquam perfectionem, prout à nobis in hac vita concipi poteſt: certum eſt eo modo poſſe à nobis Deum nominari. Hinc videmus in Scripturis tot illi nomina tribui, illumque vocari Dominum, Deum, omnipotentem, Æternum, &c. unde S. Aug. tract. 13. in S. Joan. *Omnia,* inquit, *poſſunt dici de Deo; & nihil dignè dicitur de Deo: nihil latius hac inopiâ: quæris congruum, non invenis: quæris quoquo modo dicere, omnia invenis.*

3 Ad ſecundam quæſtionis propoſitæ partem ut reſpondeatur, multiplici diſtinctione opus eſt.

Eorum enim nominum quæ Deo tribui poſſunt; alia ſunt negativa, per quæ profitemur nihil in Deo defectuoſitatis aut imperfectionis reperiri; ut quando dicimus illum eſſe increatum, immutabilem, immenſum, &c. Alia verò ſunt affirmativa, per quæ aliquam illius perfectionem, prout à nobis concipitur, exprimimus; ut quando dicimus Deum eſſe ſapientem, juſtum, ſanctum, &c. In quibus nominibus duo debent conſiderari, ut rectè monet S. Doctor ſup. art. 3. ſcilicet id quod illis nominibus ſignificatur; & modus quo ſignificatur. Quantum ad id quod ſignificatur; nomina illa Deo propriè competunt, & magis quàm creaturis. Quantùm verò ad modum ſignificandi, non propriè dicuntur de Deo; cùm habeant modum ſignificandi, qui creaturis magis, quàm Deo competit.

Rursùs nomina affirmativa, quæ de Deo dicuntur, alia ſunt abſoluta; ut quando Deus dicitur ſapiens, bonus, &c. Quæ quidem nomina (ut rectè notat S. Thomas art. 2.) Deum ſignificant; non prout in ſe eſt, ſed prout à nobis intelligitur in hac vitâ. Cùm enim intellectus noſter ex creaturis Deum cognoſcat: ſic eum cognoſcit, ſicut illum creaturæ repræſentant, per illas nempè perfectiones, quas ab eo participant. Unde (ut ait S. Doctor) cum dicimus (Deus eſt bonus) ſenſus eſt: id quod bonitatem dicimus in creaturis, præexiſtere in Deo; ſed ſecundùm alium longè, imò infinitè excellentiorem modum: & ſic de aliis. Alia verò nomina ſunt relativa; qualia ſunt illa, quæ aliquam Dei perfectionem ſignificant cum relatione ad creaturas, vel potiùs creaturarum ad Deum (creaturæ ſiquidem realem ad Deum habent relationem, non Deus ad illas) ut quando vocamus illum creatorem, redemptionem, juſtificatorem, &c.

Alia denique ſunt nomina, quæ ſolius Dei ſunt propria, ut quando vocatur æternus, infinitus, immenſus, &c. Hæc enim nomina ſoli Deo competunt, nec ullis creaturis poſſunt communicari. Alia verò quæ aliquo modo ſunt ipſi cum creaturis communia: ut cùm dicitur juſtus, ſapiens, fortis, &c.

Hæc enim nomina, etiam de creaturis ſuo modo dici poſſunt.

4 Obſervandum eſt autem, unum eſſe illi præ cæteris maximè proprium: ſcilicet hoc nomen Deus, Quod, licet ab aliqua ejus operatione derivetur, nimirum à contemplatione (ex verbo enim Græco, θεᾶσθαι, quod ſignificat conſiderare, ſeu contemplari, formatum eſt nomen θεὸς à quo vox Latina, Deus) tamen communiter pro ipsâ Dei naturâ ſignificandâ uſurpatur: unde dicit Tertullianus lib. contra Hermogen. c.3. *Deus ſubſtantiæ ipſius nomen eſt, id eſt, divinitatis: Dominus vero non ſubſtantiæ, ſed poteſtatis.* Et eo ſenſu dicit S. Doctor art.9. nomen illud eſſe incommunicabile creaturis, cùm natura divina illis communicari non poſſit. Unde, quando in Scripturis, aliquibus creaturis tribuitur, ut Pſalm.81. *Ego dixi Dij eſtis*: hoc tantùm impropriè, & ſecundùm quamdam imperfectam ſimilitudinem, non autem ſecundùm propriam & formalem ipſius nominis ſignificationem, intelligendum eſt.

CAPUT II.

De Attributis Divinis.

SECTIO I.

An, & quomodò attributa Dei inter ſe, & ab ejus eſſentiâ diſtinguantur.

1 PER Attributa Dei, nihil aliud intelligimus quàm id quod per nomina Dei ſignificari ſuprà declaravimus, ſcilicet prædicata aliqua, quibus, vel divina natura, vel illius perfectiones ſecundùm noſtrum concipiendi modum exprimuntur: unde quæſtiones eædem, quæ fiunt de attributis, etiam de nominibus Dei fieri poſſunt. Utimur tamen voce attributorum, tùm ut apud Theologos magis uſitatâ, tùm etiam ut magis aptâ ad illa declaranda, quæ de divinis perfectionibus dicenda ſunt. Sicut enim nomen Dei, naturam ejus præſertim deſignat: ſic attributa, ipſius naturæ perfectiones & proprietates tanquam ipſi adjunctas, prout à nobis imperfectè concipiuntur, expreſſiùs ſignificant.

Hoc igitur ſuppoſito, ad quæſtionem propoſitam reſpondendum eſt cum diſtinctione.

Si enim ſermo ſit de attributis divinis, prout ſunt reipſa in Deo; dicendum eſt, illa nec ab eſſentiâ divinâ, nec etiam inter ſe ullo modo eſſe diſtincta.

2 Si verò de iiſdem loquamur, prout à nobis in hac vitâ concipi poſſunt; dicendum eſt, illa diſtincta eſſe, tam ab eſſentiâ divinâ, quam inter ſe: non quidem realiter, ſed per rationem.

Ut hæc aſſertio intelligatur, notandum eſt quòd, quamvis Deus in ſe ſit maximè ſimplex, ut ſectione ſequenti dicetur; quia tamen in unicâ illâ ſuâ & ſimplici eſſentiâ, omnes perfectiones & excellentias poſſibiles continet; nec poſſumus ſecundùm noſtrum imperfectum concipiendi modum tantam perfectionum varietatem in uno ſimplici ente concipere: ideò noſter intellectus indiget variis & diſtinctis conceptibus, quibus illarum divinarum perfectionum ſpecies aliquas in ſe exprimat; ad inſtar illarum, quas in rebus creatis ineſſe cognoſcit. Et ſic illas divinas perfectiones per conceptus varios diſtinguit, (quod Theologi vocant diſtinguere ratione) licet in ſe nullo modo diſtinguantur, ſed ſint unica & ſimpliciſſima ipſius Dei perfectio.

3 Hæc aſſertio ſic explicata continet veritatem, quæ medium locum tenet inter duos errores oppoſitos.

Primus eſt Gilberti Porretani, qui (ut refert S. Bernardus ſerm. 8. in Cant.) dicebat ſapientiam, juſtitiam, & reliqua divina attributa, ab ipſo Deo eſſe realiter diſtincta: ac proinde ſapientiam, quâ Deus eſt ſapiens: juſtitiam, quâ juſtus eſt, imò & divinitatem, quâ Deus eſt, non eſſe Deum, ſed quid ab eo realiter diſtinctum.

Alius error hic oppoſitus, fuit Aëtij, Eunominîj, & aliorum, qui (ut refert S. Epiphanius hæreſi 76. & S.Baſil. lib. contra Eunomium) nullam diſtinctionem conceptus & rationis inter attributa divina recipere volebant; ſed permiſcebant & confundebant omnia quæ de perfectionibus divinis dici aut cogitari poterant, aſſerentes omnem illam diſtinctionem in ſola nominum prolatione conſiſtere, & cum vocibus diſſolui & evaneſcere.

Iam probatur aſſertio, & ſimul errores illi refelluntur 1. ex eo quod in Scripturis ſacris Spiritus ſanctus diverſos nobis de divinis perfectionibus conceptus ſuggerit: aliter enim de miſericordia, aliter de juſtitia loquitur: aliter de omnipotentia, aliter item de ſapientia, & ſic de alijs. Vnde qui iſtos conceptus Scripturæ verbis expreſſos, confunderet; & unum pro altero promiſcuè acciperet, ſenſum omnem Scripturarum everteret. Ex quo ſequitur nos rectè poſſe varijs & diſtinctis conceptibus divinas perfectiones exprimere & enunciare: neque enim aliter nobis de Deo loquendum eſt (ut ait S. Hilarius lib. 5. de Trinit.) quàm ſicut ipſe ad intelligentiam noſtram de ſe loquutus eſt: proindeque attributa illa Dei, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, eſſe aliquo pacto inter ſe diſtincta. Atqui non ſunt diſtincta realiter; hîc enim fuit error Porretani, qui in Concilio Rhemenſi ab Eugenio Papa damnatus eſt. Ergo diſtincta ſunt tantummodò per rationem.

Probatur 2. ex Baſilio loco citato, ubi dicit nullum eſſe nomen quod totam Dei naturam comprehendat, & quantùm ſatis eſt, explicet; quare multa eſſe ac diverſa, quæ ſingula propriam habent ſignificationem. Et ex S. Greg. Nyſſeno, qui lib. 1. adverſus eundem Eunomium aſſerit, uniuſcuiuſque nominis, quod de Deo dicitur, propriam ac ſingu-

ſingularem eſſe notionem. Et appoſitè S. Cyril. Theſi 31. contra Eunomianos, *Non poteſt*, inquit, *humana natura majus aliquid, quàm ipſa ſit, de Deo dicere; noſtro enim proprio modo intelligimus, ex iis quæ in nobis ſunt, majorum exempla ſumentes, ut qui in parva tabula cæleſtem deſcribunt circulum.*

An autem præter illam diſtinctionē rationis inter attributa divina aliqua alia diſtinctio formalis admittenda. An itē diſtinctio illa, ſive formalis, ſive quæcũque alia, fieri debeat cum reſpectu ad proprietates creaturarum realiter inter ſe diſtinctas, non eſt noſtri inſtituti curioſiùs inquirere. Sufficit nobis, ut in illorum Dei attributorum notione, ſciamus fide divinâ credendum eſſe, aliquam inter illa reperiri diſtinctionem, illamque non eſſe realem: liberum relinquimus cuique illam, ſive ut formalem, ſive quocumque alio modo concipere; dummodò intrà veritatis limites, ſuos conceptus coërcere velit.

SECTIO II.

An divina eſſentia ſit omninò ſimplex.

1 SVPPONIMVS perfectam ſimplicitatem conſiſtere in excluſione cuiuſcumque compoſitionis, diviſionis & potentialitatis; ac proinde dicere ſummã actualitatem. Hoc breviter ſuppoſito,

Dicendum eſt eſſentiam divinam eſſe cuiuſcumque compoſitionis, diviſionis, & potentialitatis prorsùs expertem, ac proinde omnino ſimplicem.

Probatur 1. ex Scriptura. Exod. 3. *Qui eſt, miſit me ad vos, &c.* Quibus verbis Scriptura de Deo, tanquàm de Ente maximè ſimplici, loquitur.

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 1. ubi definitum eſt Deum eſſe unam ſubſtantiam, ſeu naturam omninò ſimplicem.

Probatur 3. ex S. Aug. lib. 11. de Civit. c. 20. ubi dicit *Solam naturam divinam eſſe ſimplicem, quia nihil habet, quod poſſit amittere; nec in eâ aliud eſt habens, aliud quod habetur.* Et S. Greg. lib. 16. Moral. cap. 21. *Natura Dei eſt ſimplex: nec aliud ipſe, aliud dies eius ſunt: Deus enim hoc eſt, quod habet.*

Probatur 4. ratione: quia cùm Deus ſit primum Ens in genere perfectionis, omne id, quod perfectius eſt, debet Deo ineſſe. Atqui, cæteris paribus perfectiùs eſt habere omnem & quamlibet perfectionem conſiſtentem in unâ tantùm ſimplici entitate, quam in aliqua entitate compoſita, conſurgente ex conjunctione plurium inter ſe. Ergo, &c.

2 Ex hac veritate ſic probatâ, refellitur error Anthropomorphitarum: qui (ut refert S. Epiph. hæreſi 70.) aſſerebant Deum habere aliquod corpus. Cuius erroris falſitas, præter ea quæ ſuprà dicta ſunt; manifeſtè convincitur ex his Chriſti verbis S. Ioan. 4. *Spiritus eſt Deus*: quorum verborum authoritate vtitur S. Epiph. ſuprà, & alij SS. Patres ad illam hæreſim refellendam.

Cùm igitur, ut ex dictis patet, Deus ſit omnino ſimplex; hinc ſequitur (ut rectè docet S. Thomas 1. p. q. 3.) illum nullo modo eſſe compoſitum, ſive ex eſſentiâ & exiſtentiâ, ſive ex genere & differentia, ſive ex potentiâ & actu, ſive ex ſubſtantiâ & accidentibus: cùm omnes iſti compoſitionis modi eius perfectiſſimæ ſimplicitati ſuprà aſſertæ & probatæ repugnent: ac proindè illum eſſe actum puriſſimum & ſimpliciſſimum.

SECTIO III.

An, & quâ ratione divina eſſentia in ſua ſimplicitate contineat omnes rerum omnium perfectiones.

1 DICENDVM primò omnes rerum omnium perfectiones in Deo contineri. Ita S. Tho. 1. p. q. 4. a. 2.

Probatur 1. ex Scripturâ, Exod. 3. vbi Deus Moyſi eius conſpectum deſideranti, dicit: *Oſtendam tibi omne bonum.* Pſal. 49. *Pulchritudo agri mecum eſt.* Prou. 8. *Mecum ſunt divitiæ, & gloria, & opes.*

Probatur 2. ex S. Dioniſ. lib. de diu. Nom. c. 5. *Cuncta continet Deus ſecundùm ſuper expenſam ſimplicem infinitatem ſuam.* Et S. Aug. lib. 4. de Trin. cap. 1. *Vnum eſt Dei verbum, per quod facta ſunt omnia; quod eſt incommutabilis veritas ubi principaliter & incommutabiliter ſunt omnia ſimul, non ſolum quæ nunc in hâc univerſâ creatura, verùm etiam quæ fuerunt, & quæ futura ſunt: ubi nec fuerunt, nec futura ſunt: ſed tantummodò ſunt, & omnia vita ſunt, & omnia unum ſunt:*

Probatur 3. hâc ratione quâ utitur S. Thomas loco cit. Quidquid perfectionis eſt in effectu, oportet inveniri in cauſa effectiva: quidquid enim habet effectus, illud habet à ſua cauſa efficiente, & nemo dat quod non habet: Cùm ergo Deus ſit prima cauſa effectiva rerum omnium, oportet omnium rerum perfectiones in illo præexiſtere.

2 Dicendum 2. rerum creatarum perfectiones, licet omnes in Deo ſint, non uno tamen eodemque modo eſſe: ſed quaſdam eſſe in ipſo formaliter: alias verò ſolùm eminenter.

Quod ut meliùs intelligatur, notandum eſt perfectiones quæ in rebus creatis reperiuntur, duplicis eſſe generis.

Quædam enim (ut obſervat S. Anſelmus in Monol. c. 14. & ex eo Theologi) dicuntur perfectiones ſimpliciter ſimplices: quæ ſcilicet tales ſũt, ut nullam ſecum imperfectionem habeant adjunctam; nec cum vllâ aliâ perfectione maiori, vel æquali ſint in eodem ente incompoſſibiles: quales ſunt ſapientia, juſtitia, &c. Et hæ perfectiones ſunt formaliter in Deo.

Aliæ verò dicuntur perfectiones ſecundùm quid: quæ licet ſint quædã entis perfectiones; aliquã tamen imperfectionē habent ſibi admixtã; vel repugnantiã, & incompatibilitatē in eodem ente cum aliâ majori vel æquali perfectione: ut ſunt qualitates & perfectiones rerum corporearum. Illæ autem perfectiones, cùm verè in Deo ſint, ut ſuprà probatum eſt: & formaliter, hoc eſt, ſecundùm pro-

Digitized by Google

priam rationem in eo eſſe non poſſint, ut per ſe patet: ſequitur ut ſint eminenter, hoc eſt, modo quodam infinitè meliori & excellentiori, quàm ſint in ipſis creaturis.

3 Quamuis, verò totius entis creati perfectio in Deo ſit, alterutro ex his duobus modis; non tamen propterea creatura quælibet poteſt dici Deus: ipſa enim ſemper in ſe remanet infinitè à Deo diſtans, ac proinde omninò diſtincta. Quod hîc obſervamus contra quoddam Vuiclephi delirium, qui, ut notat S. Thomas Valdenſis lib. 1. doct. fid. c. 1. aſſerebat, propter illud eſſe quod habent creaturæ in Deo, quamlibet creaturam eſſe & poſſe dici Deum. Quod ipſe ibidem refellit, tanquàm non ſolùm à veritate noſtræ fidei, ſed etiam à ratione naturali prorsùs alienum.

Hinc etiam ſimiliter refellitur Servetus qui eò uſque inſaniæ progreſſus eſt, ut in Epiſt. 6. ad Calvin. diceret, Deum in lapide verè & propriè eſſe lapidem, in trunco truncum, & ſic in aliis oblitus nimirũ, *Quantò his dominator eorum ſpecioſior eſt*. Sap. 13.

SECTIO IV.

An Deus ſit immutabilis.

1 CATHOLICA Fide tenendum eſt, Deum eſſe omninò immutabilem, id eſt, omnis mutationis omninò expertem.

Probatur 1. ex Scriptura. Num. 23. *Non eſt Deus, ſicut filius hominis, ut mutetur.* Malach. 3. *Ego Deus, & non mutor.* S. Iacobi 1. *Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.*

Probatur 2. ex S. Auguſt. in illa verba Pſ. 89. *A ſæculo, & uſque in ſæculum tu es Deus:* Vbi ſic loquitur: *Non dicit Propheta, à ſæculo tu fuiſti, & vſque in ſæculum tu eris, ſed præſentis ſignificationis verbum poſuit, inſinuans Dei ſubſtantiam omni modo incommutabilem, ubi non eſt (fuit aut erit) ſed tantummodò (eſt.)* Ad quæ verba appoſitè S. Bernardus ſerm. 31. in Cant. *Tolle (fuit & erit) unde iam tranſmutatio, aut viciſſitudinis obumbratio?*

Probatur 3. ratione; quia (ut ait Aug.) omnis mutatio, aut in peius eſt, aut in melius. Atqui Deus, neque in peius, neque in melius mutari poteſt. Ergo omninò mutari non poteſt.

2 Objicies multa reperiri in Scripturis, quæ mutationem aliquam in Deo ſignificare videntur. Geneſ. 6. dicit Deus: *Pœnitet me feciſſe hominem* Ierem. 13. *Si gens illa egerit pœnitentiam à malo ſuo, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi.*

Reſpondetur omnes iſtas & ſimiles locutiones debere accipi figuratè & metaphoricè; in hiſque Deum ſe noſtro imperfecto concipiendi modo accommodare, ut ſignificet ita ſe exterius gerere, ac ſi verè ſententiam mutaret; cùm tamen re verâ in ſe immutabilis perſeveret, ac ſemper eodem modo ſe habeat. Et hæc faciliùs intelligi poterunt, fientque evidentiora ex ijs quæ dicentur, cùm de operationibus ad intellectum & voluntatem Dei pertinentibus, agetur.

SECTIO V.

An Deus ſit æternus.

1 ÆTERNITAS communiter à Theologis definitur, interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio: quæ definitio deſumitur ex Boëtio lib. 5. de conſol. Proſ. 6. & ante Boëtium hanc attigit S. Auguſt. in Pſalm 101. ubi dicit quòd *in æternitate nihil eſt præteritum, quaſi iam non ſit: nihil futurum, quaſi nondum ſit: ſed non eſt ibi, niſi (eſt)* Et lib. 2. Confeſſ. cap. 11. *Quis tenebit illud* (cor ſcilicet hominis) *& affiget illud: ut paululùm ſtet, & paululùm rapiat ſplendorem ſemper ſtantis æternitatis, & videat eſſe incomparabilem: & videat longum tempus, non niſi ex multis prætereuntibus motibus, qui ſimul extendi non poſſunt, longum fieri: non tamen præterire quidquam in æterno, ſed totum eſſe præſens.*

Ex quibus colligitur differentia duplex inter æternitatem & tempus. Prima, quòd tempus principio & fine clauditur; æternitas verò, nec principium, nec finem habet. Secunda, quòd tempus eſt in perpetuo fluxu; æternitas autem tota ſimul eſt, nec ullam patitur ſucceſſionem. Hoc breviter prænotato, ad quæſtionem propoſitam,

2 Dicendum eſt Deum eſſe æternum: æternitatemque ſolius Dei eſſe propriam. Ita S. Tho. 1. p. q. 10. a. 2. & 3.

Hæc veritas, quæ de fide eſt conſtat 1. ex Scripturis. Deut. 32. *Vivo ego in æternum, dicit Dominus.* Daniel 6. *Ipſe eſt Deus vivens & æternus in ſæcula.* 1. Timoth. 6. *Solus habet immortalitatem.*

Conſtat. 2. Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 1. ubi ſtatuitur firmâ fide credendum eſſe quòd ſolus Deus ſit æternus.

Eadem veritas à SS. Patribus aſſeritur; inter quos Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 149 hanc optimè explicat his verbis: *Æternitas velut ſempiterna vitalitas eſt: ideo de ſolâ eâ naturâ quæ initij eſt expers, & eodem modo ſe habet, uſurpari conſuevit. Etenim immortale de eo quoque, quod cùm ortum habuerit, minimè tamen morietur, hoc eſt Angelo & animâ, pronunciari poteſt; atque item incorruptibile de ijs quæ facta ſunt, ſed corruptione ſunt omni potiora. At æternum propriè divinæ ſoli eſſentiæ convenit.*

Ex dictis colligitur, non tantùm Deum eſſe æternum, æternitatemque illius ſolius eſſe propriam; ſed etiam omnia illi in æternitate ſua eſſe præſentia. Quod melius explicare non poſſumus, quàm verbis Petri Damiani Opuſc. 36. c. 8. ubi ſic loquitur: *Omnipotenti itaque Deo non eſt heri, vel cras, ſed hodie ſempiternum: cui nihil deſinit, nihil accidit, cui nihil eſt varium, nihil à ſe diverſum. Illud hodie, æternitas eſt incommutabilis, indefectiva, inacceſſibilis; cui videlicet nihil addi, nihil valet imminui. Et omnia, quæ apud nos elabendo diſcurrunt, aut per temporum viciſſitudines ſe variant, apud illud hodie ſtant, & immobiliter perſeverant. In illo ſcilicet hodie dies ille adhuc immobilis eſt, in quo mundus iſte ſumpſit originem:*

originem: in illo jam & ille nihilominùs eſt, quo judicandus eſt per æterni judicij æquitatem.

SECTIO VI.

An, & quâ ratione Deus ſit ubique præſens.

1 CUM duo ſint, quæ rem quamlibet exiſtentem neceſſariò conſequuntur; ſcilicet duratio, & locus: Et quidquid eſt, aliquando, & alicubi eſſe oporteat, illudque nihil eſſe dicatur, quod nunquam & nuſquam exiſtit: Ideò poſt conſiderationem æternitatis, quam ad inſtar durationis in Deo concipimus, agendum eſt de perfectione illa, per quam ipſe rebus creatis præſens eſſe concipitur; quæ quidem à Theologis immenſitas vocatur.

Dicendum eſt igitur Deum, per illam ſuam immenſitatem, ubique realiter præſentem eſſe. Eſt de fide.

Et probatur 1. ex Scripturis. Jerem. 12. *Cœlum & terram ego impleo.* Pſal. 138. *Si aſcendero in Cœlum tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades.* Act. 17. *Non longè eſt ab unoquoque noſtrûm: in ipſo enim vivimus, movemur, & ſumus.*

Probatur 2. ex S. Athan. in ſymbol. *Immenſus Pater, immenſus Filius, immenſus Spiritus ſanctus.* Et S. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 1. *Deus ubique eſt, ſine ullo ſitu præſens, ſine habitu omnia continens, ſine loco ubique totus.*

Probatur 3. quia, ſi Deus realiter ubique non eſſet, ſed ab aliquibus locis abeſſet (ut quidam hæretici dixerunt) ſequeretur enim non eſſe in omni genere perfectionis infinitum: deeſſet enim illi præſentia in aliquo loco, quæ eſt quædam perfectio. Sequeretur præthereà eum moveri poſſe de loco in locum, quod eſt abſurdum, & ejus immutabilitati repugnans.

2 Jam quod ſpectat ad modum, quo Deus ubique eſſe concipitur: cùm res creatæ duobus tantùm modis dici poſſint eſſe alicubi; vel circumſcriptivè, cùm ſcilicet totum toti loco, & partes totius loci partibus reſpondent; vel definitivè, cùm totum in toto loco eſt, & totum in qualibet parte loci; ſicut in corpore hominis eſt anima. Deus neutro ex his duobus modis dici poteſt rebus creatis eſſe præſens.

Non, circumſcriptivè; cum non conſtet partibus, quæ dividi aut extendi poſſint: Unde S. Aug. Epiſt. 57. ad Dardanum; *In eo ipſo*, inquit, *quod dicitur Deus ubique diffuſus carnali reſiſtendum eſt cogitationi, ac mens à corporis ſenſibus avocanda: ne quaſi ſpatioſâ magnitudine, opinemur Deum per cuncta magnitudine diffundi.*

Nec etiam definitivè, cùm ejus præſentia nullo definiatur loco: Ita ut dicendum potius ſit (ut notat Boëtius lib. de Trinit.) quod Deo locus omnis ſit præſens, quam quod Deus ſit in ullo loco.

Cùm igitur neutro ex his duobus modis Deus præſens ſit, & tamen verè ac realiter ubique ſit; reſtat ut alio quodam longè perfectiori modo, licet inexplicabili, illum ubique eſſe concipiamus.

De illo autem divinæ immenſitatis inexplicabili modo variè loquuntur SS. Patres. S. Greg. lib. 16. Moral. cap. 15. dicit quod *incircumſcriptus Dei Spiritus omnia intra ſemet ipſum habet; quæ tamen & implendo circumdat, & circumdando implet, & ſuſtinendo tranſcendit, & tranſcendendo ſuſtinet.* S. Joannes Damaſcen. lib. 1. de Fide cap. 8. vocat divinitatem, *Implentem omnia, & à nullo comprehenſam; ſed potius amplectentem omnia, & continentem: & ſuprà eminentem, & ſine ulla inquinatione ſubſtantiis omnibus inſiſtentem, & ultrà omnia.* Petrus Damianus Opuſc. 36. *Ipſe Deus*, inquit, *manet ſuper omnia, ipſe infrà omnia, ipſe intrà omnia, ipſe extrà omnia: ſuperior eſt per potentiam, inferior per ſuſtentationem, interior per ſubtilitatem, exterior per magnitudinem.*

3 Quærunt hîc aliqui, an Deus ſit extra hujus mundi ambitum in ſpatiis imaginariis, quæ illic eſſe concipiuntur?

Reſpondetur breviter, Deum non eſſe in illis ſpatiis, tanquam in locis realibus: cùm ibi nulla ſit ſubſtantia, nullum accidens, ſed merum inane: nec etiam hujus mundi terminis ejus immenſitatem definiri. Ac proinde concipere debemus Deum extra mundum eodem modo eſſe, quo fuit antequàm ipſum è nihilo crearet mundum: *ubi erat Deus* (inquit S. Bernardus libro 5. de Conſid. cap. 6. *antequam mundus fieret, ibi nunc eſt: Non eſt quòd quæras ultra: ubi erat, præter ipſum nihil erat, ergo in ſeipſo erat.*

SECTIO VII.

An Deus ſit in omni genere perfectionis infinitus.

QUONIAM divinarum perfectionum nec numerus, nec finis eſt; omnia, quæ de illis dici poſſunt, uno verbo concludemus, ſi dixerimus, Deum eſſe in omni genere entis & perfectionis infinitum.

Eſt de fide: &, ut ſic, definitum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 1.

Præthereà probari poteſt ex Scripturis. Pſal. 144. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non eſt finis.* Baruc. 3. *Magnus eſt, & non habet finem: excelſus & immenſus.*

Probatur 3. ex S. Dionyſio lib. de Div. Nom. cap. 6. *Magnus eſt Deus, & ſupra omnem magnitudinem, & omnem tranſiliens infinitatem.* Et S. Damaſceno lib. 1. de Fide, cap. 4. *Deus infinitus eſt, & incomprehenſibilis; & hoc unum de illo poteſt comprehendi, quod ſit incomprehenſibilis & infinitus.*

Illud præthereà conſtat ex eo quòd, Deus omnes & quaſcumque perfectiones habet à ſe & independenter à quovis alio: unde ſequitur quod nullam in illis limitationem habeat, cùm limitatio effectuum, à voluntate aut impotentia cauſarum à quibus procedunt, oriatur.

Confirmari etiam poteſt ex eo quod cùm Deus ſit

Digitized by Google

ſit eſſentialiter ens primum non modo in eſſendo, ſed etiam in cauſando; hinc ſequitur debere in illo contineri omnes & quaſcumque perfectiones, illarumque omnes & quoſcunque gradus qui in infinitum multiplicari poſſunt.

CAPUT III.

De Scientia Dei.

SECTIO I.

An ſit in Deo ſcientia, & qualis illa ſit.

1 NOMINE ſcientiæ hic non intelligimus illam, quæ vulgò à Philoſophis definitur, cognitio rei per cauſas: ſed in genere, perfectam, certam & claram cognitionem cujuſlibet veritatis, ſeu cujuſlibet rei cognoſcibilis. Et eo ſenſu, de fide eſt in Deo eſſe ſcientiam.

Hoc manifeſtè pluribus in locis Scriptura teſtatur. Heſt. 14. *Domine qui habes omnem ſciētiam.* Ad Rom. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei!*

Non eſt hic opus plura Scripturæ, vel ſanctorum Patrum proferre teſtimonia, in aſſerendâ tam clarâ & perſpicuâ veritate: cùm nulli dubium ſit quin Deus maximâ & perfectiſſimâ intelligentiâ & ſcientiâ præditus ſit.

Reſtat igitur videndum, qualis ſit illa Dei ſcientia. Quod ut à nobis utcunque intelligatur, obſervandum eſt, ſcientiam illam divinam ab humana longe diverſam eſſe. Unde per Iſaiam cap. 55. dixit Deus: *Non ſunt cogitationes meæ, cogitationes veſtræ, &c.* Et S. Auguſt. lib. 2. ad Simplicianum, quæſt. 2. *Cum dempſero*, inquit, *ab humana ſciuntia mutabilitatem, & tranſitus quoſdam à cogitatione in cogitationem, &c. Cum hac cuncta dextraxero, & reliquero ſolam vivacitatem certæ atque inconcuſſæ veritatis, una atque æterna contemplatione cuncta colluſtrantis: imò non reliquero (non enim hoc habet humana ſcientia) ſed pro viribus cogitavero: inſinuatur mihi utcunque ſcientia Dei.*

2 Cùm autem in humana ſcientia tres præſertim defectus reperiantur. 1. quòd ſit accidentalis. 2. quòd ab objecto ſuo pendeat, & à rebus ipſis hauriatur. 3. quòd varia ſit & multiplex; cùm multis rationibus, demonſtrationibus & argumentis conſtet; ac prætereà pro varietate objectorum cognitorum etiam in ſe varietur. Dicendum eſt nullum horum defectuum in ſcientia Dei reperiri, imò perfectiones oppoſitas illi ineſſe.

Primò enim ſcientia Dei non eſt accidentalis, ſed eſt ipſa Dei ſubſtantia. Cùm enim (ut ex antedictis conſtat) nulla in Deo compoſitio eſſe poſſit; nihil que in eo ſit niſi ſimpliciſſima & perfectiſſima ſubſtantia: Et aliunde certum ſit in illo ſcientiam & intelligentiam reperiri: Inde ſequitur, ſcientiam & intelligentiam Dei non eſſe aliud, quàm ipſam Dei ſubſtantiam. Vnde Syneſius lib. de inſomniis, *Deo*, inquit, *ſola ad cognoſcendum natura ſatis eſt.*

Secundò ſcientia Dei non hauritur à rebus quas cognoſcit: ſed ipſe Deus omnia in ſeſe, & in natura ſua cognoſcit. Vnde S. Ambroſ. tr. in ſymbolum c. 1. *Licet*, inquit, *omnia cœleſtia, & terreſtria, ac minima quæque perſpiciat Deus: nihil tamen extra ſe intelligere, ſed ſingula in ſe intueri dicitur.* Et S. Dionyſius lib. de Divinis Nom. cap. 7. *Non ex ijs quæ ſunt*, inquit, *ea quæ ſunt addiſcens, novit divina mens: ſed ſeipſa & ſecundū eam ſcientiam, quæ omnium cauſa, &c. non ſecundum exemplar intentus ſingulis, ſed ſecundum unicam cauſæ præſtantiam, omnia cognoſcens.* Vnde S. Tho. 1. p. q. 14. a. 6. ex eo quòd Deus perfectè comprehendit ſuam eſſentiam, tanquàm primam & neceſſariam omnium rerum creatarum cauſam, concludit Deum, in eâ ſic cognitâ, cognoſcere omnes creaturas: cùm ad perfectam comprehenſionem alicuius cauſæ requiratur, ut in eâ ſic cognitâ, omnes eius effectus cognoſcantur.

Tertiò denique ſcientia Dei non eſt multiplex, nec varia, aut mutabilis: ſed una & ſimpliciſſima: Deuſque unico & ſimpliciſſimo intuitu omnia ab æterno cognoſcit: & eodem ſemper, ac inuariabili modo cognoſcit: Cùm enim ſcientia Dei (ut dictum eſt) ſit eius ſubſtantia: & illa ſit unica & ſimpliciſſima, ac in ſe omninò immutabilis, ſequitur, ut & de ſcientia eius idem omnino dici debeat. Vnde S. Aug. lib. 11. de Civit. cap. 10. explicans, quo ſenſu in Scriptura Spiritus divinæ intelligentiæ dicatur multiplex; *Cæterum*, inquit, *dictus eſt in Scripturis ſanctis Spiritus Sapientiæ multiplex, eo quòd multa in ſe habeat: Sed quæ habet, hæc & eſt, & ea omnia unus eſt. Neque enim multæ, ſed una ſapientia eſt, in qua immenſi quidem ſunt atque infiniti rerum intelligibilium theſauri.* Et Petrus Damianus Opuſ. 36. capite 7. *Deo* inquit, *nec novum aliquid penitus accidit, nec aliquid ab eo per temporis momenta recidit. Sed nec diverſis obtutibus diverſa conſiderat; ut, cum intendit præteritis, vacet à præſentibus, vel futuris: vel rursùs cum præſentia ſive futura conſiderat, oculos à præteritis avertat: ſed uno duntaxat ac ſimplici præſentiſſimæ majeſtatis intuitu ſimul omnia comprehendit: neque hoc confusè atque inexplicatè? ſed omnia diſcernit, ac juxta proprietatem ſuam quæque diſtinguit.*

SECTIO II.

Quodnam ſit objectum Scientiæ divinæ, ſeu quaſnam res Deus cognoſcat.

CERTVM eſt 1. Deum ſe per ſuam eſſentiam perfectiſſimè intelligere & cognoſcere.

Quæ ſunt Dei, (inquit Apoſt. 1. Cor. 2.) *nemo novit, niſi Spiritus Dei, qui in ipſo eſt.* Et certè, ſi Deus aliquid intelligit & cognoſcit, ut certiſſimum eſt: nullum excellentius nec dignius habere poteſt objectum intelligentiæ ac cognitionis ſuæ, quàm ſeipſum, ut per ſe patet.

Certum

Certum eſt 2. Deum ſe non ſolùm perfectiſſimè intelligere, ſed etiam comprehendere.

Id patet ex citato Apoſtoli loco, ubi dicitur quòd *Spiritus Dei ſcrutatur omnia, etiam profunda Dei.* Id etiam probat S.Thom. 1. p. q.14. a.3. ex eo quòd Deus, tàm perfectè cognoſcit ſeipſum, quàm eſt in ſe cognoſcibilis; quia tanta eſt virtus Dei in cognoſcendo, quanta eſt ejus actualitas in exiſtendo: Unde ſequitur quòd ſe comprehendit. Rem enim aliquam comprehendere, nihil eſt aliud, quàm illam tam perfectè cognoſcere quàm eſt cognoſcibilis.

2 Certum eſt 3. Deum cognoſcere omnes alias res à ſe diſtinctas, non tantùm univerſim & in genere, ſed etiam ſigillatim & in particulari.

Hoc evidenter conſtat ex Scriptura. Job.28. *Ipſe fines mundi intuetur, & omnia quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit.* Pſal.49. *Mea ſunt omnes feræ ſylvarum, jumenta in montibus & boves; cognovi omnia volatilia cœli.* Præſertim verò teſtantur Scripturæ Deum diſtinctè cognoſcere actiones, verba, & cogitationes uniuſcujuſque hominum; Pſal. 138. *Domine, probaſti me & cognoviſti me, &c. intellexiſti cogitationes meas de longè, &c.* Job.31. *Nonne ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat?* Hebr.4. *Pertingit uſque ad diviſionem animæ ac Spiritus, &c. & non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus, &c.*

Probatur inſuper eadem veritas ex eo quòd nihil eſt omninò in rebus creatis, ad cujus productionem & conſervationem Deus, ut cauſa prima, concurrere non debeat: Unde ſequitur nihil eſſe omninò, quod Deus perfectè non cognoſcat. Ut enim ait S. Auguſt. lib.5. de Gen. ad lit. cap.15. *Sufficere debet, ut quiſque noverit, vel inconcuſsè credat quod Deus hæc omnia fecerit. Non enim opinor eum eſſe tam excordem; ut Deum, quæ non noverat, feciſſe arbitretur.*

Et quamvis ea ratio non probet Deum cognoſcere peccata; cùm ſint privationes potiùs quàm entia, nec ad ea, ut formaliter peccata ſunt, Deus ullo modo concurrat: conſtat tamen ex variis ſcripturæ locis illa diſtinctè a Deo cognoſci, quocumque tandem modo illa cognoſcat. Pſalm.18. *Delicta mea à te non ſunt abſcondita.* Et Pſal. 50. *Malum coram te feci.* Pſal.138. *Imperfectum meum viderunt oculi tui.*

3 Certum eſt 4. Deum res omnes cognoſcere, non tantùm cum ſunt actu exiſtentes, ſed etiam antequàm exiſtant.

Daniel 13. *Deus æterne, qui noſti omnia antequam fiant.* Eccleſiaſtici 42. *Deus novit omnem ſcientiam, annuncians quæ præterierunt, & quæ ſuperventura ſunt.* Unde S.Auguſt. optimè dixit lib. 5. de Civit. cap.9. *Confiteri eſſe Deum, & negare præſcium futurorum, apertiſſima inſania eſt.*

Certum eſt 5. cognitionem Dei extendere ſe ad illas etiam res quæ numquam exiſtent, & quæ ſunt purè poſſibiles.

Cùm enim ſe perfectè comprehendat, ut dictum eſt: nec poſſit cauſa aliqua perfectè comprehendi, quin cognoſcantur effectus omnes ab illa producibiles: hinc ſequitur Deum cognoſcere omnia, quæ ab omnipotentiâ ſua, tanquam à cauſa effectrice dimanare poſſunt. Unde dicitur Rom.8. quod *vocat ea quæ non ſunt, tanquàm ea quæ ſunt.*

Cum igitur hæc certa ſint, & indubitatâ fide tenenda; duo ſunt, quæ aliquam difficultatem recipiunt. Primum eſt, quomodo Deus cognoſcat futura contingentia. Secundum, an etiam cognoſcat futura conditionata. Et de his in ſequentibus ſectionibus agetur.

SECTIO III.

Quomodò Deus cognoſcat futura contingentia.

1 QUÆSTIO præſertim intelligenda eſt de actionibus liberis creaturarum rationabilium: quæ ideò dicuntur futuræ contingentes, quòd non pendeant à cauſis neceſſariis, ſed liberis & indeterminatis, & pro illarum libito poſſint eſſe vel non eſſe.

Hujus autem quæſtionis difficultas in duobus conſiſtit. Primum eſt, quomodo infallibilitas & certitudo divinæ cognitionis, cum illarum rerum contingentia, ſubſiſtere valeat. Secundùm, quomodo libertas & indifferentia creaturarum rationabilium, à quibus pendent ejuſmodi effectus contingentes, cum infallibilitate & certitudine divinæ præſcientiæ poſſit concordari. Pro quorum reſolutione,

Dicendum 1. Deum cognoſcere omnia futura contingentia libera. Hæc veritas de fide eſt.

Et plurimis Scripturæ teſtimoniis probari poteſt; ut ex iis, in quibus Chriſtus Dominus dicitur præſciviſſe & prædixiſſe multa, quæ futura erant, & quæ tamen à cauſis liberis & indeterminatis pendebant; qualis eſt trina Petri negatio, Judæ proditio, &c. Item ex iis, in quibus res ejuſmodi futuræ contingentes, à Prophetis divinitùs inſpiratis prædictæ referuntur. Ut enim rectè dixit Tertulianus lib.2. cont. Marcion.c.5. *Divina præſcientia tot habet teſtes, quot fecit Prophetas.*

2 Dicendum 2. cognitionem illam, quam Deus habet de futuris contingentibus liberis, eſſe certiſſimam, & omninò infallibilem.

Hoc probari poteſt 1. ex illis omnibus Scripturæ locis, in quibus veritas, tanquam perfectio quædam eſſentialis, Deo tribuitur; imò & ipſe Deus veritas appellatur. Hæc enim divina perfectio talis eſt; ut protsùs impoſſibile ſit Deum vel falli poſſe in cognoſcendo, vel fallere in dicendo. Unde ſequitur omnem cognitionem, quam habet de quocumque objecto cognoſcibili, eſſe veriſſimam, certiſſimam & omnimodè infallibilem.

Probari 2. poteſt ex eo quod (ut ſuperius dictum eſt)

eſt) SS.Patres communiter docent, Deo futura omnia eſſe ab æterno præſentia : ac proinde illum æquè certò ea cognoſcere , licet futura & contingentia,atque cognoſcit ea, quæ actu exiſtunt. Unde S.Greg. lib.20. Moral. cap.23. *Ante Dei oculos,* inquit, *præterita nulla ſunt , præſentia non tranſeunt, futura non veniunt. Quippe quia omne quod nobis fuit & erit , in Dei proſpectu præſto eſt.* Et S.Auguſt. lib.15.de Trinit. cap.7. *Quis hominum,* inquit, *poteſt iſtam capere ſapientiam,quâ Deus novit omnia : ita ut nec ea, quæ dicuntur futura, quaſi deſint, expectentur ut veniant : ſed & præterita , & futura , cum præſentibus ſint cuncta præſentia.*

2 Dicendum 3. præſcientiam illam futurorum contingentium liberorum nullo modo libertati humanæ repugnare.

Huic veritati quæ de fide eſt , oppoſitus eſt error Vuiclephi : qui dicebat omnia,quæ à Deo præſcita ſunt, ex abſoluta neceſſitate evenire.

Refellitur hic error (qui cum plurimis aliis in Concilio Conſtantienſi ſeſſ.8.damnatus eſt) & veritas aſſertionis noſtræ probatur 1. ex eo quòd in Scripturis ex una parte habetur , Deum præſcire certiſſimè omnia, quæ liberè ab omnibus fiunt, antequàm fiant,ut ex antedictis conſtat : ex altera verò etiam habetur ea quæ ab omnibus fiunt ab eorum libera electione pendere ; eſſe in eorum libera poteſtate ; & ab illis ita liberè fieri, ut poſſint, ſi velint, ea non facere. Quod ex plurimis Scripturæ locis probari poteſt , ut Geneſ. 4. ubi Deus ſic ſic alloquitur,& admonet Caïn , cum fratris ſui cædem meditaretur : *Nonne, ſi benè egeris, recipies ; ſin autem malè , ſtatim in foribus peccatum tuum aderit? ſed ſub te erit appetitus tuus , & tu dominaberis illius.* Et Eccli.15. dicitur quòd *Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui , &c. ante hominem vita & mors, bonum & malum : quod placuerit ei , dabitur illi.* 1. Corinth. 7. *Nam ; qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis , &c.*

Probatur 2. ex S. Hieron. in cap. 26. Jeremiæ, ubi explicans hæc verba Prophetæ : *Noli ſubtrahere verbum ſi fortè audiant :* ſic loquitur : *noſtro Dominus loquitur affectu, ut liberum homini ſervetur arbitrium; nec ex præſcientia ejus , quaſi ex neceſſitate , vel facere quid, vel non facere , cogatur. Non enim ex eo quòd Deus ſcit futurum aliquid, ideò futurum eſt : ſed quia futurum eſt, Deus novit, quaſi præſcius futurorum.* Et S.Aug. lib.5. de Civit. cap.10. *Quocircà nullo modo cogimur , aut retentâ præſcientiâ Dei tollere voluntatis arbitrium ; aut retento voluntatis arbitrio Deum(quod nefas eſt)negare præſcium futurorum : ſed utrumque amplectimur , utrumque fideliter & veraciter confitemur.* Et lib. 3. de libero arbit. cap.4. *Sicut ,* inquit, *tu memoriâ tuâ , non cogis facta eſſe ,quæ præterierunt ; ſic Deus præſcientiâ ſuâ non cogit facienda, quæ futura ſunt.*

Probatur 3. ratione qua utitur S.Aug. lib.cit.c.3. quæ ſic proponi poteſt. Futura contingentia illa eodem modo reipsâ futura ſunt, quo à Deo per præſcientiam futura cognoſcuntur. Atqui cognoſcuntur futura liberè : neque enim præſcientia Dei deſtruit voluntatis noſtræ naturam , quæ (ut ait ſanctus ille Doctor) *voluntas non eſſet , niſi eſſet in noſtra poteſtate.* Ergo liberè futura ſunt. *Non igitur ,* inquit ille , *per Dei præſcientiam mihi poteſtas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit : quia ille cujus præſcientia non fallitur , adfuturam mihi eſſe præſcivit.*

Confirmatur ex eo quod (ut ait S. Chryſoſtom. hom.60.in Matth.explicans illud : *Neceſſe eſt ut veniant ſcandala,* non ideò futura eveniunt,quia Deus eventura præſcivit : ſed quia eventura erant ; ideò illa præſcivit.

4 Neque dicas hinc ſequi cognitionem Dei, ſuam ab objecto certitudinem accipere. Hæc enim cognitionis divinæ certitudo non ab objecto , ſed ab infinita vi & perfectione intellectus divini derivatur : quamvis veritas objecti ab illo cogniti, ſit conditio, ſine qua ab illo non cognoſceretur.

Objicies , Quidquid Deus præſcivit faciendum, illud neceſſariò fiet ; aliàs præſcientia Dei certa non eſſet. Atqui præſcivit Deus v. g. Antichriſtum peccaturum. Ergo neceſſariò peccabit Antichriſtus.

Ad hujus objectionis ſolutionem, duplex diſtinguenda eſt neceſſitas : alia enim eſt antecedens; alia conſequens. Antecedens eſt illa, quæ oritur ex causâ antecedente ; & neceſſariò operante ; poſitâ enim tali causâ, neceſſariò ſequitur effectus. Conſequens verò neceſſitas eſt illa,quæ oritur ex ſolâ poſitione effectus, etſi à cauſa libera proveniat.

Hoc poſito , ad majorem objectionis propoſitionem reſpondetur cum diſtinctione : Cùm enim in eâ dicitur , illud, quod Deus præſcivit faciendum à causâ liberâ, fieri neceſſariò debere : ſi de neceſſitate antecedente ſermo ſit ; negatur ſi de conſequente, conceditur. Verùm, hæc neceſſitas (ut per ſe patet) nullomodò libertati præjudicat ; cum ideò tantùm aliquid faciendum neceſſariò dicitur , quia re vera fiet, licet liberè fiat : ſicut de eo , quod iam factum eſt,poteſt dici quòd neceſſariò factum eſt : hoc eſt, quòd fieri non poteſt quin factum ſit, quamvis liberè factum ſit.

SECTIO IV.

An Deus cognoſcat futura conditionata.

1 ILLA dicuntur conditionata , quæ reipſa nunquam exiſtent : ſed tamen, quæ liberè exiſterent : id eſt, ab aliquâ causâ liberâ fierent , ſi certa aliqua conditio poneretur. Et de talibus quæritur, an Deus futura illa conditionata cognoſcat.

Ut autem ea , quæ dicenda ſunt , clariùs intelligantur : ſupponendum eſt quòd , licet ſcientia Dei ſit in ſe ſimpliciſſima , & maximè una : nihilominùs ſecundùm diverſam habitudinem , quam concipimus

cipimus habere ad ſua objecta, communiter à Theologis dividi ſolet in eam quæ dicitur ſcientia ſimplicis intelligentiæ, & eam, quæ ſcientia viſionis appellatur.

Scientia viſionis dicitur ea, quâ Deus cognoſcit res quæ in aliquâ differentiâ temporis exiſtentiam habent, vel habuerunt, aut habituræ ſunt.

Scientia verò ſimplicis intelligentiæ eſt, quâ cognoſcit res omnes, quoquo modo eſſe poſſint; ſive reipſa aliquando futuræ ſint, ſive non.

Hæc utraque ſcientia aliis nominibus aliquando appellatur. Scientia enim ſimplicis intelligentiæ dicitur ſcientia neceſſaria: quia fieri non poteſt quin creaturæ omnes, reſpectu divinæ omnipotentiæ, ſint poſſibiles: ac proinde neceſſarium eſt illas à Deo ut tales cognoſci. Scientia verò viſionis vocatur ſcientia libera, eò quòd ſupponit in Deo decretum liberum producendi creaturas, & ad illarum exiſtentiam & operationes concurrendi.

2 Præter hanc duplicem ſcientiam Dei, alteram adhuc Theologi plerique aſſignant, quam vocant mediam: quâ Deus cognoſcit res illas contingentes & liberas: quæ quidem nunquam futuræ ſunt: ſed tamen quæ, ſi certa aliqua conditio poneretur, eſſent futuræ. Et de hoc quidem tertio genere ſcientiæ, maxima eſt inter Theologos controverſia; aliis pro parte affirmativâ magno ardore certantibus, aliis non minori conatu eam oppugnantibus. Nos hîc, prout propoſitum nobis eſt, & ratio compendij poſtulat, ea tantùm proponemus, quæ tanquam certa & indubitata tenenda ſunt: reliquis omnibus, quæ inter Theologos controvertuntur, cujuſque judicio & arbitrio permiſſis.

Dicendum eſt igitur Deum certò & infallibiliter cognoſcere omnia illa futura contingentia conditionata; ſeu (quod idem eſt) Deum ab æterno prævidiſſe, quid Angeli vel homines liberè facturi eſſent; ſi in tali, vel in tali rerum ordine; cum his, aut illis circumſtantiis, collocarentur.

Probatur 1. authoritate Scripturæ, quæ variis in locis teſtatur, Deum prædixiſſe res quaſdam eventuras eſſe, ſi aliqua conditio poneretur: quæ tamen, cùm poſita non fuerit, res illæ non evenerunt. Unde ſequitur Deum certò & infallibiliter cognoviſſe ejuſmodi res, quæ non extiterunt, verè futuras fuiſſe, ſi talis conditio poſita fuiſſet. Ita habetur in lib. 1. Reg. cap. 21. ubi duo futura conditionata fuerunt divinitus Davidi revelata. Nempè quòd, ſi maneret in urbe Ceyla, Saül Rex deſcenſurus eſſet ad obſidendam Urbem. Et quòd, ſi Saül Urbem illam obſideret, incolæ illius tradituri eſſent ipſum Davidem in manus Saülis. Quorum tamen neutrum evenit, quia conditio defuit: David enim ibi non remanſit, ſed accepto divino illo oraculo inde ſine morâ diſceſſit. Idem patet ex S. Matth. cap. 11. ubi Chriſtus teſtatur Tyrios & Sydonios pœnitentiam fuiſſe acturos; ſi apud eos ea miracula edidiſſet, quæ in Judæa patraverat.

Probatur 2. ex S. Auguſt. lib. de corrept. & gratia, cap. 8. ubi ex his verbis Sap. 4. *Placens Deo factus eſt dilectus, & vivens inter peccatores, tranſlatus eſt: raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, &c.* colligit prædeſtinatos ſingulari Dei beneficio ex hac vita, morte immaturâ ſubtrahi: quos, ſi diutiùs viverent, in peccatum lapſuros, & exinde gratiâ & ſalute privandos fore præſcivit. Unde ſequitur Deo notum fuiſſe id quod revera non contigit, contigiſſet autem certiſſimè, ſi vita illorum longiùs producta fuiſſet. S. item Greg. Niſſen. in orat. de infantibus, qui præmaturâ morte rapiuntur, ſic loquitur: *Conſentaneum eſt, ab illo, qui peraque futurum novit, ac præteritum, prohiberi parvuli progreſſionem ad perfectam ætatem, ne malum illud, quod praſciens illa vis & facultas cognoverit, in eo qui victurus eſſet, ita perficiatur, eique materia nequitia vita fiat.*

Probatur 3. ratione: Nam ſcientia Dei non eſſet undequaque perfecta, niſi omne verum attingeret. At non attingeret omne verum, niſi futura conditionata cognoſceret; cùm hæc non minùs vera ſint; quàm quæ abſolutè futura ſunt, imo priùs ſecundum rationem, futurum contingens ſit verum conditionatè, quàm abſolutè: nam, ſi verum eſt quod Petrus poſitus in talibus circumſtantiis peccat; certè, antequàm in his poſitus eſſet, verum erat, quod ſi in iis poneretur, peccaret.

3 Quod autem ſpectat ad id, quod aliqui Theologi dicunt, nihil eſſe futurum, ſive abſolutè, ſive ſub conditione, niſi dependenter à decreto aliquo ipſius Dei, quo efficaciter vult prædeterminare creaturam quamcumque, etiam liberam, ad agendum: & per quod proinde cognoſcit futura ſub conditione; atque ita hanc cognitionem non ſpectare ad ſcientiam illam conditionatam ſeu mediam, ſed potius ad ſcientiam liberam, certè magnam id recipere videtur difficultatem. Si enim hoc verum eſſet, ſequeretur Deum fore cauſam peccati: quia v. g. in illâ prædictione ſuprà ex lib. 1. Reg. relatâ, ſenſus illius eſſet, Deum efficaciter decreviſſe aut decretum fuiſſe, ut Saül contra jus faſque ad necem Davidem quæreret, & eo animo Urbem, in quam confugerat, obſideret. Præterea, exprobratio Chriſti ſuprà relata contra Judæos, per comparationem Tyriorum & Sydoniorum cum ipſis, videretur parùm rationi conſentanea: potuiſſent ſiquidem Judæi reſpondere, non mirum eſſe, quod Tyrij in occaſione ibi declaratâ eſſent convertendi: quia vi decreti alicujus divini auxilia quædam efficacia & ineluctabilia erant accepturi, quibus ipſi carere debebant, & ſine quibus pœnitentiam agere non poterant. Quæ omnia & plura alia ſimilia, quæ hîc

in utramque partem dicenda forent, ex iis quæ in tractatu de Gratiâ explicanda ſunt, pleniùs intelligentur.

SECTIO V.

An aliqua rerum creatarum Idea in Deo ſint.

1 SUpponendum eſt nomen Ideæ nihil aliud ſignificare, quam formam illam, ſeu ſpeciem intelligibilem exiſtentem in intellectu artificis, ad quem ille reſpiciens operatur: unde & derivatur à verbo *εἴδειν*, quod eſt videre. Quia ſcilicet id a eſt veluti exemplar, quod artifex in agendo reſpicit & intuetur, ut ſimilem ei effectum exprimat. Hoc ſuppoſito,

Dicendum eſt 1. in mente divina eſſe ideas omnium creaturarum.

Probatur 1. ex Scriptura, ad Hebr. 11. *Fide credimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, ut ex inviſibilibus viſibilia fierent*; hoc eſt, ut juxta inviſibile exemplar, quod eſt in mente Dei, fierent hæc viſibilia. Ita hunc locum explicat Hugo Card. & alij. S. Joan. cap. 1. *Quod factum eſt, in ipſo vita erat:* hoc eſt, ut explicat S. Auguſt. tract. 1. in S. Joan. quod factum eſt extra Deum, erat vivens in Deo, ſecundum rationem & ideam ipſius in divina mente ab æterno exiſtentem.

Probatur 2. ex eodem S. Auguſt. lib. 12. de Civit. cap. 20. ubi, poſtquàm dixit in ſapientiâ divinâ eſſe inviſibiles atque incommutabiles rationes rerum, etiam viſibilium & mutabilium, quæ per illam factæ ſunt, hanc affert dicti ſui rationem: *Quoniam Deus non aliquid neſciens fecit: quod nec de quolibet homine artifice rectè dici poteſt. Porrò, ſi ſciens fecit omnia, ea utique fecit quæ noverat, &c.*

2 Dicendum 2. ideas divinas non eſſe aliquid diſtinctum ab eſſentia Dei, ſed eſſe ipſammet eſſentiam divinam ut cognitam ab ipſo Deo, tanquàm eminenter in ſe rerum omnium perfectiones continentem, ac proinde tanquàm id, ad cujus imitationem res omnes ab ipſo produci poſſunt. Ita S. Thomas 1. p. q. 15. art. 2.

Ratio eſt quia, cùm ex antedictis conſtet eſſentiam divinam eſſe ſimpliciſſimam, & nihilominus in ea rerum omnium perfectiones eminenter contineri, hinc ſequitur ideas non eſſe aliquid diſtinctum ab eſſentiâ divinâ, illamque eſſentiam poſſe optimè, & perfectiſſimè tenere rationem ideæ in mente divina; ad productionem cujuſlibet creaturæ quantumcunque perfectæ; cum in ea cujuſlibet perfectionis exemplar abſolutiſſimum reperiatur.

CAPUT IV.

De voluntate Dei.

SECTIO I.

An ſit in Deo voluntas, & qualis.

1 DIcendum 1. in Deo verè & propriè eſſe voluntatem.

Hoc evidenter conſtat ex Scriptura, S. Matth. 7. *Fiat voluntas tua*, Rom. 9. *Voluntati ejus quis reſiſtit.*

Dicendum 2. voluntatem in Deo non eſſe ſicut in nobis, per modum potentiæ: ſed actum puriſſimum & ſimpliciſſimum, ſeu ipſam actualem volitionem divinam.

Hoc evidenter conſtat ex iis quæ ſuprà dicta ſunt de ſimplicitate Dei, ubi probatum eſt in Deo nullam dari poſſe compoſitionem: daretur autem, ſi voluntas in eo eſſet per modum potentiæ.

2 Dicendum 3. voluntatem Dei, quamvis in ſe unica & ſimpliciſſima ſit, eſſe tamen virtute, & ſecundùm noſtrum concipiendi modum, multiplicem, ſecundùm varios reſpectus ad creaturas, & diverſa circa illas decreta.

Hinc eſt quòd aliquando Scriptura in plurali numero de voluntatibus divinis loquatur ut, Pſ. 102. *Notas fecit Iſraël voluntates ſuas.* Eo ſenſu multiplex apud Doctores reperitur divinæ voluntatis diviſio.

3 Primò enim dividitur in voluntatem ſigni, & voluntatem beneplaciti. Voluntas beneplaciti eſt ea, quâ Deus vult aliquid, quia ita placet ipſi. Voluntas verò ſigni eſt ipſius divinæ voluntatis declaratio per aliqua ſigna externa, quæ communiter à Theologis quinque numerantur, ſcilicet præceptum, prohibitio, conſilium, permiſſio, & operatio. Quando enim Deus aliquid jubet; ſignum eſt, quod velit illud fieri; & è contrà quando prohibet, quod nolit: ſimili modo cùm aliquod conſilium dat; ſignum eſt id quod conſulitur, illi placere: quando verò aliquid permittit, ſignum eſt, nolle impedire, cùm poſſet, ſi vellet: denique quando operatur, ſive per ſe ſolum, ſive cum causâ ſecundâ, ſignum eſt velle id, quod ipſe agit; aliàs ſi nollet, non ageret: Unde S. Anſelm. dixit in libello de volunt. Dei, *Appellari Dei voluntatem, quidquid in nobis ipſe miſericorditer operatur.* Et S. Aug. in Enchirid. c. 9. *Nihil ſit quod omnipotens non velit, vel ſinendo ut fiat, vel faciendo.*

Secundò dividitur in voluntatem antecedentem & conſequentem, quæ diviſio deſumitur ex S. Damaſ. lib. 2. de Fide cap. 29. Ubi per voluntatem antecedentem, intelligit eam, quâ Deus vult ex ſe aliquid, nullâ ad id volendum ratione inductus ex parte creaturæ. Et de hac voluntate intelligit illud dictum Apoſtoli 1. Tim. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri.* Per conſequentem verò intelligit eam voluntatem quâ Deus vult aliquid, aliquâ ratione ad id volendum inductus ex parte creaturæ. Et hâc voluntate dicit Deum velle punire peccatores propter ipſorum peccata.

Tertiò dividitur in voluntatem abſolutam, & conditionatam. Voluntas abſoluta eſt ea, quæ ſemper impletur, & ideò vocatur etiam efficax. De ea intelligitur illud Eſther 13. *Non eſt qui poſſit reſiſtere volun-*

voluntati tuæ. Conditionata verò ea, quæ ad hoc ut impleatur, aliquam conditionem adjunctam habet: unde non ſemper eſt efficax, cùm non ſemper ponatur ea conditio. Talis eſt ea voluntas v.g. quâ Deus vult peccatores ad pœnitentiam reverti: cum hâc conditione tamen, ſi & ipſi gratiæ ſuæ cooperari velint. Quo ſenſu dixit Chriſtus Dominus Matth.23. *Quoties volui congregare filios tuos, &c. & noluiſti?*

4 Dices inde ſequi aliquam voluntatem otioſam & imperfectam in Deo reperiri; hanc v.g. quâ vult omnes homines ſalvos fieri, cum hac conditione, ſcilicet ſi & ipſi velint, & media convenientia ad ſalutem amplectantur. Illa enim voluntas reſpectu reproborum otioſa eſt; cum effectum ſuum nunquam habitura ſit. Eſt etiam imperfecta;quia ſic potiùs dicenda eſſet velleitas quàm voluntas: hæc autem velleitas dicit impotentiam & defectum in voluntate.

Reſpondetur voluntatem conditionatam, illam v.g. quâ Deus vult omnes homines ſalvos fieri, nec otioſam, nec imperfectam dici poſſe. Non otioſam; cùm ex ea ſequatur præparatio mediorum & auxiliorum, quæ dantur omnibus hominibus ut ſalvi fiant: quod ſupponimus ex tractatu de Gratia. Neque etiam imperfectam, cùm non ſit velleitas, ſed vera voluntas; non enim dicit Apoſtolus,quod Deus vellet, ſed quod vult omnes homines ſalvos fieri Et in eo vera eſſe oſtenditur; quod per eam verè Deus movetur ad illorum mediorum & auxiliorum præparationem.

SECTIO II.

Quænam ſint objecta divinæ voluntatis.

1 NON hic agimus de primario & præcipuo divinæ voluntatis objecto, quod eſt ipſe Deus: certum eſt enim naturaliter & neceſſario Deum velle & amare ſeipſum; cùm ſit ſui ipſius ſummum bonum: nec ullam hæc veritas difficultàtem recipit. Quæſtio eſt igitur de objectis externis & ſecundarijs divinæ voluntatis De quibus,

Dicendum 1. Deum amare omnes creaturas quæ exiſtunt in aliqua differentia temporis.

Hoc manifeſtè conſtat ex Scriptura. Sap.11. *Diligis omnia, quæ ſunt; & nihil odiſti eorum quæ feciſti.* Deinde quia, ſicut ſe habet intellectus divinus ad verum, ita voluntas divina ad bonum. Sed divinus intellectus fertur in omne verum, non ſolùm increatum ſed etiam creatum, ut ſuprà oſtenſum eſt. Ergo & voluntas divina in omne bonum, non tantùm increatum, ſed etiam creatum; quale eſt omne ens à Deo productum, juxta illud Geneſ. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat; & erant valdè bona.*

2 Dicendùm 2. Deum velle & amare omnes creaturas in ordine ad ſe, & propter ſeipſum.

Hæc veritas conſtat ex Scriptura. Proverb. 16. *Vniverſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Iſa. 43. *Omnem, qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum.* Deinde ex eo quòd, cùm Deus ſit omnium rerum ultimus finis, hinc ſequitur res omnes naturaliter in illum referri & ordinari debere: alioquin eſſet ordo inverſus & præpoſterus.

Quando autem dicitur Deum creaviſſe omnia propter ſe,hoc intelligi non debet, quod Deus ijs indigeat, Verè enim Pſaltes regius Pſal. 15. *Dixi Domino, Deus meus es tu; quoniam bonorum meorum non eges.* Sed ut in ijs ſapientiæ, bonitatis, ac potentiæ ſuæ opes oſtendat, gloriamque ſuam clariorem & illuſtriorem reddat.

Dicendum 3. Deum velle malum pœnæ, non præciſè ut malum eſt:(*Nemo enim*,ut ait S. Dionyſ. de Div. Nom. c. 4. *Intendens malum operatur:*) ſed quatenùs bonum aliquod adiunctum habet.

Hoc conſtat ex Scriptura Iſai 45. *Ego Deus faciens pacem,& creans malum.* Ierem. 26. *Adducam ſuper eos omne malum, quod locutus ſum.* Denique certum eſt, & experientiâ nimis compertum, Deum velle omnes pœnalitates huius vitæ & mortem ipſam, ratione peccati originalis, & etiam aliorum peccatorum actualium, tùm quia ipſius juſtitiæ divinæ ordo id exigit, tùm etiam quia aliquando ipſius hominis bonum ſpirituale id requirit.

3. Dicendum 4. Deum nullomodò velle malum culpæ; neque per ſe, neque per accidens.

Hæc veritas eſt de fide, cui oppoſitus eſt error hæreticorum noſtri temporis, qui eò impietatis devenerunt, ut dicerent Deum non modò permittere, ſed poſitivè vel peccatum, ut in eo puniendo juſtitiam ſuam oſtendat;& proditionem Iudæ æquè fuiſſe opus Dei, ac S. Pauli converſionem. Ita etiam olim ſenſerunt alij hæretici, ut teſtatur Vincentius Lirinenſis lib. 1. adverſus hæreſes capite 34. & Euſebius lib. 5. hiſt. cap. 20.

Refellitur hic error, & veritas aſſertionis noſtræ probatur, 1. ex Scriptura, Pſal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* S. Iac. c 1. *Deus intentator malorum eſt.*

Probatur 2. ex S. Ambroſio lib. 2. de Caïn & Abel cap. 9. *Quantò gravius*, inquit *peccato ipſo, ad Deum referre quod feceris: & reatus tui invidiam transfundere in Authorem, non criminis, ſed innocentiæ?* Et S.Auguſt. Epiſt. 105.ad Sixtum, *Iniquitatem quam rectiſſima veritas improbat, damnare novit ipſe Deus, non facere.* S. Fulgent. lib. 1. ad Monimum cap. 13. *In ſanctis coronat Deus juſtitiam, quam eis gratis ipſe tribuit, gratis ſervavit, gratiſque perfecit: iniquos autem condemnabit, pro impietate, vel iniuſtitia, quam in eis ipſe non fecit.*

Probatur 3. ratione qua vtitur S. Anſelmus in lib. de libero arbitrio cap. 8. quia juſta voluntas hominis eſt ea, quâ vult id quod Deus vult eam velle; injuſta verò è contrario eſt ea, quâ vult id, quod non vult Deus eam velle. Vnde ſequitur

 quòd,

quòd, ſi Deus vellet hominem peccare, homo peccando non peccaret, ſimulque voluntas eius juſta & injuſta foret: Iuſta, inquantùm conformis eſſet divinæ voluntati, quâ Deus vellet illum peccare: injuſta, inquantùm eidem voluntati repugnaret, quæ prohibet peccare.

Confirmatur ex eo quòd (ut dicit S. Ambr. lib. 1. Exameron. cap. 8.) non alium ob finem Filius Dei in mundum venit, niſi ut tollat peccata mundi, & diſſoluat opera diaboli: quâ ratione igitur fieri poteſt ut opera illa diaboli velit aſtruere, & ad peccata impellere & incitare?

4 Multa ex Scriptura ſolent objicere hæretici, v. g. quod in ea dicatur Deum velle, ut fiant aliqua mala opera, & ad ea impellere, hominesque excæcare, & eorum corda indurare, ut nec poſſint benè agere.

Reſpondetur iis omnibus & ſimilibus aliis loquẽdi modis, qui in Scriptura occurrũt, ſignificari tantũ, vel Deũ velle permittere peccata; quod ſapiẽtiſſimè, & cum ſummis rationibus facere poteſt: vel juſto judicio ſuo velle ſubtrahere interdùm hominibus peculiarem gratiæ ſuæ protectionem, unde ſequitur eorum lapſus in peccata.

Plura ſuper hac re videri poſſunt apud Bellarm. tom. 4. lib. 2. de amiſſione gratiæ & ſtatu peccati cap. 11. & ſequentibus. Et univerſim ad has & ſimiles diſſoluendas objectiones è Scripturis petitas, recurrendum eſt ad illud principium, de quo ſuprà in tractatu de fide: nempè veram & certam Scripturæ interpretationem, non à ſenſu particulari, ſed ab authoritate ipſius Eccleſiæ, & vnanimi Patrum conſenſu eſſe petendam: & ſic, cùm objicitur aliquis Scripturæ locus, videndum eſt, non quid illius verba præ ſe ferre videantur, ſed quo ſenſu à S S. Patribus, & ab univerſa Eccleſia intelligantur.

SECTIO V.

An voluntas Dei ſit libera.

1 AD clariorem hujus quæſtionis reſolutionem, explicandum eſt breviter, quid ſit libertas, & in quo verè & propriè conſiſtat. Id autem meliùs & certiùs dicere non poſſumus quàm à S. Bernardo in lib. de gratia & libero arbitrio; ubi dicit triplicem eſſe libertatem, de qua promiſcuè mentio fit, tùm in Scripturis, tùm apud SS. Patres: 1. eſt quam vocat libertatem naturæ: 2. gratiæ: 3. denique gloriæ. Per primam, dicit nos liberari à coactione & neceſſitate. Per ſecundam à peccato. Per tertiam denique, à morte & alijs hujus vitæ miſerijs. In eo autem præſertim differunt, quod ſecunda & tertia libertatis ſpecies ſtatum quemdam & conditionem hominis propriè reſpiciunt: prima verò reſpicit actiones ab ejus voluntate elicitas. Per ſecundam & tertiam ideò liberi ſumus, quia liberati à ſtatu ſubjectionis, tùm peccati, tùm mortis: per primam verò ideo ſumus liberi, quia in eliciendis voluntatis noſtræ actibus minimè ſumus coacti aut neceſſitate adacti.

De hoc igitur 1. genere libertatis, ſeu de libertate naturæ quærimus hìc, in quo illa conſiſtat; ut evidentiùs fiat, quâ ratione divina voluntas propriè libera dici poſſit. Certum eſt enim, ac per ſe evidens, non ideò dici liberam, quòd ſit liberata à peccato, vel à morte; ſed quia eſt ex ſe & naturâ ſuâ libera: & jam vidimus, ſecundùm mentem S. Bernardi in eo conſiſtere libertatem naturæ; quòd voluntas in actibus ſuis eliciendis, non ſolùm à coactione, ſed etiam à neceſſitate libera ſit: ſi enim eo modo libera non eſſet: *Iam* inquit, *voluntas non eſſet: ubi quippe neceſſitas, ibi non eſt voluntas.*

2 Dicendum eſt igitur (ſecundùm illius S. Patris ſententiam quam fuſiùs ibidem explicat & probat) libertatem naturæ, ſeu liberum voluntatis arbitrium, verè & propriè in eo conſiſtere; quòd voluntati nulla neque coactio, neque neceſſitas inferatur; ſed quòd relinquatur libera & indifferens ad agendum vel non agendum, & ad hoc vel illud agendum; ſeu tam quoad exercitium, quàm quoad ſpecificationem actuum ſuorum.

Et hæc eſt etiam communis aliorum S S. Patrum ſententia: ut S. Hieron. lib. 2. cont. Iovinianum: vbi ſic loquitur: *Liberi arbitrij nos Deus condidit: nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin, ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec corona eſt.* S. Ambr. lib. 2. in S. Lucam. *non potes dicere, quia noluit te bonum facere, ante quem poſuit bonum & malum: ut non ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium.* S. Auguſt. denique, qui pluribus in locis agens de libero voluntatis arbitrio, dicit in eo conſiſtere, quòd homo poſſit agere vel non agere, & hoc vel illud agere: ut in Hom. 12. ex quinquaginta: *Rogo*, inquit, *vos, fratres chariſſimi, quare Satanas ſeducit ad peccandum, cùm Deus poſuerit hominem in poteſtate non conſentire Satanæ? &c. dat quidem diabolus conſilium: ſed Deo auxiliante, noſtrum eſt, vel eligere, vel repudiare quod ſuggerit.* Et lib. de Spiritu & littera cap. 34. *In omnibus miſericordia eius prævenit nos: conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propriæ voluntatis eſt.* Et lib. 22. contra Fauſtum Manichæum. c. 78. expreſſè dicit, ex illâ indifferentiâ voluntatis, & poteſtate eius ad agendum, vel non agendum, oriri rationem meriti vel demeriti.

His breviter circa propriam & veram libertatis notitiam delibatis, ad quæſtionem initio ſectionis propoſitam,

3 Dicendum eſt 1. Deum non liberè, ſed neceſſariò ſuam ipſius bonitatem velle & amare, tam quoad ſpecificationem, quàm quoad exercitium actus. Ita S. Thom. 1. p. q. 19. a. 3. Hoc conſtat ex antedictis.

Quod enim Deus neceſſariò ſuam bonitatem velit & amet quoad ſpecificationem actus, patet; quia

quia Deus illam odiſſe non poteſt; cùm in eâ nulla, vel minima mali umbra eſſe poſſit: imo cum in eâ omnes boni rationes, tam in genere entis, quàm in genere moris reperiantur.

Quod autem eamdem bonitatem ſuam neceſſario velit & amet quo ad exercitium actus, patet: tùm quia Deus non poteſt non eſſe perfectè beatus: ad perfectam autem beatitudinem requiritur actualis amor ſummi boni: tum etiam quia actus ille divinæ voluntatis, quo Deus bonitatem ſuam vult & amat, eſt actus immanens & eſſentialis, imò eſt ipſe Deus: ac proinde qui deſinere non poteſt. Sicut autem Deus neceſſariò ſuam bonitatem vult & amat: ita è contrario peccatum, quod eſt illi oppoſitum, ex neceſſitate non vult & odio proſequitur: & hanc S. Aug. vocat lib. 1. cont. Julianum, *Beatam neceſſitatem, quâ Deus injuſtus eſſe non poteſt.*

4 Dicendum 2. Deum, quicquid extra ſe vult & amat, liberè & ſine ulla neceſſitate velle & amare.

Probatur 1. ex Scriptura. Pſal. 134. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cælo & in terra.* Ad Epheſ. 1. *Operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.*

Probatur 2. ex S. Ambr. lib. 2. Exameron, c. 2. ubi contra quoſdam Philoſophos, qui Deum omnia fato quodam & neceſſitate feciſſe dicebant, expreſsè aſſerit, Deum multa potuiſſe facere, quæ tamen facere noluit: ac proinde voluntate ſuâ elegiſſe ex illis omnibus, quæ facere potuit, ea quæ reipſa fecit. Et lib. 2. de Fide cap. 3. *Omnia*, inquit, *operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult; hoc eſt, pro libera voluntatis arbitrio, non pro neceſſitatis obſequio.* Et ex S. Bernard. lib. cit. de gratia & libero arbitrio, ubi ſic loquitur: *Verum libertas à neceſſitate, aquè & indifferenter Deo univerſæque tam mala quàm bona rationali convenit creaturæ; nec peccato, nec miſeriâ amittitur vel minuitur; nec major in juſto eſt, quàm in peccatore; nec plenior in Angelo, quàm in homine, &c.*

Probatur 3. hâc ratione: illud Agens cenſetur liberum, quod poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, poteſt adhuc ex ſe agere, vel non agere; & à nulla re ſibi extrinſecâ determinatur neceſſariò ad agendum, vel non agendum. Atqui Deus eo modo ſe habet reſpectu eorum quæ extra ſe operatur: poſitâ enim cognitione eorum omnium quæ ſunt poſſibilia, poteſt ex illis producere aliqua, vel non producere; & nihil eſt, quod eum ad id agendum vel non agendum neceſſitet. Ergo Deus habet voluntatem plenè & perfectè liberam, reſpectu eorum omnium quæ extra ſe operatur.

Supereſt hîc una difficultas explicanda: in quo ſcilicet conſiſtat illud velle liberum Dei; & quâ ratione in eo ſit aliquis actus liber, quo poſſit velle aut nolle, ſine ulla ſui mutatione. Pro cujus reſolutione.

5 Dicendum 3. liberam Dei volitionem, non eſſe denominationem extrinſecam, aut reſpectum rationis, aut perfectionem aliquam realiter ab ipſâ eſſentiâ divinâ diſtinctam: ſed eſſe ipſammet volitionem neceſſariam, qua Deus ſeipſum vult & amat: quatenùs tamen hæc extenditur ſeu terminatur ad creaturas, ad quas poſſet non extendi & terminari: ſeu prout efficacitate ſuâ illas infert & efficit, cùm poſſet non inferre & efficere: ſeu denique quatenùs indifferens eſt, ut ſine ulla ſui mutatione eas efficiat, aut non efficiat.

Quòd non ſit denominatio extrinſeca, patet: Quia Dei volitio libera eſt in Deo ab æterno: denominatio verò extrinſeca oritur à productione creaturarum, quæ eſt temporalis.

Quòd non ſit reſpectus rationis, patet: Quia, cùm ſit ab æterno in Deo, eſt ante omnem operationem intellectus, qui poſſit talem reſpectum rationis fingere.

Quòd etiam non ſit aliquid diſtinctum realiter ab eſſentia divina, conſtat: Quia id ejus omnimodæ ſimplicitati repugnat.

Reſtat igitur ut dicamus, aut nullum actum liberum in Deo eſſe admittendum, quod eſſet contra fidem: aut, ſi quis admittendus eſt, non alium admittendum eſſe, quàm ipſum actum immanentem divinæ volitionis, ſub ea ratione, quam ſuprà explicavimus.

SECTIO IV.

Quænam ſit divinæ voluntatis efficacitas.

1 DICENDUM 1. talem eſſe divinæ voluntatis efficacitatem, ſeu vim ad efficiendum; ut per illam ſolam Deus immediatè efficiat, quidquid extra ſe in ratione primæ cauſæ efficit.

Ita communiter docent SS. Patres. S. Cyril. libro 3. cont. Julianum dicit, Deum *ſola voluntate eſſe perfectorem operum.* Et Clemens Alexand. in Protreptico: *Sola*, inquit, *Deus voluntate molitur; & ſolum ejus velle, factum eſſe conſequitur.* Et eo ſenſu S. Auguſt. lib. 3. de Trinit. cap. 4. docet voluntatem Dei eſſe primam & ſummam cauſam omnium corporalium ſpecierum atque motionum. Huc etiam ſpectat dictum Pſalmiſtæ Pſalm. 148. *Dixit, & facta ſunt; mandavit, & creata ſunt.*

Dicendum 2. efficacitatem illam, & vim effectricem divinæ voluntatis extendere ſe ad omnia poſſibilia: ſeu (quod idem eſt) divinam voluntatem eſſe omnipotentem; Deumque poſſe, quidquid voluerit, efficere.

Hoc conſtat manifeſtè ex innumeris Scripturæ locis. Job. 42. *Scio Domine, quia omnia potes.* S. Matth. 29. *Apud Deum omnia poſſibilia ſunt.* Et hanc veritatem adeò manifeſtam exiſtimavit S. Auguſt. ut ſerm. 139. de Tempore ſic loquatur: *Non dico, da mihi Chriſtianum, da mihi Iudæum: ſed da mihi Paganum, idolorum cultorem, dæmonum ſervum, qui non dicat Deum eſſe omnipotentem. Negare Chriſtum poteſt;*

poteſt ; negare Deum omnipotentem non poteſt.

2 Quæres, an ſit defectus poteſtatis in Deo non poſſe mori ; non poſſe peccare ; non poſſe rem factam, infectam reddere.

Reſpondetur nullam eſſe in Deo impotentiam, ſed potiùs maximam omnipotentiæ ſuæ perfectionem.

Poſſe enim mori aut aliquid pati, non eſt potentia, ſed defectus potentiæ : unde rectè dicit S. Auguſt. lib. 5. de Civit. cap. 10. *Omnipotens eſt Deus, faciendo quidquid vult ; non patiendo, quod non vult.*

Poſſe item peccare non eſt argumentum potentiæ, ſed potiùs infirmitatis. Rectè enim Petrus Damian. Opuſc. 36. de Omnipotentia Dei c. 10. *Quod malum eſt*, inquit, *potiùs nihil debet dici, quàm aliquid : atque ideò nihil præjudicat, ſi dicamus Deum omnia poſſe, licet mala non poſſit, cùm mala non intrà omnia, ſed potiùs extrà omnia debeant ſupputari.*

Denique quòd Deus non poſſit id, quod ſemel factum eſt, infectum reddere ; non ex imbecillitate provenit, ſed potiùs ex divinæ veritatis perfectione. Ut enim rectè dixit S. Aug. lib. 26. contra Fauſt. Manich. cap. 5. *Quiſquis dicit : ſi omnipotens eſt Deus, faciat, ut quæ facta ſunt, facta non fuerint : non videt hoc ſe dicere : ſi omnipotens eſt, faciat ut ea quæ vera ſunt, eò ipſo quo vera ſunt, falſa ſint.* Inde patet, cur communiter Theologi dicant, Deum illa non poſſe, quæ involvunt contradictionem.

SECTIO V.

An, & quâ ratione in divina voluntate amor, odium, miſericordia, juſtitia, & ſimiles affectus reperiantur.

1 CERTUM eſt hos & ſimiles affectus, ſi conſiderentur prout ſecum inferunt aliquam mutationem, ſive corporalem, ſive ſpiritualem, nullomodò in divina voluntate reperiri : cùm ſit omnis prorſùs mutationis expers, ut ex antedictis conſtat. Quæſtio igitur propoſita de iis intelligenda eſt, prout habent ſimpliciter rationem actus, ſine ulla imperfectione adjuncta. Et in hoc ſenſu,

Dicendum eſt 1. in divina voluntate eſſe verum amorem, non tantùm erga ſe, ſed etiam erga creaturas.

Hoc patet ex iis quæ dicta ſunt ſectione ſecundâ. Et confirmari poteſt, quantùm ſpectat ad amorem, quem Deus habet erga creaturas : ex eo quòd quidquid entitatis & bonitatis habent creaturæ, id totum habent, quia Deus vult ea habere : amare enim aliquem nihil eſt aliud quàm ei bonum velle. Ita S. Thomas 1. p. qu. 20. art. 2. Ubi rectè obſervat differentiam amoris divini, & humani : homo enim ſupponit in objecto amato bonitatem ; at vero Deus amando infundit bonitatem : atque adeò facit id, quod amat, bonum, ac proinde amabile.

Dicendum 2. Deum non æqualiter omnes creaturas diligere.

2 Certum eſt enim, ut docet S. Thom. ſuprà a. 4. meliores ſemper magis amari à Deo, quatenùs meliores : eò enim meliores ſunt, quò maius bonum à divina voluntate accipiunt : majùs autem bonum à Deo accipere, eſt magis ab eo amari. Eſt autem notanda doctrina S. Doctoris in reſponſione ad tertium, ubi docet præſumptuoſum eſſe, velle dijudicare, an aliquis ſanctorum ſit altero ſanctior & Deo charior : nam (ut dicitur Proverb. 16.) *Spirituum ponderator eſt Dominus.*

Sicut autem amor, ſic etiam contrariam ob cauſam in divina voluntate reperitur odium, tàm reſpectu peccati, quàm peccatoris, quatenùs peccator eſt. Sap. 14. *Similiter odio ſunt Deo impius, & impietas ejus.* Et hoc ſatis manifeſtè conſtat ex eo quòd Deus peccatoribus vult malum vindictæ ac pœnæ æternæ : Eſt autem proprius odij actus, velle malum ; ſicut amoris, velle bonum.

3 Dicendum 3. in Deo eſſe juſtitiam.

Patet ex innumeris Scripturæ locis. Pſalm. 118. *Iuſtitia tua juſtitia in æternum.* Rom. 1. *Iuſtitia Dei in eo revelatur ex fide.* Cùm autem duplex ſit juſtitia, nempè commutativa & diſtributiva.

Prior, quæ conſiſtit in eo, ut tantùm reddatur, quantùm acceptum fuerit, non eſt propriè in Deo, ut rectè docet S. Thom. q. 21. art. 1. juxta illud ad Rom. 11. *Quis prior dedit ei, & tribuetur ei ?* Nihil enim à nobis Deus accipere poteſt, quin priùs illud ipſe nobis dederit. Unde cum maximâ ratione Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. ſic loquitur: *Abſit ut Chriſtianus homo in ſeipſo vel confidat, vel glorietur, & non in Domino ; cujus tanta eſt erga omnes homines bonitas, ut eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona.*

Poſterior verò juſtitia, quæ conſiſtit in diſtributione bonorum communium juxta proportionem meritorum cujuſque, ſi ſtrictè ſumatur, non eſt etiam propriè in Deo : Quia nullum creaturæ meritum omnia Dei dona præcedere poteſt, cùm omne meritum ab aliquo gratuito Dei dono, hoc eſt, ab ejus gratia initium ſumat, ut ſupponimus ex tractatu de Gratia. Deinde quia Deus erga creaturas nullius rei debitor eſt.

Quare dicere debemus juſtitiam in Deo reperiri modo longè perfectiori & eminentiori : conſiderando illam, prout abſtrahit ab omnibus humanæ juſtitiæ conditionibus, quæ Deo minimè conveniunt : & dicit aliquam in Deo perfectionem, quæ ſecundùm noſtrum concipiendi modum voluntatem ejus dirigit : tùm in diſtributione præmiorum ſuppoſito creaturæ per ipſius Dei gratiam merito ; tùm in inflictione pœnarum ſuppoſito ejuſdem creaturæ per propriam voluntatem peccato.

4 Dicendum 4. in Deo eſſe miſericordiam.

Hoc patet ſimiliter ex Scripturis, quæ ubique

que divinam prædicant miſericordiam. Pſal.88. *Miſericordias Domini in æternum cantabo.* Tren. 3. *Miſericordiæ Domini, quia non ſumus conſumpti.* Et hæc propriè in Deo invenitur, ut docet S.Thom. ſuprà, art.3. non quidem ſecundùm paſſionis affectum, ſed ſecundum effectum. Unde S. Anſelm. in Proſol. cap.10. *Miſericors es; non quia tu ſentis affectum, ſed quia nos ſentimus effectum.*

Obſervat autem rectè S.Doctor. ſup.art.4.in omnibus Dei operibus miſericordiam ejus, & juſtitiam ſimul inveniri. Unde dicit in reſpon. ad 1. etiam in damnatis reperiri aliquam Dei miſericordiam; non quidem totaliter relaxantem, ſed aliqualiter ſublevantem: hoc eſt quòd cum Deus juſte poſſit acerbioribus adhuc pœnis eos affligere, id tamen ex miſericordia non facit, ſed eos ſemper citrà condignum punit.

SECTIO VI.

An ſit in Deo providentia, & ad quæ ſe extendat.

1 NOMINE providentiæ intelligimus hîc actum aliquem tum intellectus, tum voluntatis Dei; quo ipſe ordinat & dirigit res creatas in ſuos fines particulares, ac præſertim in finem omnium ultimum, qui eſt ipſe Deus. Hoc ſuppoſito,

Dicendum eſt 1. in Deo eſſe providentiam reſpectu omnium rerum creatarum. Eſt de Fide.

Probatur 1. ex pluribus Scripturæ locis. Sap. 8. *Attingit à fine ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter.* Et cap.14. *Tua, pater, providentia cuncta gubernat.* S.Matth.6. *Reſpicite volatilia cœli; quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater veſter cœleſtis paſcit ea. Conſiderate lilia agri, &c.*

Probatur 2. ex S.Cypriano lib. de Idolorum vanitate: *Mundi unus eſt rector, qui univerſa quæcumque ſunt, verbo jubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat.* Et ex S Damaſceno lib. 1. de Fide cap.2. *Quod Deus bonus ſit, juſtus, rerum omnium conditarum architectus: quod vim omnem imperiumque habeat, omnia inſpectet, omnibus proſpiciat, omnia in poteſtate habeat: hæc inquam, omnia ſcimus, & confitemur.*

Probatur 3. ratione, quâ utitur S Th. 1.p. qu.22. ar.2. quia, cùm Deus ſit cauſa efficiens prima & perfectiſſima omnium rerum, quæ ab illa pendent, non tantum in fieri, ſed etiam in conſervari: hoc eſt, quòd creaturæ omnes indigeant, non tantùm ut initium ſui eſſe à Deo accipiant, ſed etiam ejuſdem conſervationem & perfectionem: hinc ſequitur, ad illum etiam pertinere res omnes, quas creavit, in ſuos fines dirigere: cùm inde potiſſimum earum & conſervatio & perfectio pendeat

Tertullianus in libello de animæ teſtimonio, hanc veritatem manifeſtam eſſe dicit ex communi conſenſu omnium Gentium & nationum; inter quas nulla fuit adeò barbara, quæ non ſenſerit, eſſe aliquod numen ſupremum, quod res humanas cognoſcat & gubernet; & ad quod in periculis & afflictionibus ſit confugiendum; & à quo præmia pro rectè factis, ſupplicia pro ſceleribus, ſint expectanda.

2 Dicendum 2. providentiam divinam ad omnes prorſùs res creatas, etiam minimas ſe extendere. Eſt de Fide.

Probatur 1. ex Scriptura. Sap.6. *Magnum & puſillum ipſe fecit; & æqualiter eſt illi cura de omnibus.* S. Luc. 12. *Nonne quinque paſſeres veneunt dipondio; & unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo? ſed & capilli capitis veſtri numerati ſunt.*

Probatur 2. ex S. Iren. lib.2. cap.41. *Nihil omninò eorum quæ facta ſunt, & quæ fiunt, vel fient, Deum fugit; ſed per illius providentiam unumquodque, & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipit propriam.* Et S. Hieron. Epiſt. 3. *Creatorem non tantum in cœlo miramur & Terra, Sole, & Oceano; elephantibus, camelis, &c. ſed & minutis quoque animalibus, formica, culice, muſcis, vermiculis, & iſtiuſmodi, quorum magis ſcimus corpora quàm nomina; eamdemque in cunctis veneramur ſolertiam.* Videndus S. Ambroſ. lib.1. de Officiis cap.13.14. & 15. S.Greg. lib.4. Moral. cap.16. S.Auguſtinus lib. 5. de Geneſi ad litteram cap. 21. & alij.

3 Verùm contra hanc de providentiâ divinâ doctrinam, duæ potiſſimùm fieri ſolent objectiones.

Prima eſt; quòd non videatur decere Dei majeſtatem, ut ejus providentia minimis rebus ſe immiſceat, juxta illud Apoſtoli 1.Cor. cap.9. *Numquid de bobus cura eſt Deo?*

Secunda; quod ſi Deus res humanas regeret & gubernaret; multi in ejus gubernatione & regimine defectus reperirentur: cùm boni & juſti variis plerumque conflictentur adverſis; mali è contrà & peccatores bonis ac voluptatibus affluant.

Ad primam reſpondetur cum S. Ambr. lib.1. de Officiis: *Si non eſt injuria & probrum Dei, minutiſſimas quaſque res feciſſe; multò minus probrum illius eſſe eas factas regere.* Apoſtolus autem loco citato, non omnino negat Deo curam eſſe de animantibus rationis expertibus; ſed non talem, nec tam ſpecialem quàm de hominibus, ac præſertim de iis qui ſe totos ejus obſequio & cultui mancipant; de quibus illic loquitur.

Ad ſecundam verò dicendum eſt, Deum cum ſummâ ſapientiâ permittere, imò velle, ut in hac vita interdum juſti affligantur, mali verò proſperè agant. Cùm enim nulli adeò mali ſint; quin aliquando boni aliquid agant: Deus illos in peccatis morituros, ob idque damnandos prævidens, illorum opera utcumque bona, proſperitate aliquâ temporali præmiatur; Juſtos autem afflictionibus variis exerceri vult, tùm ad probandam eorum fidem, tùm ad pleniorem pro peccatis ſatisfactionem, tùm etiam ad meritorum cumulum augendum:

quare optimè S. Aug. in Enchir. c. 11. *Deus cùm ſummè bonus ſit, nullomodò ſineret mali aliquid eſſe in operibus ſuis; niſi uſque adeò eſſet omnipotens & bonus, ut etiam de malo benefaceret.*

CAPUT V.
De Prædeſtinatione.

QUOD olim Ezechieli Prophetæ, hoc cuilibet Catholico in omnibus fidei myſteriis, ſed præſertim in illis, quæ divinæ prædeſtinationis arcana ſpectant, humiliter profitendum eſt: hujus torrentis aquas ita profundas & altas eſſe, ut tranſvadari omninò non poſſint: Unde meritò exclamat Apoſtolus Rom. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, &c.* Ideò juxtà conſilium ejuſdem Apoſtoli 1. Cor. 10. noſmetipſos nobis ipſis metientes, in hoc prædeſtinationis negotio procedemus ſecundùm menſuram regulæ, quâ menſus eſt nobis Deus: id eſt, earum præſertim veritatum notitiam hìc inquiremus, quas Deus ipſe revelare, & per Eccleſiam proponere voluit: cætera omnia ejus inſcrutabili ſapientiæ, & incomprehenſibilibus judiciis relinquentes, memores illius effati à Salomone Prov. 25. prolati: *Quoniam, qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur à gloriâ.*

SECTIO I.
Quid prædeſtinationis, quid item reprobationis nomine debeat intelligi.

1 PRÆDESTINATIO, ſi vim nominis ſpectes, idem eſt, ac præcedens deſtinatio. Deſtinare autem eſt, vel aliquid omninò apud ſe ſtatuere, vel (ut dicit S. Thom. 1. p. qu. 23. art. 1.) aliquid in finem deſignare aut tranſmittere.

Hujus autem vocis ſic intellectæ apud SS. Patres duplex acceptio invenitur. Una lata & minùs propria; pro ordinatione rationalis creaturæ factâ à Deo in quemlibet finem, ſive in beatitudinem, ſive in damnationem. Quo ſenſu dicit S. Aug. lib. 15. de civit. c. 1. civitatem Dei eſſe prædeſtinatam ad gloriam, civitatem verò diaboli ad ignem æternum eſſe prædeſtinatam. Altera ſtricta & propria, pro ſolâ ordinatione rationalis creaturæ ad beatitudinem & vitam æternam. Et eo ſenſu communiter, tùm in Scripturis, tùm apud SS. Patres ſumi ſolet, ut ex dicendis patebit.

Cùm autem hæc divina ordinatio ſit ab æterno, ac proinde omne tempus præcedat; ideò præordinatio & prædeſtinatio dicitur; ita ut particula (præ) nihil aliud ſignificet, quàm anteceſſionem durationis ſeu æternitatis ad tempus, ut docet Alenſis 1. parte quæſt. 28. mem. 8. Gamachæus in 1. parte quæſt. 23. cap. 1. Iſambert. ad eandem quæſt. diſp. 1. art. 1. & alij communiter. Unde dicit eo ſenſu Apoſtolus Epheſ. 1. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem.* Et Rom. 8. *Quos præſcivit & prædeſtinavit*; ubi ſimul jungit, & in eodem ſenſu accipit præſcientiam & prædeſtinationem. Eſt autem evidens particulam (præ) in verbo præſcivit, ſignificare tantùm anteceſſionem ipſius ſcientiæ divinæ ſecundum durationem; id eſt, Deum ſcire res, antequam exiſtant: unde ſequitur particulam illam in voce prædeſtinationis eodem modo eſſe accipiendam.

Et ſic dicendum eſt quòd prædeſtinatio nihil eſt aliud quàm æterna, & omne tempus præcedens deſtinatio, quâ Deus ante mundi conſtitutionem creaturas aliquas ad gloriam & beatitudinem cæleſtem elegit, & deſtinavit.

Quæres, an prædeſtinatio ſit propriè actus intellectus, an voluntatis Dei?

Reſpondetur eſſe utriuſque. Intellectûs quidem, cum in Scriptura explicetur terminis ſignificantibus actum intellectûs; ut Roman. 11. *Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit*: id eſt, quam prædeſtinavit, ut explicat S. Auguſt. lib. de bono perſev. Voluntatis autem, cùm in eâdem Scripturâ ſæpè vocetur electio, propoſitum, beneplacitum, &c. ut Roman. 8. Epheſ. 1. & aliis in locis. Et hunc utrumque actum conjungit S. Auguſt. lib. de bono perſev. cùm dicit quòd prædeſtinatio *eſt præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur.* Præſcientia ſi quidem ad intellectum divinum propriè ſpectat; præparatio verò beneficiorum ad voluntatem: cùm ſit actus amoris & benevolentiæ.

3 Ex his autem verbis S. Auguſt. colligitur, ad completam rationem prædeſtinationis, prout ab illo & aliis SS. Patribus ſumitur, debere per eam intelligi, non tantùm electionem & deſtinationem ad gloriam & beatitudinem, ſed etiam præparationem omnium mediorum ad illam conſequendam; propoſitumque ac voluntatem media illa tribuendi: ita ut prædeſtinatio non tantùm reſpiciat gloriam conferendam, ſed etiam ſimul omnia gratiæ dona, quibus ad illam gloriam homines perducuntur.

Quod autem ſpectat ad Reprobationem; dicendum eſt, per illam nihil aliud intelligi, quàm actum illum, tùm intellectus, tùm voluntatis Dei; quo ab æterno præſcivit aliquos gratiæ ſuæ donis malè uſuros, & in peccata mortalia lapſuros, in iiſque morituros: & propterea decrevit eos à gloria excludere, ac illis ſecundùm peccatorum meritum damnationis æternæ pœnas infligere.

Quomodò autem iſta debeant intelligi; & quâ ratione prædeſtinatio ac reprobatio inter ſe differant, evidens fiet ex dicendis.

SECTIO II.

Quid Fides Catholica de prædeſtinatione & reprobatione credendum proponat.

1 PRÆCIPUAS hîc veritates circà prædeſtinationem & reprobationem Fide catholicâ credendas, cum erroribus oppoſitis ab Eccleſia proſcriptis & damnatis, breviter proponemus: reliqua verò, quæ ad eandem materiam ſpectant, in ſequentibus ſectionibus explicabimus.

Dicendum igitur 1. Fide Catholicâ credendum eſſe, in Deo prædeſtinationem, ac reprobationem verè reperiri: ſeu Deum aliquos de facto prædeſtinaſſe, alios verò reprobaſſe.

Hæc veritas expreſsè habetur in Scripturis Eph. 1. *Prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum.* In eodem capite *In quo ſumus prædeſtinati, ſecundùm propoſitum ejus qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.* Sap. 9. *Noli me reprobare à pueris tuis!* Hebr. 12. *Eſaü reprobatus eſt: non enim invenit pœnitentiæ locum.*

Eadem veritas etiam aſſeritur à SS. Patribus, præſertimque à S. Aug. in toto lib. de prædeſtinatione Sanctorum, & alibi paſſim.

Ratio etiam ſuffragatur: quia, cùm fide divinâ certum ſit, quoſdam homines æternam ſalutem per Chriſti gratiam conſequi; certum etiam eſſe debet, Deum iis gratiam & gloriam illam ab æterno præparaſſe: cùm Deus nihil in tempore faciat, quod ab æterno facere non decreverit. E contrà cùm certum ſit multos huic gratiæ deeſſe, ideóque gloriam illam non conſequi, certum eſt etiam Deum, ob peccata illorum prævisâ, decreviſſe ab æterno eos à gloria excludere.

2 Dicendum 2. Fide Catholicâ credendum eſſe, ex parte prædeſtinati, nullam omninò dari cauſam prædeſtinationis: ſi ſumatur prædeſtinatio, prout comprehendit, non tantùm electionem ad gloriam, ſed etiam præparationem omnium gratiarum; ſeu decretum conferendi omnia gratiæ auxilia, ac proinde etiam primam gratiam, quâ Deus ipſum prædeſtinatum prævenire & excitare decrevit.

Huic veritati oppoſiti ſunt varij errores:

Primus fuit Origenis, qui aſſeruit lib. 1. Periarchon. cap. 8. Deum ad prædeſtinationis gratiam homini conferendam, moveri propter bona opera, quæ anima, antequàm ejus corpori uniretur, exercuit: exiſtimabat enim animas omnes ante hunc mundum corporeum ſimul fuiſſe creatas.

Hunc errorem refellit S. Thomas qu. 23. art. 5. authoritate Apoſtoli ad Rom. 9. ubi Jacob electum, & Eſaü reprobatum dicit: *Cùm nondum nati eſſent, aut quidquam boni vel mali egiſſent.* Quod autem dicit animas ante mundum corporeum fuiſſe creatas, hoc ab Eccleſia damnatum fuit in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. ſeſſ. 8.

3 Secundus error fuit Pelagianorum, qui aſſerebant hominem operibus bonis, per ſolas naturales arbitrij ſui vires, factis, gratiam prædeſtinationis poſſe promereri. Hanc illorum hæreticorum ſententiam explicat S. Aug. lib. de prædeſtin. Sanctorum cap. 18. his verbis. *Præſciebat Deus (ait Pelagianus) qui futuri eſſent ſancti & immaculati per liberæ voluntatis arbitrium: & ideò eos omnes ante mundi conſtitutionem, in ipſa ſua præſcientia, quia tales futuros eſſe præſcivit, elegit.* Et quamvis interdùm Pelagius, ut veritati fucum faceret, & Eccleſiæ damnationem effugeret, verbis magnificis gratiam commendaverit: nunquam tamen ex animo priſtinum errorem retractavit, ſed illum variis verborum involucris obtegere ſemper conatus eſt, ut patet ex S. Aug. toto ferè lib. de Gratia Chriſti, ac præſertim ex cap. 3. 4. 6. 7. 9. 41. & 42. Quod in tractatu de Gratia fuſiùs explicabitur, ubi oſtendetur hunc errorem à ſummis Pontificibus Innocentio Zoſimo, Cæleſtino, & à Conciliis Milevitano, Carthaginenſi, & aliis damnatum fuiſſe.

Ejus certè falſitas manifeſtè revincitur ab eodem S. Aug. lib. cit. de prædeſt. Sanct. cap. 18. ex illis Apoſtoli verbis ad Epheſ. 1. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati.* Ex quibus ſic concludit: *Non ergo quia futuri eramus, ſed ut eſſemus ſancti, ideò quippè tales eramus futuri, quia elegit ipſe prædeſtinans, ut tales per gratiam ejus eſſemus.*

4 Errori Pelagianorum affinis fuit error Semipelagianorum & Maſſilienſium: qui licet faterentur nos ſine Chriſti gratia non poſſe ſalutem æternam conſequi (in quo à Pelagianis diſſidebant, exiſtimabant tamen Deum hanc nobis conferre gratiam ab æterno decreviſſe, intuitu & occaſione alicujus boni operis, vel ſaltem alicujus boni deſiderij, ſeu conatus noſtræ voluntatis, per naturæ vires eliciti. Unde Caſſianus hujus ſententiæ præcipuus aſſertor lib. 2. de inſtitutis renunciantium cap. 14. dicebat: *Dei miſericordiam præſtò eſſe: occaſione tantummodò bonæ voluntatis à nobis oblatâ* Et collatione 13. cap. 13. *Ob id ſolùm Deum exigere vel expectare, ad ſuam gratiam tribuendam, quoſdam bonæ voluntatis conatus, ne penitùs dormientibus, aut inerti otio diſſolutis, ſua videatur dona conferre*

Refelluntur hi errores, & ſimul noſtræ fidei veritas probatur 1. authoritate Scripturæ 2. ad Timoth. cap. 1. *Vocavit nos vocatione ſuâ ſanctâ, non ſecundùm opera, ſed ſecundùm propoſitum ſuum* 1. Corinth. 4. *Quis te diſcernit? quid habes quod non accepiſti?* 2. ad Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*

Probatur 2. authoritate Concilij Arauſicani 2. canone 2. in quo anathema profertur in eos qui dixerint, *Deum expectare noſtram voluntatem quâ velimus à peccato purgari: non autem per Spiritus ſancti inſpirationem fieri, ut etiam purgari velimus.* Et can. 25. *Hoc etiam profitemur, quòd in omni opere bono nos non incipimus, & poſteà per miſericordiam Dei adjuvamur:*

ſed ipſe nobis, nullis præcedentibus meritis, fidem & amorem ſui inſpirat. Ex quibus Concilii & Scripturæ verbis, cùm conſtet nos primam gratiam promereri non poſſe; conſtat etiam prædeſtinationem, prout illam primam gratiam complectitur, ex noſtris meritis nuſquam provenire.

Confirmatur 1. ab exemplo prædeſtinationis parvulorum, qui ab hâc vitâ ſtatim poſt ſuſceptum Baptiſmum rapiuntur: ſicut enim nulla ex parte illorum, datur cauſa illius prædeſtinationis, quia nulla dantur merita, quibus ſe diſponere potuerint ad percipiendam Baptiſmi gratiam, quæ ex ſolâ gratuitâ Dei miſericordia ipſis confertur: ſic etiam de aliorum adultorum prædeſtinatione dicendum eſt, nullam dari illius cauſam ex parte ipſorum, quia nulla dantur merita quibus ſe diſponere potuerint ad primam gratiam accipiendam (ut fuſiùs infrà ſuo loco probabitur.)

Quod autem aliqui ex illis hæreticis dicebant parvulos illos à Deo prædeſtinatos eſſe, propter bona opera quæ facturos illos, ſi diutiùs vixiſſent, ipſe præviderat, repugnat veritati Catholicæ, & refellitur à S. Auguſt. lib. de prædeſt. Sanct. cap. 12. ubi rectè docet omnes homines judicandos *ſecundùm propria corporis* (ut loquitur Apoſtolus 2. ad Cor. 5.) id eſt prout in hac vita corporali ſe de facto geſſerint, non autem prout ſe geſſiſſent, ſi diutiùs vixiſſent, vel in aliis occaſionibus benè vel malè agendi fuiſſent.

Confirmatur 2. ab exemplo Chriſti, qui, ſicut eſt caput, ita etiam eſt omnium prædeſtinatorum exemplar, quos (ut ait Apoſtolus) ipſe Deus *prædeſtinavit conformes fieri imagini Filij ſui.* Sicut enim Chriſtus, ut homo, prædeſtinatus eſt nullis præcedentibus meritis, ut per unionem hypoſtaticam cum Verbo eſſet Filius Dei naturalis: ita etiam nos ſine ullis præcedentibus meritis prædeſtinamur, ut ſimus Filij Dei adoptivi per gratiam. Hanc rationem elegantèr tractat S. Aug. lib. de bono perſev. cap. ultimo & aliis in locis.

Dicendum 3. Fide Catholicâ credendum eſſe, neminem a Deo reprobari, & ad pœnam æternam damnationis deputari, niſi ratione prævisorum demeritorum.

Huic veritati oppoſitus eſt error Calvini qui lib. 3. Inſtit. cap. 21. paragr. 5. poſt antiquiores quoſdam hæreticos (quos refert & refutat Valdenſis lib. 1. doctrinalis fidei) aſſeruit Deum antè præviſionem cujuſcumque peccati, non tantùm excluſiſſe aliquos à cœleſti gratia, ſed etiam efficaci voluntate eos ad pœnam æternam deputaſſe: unde cap. 23. §. 9. ait Deum, ut ipſi reprobi efficaciter ad hunc finem à ſe intentum perveniant, non tantùm eos gratiis ad ſalutem neceſſariis privare, ſed etiam injicere iis peccandi neceſſitatem, quam evadere non poſſint.

Hæc blaſphemia refellitur, & veritas noſtræ fidei probatur 1. Authoritate Scripturæ variis in locis in quibus teſtatur Deus ſe nolle ut ullus pereat; ſed ut omnes peccatores ad pœnitentiam convertantur, & ſic vitam æternam conſequantur. Ezech. 18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis, & vivat.* Et cap. 33. *Vivo ego dicit Dominus, nolo mortem impij, ſed ut convertatur impius à vita ſua, & vivat.* S. Matth. 18. *Non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, ut pereat unus ex his puſillis.* 2. S. Petri *Deus patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.*

Probatur 2. ex Conciliis Arauſicano can. 25. & Trident. ſeſſ. 6. cap. 17. in quibus anathema dicitur iis qui aſſeruerint aliquos divinâ poteſtate ad malum eſſe prædeſtinatos. Item ex Concil. Valentino cap. 3. ubi dicitur: *In electione ſalvandorum miſericordiam prævenire; in damnatione autem perituorum, meritum malum præcedere juſtum judicium.*

Probatur 3. authoritate S. Auguſt. lib. 3. cont. Julianum cap. 18. *Bonus eſt Deus,* inquit, *juſtus eſt Deus: poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare; quia bonus eſt: non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare; quia juſtus eſt.* Et S. Proſp. lib. 1. reſponſ. ad capitula Gallorum, ad capitulum 7. ubi ſic loquitur: *Gratia Dei non priùs eos* (reprobos ſcilicet) *deſeruit, quàm ab iis deſereretur: & quia hoc ipſos voluntariâ defectione facturos prævidit; ideò in prædeſtinationis electione illos non habuit.*

Probatur 4. ratione: quia, ſicut pœna neceſſariò peccatum præſupponit, cùm ſit illius punitio: ita deſtinatio ad pœnam, præſupponit etiam peccatum in eo qui ad illam deſtinatur: & peccati cognitionem in eo qui deſtinat: aliàs judicium ejus, nec juſtum nec determinatum eſſe poſſet: cùm nec cauſam legitimam puniendi haberet, ubi nullum eſſet peccatum; nec rationem ullam determinandi pœnam ad certum gradum intenſionis vel extenſionis, cùm hoc ex cognitione gravitatis aut levitatis peccati pendeat: pro menſura enim delicti, debet eſſe plagarum modus.

SECTIO III.

* *An ſolum peccatum originale ſit cauſa reprobationis poſitivæ tam adultorum quàm infantium.*

Sensus quæſtionis eſt, an illi qui reprobati ſunt, fuerint à Deo reprobati, & æternis ſuppliciis addicti, ante præviſionem cujuſcunque peccati actualis, & ob ſolum peccatum originale præviſum. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. falſum eſſe dicere, Deum ob ſolum peccatum originale, ab æterno reprobaſſe poſitivè, & pœnis æternis addixiſſe omnes & quoſcunque homines qui ab ipſo reprobati ſunt.

Probatur 1. ex his Apoſtoli verbis ad Rom. 8. *Nihil damnationis eſt iis qui ſunt in Chriſto Ieſu.* Quæ quidem verba Concilium Tridentinum ſeſſione 5. intelligit de omnibus qui Baptiſmum ſuſceperunt,

perunt, & per illius gratiam iuſtificati ſunt, ac inter membra Chriſti connumerati, ipſique tanquam capiti inſerti; inter quos tamen certum eſt quamplurimos reperiri reprobatos, qui ſi ob ſolum peccatum originale reprobati eſſent, dici non poſſet *nihil damnationis in illis reperiri* poſt baptiſmum, cum ſemper in eis remaneret cauſa damnationis, nempe quod in peccato originali fuiſſent concepti.

Probatur 2. authoritate ejuſdem Concilij loco citato ubi hæc habentur; *ſi quis per Ieſu Chriſti gratiam quæ in baptiſmo confertur reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam aſſerit non tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, &c. Anathema ſit. In renatis enim nihil odit Deus, &c.*

Hæc autem Concilij doctrina vera non eſſet, ſi illi qui inter baptiſatos reprobati ſunt, ante præviſionem cuiuſcumque peccati actualis, ob ſolum peccatum originale præviſum, eſſent à Deo reprobati; quia dici non poſſet reatum originalis peccati, per gratiam in baptiſmo collatam, verè ipſis remiſſum fuiſſe, aut ſublatum fuiſſe id totum, quod veram & propriam peccati rationem habet; cùm ob ipſummet peccatum originale damnandi & æternis cruciatibus plectendi forent; Deus enim neminem damnat, aut æternis cruciatibus plectit ob peccatum quod verè & propriè remiſſum eſſet. Falſum præterea eſſet dicere, quod in iis qui per baptiſmum renati eſſent, nihil odiſſet Deus: quia ſemper in illis odio haberet, id ob quod eos à ſe reprobatos & damnatos conſpiceret.

Probatur 3. ex pluribus alijs falſis & abſurdis quæ ſequerentur ex ſententia illa quam impugnamus. Si enim Deus ob ſolum originale peccatum reprobat, hinc ſequitur verum non eſſe quod dixit Apoſtolus. 1. ad Tim. 2. *Deum velle omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Nam è contrariò dicendum eſſet Deum velle longè majorem partem hominum poſitivè à ſalute excludere, & æternis pœnis plectere.

Sequitur etiam falſum eſſe id quod ſimiliter dixit Apoſtolorum princeps, Epiſt. 2. cap. 3. *Deum nolle aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti:* nam poſitâ illâ ſententiâ, vult è contrariò voluntate antecedenti omnes illos perire, quos poſitivè ob peccatum originale reprobavit, nec proinde vult ut agant pœnitentiam, & in ſtatu gratiæ decedant, cùm id ejus decreto antecedenti, & voluntati, efficaci è diametro repugnet.

Sequitur inſuper ex eadem ſententia falſum eſſe quod definitum eſt in Concilio Arauſicano 2. can. 25. his verbis: *Hoc etiam ſecundum fidem Catholicam credimus, quod acceptâ per baptiſmum gratiâ, omnes baptiſati, Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem, pertinent poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint adimplere.*

Et quod dicitur in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 13. *Omnes juſtificatos in Dei auxilio ſpem firmiſſimam collocare & reponere debere, Deumque niſi ipſi ejus gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita & illud perfecturum eſſe.* Sequitur inquam, Conciliorum illorum doctrinam falſam eſſe, quia poſitâ illâ ſententiâ, quicumque inter baptiſatos reprobati ſunt, quamuis per baptiſmum gratiam acceperint, tamen neque auxilium Dei ad perſeverandum in gratia unquam accipient, neque auxilio illo deſtituti, poterunt unquam, quantumcumque laboraverint, ea quæ ad ſalutem conſequendam neceſſaria ſunt adimplere. Cùm verò hæc omnia quæ ex illa ſententia ſequuntur abſurda ſint, & abſona ab omni veritate, hinc concludere oportet eam tanquam falſam penitus repudiandam & abijciendam eſſe.

Dicendum 2. Nullum adultum poſitivè à Deo reprobatum eſſe, & æternæ damnationis ſupplicijs addictum, niſi ob aliquod peccatum mortale actuale commiſſum, & finalem in eo impœnitentiam ab æterno præviſam.

Hæc aſſertio ſequitur manifeſtè ex probatione præcedentis: Si enim nullus eorum qui baptiſati ſunt, ob ſolum originale peccatum poſitivè reprobatus eſt, conſequens eſt quod quiſquis inter baptiſatos reprobatus eſt, ob aliquod actuale peccatum ab æterno præviſum reprobatus ſit. Idem verò dici debet etiam de reprobatis adultis non baptiſatis, cùm quoad reprobationem par ſit utrorumque ratio, & argumenta ac rationes quibus utuntur aſſertores ſententiæ quam impugnamus, æque probent de his atque de illis, ut ex ſolutione objectionum conſtabit, nullamque inter reprobos adultos conſtituant differentiam, ſed omnes ſive baptizatos, ſive non baptizatos in eadem *perditionis maſſa*, ut loquuntur, involutos eſſe contendant, idque ob ſolum præviſum peccatum originale.

Probari præterea poteſt hæc 2. aſſertio ex his Chriſti Domini verbis Matth. 25. quibus formam futuri Iudicij repreſentat. *Ite maledicti in ignem æternum, &c. eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare.* In quibus notanda eſt particula cauſalis, *enim*, quæ apertè ſignificat rationem ob quam igni æterno addicentur, ſcilicet ob trangreſſionem divinæ legis: eſt autem ibi ſermo non de executione duntaxat, ſed etiam de ipſo æterno decreto quo æternis ſunt ſupplicijs, ob præviſa eorum peccata actualia adiudicati; ſicut in eadem divini Iudicis ſententia exprimitur, regnum cœleſte non modo dandum electis, ob eorum bona opera, ſed etiam ab æterno illis paratum fuiſſe, ob illa eadem opera, de qua re agetur ſectione ſequenti.

Dicendum 3. infantes abſque baptiſmo decedentes à regno cœleſti excluſos fuiſſe æterno Dei decreto, atque ob præviſam eorum mortem in peccato originali, nuſquam verè ob illud ſolum peccatum originale, pœnis & ſupplicijs fuiſſe addictos.

Digitized by Google

Prima pars hujus aſſertionis eſt in confeſſo apud omnes catholicos & manifeſtè conſtat ex his Chriſti Domini verbis Ioan.3. *niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

Secunda pars ejuſdem aſſertionis pleniùs intelligetur ex dicendis tract.4.c.5.de lapſu hominis ſect. 5. & interim probatur authoritate ſancti Doctoris varijs in locis ac præſertim q.5.de malo,art.2.& in 2.diſt.33. q.2.a.1. ubi aſſerit & probat peccato originali non deberi pœnam ſenſus, ſed tantùm pœnam damni, hoc eſt carentiam viſionis beatificæ.

Verùm contra ea quæ in aſſertione prima dicta ſunt, objicitur authoritas S Auguſtini,qui variis in locis loquitur de quadam maſſâ perditionis & damnationis, in qua omnes homines ob peccatum originale involutos eſſe cenſet, & proinde ob ſolum peccatum originale ab æterno reprobatos exceptis ijs quos Deus ex illâ maſſâ ſecrevit, & ex mero beneplacito prædeſtinavit.

Vt non excedamus hìc limites compendij, expendendo ſingula loca quæ ex D. Auguſtino allegari ſolent: duo breviter reſpondemus.

Primum eſt, quod quamuis concederetur hanc fuiſſe D. Auguſtini ſententiam, minimè tamen teneremur illi adhærere,quia ejuſmodi ſententia nullius unquam Concilij vel Pontificis Romani Iudicio vel authoritate firmata eſt. Imo Cæleſtinus Papa in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, in qua expreſsè declaravit, quid in doctrina S. Auguſtini tenendum eſſet circa controverſias gratiæ, occaſione Semipelagianorum tunc denuò exortas, nullam prorſus illius ſententiæ mentionem facit, quamuis illud præſertim caput in doctrina ſancti Auguſtini tunc à multis impeteretur. Et in Concilijs Dioſpolitano, Milevitano, Carthaginienſi, Arauſicano, & alijs quæ habita ſunt contra errores Pelagianorum & Semipelagianorum, non modo altum invenitur ſilentium de illa reprobatione generali ob ſolum peccatum originale, ſed etiam plura in illis reperiuntur, quæ ejuſmodi ſententiæ omnino repugnant. Vnde ſequitur,Eccleſiam vel nuſquam agnoviſſe hanc fuiſſe D. Auguſtini ſententiam; vel ſi agnovit, illam approbare noluiſſe.

Secundum eſt, D. Auguſtinum circa ea quæ myſterium prædeſtinationis & reprobationis ſpectant, mentem ſuam nuſquam aperte declaraſſe,aut explicaſſe; ex quo factum eſt ut de illa inter Doctores Catholicos nunquam planè conſtiterit, cum ab ipſis in diverſos & contrarios ſenſus accipiatur. Quam ob cauſam Petrus Lombardus Epiſcopus Pariſienſis non dubitavit dicere lib. 1. ſentent. diſt. 41. *Beatum Auguſtinum tam variè & obſcurè de prædeſtinatione locutum fuiſſe, ut quid intelligere voluerit,ignoretur.* Eandemque ob cauſam Claudius de Xaintes Epiſcopus Ebroicenſis in lib.Atheiſmorum Calvini, tract. 7. aſſerit D. Auguſtinum non eandem ſemper ſententiam, ſed plures ac planè diverſas, circa myſterium prædeſtinationis tenuiſſe, nec unquam ſatis mentem ſuam aperuiſſe, quod ibi fuſiùs declarat. Quæ cùm ita ſe habeant, non eſt quod quis corrogatis & truncatis aliquot D.Auguſtini teſtimonijs, & contra illius mentem haud dubiè intellectis,ſtabilire velit, & propugnare ſententiam tam apertè Scripturis ſacris & Concilijs repugnantem.

SECTIO IV.

An prædeſtinatio ad gloriam ſit ante, vel poſt præviſa merita.

1 SVMITVR hìc nomen prædeſtinationis, non prout comprehendit præparationem mediorum,ſeu gratiarum ad ſalutem æternam conſequendam; ſed prout ſignificat tantùm electionem ad gloriam. Et in eo ſenſu quæritur, an Deus omnes ſalvandos ita prædeſtinaverit, vt eos abſolutâ & efficaci voluntate elegerit ad gloriam, certumque gloriæ gradum:priùſquam,ſecundùm noſtrum concipiendi modum, ullâ eorum meritâ præviderit; an è contrà electio illa efficax ad gloriam facta ſit propter præviſa bona illorum opera, & finalem in gratia perſeverantiam.

Duæ ſunt ſuper hâc quęſtione oppoſitæ Theologorum ſententiæ.

Prima eſt eorum, qui æſtimant electionem ſalvandorum ad gloriam, à Deo factam eſſe abſolutâ & efficaci voluntate, antè ulla præviſa eorum merita; & virtute illius electionis, à Deo præparata & decreta eſſe omnia illa gratiæ ſupernaturalis auxilia, quibus electi ad opera bona illius gloriæ de condigno meritoria,efficaciter excitarentur & adjuvarentur.

Ita Sotus in 1. diſt. 41. q. 1. Sotus in c. 9. ep. ad Rom. Bellar. lib. 2. de grat. & libero arb.c.15.Suar. lib. 3 de auxilijs c 16.& plures alij.

Probatur hæc ſententia ab illis 1. ex Scriptura quæ aliquibus in locis videtur ſignificare, Deum gratuitò, ex merâ benevolentiâ prædeſtinaſſe ad gloriam: ut S. Luc. 12. *Nolite timere puſillus Grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.*Rom. 7. *Gratia Dei vita æterna.* Act. 13. *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam* Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum ijs, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt Sancti:nam quos præſcivit,& prædeſtinavit, & prædeſtinavit, &c.*

Probatur 2. authoritate S. Aug.quem illi authores maximè pro ſua ſentētia ſtare contendunt,cujus hìc citationes ab illis factas recenſere (cùm in eorum ſcriptis videri poſſint) minimè neceſſarium exiſtimavimus.

Probatur 3.ratione:quia Deus ordinatiſſimè in ſuis conſilijs & decretis procedit:Ergo priùs intendit finem quàm media:Atqui gloria ſe habet per modum finis;merita autem, & bona opera ſunt media ad illam. Ergo priùs intendit abſolutè illam gloriam electis

electis conferendam, tùm iis poſtea de mediis ad illam conſequendam per gratiæ ſuæ auxilia, providere decernit.

2 Secunda ſententia eſt eorum, qui exiſtimant electionem abſolutam & efficacem prædeſtinatorum ad gloriam factam non eſſe, niſi poſt prævisionem meritorum, ac finalis in gratia perſeverãtiæ.

Huic ſententiæ ſubſcribunt Alexander Alenſis 1. part. q.28. n.3. art.3. S.Bonavent. in 1. diſt. 41. q.2. num.15. & plurimi alij celeberrimi Doctores, tàm veteres quàm recentiores, quos citat & ſequitur Leſſius in opuſc. de prædeſtinatione & reprobatione, ſect.2. quibus addere poſſumus Philippum Gamachæum in 1.p. S.Th. q.23. c.6. & Nicolaum Iſambertum ad eandem quæſtionem diſp.4.art.2.

Probatur ab illis Authoribus hæc ſententia 1. ex Scriptura Matth.20. ubi Chriſtus dicit: *Sedere ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Quibus verbis (ut SS. Patres docent) Chriſtus innuit non favori & gratiæ, ſed laboribus & meritis paratam eſſe ſeſſionem in regno ſuo. Ita hunc locum explicat S.Epiph. hæreſi 69. S. Cyrill. lib.10. theſauri c.16. & Hier. lib. cont. Jovinianum, ubi ait, ideò Chriſtum Dominum ibi dicere: *Non eſt meum dare vobis*: ut noverit unuſquiſque manſionem ſibi in cœlo, non ex ſola Chriſti largitate, ſed etiã ex propriis operibus eſſe præparandam. Item S.Matth. 25. *Venite benedicti, &c. poſſidete paratum vobis Regnum. &c. eſurivi enim, &c.* Quibus verbis apertè inſinuatur, Regnum cælorum ab æterno eſſe juſtis præparatum ob prævisa eorum bona opera: quod patet tum ex particula cauſali (enim) tùm ex eo quòd ſimiliter dicitur reprobis: *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus eſt diabolo, &c* Atqui hic ignis non eſt paratus diabolo, niſi ob prævisa ejus demerita; Ergo nec regnum eſt juſtis præparatum, niſi ob prævisa eorum merita.

Probatur 2. ex S.Hieron. Epiſt. ad Hedibiam q.10. *Deus* inquit, *vaſa miſericordiæ quæ præparavit in gloriam ſuam, non irrationabiliter ſalvat, & abſque veritate, ſed cauſis præcedentibus; quia alij non ſuſceperunt Filium Dei, alij autem recipere ſua ſponte voluerunt. Ex quo oſtenditur, non gentes eligi, ſed hominum voluntates.* S.Ambroſ. lib.5. de Fide cap.3. *Quorum merita præſcivit eorum præmia prædeſtinavit.*

* Honor. Auguſtodun. in dialog. de prædeſtin. to.9. Bibliot. pat. ubi poſtquam dixit *prædeſtinationem eſſe, pro meritis cujuſque æternam Dei præparationem, vel ad gloriam, vel ad pœnam*, Hæc addit, *Porrò qui prævisi ſunt in bonis permanſuri, ad gloriam ſunt prædeſtinati, qui verò præſciti in malo vitam finituri, ad pœnam ſunt utique præordinati. Ergo quos Deus præſcivit in filium ſuum credituros, & mandata ejus voluntariè ſervaturos, hos ante ſecula prædeſtinavit, &c. quos autem id minimè facturos, præſcivit, hos à regno gloriæ reprobavit.*

S. etiam Auguſtinus, licet contrariæ ſententiæ aliquibus in locis favere videatur, in alijs tamen ſatis apertè aſſerit, electionem ad gloriam ſupponere bona opera & merita electorum; vt lib. 1. ad Simplicianum quæſt.2. *Non præcedit electio juſtificationem, ſed electionem juſtificatio: nemo enim eligitur, niſi jam diſtans ab illo, qui reijcitur.* Et Serm.7. de Verbis Domini paulò poſt medium: *Quos voluit, hos Deus elegit; elegit autem (ſicut dicit Apoſtolus) & ſecundùm ſuam gratiam, & ſecundùm illorum juſtitiam.*

His SS. Patribus meritò adiungi poteſt beatæ memoriæ Franciſcus Saleſius, olim Gebennenſium Epiſcopus, qui in opuſculo de amore Dei libro 3. cap. 5. id expreſsè docet & probat ex verbis cujuſdam Collectæ, in quâ Eccleſia Deum alloquens dicit, illum *miſereri omnium, quos ſuos fide & opere futuros, eſſe prænoſcit.* Quibus verbis (ut ille dicit) fatetur Eccleſia, gloriam ijs eſſe deſtinatam, quos divina ſapientia prævidit gratiæ ſuæ vocatione obtemperaturos: & per illam ad fidem vivam, quæ per charitatem operatur, eſſe perventuros.

* Ibidemque ad majorem veritatis illius elucidationem, ordinem gratiarum & donorum in divinâ & æterna prædeſtinatione ſic explicat.

Voluit ab æterno Deus vero & ſincero voluntatis affectu, etiam poſt prævisum Adæ peccatum, ut omnes homines ſalvarentur, idque mediis illorum naturæ arbitrio libero præditæ convenientibus. Hoc eſt quod omnium illorum ſalutem voluit, qui auxiliis & gratiis, quas ipſis ad hunc finem præpararet, offerret, & conferret, conſenſum voluntatis ſuæ præbere vellent.

Inter illas autem gratias voluit vocationem primum locum tenere, talemque illam, & ita noſtræ eſſe libertati contemperatam, vt liberè illam vel acceptare vel abijcere poſſemus. Iis verò, quos gratiam illam vocationis accepturos prævidit, motus internos pœnitentiæ conferre voluit: & rursùm ijs qui internis illis motibus aſſentirentur, charitatis donum tribuere, & illis, qui charitate præditi eſſent, auxilia ad perſeverandum neceſſaria conferre, & demùm ijs qui auxilijs illis fideliter cooperarentur, ipſam finalẽ perſeverantiam, ac tandem beatam æterni amoris gloriam largiri decrevit.

SECTIO V.

Quid ſuper quæſtione in ſectione præcedenti propoſita ſentiendum videatur.

1 UT in quæſtione difficili & obſcurâ lucem aliquam afferamus, neque tamen limites nobis propoſitos excedamus, tria hîc breviter pro illius reſolutione dicenda ſunt.

Primum eſt nihil adhuc ab Eccleſiâ definitum eſſe ſuper illâ quæſtione, ac proinde liberum eſſe unicuique illud tenere, quod ſibi probabilius videbitur.

Et quamvis (ut ſincerè loquamur) verum ſit S. Auguſtinum magis propendere in eam ſententiam, quæ dicit electionem ad gloriam factam eſſe ante prævisa

præviſa merita ; ejus tamen authoritas, licet maximi facienda, nullam ſecum fidei obligationem invehit, ut ſatis evideus eſt : tùm ex eo quòd tot maximi nominis Doctores, & maximè Catholici, qui ſectione præcedenti citati ſunt, non ſolùm ab hâc, ſed & ab aliis plurimis S. Auguſtini ſententiis apertè diſſideant : tùm etiam ex iis quæ idem S. Auguſtinus, pro ſingulari ſuâ & prorsùs admirabili modeſtiâ & humilitate, de ſeipſo ac ſcriptis ſuis dixit variis in locis, & præſertim epiſt. 7. ad Marcellinum, & in prologo ſuarum Retractationum. Quandiu enim ſuper aliqua quæſtione nihil ab Eccleſia definitum eſt, unicuique ſine cujuſquam præjudicio in ſuo ſenſu abundare permiſſum eſt.

2 Secundum eſt, quod licet utraque ſententia non ſolùm ſit pietati conſentanea, ſed & plurimis tùm rationibus, tùm authoritatibus fulciatur: illam tamen, quæ aſſerit electionem abſolutam & efficacem ad gloriam, non niſi ratione præviſorum meritorum, à Deo factam eſſe, videri longè probabiliorem.

* Tum ob authoritates & rationes ſectione præcedenti allatas ; tum maximè quia ſententia illa communis fuit omnium ſanctorum Patrum qui præceſſerunt S. Auguſtinum, ut fatetur S. Proſper ejus diſcipulus, Epiſtolâ ad eundem S. Auguſtinum, quæ ejus libro de prædeſtinatione ſanctorum præfixa eſt, ubi expreſsè dicit quod omnium illorum antiquorum Patrum *par invenitur & una ſententia, quâ propoſitum & prædeſtinationem Dei ſecundùm præſcientiam receperunt, ut ob hoc Deus alios vaſa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem uniuſcujuſque præviderit ; & ſub ipſo gratiæ adjutorio in quâ futurus eſſet voluntate, & actione præſciverit.*

3 Eadem etiam ſententia communis fuit quàm plurimorum SS. Patrum & Doctorum Græcorum & Latinorum, qui poſt S. Auguſtinum ſcripſerunt, ut videre eſt apud Leſſium in Opuſc. de prædeſtinat. & reprobat. Sect. 2. communis autem ille Patrum & Doctorum conſenſus maximi ponderis apud quemcumque Theologum eſſe debet ad probandam alicujus ſententiæ veritatem.

Quæ autem pro ſententiâ oppoſitâ allata ſunt, facile diſſolvi poſſunt.

Ad primum enim locum Scripturæ reſpondendum eſt, Chriſtum Dominum loqui de complacentiâ dandi regnum, non abſolutâ, ſed conditionatâ : ſicut & promiſſio dandi ejuſdem regni non abſoluta, ſed conditionata eſt, ut expreſsè definivit Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 20.

Ad ſecundum, vitam æternam dici ab Apoſtolo gratiam Dei, non quia gratis abſolutè decreta ſit, ſed quia per gratiam Dei obtinenda ſit. Et præterea quia, cum talis & tanta ſit, tamen pro valdè exiguis operibus & gratuito Dei beneplacito ſit tanquam merces conſtituta.

Ad tertium, dicendum eſt præordinationem illam intelligendam eſſe, non ad gloriam, ſed ad fidem : juſtus enim (ut ait Apoſtolus Rom. 1.) ex fide vivit ; & (ut loquitur Chriſtus) hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te Deum verum, & quem miſiſti Jeſum-Chriſtum : id eſt, hæc eſt quædam inchoatio vitæ æternæ, ut cognoſcant Deum per Fidem, quem cognituri ſunt poſteâ per viſionem beatificam.

Vel reſpondendum eſt illos dici præordinatos ad vitam æternam, qui in illâ Apoſtolorum concione (de quâ in eo loco mentio fit) donum Fidei acceperunt, ut oſtendatur donum illud Fidei quod tunc illis collatum fuit, & per quod Deus illos ad vitam æternam ordinavit ac diſpoſuit, omnia illorum merita præceſſiſſe : ſicque illos præordinatos, hoc eſt ante ulla merita ordinatos fuiſſe, ſeu aptos & idoneos redditos per Fidem gratis acceptam, ad vitam æternam per bona opera promerendam.

* Certè ſi locus iſte actorum intelligi deberet ſecundum mentem illorum qui ex eo probare volunt prædeſtinationem efficacem ad gloriam præcedere præviſionem meritorum ; ex illo ſimiliter probaretur vocationem ad fidem ſupponere præordinationem ad vitam æternam, unde ſequeretur nullos niſi prædeſtinatos fidem habere, & proinde omnes & quoſcumque fidem habentes eſſe prædeſtinatos : quod tamen manifeſtè repugnat ſcripturæ, & damnatur à Concilio Tridentino ſeſſ. 6. can. 17. & è contra ſequeretur eos qui præordinati ſeu prædeſtinati non ſunt ad gloriam, nunquam credere aut fidem habere, quod æquè falſum eſt.

Ad quartum ; verum eſſe eos qui à Deo per gratiam vocantur, ut ex peccatoribus fiant juſti & ſancti, vocari ad illam gratiam, non ex meritis, ſed ex gratuito Dei propoſito, ut ex antedictis patet. Verba autem quæ ſequuntur (*quos præſcivit & prædeſtinavit*) ſic intelligenda eſſe : quos præſcivit, per vocationem gratiæ ſuæ, fidem & charitatem habituros, eos prædeſtinavit, ut eſſent conformes Filio ſuo : itaque ſicut Filio tribulationes cooperatæ ſunt in bonum, ita & illis cooperabuntur. Ita S. Cyril. apud Oecumenium in hunc locum ; S. Ambr. lib. 5. de Fide cap. 3. S. Chryſ. hom. 15. in Epiſt. ad Rom. & alij.

Ad rationem denique reſpondetur, Deum intendere gloriæ collationem, non ſimpliciter, nec tanquam purum & gratuitum donum ; ſed tanquam mercedem & præmium bonorum operum & meritorum, ut manifeſtè teſtatur Scriptura : quæ variis in locis, ſub nomine mercedis, gloriam æternam deſignat. Unde ſequitur quòd Deus nullum ad eam ab æterno efficaciter elegerit, niſi quem bonis operibus & finali perſeverantiâ illam promeriturum eſſe prævidit.

3 Tertium denique eſt, hanc ſecundam ſententiam

tiam, quam probabiliorem eſſe diximus, nullo modo derogare (quod aliqui ſine ratione inficiantur) ſummæ & omnimodæ illi dependentiæ, quam homo in ſe agnoſcere & profiteri debet, reſpectu divinæ potentiæ & miſericordiæ, in negotio ſalutis.

Cum illa ſiquidem ſtat ſemper inconcuſſa veritas illa, quam ut baſim & fundamentum totius Chriſtianæ pietatis ſæpiùs ingerit S. Auguſtinus: nimirum nihil in ſe habere hominem, unde coràm Deo gloriari poſſit: nihil ex ſe poſſe in ſalute ſibi procurandâ, quod acceptum Deo referre non debeat: nullum ex ſe meritum proferre, quod gratiæ Chriſti adſcribere non teneatur. Decrevit quidem Deus ab æterno gloriam homini ob merita conferre: ſed quid ex ſe mereri poteſt, qui nequidem, aliquid boni cogitare ex ſe ſufficiens eſt? unde cùm ſine gratiæ divinæ auxilio nihil omninò poſſit; gratia autem illa ſit ei prorſùs indebita, & ex pura tantùm Dei miſericordia cōcedatur, ſequitur ut & merita omnia, & gloriæ ipſius præmia, tanquàm gratiæ munera, & divinæ miſericordiæ dona debeat agnoſcere. Cùm autem gratiam illam Deus non æqualiter & uniformiter omnibus, ſed unicuique, prout vult, largiatur; & uni quidem majorem, alteri minorem, huic efficacem tribuat, illi non item, iſtum modo ſpeciali ad ſe trahat, alium ſimili auxilio non juvet, verè ac meritò cum Apoſtolo dicere ſemper debemus; *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* (&) *Nunquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit: quid me feciſti ſic? an non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam.*

SECTIO VI.

Quinam ſunt effectus prædeſtinationis & reprobationis.

1 QUANVIS (ut rectè docet S. Thom. 1.p. q.23. a.2.) prædeſtinatio formaliter non ſit in prædeſtinato, ſed in Deo prædeſtinante; nihilominùs, in quantum executioni mandatur, aliquos effectus producit in ipſo prædeſtinato: de quibus quæſtio propoſita intelligenda eſt. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. duos eſſe in genere effectus prædeſtinationis, gratiam ſcilicet & gloriam. Porrò, quia gratia duplex eſt; una actualis, quæ dicitur gratia vocationis: altera habitualis, quæ vocatur gratia juſtificationis: hinc factum eſt ut primus ille effectus nomine gratiæ comprehenſus, in duo ſubdividatur. Et ſic tres præcipui effectus prædeſtinationis numerentur; nempè vocatio, juſtificatio, & glorificatio, juxta Apoſt. Rom.8. *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & juſtificavit; quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.*

Eſt autem obſervandum, ad gratiam vocationis reduci omnia auxilia & adjumenta, non ſolùm interna, ſed etiam externa, quæ ad juſtificationem ſuo modo ſimul cum internis concurrunt: ut externa Evangelij prædicatio, à parentibus Chriſtianis ortus & educatio, occaſionum peccandi remotio, cum piis & bonis converſatio, fraterna correctio, & alia ſimilia. Ad gratiam quoque juſtificationis pertinere omnes alios habitus ſupernaturales, qui ſimul cum ipſa gratia habituali infunduntur: ut habitus fidei, ſpei, charitatis, & aliarum virtutum ſupernaturalium: item dona Spiritus ſancti, gratias ſacramentales ac donum finalis perſeverantiæ. Ad glorificationem denique pertinere non ſolum ipſam viſionem beatificam, & amorem beatificum, ſed etiam alia dona gloriæ accidentalis, quæ animam vel corpus reſpiciunt. Quæ omnia & ſimilia inter effectus prædeſtinationis computari debent, tanquam ab illa benevolentia & charitate provenientes, quâ Deus ab æterno prædeſtinatos ob Chriſti merita dilexit: & per quam illis tot & tanta ſuæ largitatis dona præparavit.

2 Dicendū 2. duos eſſe tantùm effectus reprobationis. Primus eſt permiſſio peccati; unde dicit Apoſtolus, Rom.9. *Quod Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam; ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum.* Et ad hunc effectum reducitur obduratio, ſeu excæcatio reprobi, cùm nihil aliud ſit quàm ipſa peccati permiſſio: quatenùs Deus, permittendo peccatum, ſimul juſtâ aliquâ ex cauſa ſubtrahit reprobo peculiare aliquod gratiæ ſuæ auxilium, quo ejus cor emolliretur, vel illuminaretur intellectus. Secundus verò effectus reprobationis, eſt æterna ipſius reprobi punitio, ut patet ex illis Chriſti verbis Mat.25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.*

Quæres an etiam peccata ipſius reprobi dici debeant effectus reprobationis?

Reſpondetur negativè: Quia effectus reprobationis ſunt à Deo reprobante ut à cauſa: atqui Deus peccatorum cauſa nec eſt, nec dici debet; ut jam alia occaſione probatum eſt, & fuſiùs probabitur in tractatu de peccatis.

SECTIO VII.

An prædeſtinatio ſit certa, & an à prædeſtinato cognoſci poſſit.

1 QUÆSTIONIS propoſitæ, quoad primam illius partem, ſenſus eſt, an prædeſtinatio certò & infallibiliter effectum ſuum conſecutura ſit. Cùm autem duplex certitudo diſtingui poſſit, una cognitionis, quâ Deus certò cognoſcit effectum illius futurum: altera medij & cauſalitatis; quatenùs medium illius prædeſtinationis exequendæ tale eſt, ut eo poſito effectus certò & infallibiliter futurus ſit.

Dicendum 1. prædeſtinationem electorum ad gloriam, eſſe Deo certiſſimam certitudine cognitionis.

mundo corde , quoniam ipſi Deum videbunt. Et capite 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in Cœlis eſt.* S.Joan.cap.3. *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* 1. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate , tunc autem facie ad faciem : nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam , ſicut cognitus ſum.*

Probatur 2.authoritate Concilij Florentini in decreto unionis , in quo definitum eſt , animas juſtorum in cœlo clarâ Dei trini & unius viſione & fruitione eſſe beatas.

Probatur 3. ex S.Greg. Papâ lib.18. moral. capite 28. ubi ſic loquitur : *Sciendum verò eſt quòd fuerunt nonnulli, qui Deum dicerent , etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem ſua conſpici, ſed in natura minimè videri.* Poſteà S. ille Pater varia Scripturæ loca citat , quibus hunc errorem refellit, & Deum in ſua eſſentia videri à beatis probat. S. Iren. lib.4. cap.27. *Deus incomprehenſibilis viſibilem ſe, & comprehenſibilem , & capacem hominibus præſtat , ut vivificet percipientes & videntes ſe.* Et paulò poſt : *Homines igitur videbunt Deum & vivent per viſionem immortales facti , & pertingentes uſque ad Deum.* S. Bernard. ſerm. 4. in feſto omnium Sanctorum ; *In hoc erit vita æterna , ut cognoſcamus Patrem & Filium cum Spiritu Sancto,& videamus Deum ſicuti eſt : id eſt , non modò ſicut ineſt, nobis videlicet aut cæteris creaturis : ſed ſicut eſt in ſemetipſo.*

Probatur 4. duplici ratione, quâ utitur S.Thom. 1.p. quæſt.12. art. 1.quòd vel dicendum eſt in Deo repoſitam non eſſe beatitudinem noſtram ; quod falſum eſt , & fidei repugnat ; vel ſi in Deo repoſita eſt , debet eſſe in actu perfectiſſimo circà Deum ut objectum : qui actus alius eſſe non poteſt quàm clara ejus viſio. Secunda ratio eſt,quòd naturale deſiderium clarè Deum videndi , nobis inditum ſit: cùm enim homo intuetur effectum, naturaliter appetit videre cauſam : At ſi clara Dei viſio non eſſet poſſibilis , ſequeretur Deum fruſtrà & ſine ratione deſiderium illud naturæ noſtræ indidiſſe : quod omninò dici non debet.

3 Objiciebant Armeni 1. Apoſtolum dixiſſe 1. ad Timoth. cap. 1. Deum eſſe inviſibilem , & cap. 6. habitare lucem inacceſſibilem , nullumque hominem eum videre poſſe.

Reſpondetur (ex mente S.Aug.epiſt.12. ad Paulinam , ubi hæc Apoſtoli verba fusè explicat) illa eſſe intelligenda de ſtatu Viatorum , non verò Beatorum : hoc eſt Deum ab hominibus , quandiù in hac mortali vitâ degunt , ſecundùm legem ordinariam , per ſolas naturæ vires clarè videri non poſſe; juxta illud exodi 33. *Non videbit me homo & vivet.*

Objiciebant 2. authoritatem multorum SS. Patrum, præſertim S.Joan. Chriſoſtomi , Theodoreti, Theophilacti, Eutimij, quorum verba refert Sixtus Senenſis lib.6. biblioth. ſanctæ ann.183. qui denegare videntur Deum ab ullo intellectu creato clarè, ut in ſe eſt, videri poſſe.

Reſpondetur cum eodem Sixto Senenſi , verba illorum Patrum intelligenda eſſe, vel de viſione Dei per oculum corporeum , quam fatemur eſſe impoſſibilem : vel de clara Dei viſione ex ſolis naturæ viribus,& ſecundùm legem ordinariam,in hac vitâ : vel de eadem clarâ Dei viſione , etiam in alterâ vitâ, quatenùs ipſius eſſentiæ divinæ comprehenſionem ſignificat ; quæ haud dubiè cuicumque intellectui creato eſt omninò impoſſibilis.

Objiciebant 3.nullã eſſe proportionẽ inter Deum, ut clarè videndũ, & potentiã creatam intellectivam: cùm hæc ſit finita,ille verò infinitus : unde ſequitur Deum ab intellectu creato clarè videri non poſſe.

Reſpondetur ex mente S.Doctoris ſuprà,reſponſ. ad 6. verum eſſe, nullam inter finitum & infinitum reperiri proportionem ; ſi proportionis nomine intelligatur habitudo certa quantitatis unius ad alterum : at poſſe aliquam eſſe proportionem ; ſi per illam quælibet unius ad alterum habitudo intelligatur , qualis eſt effectus ad cauſam , potentiæ ad objectum. Et ſic poteſt eſſe proportio creaturæ ad Deum, in quantum ſe habet ad illum,ut effectus ad cauſam ſuam,vel ut potentia ad objectum ſuum : Si enim inter potentiam & objectum finita aliqua & determinata proportio eſſe deberet , ſequeretur nequidem voluntatem creatam poſſe ferri in Deum per actum charitatis ſupernaturalis , quod tamen evidenter falſum eſt.

SECTIO II.

An de facto nunc beati eſſentiam Dei clarè videant.

1 Sensus quæſtionis eſt , an ſanctorum animæ ; quæ hinc diſcedunt , ab omni peccati tùm maculâ,tùm pœnâ perfectè purgatæ, ſtatim atque à corporibus ſolutæ ſunt , clarâ Dei viſione fruantur ; an verò hæc viſio ,poſt corporum reſurrectionem, aut in aliud tempus differatur ?

Partem negantem ſecuti ſunt Millenarij, ſic dicti; quòd pravè intelligentes aliqua verba libri Apocalypſeos , aſſererent Chriſtum Dominum poſt communem reſurrectionem cum ſanctis regnaturum ſuper terram mille annis , antequàm ad cœleſtem beatitudinem , ac divinæ eſſentiæ fruitionem illos deducat. Videri poteſt Lactant.lib.7. Inſtitutionum divin. c.29. & S.Hieron. lib.de Script.Eccl.c.28. ubi etiam Tertullianum in eõ errore fuiſſe dicit,nec non & Vigilantium, in eo libro quem contra eum edidit. Calvinus etiam nonniſi poſt communem reſurrectionem beatos, in cœlo,Dei viſione fruituros exiſtimat lib.4. Inſtit. c.20.

2 Pars verò affirmans , quæ ſanctorum animas nunc in cœlo clarâ Dei viſione frui aſſerit,de fide eſt.

Et probatur, ac ſimul error oppoſitus refellitur 1. ex Scriptura , S. Luc. 23. ubi Chriſtus dixit Latroni ſecum crucifixo : *Hodie mecum eris in Paradiſo.* In quibus verbis , nomine Paradiſi , SS. Patres

ipſam gloriam & viſionem beatificam intelligunt. Ita S. Ambr. ſuper hunc locum; S. Hier. in cap. 9. Zach. & S. Auguſt. Epiſt. 57. ubi verba illa eo ſenſu intelligenda eſſe exiſtimat; ut à Chriſto dicta ſint, non in quantùm homo erat, ſed in quantùm Deus, cum quo futurus erat latro per viſionem clarã ipſius, quod eſt eſſe in Paradiſo; id eſt, Paradiſi gloriâ & beatitudine frui. Item ex 2. ad Cor. cap. 5. ubi Apoſtolus ſic loquitur: *Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum*: hoc eſt, ut Deum ipſum intuitivè, & facie ad faciem videamus: quo in ſenſu hæc Apoſtoli verba intelligit S. Aug. lib 14. de Trin. cap. 2.

Probatur 2. authoritate Concilij Florentini in decreto ſuprà citato, ubi id expreſsè definitum habetur.

Probatur 3. ex S. Cypr. lib. de exhortatione ad martyrium; ubi ſic loquitur: *Quanta eſt dignitas, & quanta ſecuritas exire hinc lætum, exire inter anguſtias & preſſuras glorioſum, claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus; & aperire eoſdem ſtatim, ut Deus videatur, & Chriſtus!* S. Auguſt. lib. 12. de Geneſi cap. 34. ubi dicit animas Sanctorum eſſe in Paradiſo, ſive in tertio Cœlo, quo raptus fuit S. Paulus, eaſque in illo Cœlo Dei ſubſtantiam, verbumque Deum, per quod facta ſunt omnia, ineffabiliter videre: Et in lib Meditationum capite 22. *Felix anima* inquit, *quæ terreno reſoluta corpore, libera cœlum petit; ſecura eſt & tranquilla; non timet hoſtem, neque mortem: habet enim præſentem, cernitque indeſinenter pulcherrimum Dominum, cui ſervivit, quem dilexit, & ad quem tandem læta & glorioſa pervenit.*

Probatur 4. hâc ratione: Deus cujus natura bonitas, cujus opus miſericordia eſt, pronior eſt haud dubiè ad remunerandum, quàm ad puniendum. Atqui animabus impiorum, ſtatim atque decedunt è corporibus, pœnam æternam tàm damni quàm ſenſus infligit, ut patet de Divite epulone S. Luc. 18. cujus anima, ſtatim atque à corpore ſoluta eſt, in infernum eſt delata, ibique pœnis & cruciatibus affecta. Ergo multò magis credendum eſt, illum beatitudinem æternam, quæ in clara eſſentiæ ſuæ viſione conſiſtit, animabus ſanctorum & juſtorum concedere, ſtatim atque ex hac vita perfectè à peccatis purgatæ migraverint.

3 Objicies, S. Matth. cap. 20. & 25. in parabola operariorum, mercedem non niſi in fine diei omnibus ſimul operarijs ſolui: & Apocalyp. 6. animas ſanctorum viſas eſſe ſub altari, divinumque reſponſum accepiſſe, ut expectarent adhuc modicum tempus, donec compleretur numerus fratrum ſuorum. Ex quibus locis videtur ſequi viſionis beatificæ fruitionem, ſimul omnibus electis concedendam, uſque in diem judicij differri.

Reſpondetur hæc & ſimilia Scripturæ loca intelligenda eſſe de beatitudine totali & completa, quæ non animæ ſolùm, ſed etiam corporis gloriam requirit: quæ quidem ut ſic, poſt corporum reſurrectionem in ultimum judicium, ſecundùm legem ordinariam reſervatur.

SECTIO III.

** An intellectus creatus indigeat ſpecie aliquâ intelligibili ad videndum Deum.*

SVPPONIMUS de duplici ſpecie quæſtionem intelligi poſſe; de expreſſa ſcilicet aut de impreſſa. Species expreſſa eſt ipſamet conceptio intellectus, per quam ſibi ipſi exprimit id quod intelligit: & dicitur etiam verbum mentis, quia per illam ſpeciem expreſſam intellectus velut ſibi ipſi loquitur. Species impreſſa eſt, quæ objectum intellectui repræſentat, ut ab eo cognoſci poſſit. Hoc præſuppoſito,

Dicendum eſt primò in cognitione intuitiva ſeu viſione beatifica divinæ eſſentiæ neceſſariam eſſe ſpeciem expreſſam, ſeu verbum mentis, eſſentiam divinam prout in ſe eſt, intellectui creato repræſentans.

Probatur ex eo quod (ut docet Thomas 1. p. q. 27. art. 1. c.) *quicumque intelligit, ex hoc ipſo quod intelligit, procedit aliquid intra ipſum, quod eſt conceptio rei intellectæ ex vi intellectiva proveniens: quæ conceptio dicitur verbum cordis.* Cum igitur cognitio ſeu viſio Dei fiat per intellectionem, ſequitur ex mente ſancti Doctoris, quod intellectio illa non aliter formari poſſit, quàm per verbum internum ſeu ſpeciem expreſſam.

Dicendum 2. in viſione beatifica divinæ eſſentiæ non dari ſpeciem impreſſam, ſeu beatos ad videndum Deum non indigere ulla ſpecie impreſſa quæ ipſis divinam eſſentiam repræſentet.

Probatur hac ratione, non eſt neceſſaria ſpecies impreſſa ad repræſentandum objectum, quando ipſummet obiectum per ſeipſum poteſt ſe inſtar ſpeciei intellectui repræſentare: atqui eſſentia divina poteſt inſtar ſpeciei ſe repræſentare intellectui beatorum: ergo, &c.

Probatur major, quia quoties admittuntur impreſſæ ſpecies, toties & ideò admittuntur, quia objecta non poſſunt ſeipſa inſtar ſpeciei repræſentare, vel ob defectum proportionis cum facultate cognoſcente, quomodo ſe habent res materiales cum intellectu comparatæ: vel ob defectum unionis cum facultate cognoſcente, quando v. g. ab illa facultate ſunt diſtantia: unde in Angelis nullæ à Theologis admittuntur ſpecies impreſſæ ad cognoſcendam propriam ſubſtantiam, quia hæc ſeipſam ſufficienter repræſentare poteſt, utpote eorum intellectui maximè proportionata & intimè præſens.

Minor

Minor probatur, nimirum, quod eſſentia divina poteſt ſe inſtar ſpeciei repræſentare intellectui beatorum, quia ipſi tribui poſſunt ea quæ neceſſaria videntur, vt aliquod objectum inſtar ſpeciei ad ſui cognitionem concurrat: eſt enim intimè præſens ipſi intellectui beatorum; & præterea eſt objectum maximè accommodatum & proportionatum eidem intellectui, non quidem quoad virtutem naturalem ipſius, ſed quoad obedientialem, ratione cujus fit, ut quo objectum illud eſt præſtantius, eo magis ſit ipſi intellectui accommodatum & proportionatum, utpote quòd eò aptius ſit ad ejus ſupplendam inſufficientiam, & infirmitatem adiuvandam.

Dicendum 3. quod quamvis non detur de facto ſpecies intelligibilis impreſſa in viſione beatifica, quæ divinam eſſentiam prout in ſe eſt, repreſentet, poſſibilem tamen eſſe ejuſmodi ſpeciem.

Probatur, quia in viſione beatifica datur de facto ſpecies expreſſa (ut ſupra dictum eſt) quæ eſt actualis repreſentatio divinæ eſſentiæ: ergo etiam dari poteſt ſpecies impreſſa, quæ eandem eſſentiam repræſentet, quamvis enim hæ duæ ſpecies in multis differant, in eo tamen conveniunt, quod vtraque repræſentet rem intellectam: unde quoad hoc par eſt ratio utriuſque; quare ſi ſpecies expreſſa poſſibilis eſt, erit etiam impreſſa.

Dices, Eſſentia divina eſt infinita, ergo non poteſt prout in ſe eſt repræſentari per ſpeciẽ finitam, cum finiti ad infinitũ nulla ſit proportio. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ſi eſſentia divina poteſt, ut in ſe eſt, repreſentari per ſpeciem expreſſam quæ finita eſt, poterit etiam per ſpeciem impreſſam finitam, eſt enim par utriuſque ratio. Quamvis autem eſſentia divina infinita ſit, poteſt, tamen finito modo repræſentari per ſpeciem finitam, ſicut eadem eſſentia licet in ſe infinita, finito tamen modo cognoſcitur per viſionem beatificam.

SECTIO IV.

An ad Deum clarè videndum intellectus creatus lumine aliquo ſupernaturali indigeat.

1 Dicendum eſt 1. intellectum creatum auxilio aliquo ſupernaturali indigere, quo confortetur & elevetur ad claram Dei viſionem eliciendam. Quod quidem auxilium ſupernaturale communiter à Theologis lumen gloriæ vocatur.

Probatur 1. ex Pſal. 35. *Apud te eſt fons vitæ; & in lumine tuo videbimus lumen.* Apoc. 21. *Claritas Dei illuminabit eam*, ſcilicet ſocietatem beatorum videntium Deum: ut explicat S.Thomas, quæſt. 12. art. 5. ubi ex his duobus Scripturæ locis probat neceſſitatem luminis gloriæ.

Probatur 2. ex Concilio Viennenſi ſub Clem. V. in quo inter alios errores Begardorum, & Beguinarum, iſte quinto loco recenſetur: *Quod anima non indiget lumine gloriæ, elevante illam ad Deum videndum, & eo beatè fruendum:* & hoc ibidem tanquàm hæreticum damnatur, ut etiam refertur Clementina (*ad noſtrum*) titul. de hæreticis.

Probatur 3. ex S. Auguſt. lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 19. ubi ſic loquitur: *Veruntamen, ſi percepto baptiſmate ex hac vita emigraverit ſoluto reatu, cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum, juſtificatos præſentiâ creatoris illuminat.*

Probatur 4. hâc ratione: ſi intellectus ad eliciendum actum fidei ſupernaturalis in hac vita indiget auxilio aliquo ſupernaturali; multò magis indigebit ad eliciendum actum viſionis beatificæ; cum longè ſit prefectior, ac multò magis ſuperemineat naturali facultati ipſius intellectus. Atqui certum eſt intellectum non poſſe ſine auxilio aliquo ſupernaturali actum fidei elicere, ut definitum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 6. can. 2. & 3. & antea definitum fuit in Concilijs contra Pelagium congregatis. Ergo à fortiori idem intellectus ad eliciendum actum viſionis beatificæ indigebit auxilio aliquo ſupernaturali. Et illud eſt, quod à Theologis vocatur lumen gloriæ.

2 Dicendum 2. lumen illud gloriæ eſſe qualitatem habitualem intellectui creato ab ipſo Deo infuſam, illique inhærentem. Ita communiter Theologi, aliquibus exceptis, qui aliter illius luminis naturam explicant.

Probatur aſſertio hâc ratione; quia ſcilicet per lumen gloriæ intelligitur donum aliquod, quo intellectus creatus elevatur permanenter, & modo ſibi connaturali, ad Deum clarè videndùm: cùm enim ſtatus beatitudinis ſit permanens, debet etiam habere modum ſibi convenientiſſimum, quo intellectus perficiatur permanenter, ac reddatur capax per aliquid ſibi inhærens, ad viſionem illam eliciendam, in quâ eſſentialis eius beatitudo conſiſtit.

Confirmatur ex eo quòd ad actum fidei eliciendum, ipſa fides habitualis tanquam lux aliqua ſubobſcura intellectui infunditur, illique inhæret eo fine, ut compleat & perficiat ejus vim ex ſe inſufficientem ad credendum in Deum. Ergo à pari, imò à fortiori, dicendum eſt, lumen gloriæ habitualiter inhærere intellectui creato, ut compleat, & perficiat ejus vim debilem & inſufficientem ad clarè videndum Deum.

Obſervandum eſt autem hic, quod, quamvis de fide ſit, intellectum creatum indigere aliquo auxilio ſeu lumine ſupernaturali, ad claram Dei viſionem eliciendam, ut patet ex Concilio Viennenſi ſuprà relato: non eſt tamen expreſsè definitum quid propriè ſit illud lumen: an ſit qualitas habitualis inhærens, vel aliquid aliud: quamvis longè probabilius ſit id quod diximus; & oppoſitum, licet

non ſit hæreticum, videatur tamen aliquibus Theologis erroneum, ut docet Iſambertus ad quæſt. 12. diſp. 2. art. 3.

* 3 Quæres 1. in quem uſum neceſſarium ſit lumen illud gloriæ, quod beatis datur.

Reſpondetur ad hoc eſſe neceſſarium, & in eum finem dari, ut compleat & perficiat inchoatam & debilem vim intellectus ad videndum Deum, & cum eodem intellectu effectivè concurrat ad viſionem beatificam.

Hæc enim viſio duo habet, nimirum quòd ſit actio quædam vitalis, & quòd ſit ſupernaturalis, ad primum neceſſarius eſt intellectus, qui eſt vitalis facultas. Ad ſecundum aliqua eſt in eo neceſſaria potentia major naturali, quæ ad ſola naturalia ſe extendit, ac proinde virtus aliqua ſupernaturalis, quæ ipſius intellectus naturali potentiæ ſuperaddita compleat & perficiat ejus inſufficientiam, & hæc eſt quæ à Theologis vocatur lumen gloriæ.

4 Quæres 2. an lumen illud gloriæ tale ſit, vel eſſe poſſit, ut non tantùm creatum intellectum, ſed etiam oculum corporeum elevare queat ad viſionem claram divinæ eſſentiæ? ſeu an oculus corporeus lumine aliquo elevari poſſit ad eſſentiam ipſius Dei videndam?

Reſpondetur id fieri omninò non poſſe. Ita S. Aug. Epiſt. 111. & 112. ubi ex profeſſo illud varijs tùm Scripturæ, tùm SS. Patrum Athanaſij, Gregorij Nazianz. Ambroſij, & Hieronymi authoritatibus probat. Ratio ejus rei eſt, quia nulla potentia, ſuâ vitali actione extra limites objecti ſui verſari poteſt: unde, ſi impoſſibile eſt per facultatem corpoream viſivam percipere ſaporem vel ſonum; multò magis percipere rem purè ſpiritualem, qualis eſt Deus. Deinde, ſi Deus viſu corporeo, prout in ſe eſt, videri poſſet, magis adhuc poſſet ſenſu interno: unde ſequeretur ipſa bruta animalia capacia fore beatitudinis, quæ in viſione Dei conſiſtit: quod abſurdum eſt, & dici non debet.

5 Obijcies Iob dixiſſe cap. 19. *In carne meâ videbo Deum Salvatorem meum.* Et alio in loco: *Auditu auris audivi te; nunc autem oculus meus videt te.*

Ad primum locum reſpondetur cum S. Auguſt. lib. 22. de Civit. cap. 19. Iob non dicere, ſe carne, aut per carnem; id eſt, oculis carneis viſurum Deum, ſed in carne; hoc eſt, poſt reſurrectionem reſumpto corpore. Quod autem addit poſtea: *Quem viſurus ſum, & oculi mei conſpecturi ſunt*: vel de oculis mentis, accipiendum eſt, vel de viſione humanitatis Chriſti, quem in ſpiritu tunc prævidebat & redemptorem vocabat. Ad ſecundum locum reſpondetur cum S. Thom. art. 3. de oculo mentis intelligendum eſſe; vel potius (ut alij interpretantur) de effectu divinæ providentiæ erga homines, quem tunc ait ſe fuiſſe expertum evidenter, & quaſi ad oculum cognoviſſe; cùm anteà non niſi auditu, & ex aliorum relatione agnoviſſet.

SECTIO V.

Quid intellectus lumine gloriæ illuſtratus, in divinâ eſſentiâ videat.

1 DICENDUM 1. intellectum lumine gloriæ illuſtratum videre Dei eſſentiam, & ſimul tres Perſonas divinas; ac omnes perfectiones formaliter in Deo exiſtentes.

Probatur 1 ex Scripturâ. 1. S. Ioan. 3. *Videbimus eum ſicut eſt*: quæ verba unanimiter SS. Patres intelligunt de viſione beatificâ quâ videtur Deus, ſicuti eſt in ſeipſo: Atqui Deus, in ſeipſo eſt unus in eſſentia, trinus in Perſonis, habetque formaliter in ſe omnes perfectiones: Ergo, &c.

Probatur 2. ex Concilio Florentino in decreto unionis: ubi definitum eſt, animas juſtorum recipi in cœlum, & intueri clarè Deum unum & trinum, ſicuti eſt: unde ſequitur, ſecundùm mentem Concilij, omnes etiam divinas perfectiones à beatis videri: cùm non minùs Deo conveniat eſſe v. g. ſapientem, juſtum; quàm eſſe unum in eſſentiâ, & trinum in Perſonis.

Probatur 3. hâc ratione: impoſſibile eſt aliquid, quod eſt omninò ſimplex & indiviſibile, clarè & perfectè videri; quin ſimul videantur omnia, quæ illi inſunt, & cum quibus realiter idem eſt. Atqui eſſentia divina eſt ſimpliciſſima, & omninò indiviſibilis; & præterea eſt idem realiter cum Perſonis divinis, & cum omnibus perfectionibus formaliter in Deo exiſtentibus. Ergo viſâ eſſentiâ divina, neceſſariò videntur etiam & Perſonæ divinæ, & omnes perfectiones formaliter in Deo exiſtentes.

Dices, inde conſequens fore, Deum à beatis comprehendi.

Reſpondetur id non ſequi. Ad comprehenſionem enim Dei, præter cognitionem omnium perfectionum, quæ formaliter in eo exiſtunt, requiritur præterea ut cognoſcantur ea omnia, quæ in illo ſunt eminenter, ſeu quæ ab illo extra ſe produci poſſunt atque inſuper, ut ipſa divina eſſentia, cum illis omnibus, quę formaliter vel eminenter in ſe continet, tàm perfectè cognoſcatur, quàm in ſe cognoſcibilis eſt. Quod cùm ſolius Dei proprium ſit; ſequitur illam a nullo intellectu creato poſſe comprehendi.

2 Dicendum 2. intellectum lumine gloriæ illuſtratum, videndo clarè divinam eſſentiam, videre ſimul etiam in eâ multas alias res præter ipſum Deum. Ita S. Thom. 1. p. q. 12. a. 9. & q. 58. a. 7. & cum illo communiter omnes Theologi.

Ad hujus autem aſſertionis clariorem intelligentiam, notandum eſt ex S. Doctore, animas beatas duplicem in cælo habere creatarum rerum cognitionem; unam, per proprias illarum ſpecies, quas vel initio beatitudinis à Deo acceperant, vel per aliquas revelationes, quas de novo accipiunt;

piunt; alteram verò in eſſentiâ divinâ, ſeu in verbo divino.

Hæc Doctrina ſic explicata probatur ex S. Aug. lib. 11. de Civit. Dei c. 7. ubi ſic loquitur: *Cognitio creaturæ in ſeipsâ (ut ita dicam) decoloratior eſt, quàm cùm in Dei ſapientiâ cognoſcitur, velut in arte, per quam facta eſt.* Et cap. 29. *Illi* (beati ſcilicet) *non per verba ſonantia Deum diſcunt, ſed per ipſam præſentiam immutabilis veritatis, &c. Ipſam quoque creaturam meliùs ibi, hoc eſt, in ſapientiâ Dei tanquam in arte quâ facta eſt; quàm in eâ ipsâ, ſciunt.* Et paulò poſt, enumeratis variis creaturarum cæleſtium & terreſtrium ſpeciebus, adjungit: *Omnia hæc aliter in verbo Dei cognoſcuntur à beatis, ubi habent cauſas rationeſque ſuas ſecundùm quas facta ſunt incommutabiliter permanentes; aliter in ſeipſis: illic clariore, hic obſcuriore cognitione.* S. etiam Bernardus paucis verbis id optimè explicat lib. 5. de conſider. cap. 1. *Vident,* (beati ſcilicet) *Verbum; & in Verbo, facta per Verbum, &c. Optimum videndi genus, ſi nullius egueris ad omne, quod noſſe libuerit.*

Probatur etiam hâc ratione: viſio beatifica ſanctorum eſt quædam participatio viſionis illius increatæ, quâ Deus ſeipſum & creaturas cognoſcit: Atqui Deus in eſſentiâ ſuâ videt creaturas ſecundùm eſſe proprium quod habent, aut habere poſſunt in ſe ipſis: Ergo & ſanctos eodem modo creaturas aliquas in eſſentiâ divinâ videre poſſe cenſendum eſt.

* 3 Objicies, Si aliquæ creaturæ videntur in Deo, omnes neceſſariò videbuntur, quia non eſt potior ratio unius quàm alteriùs, cum omnes æquè in eſſentiâ divinâ eminenter contineantur, & hæc æquè omnes in actu primo repræſentet.

Reſpondetur iſtud conſequens non eſſe, fierique poſſe, ut vi beatificæ viſionis videantur aliquæ tantùm creaturæ in eſſentiâ divinâ: imò fieri poſſe ut ipſa eſſentia divina clarè ab aliquo beato videretur abſque eo quod ulla particularis creatura in eâ videretur. Unde autem hæc viſionis beatificæ differentia proveniat, variè explicant Theologi; quidam enim aſſerunt id provenire ex ipſâmet eſſentiâ divinâ, quæ eſt ſpeculum voluntarium, has aut illas creaturas, prout ipſi Deo placuerit, unicuique beatorum repræſentans: alij ex voluntate ipſius Dei, ad has potiùs quàm ad alias videndas ſpeciali influxu concurrere volentis, prout ſtatus vel meritum cuiuſque beati exigit. Alij denique ex differentiâ ſive ſpecificâ ſive individuali ipſius luminis gloriæ, ratione cujus Deus intellectui beato repræſentatur ut author aliquarum creaturarum, & harum potius quàm aliarum.

SECTIO VI.

Quaſnam res, præter Deum, in ſtatu gloriæ Beati cognoſcant?

1 Cum certum ſit (ut in ſectione præcedenti dictum eſt) beatos, non tantùm Deum, ſed etiam alia multa præter ipſum, ſive in ejus eſſentia, ſive per ſpeciales revelationes, aut alio quovis modo cognoſcere: quæritur, quænam ſint illæ res, quarum cognitio illis in ſtatu gloriæ competat? Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. beatos non cognoſcere omnia futura contingentia, nec omnes aliorum liberas cogitationes.

Ita communiter Theologi, eſtque ſententia S. Dionyſij, & aliorum SS. Patrum, aſſerentium Angelos inferiores à ſuperioribus illuminari, & aliquarum rerum neſcientiâ purgari. Et colligitur ex capite 10. Danielis, ubi refertur unum Angelum beatum per tres hebdomadas reſtitiſſe alteri item beato; utroque illorum pro utilitate populi ſibi commiſſi contendente, & quid Deus fieri vellet neſciente. Et S. Matth. 24. ubi Chriſtus dicit beatos Angelos judicij extremi neque diem, neque horam ſcire.

2 Dicendum 2. quemlibet beatum perfectè & clarè cognoſcere omnia fidei noſtræ myſteria.

Probatur ex Apoſtolo 1. Cor. c. 13. ubi loquens de fidei myſteriis dicit: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.*

Probatur 2. ex S. Gregor. lib. 18. Moral. cap. ult. in fine. *Hæc viſio nunc fide inchoatur; ſed tunc in ſpecie perficietur, quando coæternam Dei ſapientiam, quam modo per ora prædicantium quaſi per decurrentia flumina ſumimus; in ipſo ſuo fonte bibemus.* Et S. Aug. lib. 20. de Civit. cap. 1. *Quid videbimus, niſi Deum & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes, &c. hic credimus, illic videbimus.*

Probatur 3. ex eo quòd præmium debet reſpondere merito. Atqui fidei meritum in eo præſertim conſiſtit, quòd firmiter propter authoritatem Dei revelantis credantur illa, quæ obſcura ſunt, & inevidentia: Ergo fidei præmium in eo conſiſtere debet, ut eadem illa evidenter & clarè cognoſcenda proponantur.

3 Dicendum 3. quemlibet beatum omnes rerum ſpecies & genera, omniaque ſcientiarum naturalium objecta cognoſcere, ſeu ea omnia perfectè ſcire, quæ ab homine vel Angelo naturaliter ſciri poſſunt. Ita S. Thomas art. 8. in Reſp. ad 4.

Hoc conſtat; tùm ex eo quòd non minùs credibile ſit, cuilibet beatorum Deum perfectam rerum omnium ſcientiam communicaturum, quam communicaverat Adamo in ſtatu innocentiæ, ut docet S. Thomas quæſt. 94. art. 3. cum ſtatus gloriæ longè ſublimior & perfectior ſit. Tum etiam ex eo quòd, cum beatitudo ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, requirit ut intellectus beati ea omnia cognoſcat, quæ requiri poſſunt ad naturalem ſui perfectionem, & ad explendum appetitum ſciendi rectæ rationi conſentaneum, qui ipſi naturaliter ineſt: Atqui talis eſt rerum omnium naturalium cognitio, Ergo, &c.

4 Dicen-

4 Dicendum 4. quemlibet beatum ea omnia cognoſcere, quæ illum ſpeciali modo ſpectant; v.g. Angelos hominum cuſtodes ſcire perfectè ea omnia, quæ ad eorum gubernationem conducere quocumque modo poſſunt: item quemlibet ſanctum cognoſcere omnes orationes, quæ ad illum diriguntur; & omnia, quæ ab omnibus viatoribus in ejuſdem honorem fiunt.

Probatur 1. ex illis S.Petri verbis Epiſt. 2. cap.1. *Dabo operam & frequenter habere vos poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis*: quibus ſignificat curam & ſollicitudinem, quam ſervaturum ſe dicit in ſtatu gloriæ pro ſalute fidelium. Unde ſequitur eum in illo ſtatu cognoſcere omnia quæ ad eorum ſalutem ſpectare poſſunt: hæc enim cognitio, ipſi, ut pote primo & ſummo totius Eccleſiæ poſt Chriſtum Paſtori, maximè competit.

Probatur 2. ex Concilio Senonenſi in decretis fidei cap. 13. ubi damnantur hæretici, qui dicunt noſtras orationes à ſanctis non cognoſci, eoſque proinde à nobis non debere orari; diciturque *eum facile intellecturum; quàm id falſum ſit, qui non ignorat ſanctis pervium eſſe omniforme divinitatis ſpeculum; in quo, quidquid eorum interſit, illuceſcat.*

Hinc ſequitur (quod notandum eſt) fieri poſſe, ut aliquis beatus, qui meritis ac proindè gloriâ minor eſt, plura in ſtatu beatitudinis ſciat & cognoſcat, quàm alius, qui gradum ſanctitatis & gloriæ ſuperiorem obtinet: Quia ſcilicet illius ſpecialis conditio hanc cognitionem exigit, hujus verò minimè. Nec propterea quidquam hujus gloriæ & fælicitati detrahitur: ſiquidem, ut rectè dixit S. Auguſtinus lib.5. de Confeſſ. c.4. Deum alloquens: *Beatus eſt qui te novit: etſi alia neſciat: qui verò te & alia novit: non propter illa beatior, ſed propter te ſolum.*

SECTIO VII.

An omnes beati æqualiter Deum videant.

1 CUM (ut dicit S.Aug. lib.1.de Trin.cap.9. & 15.) in viſione clarâ Dei ſit tota merces, viſioque illa ſit ſummum noſtrum bonum: unde communiter Theologi eſſentialem hominis beatitudinem in ipſa Dei viſione conſtituunt: hinc intelligi poteſt; cùm quæritur, an beati æqualiter Deum videant? Idem eſſe, ac ſi quæratur, an omnes beati æqualem gloriæ gradum obtineant?

Dicendum eſt igitur 1. ſanctos in cœlo non æquali modo videre Deum, nec æqualiter eſſe beatos.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus eſt error Joviniani: qui ut teſtatur S. Hieronymus lib.2. cont. Jovin. aſſerebat nullam eſſe inter beatos, ſive in ratione meriti, ſive in ſtatu gloriæ, inæqualitatem.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ fidei probatur 1. ex Scripturâ S.Joan. 14. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* 1. ad Cor. cap.15. *Sicut ſtella à ſtellâ differt claritate; ſic erit reſurrectio mortuorum.* Et cap.3. *unuſquiſque propriam mercedem accipiet juxta laborem ſuum.* Et 2. ad Cor. 9. *qui parcè ſeminat, parcè & metet.*

Probatur 2. ex communi conſenſu totius Eccleſiæ, quæ ſanctiſſimam Dei matrem ſuper omnes choros Angelorum in cæleſtibus regnis exaltatam eſſe prædicat.

Probatur 3. ex S. Gregorio lib. 4. moral. c. 31. *Quia in hac vita diſcretio eſt operum, erit in illa procul dubio diſcretio dignitatum.*

2 Objiciebat Jovinianus parabolam operariorum S. Matth. 20. quibus, licet inæquali tempore & labore operantibus, æqualis merces unius denarij reddita eſt.

Reſpondetur cum S. Auguſt. ſerm. 59. de verb. Dom. cap. 4. per æqualitatem denarij cuique operariorum ſoluti, intelligendam eſſe æqualitatem durationis in beatitudine: hæc enim in omnibus æterna futura eſt. Vel cum S.Thom. 1.2. q.5. a.2. per denarium intelligi objectum beatitudinis, quod in ſe unum idemque eſt pro unoquoque beatorum, ſcilicet eſſentia divina, quæ eadem ab omnibus clarè videbitur. Quæ tamen æqualitas durationis vel objecti, non impedit inæqualitatem viſionis & fruitionis ipſius objecti, pro ratione inæqualium meritorum cujuſlibet beati. Etenim, ut rectè docet S.Thomas 1.p. q.12. a. 6. ille qui plùs habuerit de charitate, plùs participabit de lumine gloriæ, ex cujus proinde majori vel minori intenſione; ſecundùm mentem S. Doct. provenit major, vel minor perfectio viſionis beatificæ.

3 Dicendum 2. licet aliqui beati Deum perfectiùs quàm alij videant, nullum tamen illorum altiorem gloriæ gradum deſiderare, ſed omnes gradu ſibi conceſſo eſſe contentos.

Id conſtat tùm ex eo, quod Propheta dixit, Pſal.16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua*, tum etiam ex ratione ipſius beatitudinis quæ cum in unoquoque beato licet inæqualis, ſit tamen ſuo modo perfecta, requirit ut ipſe beatus ſit contentus & ſatiatus, aliàs non eſſet verè & perfectè beatus, ſi aliquod bonum ipſi deeſſet, quod aſſequi optaret.

Undè autem proveniat ut unuſquiſque beatus, licet minori gloriâ donatus, majorem non requirat nec deſideret, licet variæ rationes ab aliquibus Theologis afferantur, probabiliſſimè nobis loqui videntur ij, qui id potiſſimum provenire aſſerunt ab ipſo amore beatifico, quo cum ipſi beati longè plùs diligant Deum quàm ſeipſos, & ſua propria bona & commoda, hinc fit ut magis optent id, quod Deo gratum & acceptum eſſe ſciunt, quàm quod ſibi; cùm verò perſpectum habeant hanc eſſe juſtiſſimam ſimul & miſericordiſſimam Dei voluntatem, ut præmium reſpondeat merito, hinc fit ut

nihil

nihil ampliùs optent, quàm id quod meritis ſuis Deus attribuere voluit.

Quæres quænam præter divinam voluntatem, & merita cujuſque, ſit proxima cauſa inæqualitatis, quâ beatorum alij aliis perfectiùs Deum vident.

Reſpondetur cauſam illam proximam aliam non eſſe quàm majorem vel minorem intenſionem luminis gloriæ: Ratio eſt, quia licet intellectus concurrat activè ad viſionem Dei, nihil tamen ex ſe poteſt, niſi quatenus & quantum elevatur per lumen gloriæ; unde ſequitur ex illo ſolo lumine inæqualitatem beatificæ viſionis eſſe petendam. Actus enim in ſuâ entitate & ſubſtantiâ ſupernaturales excedere non poſſunt virtutem ſupernaturalem à quâ producuntur.

TRACTATUS III.

DE SANCT. TRINITATIS MYSTERIO.

CUM ex omnibus Chriſtianæ fidei myſteriis nullum ſit, quod aut violentiùs dæmon, jam ab initio naſcentis Eccleſiæ impugnaverit, myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, aut in cujus impugnatione pertinaciùs perſeveraverit; ut ſatis evincunt Arrianorum, Sabellianorum, Patripaſſianorum, Macedonianorum hæreſes, & aliæ ſimiles peſtes ex abyſſi puteo emiſſæ, quæ tot in Eccleſiâ ſtrages ediderunt. Ideò maximi intereſt fidem ſanam & perfectam de tam ſublimi & ineffabili myſterio concipere & ſervare; ita ut, illius face prælucente verum à falſo, certum ab incerto in re tanti momenti ſecernere valeamus; præſertim cùm (ut rectè dixit S. Auguſt. lib. 1. de Trinit. c. 3.) *Nec ullibi periculoſiùs erretur; nec aliquid laborioſiùs quæratur; nec quidquam fructuoſiùs inveniatur.*

Et quoniam non humanæ ſolùm, ſed etiam angelicæ mentis captum longè ſuperat: idcircò ad explicandas tam ardui myſterij difficultates, non tam humanâ ratione, quàm fidei authoritate utendum eſt.

Atque, ut ordine aliquo procedamus: omnia, quæ de adorando illo myſterio dicenda ſunt, ad duo capita revocabimus. In quorum 1. agetur de iis, quæ myſterium illud ſpectant in genere. In 2. de iis quæ ad ſingulas divinas Perſonas pertinent in particulari.

CAPUT I.

De iis quæ ſpectant ad myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis in genere.

SECTIO I.

An myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis naturali ratione cognoſci poſſit.

1 QUAMVIS myſterium Trinitatis ſit ſupra rationem naturalem; certum eſt tamen non eſſe contra illam: *Etenim verum vero repugnare non poteſt* (ut dicitur in Concilio Lateranenſi 5. ſeſſ. 8. nullumque argumentum à ratione naturali contra illius veritatem peti poteſt, quod non ſit ſolubile. Cùm igitur hoc myſterium contra rationem non ſit, quæritur, an etiam aliquâ ratione naturali cognoſci poſſit? Pro cujus reſolutione,

Dicendum eſt, Perſonarum Trinitatem in unitate divinæ eſſentiæ, nullâ ratione naturali poſſe demonſtrari.

Huic veritati, quæ de fide eſt, opponitur error Raymundi Lullij (qui ut refert Nicolaus Emericus in decretorio Inquiſitorum, p. 2. quæſt. 9. art. 96.) aſſerebat omnes articulos fidei proindeque ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium, probari poſſe per rationes neceſſarias, demonſtrativas, & evidentes.

2 Refellitur hic error, & veritas noſtræ aſſertionis probatur 1. ex Scripturâ. S. Matth. 11. ubi Chriſtus dicit, quod *nemo novit Patrem, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Et cap. 11. cùm S. Petrus Chriſtum alloquens, dixiſſet, *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*; reſpondit ipſe Chriſtus: *Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, &c.*

Probatur 2. authoritate Gregorij undecimi ſummi Pontificis, qui ſupradicti Lullij opinionem, damnavit; ut refertur in præfato Directorio, loco citato.

Probatur 3. ex S. Hilario lib. 1. de Trinit. ubi ſic loquitur: *Non putet homo ſuâ intelligentiâ ſe conſequi poſſe myſterium divinæ generationis.* Et S. Aug. lib. 8. de Trinit. cap. 5. ubi de hoc myſterio loquens: *Priùs*, inquit, *credere debemus, quàm intelligere.*

Probatur 4. hâc ratione: Omnis cognitio naturalis, quam de Deo habemus, aut habere poſſumus, ducitur ſolùm ex creaturis à poſteriori & per effectus. Atqui nullus eſt effectus, qui referat nobis Deum eſſe unum in eſſentiâ, & trinum in Perſonis: ſiquidem omnia opera Dei ad extrà tribus Perſonis divinis communia ſunt, & omninò indiviſa; nec Deus ad extrà operatur, ut trinus, ſed quatenus unus. Ergo Dei opera ad extrà, nos ad trium divinarum Perſonarum notitiam perducere nequeunt; nec ulla proinde ratio ex iis peti poteſt.

quæ Deum eſſe unum in eſſentiâ, & ſimul trinum in Perſonis, demonſtret.

2 Objicies 1. Philoſophos quoſdam Ethnicos, ut Triſmegiſtum, Platonem, Plotinum, & alios, ita locutos fuiſſe in libris quos ediderunt, ut videantur aliquam hujus myſterij notitiam habuiſſe.

Reſpondetur Philoſophos illos, vel tantùm locutos fuiſſe de diverſis eſſentiæ divinæ proprietatibus & perfectionibus, non verò de diſtinctis in unâ eſſentiâ divinâ Perſonis: vel ſi aliquam Perſonarum divinarum notitiam habuerunt, illam non ex naturali luce, aut proprij ingenii viribus obtinuiſſe; ſed ex libris Moſaicis accepiſſe: ſicut de Platone aſſerit S.Auguſt.lib.8.de Civit. Dei cap.12.

Objicies 2. hominem creatum eſſe ad imaginem Dei, ut dicitur Gen. 1. & in omnibus creaturis reperiri veſtigium aliquod ſanctæ Trinitatis, ut docet S.Auguſt. lib.7.de Trinit.cap.10. Atqui ex imagine cognoſci naturaliter poteſt prototypus, ſicut animal ex veſtigio.

Reſpondetur 1. hanc imaginem in eo conſiſtere quòd homo ſit naturæ intelligentis, ſicut Deus: unde nihil poteſt colligi, nec demonſtrativè concludi de Trinitate Perſonarum in Deo: ac multò minùs ex aliis creaturis, in quibus nihil invenitur, quod ad hujus myſterij notitiam eos ducat, qui illud ignorant.

Reſpondetur 2. nos ne quidem ſcire poſſe, vel in nobis imaginem Dei, vel in aliis creaturis, veſtigium Trinitatis inveniri; niſi fides divina illud revelaret, cùm Deus non cernatur in creaturis, ut trinus, ſed ſolum ut unus, ſicut ex antedictis conſtat.

SECTIO II.

An ſint plures in Deo Perſonæ.

1 AD clariorem intelligentiam eorum quæ, tùm in hâc ſectione, tùm in ſequentibus de myſterio Trinitatis dicenda ſunt; obſervandum eſt nos hìc ſumere nomen Perſonæ in eâ ſignificatione, in quâ communiter à ſanctis Patribus ſumitur: ſcilicet (ut loquitur Boëtius lib. de duabus naturis, & poſt illum S.Thom. 1.p. quæſt. 29. art. 1.) pro rationalis ſeu intellectualis naturæ individuâ & incommunicabili ſubſtantia: quo etiam in ſenſu ſumitur nomen hypoſtaſis. Quamvis enim pluries in Eccleſiâ olim diſceptatum fuerit de propriâ ſignificatione harum vocum, *hypoſtaſis*, & *ſubſtantia*; utrum idem eſſent cum perſonâ & eſſentiâ, ut conſtat ex S. Gregor. Nazianz. orat. 21. & ex S. Hieron. Epiſt. 57. ad Damaſc. aliquibus affirmantibus in Deo tres eſſe hypoſtaſes, & unam eſſentiam: aliis id admittere renuentibus. Nihilominùs tamen eò res hæc tandem devenit; ut ex communi Eccleſiæ conſenſu nomen eſſentiæ & ſubſtantiæ in divinis, pro ipsâ naturâ & deitate tribus Perſonis communi, ſumeretur: Nomen verò hypoſtaſis ſignificaret Perſonam; ſeu id, quod unicuique Perſonæ eſt proprium. Unde in pluribus Conciliis, Chalced. act.5. & Conſtant. 2. coll. 8. can. 4. quandò de unione Verbi divini cum humanitate agitur; illa unio dicitur facta eſſe ſecundùm hypoſtaſim: hoc eſt, in perſonâ Verbi: & negatur in Chriſto eſſe duas hypoſtaſes: hoc eſt, Perſonas. Hâc obſervatione præmiſsâ, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione,

Dicendum 1. plures eſſe in Deo perſonas, realiter à ſe invicem diſtinctas.

Huic veritati, quæ de Fide eſt, variæ hæreſes olim oppoſitæ fuerunt: ut Sabellianorum, & aliorum, qui Perſonas divinas ſolis nominibus diſtingui voluerunt; & unam eſſe in deitate Perſonam: quæ, pro diverſis officiis, diverſa nomina ſortiretur; ſicque Patrem revera pro nobis in Cruce paſſum: unde & dicti ſunt Patripaſſiani; ut fuſiùs refert S.Epiphan. hær.62. & S.Auguſt. in lib. de hæreſibus, c.41.

Hæc hæreſis refellitur, & fidei noſtræ veritas probatur 1. ex Scriptura, in qua fit variis in locis mentio plurium divinarum Perſonarum: ut Gen.1. *Dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Ubi ſermo fit in plurali numero, & ab ipſo loquente ordinatur ad Perſonas diſtinctas, quæ ſimul cum illo ad creationem hominis operentur. Atqui non poſſunt aliæ Perſonæ, quæ ibi colloquuntur, intelligi quàm divinæ: cùm agatur de creatione, quæ ſolius Dei Propria eſt. Atque ita hunc locum intellexerunt S.Hilar. lib.5. de Trinit. S.Athanaſ.orat. contra idola, S.Baſil.hom.10. in Exameron, S. Auguſt. lib.12. de Trinit. c. 6. & alij plures.

3 Dicendum 2. tres eſſe in Deo Perſonas; nec plures, nec pauciores: ſcilicet Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Hæc propoſitio de fide eſt; &

Probatur 1. ex his Chriſti verbis S. Joan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*; quem locum S. Athanaſ. orat. contra gregales Sabellij pulchrè urget: *Cùm*, inquit, *Chriſtus de ſe loquitur, dicit (ego:) cum de Patre, dicit (ille) cùm de Spiritu ſancto, ſubjungit (alium) Nonne igitur manifeſta pertinacia eſt negare tres?* Item Epiſt. 1. S. Joan. cap.5. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in Cœlo; Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus; & hi tres unum ſunt.* Tres ſunt (inquit Apoſtolus) non Dij, qui plures eſſe non poſſunt: non Angeli, aut aliæ creaturæ? ibi enim loquitur de Deo, ſeu de ipſius Dei teſtimonio, ut ex verbis ſequentibus patet: Ergo de tribus Perſonis intelligi debent; quæ licet inter ſe diſtinctæ ſint, tamen unum ſunt, hoc eſt, unam naturam & eſſentiam habent. Denique S. Matth. 28. apertiſſimè dixit Chriſtus Dominus baptizandos eſſe fideles, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio

centio III. in decreto fidei cap.1. ubi hæc verba habentur: *Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quòd unus ſolus & verus Deus, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: tres quidem Perſonæ, ſed una eſſentia, ſubſtantia ſeu natura omninò ſimplex.*

Probatur 3. ex S.Ambr. lib. 2. de fide ad Gratianum cap.4. ubi explicans triſagium ex Iſai. cap.6. *Quid ſibi vult*, inquit, *ſub uno nomine trina ſanctitatis repetitio? &c. Non dixit ſemel, ne Filium ſequeſtraret: non bis, ne Spiritum ſanctum præteriret: non quater, ne creaturas adjungeret. Et, ut oſtenderet unam eſſe Trinitatis Deitatem, cùm tertiò dixiſſet (Sanctus, Sanctus, Sanctus) addit ſingulariter (Dominus Deus Sabaoth.)* Et S.Auguſt. lib.1. de Trinit.cap.4. *Omnes*, inquit, *quos legere potui, qui ante me de Trinitate ſcripſerunt, hoc intenderunt ſecundùm ſcripturas docere: quod Pater, Filius, & Spiritus ſanctus unius ejuſdemque ſubſtantiæ, inſeparabili æqualitate divinam inſinuent unitatem: ideóque non ſunt tres Dij, ſed unus Deus: quamvis Pater Filium genuerit; & ideò Filius non ſit qui Pater eſt: Filiuſque à Patre ſit genitus, & ideò non ſit Pater, qui Filius eſt: Spirituſque ſanctus nec Pater ſit, nec Filius, ſed Patris & Filij Spiritus, Patri & Filio etiam ipſe coæqualis.*

Probatur 4. hâc ratione, qua S.Athanaſ. ſuprà, & Tertull. lib.cont. Praxeam utuntur: qui accipit eſſe ab alio, realiter ab eo diſtinguitur, quia nihil ſeipſum producere poteſt. Atqui ex variis Scripturæ teſtimoniis infrà citandis, conſtat in una divinitatis ſubſtantia eſſe tres Perſonas, quarum ſecunda producitur à Prima, Filius ſcilicet à Patre; tertia item à prima & ſecunda, nempè Spiritus ſanctus à Patre & Filio. Igitur Pater & Filius, & Spiritus ſanctus in una eademque divinitatis ſubſtantiâ realiter à ſe invicem diſtinguuntur, ſicque tres dantur in Deo Perſonæ.

4 Objicies, ſi plures eſſent in Deo perſonæ, quæ realiter eſſent inter ſe diſtinctæ; ſequeretur quamlibet illarum non continere omnem perfectionem, proindeque non eſſe infinitè perfectam.

Reſpondetur, diſtinctionem illam realem divinarum perſonarum ſe tenere tantum ex parte relationum, ut poſteà dicetur; non verò ex parte naturæ & eſſentiæ. Unde, etiam ſi Perſona una relativè non ſit altera, eſt tamen idem prorſus cum illa eſſentialiter: & hoc modo quidquid eſt perfectionis in una, eſt etiam in altera propter ſummam ac ſimpliciſſimam eſſentiæ divinæ unitatem. Unde S.Greg. Nazianz. optimè dixit Orat. 37. num.21. *Quamvis Pater non ſit Filius, tamen eſt id quod Filius.*

Cæterùm cùm hoc ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium adeò ſublime ſit, ut vix ab humano ingenio concipi poſſit; meritò S.Auguſtinus libro 3. cont. Maximinum Arrianum, poſtquam illud explicaſſet, ſubjunxit, quod & nos hîc apponere poſſumus: *Qui poteſt capere, capiat; qui autem non poteſt, credat, & oret; ut quod credit intelligat.*

SECTIO III.

An ſint aliquæ proceſſiones in Perſonis divinis, & quot?

1 Sensus quæſtionis eſt (ſuppoſitâ illâ veritate, quæ ſectione præcedenti probata eſt, nempè tres eſſe in Deo Perſonas) an inter illas aliquis ordo proceſſionis reperiatur; ſeu an una procedat ab altera. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. in Perſonis divinis reperiri veram aliquam, & propriè dictam proceſſionem. Hæc propoſitio eſt de fide: &

Probatur 1. ex Scriptura S. Joan.16. ubi Chriſtus Dominus de ſe loquens, dicit: *Exivi à Patre, & veni & in mundum*: quo loco prior pars denotat ejus æternam emanationem à Patre: Si enim de ſola Incarnatione locutus fuiſſet (ut rectè obſervat S.Aug. tr.42. in S.Joan.) ſatis fuiſſet dicere: *veni in mundum.* Item Mich. cap.5. *Egreſſus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Item S.Joan.cap.15. dicitur de Spiritu ſancto: *Qui à Patre procedit.*

Probatur 2. ex Symbolo Nicæno, quo utitur ſancta Romana Eccleſia, in quo dicitur Filium ex Patre natum eſſe ante omnia ſæcula; & Spiritum ſanctum ex Patre Filioque procedere. Item ex Symbolo S.Athanaſij, ubi dicitur Filius à Patre genitus, & Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedens.

Probatur 3. ex SS. Patribus infrà citandis, cum in particulari de ſecundæ ac tertiæ Perſonæ divinæ proceſſione agetur.

2 Dicendum 2. duas eſſe in divinis proceſſiones; nec plures, nec pauciores: ſcilicet Filij à Patre: & Spiritus ſancti à Patre & Filio. Eſt de fide, &

Probatur 1. quia in Scriptura duarum illarum proceſſionum ſolùm mentio fit, ut conſtat ex dictis, & pleniùs conſtabit ex dicendis.

Probatur 2. hâc ratione, quâ utitur S. Thomas q.27.a.5. quia divinæ proceſſiones non accipiuntur, niſi ſecundùm operationes immanentes: Atqui in naturâ intellectuali, qualis eſt divina, ſunt duæ tantùm operationes immanentes, nempè intelligere & velle; Ergo ſunt duæ tantùm proceſſiones.

Objicies proceſſionem quamcumque, divinæ perſonæ minimè convenire: tùm quia Perſona procedens neceſſariò eſt ab alio, & non à ſe; cùm tamen repugnet Deum eſſe, & à ſe non eſſe: tùm quia, quod procedit, producitur; produci autem dicit imperfectionem.

Reſpondetur non repugnare Deum eſſe ab alio, qui ſit idem numero Deus. Tunc enim Natura divina, cum ſit eadem in producente, & in producto, non producitur, ſed ſolùm communicatur per productionem Perſonæ: & hoc nullam dicit imperfectionem, imò ſummam & infinitam indicat ipſius divinæ Naturæ in ſeipſa fœcunditatem.

3 Quærunt hîc Doctores, an principium immediatum divinarum illarum proceſſionum ſit naturæ

divinæ fœcunditas : an verò ejus intellectus & voluntas.

Durandus exiſtimat principium illud eſſe ipſam naturam divinam, quatenùs infinitè fœcunda eſt, non verò quatenùs intelligens & volens. Verùm hanc ſententiam communiter Doctores rejiciunt, non ſolum ut minùs probabilem, ſed etiam ut errori proximam, ac in fide periculoſam; aſſeruntque unanimiter divinas proceſſiones eſſe per intellectum & voluntatem. Ita S. Thomas quæſt.27. a. 1. & 5. Bonavent : 1. ſent. &c.

Et conſtat ex ijs Scripturæ locis, in quibus ſecunda Perſona dicitur Verbum; ut S.Ioan.1. Apoc. 19. &c. Verbum enim in natura ſpirituali nihil eſt aliud, quàm completa notitia intellectus. Item ex ijs in quibus vocatur ſapientia:ut Prou.8. Ezech. 24. ſapientia enim ad ſolum intellectum pertinet. Item Hebr. 1 ubi vocatur imago Patris : ratio enim imaginis propriè intellectui competit, quia cognitio intellectus fit per aſſimilationem cognoſcentis cum objecto, & ſpeciem vitalem expreſſam. Conſtat etiam ex aliis Scripturæ locis, in quibus Spiritus ſanctus vocatur amor & charitas Dei; quæ quidem ſpectant ad voluntatem.

Prætereà, niſi dicamus Filium produci per intellectum, & Spiritum ſanctum per voluntatem; non poſſet explicari, cur productio Filij eſſet vera generatio : Spiritus ſancti non item, ut ex infrà dicendis pleniùs conſtabit.

SECTIO IV.

An ſint aliqua relationes inter Perſonas divinas, quot, & quales.

1 Dicendum 1. aliquas eſſe relationes reales inter Perſonas divinas. Hæc propoſitio eſt de fide.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ pluribus in locis Perſonas divinas nominibus relativis Patris, Filij, & Spiritus ſancti exprimit & appellat, ut conſtat ex antè dictis. Pater enim & Filius ſunt correlata:quia Pater,eſt alicujus Filij Pater; & Filius, alicujus Patris Filius : ſimiliter Spiritus ſanctus, eſt ab aliquo ſpirante;cumque(ſicut dictum eſt per modum amoris procedat, relationem neceſſariò dicit ad principium; quia omnis amor eſt alicujus amantis.

Probatur 2. ex Concilio Toletano undecimo in confeſſione fidei,ubi expreſsè dicitur Perſonas divinas referri relationibus:& Concilio Florentino ſeſſ. 18. ubi Ioannes Theologus agens partes Latinorum, ait, apud omnes Doctores conſtare, ſolam in divinis relationem multiplicare Perſonas.

Probatur 3. ex S. Auguſtino libro 5. de Trinit. cap. 5. ubi dicit Patrem & Filium non appellari ſecundum ſubſtantiam, id eſt, ſecundùm eſſe abſolutum, ſed ſecundùm eſſe relativum : nec Patrem dici ad ſe,ſed ad Filium; nec filium ad ſe ſed ad Patrem.

Probatur 4.hâc ratione : Divinæ Perſonæ diſtinguuntur inter ſe realiter, ut de fide eſſe ſuprà dictum eſt : Atqui non diſtinguuntur per eſſentiam, cùm hæc una eademque ſit in tribus Perſonis.Ergo per reales relationes; cùm nullum aliud diſtinctionis fundamentum in illis reperiri poſſit

Dicendum 2. eſſe quatuor relationes reales in Divinis,nec plures, nec pauciores; ſcilicet Paternitas,& Filatio, Spiratio activa,& Spiratio paſſiva. Ita S.Thom.quæſt.28. art.4.& communiter omnes cum eo Theologi.

Probatur hâc ratione, quâ utitur S.Thom. Omnis origo & proceſſio realis unius ab altero, exigit neceſſario duos reſpectus oppoſitos; quorum unus ſit procedentis ad principium, à quo procedit; alter ipſius principij ad id, quod ab illo procedit. Ergo, cùm in divinis duæ ſint proceſſiones (ut ſectione præcedenti dictum eſt) ſequitur eſſe quoque quatuor relationes reales : unam, quæ eſt Patris ad Filium; & vocatur Paternitas: alteram, quæ eſt Filij ad Patrem; & vocatur Filiatio : tertiam, quæ eſt Patris & Filij tanquam unius principij ad Spiritum ſanctum, & vocatur Spiratio activa : quartam denique, quæ eſt Spiritus ſancti ad Patrem & Filium, & vocatur Spiratio paſſiva.

3 Dicendum 3. relationes in divinis diſtingui inter ſe realiter. Ita S. Thom. art. 3.

Probatur 1. ex Concilio Toletano undecimo in confeſſione fidei, ubi dicitur in relatione cerni numerum Perſonarum, hoc eſt, ideò tres Perſonas in divinis realiter inter ſe diſtingui, quia inter ipſas, relationes aliquæ reales inveniuntur : unde infertur etiam relationes ipſas realiter inter ſe diſtingui : cùm quidquid realiter diſtinguit unum ab alio, debeat eſſe realiter diſtinctum à reali diſtinctivo illius.

Probatur 2. ex eo quod dicit Boëtius libro de Trinit.quòd ſubſtantia in divinis continet unitatem; relatio verò multiplicat Trinitatem : unde ſequitur quòd ſi relationes illæ non diſtinguerentur ab invicem realiter,non eſſet in divinis Trinitas realis, ſed rationis tantùm,ſeu per ſolam mentis operationem, quod Sabellianam hæreſim redoleret.

Probatur inſuper ex eo quod dicit S. Thomas loco cit. ea diſtinguuntur inter ſe realiter, inter quæ realis oppoſitio invenitur. Atqui inter relationes divinas talis oppoſitio invenitur; cùm rationi relationis cujuſlibet ſit, ut inter terminos relativos ſit oppoſitio relativa, alioquin nec eſſet relatio. Ergo relationes divinæ inter ſe realiter diſtinguuntur.

Obſervandum eſt tamen ſpirationem activam, quamuis realiter à ſpiratione paſſiva diſtinguatur, nullomodò diſtingui à paternitate aut filiatione. Tùm quia ſecundùm axioma commune Theologorum, in divinis omnia unum ſunt, niſi ubi obviat oppoſitio relativa. Tùm etiam quia (ut definitum eſt in Concilio Lateranenſi cap. *Damnamus.* ſub Innocentio III.) in divinis non eſt quaternitas

ternitas rerum; eſſet autem, ſi activa Spiratio à Paternitate & Filiatione realiter ab diſtingueretur.

4 Dicendum 4. relationes divinas non diſtingui realiter ab eſſentiâ divinâ.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus fuit error Gilberti Porretani, qui (ut conſtat ex Concilio Rhemenſi ſub Eugenio III. & S. Bernardo Serm. 80. in Cant.) aſſerebat relationes divinas ab eſſentiâ divinâ diſtingui realiter, eſſeque illi velut aſſiſtentes & affixas; quod etiam teſtatur S. Thomas ſup. art. 2.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ fidei probatur 1. authoritate ipſius Concilij Rhemenſis, in quo ut refert Baronius tom 12. ad ann. 1148. præfatus error, præſente & præſidente ipſo Eugenio ſummo Pontifice, damnatus eſt: & in confeſſione fidei art. 3. expreſsè definitum eſt, nullas eſſe in Deo relationes, quæ non ſint ipſe Deus.

Probatur 2. authoritate SS. Patrum, quos Magiſter ſententiarum fusè citat lib. 1. diſt. 8. art. 31. & præſertim S Bernardi, qui ex profeſſo in loco ſuprà citato veritatem hujus aſſertionis, tanquam fide divinâ credendam, contra præfati Gilberti errorem propugnat.

Probatur 3. hâc ratione: ſi aliqua eſſet inter eſſentiam divinam, & relationes diſtinctio, ſequeretur aliquam eſſe in Deo compoſitionem, cùm in eo plures inter ſe realiter diſtinctæ res reperirentur: quod omnimodæ ejus ſimplicitati abſolutè repugnat.

5 Dices, inde ſequitur relationes illas inter ſe realiter non diſtingui: quæ enim ſunt eadem uni tertio ſunt eadem & inter ſe, ut refert axioma Philoſophorum: Atqui relationes illæ ſunt idem realiter cum eſſentiâ divina: Ergo etiam & inter ſe.

Reſpondetur dictum axioma verum eſſe in rebus creatis, & finitis, falſum in præſenti myſterio, quod nec Ariſtoteles novit nec ullus ethnicorum Philoſophorum cognoſcere naturaliter potuit: proindeque, illo non obſtante, verum eſſe id quod fides docet, Deum eſſe verè unum in eſſentia, trinum in perſonis: divinamque eſſentiam ob infinitatem ſuam identificare ſibi omnia, cum quibus nullam habet oppoſitionem, ac proinde omnes divinas relationes: cum tamen hæ ſibi mutuò identificari nequeant, ob realem, quam ad invicem habent, oppoſitionem.

SECTIO V.

An ſint admittendæ aliquæ notiones in Perſonis divinis, & quæ?

1 PER notiones hîc intelligimus proprietates quaſdam perſonales, & veluti notas, quibus Perſonæ divinæ inter ſe diſtinguuntur in ordine ad noſtrum intellectum. Circà quæſtionem igitur propoſitam,

Dicendum 1. aliquas notiones in divinis eſſe admittendas. Ita S. Thomas quæſt. 23. art. 2. & poſt illum communiter omnes Theologi.

Conſtat 1. ex S. Auguſt. libro 5. de Trinit. cap. 6. ubi ait aliam eſſe notionem, quâ Pater æternus intelligitur ut genitor: aliam, quâ dicitur ingenitus: prioremque ei competere relativè ad Filium: poſteriorem verò abſolutè in ordine ad ſeipſum. Et ex S. Baſil. ep. 43. ubi vocat notionem, propriam Perſonæ formam & notam, vel caracterem, ſeu ſignum diſtinctivum: & dicit illas notiones eſſe neceſſarias, ut de Trinitatis myſterio inconfuſa cognitio habeatur.

Conſtat 2. ex eo quòd (ut rectè obſervat S. Doctor ſuprà) neceſſarium fuit notiones illas excogitare & admittere ad juvandam intellectus noſtri imbecillitatem: ut ſcilicet pro noſtro captu ac modulo, per inadæquatos conceptus de Perſonis divinis loqui myſteriumque Trinitatis aptè & diſtinctè explicare poſſemus, ut ex ſequentibus patebit.

2 Dicendum 2. quinque tantùm notiones admittendas eſſe in divinis; ſcilicet Innaſcibilitatem, Paternitatem, Filiationem, Spirationem activam, & Spirationem paſſivam.

Ita S. Thomas ſuprà art. 3. & communiter omnes Theologi, qui ſic illas probant, ſimul & explicant. Tot dantur notiones in divinis, quot haberi poſſunt ex his duobus reſpectibus (*à quo alius, & qui ab alio*) quia penes eos eſt omnis diſtinctio divinarum Perſonarum. Atqui hi duo reſpectus ſolummodò nobis ſuggerunt quinque notiones nunc enumeratas. Quod conſtat inductione factâ per modos, quibus Perſonæ divinæ innoteſcunt.

Pater enim tripliciter innoteſcit 1. ex eo quòd à nullo eſt, cùm ſit ipſe principium ſine principio: unde exiſtit (Innaſcibilitas) 2. ex eo quòd alius eſt ab eo per generationem: unde exiſtit (Paternitas.) 3. ex eo quòd alius eſt ab eo per Spirationem, unde exiſtit (communis Spiratio activa.)

Similiter Filius dupliciter innoteſcit 1. ex eo quòd ipſe eſt ab alio per generationem, unde exiſtit (Filiatio.) 2. ex eo quòd ab ipſo eſt alius per Spirationem, unde exiſtit (activa Spiratio) quæ illi communis eſt, imò formaliter eadem ac in Patre: Ac proinde ſuprà numeratæ notiones ſunt tantùm quatuor.

Reſtat Spiritus ſanctus, qui non innoteſcit per hoc, quòd alius ſit ab ipſo; cùm nullam producat Perſonam, ſed tantùm per hoc quòd ipſe eſt ab alio, idque per Spirationem; unde exiſtit propria ipſius notio, nempe (Spiratio paſſiva.) Ex quibus facile eſt colligere ſupradictas quinque notiones.

3 Obſervandum eſt autem, ex illis quinque notionibus quatuor eſſe relationes; ſcilicet Paternitatem, Filiationem, Spirationem activam, & Proceſſionem ſeu Spirationem paſſivam. Nam Innaſcibilitas non eſt relatio; ſed potiùs negatio relationis, ſeu

 pro

productionis paſſivæ ab altero. Eandem verò rem poſſe ſimul dici & relationem & notionem: relationem, quatenùs eſt ratio referendi unam Perſonam ad aliam:notionem,quatenùs eſt ratio dignoſcendi unam Perſonam ab aliâ.

Quæres cur non ponatur ſexta notio,quâ deſignetur nullam Perſonam à Spiritu ſancto produci;ſicut in Patre ponitur Innaſcibilitas, ut oſtendatur illum ab aliâ Perſonâ non produci?

Reſpondetur talem notionem non eſſe in Spiritu ſancto neceſſariam. Non enim quælibet negatio debet inter notiones numerari, ſed ea ſolùm,quæ aliquam perfectionem vel dignitatem exhibeat; cujuſmodi eſt innaſcibilitas in Patre,quatenùs ſignificat Patrem eſſe principium totius Deitatis, nec ab alio ullo produci. Ex qua tamen Patris notione non ſequitur quòd Pater ſit aliis Perſonis excellentior: ſumma enim in omnibus ac perfectiſſima æqualitas eſt,propter ſimplicitatem eſſentiæ divinæ, quæ tribus Perſonis communis eſt, ſecumque illas prorsùs identificat. Plura ſuper hâc re videri poſſunt apud Magiſtrum ſententiarum lib.1.diſt.27.& 28. ubi & varias ſanctorum Patrum ſententias fuſiùs refert.

SECTIO VI.

* *Quot in divinis ſubſtantiæ, quot exiſtentiæ, quot item ſubſiſtentiæ, ſeu hypoſtaſes admittendæ ſunt.*

DE his nominibus variæ inter ſanctos Patres controverſiæ olim fuerunt, ob varias illorum acceptiones,de quibus non conveniebant, quamvis de eadem veritate fidei inter ſe convenirent. Nunc verò cum poſt priſcarum illarum controverſiarum elucidationem in diverſis Conciliis factam, de propria nominum illorum ſignificatione inter Doctores Catholicos certò conſtet, non erit difficile ad quæſtionem propoſitam reſpondere.

Atque in primis quod ſpectat ad nomen ſubſtantiæ, cùm tripliciter ſumi poſſit vel pro eſſentia cujuſque rei,vel pro eo quod ſubſtat accidentibus,vel denique pro eo quod per ſe, & non in alio tanquam in ſubjecto exiſtit.

Dicendum eſt, ſi nomen ſubſtantiæ ſumatur primo modo pro eſſentia, dici non debere in Deo eſſe tres ſubſtantias, ſed unam: unde S. Hieronymus Epiſt. ad Damaſ. dicendum aſſerit *in Deo tres perſonas eſſe, & unam ſubſtantiam.*

Si 2. modo ſumatur, pro eo quod ſubſtat accidentibus,cum in Deo nulla ſint accidentia,ſic etiam eo ſenſu dici non debere, in Deo eſſe ſubſtantiam, ſeu aliquid quod ſubſtet accidentibus.

Si denique tertio modo ſumatur pro eo quod per ſe exiſtit, & non in alio tanquam in ſubjecto, eo ſenſu dici poſſe tres perſonas divinas eſſe tres ſubſtantias, ut etiam admittit S. Auguſtinus lib. 7. de Trinit. cap. 6. cum unaquæque perſona per ſe exiſtat,& non in alio tanquam in ſubjecto; quamvis hic loquendi modus cum ſit minimè uſitatus, uſurpari non debeat, præſertim in Catechiſmis & inſtructionibus publicis, ne locus aliquis errori detur.

Quod ſpectat ad nomen exiſtentiæ, cùm exiſtere nihil aliud ſit, quàm eſſe actu in rerum natura, dicendum eſt admittendam eſſe unam exiſtentiam abſolutam communem tribus divinis perſonis, quâ ipſa divinitas exiſtit; nullas verò exiſtentias relativas admitti debere. Quòd admittenda ſit exiſtentia abſoluta in Deo, manifeſtum eſt, cùm exiſtentia actualis ſit de conceptu eſſentiali divinæ naturæ.Quod autem præter exiſtentiam abſolutam nullæ aliæ exiſtentiæ relativæ in Deo admittendæ ſint, quamvis aliqui Theologi contrarium ſentiant,probari nihilominus poteſt 1. authoritate ſancti Doctoris, qui 3. p. q.17. art. 2. ait tres perſonas divinas habere, *unum eſſe, ſeu exiſtere*, & q.8. de potentia art.2. ad 11. apertè docet *Deo non convenire niſi eſſe abſolutum, quo etiam relationes exiſtunt,neque illis convenire aliquod eſſe ſive exiſtere relativum.*

Probatur 2. hâc ratione, quod ſi in Deo præter exiſtentiam unam abſolutam eſſent præterea tres exiſtentiæ relativæ, eſſent quoque præter æternitatem unam abſolutam tres æternitates relativæ, ſimiliter præter immenſitatem abſolutam tres quoque immenſitates relativæ, & ſic de alijs ſimilibus attributis, quod tamen à communi ſanctorum Patrum & Doctorum Catholicorum loquendi modo abhorret.

Quod ſpectat denique ad ſubſiſtentiam, ſeu hypoſtaſim, obſervandum eſt ſecundum communem ſentiendi & loquendi modum Conciliorum & Patrum, idem eſſe ſubſiſtentiam Latinè quod eſt hypoſtaſis Græcè, & proinde non eſſentiam, aut ſubſtantiam ſed ſuppoſitum, ſeu perſonam ſignificare, cum hac tamen differentia, quòd ſecundum uſitatam nunc Theologorum acceptionem, nomen hypoſtaſis ſumatur pro ſuppoſito, ſeu perſona in concreto, nomen verò ſubſiſtentiæ pro forma illa, à qua ſuppoſitum denominatur ſubſiſtens.

Hac obſervatione ſuppoſitâ, dicendum eſt tres eſſe in divinis hypoſtaſes,tres item ſubſiſtentias relativas, nullam verò ſubſiſtentiam abſolutam quæ tribus perſonis communis ſit.

Quòd ſint tres in divinis hypoſtaſes, manifeſtum eſt, cùm ſint tres perſonæ, & nomina hypoſtaſis & perſonæ pro eodem ſumantur.

Quòd ſint tres ſubſiſtentiæ relativæ, non verò una abſoluta, hinc patet,quòd ſubſiſtentia eſt ultimus terminus naturæ conſtituens perſonam; ſed in Deo non datur una perſona abſoluta, ſed tres relativæ, ergo nec dari debet una ſubſiſtentia abſoluta, ſed tres ſubſiſtentiæ relativæ.

Dicet aliquis,eſſentia divina etiam ut præciſa à perſonis, cum ſit infinitè perfecta, debet habere omnem perfectionem, ergo & ſubſiſtentiam. Reſpondetur eſſentiam divinam ut eſſentia eſt,quamvis

in

in omni genere perfectionis infinita ſit, non requirere aliam perfectionem infinitam quàm in ratione eſſentiæ, quam etiam habet eo ipſo quo identificat ſibi realiter omnia attributa, & omnes perfectiones tam abſolutas, quàm relativas; non verò requirere ut in conceptu ſuo formali includat ſubſiſtentiam, quæ perſonæ convenit & non eſſentiæ.

CAPUT II.
De Perſonis divinis in particulari.

SECTIO I.
Quænam nomina primæ in divinis Perſonæ propriè conveniant.

1 EX varijs nominibus, quæ primæ in divinis perſonæ convenire poſſunt, tria ſunt præcipua, de quibus hîc nobis agendum eſt.

Primum eſt nomen ingeniti: cùm enim propria primæ perſonæ notio (ut ex antedictis conſtat) ſit Innaſcibilitas, ex illâ derivatum eſt nomen Innaſcibilis ſive Ingeniti, quod apud ſanctos Patres ad primam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam deſignandam adhibetur. Quo quidem nomine non aliud ſignificare voluerunt quàm primam illam perſonam à nullo alio principio eſſe productam, in quo diſtinguitur à duabus alijs, quæ aliquod ſuæ productionis principium agnoſcunt. Vnde ſanctus Baſilius lib. 4. contra Eunomium ex hâc appellatione ingeniti, argumentum ducit ad probandum ſecundam Trinitatis perſonam non eſſe factam aut creatam, ſed eſſe genitam: quia ſcilicet fruſtrà alioquin Pater ingenitus appellaretur, ſi nulla eſſet perſona genita; cum quâ comparatus dici poſſet ingenitus: ac potiùs increatus quàm ingenitus dici deberet.

2 Secundum eſt nomen Patris; quod quidem Patris nomen,

Si ſumatur in ordine ad creaturas, non eſt perſonæ nomen, ſed eſſentiæ; proindeque non ſolùm primæ, ſed etiam aliis duabus perſonis convenit. Eo namque ſenſu Paternitas in Deo ſignificat ejus bonitatem & providentiam erga creaturas, præſertim rationales; quatenùs illas creat, conſervat, gubernat, &c. quæ actiones creandi, conſervandi, gubernandi, &c. communes ſunt toti Trinitati, cùm ſint actiones ad extrà: Deus autem ad extrà non operatur ut trinus, ſed quatenùs unus eſt: unde Chriſtus Dominus S. Matth. 23. dicit; *unus eſt Pater veſter, qui eſt in cœlis.* Et c. 6. jubet nos ita orare: *Pater noſter qui es in cœlis* ubi nimirùm dictio *Pater*, ex communiori Theologorum ſententiâ ſumitur eſſentialiter, ſimulque refertur ad tres perſonas, non autem ad ſolum Patrem.

Si verò nomen Patris ſumatur in ordine ad internam generationem; tunc ſoli primæ perſonæ competit. Quod patet ex varijs Scripturæ locis ſuprà citatis & adhuc infrà citandis, & ex omnibus fidei ſymbolis, in quibus Eccleſia profitetur primam in divinis perſonam verè & propriè eſſe, & dici Patrem: nullique alteri perſonæ hoc nomen eo ſenſu acceptum competere. Vnde S. Athanaſ. in ſymbolo ſuo; *unus ergo Pater, non tres Patres.* Et S. Cyrillus Alexand. lib. 11. in Ioan. explicans illa verba S. Ioan. cap. 17. (*Pater, manifeſtavi nomen tuum hominibus*) ſic loquitur; *Manifeſtavit nomen Patris Filius, quatenùs in eam notionem ac ſinceram contemplationem nos induxit; ut intelligeremus, non ſolùm Deum illum eſſe revera* (*id enim & ante Chriſti adventum vulgò prædicabatur per Scripturam divinam*) *ſed hoc inſuper, præter quàm quòd Deus eſt, eundem quoque eſſe non emētitâ appellatione Patrē, qui in ſeipſo & ex ſeipſo proprium habet fœtum cum naturâ ſuâ concurrentem atque æternum:* & paulò poſt ſubjungit, nomen Patris magis illi convenire quàm nomen Dei: *Hoc enim dignitatis*, inquit, *illud ſubſtantivæ proprietatis notionem continet.*

3 Tertium eſt nomen Principij, quod quidem duplici modo poteſt ſimiliter conſiderari, vel ad extrà, & ſecundùm reſpectum ad creaturas; vel ad intrà, & ſecundùm actiones immanentes. Priori modo eſt nomen eſſentiale, tribus perſonis conveniens eodem modo, quo ſuprà de nomine Patris dictum eſt. Poſteriori verò eſt notionale, quod primæ & ſecundæ perſonæ convenit, ſed præſertim primæ. Et quidē quòd Patri & Filio conveniat, Patet ex Concilio Florentino ſeſſ. ult. & ex Concilio Lugdunenſi ſub Gregorio X. capit. unico, de ſumma Trinitate: ubi vocabulum Principij dicitur commune Patri & Filio ad intrà, quatenus ambo ſimul producunt Spiritum ſanctum. Quòd autem præſertim, ac potiſſimùm perſonæ Patris hoc nomen Principij conueniat, patet ex eo quòd ſolus Pater ſit principium ſine principio, ſolus ſimul producens & improductus, & à Sancto Auguſtino lib. 4. de Trinitate cap. 20. & Sancto Athanaſio oratione contra Gregales Sabellij vocatur *Principium totius Deitatis:* non quòd ipſa Deitas ab ipſo procedat; hoc enim dicere eſt hæreticū & damnatum in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 2. ſed quia eſt principium aliarum perſonarum, in quibus eſt tota Deitas, & quibus totam Deitatem ipſe communicat.

4 Quæres, an ſicut Pater dicitur principium, ſic etiam poſſit dici cauſa Filij, & Spiritus ſancti? item, an poſſit dici author ipſius Filij & Spiritus ſancti?

Reſpondetur quod ſpectat ad nomen cauſæ apud Latinos, vſum illius nominis non eſſe admittendum, quamvis apud Græcos Patres nonnunquam nomen cauſæ & principij in divinis indifferenter ſumptum reperiatur.

Ratio eſt, quia hoc nomen cauſæ, ſecundùm communem acceptionem, importat diverſitatem ſubſtantiæ, & dependentiam unius ab altero, ac proinde quandam prioritatem & poſterioritatem naturæ,

naturæ, præſertim ſi ſermo ſit de cauſâ efficiente, qualis eſſet Pater reſpectu aliarum perſonarum; cùm nec cauſæ materialis, nec formalis nec finalis rationem habere poſſet. Quod autem ſpectat ad nomen authoris, reſpondet S.Auguſt. lib.3. contra Maximinum cap.14. *Si propterea Deum Patrem Deo Filio dicis authorem, quia ille genuit, iſte genitus eſt: quia iſte de illo eſt, non ille de iſto; fateor & concedo; ſi autem per nomen authoris minorem vis facere Filium, Patremque majorem, nec ejuſdem ſubſtantiæ Filium cujus eſt Pater, deteſtabor & reſpuam.*

SECTIO II.

Quid Fides Catholica de ſecundâ ſanctiſſimæ Trinitatis perſonâ credendum proponat.

1 LOQUIMUR hîc tantùm de iis quæ ad rectam & veram ſanctiſſimæ Trinitatis notitiam pertinent, de myſterio Incarnationis ſuo poſteà loco acturi.

De ſecundâ igitur ſanctiſſimæ Trinitatis perſonâ, catholica fides quinque præſertim veritates docet credendas. Prima eſt, eſſe verum & naturalem Dei Patris Filium. Secunda, eſſe Patri conſubſtantialem. Tertia, eſſe Patri coæternum. Quarta, eſſe Patri per omnia æqualem. Quinta, eſſe verè ac propriè unum cum Patre Deum.

His quinque veritatibus oppoſita fuit olim hæreſis Arrij, qui (ut conſtat ex S.Athanaſio variis in locis, ac præſertim in libro de Synodis, & ex quodam opuſculo quem ipſe Arrius edidit, inſcripſitque *Thalia*) dicebat Filium Dei, nec Deum eſſe, nec genitum ex ſubſtantiâ Patris, nec proinde ipſi conſubſtantialem; ſed eſſe creaturam, non ab æterno, ſed in tempore, ante alias tamen creaturas productam.

Hi errores ſeu potiùs blaſphemiæ refutantur, & veritates noſtræ fidei probantur ſigillatim eo ordine, quo ſuprà propoſitæ ſunt.

2 Prima quidem, quòd ſcilicet ſecunda perſona ſit verus & naturalis Dei Filius, probatur manifeſtè ex Scripturâ, Pſal. 2. ubi Deus Pater Filium alloquens, *Filius meus es tu*, inquit, *ego hodie genui te.* S.Matth.3. *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*: quæ verba ſic explicat S. Leo Papa hom. de Transfiguratione, *Hic eſt Filius meus, non adoptiuus, ſed proprius; non aliunde creatus, ſed ex me genitus.* S.Joan.3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret*: quòd ſi non eſſet naturalis, ſed adoptivus, unigenitus dici non poſſet; cùm plurimi alij ſint per adoptionem Filij.

3 Secunda veritas, nempè quòd ſit Patri conſubſtantialis, hoc eſt ejuſdem naturæ ſubſtantiæ cum ipſo, probatur ex his Chriſti Domini verbis, S.Joan.10. *Ego & Pater unum ſumus.* Quo quidem teſtimonio (ut rectè dixit S.Auguſt. tract. 36. in S.Joan.) ſimul liberamur ab erroribus Arrij & Sabellij, tamquàm à Scyllâ & Carybdi. Quòd enim dicit, *unum*, ſignificat unitatem eſſentiæ & naturæ, ac proinde conſubſtantialitatem, quam negabat Arrius. Quòd autem addit, *ſumus*, diſtinctionem indicat perſonarum, quam Sabellius inficiabatur. Hoc eodem teſtimonio uſus eſt S.Athan. ſerm. 4. contra Arrianos, & S.Hil. lib.7. de Trin.

Eadem veritas expreſsè definita eſt in Concilio Nicæno primo adverſus Arrium, ubi ex decreto Concilij, vox *conſubſtantialis*, in ſymbolo appoſita eſt: quod quidem ſymbolum in aliis poſteà Conciliis, unanimi Patrum conſenſu receptum eſt.

4 Tertia veritas, quod ſit Patri coæternus, probatur Mich. 5. *Egreſſus ejus ab initio à diebus æternitatis*, quæ verba S.Hieronymus in illum locum, & communiter alij SS. Patres de æternâ generatione Filij Dei interpretantur. Item S.Joan. 1. *In principio erat Verbum*, quo teſtimonio S.Auguſtinus in illum locum, & alij ſancti Patres uſi ſunt ad probandam contra Arrianos Verbi divini æternitatem.

5 Quarta veritas, ſcilicet quòd ſit Patri per omnia æqualis, probatur ex Apoſtolo ad Philipp. 2. ubi de Filio Dei loquens dicit, quòd, *cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*; hoc eſt (ut explicant S. Chryſoſtomus & S. Ambroſius in hunc locum) cùm eſſet eiuſdem naturæ & ſubſtantiæ cum Deo Patre, nihil ſibi arrogavit indebitum, cùm ſe exiſtimavit ipſi Deo Patri per omnia æqualem. Unde rectè S. Auguſtinus in Pſal. 116. cap. 14. *Quare*, inquit, *non eſt rapina? quia eſt natura.* Et lib. cont. Maximinum Arrianum, occurrens obiectioni Arrianorum dicentium Filium eſſe minorem Patre; quia totum quod erat, à Patre acceperat: *Non poteſt*, inquit, *is qui accepit, ei, qui dedit, eſſe inæqualis: quia hoc accepit, ut eſſet æqualis: nihil enim Patre minus habet ille, qui dicit: omnia, quæ habet Pater, mea ſunt.*

Quinta denique veritas, nimirum quòd Filius Dei ſit verè & propriè vnus cum Patre Deus; præterquàm quòd ex antè dictis evidenter ſequitur, probari inſuper poteſt ex variis Scripturæ locis, in quibus Filius Dei verè & propriè Deus vocatur. Iſa. 36. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, &c.* S. Joan. 20. *Reſpondit Thomas & dixit: Dominus meus & Deus meus.* Ad Rom. 9. *Ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula.* 1. Joan. 5. *Vt ſimus in vero Filio eius; hic eſt verus Deus.* Ex quibus locis & aliis ſimilibus, cùm conſtet Filium Dei eſſe verum Deum; ſequitur ut ſit unus & idem cum Patre Deus; cùm plures Dij nec ſint, nec eſſe poſſint.

6 Objiciebant Arriani: quando Filius genitus eſt, vel erat, vel non erat: ſi erat, quare genitus eſt, ſi non erat; ergo aliquando non fuit; ac proinde nec æternus, nec Deus eſt.

Reſpondetur cum S. Baſilio, non erat, antequam gigneretur; ſed erat, cùm gigneretur: ſemper autem genitus, ſemper igitur fuit? Unde ſanctus Auguſtinus

guſtinus ep.174. ad Paſcentium, *Semper gignit Pater, & ſemper naſcitur Filius.* Ratio eſt, quia Filius gignitur in æternitate, quæ eſt indiviſibilis, immutabilis, infinita, coëxiſtens omnibus partibus noſtri temporis: cùm ergò non poſſimus illam explicare, niſi per reſpectum ad noſtrum tempus; coëxiſtat autem toti noſtro tempori, fit ut rectè dicamus Filium ſemper genitum eſſe, & ſemper gigni: quamvis (ut rectè obſervat S. Auguſtinus lib.83. quæſtionum, q.37.) aptiùs dicatur, ſemper genitum eſſe, quàm ſemper gigni: nam, licet ſemper duret divinæ generationis actus: tamen ſemper etiam perfectus eſt & conſummatus. Et hæc eſt ratio, quare Chriſtus Dominus divinam ſuam generationem explicat per Verbum præteriti temporis. S. Joan. *Ego ex Deo proceſſi*: & nos in ſymbolo credimus genitum, non factum.

SECTIO III.

Ob quam rationem Filij proceſſio dicatur, & verè ſit generatio; Spiritus ſancti verò nec ſit, nec dici poſſit.

1 CUM certiſſimum ſit ex antè dictis Filij proceſſionem eſſe veram & propriè dictam generationem; ſi quidem ipſe procedens, eſt verus & propriè dictus Dei Filius, ex Deo Patre verè genitus, ut pluribus in locis ſacræ Scripturæ dicitur: Spiritûs ſancti verò proceſſionem, nec eſſe nec dici poſſe generationem; cùm Filius Dei, nec ſit, nec dici poſſit: Quærunt Theologi, quæ ſit huius differentiæ ratio.

Communis reſolutio ea eſt, quam affert S.Th. 1.p. qu.27. art.2. & lib.4. cont. Gentes c.10. ſcilicet, quòd generatio propriè dicta, eſt origo ſeu proceſſio viventis à vivente principio conjuncto ſecundùm ſimilitudinem naturæ: proceſſio autem filij talis eſt.

In primis enim eſt proceſſio ſeu origo viventis: quia Filius, non ſolùm eſt vivens, ſed eſt ipſa vita; unde 1. S.Joan. cap.1. vocatur *Verbum vitæ, & vita æterna, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.* Deinde eſt à principio vivente: quia Pater, qui per intellectionem notionalem eſt ejus principium, vitâ intellectuali perfectiſſimâ vivit: unde S.Ioan.5. dicitur quòd *Pater habet vitam in ſemetipſo*: & S. Matth. 16. Chriſtus dicitur *Filius Dei vivi.* Eſt etiam à principio conjuncto: Filius enim producitur ex ſubſtantiâ Patris, & cum illo unum eſt, ut ex dictis ſectione præcedenti conſtat. Denique eſt ſecundùm ſimilitudinem naturæ; quia Filius eſt perfecta & expreſſa imago Patris; unde vocatur ab Apoſtolo Hebr. 1. *Splendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus*; & Coloſſ. 1. vocatur *Imago Dei inviſibilis.*

2 Verùm iſta non ſolvunt difficultatem initio ſectionis propoſitam; proceſſio enim Spiritus ſancti æquè ac Filij, eſt origo viventis à vivente, ut per ſe patet: eſt etiam in ſimilitudinem naturæ; quia per omnia & Patri & Filio æqualis eſt, & cum illis unus Deus.

Multùm laborarunt ſancti Patres in hac difficultate ſolvenda; & varias excogitarunt rationes, cur Filij proceſſio ſit vera & propriè dicta generatio, Spiritus ſancti non ſit.

Omnium optima eſt, quam affert S. Aug. lib.9. de Trinit. c.12. ubi dicit, ideò Filium Dei vocari & eſſe propriè genitum, ſeu verè & propriè generari, eo quòd procedat per intellectionem, Spiritum ſanctum verò minimè, eo quòd procedat per voluntatem. Quæ ratio ut intelligatur,

3 Obſervandum eſt: quod quando intelligens ſeipſum intelligit: illud quod procedit per intellectionem, ex vi ſuæ proceſſionis procedit formaliter ſimile intelligenti: cùm intellectio habeat pro termino verbum internum, quod eſt ſpecies, ſeu ſimilitudo vel imago expreſſa rei intellectæ. Quod autem procedit per volitionem, non eſt formaliter vi ſuæ proceſſionis ſimile volenti: etſi volens ſeipſum velit: cùm volitio ſit voluntatis actio, quæ per ſe non exprimit ullam ſimilitudinem; ſed eſt potiùs propenſio & inclinatio quædam erga rem volitam, & amatam, juxta illud S.Auguſtini: *Amor meus, pondus meum; illo feror, quocumque feror.*

Unde fit ut, cùm Filius procedat à Patre per intellectionem, quâ Pater ſeipſum intelligit; vi proceſſionis illius formaliter ſit in natura ſimilis Patri; cùm ſit verbum ſeu ſpecies & imago expreſſa ipſius Patris: ideoque proceſſio ejus ſit vera & propriè dicta generatio. Cùm autem Spiritus ſanctus per volitionem & amorem procedat; inde fit, ut non ſit formaliter vi ſuæ proceſſionis ſimilis in naturâ, principio, à quo procedit; ſed tantùm materialiter, id eſt, quatenùs terminus ille productus per amorem Patris & Filij, identificatur cum eſſentia divina, quæ ob infinitatem ſuam identificat ſibi omnia quæ in Deo ſunt.

Cæterùm quamvis eâ ratione utcumque explicetur difficultas initio ſectionis propoſita, certior tamen diſtinguendi ratio non aliunde petenda eſt, quàm ex eo quod ipſa fides nobis apertè declarat, unicum & unigenitum eſſe in divinis Filium; illiuſque productionem proinde verè & propriè dici generationem, Spiritus ſancti verò productionem, nec eſſe, nec dici poſſe generationem; cùm ex eadem fide certum ſit illum nec eſſe, nec dici poſſe, Patris & Filij Filium; nec ab illis generari, ſed procedere. Quod conſtat tùm ex Scripturis antè relatis, tùm ex omnibus fidei ſymbolis, quibus Eccleſia Catholica utitur. Quare humiliter profiteri quiſque merito poteſt cum S. Damaſceno lib. 1. de fide cap.10. *Generationem à proceſſione differre compertum habemus; ſed quis differentiæ modus, ignoramus.* Et cum S. Auguſt. lib.3. cont. Maximinum, cap. 14. *Quid interſit inter naſci & procedere; inter illam gene*

generationem & hanc proceſſionem, diſtinguere neſcio, non valeo, non ſufficio: generationem illam quis enarrabit! & proceſſionem hanc quis enarrabit?

SECTIO IV.

Quo ſenſu ſecunda in divinis perſona vocetur Verbum.

1 INTER plura nomina, quæ præter ipſum nomen Filij, ſecundæ in divinis perſonæ variis in locis Scripturæ tribuuntur, unum eſt, quod aliquam explicationem requirere videtur: ſcilicet nomen Verbi. Circà quod quæri in primis poteſt, an Verbum in divinis ſit nomen perſonale proprium Filij. Verùm antequàm reſpondeatur,

Obſervandum eſt 1. Verbum hîc accipi pro conceptu intellectus, de cujus ratione eſt, quòd ab alio procedat.

Obſervandum eſt 2. magnum eſſe diſcrimen inter intelligere, & dicere in rebus ſpiritualibus: intelligere enim, importat ſolam habitudinem intelligentis ad rem intellectam; at verò dicere, importat principaliter habitudinem ad Verbum conceptum, ſeu ad terminum ipſius intellectionis: in illo nulla importatur originis ratio, in iſto verò maximè. His obſervatis,

Dicendum eſt, Verbum in divinis, propriè & ſtrictè loquendo, eſſe nomen perſonale proprium Filij.

Probatur 1. ex Scriptura. S.Joan.1. *Verbum caro factum eſt*, & aliis in locis.

Probatur 2. ex S.Aug. lib.6. de Trinit. cap.2. *Verbum ſolus Filius accipitur*, & lib. de hæreſ. c.11. Alogianos recenſet inter hæreticos, quod & facit S.Epiph. hæreſ.5. eo quòd negarent Verbum in Deo eſſe propriè Filium Dei.

Probatur 3. quia Verbum in divinis propriè & ſtrictè loquendo non eſt ipſum intelligere; ſed eſt aliquid productum, intelligendo, tanquàm imago & expreſſio rei intellectæ: At in divinis producere ſeu produci ab aliquo, pertinet ad rationem nominum perſonalium, cùm Perſonæ divinæ ſecundùm originem diſtinguantur: ideòque, licet tota ſanctiſſima Trinitas verè ſit intelligens & intellecta, una tamen perſona ſola eſt dicens quæ profert Verbum nempè Pater: & una ſola, ut Verbum dicta, nempe Filius: ut autem clariùs adhuc hoc intelligatur,

2 Notandum eſt duplex eſſe Verbum, unum exterius, quod ore profertur, & de illo hîc non agimus: alterum interius, quod mente concipitur, eſtque ipſius rei intellectæ expreſſa ſimilitudo. Ut enim docet S.Thomas 1.p. q.27. art.1. *Quicumque intelligit, ex hoc ipſo quod intelligit, procedit aliquid intra ipſum, quod eſt conceptio rei intellectæ, ex vi intellectiva proveniens, & ex ejus notitia procedens: quam quidem conceptionem vox ſignificat: & dicitur Verbum cordis, ſignificatum verbo vocis.* Sicut autem res alias, ſic etiam ſeipſam mens rationalis intelligere poteſt, & tunc producit in ſe quandam ſui ipſius expreſſam imaginem ex ſe natam, & in ſe immanentem.

Et eo modo quantùm poſſumus, concipere debemus Deum Patrem ab æterno ſeipſum intelligere & cognoſcere, ſeque intelligendo & cognoſcendo, ſui ipſius imaginem expreſſam intrà ſe producere, non quidem accidentalem, ut in nobis fit, ſed ſibi conſubſtantialem; quæ imago Verbum ejus eſt. Sicque ſecunda in Trinitate perſona verè & propriè Verbum eſt; & dici debet.

3 Quæres ex quarum rerum cognitione Verbum divinum procedat; Antequàm reſpondeatur,

Obſervandum eſt unicam numero in Deo eſſe cognitionem rerum omnium, nempe divinæ eſſentiæ, divinarum perſonarum, & creaturarum ſpectatarum, tàm quoad eſſentiam, quàm quoad exiſtentiam actualem; per eamque Verbum divinum procedere. Sed cùm hæc cognitio, ex qua Verbum procedit, ad illa omnia objecta terminetur; quæſtio eſt: utrum ad hoc ut procedat, neceſſe ſit per ſe & formaliter prædictam cognitionem ad illa omnia terminari; an potiùs ſit ſatis ad aliqua ſolùm terminari; reliquis, ad quæ terminatur, merè per accidens, & purè concomitanter ſe habentibus. Hâc obſervatione ſuppoſitâ,

Reſpondetur breviter, ex variis ſuper hâc re Doctorum ſententiis illam videri probabiliorem, quæ aſſerit, Verbum divinum procedere ex notitia illa, quâ Deus Pater ſeipſum, eſſentiamque divinam, omneſque ejus perfectiones necnon divinas perſonas, ac denique omnes creaturas poſſibiles cognoſcit.

Quod conſtat ex eo quòd Verbum divinum procedit ex notitia Patris nobiliſſima, ac perfectiſſima, qualis eſt, ſola comprehenſiva notitia eſſentiæ divinæ. Atqui comprehenſio eſſentiæ divinæ eſt cognitio eorum omnium, quæ tùm formaliter, tùm eminenter in ipſa continentur, cujuſmodi ſunt ea, quæ ſuprà enumeravimus. Ergo Verbum divinum ex præfata illorum omnium cognitione procedit. Unde rectè S. Auguſt. lib.15. de Trinit. c.14. *Deus Pater*, inquit, *non integrè, perfectéque ſeipſum dixiſſet, ſi aliquid eſſet minus in Verbo, quàm in ſeipſo.*

SECTIO V.

Quid Fides Catholica de tertiâ in divinis perſonâ credendum proponat.

1 OBSERVANDUM eſt hoc nomen (Spiritus ſanctus) duobus modis conſiderari poſſe. 1. Secundùm vim ſuæ ſignificationis, ut eſt nomen compoſitum ex duabus dictionibus: & ſic eſt nomen eſſentiale, commune omnibus Perſonis ſanctiſſimæ Trinitatis: quia Pater eſt verè Spiritus & verè ſanctus: ſimiliter & Filius 2. Prout & communi uſu, & accommodatione Eccleſiæ, ſanctorumque Patrum, eſt unicum nomen ex illis duobus conflatum; & tunc eſt proprium tertiæ perſonæ.

Quod

Quod conſtat ex communi uſu loquendi, tùm in Scripturis, tùm in Conciliis & apud SS. Patres: ubi cùm enumerantur divinæ Perſonæ, tertia illorum, nomine Spiritus ſancti deſignatur.

Quòd ſi quæras, cur tertia illa perſona ſic vocetur? Hanc rationem reddit S. Auguſtinus libro 15. de Trinit. cap.19. *Quia Spiritus ſanctus eſt communis ambobus, Patri ſcilicet & Filio: ideò id vocatur ipſe propriè, quod ambo communiter.* Accedit & alia ratio, quia ſcilicet procedit per actionem voluntatis: atqui ſanctitas propriè ad voluntatem ſpectat: nec enim dicitur quis ſanctus ab operatione intellectûs, ſed ſolùm voluntatis. Pari modo ſpirare, & ſpiritus, ſunt voces ſpecialiter ad voluntatem pertinentes; quatenùs ſpirare aliquando ſignificat vehementer amare, aut ardenter deſiderare; ut cùm vulgò dicimus, aliquem ſpirare vindictam aut cædes: contrà verò ſanctos viros ſpirare charitatem, pietatem, &c. Et ſic peculiari jure ac titulo tertia in divinis perſona rectè nuncupatur Spiritus ſanctus, quia per operationem voluntatis procedit.

2 Hâc obſervatione ſuppoſitâ, de tertiâ illâ perſonâ, ſeu de Spiritu ſancto, tres præſertim veritates Fides Catholica credendas proponit. Prima eſt, illum eſſe verum Deum, Patri & Filio conſubſtantialem, & per omnia æqualem. Secunda, à Patre & Filio procedere. Tertia denique, procedere à Patre & Filio, tanquam ab unico principio.

Primæ veritati oppoſitus fuit error Macedonij & ejus aſſeclarum, qui (ut refert Sozomenus lib. 4. cap. 26.) aſſerebant Spiritum ſanctum non eſſe Deum, ſed aliquam ſubſtantiam ſpiritalem, ſuperiorem omnibus Angelis, creatam à Patre, per Filium. Qui error fuit etiam Arrij, qui ſicut Filium ita etiam Spiritum ſanctum creaturam dicebat, teſte S. Epiphanio hæreſi 69.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ fidei probatur 1. authoritate Scripturæ 1. S. Joan. 5. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres unum ſunt.* Quæ verba clariſſimè indicant unitatem ſubſtantiæ & divinitatis in Spiritu ſancto, & aliis perſonis divinis. S. Matth. cap. ult. Chriſtus præcipit credentes baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs ſancti: Sacramenta autem conferri non debent, niſi nomine & authoritate veri Dei, qui ſolus eſt author & largitor gratiæ. S. Marc. 3. ubi dicitur cætera peccata hominibus dimitti: peccata autem in Spiritum ſanctum non remitti, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Denique Act. 5. ſanctus Petrus increpans Ananiam, quòd mentitus eſſet Spiritui ſancto, addit poſteà illum non eſſe mentitum hominibus, ſed Deo.

Probatur 2. authoritate univerſalis Eccleſiæ, quæ in Symbolo Apoſtolorum profitetur ſe credere in Spiritum ſanctum, æque ac in Patrem & Filium. Et in Concilio Conſtantinopolitano, in quo Macedonij hæreſis proſcripta fuit, in ſymbolo Fidei dicitur: *Credo in Spiritum ſanctum Dominum, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & glorificatur.* Et in Symbolo S. Athanaſij dicitur: *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus; & Patris, & Filij, & Spiritûs ſancti una divinitas, æqualis gloria, &c.*

Probatur 3. ex unanimi conſenſu SS. Patrum, qui libris integris Spiritûs ſancti divinitatem contra hæreticorum blaſphemias propugnaverunt: ut S. Baſilius, S. Ambroſius, & S. Auguſtinus paſſim in libris de Trinitate præſertim lib. 1. cap. 6. & alij communiter omnes.

3 Secundæ veritati oppoſitus eſt error Græcorum, aſſerentium Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere.

Refellitur, & veritas noſtræ fidei (ſcilicet quod Spiritus ſanctus non tantùm à Patre, ſed etiam à Filio procedat) probatur 1. authoritate Scripturæ, in quâ variis in locis dicitur Spiritus ſanctus mitti & dari à Filio, ut S. Joan. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre:* Atqui miſſio in divinis perſonis denotat proceſſionem, ut explicant SS. Patres, S. Greg. hom. 26. in Evang. *Miſſio*, inquit, *Spiritûs ſancti, & ejus proceſſio de Patre & Filio.* Et S. Hilar. lib. 8. de Trinit. *Spiritus ſanctus mittitur à Filio, quia eſſe ab illo accipit.* Et cap. 16. S. Joan. Chriſtus Dominus loquens de eodem Spiritu ſancto: *Ille, inquit, me clarificabit, quia de meo accipiet:* quem locum de Spiritûs ſancti proceſſione intellexit S. Ambroſius lib. 2. de Spiritu ſancto: & S. Aug. tr. 99. in S. Joan. cap. 12.

Probatur 2. ex Concilio Epheſino, in quo lecta & recepta fuit Epiſtola S. Cyrilli ad Neſtorium tom. 1. cap. 14. in eâ autem Epiſtolâ manifeſtè dicitur Spiritum ſanctum à Patre & Filio procedere. Et in Concil. Chalced. actione 5. in quâ eadem Epiſtola S. Cyrilli recipitur & confirmatur. Ac denique in Concil. Florent. ſeſſ. 7. & 24. in quo eadem veritas ſimpliciter & abſolutè definita fuit, conſentientibus ſimul Latinis & Græcis, tametſi poſteà infæliciter Græci ab hâc fide defecerint.

Probari 3. poteſt ex SS. Patribus, ut S. Baſil. lib. 3. cont. Eunomium, S. Chryſoſt. hom. 4. de ſymbolo, S. Greg. Nyſſeno Epiſt. ad Ablabium, & pluribus aliis, qui unanimiter id docent, & quorum doctrina fusè in præfato Concilio Florentino declaratur.

Tertia denique veritas, ſcilicet quòd Spiritus ſanctus à Patre & Filio tanquam ab unico principio procedat,

Probatur 1. authoritate Concilij generalis Lugdunenſis cap. unico de ſummâ Trinitate & Fide Catholicâ: ubi expreſsè definitum eſt, Spiritum ſanctum eſſe à Patre & Filio, non tanquam duobus principiis, ſed tanquam unico principio, nec duabus ſpirationibus, ſed unâ. Item Concilij Florentini

ſeſſ. ultimâ in litteris unionis dicitur Spiritum ſanctum à Patre & Filio, tanquam uno principio, & unicâ ſpiratione procedere.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. 5. de Trinit. c. 14. ubi ſic loquitur: *Sicut Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt unus Creator, & unus Dominus: ita Pater & Filius ſunt unicum Spiritus ſancti principium, non duo principia.* Eodem etiam modo loquitur S. Hilarius lib. 4. de Trinit. & S. Anſelmus lib. de proceſſione Spiritus ſancti cap. 10.

Probatur 3. ratione: ſi quidem in divinis omnia unũ ſunt, ubi non obſtat oppoſitio relativa: Atqui inter Patrẽ & Filium, quatenùs ſpirãt, nulla eſt ejuſmodi relativa oppoſitio, ut per ſe patet: Ergo, &c.

4 Obſervandum eſt, quòd, quamvis rectè dici poſſit Spiritum ſanctum procedere à duobus vim ſpirandi habentibus, ac proinde eſſe duos ſpirantes; quia ſcilicet, procedit à duabus diſtinctis perſonis, Patre ſcilicet & Filio: non tamen ideò dici poteſt eſſe duos ſpiratores.

Ratio hujus diſcriminis eſt, quòd adjectiva nomina plurali numero efferri poſſunt, quoties diverſa ſunt ſuppoſita, quamvis non ſint diverſæ formæ: ſubſtantiva verò multiplicari non debent, niſi & forma, quam ſignificant, multiplicetur. Itaque rectè dicimus duos habentes vim ſpirandi, vel duos ſpirantes adjectivè; quia ſunt duæ perſonæ; ſed non dicimus duo principia nec duos ſpiratores ſubſtantivè: quia unica eſt veluti forma, & una virtus, per quam ſpirant.

Dices S. Hilarium lib. 1. de Trinit. vocare Patrem & Filium authores Spiritus ſancti, proindeque eodem modo dici poſſe ſpiratores.

Reſpondetur apud SS. Patres quibuſdam in locis ſenſum potiùs illorum attendi debere, quàm verba. Quamvis enim nonnumquam nomina ſubſtantiva pro adjectivis uſurpent ad hoc myſterium explicandum; nihilominus ſubſtantiva illa modo adjectivo intelligi debent, ut de S. Hilario docet S. Thom. q. 36. a. 4. ad 7.

SECTIO VI.

Quo ſenſu Spiritus ſanctus vocetur amor.

1 AD uberiorem cognitionem eorum quæ dè Spiritûs ſancti proceſſione dicta ſunt, conferre poteſt explicatio hujus nominis, quod paſſim in Scripturis & apud SS Patres reperitur, quo Spiritus S. vocatur amor. Quod ut diſtinctiùs intelligatur

Prænotandum eſt hoc nomen (Amor) in divinis duplici modo ſumi poſſe. 1. eſſentialiter, pro illo amore, quo tres perſonæ divinæ diligunt. 2. Notionaliter, idque vel activè, ſcilicet pro amore notionali productivo, quo Pater & Filius producunt Spiritum ſanctum; vel paſſivè, pro amore notionali producto, & tunc eſt nomen perſonale ſolius Spiritus ſancti proprium.

Quoniam verò ea quæ ad voluntatem ſpectant in divinis, magis adhuc nos latent, quàm ad intellectum; ideò juvabit ea quæ ad amorem illum divinum productum pertinent, ex analogiâ productionis Verbi divini, paucis hîc explicare.

Sicut igitur dum Pater ſeipſum in eſſentiâ ſuâ contemplatur, verbum mentis exprimit; & ſic Filium generat. Ita dum Pater & Filius ſe in unitate eſſentiæ diligunt, affectus voluntatis, qui eſt utriuſque amor, ſimul ab utroque exprimitur; ſicque Spiritus ſanctus producitur.

Item ſicut intelligere convenit Filio, non ſecùs ac Patri; ſed conceptum efformare; ſeu verbum dicere, ſoli Patri: Ita amare Spiritui ſancto convenit, non ſecùs ac Patri & Filio; ſed affectum exprimere, & amorem ſpirare, ſoli Patri & Filio.

Item ſicut verbum divinum, ſeu Filius ex cognitione eſſentię divinæ, ejuſque perfectionũ omnium, nec non trium perſonarum divinarum, ac denique omnium creaturarum poſſibilium, procedit: Sic amor divinus, ſeu Spiritus ſanctus ex ejuſdem eſſentiæ divinæ perfectionum, perſonarum creaturarumque omnium poſſibilium dilectione procedit. Nec enim minùs perfecta debet eſſe actio amandi, per quam producitur Spiritus ſanctus; quàm actio intelligendi per quam gignitur Filius: quare ſicut iſta (ut ſuperiùs dictum eſt) ad omnia intelligibilia; ſic & illa ad omnia diligibilia extendi debet.

2 Ex his patet, quo ſenſu intelligi debeat id quod docet S. Thomas quæſt. 37. art. 2. cùm dicit Patrem & Filium diligere ſe Spiritu ſancto: hoc enim verè & propriè dicitur, ſi verbum (diligere) ſumatur notionaliter, prout ſignificat ſpirare amorem: quia ſcilicet Pater & Filius relativè notionaliter diligunt ſe invicem Spiritu ſancto, tanquam dilectionis ſuæ termino & amore producto. Unde S. Auguſt. lib. 6. de Trinit. cap. 5. dicit quòd Spiritus ſanctus eſt, *Quo genitus à generante diligitur, genitoremque ſuum diligit.* Et eodem ſenſu Syneſius hymno 4. vocat Spiritum ſanctum *Centrum genitoris & geniti.* Et appoſitè S. Bernardus ſerm. 8. in Cant. ſuper illa verba, *Oſculetur me oſculo oris ſui:* Si, inquit, *rectè Pater oſculans, Filius oſculatus accipitur; non erit abs re Spiritum ſanctum oſculum intelligi, ut potè qui Patris & Filij imperturbabilis pax ſit, gluten firmum, individuus amor, indiviſibilis unitas.*

SECTIO VII.

Quâ ratione perſona una in divinis mitti dicatur ab aliâ.

1 CERTUM eſt ex Scripturis ſecundam & tertiam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam mitti. Et quidem de Filio conſtat ex S. Mat. cap. 15. *Non ſum miſſus niſi ad oves quæ, &c.* Et S. Joan. 6. *Miſit me vivens Pater. &c.*

De ſpiritu ſancto etiam S. Ioan. 14. *Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo?* &c. 15. *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis.*

Cùm igitur hoc verum ſit, quæritur, quâ ratione Perſona divina dici poſſit mitti ab aliâ?

Pro-

Pro cujus reſolutione nihil aptiùs afferri poteſt, quàm id quod docet S. Thomas 1. p. q.43. ubi divinæ miſſionis rationem ſic explicat. Duo in ratione miſſionis importantur; quorum unum eſt, habitudo miſſi ad principium, à quo mittitur: aliud eſt habitudo miſſi ad terminum, ad quem mittitur. Eſt autem habitudo miſſi ad eum à quo mittitur, quædam ab ipſo proceſſio, idque vel per imperium; ut cùm ſervus à Domino mittitur; vel per conſilium, ut ſi Rex dicatur mitti à conſiliariis ad ineundum bellum; vel ſecundùm originem, ut cùm flos emittitur ab arbore. Habitudo verò miſſi ad terminum ad quem mittitur, eſt, ut aliquo modo ibi eſſe incipiat, itaut vel abſolutè ibi incipiat eſſe, quia nempè ibi anteà omnino non erat; vel incipiat ibi aliquo modo eſſe quo priùs non erat. Miſſio igitur divinæ Perſonæ convenire poteſt, tùm quatenùs importat ex una parte proceſſionem originis à mittente; tùm ſecundùm quod importat ex alia parte novum modum exiſtendi in alio: ſic Filius dicitur à Patre miſſus in mundum; quia ab ipſo Patre procedens, incœpit in mundo eſſe per carnem aſſumptam, quamvis anteà in mundo eſſet (juxta illud S. Joan. *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt*) non tamen eo modo quo cœpit eſſe per Incarnationem.

2 Ex dictis intelligi poteſt 1. quod licet inter creaturas, miſſio aliquam importet minorationem in eo qui mittitur ab alio; proindeque tollat æqualitatem perfectionis inter utrumque, in divinis tamen nullam inferre inæqualitatem inter perſonam miſſam & mittentem: quia fit ſolùm ſecundùm proceſſionem originis, abſque ullâ prioritate aut poſterioritate durationis vel cauſæ.

Ubi obiter obſervandum eſt quod, cùm novus ille modus, quo divina perſona miſſa dicitur eſſe, ubi anteà non erat, fit ſecundùm aliquam operationem ad extrà, quâ aliquid efficit in creatura: nihil autem in creatura operetur, niſi per entitatem ſuæ naturæ, quam accepit à perſona mittente, ſeu producente: hinc fit ut habeat ab ipſa, quòd aliquid efficiat in creatura: Et ſic, cùm novo modo incipit eſſe, ubi non erat, jure ac merito illuc à perſona producente mitti cenſeatur.

Intelligi poteſt 2. quod, quamvis omnes divinæ perſonæ dici poſſint venire ad nos, juxta illud S. Joan. 14. *Ad eum veniemus, & manſionem apud illum faciemus*, non tamen omnes aut quælibet illarum à qualibet mitti poteſt.

Cùm enim (ut ſuprà dictum eſt) miſſio propriè dicta ſit indiſſolubiliter annexa proceſſioni: & eatenùs perſona una mitti ab alia dicatur, quatenùs ab ipſa procedit, & per proceſſionem accipit virtutem operandi in aliqua creatura, ut ſit aliquo modo in ea, quo antea non erat: hinc ſequitur perſonam divinam non poſſe mitti, niſi ab aliqua procedat; nec ab aliqua poſſe mitti, niſi ab illa procedat. Unde fit ut Filius & Spiritus ſanctus ſolùm mitti dicantur: Filius à ſolo Patre à quo ſolo procedit. Spiritus ſanctus verò à Patre & Filio, eo quod ab utroque procedat.

3 Quæres ad quoſnam effectus divina Perſona mitti dicatur.

Reſpondetur primariò & præcipuè mitti ad conferendam gratiam ſanctificantem: unde quando Scriptura loquitur de miſſione alicujus perſonæ divinæ, illum effectum communiter adjungit: ut S. Joan. 5. *Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.* Et ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Secundariò verò ad omnes alios effectus, quos Perſona divina miſſa poteſt variè & multipliciter in creatura operari: quo fit ut miſſio divinæ perſonæ eſſe poſſit vel inviſibilis: cùm fit ſolùm per productionem interioris gratiæ ſive gratum facientis, ſive gratis datæ: vel viſibilis, cùm aliquid prætereà exteriùs in creatura operatur. Obſervat autem S. Thomas art. 3. nunquam viſibiliter mitti perſonam divinam, quin ſimul etiam mittatur inviſibiliter ſecundum aliquod gratiæ donum.

SECTIO VIII.

Quomodo de ſanctiſſimæ Trinitatis myſterio ſit loquendum

1 QUOD Apoſtolus chariſſimum ſibi diſcipulum alloquens dixit 2. Tim. 1. *Formam habe ſanorum verborum quæ à me audiſti*: hoc meritò quiſque attendere debet in omnibus fidei myſteriis; ſed præſertim in ſanctiſſimæ Trinitatis myſterio: quod ſicut aliis ſublimius, ſic etiam difficilius eſt: proindeque, quoties de illo loquendum eſt, cautela major adhiberi debet, ne defectu aut ſcientiæ aut advertentiæ verbis minùs ſanis aut aptis, tanti myſterij veritas vel ſanctitas obſcuretur. Hac igitur de cauſa breviter hîc aliquot proponemus regulas, communiter ab omnibus Theologis receptas, quibus utile, imò neceſſarium videtur in hac materia attendere.

Cùm autem in qualibet enunciatione duo termini reperiantur, prædicatum ſcilicet & ſubjectum, videndum eſt, quoties de hoc myſterio loquendum erit, qua ratione uterque propoſitionis terminus rectæ fidei conſonus & conformis eſſe poſſit.

Prima regula. Nomina concreta, ſubſtantiva, eſſentialia: id eſt, quibus eſſentia divina, vel aliquod ejus attributum abſolutum exprimitur de tribus perſonis divinis in numero ſingulari prædicari debent. Ita S. Thomas 1. p. quæſt. 39. art. 3. E. g. nomen iſtud (Deus quod eſt ſubſtantivum eſſentiale, prædicari non debet in plurali de tribus perſonis, ſed tantùm in ſingulari. Unde S. Athanaſius in Symbolo *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus, non tamen tres Dij, ſed unus eſt Deus: Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiri-*

tus ſanctus: non tamen tres Domini, ſed unus eſt Dominus.

Secunda regula. Nomina adjectiva eſſentialia, quamvis de perſonis divinis in plurali numero prædicari poſſint, ut docet S. Thomas loco citato; communiter tamen in ſingulari numero enunciari debent; quia ſcilicet ſubſtantivo potius modo quàm adjectivo ſolent uſurpari. Hinc eſt quod licet ad rigorem dici poſſit, eſſe in Trinitate tres omnipotentes, tres æternos, tres increatos; tamen (ut in Symbolo S. Athanaſij habetur) convenit magis dicere quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus *Non ſunt tres omnipotentes, ſed unus omnipotens: ſicut non tres æterni aut increati, ſed unus æternus & increatus.*

2 Tertia regula. Nomina concreta, ſubſtantiva, eſſentialia (ut plurimùm) pro ipſa divina eſſentia, prout per ſe in tribus perſonis ſubſiſtit, aliquando etiam pro qualibet illarum perſonarum ſupponere poſſunt. Ita S. Thom. art. 4. E. g. in illa propoſitione Geneſ. 1. *Creavit Deus Cælum & terram*: nomen (Deus) ſignificat ipſam diuinam eſſentiam in tribus perſonis ſubſiſtentem. In hac verò S. Joan. 3. *Miſit Deus filium ſuum in mundum*; idem nomen (Deus) ſumitur pro primâ Trinitatis perſonâ. Rurſùs in hac aliâ Pſal. 109. *Dixit Dominus Domino meo*, nomen (Dominus) tam pro primâ, quàm pro ſecundâ in divinis perſonâ ſumitur.

Quarta regula. Nomina eſſentialia in abſtracto nunquam ſupponere poſſunt pro divinis perſonis. Ita S. Thomas art. 5. unde in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *Dominus*, reprobantur iſtæ propoſitiones tanquam falſæ: *eſſentia generat*: &, *eſſentia generatur*. Quâ ratione ſimiliter dici non debet quòd divinitas generet, vel quòd Pater producat divinitatem: Quamvis enim Deus & divinitas, ſeu eſſentia divina, ſint idem ſecundùm rem, ſeu in ſenſu identico: non tamen eſt idem modus ſignificandi utrobique; ſeu non ſunt idem in ſenſu formali. Hoc enim nomen (Deus) cùm ſignificet divinam eſſentiam ut in habente illam, ex modo ſuæ ſignificationis poteſt ſupponere pro perſona: at verò hoc nomen (Divinitas, ſeu divina eſſentia) cùm ſignificet eſſentiam divinam ut formam abſtractam; ideò ex modo ſuæ ſignificationis pro perſonâ ſupponere non poteſt. Porrò (ut recte notat S. Doctor) ad veritatem locutionum conſiderare oportet non ſolùm res ſignificatas, ſed etiam modum ſignificandi.

3 Obſervandum eſt tamen aliquando apud SS. Patres nomina quædam eſſentialia in abſtracto poni pro divinis perſonis, quæ ut idem S. Thom. monet art. 5. ad 1. intelligi & exponi debent per concreta, vel per perſonalia: v.g. cùm apud aliquos legitur in divinis ſapientiam de ſapientiâ procedere, ſenſus eſt Filium, qui eſt ſapientia divina, procedere à Patre, cui hæc divina perfectio æque ac Filio competit. Aliquandò etiam nomina illa eſſentialia abſtracta perſonis divinis tribuuntur per quandam appropriationem, quod fusè explicat idem S. Doctor art. 8. Et ſic v.g. communiter potentia tribuitur Patri, ſapientia Filio, bonitas Spiritui ſancto; non quod illa & ſimilia nomina non ſint toti Trinitati communia; ſed id fit ad juvandam utcunque intellectus humani imbecillitatem; ut ſic faciliùs veram & realem diſtinctionem perſonarum divinarum, in perfectiſſimâ & ſimpliciſſimâ eſſentiæ divinæ unitate, concipere poſſit.

TRACTATUS IV.

DE CREATIONE ANGELI & Hominis, ac utriuſque lapſu.

OMNIA quæ in hoc tractatu explicanda ſunt, ad quinque capita revocabuntur. In quorum 1. agetur de creatione rerum in genere. In 2. de creatione Angelorum, eorumque naturâ. In 3. de Angelorum bonorum merito & beatitudine, malorumque lapſu atque damnatione. In 4. de creatione hominis, ac innocentiæ, ſeu juſtitiæ originalis ſtatu. In 5. denique de lapſu hominis, ac peccato originali.

CAPUT I.

De creatione rerum in genere.

SECTIO I.

An Deus ſit cauſa efficiens rerum omnium.

1 SENSUS quæſtionis eſt, an omnes res aliæ ab ipſo Deo, ſint ab illo, tanquàm à causâ efficiente: ſive per creationem, ſive alio quocumque modo producantur. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. Deum eſſe rerum omnium authorem, ſeu primam cauſam efficientem.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſiti fuerunt olim varij hæreticorum errores. Alij ſi quidem dixerunt mundum hunc, non à Deo, ſed ab Angelis conditum fuiſſe: ut Simon Magus, Menander, & alij apud S. Irenæum lib. 1. cap. 21. & ſeq. adverſùs hæreſes. Marcion. teſte Tertuliano lib. 5. adverſus eundem, opinatus eſt materiam primam ex ſe eſſe; proindeque à Deo non productam. Manichæi etiam exiſtimaverunt res omnes corporeas, non à Deo bono, ſed à Deo malo eſſe productas; ut refert S. Aug. hær. 26. quod etiam aſſeruerunt hæretici Albigenſes, ut teſtatur S. Antonius 3. part. hiſt. tit. 19. art 1.

2 Refelluntur hi & ſimiles errores, & veritas noſtræ

noſtræ fidei probatur 1. ex Scripturâ. Pſalm. 45. *Qui fecit cœlum, terram, mare & omnia quæ in eis ſunt.* S. Ioan. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt.* Et Rom. 11. *Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.*

Probatur 2. ex omnibus Symbolis, quæ in Concilijs generalibus edita ſunt; in quibus univerſalis Eccleſia ſemper profeſſa eſt ſe credere *in unum Deum factorem cœli & terræ: viſibilium omnium, & inviſibilium.*

Probatur 3. authoritate SS. Patrum, Irenæi, Epiphanij, Auguſtini & aliorum, qui in libris ſuis ex profeſſo illos errores proſcripſerunt, & fidei noſtræ veritatem propugnaverunt. Vnus inſtar omnium hic nobis erit Auguſtinus, qui lib. 1. de Geneſi ad litteram cap. 14. ſic loquitur: *Catholica Fides præſcribit, certiſſima ratio docet, nullam naturarum materiam eſſe potuiſſe, niſi ab omnium rerum, non modò formatarum, ſed etiam formabilium inchoatore Deo atque creatore.*

Probatur 4. hâc ratione, quæ eſt S. Doctoris 1. p. q. 44. a. 1. id omne quod habet eſſe per participationem, eſt ab eo quod habet eſſe per eſſentiâ, cùm quidquid in aliquo genere & per participationem eſt tale, ſit ab eo, quod in eodem genere eſt maximè & perfectiſſimè tale. Atqui res omnes extra Deum habent eſſe per participationem, cùm ex ſe ipſis non ſint; ſolus autem Deus per eſſentiam, cùm à ſe ipſo ſit: Ergo omnia quæ ſunt extra Deum, ſunt ab ipſo, tanquam à primâ cauſâ ſui efficiente.

3 Dicendum 2. non tantùm id, quod per creationem productum eſt; ſed etiam id omne, quod per cauſas ſecundas continuè efficitur, immediate à Deo, tanquam causâ primâ ſimul concurrente, produci.

Probatur 1. ex Scriptura. Pſal. 146. *Qui producit in montibus fœnum & herbam ſervituti hominum.* Iſai. 26. *Omnia opera noſtra operata eſt nobis Dominus.* 1. Corinth. 12. *Operatur omnia in omnibus*

Probatur 2. ex S. Auguſtin. Epiſtol. 146. ad Conſentium; *Quomodò*, inquit, *negare poterimus, Deum etiam nunc operari cuncta, quæ creantur; Dominus dicat: Pater meus uſque nunc operatur!* Et paucis interjectis: *Si Deus nunc iſta non formas, quomodò legitur: Priuſquam te formarem in utero, novi te!*

Probatur 3. hâc ratione; quia non aliter aliquid immediatè à Deo fieri cōcipitur, niſi quia Deus immediatè illud cognoſcit & immediatè vult eſſe: Deus enim, cùm ſit puriſſimus Spiritus, non aliter agit, quàm intellectu & voluntate. Atqui Deus iſto modo ſe habet etiam reſpectu eorum quæ nunc fiunt interventu cauſarum ſecundarum; cùm illa ſint entia vera & bona; proindeque non minùs immediatè ab ipſo cognita & volita, quàm ea, quæ ab ipſo ſolo, in principio mundi creata ſunt.

4 Quæres, per quam actionem Deus effectum aliquem cum cauſâ ſecundâ immediatè producat? an ſcilicet id faciat per eandem actionem cauſæ ſecundæ, an per diſtinctam?

Reſpondetur, ſi de actione immanente Dei ſermo ſit, effectum illum produci vi & efficaciâ divinæ volitionis, prout explicatum eſt in tractatu ſecundo, cùm de voluntate Dei ageretur. Si autem quæſtio ſit de actione Dei tranſeunte, reſpondetur actionem Dei & cauſæ ſecundæ eandem eſſe realiliter, ſed tamen formaliter diſtinctam. Eſt eadem cum illâ realiter; utraque enim unum eundemque ſimplicem terminum habet, nempè effectum productum; qui totus eſt à cauſâ primâ, & totus à cauſâ ſecundâ. Eſt diſtincta formaliter; quia actio illa creaturæ, vt ſit dependenter à Deo, dicitur concurſus & operatio Dei ſeu cauſæ primæ; vt verò eſt à creatura, dicitur concurſus cauſæ ſecundæ.

SECTIO II.

An ſolius Dei proprium ſit creare.

1 NOTANDUM eſt Verbum creandi duobus modis accipi poſſe: 1. latè, proüt ſignificat quamcumque rei effectionem, ſeu productionem: 2. ſtrictè & propriè, proüt ſignificat productionem totius alicujus entis ex nihilo, hoc eſt, ex nullo ſubjecto præſuppoſito. Et eo ſenſu intelligi debet quæſtio propoſita, an ſcilicet ſolius Dei proprium ſit, aliquid ex nihilo producere. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. fide catholicâ credendum eſſe res omnes, quæ de facto per creationem productæ ſunt, aut producuntur, à ſolo Deo fuiſſe creatas, aut de novo creari.

Hæc veritas conſtat tùm ex ijs quæ ſectione præcedenti dicta ſunt, tùm ex eo quod in Scripturis, paſſim Deus vocatur, *Creator omnium*, ut Eccle. 24. Mach. 1. dicitur, *Creaſſe omnia*, ut Epheſ. 3. Apocal. 4. *feciſſe cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt*, ut Pſal. 145. Et habetur expreſsè definitum in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 1. Idipſum etiam probant ſancti Patres contra hæreticos ſectione præcedenti citatos S. Baſil. libro 4. cont. Eunomium, S. Athan. ſerm. 3. cont. Arrianos, S. Aug. lib. 3. de Trin. c. 8. & alij.

2 Dicendum 2. ſolius Dei proprium eſſe creare: ita ut nulla creatura id præſtare poſſit, ſaltem tanquam cauſa principalis.

Probatur 1. ex Scriptura Eccle. 1. *Vnus eſt altiſſimus Creator omnipotens.* Sap. 3. *A magnitudine creaturæ poterit creator cognoſcibiliter videri.* Ierem. 32. *Domine Deus, ecce tu feciſti cœlum & terram in fortitudine tuâ magnâ.*

Probatur 2. ex SS. Patribus. S. Athan. ſerm. 3. contra Arrianos, *Adminiſtrare, ſervorum eſt; creare autem, ſolius Dei Verbi & Sapientiæ.* S. Auguſt. lib. 9. de Gen. ad litt. *Creare naturam aliquam iam nullus poteſt*

poteſt Angelus, quàm nec ſeipſum. S.Cyrill. Alexand. lib.2. in Iulianum, *Ea ſunt natura inacceſſa, quæ propria ſunt ſolius ſummæ ſubſtantiæ: quorum unum eſſe dicimus efficaciter operari poſſe ut creatorem, & producere res, quæ aliquandò non erant.*

Probatur 3. ratione, quâ utitur S. Thom. 1. p. q. 45. art. 5. nimirum quod effectus debet eſſe à cauſa eo magis univerſa, quò ipſe eſt magis univerſus. Atqui totum eſſe, quod per creationem producitur, eſt effectus univerſaliſſimus. Ergo non poteſt eſſe niſi à cauſa univerſaliſſima, quæ eſt Deus.

Porrò, quamvis hæc ratio, ſicut & aliæ, quæ communiter efferuntur à Theologis ad id probandum, planè non convincant; junctæ tamen authoritatibus ſuprà citatis ſententiam in aſſertione poſitam, ſi non omnino certam, ſaltem probabiliſſimam eſſe oſtendunt.

3 Quæres an ſaltem creatura, tanquam cauſa inſtrumentalis poſſit ſimul cum Deo concurrere ad creationem alicujus rei?

Reſpondetur probabile videri hoc fieri poſſe; tùm quia nulla videtur in hoc reperiri contradictio, tùm quia de facto verba prolata à ſacerdote concurrunt inſtrumentaliter phyſicè (ut ſupponimus ex tractatu de Sacramentis) ad conſecrationem hoſtiæ, ſeu ad productionem corporis Chriſti in hoſtia: quæ quidem productio (ut docet Concilium Tridentinum) fit per converſionem totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti: ad quam converſionem non minor potentia requiritur, quàm ad creationem.

SECTIO III.

An Aliqua creatura fuerint, vel eſſe potuerint ab æterno.

1 QVOD ſpectat ad primam propoſitæ quæſtionis partem; dicendum eſt, fide catholicâ credendum eſſe neque mundum, neque ullam creaturam fuiſſe ab æterno; ſed omnia, quæ ſunt vel fuerunt, durationis ſuæ initium habuiſſe.

Probatur 1. ex Scriptura. Gen. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram*: quo loco per hanc vocem (*In principio*) S. Ambr. in Examer. lib. 1. cap. 3. & S. Auguſt. lib. 11. de Civit. cap. 6. & alij communiter intelligunt initium temporis. Prov. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequàm quidquam faceret.* S. Ioan. 17. *Clarifica me, Pater, claritate quam habui apud temetipſum, priuſquam mundus fieret.*

Probatur 2. authoritate Concilij Lateranenſis ſub Innocentio III. cap. 1. ubi expreſsè definitur quòd *Deus ab initio temporu utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem.*

Porrò quamvis hæc veritas certiſſima ſit, nec de illa dubitare ulli Catholico liceat, eſt tamen id verum (quod rectè docuit S. Thomas q. 46. art. 2.) nullâ ratione naturali probari poſſe demonſtrativè, mundum hunc aliquod in tempore habuiſſe initium; noſque id, nonniſi ex divina revelatione, cognoſcere certò poſſe.

3 Iam quod ſpectat ad ſecundam quæſtionis propoſitæ partem, an ſcilicet mundus aut aliqua creatura ab æterno produci potuerit: variæ ſunt ſuper hac re Theologorum ſententiæ. Quidam enim abſolutè id negant: Alij è contrà omninò affirmant. Alij autem mediâ viâ incedentes, exiſtimant eas res quæ habent eſſe permanens & fixum, potuiſſe ab æterno produci: quæ verò ſucceſſivum & fluens, non potuiſſe. Alij denique omnium probabiliſſimè opinantur, quod & S. Doctor innuere videtur ſuprà in reſp. ad. 8.) nullam implicare contradictionem, ac proinde potuiſſe ab æterno mundum produci, quoad eas res, cum quarum æternâ duratione non ſit conjunctum infinitum actu; quoad alias verò, non potuiſſe: eo quod infinitum in creatis rebus eſſe non poſſit, ſecumque involvat contradictionem.

CAPUT II.

De creatione Angelorum, eorumque naturâ.

1 ANGELOS, hoc eſt ſubſtantias quaſdam ſpirituales exiſtere, non modo fides catholica docet, Scripturæque ſacræ innumeris propè in locis teſtantur, ut ex infrà dicendis patebit: ſed etiam ipſa ratio naturalis ſuggerit.

Si quidem multi ex Philoſophis Ethnicis, licet nullâ fidei luce illuſtrati, ſolo tamen rationis ductu id agnoverunt. Vnde Tertulianus in Apolog. cap. 22. & S. Ciprianus lib. de Idolorum vanitate Socratem & Platonem ita exiſtimaſſe aſſerunt: quod & S. Auguſtinus lib. 2. de Civit. c. 14. de Labeone & alijs Ethnicis teſtatur. Certè Ariſtoteles lib. 8. Phyſicorum, & 12. Methaphyſicorum, id ipſum argumentando colligit, præſertim ex orbium cœleſtium motu & agitatione, quorum converſionibus ad perpetuitatem concitandis & gubernandis, neceſſarium exiſtimavit aliquas præeſſe ſubſtantias ſpirituales, ab omni corporum concretione abſtractas & ſeparatas.

Vnde mirum eſt Saducæos (ut Actorum 23. refertur) in illam hæreſim, vel potiùs cæcitatem incidiſſe, ut neque Angelum, neque Spiritum eſſe crederent: præſertim cùm aliunde quinque libros Moyſis tanquàm canonicos reciperent; in quibus tamen tam crebra & manifeſta fit Angelorum mentio.

2 Cæterùm nomen Angeli, quod à Græco verbo ἀγγέλλειν (id eſt nunciare) derivatur, communi uſu tùm Scripturæ, tum Eccleſiæ aſſumitur ad ſignificandas creaturas illas ſpirituales, quæ idcircò tali nomine nuncupantur, quod ſæpiſſimè à Deo mitti dicantur ad mandata divina hominibus ſignificanda; quo etiam ſenſu per quandam ſimilitudinem ſacerdotes, in aliquibus Scripturæ locis, Angeli apellantur, eò quòd illorum officium præſertim

ſertim ſit, Dei voluntatem hominibus nunciare & declarare.

SECTIO I.

Quandonam Angeli creati ſint.

1 SUPPONIMUS 1. tanquàm fide catholica certiſſimum, Angelos à Deo creatos eſſe.

Id patet ex Scriptura. Pſal. 148. ubi poſtquàm David Angelos, aliaſque creaturas ad laudandum Deum invitavit, de illis omnibus pariter ſubjungit: *Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit & creata ſunt.* Quo Pſalmiſtæ teſtimonio hanc veritatem probat S. Auguſtinus lib. 11. de Civit. cap. 9. & ad Coloſſ. 1. *In ipſo condita ſunt univerſa in cælo & in terra viſibilia & inviſibilia, ſive Throni, ſive Dominationes, ſive Principatus, ſive Poteſtates: omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt.*

Supponimus 2. eâdem fide certum eſſe Angelos non fuiſſe creatos ab æterno.

Cùm nulla omninò creatura fuerit ab æterno, ut ſuprà probatum eſt, & probari inſuper poteſt, ex eo quòd S. Patres, diſputantes contrà Arrianos communiter inferebant Filium Dei eſſe verum Deum, quia Scripturæ manifeſtè dicunt illum eſſe ab æterno; ſupponentes proinde tanquàm certum & indubitatum, ſolum Deum eſſe ab æterno.

His præſuppoſitis, quæritur quandonam Angeli creati ſint?

Reſpondetur tres eſſe diverſas ſuper hac re ſanctorum Patrum ſententias. Quidam enim ex illis exiſtimaverunt Angelos ante mundum corporeum fuiſſe creatos: ut S. Baſilius hom. 1. & 2. in Hexameron. S. Hier. in cap. 1. ad Titum, & alij quos refert Sixtus Senenſis lib. 5. Biblioth. annotatione 5. Quidam verò opinati ſunt illos fuiſſe creatos poſt mundum corporeum, ſicut anima primi hominis creata fuit poſt ejus corpus; ita Gennadius, & Achacius ut refert Lipomanus in catena ſua in Geneſ. Alij denique aſſeruerunt creatos illos fuiſſe ſimul cum mundo corporeo, ut S. Epiphanius hæreſ. 65. S. Auguſt. lib. 11. de Civit. cap. 9. S. Greg. lib. 32. Moral. cap. 10. & communiter omnes Doctores cum Magiſtro ſententiarum in 2. diſt. 2. & nominatim S. Thom. 1. p. quæſt. 61. art. 3. cum quibus proinde,

2 Dicendum Angelos non ab æterno, ſed initio temporis ſimul cum hoc mundo corporeo, primos tamen omnium, & ante quamcumque aliam ipſius mundi corporei partem fuiſſe creatos.

Prima hujus aſſertionis pars, nempe quod Angeli non ab æterno, ſed initio temporis ſimul cum mundo corporeo creati ſint,

Probatur 1. ex Scripturâ. Gen. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram, &c. & dixit Deus: fiat lux:* ubi cœli ac lucis nomine plerique Patres Angelos intelligunt, ut S. Auguſtinus ſuprà, S. Greg. lib. 27. Moral. cap. 25. Exod. 20. ubi dicitur, quòd *Deus ſex diebus fecit cœlum & terram & omnia, quæ in eis ſunt:* Angeli autem in cœlis ſunt, proindeque inter omnia illa, quæ ſex diebus facta eſſe dicuntur, ſunt numerandi.

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 1. ubi dicitur, quòd *Deus ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam & mundanam.*

Secunda aſſertionis pars ſcilicet quod primi omnium, & ante quamcumque aliam ipſius mundi corporei partem creati ſint, conſtat tum ex eo quod ut ſupra dictum eſt, creatio Angelorum ſecundum mentem ſanctorum Patrum intelligatur in Scriptura per creationem cœli, quod quidem ut dicitur cap. 1. Geneſ. in principio & ante aliam quamcumque mundi corporei partem creatum fuit; tum etiam ex eo quod id Angelicæ naturæ dignitati maxime congruit, ut ſit primum Dei opus ad extra, & *Initium viarum Domini*, ut loquitur Propheta de primo Angelorum loquens.

3 Quæres, an hæc ſententia, aſſerens Angelos ſimul cum mundo corporeo fuiſſe creatos, ſit de fide?

Quidam Doctores ita eſſe exiſtimant, ut Gregorius Ariminenſis in 2. ſent. diſt. 2. & Ferrarienſis lib. 2. contra gentes cap. 83. Melius tamen alij negant cum S. Thoma ſuprà art. 2. & in opuſculo, in quo Lateranenſis Concilij decretum ſuprà relatum exponit; dicitque decretum hoc à Concilio Lateranenſi editum fuiſſe contra Origenis errorem: qui ſpiritales creaturas ſolas, ac per ſe ab initio conditas aſſerebat; corporeas verò ex accidenti; ut in iis, velut in quodam carcere, ſpirituum quorundam delicta plecterentur. Contra quem errorem Concilium definivit utramque ſimul, hoc eſt, pari conſilio, conditam fuiſſe creaturam, ſpiritualem & corporalem, idque ab initio temporis, hoc eſt, non ab omni æternitate.

SECTIO III.

Ubinam creati ſunt Angeli.

1 CUM ſuper hac quæſtione nihil apertè dicat Scriptura, nec Eccleſia quidquam definierit, ideò variæ ſunt Theologorum ſententiæ. Quidam enim Angelos in hoc aëre creatos fuiſſe exiſtimant. Alij in inferioribus cœlis.

Omnium probabiliſſimè S. Thomas ſuprà art. 4. exiſtimat in cœlo empyreo fuiſſe creatos: idque etiam docuit Strabo in cap. 1. Gen. Beda homil. 2. Hexameron, & ferè omnes reliqui ſcriptores poſt Bedam.

Probatur 1. ex eo quod Iſai. 14. dicitur, *Cecidiſſe de cœlo Luciferum.* Et Apoc. 12. *Factum eſt prælium magnum in cœlo: Michaël & Angeli ejus præliabantur cum dracone: & draco pugnabat. & Angeli ejus, & non prævaluerunt; neque locus inventus eſt eorum ampliùs in cœlo.*

Probatur 2. ex eo quod (ut dicit S. Thomas ut ſuprà)

Digitized by Google

ſuprà) Angeli creati ſunt, ut præſideant creaturæ corporeæ; unde conveniens fuit ut in ſupremo loco corporali producerentur; cujuſmodi eſt illud cœlum empyreum.

2 Quæres, an de fide ſit cœlum illud, quod communiter vocatur empyreum, exiſtere?

Reſpondetur, quod, quamvis ſuper hâc re nihil expreſsè ab Eccleſiâ definitum ſit; quia tamen plurimi ex SS.Patribus tale cœlum exiſtere docuerunt, ut S.Baſilius hom.2.in Hexameron, S.Joan.Damaſc. lib. 2. de fide cap. 6. S. Ambr. lib. 2. Hexameron cap.3. Beda ſuprà, S.Thomas 1.p.qu.66.a.3.& communiter omnes hodie Doctores docent; ideo valdè temerarium videretur illius cœli empyrei exiſtentiam negare.

SECTIO III.

An Angeli ſint omninò incorporei.

1 SENSUS quæſtionis eſt, an Angeli ſint ſubſtantiæ purè ac ſimpliciter ſpiritales? an verò in ſuâ entitate aliquid corporeum & materiale habeant?

S.Auguſtinus lib.8. de Civit.cap.14. & 15.refert Platonicos exiſtimaſſe Angelos corpora valdè ſubtilia naturaliter ſibi unita habere: ita etiam ſenſit Origenes lib.2. Periarchon cap. 2. & 3. Tertullianus lib. de carne Chriſti, & aliqui alij veteres; qui quidem Angelis corpora non ejuſdem rationis attribuunt: nam aliis cœleſtia, aliis ignea, aliis aërea ineſſe cenſebant.

Vera nihilominus ſententia, quæ ut certa tenenda eſt, aſſerit Angelos eſſe omninò corporis expertes; atque adeò eſſe creaturas purè & ſimpliciter ſpiritales ac intellectuales. Ita S. Thom. q.5. art. 1.

Probatur 1. ex iis Scripturæ locis, in quibus Angeli vocantur Spiritus. Ad Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus.* Apoc.1. fit mentio ſeptem ſpirituum, qui in conſpectu throni Dei ſunt: & in Evangeliis communiter dæmones vocantur immundi ſpiritus. Nomen autem ſpiritus in Scripturis, cum ſubſtantiæ intelligenti tribuitur, nonniſi rem incorpoream ſignificare ſolet: quo ſenſu S. Joan. cap.3. dicitur: *Spiritus eſt Deus.*

Probatur 2. ex verbis Concilij Lateranenſis ſuprà citatis; quibus Angeli ſignificantur nomine creaturæ ſpiritualis, prout opponitur corporali.

Probatur 3. ex SS. Patribus S. Ignatius in ep. ad Trallianos, Angelos vocat *Incorporeas naturas,* S. Greg. Nyſſenus lib. 12. contra Eunomium, *Incorporeas creaturas.* S.Greg.Naz. orat.24. *Intelligibiles & incorporeas ſubſtantias.* S. Dionyſ. de divin. nom. cap.4. *Incorporales, intelligibiles, ſpiritualeſque ſubſtantias, omni materiâ carentes.* S Joan. Damaſc. lib.2. de Fide cap.3. *ſubſtantias intelligentes, materia atque corporis expertes.*

Probatur 4. hâc ratione, quâ utitur S. Thom. ſuprà: quia ſcilicet univerſi perfectio requirit ut in omni genere, in quo eſt aliquid imperfectum, ſit etiam aliquid perfectum: Ergo in genere rerum purè ſpiritualium, cum animæ noſtræ ſint aliquo modo imperfectæ, ut pote ſubſtantiæ incompletæ, quæ corporibus uniri naturaliter exigunt; convenit eſſe alias ſubſtantias completas purè ſpirituales, & à corporibus omninò independentes.

2 Objicies, in ſeptima Synodo generali actione 5. recitari & approbari librum Joannis Epiſcopi Theſſalonicenſis, in quo dicitur Angelos eſſe tenui, & aëreo corpore præditos.

Reſpondetur hoc Concilium congregatum fuiſſe contra Iconoclaſtas, in eoque quæſitum fuiſſe, non de natura Angelorum, an corporei eſſent, vel purè ſpiritales; ſed an imagines Sanctorum & Angelorum rectè in Eccleſiâ pingi poſſent. Unde ibi approbatum eſt à Patribus Concilij, non quod ſcripſerat ille Joannes de corporibus Angelorum, ſed quod ex ejus verbis intulerat Taraſius Patriarcha; ſcilicet Angelos ſpecie corporali pingi poſſe, cum in tali ſpecie aliquando apparuiſſent.

Porrò, quamvis (ut docet S. Thomas quæſt.16. de malo art.1.) hæc ſententia, quæ affirmat Angelos eſſe ſubſtantias purè ſpiritales, talis non ſit, ut oppoſita cenſeri debeat hæretica (etenim Lateranenſe Concilium ſuprà citatum hanc quæſtionem ex inſtituto non definivit, ut obſervat S.Doctor; ſed hoc unum intendit, ut utriuſque naturæ eâdem ratione conditorem Deum contra Origeniſtas & Manichæos aſſereret) eſt tamen adeò certa, ut contrarium aſſerere, ſit valdè temerarium, ut pote communi omnium Doctorum ſenſui repugnans.

3 Quæres quid de apparitionibus Angelorum in formâ corporeâ exiſtimandum ſit?

Aliqui dixerunt (ut refert S. Thom. quæſt.51. art.2.) omnes illas Angelorum apparitiones, quæ in Scripturâ memorantur, contigiſſe tantùm ſecundùm imaginationem; nec Angelos unquàm corpora ulla, in quibus apparerent, aſſumpſiſſe. Nihilominùs pro certo tenendum eſt id quod docet S. Auguſtinus lib.15. de Civit. cap.23. *Apparuiſſe hominibus Angelos in talibus corporibus, quæ non ſolum videri, verum etiam tangi poſſent:* ibidemque dicit id in Scripturis tàm apertè aſſeri, totque experientiis eſſe confirmatum, *ut hoc negare, impudentia eſſe videatur.*

Cùm igitur hoc certum ſit, dubium eſt, quâ ratione Angeli corpora illa aſſumant, in quibus ſe præbeant viſibiles.

Tertullianus libro de carne Chriſti, ſentire videtur ita corpus ab Angelo aſſumi, ſicut aſſumptum fuit corpus humanum à Verbo divino. Sed illius opinio communiter ab omnibus, tanquam abſurda, rejicitur; ſicut & alia quæ eſt Aureoli, aſſerentis Angelum uniri corpori, ſicut formam materiæ. Impoſſibile eſt enim, ut id, quod eſt ex ſe ſubſtantia

com-

completa, alterius ſubſtantiæ compoſitionem per modum formæ ingrediatur.

4 Vera igitur ſententia, quæ eſt communis Theologorum, aſſerit Angelum corpus aſſumere, ipſique uniri, tanquam motorem mobili. Quod quidem corpus non ex nihilo (ut falsò dixit Tertullianus ſuprà) ſed ex aëre circumſtante format, illum ita condenſando & temperando,quantùm neceſſe eſt ad ſuſcipiendos varios colores & figuras, ſicut patet in nubibus, ita ut aptus ſit ad corporis aſſumendi formationem.

Ex dictis colliges Angelos, cùm ſint ſubſtantiæ purè ſpirituales, eſſe etiam naturâ ſuâ incorruptibiles & immortales: ita ut, quamvis poſſint à Deo annihilari: cùm eorum exiſtentia à Deo eam liberè conſervante pendeat; nullâ tamen vi ullius agentis creati poſſint deſtrui & annihilari;cùm nullâ materiâ conſtent, quæ eſt principium corruptionis; nihilque in ſe habeant, aut extrà ſe recipere poſſint, quod eorum ſubſtantiam purè ſpiritalem corrumpere, aut deſtruere poſſit.Huic veritati, quæ in ſexta Synodo generali actione 11. in Epiſtola Sophronij approbata eſt, ſubſcribunt communiter SS. Patres: S. Dionyſ. de divin. nomin. S.Auguſt. lib.12. de Civit. cap.15. S.Damaſcen. lib.2. de Fide cap. 3. Et certè ſi Concilium Lateranenſe ſub Leone 10. ſeſſ. 8. definivit animam rationalem, quia purè ſpiritualis eſt, eſſe immortalem & incorruptibilem; à fortiori idem de Angelis ſentiendum eſt; cùm ſint naturæ & conditionis longè perfectioris, quàm ſit ipſa anima rationalis.

SECTIO IV.

Quid de loco & motu Angelorum ſentiendum ſit.

1 DICENDUM 1. Certum eſſe Angelos verè eſſe in loco, quocumque modo in illo ſint; & ita eſſe in uno loco, ut ſimul alibi, & multò minùs ubi eſſe dici non poſſint. Ita S. Thomas q. 52.

Et id conſtat ex variis Scripturæ locis, in quibus Angeli dicuntur eſſe, aut non eſſe alicubi. S.Matt.18. *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei.* Apocal.12. de Angelis malis dicitur, quòd *locus eorum non eſt ampliùs inventus in cœlo.*

Obſervandum eſt autem cum S. Doctore q. 52. a.1. Angelos non eſſe in loco ad inſtar corporum, quorum partes partibus loci correſpondent, quod Theologi vocant eſſe in loco circonſcriptivè: ſed alio modo,qui ſubſtantiarum ſpiritualium proprius eſt,quem vocant eſſe in loco definitivè,hoc eſt eſſe totum in toto loco & totum in qualibet parte loci, ita tamen ut ſimul extra illum locum naturaliter eſſe non poſſint. Quod rectè explicat S. Damaſcenus lib.de Fide orthodoxa cap. 3. his verbis: *Cùm autem intelligentia ſint etiam intelligibilibus in locis, ſunt non corporum more circumſcripti; non enim ut corpora ſecundùm naturam figurantur, neque triplici dimenſione conſtant: ſed eo ipſo ſunt in loco, quòd intelligibiliter præſentes ſint & agant, ubicumque eſſe juſſi ſunt; nec poſſint eodem momento ſimul hic eſſe & illic.*

Quòd ſi quæras, quænam ſit formalis ratio, per quam Angelus in loco aliquo eſſe dicatur.

Variæ ſunt ſuper hac re Theologorum ſententiæ, Quidam enim exiſtimant Angelum eſſe in loco formaliter per ſuam ſubſtantiam. Alij per operationem aliquam, ſive tranſeuntem, ſive immanentem. Alij per ſuæ virtutis applicationem. Alij per modum aliquem realem ipſis intrinſecum. Alij denique omnibus his modis ſimul junctis. Nos in re incerta & obſcura, quæ magis ad Philoſophiam, quàm ad Theologiam pertinere videtur, liberum unicuique relinquimus illud quod magis arridebit, amplecti.

2 Dicendum 2. certum eſſe Angelos moveri localiter. Ita S.Th. q.53. a.1.

Et conſtat ex innumeris Scripturæ locis, quæ hìc recenſere ſuperfluum eſt, in quibus Angeli ſive boni, ſive mali dicuntur ire, venire, ingredi, exire, diſcedere, aſcendere, deſcendere, &c. & S. Ambroſ. lib.1. de Spiritu ſancto cap. 10. dicit Spiritum ſanctum non moveri; quia eſt infinitus,& ubique exiſtit: at verò alios Spiritus moveri à loco in locum; quia ſunt finiti & creati.

Cùm autem dicitur Angelum poſſe moveri, illud intelligendum eſt(ut docet S.Thom. art.2.) tàm de motu continuo; quo ſcilicet locus aliquis deſeritur, & alius acquiritur ſucceſſivè & per partes; quomodò moverunt ſe Angeli illi, qui in corporibus aſſumptis ſimul cum hominibus quibus apparebant, ambulaſſe in Scripturis referuntur: quàm de motu diſcreto; quo ſcilicet de loco in locum movere ſe poteſt, non tranſeundo per medium. Quamvis enim corpus eo modo moveri non poſſit, quia commenſuratur & continetur ſub loco, unde (ut ait S.Doctor) oportet quòd ſequatur leges loci in ſuo motu: cùm tamen Angeli ſubſtantia non ſit ſubdita loco, ut contenta: ſed ſuperior eo ſit, ut aliquo modo continens; inde fit ut in poteſtate ejus ſit, ſe loco applicare prout vult, vel per medium, vel ſine medio.

3 Quæres an Angelus poſſit movere localiter res alias à ſe? reſpondetur poſſe.

Et quidem quòd poſſit movere res corporales, conſtat ex pluribus Scripturæ locis. Exod.14. dicitur Angelum, qui in columna nubis per mare rubrum Iſraëlitas educebat, tonitrua & fulmina in Pharaonis exercitum ejaculaſſe, & rotas curruum ſubvertiſſe. Daniel 14. dicitur, Angelum tranſtuliſſe Prophetam Habacuc è Judæa in Babylonem: & Act.8. Angelum tranſtuliſſe Sanctum Philippum à Gaza in Azotum. Ratio etiam id evincit: quia omnis creatura, cognitione intellectuali, vel ſenſibili prædita, quæ ſeipſam loco movere poteſt, poteſt etiam alia ſuæ potentiæ motrici inferiora movere, ut patet inductione: Ergo à pari, Angeli

cùm ſe movere poſſint, poterunt etiam corpora potentiâ ſuâ inferiora movere.

Quod autem ſpectat ad alias ſubſtantias ſpirituales, dicendum eſt ſimiliter alias facultati motrici Angelorum ſubeſſe, ſi eorum naturali perfectioni ſubſint; hoc eſt, unum Angelum poſſe alium inferiorem movere, ſicut & animam à corpore ſeparatam. Et quidem de anima ſeparata conſtat ex cap. 16. S. Luc. ubi dicitur animam Lazari in ſinum Abrahæ eſſe delatam ab Angelis. De Angelo verò patet ex eo quod dicitur Tob. cap. 8. Raphaëlem Angelum apprehendiſſe dæmonem Aſmodæum, illumque alligaſſe in deſerto ſuperioris Ægypti.

SECTIO V.

Quomodo Angeli cognoſcant ſe, vel alias res?

1. Cum Angeli ſint creaturæ purè ſpirituales, & intellectuales, certum eſt illos eſſe etiam maximè capaces intellectionis & cognitionis. Sed difficultas eſt qualis ſit illorum cognitio, & ad quæ objecta ſe extendat. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. Angelos præditos eſſe facultate intellectiva ab eorum ſubſtantia realiter diſtincta. Ita S. Thomas q. 45.

Probatur 1. ex S. Dionyſio lib. de cœleſti Hierarchia cap. 11. ubi tria in Angelis diſtinguit, ſcilicet *ſubſtantiam, virtutem, & operationem*, quod & Sanctus Anſelmus docet lib. de Conceptu Virginis.

Probatur 2. ex eo quòd principia, quæ ad diverſos actus proprios per ſe ordinantur, reipſa inter ſe diſtinguuntur. Sed eſſentia & potentia alicujus creaturæ ad diverſos actus per ſe ordinatur nempè eſſentia ad exiſtentiam, potentia verò ad operationem; qui ſunt planè diverſi actus. Vnde ſequitur in Angelis, potentiam cognoſcitivam eſſe ab eorum eſſentia, ſeu ſubſtantia, realiter diſtinctam.

Dicendum 2. Angelum ſeipſum cognoſcere per ſuammet ipſius ſubſtantiam, non verò per ullam aliam ſpeciem intelligibilem. Ita S. Thom. q. 56. art. 1.

Probatur 1. ex S. Aug. lib. 9. de Trinit. c. 9. ubi dicit *mentem, dum ſeipſam intelligit, ipſam ſolam eſſe parentem notitiæ ſuæ.*

Probatur 2. ex eo quòd ſubſtantia Angeli ſit ejus intellectui maximè proportionata, & intimè unita; unde fruſtrà in tali cognitione adhiberetur ſpecies; quæ ideò tantùm in intellectione requiritur, quia objectum quod intelligitur, diſtans, eſt, vel facultati intellectivæ minimè proportionatum, ut ſic illam ejus diſtantiam, aut diſproportionem ſuppleat.

2 Dicendum 3. Angelos ad res alias à ſe naturaliter intelligendas aliquibus ſpeciebus impreſſis indigere.

Probatur 1. ex S. Dion. c. 4. & 7. de divin. nom. ubi ait Angelos plenos eſſe formis & rationibus omnium rerum. Et ex S. Aug. lib. de Gen. ad literam c. 8. ubi dicit, res corporeas priùs creatas fuiſſe in cognitione Angelorum, quam in ſeipſis.

Hæc autem productio rerum in mente angelica aliter intelligi non poteſt, quàm ſecundùm eſſe objectivum per quaſdam ſimilitudines & ſpecies ipſis Angelis ab initio inditas & concreatas. Vnde & ipſe dicit res alias productas fuiſſe in intellectu Angelico, ſecundùm creatam in illis ſapientiam.

Probatur 2. hâc ratione: quia neceſſe eſt objectum cognoſcibile ita eſſe unitum & conjunctum potentiæ cognoſcitivæ, ut illam determinet ad ſui cognitionem. Atqui res omnes, quas cognoſcit Angelus, non ſunt ita conjunctæ & unitæ cum ejus intellectu, ut patet ex eo quòd res cognovit, antequam exiſterent, ſicut ex S. Auguſt. ſupra diximus. Ergo neceſſe eſt ut per aliquam ſui ſimilitudinem intellectui angelico uniantur. Illa autem ſimilitudo non eſt ipſa angeli ſubſtantia; neque enim tam perfecta eſt, ut poſſit rerum omnium rationes exprimere, quod ſoli eſſentiæ divinæ competit; neceſſe eſt igitur ut illa ſimilitudo in intellectu angelico, ſit ſpecies aliqua intelligibilis.

3 Dicendum 4. ſpecies illas, per quas Angeli cognoſcunt, non eſſe ab objectis acceptas, ſed ipſis à primo inſtanti ſuæ creationis fuiſſe à Deo infuſas & inditas. Ita S. Thom. q. 55. a 2.

Probatur 1. ex cap. 28. Ezech. ubi primus Angelus dicitur fuiſſe plenus ſapientiâ, & perfectus ab illo die, in quo conditus eſt; (ea enim quæ dicuntur in illo capite, intelligenda eſſe potius de Lucifero, quàm de Rege Tyri cenſent S. Auguſt. lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 24. S. Greg. lib. 32. Moral. c. 24. & 25. S. Ambr. 1. de Paradiſo cap. 2. S. Epiphanius hæreſ. 64. & plures alij ex SS. Patribus) ille autem Angelus non fuiſſet plenus ſapientiâ & perfectus à primo die, quo creatus eſt, ſi ſpecies intelligibiles rerum omnium, quarum cognitio illi competebat, à Deo non accepiſſet, ſed paulatim ac diverſo tempore eas acquireret, & à rebus ipſis haurire opus habuiſſet.

Probatur 2. ex loco ſuprà citato S. Auguſt. ſcilicet 2. de Gen. ad litt. cap. 8. & 30. ubi ex ijs quæ ſuprà retulimus, ſequitur, ſecundùm mentem illius ſancti Patris, Angelos cognoviſſe res, antequàm exiſterent; ac proinde illarum ſpecies; non ab ipſis rebus ſed à Deo, in inſtanti ſuæ creationis accepiſſe.

Probatur 3. hac ratione: ſi Angeli paulatim & ſucceſſivè ſpecies acquirerent, eaſque peterent ab objectis, oporteret id fieri alterutro ex his duobus modis; ſcilicet vel quòd ipſi Angeli eas producerent ad præſentiam objectorum; vel quòd objecta ipſa eas producerent, & tranſmitterent ad potentiam Angelorum intellectivam: at neutrum dici poteſt.

Non primum, quia antequàm Angeli ſpecies illas

illas intellectu habeant, nullo modo res externas cognoſcunt, nec proinde poſſunt earum ſimilitudines in ſe producere. Nec ſufficit externa earum rerum præſentia; quia hæc quoque præſentia ab ipſis cognoſci non poteſt, niſi ſuppoſitis ſpeciebus, quæ determinent eorum intellectum ad cognoſcendum. Non enim hìc par eſt ratio intellectûs Angelici, ac humani: ſi quidem homo cùm ſit corporeus, facilè moveri & affici poteſt ab objectis coporeis præſētibus; quæ, cùm ſpecies ſuas diffundant per medium, uſque ad ſenſus externos, mediantibus illis ſenſibus externis, nec non internis, movent intellectum humanum, ut à phantaſmatibus corporeis abſtrahat ſpecies intellectuales: in Angelis autem cùm ſint omninò incorporei, nihil tale fieri poteſt.

Neque etiam ſecundum dici poteſt: quia objecta illa externa, ſunt (ut plurimùm) materialia & corporea, quæ non niſi ſpecies materiales & ſenſibiles producere poſſunt; quæ proinde ad uſum intellectus angelici ineptæ ſunt, illique inhærere nullatenus valent. Ergo cum Angeli ſpecies illas, neque producere, neque ab objectis accipere poſſint; ſequitur ut illas à Deo in inſtanti ſuæ creationis acceperint.

Porrò ad pleniorem angelicæ cognitionis intelligentiam tres hìc quæſtiunculæ breviter explicandæ ſuperſunt.

4 Prima eſt, an omnes Angeli per ſpecies æquè perfectas intelligant.

Reſpondetur Angelos, quò ſunt in natura perfectiores, eò etiam perfectiores, ac proinde univerſaliores à Deo ſpecies accepiſſe. Ita S. Thomas ſup. art. 3: quod probat tùm ex S. Dionyſio lib. de cœleſti Hier cap. 12. ubi ait ſuperiores Angelos habere ſcientiam magis univerſalem: & lib. de divinis nom. cap. 13. ubi dicit, omnia magis unita & collecta eſſe in ſuperioribus Angelis, prout magis ad Deum accedunt. Tùm etiam ex eo quòd Angeli, quò perfectiores ſunt in natura intellectuali, eò ſunt ſimiliores Deo in intelligendo: Sed Deus in intelligendo maximè excellit, in eo quod per unicam & ſimpliciſſimam eſſentiam ſuam res omnes intelligit: Vnde ſequitur, quò Angeli perfectiores ſunt; illos per ſpecies eò ſimpliciores & univerſaliores, ideóque perfectiores intelligere.

Secunda eſt, an Angelus ſemper actu cognoſcat ea quæ cognoſcit.

Reſpondetur duas eſſe cognitiones, reſpectu quarum intellectus Angelicus eſt ſemper in actu ſecundo.

Vna eſt cognitio ſupernaturalis beatifica. Nam Angeli beati ſemper ſunt actualiter beati, ac proinde ſemper eſt in illis actualiter beatitudo, quæ in actuali intuitiva cognitione divinæ eſſentiæ conſiſtit.

Altera eſt cognitio naturalis, quâ Angelus ſeipſum cognoſcit. Sicut enim corpora viventia ſemper ſunt in actu ſecundo, reſpectu cujuſdam operationis vitalis, puta reſpectu nutritionis: ita conſentaneum eſt exiſtimare ſubſtantias purè ſpirituales, quales ſunt Angeli, ſemper actu habere aliquam operationem vitalem naturaliter. Nulla autem videtur eſſe ipſis magis naturalis, quàm ſui ipſius cognitio.

Quod autem ſpectat ad aliarum rerum cognitiones, rectè docet S. Thomas quæſt. 58. art. 1. intellectum angelicum non ſemper in actu ſecundo eſſe; cùm nulla ratio id evincat. Et prætereà, cùm ſpecies intelligibiles rerum aliarum in ipſis ſint per modum habituum; credibile eſt eos poſſe illis uti, aut non uti, prout ipſis libitum fuerit.

Tertia eſt, an Angeli aliquo diſcurſu utantur.

Reſpondetur cum S. Doctore, Angelos nullo uti diſcurſu in ſua cognitione, ſed ſimplici intuitu & apprehenſione omnia cognoſcere, ad quæ vis eorum cognoſcitiva pertingere poteſt: ſicque eodem ſimplici actu concluſiones in principijs, & effectus in cauſis inſpicere.

Cujus rei ratio eſt: quia ex imperfectione intellectus humani provenit quòd diſcurſus ipſi neceſſarius ſit, ut in alicujus veritatis notitiam deveniat: cùm autem intellectus Angelicus humano longè præſtet, ac ſuperemineat, ut potè multò perfectiori lumine naturali prædìtus: hinc fit ut ipſi modus intelligendi nobilior, debeatur: eſt autem eo nobilior, quò ſimplicior; quia ſic propiùs ad divinum intelligendi modum accedit: unde ſequitur conveniens eſſe ut Angeli uno ſimplici intuitu, non verò per diſcurſum, id eſt ſucceſſivè, & quaſi per partes, ea omnia cognoſcant, quæ intrà limites potentiæ eorum cognoſcitivæ continentur.

SECTIO VI.

Quaſnam res Angeli cognoſcant?

1 QVATUOR hìc certa ſunt.

Certum eſt 1. Angelum naturaliter cognoſcere ſeipſum, idque per ſuammet ſubſtantiam intellectui ſuo ad inſtar ſpeciei impreſſæ, unitam, ut ex ſuprà dictis patet.

Certum eſt 2. Angelum beatum clarè intuitivè cognoſcere Deum per lumen gloriæ, & ſecluſo ſtatu beatitudinis eundem naturaliter cognoſcere poſſe; non quidem clarè & intuitivè, ſed eo modo, quo naturaliter cauſa in effectu, & prototypus in imagine cognoſcitur.

Angelus enim eo ipſo quòd perfectè ſubſtantiam ſuam agnoſcit, eam ut effectum & ut imaginem Dei cognoſcit; proindeque per illam ſic cognitam Deum ipſum cognoſcere poteſt.

Certum eſt 3. Angelos ſe invicem naturaliter cognoſcere per ſpecies proprias ſibi à Deo inditas.

Hoc enim ex plurimis Scripturæ locis conſtat, in quibus multa paſſim de Angelis, ſive bonis, ſive malis dicuntur, unde mutua illorum cognitio neceſſariò infertur: ut Iſaiæ 6. *Duo Seraphim clamabant*

alter ad alterum. Et Dan. 10. Angelus cuſtos Judæorum dicit, Angelum cuſtodem Perſarum viginti & uno diebus ſibi reſtitiſſe, Michaëlemque Archangelum ſibi in adjutorium veniſſe. Deinde niſi Angeli mutuò ſe cognoſcerent, nulla inter eos ſocietas, nullus ordo ſtare poſſet.

Certum eſt 4. Angelos res corporeas cognoſcere non tantùm in univerſali, ſed etiam in particulari.

Hoc ſimiliter patet ex variis Scripturæ locis: niſi enim Angeli unumquemque hominum in particulari cognoſcerent, neque boni illum cuſtodire, neque mali per tentationes illum impugnare poſſent: quod utrumque tamen fieri ex fide certum eſt.

Cùm hæc certa ſint, tria ſunt de quibus eſt aliqua difficultas. Primum, an cognoſcant res futuras. Secundum, an occultas cordis cogitationes. Tertium, an etiam res ſupernaturales.

2 Quod ad primum ſpectat, S. Thomas q. 57. art. 3. utitur diſtinctione. Vel enim quæſtio eſt de futuris, quæ neceſſariò ex cauſis ſuis conſequuntur, ut v.g. quòd eclipſis Solis tali die & horâ futura ſit; & manifeſtum eſt ejuſmodi futura naturaliter cognoſci ab Angelis: cùm etiam ab ipſis hominibus cognoſci poſſint. Vel de futuris contingentibus, quæ à libero Dei vel hominis arbitrio pendent: & de illis dicendum eſt non poſſe naturaliter ab Angelis certò cognoſci.

Atque hæc doctrina ex fide certa eſt, cùm Scriptura ſacra manifeſtè dicat ejuſmodi futurorum cognitionem ſolius Dei propriam eſſe, Iſa. 41. *Annunciate nobis, quæ ventura ſunt in futurum; & ſciemus, quia Dii eſtis vos.* Et S. Pet. Epiſt. 2. c. 1. *Non humanâ voluntate allata eſt prophetia; ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.*

Id etiam conſtat ex SS. Patribus. S. Chryſoſt. hom. 18. in S. Ioan. *Certa*, inquit, *prædictio futurorum, immortalis duntaxat Dei opus eſt.* Tertul. in apolog. cap. 20. dicit, *Idoneum divinitatis teſtimonium eſſe veritatem divinationis.* Et paſſim SS. Patres ex eo probant fidei noſtræ myſteria vera eſſe, & à Deo teſtata; quia fuerunt antè prædicta; ita Juſtinus in apologiâ 2. ad Antonium: S. Auguſtinus libro de catechiſandis rudibus cap. 26. & plures alij.

Objicies, dæmones aliquando futura contingentia prædixiſſe.

Reſpondetur in eis etiam ſæpiſſimè hallucinatos ac mentitos fuiſſe: ſæpe etiam obſcurè & ambiguè locutos, ut fraudem & ignorantiam ſuam occultarent. Quod ſi aliquando ea, quæ ab ipſis ſunt prædicta, evenerunt, hoc non ideò factum eſt, quòd illa certò ſcirent; ſed quia per aliquas conjecturas id cognoſcerent: quod & homines aliquando faciunt longè tamen perfectiùs dæmones; idque tùm propter diuturnum uſum & continuam rerum experientiam; tùm propter perſpicacitatem ingenij, quâ circumſtantias omnes ad cujuſvis ſtatum pertinentes, naturales item diſpoſitiones uniuſcujuſque, ita ut, quo quiſque ingenio, quibus moribus præditus ſit, quæ indoles ejus & propenſio naturalis, perfectiſſimè cognoſcant. Adde quòd aliquando ea prædicunt, quæ ipſis à Deo certas ob cauſas interdum revelantur, vel quæ ipſi, Deo permittente, facturi ſunt; ſic potuit Satan futuram calamitatem beati Iob prænunciare ſtatim atque ipſi facultas eam infligendi à Deo conceſſa eſt. Quo prædictionis genere ſæpenumerò gentiles deluſi ſunt.

3 Quæres cur Angeli potius præterita cognoſcant quàm futura; cùm illa non magis quàm iſta exiſtant: ac proinde ſpecies ipſis inditæ non magis videantur poſſe illa repræſentare quàm iſta.

Reſpondetur ſpeciem intelligibilem Angeli modificari, & quaſi determinari per actualem exiſtentiam rei præſentis, ut poſſit deinceps illam etiam præteritam repræſentare. Quòd ſi hæc reſponſio non ſatisfacit nihil dicendum ſupereſt, niſi voluiſſe Deum ſpecies illas, quas Angelis impreſſit, ejus eſſe conditionis, ut non poſſent res futuras merè contingentes, quamdiu futuræ ſunt, repræſentare; ſed tantùm præſentes, vel præteritas.

Quod ad ſecundum ſpectat, dicendum eſt Angelos naturaliter non poſſe certò cognoſcere cogitationes illas, quæ liberè à nobis in mente concipiuntur, nec etiam actus internos liberè à voluntate elicitos. Ita S. Thomas q. 57. art. 4.

Probatur 1. ex Scripturâ, quæ hanc cognitionem ſoli Deo tribuit. 2. Paral c. 6. *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.* Ierem. 17. *Pravum cor hominis, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? ego Dominus.* Heb. 4. *Diſcretor cogitationum & intentionum cordis.*

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui id unanimiter docent. S. Hilar. in Pſal. 139. *Cogitationes cordis noſſe non noſtrum eſt, ſed ejus, de quo dictum eſt: ſcrutans corda & renes Deus.* S. Chryſoſt. hom. 24. in S. Ioan. *Quæ in corde hominum inſunt, noſſe, ſolius eſt Dei, qui ſigillatim corda finxit.* S. Cyril. Alexand. lib. 2. in S. Ioan. loquens de Nathanaële, qui Chriſtum Dei Filium confeſſus eſt: *Noverat*, inquit, *ſolum Deum ſcrutatorem eſſe cordium, nec ulli alteri mentem hominis patere.* S. Auguſt. ſerm. 234. de tempore, loquens de Iob Patriarchâ, *Colebat*, inquit, *Deum, faciebat eleemoſynas; & quo corde faciebat, nemo ſciebat, nec ipſe diabolus, ſed ſolus Deus.* S. Hieronymus in Pſalm. 16. verſ. 10. *Diabolus*, inquit, *neſcit quid intrinſecùs in animâ cogitet homo, niſi per exteriores motus intelligat.*

Probatur 3. ratione, quam ducit S. Doctor ex præſtantiâ & nobilitate mentis humanæ, quæ ſoli Deo ſubjacet, tanquam primæ cauſæ efficienti & ultimæ finali: unde conſentaneum eſt ut cogitationes & affectiones, quæ ex libero ipſius arbitrio pendent, non niſi Deo ſoli pateant: alijs autem creaturis eatenùs ſolùm, quatenùs ipſa mens humana eas ab illis cognoſci velit: ita ut hic voluntatis conſenſus ſit veluti conditio quædam, ſine qua

non

non poſſit cogitatio vel affectio interna mentis, intellectui Angelio repræſentari.

Neque dicas Angelum naturaliter harum cogitationum & affectionum ſpecies habere ſibi inditas: ergo dùm exiſtunt, poſſe naturaliter illas cognoſcere.

In primis enim probabile eſt (quod aliqui Theologi aſſerunt) non habere Angelos cogitationum illarum & affectionum ſpecies ſibi ab initio creationis inditas, ſed illas à Deo accipere tunc, quandò cogitationes illæ, vel affectiones ad eos diriguntur. Deinde quamvis concederetur ejuſmodi ſpecies Angelis eſſe inditas & concreatas, dicendum nihilominùs eſſet, eos, illis uti non poſſe ad tales cogitationes aut affectiones cognoſcendas, niſi accedat voluntas & conſenſus hominis, cujus illæ ſunt: Deus enim, ob ſuavem ſuæ providentiæ diſpoſitionem in gubernatione creaturarum rationabilium, voluit illas ſuarum cogitationum & affectionum plenum & abſolutum habere dominium; ita ut poſſent illas pro libito, vel occultas tenere, vel aliis detegere; proindeque ſpecies illarum Angelis inditas voluit eſſe tales ut non poſſent Angelis repræſentare ejuſmodi actus internos liberos, invitâ rationali creaturâ cujus ſunt, ſed tantùm cùm ad eos ab ipſa dirigerentur.

4 Objicies; variis experientiis compertum eſſe dæmones cognoſcere cogitationes & affectiones internas; e. g. dæmones aliquandò in corporibus obſeſſis aliorum cogitationes & intentiones purè internas, etiam ipſis invitis, enunciare.

Reſpondetur verum eſſe tales actus internos aliquando cognoſci à dæmonibus, non quidem in ſeipſis, ſed in aliquo ſuo affectu; quando ſcilicet aliquo ſigno produntur: vel exteriùs ex motu corporis, mutatione vultus, & aliis ſimilibus, per quæ etiam homines varios animi motus aliorum dignoſcunt: vel interiùs ex iis, quæ in phantaſiâ & ſenſibus internis deprehendunt, in quibus ordinariè, ob arctiſſimam illorum ſenſuum internorum cum intellectu & voluntate connexionem, cogitationum & affectionum noſtrarum imagines ſenſibiliter efformantur, & ſic dæmonum cognitioni patent, non quidem ut voluntati & rationi ſubſunt, ſed (ut ita loquamur) quaſi materialiter, prout in illis motuum ſenſitivorum ſignis deprehenduntur.

Notandum eſt autem, totam illam cognitionem, quæ ex illis ſignis ſenſibilibus internis vel externis à dæmonibus hauritur, non eſſe certam, ſed tantùm conjecturalem; cùm ſemper arcanum voluntatis occultum ipſis ſit: nec dignoſcere queant, qualiter ipſa ſe habeat erga ſigna illa ſenſibilia, quæ nullam ejus actibus inferunt neceſſitatem, liberamque relinquunt, ut ipſis conſenſum præbeat, vel diſſenſum: Videndus S. Auguſt. lib. de divinatione dæmonum cap. 5. & Caſſianus collat. 7. cap. 15.

Quod ad tertium denique ſpectat; ſi Angeli conſiderentur ſecundùm ſtatum naturæ, ſeu ſecundùm naturales ipſorum vires, quæ etiam in dæmonibus remanſerunt; dicendum eſt res in entitate ſupernaturales, ſeu quarum cognitio intellectûs creati vim naturalem ſupergreditur, non poſſe ab ipſis naturaliter cognoſci. Ita S. Thom. q. 54. art. 5. Unde ſequitur dæmones cognoſcere non potuiſſe myſterium Incarnationis, nec certò ſcire an Chriſtus eſſet verè Deus.

Hoc manifeſtè conſtat ex verbis Apoſtoli 1. Cor. 2. *Loquimur*, inquit, *Dei ſapientiam in myſterio, quam nemo principum hujus ſæculi cognovit*: ubi per principes hujus ſæculi, S. Anſelmus & S. Thomas in commentariis ſuper hunc locum, dæmones intelligunt: *Si enim* (ut ait S. Leo ſerm. 11. de paſſione) *crudelis & ſuperbus inimicus conſilium miſericordiæ Dei noſſe potuiſſet, Judæorum animos manſuetudine potiùs temperare, quàm injuſtis odiis ſtuduiſſet accendere; ne omnium captivorum amitteret ſervitutem, dum nihil ſibi debentis perſequitur libertatem.*

5 Objicies S. Luc. cap. 4. dici, quòd *Exibant dæmonia clamantia: quia tu es Filius Dei. Et increpans, non ſinebat loqui; quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum.*

Reſpondetur 1. dæmones iſtis verbis uſos fuiſſe fictè & adulatoriè; vel ut veritatem ex ipſius ore Chriſti elicerent; vel ut illi aliquam elationis & ſuperbiæ occaſionem darent. Ita S. Hieron. in cap. 8. S. Matth. & Hugo Cardinalis in illum locum S. Lucæ.

Reſpondetur 2. ſi dæmones aliquam hujus myſterii cognitionem habuerunt, illam fuiſſe tantùm conjecturalem & abſtractivam, non verò evidentem & intuitivam, de quâ ſolùm hîc quæſtio eſt. Ita enim docet S. Leo ſerm. 4. in quadrag. S. Hilarius canone 3. in S. Matth. S. Hieronym. in cap. 4. S. Matth. S. Auguſt. lib. 9. de Civit. cap. 21. & plures alij.

Quòd ſi Angeli conſiderentur in ſtatu gratiæ, dum erant in ſtatu viæ, dicendum eſt aliqua myſteria ſibi divinitùs revelata cognoviſſe, putà myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis.

Non enim erant in eo ſtatu nobis deteriores, nec ad minorem beatitudinem ordinabantur; quare nec minorem hujus myſterij cognitionem, quàm nos habere debuerunt. S. Thomas ſuprà, exiſtimat etiam revelatum ipſis tunc fuiſſe myſterium Incarnationis, quod etiam docet S. Auguſt. lib. 5. de Gen. cap. 19. & ſimiliter probabile eſt plures alias veritates ſupernaturales in eo ſtatu fuiſſe ipſis divinitùs revelatas, prout ad illius perfectionem requiri poterat.

Quod ſi denique conſiderentur ſecundùm ſtatum gloriæ; Dicendum eſt omnia myſteria, quæ vel ad eorum majorem fælicitatem, vel ad Eccleſiæ militantis, animarumque ipſorum Angelorum cuſtodiæ creditarum directionem & ſalutem conferre poſſunt,

poſſunt, ipſis, vel in Verbo divino, vel extrà illius viſionem beatificam, fuiſſe divinitùs revelata & patefacta.

Cùm credibile non ſit in illo ſtatu ullam ipſis earum rerum cognitionem denegari, quæ ad majus ipſorum, vel Eccleſiæ bonum neceſſariæ ſunt aut utiles.

SECTIO VII.
Qualis ſit Angelorum voluntas.

1 CERTUM eſt in Angelis eſſe voluntatem, eamque libero arbitrio præditam. Quod ipſorum caſus & ruina ſatis evidenter demonſtrat; unde S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto, cap. 16. *Impiorum*, inquit, *& adverſariorum ſpirituum defectio id, quod dicimus, approbat ; ſcilicet juris ſui ac libertatis eſſe inviſibiles virtutes*. Et hæc eſt etiam doctrina S. Thomæ 59. art. 3. cujus hæc eſt ratio : ubicunque reperitur judicium indeterminatum ſeu indifferens ad hoc, vel ad illud agendum, ibi reperitur voluntas libera, ſeu liberum arbitrium : ſicut è contrà, ubicunque, non reperitur tale judicium indifferens; ibi nec liberum arbitrium reperitur, ut patet experientiâ. Atqui in omnibus habentibus intellectum, ineſt ejuſmodi judicium indeterminatum, eò quòd per intellectum poſſunt percipere rationem ipſam univerſalem boni, ſub quâ poſſunt hoc & illud cum quâdam indifferentiâ ſibi ad agendum proponere ; hæc enim indifferentia judicij & rationis circa bonum, eſt quaſi radix libertatis. Quare cùm Angeli nobiliſſimo intellectu ſint præditi, concludendum eſt in ipſis eſſe liberum arbitrium; idque excellentius quàm in homine, ſicut ipſe intellectus angelicus humanum longè antecellit.

Porrò non eſt neceſſe ad electionem liberam in Angelo, quòd præcedat conſilium ſeu inquiſitio quædam mediorum, qualis requiritur in liberâ hominis electione. Non enim cognoſcunt inquirendo : cùm hoc pertineat ad diſcurſum rationis, qui in Angelis non reperitur, ut ſectione 5. oſtendimus. Sed electio in Angelis fit per ſubitam acceptationem cognitæ veritatis, ſine ullâ inquiſitivâ deliberatione.

2 Quæres, an liberum illud arbitrium Angeli ſit naturaliter inflexibile in electione ſemel facta?

Reſpondetur duas eſſe oppoſitas ſuper hâc quæſtione Doctorum ſententias.

Quidam enim exiſtimant arbitrium Angeli naturaliter flexibile ac mobile eſſe, perinde atque arbitrium hominis.

Ita S. Bonaventura in 2. diſt. 7. parte 1. art. 1. & plures alij. Atque hæc eſſe videtur ſententia S. Damaſceni lib. 2. de fide cap. 3. ubi dicit Angelos eſſe naturas ratione, intelligentiâ & libertate præditas, ac propoſito & ſententiâ mutabiles, idque ex ſe & ſuâ ſponte. Et S. Fulgentij lib. de fide ad Petrum, ubi dicit Angelos bonos non habere naturâ ſuâ immutabilitatem ex bono in malum ſed ex ſolâ gratiâ.

Alij è contrà cenſent Angelos arbitrio ita inflexibili præditos eſſe, ut nequeant id averſari, quod ſemel liberè elegerunt ; neque id eligere, quod ſemel repudiarunt. Ita S. Th. 1. p. qu. 64. art. 2. Cujus ratio hæc eſt ; quòd Angeli apprehenſio ab apprehenſione hominis multùm differat : Angelus enim apprehendit immobiliter per intellectum ; ſicut & nos immobiliter apprehendimus prima principia, quorum eſt intellectus : homo, verò per rationem apprehendit, mobiliter diſcurrendo de uno ad alterum, poteſtque ad alterutrum oppoſitorum probabiliter procedere. Hinc fit ut voluntas hominis adhæreat alicui mobiliter, ita ut poſſit ab ipſo diſcedere, & contrario adhærere : at verò voluntas Angeli fixè & immobiliter adhæreat. Ex quo patet liberum arbitrium hominis flexibile eſſe ad oppoſita, ante & poſt electionem ; liberum autem arbitrium Angeli ad utrumlibet ante electionem flecti poſſe ; ſed poſt electionem ſemel factam, eſſe inflexibile.

Liberum cuique eſt quam voluerit ſententiam ex his duabus amplecti, cùm utraque ſit probabilis ; quamvis propter ſancti Doctoris authoritatem & allatam rationem, ſecunda videatur eſſe probabilior.

SECTIO VIII.
Quomodo Angeli inter ſe loquantur.

1 CERTUM eſt 1. Angelos inter ſe loqui, & ſibi invicem cognitiones & conceptus ſuos manifeſtare.

Hoc manifeſtè conſtat ex Scripturis ; Iſai. 6. *Duo Seraphim clamabant alter ad alterum*. Et Apoc. 7. *Clamavit unus Angelus ad alios quatuor Angelos*.

Certum eſt 2. poſſe quidem Angelos loqui, ſive nobiſcum, ſive inter ſe, vocibus corporeis, quæ ſint ſimiles noſtris ; quemodò eos ſæpè cum hominibus locutos eſſe Scripturæ teſtantur : ſed alio quoque modo poſſe ipſos inter ſe colloqui, nempè ſpirituali, & ſine ullo adminiculo corporeæ vocis.

Conſtat ex his Apoſtoli verbis 1. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, &c.* quibus cum Angelorum linguæ ab humanis diſtinguuntur, ſignificatur Angelos aliquo inter ſe modo colloqui poſſe, quo non poſſunt homines, qui proinde alius non eſt, quàm ſpiritalis. Quem Apoſtoli locum eo ſenſu exponens Theophylactus in 1. ad Cor. c. 10. *Angelis*, inquit, *lingua eſt intellectiva : vis nimirum illa, quâ ſibi mutuò divinarum rerum intellectum ac divinas cogitationes impertiunt*. Et S. Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 3. de Angelis loquens, *Non lingua*, inquit, *neque auribus opus habent : verùm citrà ſermonis adminiculum cogitationes ſuas atque conſilia inter ſe communicant*.

Cùm igitur hæc certa ſint, quæſtionis propoſitæ difficultas conſiſtit præſertim in explicando modo, quo

quo Angeli inter ſe colloquuntur. De qua quidem re, cùm in Scripturis nihil reperiatur, ideò maximè inter ſe variant Theologorum ſententiæ, quas hîc fuſiùs explicare minimè neceſſarium duximus, cùm nihil ad fidem pertineant. Ut tamen in re, quæ per ſe obſcuriſſima eſt, & à ſenſibus humanis remotiſſima lucem aliquam afferamus; breviter hîc proponemus id quod in hac quæſtione probabiliſſimum nobis videtur.

2 Dicimus igitur Angelum alteri Angelo loqui, dirigendo & ordinando conceptum ſuum ad illum per operationem voluntatis, id eſt, volendo ut alter Angelus conceptum illum ſuum cognoſcat: ſicque locutionem Angeli nihil aliud eſſe, quàm conceptum illius liberè ordinatum & directum ad alterum: directionem verò illam voluntariam & liberam, eſſe veluti linguam, ſeu conditionem, ſine qua Angeli unius cogitatio ſeu conceptus alteri innoteſcere non poteſt. Quia tamen illa directio, licet neceſſaria, minimè tamen ſufficiens aliquibus Doctoribus videtur ad exprimendum illum locutionis Angelicæ modum, quantùm à nobis exprimi poteſt, addunt virtute illius directionis, vel novam ſpeciem produci in intellectu Angeli, ad quem conceptus alterius dirigitur: vel, ſi ſpecies hujus conceptûs ab initio creationis ipſi indita eſt, illam tunc novam modificationem & veluti lucem quandam de novo recipere, ut per eam Angelus percipere poſſit id quod eum antè latebat, & quod per alterum illi tunc manifeſtatur.

Porrò ea quæ de locutione Angelorum dicta ſunt, debent ſimiliter intelligi de eorum illuminatione; cum hac tamen differentia, quòd locutio latiùs pateat quàm illuminatio: omnis enim illuminatio eſt locutio; cùm Angelus unus non aliter Angelum alterum illuminet, niſi ei loquendo: at verò non omnis locutio eſt illuminatio, quia Angelus unus alterum illuminare dicitur, non quoties eum alloquitur; ſed tunc ſolùm cùm aliquam veritatem ſibi divinitus revelatam alteri de novo aperit & declarat; quod non fit niſi per Angelos ſuperiores reſpectu inferiorum: ut fusè docet & explicat S. Dionyſius lib. de Cœl. Hier. c. 3. 4. & 8. Et S. Thomas 1. p. q. 106.

SECTIO IX.

Quid de ordinibus Angelorum ſentiendum ſit.

1 SUPPONENDUM eſt, eſſe plures Angelos numero diſtinctos.

Hoc variis in locis manifeſtè teſtatur Scriptura, Daniel. 7. *Millia millium miniſtrabant ei.* Apoc. 5. *Audivi vocem Angelorum multorum, & erat numerus eorum millia millium.* Ex quibus Scripturæ verbis colligitur, non tantùm plures eſſe Angelos, ſed etiam maximam eſſe illorum multitudinem. Quam tantam eſſe aſſerit S. Doctor 1. p. q. 50. a. 3. ut omnem rerum materialium multitudinem excedat; unde S. Dionyſius lib. de Cœleſt. Hier. c. 14. *Multi,* inquit, *ſunt ſupernarum mentium beati exercitus, quæ imbecillam & contractam eorum, qui in materia cernuntur, & in uſu noſtro ſunt, numerorum rationem excedunt.* In quo elucet omnipotentia ſimul & magnificentia ſupremi rerum conditoris; qui unico temporis momento tot, & tam nobiles & perfectas creaturas ſolo verbo è nihilo produxit.

An autem ſicut numero, ſic etiam ſpecie inter ſe Angeli diſtinguantur, nihil certò definiri poteſt, cùm in Scripturis nihil ſuper hâc quæſtione reperiatur. Imò S. Aug. lib. contra Priſcillianiſtas c. 11. expreſsè profitetur, *ſe hanc Angelorum differentiam ignorare; nec tamen in iſta ignorantia periclitari, cùm res ad fidem non pertineat.* Quare omiſſis quæ ſuper hac quæſtione in utramque partem à Theologis dicuntur, & quidquid ſit de illâ differentia ſpecifica.

2 Sacræ Scripturæ & SS. Patres aliam declarant eſſe inter Angelos differentiam, ſcilicet ordinum; quos novem eſſe docet Dionyſius lib. de cœl. Hier. capite 6. & 7. Et S. Gregor. homil. 34. in Evangelia.

Hoc ex Scripturis explicat & probat his verbis: *Novem eſſe Angelorum ordines diximus, quia videlicet, teſtante ſacro eloquio, ſcimus eſſe Angelos, Archangelos, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Dominationes, Thronos, Cherubim, atque Seraphim. Eſſe namque Angelos & Archangelos penè omnes ſacri eloquij paginæ teſtantur. Cherubim verò ac Seraphim ſæpè ut notum eſt, libri Prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinũ nomina Paulus Apoſt. ad Epheſios enumerat dicens: ſuprà omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem: & Dominationem. Qui rursùs ad Coloſſenſes ſcribens ait: ſive Throni, ſive Dominationes, ſive Principatus, ſive Poteſtates, &c. Dum ergo illis quatuor, quæ ad Epheſios dixit conjunguntur Throni; quinque ſunt ordines, qui ſpecialiter exprimuntur. Quibus dum Angeli, & Archangeli, Cherubim quoque & Seraphim junguntur, proculdubio novem eſſe Angelorum ordines, inveniuntur.*

Hos autem novem Angelorum ordines in tres Hierarchias diſtributos eſſe teſtatur S. Dionyſius ſuprà. Et in primâ quidem ac ſupremâ, Seraphim, Cherubim ac Thronos collocatos eſſe. In ſecundâ & mediâ Dominationes, Virtutes, & Poteſtates. In tertia denique & infima Principatus, Archangelos, & Angelos.

3 Docet autem S. Thomas q. 108. diſtinctionem illam Hierarchiarum & ordinum inter Angelos, eſſe partim ab ipſorum natura, partim à gratia illis conceſſa: à natura quidem diſpoſitivè, à gratia autem completivè. Ac talem diſtinctionem remanſuram poſt diem judicij, tam quoad differentiam graduum, quàm quoad executionem officiorum; non quidem omnium, ſed eorum tantum; quæ ſtatui gloriæ conveniunt: hominesque beatos aſſumendos eſſe pro meritis ad ordines beatorum

Angelorum; hoc eſt, illos per Chriſti gratiam tantam gloriam poſſe promereri, ut in illâ Angelis ſecundùm ſingulos ordinis gradus, æquentur. Et quæſtione ſequenti declarat idem ſanctus Doctor, ordinem & prælationem illam, etiam inter Angelos reprobos poſt lapſum, remanſiſſe non quidem quoad dona gratiæ, quibus ſpoliati ſunt: ſed quoad ea tantùm, quæ ſunt naturæ illorum propria, quæ integra in eis remanſerunt, ut infrà dicetur.

Porrò quidnam illa ordinum nomina ſignificent, qualiavè ſint illorum beatorum ſpirituum officia ac miniſteria, fusè explicant S. Dionyſius, S. Gregorius ſuprà, & S. Antoninus 1. p. tit. 31. cap. 6. Certè Deus optimus maximus in his Angelorum choris magnificentiam ac excellentiam perfectionum ſuarum clarè oſtendit: amat ſiquidem in Seraphinis, ut charitas: contemplatur in Cherubinis, ut veritas: ſedet in Thronis, ut æquitas: imperat in Dominationibus, ut majeſtas: regit in Principatibus, tuetur in Virtutibus, corroborat in Poteſtatibus, revelat in Archangelis, aſſiſtit in Angelis. Vide S. Thomam, citatâ q. 108. ubi de his fuſiſſimè agit.

CAPUT III.

De Angelorum bonorum merito ac beatitudine, & malorum peccato ac damnatione.

SECTIO I.

Quodnam fuit Angelorum bonorum meritum, & malorum peccatum.

1 SUPPONIMUS tanquam certum Angelos non fuiſſe creatos in ſtatu beatitudinis ſupernaturalis, quæ in clarâ Dei viſione conſiſtit.

Quia ſi in tali ſtatu creati eſſent, in eo peccare non potuiſſent: conſtat autem plures illorum peccaſſe.

Supponimus deinde omnes Angelos fuiſſe conditos in gratiâ, juxta Doctrinam S. Thomæ 1. p. q. 62. a. 3. quæ eſt communis Theologorum.

Conſtat ex Chriſti Domini verbis S. Joan. 6. quibus dicit Diabolum non ſtetiſſe in veritate: nomine enim veritatis ibi ſanctitas intelligitur: prout S. Chryſoſtomus & alij SS. Patres hunc locum interpretantur, præſertim S. Cyrillus lib. 6. in S. Joan. c. 6. *In veritate*, inquit, *non ſtetit; quia prolapſus eſt à veritate, nec munere voluit in ſua originis ſanctitate.* Et S. Judas in Epiſtolâ ſuâ canonicâ dicit, reprobos Angelos *non ſervaſſe ſuum principatum.* Ille autem principatus non poteſt intelligi de principatu naturæ: quia ut infrà dicetur, naturalia omnia integra in dæmonibus remanſerunt, ergo debet intelligi de principatu gratiæ ſanctificantis, quam in creatione acceperunt, & à quâ exciderunt, Accedit authoritas SS. Patrum, qui hoc aſſerunt: ut S. Baſilij in Pſal. 32. ubi dicit Angelos *in primâ conſtitutione ſubſtantiæ ſuæ ſimul infuſam habuiſſe ſanctitatem.* Et S. Aug. lib. 12. de Civ. c. 9. ubi ait Angelos fuiſſe à Deo creatos *cum bonâ voluntate & caſto amore.* Et paucis interjectis: *erat Deus ſimul condens naturam Angelorum, & largiens gratiam.* His præſuppoſitis,

2 Dicendum 1. quoſdam Angelos in gratiâ acceptâ perſeveraſſe, & per actus aliquos bonos ex gratiâ Dei ſimul cum liberi arbitrij cooperatione, beatitudinem æternam fuiſſe promeritos: alios autem ab illâ gratiâ per ſuæ voluntatis pravitatē excidiſſe, ſicque damnationem æternam incurriſſe.

Quòd quidam Angeli ſint beati, conſtat ex Scriptura. S. Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei.*

Quod verò quidam ſint damnati, conſtat etiam ex S. Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus.*

Quod autem Angeli beati ſuam beatitudinem per aliquos actus bonos ex auxilio gratiæ fuerint promeriti, aſſerit S. Thomas ſuprà art. 4. Et hæc eſt Doctrina SS. Patrum, ut S. Auguſtini lib. 4. de Gen. ad litt. c. 24. dicit *Angelos beatitudinem conſecutos, quia omnia ſua ad Dei gloriam retulerunt.* S. item Gregorij hom. 7. in Ezech. ubi dicit, malis Angelis in ſuperbiam prolapſis, bonos in humilitate perſtitiſſe.

Quod denique Angeli reprobi peccaverint, & per peccatum à gratiâ exciderint, damnationemque incurrerint, conſtat manifeſtè ex Scripturâ. Job 4. *In Angelis ſuis reperit pravitatem.* Et 2. ſancti Petri 2. *Deus peccantibus Angelis non pepercit; ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.*

3 Dicendum 2. peccatum reproborum Angelorum fuiſſe peccatum ſuperbiæ.

Probatur 1. ex Scripturâ. Iſai. 14. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, qui dicebas, conſcendam in cælum, ſimilis ero Altiſſimo.* Quem Prophetæ locum de Diaboli peccato intelligit S. Auguſt. lib. 3. de Doctrinâ Chriſt. c. 37. S. Greg. hom. 34. in Evangelia, & S. Bernard. ſerm. 38. in Cantica, Ezechielis 28. *Elevatum eſt cor tuum in decore tuo, &c. Dixiſti in corde tuo, Deus ego ſum.* Quæ verba ſimiliter intelliguntur de Lucifero, à SS. Patribus: S. Ambroſio lib. de Paradiſo cap. 2. S. Hieron. in illum Ezechielis locum, & aliis.

Probatur 2. ex SS. Patribus. S. Chryſoſtomo hom. 3. de verbis Iſaiæ; *Angelus per ſuperbiam factus eſt Diabolus.* S. Ambroſ. Epiſt. 84. ubi dicit, *in lapſu Diaboli, & hominis prævaricatione, initium peccati fuiſſe ſuperbiam.*

Ad pleniorem autem eorum quæ ſuprà dicta ſunt, intelligentiam.

Quæres 1. quinam Angeli, & quot peccaverint?

Reſpondetur 1. non ex uno ſolo ordine, ſed ex pluribus fuiſſe eos qui peccaverunt.

Apoſtolus ſiquidem ad Epheſ. 6. tribuit Dæmonibus nomina quorundam ordinum, ut Principatuum

&

& Poteſtatum; ac proinde probabile eſſe (ut docet S.Thom. q.61. a.9. ad 3.) ex quovis ordine Angelorum aliquos peccaſſe: ſicut & veriſimile eſt ad quemlibet ordinem Angelorum homines beatos aſſumendos eſſe, ad inſtaurandas ruinas eorum qui ceciderunt.

Reſpondetur 2. quòd communis eſt SS. Patrum opinio ſupremum ex illis qui peccaverunt, fuiſſe omnium Angelorum ſupremum, id eſt primum ex ordine Seraphinorum. Ita S.Thomas ſuprà art.7.

Conſtat ex capite 40. Job. ubi vocatur *Initium viarum Domini*, non quia fuerit ante alios & primò creatus, cùm omnes Angeli ſimul creati fuerint; ſed quia (ut explicant S.Hier. & S.Gregor. in illum locum) primus fuit dignitate & excellentiâ. Id etiam aſſerit S.Auguſt. lib.11. de Civit. cap.15. & S.Baſilius lib. 4. contra Eunomium & alij communiter.

Reſpondetur 3. quod docet S. Thomas citato art.9. pauciores fuiſſe eos qui peccaverunt, quàm qui perſtiterunt in bono.

Quòd colligi poſſe videtur ex eo quòd Apoc.13. dicitur draco ſecum traxiſſe tertiam duntaxat ſtellarum partem.

4 Quæres 2. in quo poſita fuerit Angelorum ſuperbia?

Reſpondetur varias eſſe ſuper hâc re Theologorum ſententias. Quidam enim exiſtimant Angelos in ſuâ naturali perfectione inordinatam habuiſſe complacentiam, & in illâ, tanquam in fine ſuo ultimo, conquieviſſe. Alij dicunt illos inordinatè appetiiſſe beatitudinem ſupernaturalem, tanquàm propriis viribus, & ſine ullo divinæ gratiæ auxilio conſequendam. Aſſerunt alij peccaſſe Angelos, in eo quòd acceptâ divinitùs revelatione de hypoſtatica unione Verbi divini aliquando facienda cum natura humana hanc unionem ſibi ex ſuperbia expetierint, & Chriſto Domino, adeóque toti generi humano illam inviderint. Alij denique omnium probabiliſſimè docent, peccatum ſuperbiæ Angelorum in eo poſitum fuiſſe, quòd Deo ſubjecti eſſe noluerint, ſed independentiam ab ejus imperio appetierint: eoque modo ſimilitudinem cum Deo, qui ab omni ſubjectione & imperio eſt independens affectaverint.

Ita S.Auguſtinus lib.11. de Civit. cap.13. ubi de Diabolo dicit quòd *Recuſavit ſuo ſubditus eſſe Creatori; & ſuperbiâ ſuâ, velut authoritate privatâ, elatus eſt.* Et S.Gregor.lib.34. Moral.cap.13. *Ei à quo conditus fuerat, ſubeſſe deſpexit. Ita enim Deus ſuper omnia eſt, ut ipſe ſub nullo ſit: Leviatan verò iſte ejus celſitudinis culmen aſpiciens, jus perverſa libertatis appetiit.*

5 Quæres 3. quanto tempore Angeli fuerint in viâ; ſeu quanta fuerit duratio temporis illius, in quo potuerunt mereri aut demereri.

Reſpondetur 1. dubitandum non eſſe, quin aliqua mora interceſſerit inter creationem Angelorum, & ipſorum beatitudinem vel damnationem: ita ut mora iſta potuerit coëxiſtere alicui parti noſtri temporis.

Quod colligi poteſt ex eo quòd Angeli boni non potuerint ſimul eſſe beati, & ſimul mereri; cùm actiones meritoriæ, ſecundùm legem communem, ſimul cum viſione beatificâ ſtare non poſſint. Similiter Angeli reprobati priùs peccaverint, quàm fuerint damnati.

Reſpondetur 2. conſtare inter Theologos, moram illam & durationem viæ Angelorum fuiſſe breviſſimam.

Etenim dicitur S.Joan.cap.8. Diabolum *fuiſſe homicidam ab initio, & in veritate non ſtetiſſe*: undè ſequitur illum ſtatim poſt creationem peccaviſſe; Et revera jam peccaverat, antequàm accederet ad primos parentes, ut eos in peccatum pertraheret. Accedit etiam quòd Angeli propter ſummam intelligendi ſagacitatem & perfectionem omnia celerrimè exequantur.

Quare dicendum videtur, ſaltem tria inſtantia temporis in illa duratione viæ Angelorum eſſe diſtinguenda. Primum, in quo omnes tàm electi quàm reprobi, in gratia creati ſunt. Secundum, in quo boni benè operati ſunt, & ſic promeruerunt beatitudinem, mali è contrà peccaverunt, & ſic damnationis reatum incurrerunt. Tertium denique, in quo illi præmium virtutis, id eſt beatitudinem acceperunt; iſti è contrariò in peccati vindictam damnationis pœnâ fuerunt mulctati.

SECTIO II.

Quiſnam ſit ſtatus Angelorum in gloria?

1 TRIA ſunt, quæ S.Thomas tribus poſtremis articulis quæſtionis 62. quærit circà beatitudinem Angelorum, quæ hìc breviter explicanda ſunt.

Primum eſt, vtrum in Angelis beatis remaneat cognitio ac volitio naturalis?

Reſpondet S. Doctor affirmativè. Cujus ratio eſt, quia beatitudo naturam non deſtruit, ſed perficit: ergo in beatis Angelis non tollit operationes quæ illis ratione naturæ ſuæ conveniunt.

Secundum eſt, an Angeli beati peccare poſſint?

Reſpondet S. Doctor negativè. Conſtat enim ex ſacris litteris beatitudinem electorum, ſive Angelorum, ſive hominum, æternam fore; at æterna non eſſet, ſi per peccatum ab illa excidi poſſet. Unde S.Fulgentius lib.de fide ad Petrum. c.231. ſic loquitur: *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili factam eſſe; nec tamen poſſe quemlibet ſanctorum Angelorum in deterius mutari. Quia ſic acceperunt æternam beatitudinem, quâ Deo ſtabiliter perfruuntur, ut ea carere non poſſint.* Accedit ratio, quâ utitur S. Doctor; quia ſcilicet Angeli beati in Deo clarè viſo vident omnem rationem boni diligibilis: ergo

 ab

ab illo nullatenùs averti poteſt eorum voluntas: cùm illud bonum, ut potè infinitum, omnem illorum capacitatem repleat.

Tertium eſt, an Angeli beati poſſint in beatitudine proficere?

Reſpondet S. Doctor cum diſtinctione.

Si enim ſermo ſit de beatitudine eſſentiali, quæ conſiſtit in clara Dei viſione, certum eſt Angelos nullum illius incrementum unquam accepturos eſſe, aut promerituros, Tùm quia illa eſt terminus & finis omnium meritorum. Tùm quia eodem modo ſe habet beatitudo in Angelis, atque in hominibus; juxtà quod dicitur Apocal. 21. eandem eſſe hominis & Angeli menſuram, hoc eſt, rationem meriti. Atqui homines beati ſecundùm legem ordinariam in beatitudine proficere non poſſunt, juxta illud Eccleſ. 11. *Sive ad Auſtrum, ſive ad Aquilonem ceciderit lignum, ibi erit*: quod SS. Patres interpretantur de immutabilitate quâdam hominis in eo termino ſive beatitudinis, ſive damnationis, ad quem poſt hanc vitam pervenerit. Ergo idem de Angelis beatis dicendum eſt.

2 Si verò de beatitudine accidentali quæſtio intelligatur: Reſpondet S. Doctor Angelos beatos poſſe in illa proficere. Tùm quia poſſunt nova ſubinde gaudia experiri; juxta illud S. Luc. 15. *Gaudium erit coram Angelis ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Tùm quia poſſunt novas revelationes, & mentis illuſtrationes divinitùs accipere; ut docet S. Dion. cap. 7. de cæleſti Hier. & S. Auguſt. lib. de Gen. ad litt. c. 17. Hæ autem novæ revelationes ſicut & illa gaudia, ad beatitudinis accidentalis augmentum conferre poſſunt.

Obſervandum eſt autem quòd quamvis Angeli beati gloriæ accidentalis incrementum aliquod accipere poſſint; non poſſunt tamen illud de novo mereri, ut docet ſanctus Thomas art. 9. ad 3. Quia ſecundùm communem Theologorum ſententiam in termino viæ nullus amplius ſuper eſt meritò locus.

SECTIO III.

Qualia ſunt officia Angelorum beatorum erga homines?

1 DICENDUM eſt 1. Angelos interdùm ad homines divinitùs mitti, velut divinæ voluntatis internuncios; ac divinorum conſiliorum executores & miniſtros.

Id manifeſtè conſtat ex Scriptura. Exod. 23. *Ecce ego mitto Angelum meum qui præcedat te.* S. Luc. 1. *Miſſus eſt Gabriel à Deo in civitatem Galileæ, ad Virginem, &c.* Act. 12. *Nunc ſcio verè quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis.*

An autem omnes omninò Angeli mittantur? & ſi non omnes, quinam ex illis? controverſum eſt apud Theologos.

S. Thomas q. 112. art. 4. exiſtimat Dominationes cæteroſque ſuperiores beatorum Spirituum ordines nunquam mitti, ſed tantùm reliquos ipſis inferiores.

Magiſter ſententiarum in 2. diſt. 10. dicit ordinariè quidem quatuor illos ordines ſuperiores mitti non ſolere, ſed tantùm inferiores; extraordinariè tamen etiam ſuperiores illos mitti. Et S. Gregorius homil. 34. in Evangel. videtur aſſerere S. Gabrielem fuiſſe ſupremum ordinis Seraphinorum. Quod etiam confirmari poteſt, ex eo quòd S. Paulus Hebr. 1. loquens de omnibus illis beatis ſpiritibus, dicit: *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis.* Ubi obſervandum eſt Apoſtolum loqui de omnibus beatis ſpiritibus, ſine ulla exceptione: cùm ibi de illis agat, prout Chriſto Domino ſunt inferiores; quod ad omnes ſpectare manifeſtum eſt. Et Eſaï. 6. dicit Propheta ad ſe unum ex Seraphinis volaſſe.

Utraque ſententia probabilis eſt, ſecunda tamen probabilior videtur, quia magis ad ſenſum ſcripturæ videtur accedere.

2 Dicendum 2. Angelos mitti, & à Deo deſtinari ad cuſtodiam hominum non tantùm in genere, ſed & in particulari, ita ut cuique homini ſuus adſit Angelus tutelaris.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus eſt error Calvini, qui ſuper illa verba Pſalmi 90. *Angelis ſuis Deus mandavit de te,* cuſtodiam illam Angelorum eſſe falſum commentum.

Refellitur hic error, & noſtræ aſſertionis veritas probatur 1. ex Scripturâ Gen. 48. *Angelus, qui eruit me de cunctis malis.* Judith. 13. *Cuſtodivit me Angelus ejus, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem.* Et S. Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei qui in cœlis eſt.*

Probatur 2. ex S. Baſil. lib. 3. contra Eunomium initio; *Quod adſit,* inquit, *ſingulis credentibus Angelus, tanquam Pædagogus & Paſtor viam dirigens, nemo contradicet, qui memor fuerit verborum Domini, ubi dicit: ne contemnatis unum de puſillis iſtis; quia Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei: & Pſalm. 33. aderit Angelus Domini in circuitu timentium eum.* Et S. Hier. in cap. 18. S. Matth. *Magna eſt dignitas animarum, ut unaquæque ab ortu nativitatis habeat in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.*

Probatur 3. ex communi conſenſu totius Eccleſiæ, quæ ſemper ita eſſe ſenſit. Quod colligitur ex Act. 12. ubi, cùm S. Petrus è carcere divinâ virtute liberatus, pulſaret januam domus, in quâ fideles congregati erant, & ipſi miraculum factum ignorarent, unanimi conſenſu omnes dixerunt: *Angelus ejus eſt.* Idem etiam colligi poteſt ex feſto ſancti Angeli cuſtodis, quod à ſummo Pontifice inſtitutum & approbatum, ſummo omnium conſenſu ubique receptum eſt.

Porrò S. Thom. art. 5. docet Angelum cuſtodem unicui

unicuique homini adeſſe, & erga illum ſuo munere fungi ab ejus ex utero matris nativitate, & non ante; uſque ad ejuſdem mortem, & non poſt. Eò quòd ante nativitatem infans cenſeatur eſſe, quaſi pars quædam matris, & velut fructus adhuc in arbore pendens: unde tunc per Angelum cuſtodem ipſius matris cuſtodiri cenſetur. Poſt mortem verò non ampliùs egeat homo angelicâ cuſtodiâ: cùm ſit in termino viæ, nec ullus ſuperſit merito vel demerito locus.

3 Obſervandum eſt autem (ſicut docet S.Dionyſius de Cæleſti Hier. cap.9.) non ſolùm hominibus ſingulis, ſed prætereà populis, regnis, provinciis, civitatibus ſuos peculiares Angelos ſeu Archangelos eſſe à Deo propoſitos. Quod etiam conſtat ex Scripturâ, Daniel 10. Ubi dicitur Principem regni Perſarum reſtitiſſe Gabrieli à Deo Judaïci populi liberationem poſtulanti: ille enim Perſarum princeps non alius fuit, quàm bonus Angelus hujus populi cuſtos ac tutelaris, ut exponit S.Hieronymus in eum locum, & S.Greg.lib.17.Moral.cap.8. Et apud eundem Danielem cap. 8. S. Michaël dicitur ſtare pro filiis Iſraël: quia nempè olim fuit cuſtos ſynagogæ; ſicut nunc Eccleſiæ, teſte S. Greg. loco citato. S. Epiphanius hær. 15. Angelos illos quatuor, de quibus mentio & Apoc. cap.9. totidem populorum præſides & cuſtodes interpretatur; ſcilicet Aſſyriorum, Babyloniorum, Medorum, atque Perſarum.

Prætereà ſingulis etiam rerum generibus atque ſpeciebus præfici Angelos docet S. Auguſtinus libro 83. quæſtionum cap.79. Unde Apoc.14. unus Angelus dicitur habere poteſtatem ſuper ignem: & cap.16. alius vocatur *Angelus aquarum*. Neque id mirari debemus: ſi enim Deus ipſe rerum omnium curam habere dignatur, & in Scripturis dicitur eſcam dare pullis corvorum, & fœnum jumentis, ac veſtire lilia agri; quid harum etiam rerum cuſtodiam Angelis commiſerit?

Unde non ſine ratione quidam Doctores exiſtimant ita exponi poſſe Scripturas, ut, dum alloquuntur creaturas rationis expertes, ignem, aquam, fontes, volucres, beſtias, eáſque ad laudandum & benedicendum Deum invitant; verba illa referantur ad Angelos cuſtodes, quos rogamus, ut has omnes creaturas ſibi commiſſas, ad Dei gloriam dirigant.

4 Monet etiam S.Thom.art.4. ad 1.quòd quamvis cuilibet hominum Angelus aliquis ad cuſtodiam deputetur, Chriſtus Dominus tamen nullum habuit Angelum cuſtodem, eo quòd non indigeret tali cuſtodiâ; cùm eſſet impeccabilis, & ipſe potiùs Angelorum cuſtos dici deberet.

Innumera verò ſunt beatorum illorum ſpirituum erga animas cuſtodiæ ſuæ concreditas officia: Arcent dæmones, Tob.8. Increpant peccatores, Judic.2. Docent & inſtruunt, Dan.9. Conſolantur in afflictionibus, Tob.5. Addunt animum & ſubminiſtrant vires, 3.Reg.19. Offerunt preces, Apoc.8. Denique animas iuſtorum è corpore migrantes ad beatorum ſedem deferunt, Luc. 16.

Cùm igitur tot & tanta ſint Angelorum beatorum in homines beneficia; ſic viciſſim hominum erga illos officia aliqua meritò requiruntur; quæ paucis verbis complectitur S. Bernardus ſerm. 13. in Pſal.90. ubi explicans hæc verba.: *Angelis ſuis Deus mandavit de te: Quantam*, inquit, *debet tibi hoc verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, conferre fiduciam; reverentiam pro præſentiâ; devotionem pro benevolentia; fiduciam pro cuſtodia?* Verùm de his fuſiùs in tractatu ſequenti, cùm de ſanctorum veneratione & invocatione agemus.

SECTIO IV.

Qualis ſit ſtatus damnationis reproborum Angelorum.

1 CERTUM eſt 1. Angelos prævaricatores ſtatim poſt peccatum ſuum è cœlo eſſe deturbatos; ut dicitur Apoc.12. *Locus illorum non eſt amplius inventus in cœlo:* & in infernum detruſos, ut conſtat ex Epiſt.2. S.Petri.cap.12. *Deus peccantibus Angelis non pepercit; ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos.*

Quod quamvis ita ſit, nihilominùs dæmones non ſemper in inferno detineri, ſed aliquandò Dei permiſſu inter homines ſuper terram vagari, conſtat ex variis Scripturæ locis; ut S.Luc. 8. ubi plurimi dæmones à Chriſto ex unius hominis corpore ejecti, rogaverunt eum, ne illis imperaret ut in abyſſum irent, ſed in porcos ingredi permitteret.

Unde S.Thomas q.64. a.4. rectè docet duplicem locum pœnalem dæmonibus à Deo aſſignatum eſſe: unum quidem ratione culpæ ſuæ; & hic eſt infernus: alium verò ratione exercitationis humanæ; & hic eſt aër caliginoſus terræ vicinus, in quo permiſſum eſt eis vagari, & tentare, ut ſic exercere poſſint homines: Cùm autem uſque ad extremum judicij diem exercitatio illa durare debeat, ideo ad illud uſque tempus (ut ait Doctor) & Angeli mali nobiſcum hìc verſantur, ut impugnent; & boni, ut ſubſidio ſint: poſt illum verò diem omnes mali, tam Angeli, quàm homines, in inferno per æternitatem detinebuntur; boni verò in cœlo manebunt.

Certum eſt 2. ut docet S.Thomas art.3 dæmones eſſe doloris capaces & ſuſceptibiles, non quidem illius doloris, qui eſt paſſio appetitus ſenſitivi, & percipitur organo corporeo; ſed doloris purè ſpiritualis: qui (ut explicat idem S.Doctor) eſt quidam ſimplex actus voluntatis, quo refugit & averſatur aliquid, tanquàm ſibi contrarium & nocivum, ut mox explicabitur.

Cùm hæc igitur certa ſint, difficultas eſt, an dæmones ab igne inferni torqueantur. Pro cujus reſolutione,

2 Dicendum eſt 1. ignem inferni, qui corporeus eſt ac materialis, à divinâ juſtitiâ tanquam inſtrumentum aſſumi ad puniendos dæmones, hoſque proinde illo igne torqueri.

Quòd ignis ille corporeus ſit ac materialis, in dubium revocare non licet: cùm & Scripturæ, & Patres hoc expreſsè aſſerant. Unde S. Greg. Papa lib. 4. dialog. cap. 29. hoc tanquàm certum proponit, & de quo nulli ambigere liceat. Et S. Aug. lib. 21. de Civit. c. 10. hoc tanquàm certum affirmat. Et huic veritati communiter ſubſcribunt SS. Patres.

Quòd autem ab illo igne dæmones torqueantur, conſtat ex Scripturâ: S. Matth. 25. ubi Chriſtus Dominus dicit ignem inferni paratum eſſe diabolo & Angelis ejus. Et Apocal. 20. dicitur diabolus in ſtagnum ignis miſſus, ubi cum beſtiâ & pſeudo-Prophetâ in æternum cruciandus eſt. Conſtat etiam ex S. Gregorio & S. Auguſtino locis ſuprà citatis, in quibus aſſerunt, non tantùm corpora reproborum hominum, ſed & illorum animas ab inferorum igne torqueri: eadem autem eſt ratio dæmonum.

Quæres, quomodò ille ignis, cùm ſit corporeus, in dæmones, qui puri ſpiritus ſunt, agere poſſit, illoſque torquere?

Variæ ſunt ſuper hâc re Theologorum ſententiæ. Alij ſi quidem exiſtimant dæmones ab igne torqueri, in quantùm ab illo detinentur, illique divinâ virtute ſunt alligati: unde à S. Judâ in Epiſtolâ canonicâ dicuntur dæmones *vinculis æternis ſub caligine reſervari.* Alij dicunt eos ab igne torqueri; non tantùm quia eo detinentur & alligantur; ſed prætereà ex eo quòd illum, tanquam ſibi maximè diſconveniens & nocivum apprehendunt; dum ſe ab illo in æternum detinendos continuò cogitant, nec ab illâ cogitatione deſiſtere poſſunt. Alij arbitrantur, ex illa detentione in iis (Deo ita volente) oriri triſtitiam ac moleſtiam ei ſimilem, quam hominis animus ex actuali ſui corporis combuſtione experiretur. Alij docent ipſum ignem per qualitatem aliquam ſupernaturalem, ipſi à Deo inditam, realiter agere in dæmones ipſiſque dolorem & cruciatum incutere.

Verùm quamvis hæc omnia probabiliter dici poſſint, certiſſima tamen omnium videtur eſſe ſententia illa, quæ nihil certi hâc in re definiri poſſe aſſerit: unde S. Auguſtinus loco ſuprà citato, poſt multa ſuper hâc quæſtione ſubtiliſſimè diſputata, tandem ſapientiſſimè concludit: *Spiritus illos incorporeos pœna corporalis ignis affici, veris, quidem, ſed tamen miris & ineffabilibus modis.*

3 Dicendum 2. pœnas dæmonum ſicut & damnatorum hominum fore æternas.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus olim fuit error Origenis, qui ut refert Nicephorus lib. 17. hiſt. Eccl. cap. 27. & 28.) exiſtimavit hominum damnatorum, ipſorumque etiam dæmonum tormenta finem aliquandò eſſe habitura.

Refellitur hic error, & noſtræ aſſertionis veritas probatur 1. ex Scripturâ S. Matth. cap. 25. ubi Chriſtus Dominus refert hæc verba, quæ in extremo judicio adverſùs reprobos prolaturus eſt: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus*: ex quibus verbis cùm conſtet illum eſſe æternum, ſequitur illius pœnam fore quoque æternam, juxta id quod ſubjungit; *Ibunt hi in ſupplicium æternum.* & 2. ad Theſſal. 1. de reprobis dicitur quòd *pœnas dabunt in interitu æternas.* Et S. Iud. in epiſt. can. dicit Angelos reprobos, *vinculis æternis ſub caligine reſervari*. Et Apoc. 29. dicitur quòd *Diabolus miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi cruciabitur in ſæcula ſæculorum.*

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 1. de Fide Catholica, in quo expreſsè definitum eſt reprobos & malos cum diabolo pœnam perpetuam ſubituros eſſe.

Probatur 3. ex S. Auguſtino lib. de fide & operibus, cap. 15. ubi de reproborum damnatione loquens: *Erit*, inquit, *æterna eorum combuſtio, ſicut & ignis æternus* Et S. Ambroſius lib. 7. in Luc. ubi hæc verba Iſai 67. (*Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*) de æternis damnatorum ſupplicijs exponit.

4 Quæres quâ ratione pœna æterna dæmonibus juſtè infligatur, cùm illorum peccatum fuerit momentaneum.

Reſpondetur id juſtiſſimè fieri tam reſpectu dæmonum, quàm etiam hominum reproborum.

I. Quia (ut ait S. Auguſtinus lib. 21. de Civit. cap. 12.) *Ille dignus eſt æterno malo, qui hoc in ſe peremit bonum, quod eſſe poſſet æternum.*

II. Quia (ut dicit S. Thomas in ſuppl. q. 99. a. 1. pœna peccati taxatur ſecundum dignitatem ejus, in quem peccatur: unde majori pœnâ dignus eſſet, qui percuteret alapâ Principem aut Regem, quàm ſi cuicumque alteri privato hanc injuriam irrogaret. Atqui ſive diabolus, ſive homo mortaliter peccans, contra Deum infinitæ majeſtatis & excellentiæ peccat, ejuſque honori ſummam (quantum in ipſo eſt) infert injuriam, dùm in creaturâ per peccatum finem ultimum conſtituit. Ergo infinitâ pœna dignus eſt. Cùm autem creatura, quæ in ſe finita eſt, pœnam ſecundùm intentionem acerbitatis infinitæ ferre non poſſit, pœna ſecundùm durationem temporis infinita illi ſubeunda eſt, quæ proindè juſtè à Deo illi infligitur.

III. Quia (ut ait S. Greg. lib. 4. Dialog. c. 44.) *Ad magnam judicantis juſtitiam pertinet, ut numquam careant ſupplicio, qui in hac vita numquam voluerunt carere peccato.* Qui enim in peccatum mortale propriâ voluntate labitur, ſe in eum ſtatũ injuſtitiæ redigit, ex quo propriis viribus erui nuſquam in æternũ poterit: unde ex hoc ipſo quò vult peccare vult cõſequenter in peccato per totam æternitatem manere.

manere. Quare juſtè à Deo peccator, non ſolùm ob actionem peccati, ſed præſertim ob voluntatem in peccato permanendi, quæ (ſicut dictum eſt) in æternum protenditur, pœnâ interminabili & æternâ plectitur.

SECTIO V.

Quæ ſit dæmonum conditio quoad intellectum & voluntatem.

1 QVÆSTIONIS propoſitæ ſenſus eſt an intellectus dæmonum ita ſit obcæcatus, ut nullam ampliùs habeat veritatis cognitionem: an item eorum voluntas omninò ſit obſtinata in malo; & quæ ſit illius obſtinationis cauſa.

Quod ſpectat ad intellectum; obſervandum eſt, duplicem eſſe cognitionem veritatis; unam ſpeculativam; alteram practicam; & utramque rurſus eſſe, vel naturalem, vel ſupernaturalem. Hâc obſervatione ſuppoſitâ,

Dicendum 1. cognitionem ſpeculativam naturalem integram in dæmonibus poſt peccatum manſiſſe, neque ullo modo fuiſſe diminutam. Ita S. Thom. 1. p. q. 64. a. 1. Quia in dæmonibus poſt lapſum dona omnia naturalia integra remanſerunt, ut docet S. Dionyſius de divin. nominibus, cap. 4. Et S. Auguſt. libro 2. de Gen. ad lit. cap. 17.

Dicendum 2. cognitionem ſpeculativam ſupernaturalem non eſſe in dæmonibus totaliter ablatam, ſed valdè diminutam, ut docet S. Thomas ſuprà.

Quia ſcilicet de rebus ſupernaturalibus aliqua iis cognitio interdùm conceditur, vel mediantibus Angelis, vel aliquibus alijs modis, quanquam propriè loquendo, hæc cognitio in eis ſupernaturalis nonniſi materialiter dici debeat, ut rectè obſervant aliqui Theologi, in quantùm ſcilicet eſt de aliquibus rebus ſupernaturalibus; non verò quòd procedat ab ullo habitu ſupernaturali fidei, quo propter peccatum ſunt ſpoliati; neque ex ullo motivo ſupernaturali, cujus in ſtatu damnationis ſunt incapaces.

2 Dicendum 3. cognitionem practicam de rebus benè agendis circà morales; ſive ſit ordinis naturalis, ſive ſupernaturalis, fuiſſe dæmonibus ratione peccati detractam.

Probatur 1. ex Scriptura, In cujus varijs locis dæmon vocatur homicida, mendax: ut S. Ioan. 8. *Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur.* Item alijs in locis dæmones vocantur ſpirituales nequitiæ, Principes & Poteſtates tenebrarum. Et Ezech. 28. de primo Angelorum dicitur: *Perdidiſti ſapientiam in decore tuo.*

Probatur 2. ex S. Auguſtino in Enchir. ad Laurentium art. 24. & 25. Vbi dicit ignorantiam rerum agendarum, & concupiſcentiam nocivarum eſſe mala hominibus & dæmonibus communia.

Probatur 3. hâc ratione: quia veritas & rectitudo judicij practici deſumitur ex recta ordinatione affectus & voluntatis erga bonū morale, ut docet in Ethicis Philoſophus: ſed dæmones nec habent, nec habere poſſunt ullum affectum erga ullum morale bonum: Ergo nec etiam judicium practicum verum & rectum.

3 Quod ſpectat ad voluntatem, dicendum eſt voluntatem dæmonum ita eſſe in malo obſtinatam, ut nunquam poſſit flecti & converti in bonum. Ita S. Thomas ſup. art. 2.

Eſt de fide contra Origenem, qui ideò cenſebat tormenta dæmonum finem aliquando eſſe habitura: quia (ut refert S. Hier. Epiſt. 61. adverſus Ioannem Hieroſolymitanum) exiſtimabat ipſos dæmones pœnitentiam aliquando eſſe acturos.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ fidei probatur ex eo quod (ut docet S. Cyprianus in fine libri contra Demetrium (*Quando iſtinc exceſſum fuerit, nullus jam pœnitentiæ, nullus ſatisfactionis effectus*, quod & Scriptura figuratè declarat Eccle. 11. *ubi ceciderit lignum, ibi erit*: quod autem homini mors, hoc dæmoni caſus fuit. Et Eccle. 9. dicitur quod *nec ratio, nec ſapientia ſit apud inferos.* Et Iob. 10. quod ibi *nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Vnde S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 3. dicit, *In igne inferni omnes Angelos prævaricatores, nec malâ voluntate poſſe carere; nec pœnâ.* Et infrà, *ſic bonam amiſiſſe voluntatem, ut amiſſam reſumere nequeant.* Et S. Proſper. lib. 3. de vita contemplativa, rectè obſervat damnatos mitti in tenebras ligatis manibus & pedibus: (ut dicitur Matth. 22.) eò quod deinceps non poſſint bona ulla opera exercere.

Ratio autem, cur nullus ſit dæmonibus & damnatis pœnitentiæ locus, eſt quia nullus eſt gratiæ. Sicut enim hominibus in peccato mortali decedentibus nullam ampliùs gratiam dare decrevit Deus, quâ voluntates eorum ad pœnitentiam excitentur: ſic nec Angelis poſt lapſum. Sine gratia autem nec hominis, nec Angeli voluntas ad veram pœnitentiam converti poteſt, ut ſupponimus ex dicendis in tractatu de Gratia.

SECTIO VI.

Quomodò à dæmonibus homines impugnentur.

1 CERTVM eſt ex fide, dæmones ex Dei permiſſu poſſe homines impugnare, eoſque ad malum incitare; idque reipsâ aliquandò, imò ſæpiſſimè facere.

Id conſtat ex varijs Scripturæ locis; ut Gen. 3. ubi refertur primos parentes ad peccatum fuiſſe à dæmone inductos. Et Epiſt. S. Petri cap. 5. *Adverſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens, quem devoret.* Et Epheſ. 6. *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem; ſed adverſùs principes & poteſtates, adverſùs mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, &c.*

Faciunt

Faciunt autem hoc dæmones, Deo non quidem jubente, ſed tamen permittente, illorumque perverſos conatus in electorum ſuorum bonum ordinante.

Vnde S. Thom. q. 114. a. 1. dicit, impugnationem hominum à dæmonibus ex ipſorum dæmonum malitiâ procedere; ordinem verò impugnationis eſſe à Deo; qui novit malis bene uti, eaque ad bonum ordinare.

Sicut autem Deus homines à dæmonibus impugnari permittit; ſic & ipſis, cùm impugnantur, gratiæ ſuæ auxilia ſubministrat, quibus, ſi velint, quâlibet tentatione ſuperiores poſſint evadere.

Unde S. Paulus 1. Cor. 10 dicit: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere.* Et 2. Cor. 12. *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphiſet: propter quod ter Dominum rogavi, ut diſcederet à me: & dixit mihi: ſufficit tibi gratia mea.*

2 Quæres quomodò fiat illa hominis impugnatio per dæmonem.

Reſpondetur duobus præſertim modis fieri poſſe; dæmone ſcilicet aliquid vel intrà hominem, vel extrà ipſum operante.

Primo enim modo tentare poteſt, vel commovendo ſpiritus vitales, in quibus ſpecies ſenſibiles continentur, & eas potentiis cognoſcitivis objiciendo, ſicque pravam aliquam imaginationem efformando, vel commovendo humores & ſpiritus in organo corporeo appetitûs ſenſitivi, ſicque indirectè voluntatem ad malum aliquod excitando.

Secundo autem modo hoc eſt aliquid extrà hominem operando (ipſum tentare poteſt; cùm aliquid verum, vel apparens ſenſibus externis objicit, unde occaſio alicujus peccati perpetrandi ipſi homini ſuggeratur. Ita S. Thomas quæſt. 111. art. 1. 2. 3. & 4. ubi fusè explicat quâ ratione, tàm boni quàm mali Angeli, interiùs vel exteriùs in homines agere poſſint.

DE CREATIONE HOMINIS.

CAPUT IV.

De Creatione Hominis, ac ſtatu Innocentiæ.

SECTIO I.

Quid de creatione Hominis ſentiendum ſit; & qualis ſit ejus anima, an incorporea & immortalis.

1 POST creationem cæterarū omnium rerum, quæ ad mundi conſtitutionem & ornatum ſpectant, ſex diebus factam, ipſomet ſexto die hominem à Deo creatum fuiſſe ſacræ litteræ teſtantur, Gen. capite 2. Et in primis quidem corpus ipſius hominis virtute divinâ è limo terræ formatum fuiſſe; tum animam rationis capacem, & expertem corruptionis, eâdem virtute divinâ creatam, & corpori inditam fuiſſe docent his verbis: *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus, ſpiraculum vitæ; & factus eſt homo in animam viventem.*

Sunt autem hîc aliqua circa hominis creationem obſervanda.

Primum eſt, non ſolùm primi hominis, ſed etiam omnium aliorum animas ſingulas immediatè à Deo creari, & corporibus infundi.

Ac proinde falſum eſſe & erroneum id, quod cenſuit Tertullianus (ut refert S. Hieron. in Epiſt. ad Marcellinum & Anapſychiam: (ſcilicet animas generari ab animabus parentum, ſicut corpora à corporibus; & ſimul cùm ſemine traduci.

Probatur 1. hæc veritas ex Scriptura. Pſal. 32. *Qui finxit ſigillatim corda eorum.* Zach. 12. *Fingens ſpiritum hominis in eo.* Quibus locis ad hanc veritatem probandam utitur S. Hieronymus Epiſtolâ ad Pammachium adversùs errores Joannis Hieroſolymitani.

Probatur 2. authoritate S. Leonis Papæ Ep. 93. ad Turibium cap. 10. ubi expreſsè dicit, *animas corporibus uniri, non ab alio, niſi ab opifice Deo, qui ipſarum eſt creator.* Ibidem etiam damnat errorem Origenis aſſerentis animas diù ante corporum productionem fuiſſe creatas; definitque animas hominum non eſſe, priuſquàm corporibus à Deo inſpirentur. Et S. Hilarij lib. 10. de Trinit. ante medium: *Anima,* inquit, *opus eſt Dei; carnis verò generatio ſemper ex carne eſt.*

Nota quòd S. Thomas quæſt. 118. cap. 2. abſolutè pronunciat hæreticum eſſe dicere, animam intellectivam traduci cum ſemine.

2 Secundum eſt, animam hominis eſſe ſubſtantiam purè ſpiritualem.

Probatur 1. ex Scripturâ; in quâ, ut plurimùm, anima humana vocatur ſpiritus: Eccleſ. 12. *Revertatur pulvis in terram ſuam, unde erat: & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* S. Luc. 23. *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Galat. 5. *Caro concupiſcit adverſus ſpiritum.*

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 1. ubi definitum eſt, *utramque creaturam, ſpiritualem & corporalem, conditam eſſe à Deo; angelicam ſcilicet & mundanam: deinde humanam, quaſi communem ſpiritu & corpore conſtitutam.*

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui paſſim pro certo affirmant, animam hominis eſſe ſpiritum incorporeum; maximè S. Auguſtinus, qui variis in locis contrariam ſententiam refutat, ut lib. de hæreſibus, hæreſi 86. & lib. 10. de Gen. ad litt. c. 24. & ſequentibus, ubi errorem Tertulliani, animam corpoream

ream aſſerentis, confutat; & Epiſt.28. ad S.Hieronymum, ubi ſic loquitur: *Incorpoream eſſe animam mihi fateor eſſe perſuaſum* Et paucis interjectis: *Neque hæc perinde loquor, ut te, quæ tibi nota ſunt, doceam; ſed ut aperiam, quid firmiſſimè de animâ teneam.* Eandem veritatem probat S.Hieronymus in cap.12. S. Matth. ex illis Chriſti Domini verbis: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* In eâdem etiam ſententiâ ſunt S. Gregorius Papa lib. 21. moral. cap. 2. S. Gregorius Nazianzenus Apologetico 1. non longè ab initio, S.Ambroſius lib. de Noë & arcâ cap.25. & lib. de bono mortis cap. 9. & communiter omnes alij.

3 Tertium eſt, animam humanam, cùm ſit ſpiritualis, eſſe quoque à corpore independentem, ac proinde immortalem.

Conſtat 1. ex Scripturâ, quæ innumeris propè in locis id aſſerit: ut Sap.2. *Nec judicaverunt honorem animarum ſanctarum; quoniam creavit Deus hominem inexterminabilem.* Et cap. 3. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis.* 2. Cor.3. *Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.*

Conſtat 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Leone, in quo id expreſsè definitum eſt his verbis; *Damnamus & reprobamus omnes aſſerentes, animam intellectivam mortalem eſſe, aut unicam in cunctis hominibus; & hæc in dubium vertentes.*

Conſtat 3. ex S.Dionyſio cap.4. de div. nom. ubi dicit, *Animas humanas eſſe intellectuales, & habere ſubſtantialem vitam inconſumptibilem.* Et S. Ambroſius citato lib. de bono mortis cap.9. & communiter alij SS.Patres, ex eo quòd anima ſpiritualis ſit, inferunt & probant illam eſſe quoque incorruptibilem & immortalem.

Conſtat 4. rationibus, quibus hæc veritas à Philoſophis & Theologis probari ſolet. Quæ rationes petuntur 1. ex ipſius animæ potentiarumque ejus præſtantiâ, ac vi operatrice illimitatâ, quæ in omnes res exiſtentes & poſſibiles, tanquàm in objecta ſibi propria, ferri poteſt: quod quidem formis materialibus nuſquam competit, ut inductione conſtat. 2. ex naturali appetitu beatitudinis ipſi animæ indito, qui fruſtrà eſſe dici non debet, nec tamen ullis bonis creatis in hâc vitâ expleri poteſt, ut experientia ſatis eſt compertum. 3. ex operationibus quibuſdam ipſius animæ, à corpore omnino independentibus; quales ſunt plurimæ cogitationes rerum univerſalium, aut purè ſpiritualium. Si enim anima operari poteſt independenter à corpore, poterit etiam eſſe independenter ab eodem; cùm (juxta receptum axioma Philoſophorum) modus operandi ſequatur modum eſſendi. 4. denique ex conſideratione divinæ juſtitiæ. Cùm enim plurima opera mala ab hominibus committantur, ob quæ nullam in hâc vitâ pœnam luunt; multa etiam opera bona exerceantur à juſtis, ob quæ nullam à Deo videantur recipere mercedem: hinc ſequitur aliam eſſe vitam, in qua à Deo ſummè juſto, & malis ſupplicium debitum, & bonis præmium meritum, retribuatur. Hoc argumento uſus eſt S.Chryſoſtomus ſerm. 4. de providentia: *Si, inquit, nihil eſt poſt hanc vitam, ne Deus quidem eſt: ſi Deus eſt, juſtus eſt: quòd ſi juſtus ſit, pro dignitate unicuique retribuet.*

4 Quartum denique in creatione hominis obſervandum, eſt, quâ ratione dicatur, factum illum eſſe ad imaginem & ſimilitudinem Dei.

S.Auguſtinus tract.3.in S.Joan. exiſtimat id eſſe; quia mente rationis capaci præditus eſt. S. Hieron. Epiſt. 146. quia voluntatem habet liberam, quam in utramvis partem flectere poteſt. S. Ambr. lib. de bono mortis cap. 5. hanc Dei ſimilitudinem & imaginem in virtute conſtituit: *Fuga malorum,* inquit, *ſimilitudo Dei eſt, & virtutibus imago Dei acquiritur.* S. Joan. Chryſoſt. hom. 10. in Geneſ. in imperio & dominatu, quem homo ſuper animantes, aliaſque creaturas ſibi inferiores à Deo accepit.

Poſſunt convenientiſſimè hæ & aliæ ſimiles SS. Patrum ſententiæ ſimul jungi: ita ut ad perfectam imaginis & ſimilitudinis cum Deo in animâ humana complendam rationem, ſingulæ aliquid conferre cenſeantur: atque ita homo dicatur eſſe ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in quantùm eſt rationis capax, arbitrij libertate præditus, imperio & dominatu in creaturas ſibi inferiores à Deo donatus, & virtutum ac ſanctitatis decore ornatus.

SECTIO II.

Qualis fuerit conditio primi hominis quoad intellectum.

1 QUÆSTIO hæc, ſicut & illa, quæ ſectione ſequenti proponetur, intelligenda eſt de homine in ſtatu illo, in quo primùm à Deo creatus fuit, qui communiter vocatur ſtatus innocentiæ, ſeu juſtitiæ originalis. De homine igitur in illo ſtatu quæritur, qualis fuerit illius conditio quoad intellectum. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. Adamum in creatione accepiſſe à Deo perfectiſſimam ſcientiam & cognitionem rerum omnium naturalium. Ita S. Thomas 1. part. quæſt. 94. art. 3.

Conſtat ex eo quòd Eccl. 17. de primis parentibus dicitur, quòd Deus *Diſciplina intellectûs replevit illos, creavit illis ſcientiam ſpiritus, & ſenſu replevit cor illorum* Tum etiam ex eo quòd Gen.2. Adamus Dei juſſu cunctis animantibus nomina propria impoſuit: unde ſequitur, illorum omnium animantium naturas callere debuiſſe: nomina enim, quæ vera & propria ſunt, debent naturis rerum congruere. Hoc argumento, ad probandum perfectam

ctam rerum omnium in Adamo fuiſſe ſcientiam, utitur S.Chryſoſt. hom.14. in Gen. & poſt illum S. Thomas ſuprà.

Dicendum 2. quòd, quamvis Adamus clarè & intuitivè divinam eſſentiam non cognoverit, illum tamen longè altiorem & perfectiorem Dei cognitionem habuiſſe, quàm nos modo habeamus. Ita S. Thomas ſuprà art.1.

Quòd claram eſſentiæ divinæ viſionem non habuerit, rectè probat S.Doctor, ex eo quòd, ſi eam habuiſſet, à Deo per peccatum averti non potuiſſet, ſicut nec poſſunt nunc beati in cœlo.

Quod autem cognitio illa quam de Deo habuit, altior & perfectior fuerit eâ, quam nunc habemus; conſtat ex eo quòd cùm non haberet corpus tale, quod (ut ait Sapiens cap. 9.) aggravaret animam & ſenſum deprimeret; cumque (ut poſteà dicetur) inferiores animæ potentiæ in illo ita eſſent ordinatæ; ut perfectè ſuperioribus ſubderentur, nec eas ullo modo impedirent: hinc fiebat (ut ait S. Doctor) quòd homo non impediebatur per res exteriores à clara & firma contemplatione rerum intelligibilium, quarum cognitionem per primæ veritatis irradiationem faciliùs percipiebat. Additque ex S. Auguſtino lib. 11. de Geneſ. ad litt.33. probabiliter dici poſſe, Deum tunc primis hominibus locutum fuiſſe, ſicut loqui ſolet Angelis, ipſa incommutabili veritate illuſtrans mentes eorum, etſi non cum tanta participatione divinæ lucis.

2 Dicendum 3. Adamo ante peccatum myſteria aliqua ſupernaturalia divinitùs fuiſſe revelata: ea ſcilicet quorum cognitio in primo illo ſtatu fuit ipſi neceſſaria. Ita S.Thom. art.3.

Unde S.Epiphanius initio Panarij adverſus 80. hæreſes, dicit myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis fuiſſe ab Adamo cognitum. Et S. Doctor 2. 2. q.2. a.7. aſſerit eidem Adamo divinitùs innotuiſſe myſterium Incarnationis; non quidem ut fuit inſtitutum ad liberandum humanum genus à peccato; ſed ut ordinatum erat ad beatificandos homines, ſeu ipſos ad claram Dei viſionem perducendos; quam ipſi propriis viribus nec mereri, nec aſſequi unquam potuiſſent. Sunt etiam aliqui Theologi qui probabile eſſe exiſtimant, Adamum cognoviſſe bonorum Angelorum meritum & beatitudinem, ſimulque malorum caſum & damnationem; tùm ad ejus conſolationem, cùm intelligeret nonnullos homines ex ipſo oriundos, in eorum locum aſciſcendos eſſe, tùm etiam ad propriam cautelam. Cætera verò quæ neque ex principiis naturalibus ſciri poſſunt, nec ad homines rectè gubernandos in ordine ad finem ſupernaturalem pertinent, rectè à S.Thoma, ſuprà; Adamum latuiſſe dicuntur.

SECTIO III.

Qualis fuerit conditio primi hominis quoad voluntatem & alias animæ potentias.

1 DICENDUM 1. Adamum in creatione gratiam ſanctificantem à Deo accepiſſe; ſive eam poſt creationem à Deo acceperit, ſive (quod probabilius videtur) in ea creatus fuerit.

Probatur 1. ex Scriptura. Eccleſ.7. *Deus fecit hominem rectum.* Atqui non potuiſſet eſſe rectus ſine gratia; quia paſſim in Scriptura rectitudinis nomine denotatur gratia & ſanctitas. Job.1. *Erat vir ſimplex & rectus.* Pſal.7. *Salvos facit rectos corde.* Item Eph. 7. *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate:* quibus verbis ſignificat Apoſtolus, nos per Chriſti Domini merita renovari ad eam juſtitiam & ſanctitatem, in qua initio conditi ſumus.

Probatur 2. ex Conc. Trid. ſeſſ.5. ubi Anathema dicitur ei, *qui non confitetur primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in Paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim juſtitiam & ſanctitatem, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe.*

Probatur 3. ex SS.Patribus. Idipſum enim docent S. Baſilius hom.10.Hexameron.& S.Aug. lib.14. de civit. cap.11. & 27.

Dicendum 2. primum hominem ſimul cum gratia ſanctificante accepiſſe reliquas virtutes; & dona Spiritus ſancti, quæ ipſius gratiæ infuſionem comitantur.

Conſtat 1. ex Concil. Trid. ſeſſ.6. c.7. ubi docet nos in baptiſmo accipere veram & Chriſtianam juſtitiam & ſanctitatem, quam Adamus ſuâ inobedientia ſibi & nobis perdidit. Et initio ejuſdem capitis dicit, illam juſtitiam & ſanctitatem conſiſtere in ſuſceptione gratiæ & donorum. Quod ſi eam juſtitiam ſibi Adamus perdidit; ergo eam priùs habuit.

Conſtat 2. ex S.Damaſc. lib.2. de fide c. 12. ubi dicit, quòd *creavit Deus hominem innocentem, rectum, probum, omni virtutum genere exornatum.*

2 Dicendum 3. præter ſuprà dicta, primum hominem accepiſſe à Deo, aliud inſigne donum; cujus beneficio appetitus ſenſitivus, tùm concupiſcibilis, tùm iraſcibilis, ita erat parti ſuperiori animæ ac rationi ſubjectus; ut nunquam, niſi ex illius præſcripto & imperio moveretur; nihilque ſaltem inordinatum poſſet præveniendo rationem appetere.

Conſtat 1. ex Concil.Trid.ſeſſ.5.c.ultimo, ubi explicans verba Apoſtoli Rom. 7. ſenſualitatem peccatum appellantis, ait hanc ſenſualitatem, id eſt appetitum ſentientem, motibus ſuis inordinatis rationem prævenientem, dici peccatum, quia à peccato eſt, & ad peccatum inclinat: quod ſi à peccato eſt, ergo ante peccatum non erat.

Conſtat 2. ex S. Auguſtino libro 3. de peccato originali contra Pelagium c. 35. ubi dicit in ſtatu innocentiæ motus ſenſualitatis futuros fuiſſe obe-

obedientes *imperio tranquilliſſima charitatis.*

3 Dicendum 4. donum illud perfectæ ſubjectionis appetitus ſenſitivi ſub imperio rationis, fuiſſe gratuitum, & naturæ hominis minimè debitum, ac proinde ſupernaturale.

Probatur tùm ex eo quod inter articulos Michaëlis Baij à Pio V. & Gregorio XIII. damnatos, hic erat, *Integritas primæ conditionis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio: ſed debita ejus conditio.* Tùm etiam quia ex communi Theologorum conſenſu, poſt peccatum omnia naturalia in homine integra remanſerunt; quia peccatum quatenùs præcisè peccatum eſt, nulli perfectioni purè naturali repugnat: Atqui certum eſt in hominibus prædictam illam ſubjectionem ampliùs non reperiri; Ergo hæc ipſi naturalis eſſe dici non poteſt.

Porrò ad illud donum ſubjectionis ſuprà explicatum, accedit aliud non minùs excellens; dominium ſcilicet, quod homini in omnia animalia in ſtatu innocentiæ perfectè competebat, ut conſtat ex 1. Gen. Quamvis autem hoc dominium naturaliter homini convenire videatur, multò perfectiùs tamen illud divino munere habuiſſet, ſi in ſtatu innocentiæ perſeveraſſet. Tunc enim (ut rectè obſervat Caietanus ad q. 96. a 1.) non ſolùm ſubjecta, ſed etiam ſubdita & obtemperantia ſibi homo habuiſſet animalia; nunc autem, etſi naturaliter homini ſubjecta ſint, illi tamen nec ſubduntur, nec obediunt, ut ſatis experientiâ conſtat.

Dicendum eſt 5. probabiliſſimum eſſe, juſtitiam originalem, in qua primus homo conditus eſt, non fuiſſe unum aliquem ſimplicem habitum, quo totus homo rectus & perfectus evaderet; ſed potiùs fuiſſe quandam aptiſſimam plurimorum habituum ſupernaturalium complexionem; quorum alij in intellectu, alij in voluntate, alij denique in inferiori animæ parte reſiderent; quibus proinde totus homo ſecundùm omnes facultates ſuas perficiebatur in ordine ad finem ad quem creatus eſt. Ita Pererius lib. 5. in Geneſ. num. 88. Salianus in annal. veteris teſtam. ad diem 6. creationis n. 78. & plures alij.

Ratio eſt: quia unus & ſimplex habitus non potuiſſet tam multiplices & varios effectus producere, & tam diverſas facultates regere ac movere, ac in ſubjectis adeò differentibus reſidere.

4 Dicendum 6. primum parentem non ſibi ſoli juſtitiam originalem à Deo accepiſſe, ſed etiam ſuis poſteris; id eſt illam ab ipſo, ſi non peccaſſet, in poſteros fuiſſe transfundendam.

Id ex fide certum eſt, ut patet ex doctrina & definitione Concilij Tridentini ſeſſ. 6. c. 6. aſſerentis, Adamum per ſuam inobedientiam ſibi & nobis perdidiſſe juſtitiam illam, quam à Deo acceperat. & ſeſſ. 5. can. 2. anathema dicitur ei, qui aſſeruerit Adæ prævaricationem ſibi ſoli, & non ejus propagini nocuiſſe; & acceptam à Deo ſanctitatem & juſtitiam, illum ſibi ſoli, & non etiam nobis perdidiſſe; hanc autem ille nobis perdere non potuiſſet, niſi eam in nobis transfundendam accepiſſet.

SECTIO IV.

An in ſtatu innocentiæ homo fuiſſet immortalis.

1 DUPLEX eſt immortalitas, ut notat Magiſter in 2. diſt. 19. una, quâ quis poteſt non mori; altera, qua non poteſt mori. De priore tantùm quæſtio intelligenda eſt: certum eſt enim ſecundum immortalitatis genus, proprium eſſe tantùm ſtatus gloriæ poſt reſurrectionem. Hâc diſtinctione ſuppoſitâ,

Dicendum eſt hominem in ſtatu innocentiæ futurum fuiſſe immortalem priori modo; hoc eſt, quòd ſi non peccaſſet potuiſſet non mori.

Hæc veritas, quæ de fide eſt, conſtat 1. ex Scripturâ Sapient. cap. 1. *Deus mortem non fecit*, & cap. 2. *Deus creavit hominem inexterminabilem; invidiâ autem diaboli mors introivit in orbem terrarum.*

Conſtat 2. ex Conciliis Milevitano can. 1. & Tridentino ſeſſ. 5. ubi hæc veritas tanquam fide certa definita eſt.

Quæres, quânam ratione fieri potuiſſet ut homo in illo ſtatu immortalis extitiſſet: ſiquidem corpus ejus, utpote ex quatuor elementis compactum, naturâ ſuâ fuiſſet diſſolubile?

Reſpondetur immortalitatem hominis in ſtatu illo cauſandam fuiſſe, tùm ex providentiâ Dei ſpeciali, quâ fuiſſet ab omni læſione agentium externorum præſervatus; tùm etiam ex eſu fructuum arboris vitæ, quibus, præter id quod illis cum aliarum arborum fructibus commune erat, nempè alere & nutrire hominem, duplex adhuc inerat vis; una, reparandi humoris radicalis, illiuſque in primigeniam puritatem reſtituendi: altera caloris nativi corroborandi, ipſiuſque vigorem priſtinum reſtaurandi.

Ita S. Thom. quæſt. 97. art. 4. cap. 26. & conſtat prætereà ex S. Aug. lib. 14. de Civit. ubi etiam docet hominem in ſtatu innocentiæ, non ſolùm immortalem futurum fuiſſe, ſed & impaſſibilem: hoc eſt expertem omnis læſionis & immutationis corruptivæ quæ mortem aut morbos induceret. Quod & probat S. Doctor art. 2. ex eo quòd, ſi paſſibilis fuiſſet, fuiſſet etiam corruptibilis, ac proinde mortalis: quod enim pati poteſt aliquid naturæ ſuæ contrarium, poteſt etiam corrumpi.

2 Obſervandum eſt autem 1. ex S. Doctor. citato art. 2. lignum illud vitæ, virtutem habuiſſe conferendi immortalitatem, non abſolutè & ſimpliciter, ita ut qui ſemel de illius fructu comediſſet, mori ampliùs non potuiſſet: ſed tantùm uſque ad certum aliquod & determinatum tempus: quo elapſo, vel homo ad ſtatum gloriæ tranſlatus fuiſſet, vel illius eſu iterùm uti debuiſſet.

M 2 Obſer

Obſervandum 2. ex eodem S. Doctore q. 102. a. 1. Paradiſum illum, in cujus medio dicitur Gen. 3. lignum vitæ plantatum fuiſſe, & in quem primus homo poſt creationem à Deo tranſlatus eſt, fuiſſe verum & corporeum locum in partibus Orientis ſitum, & maximâ aëris temperie præditum.

Conſtat 1. ex cap. 2. Gen. ubi & locus & arbores & flumina Paradiſi adeò accuratè commemorantur, ut manifeſtè appareat eâ narratione non aliquid myſticè & figuratè ſignificari, ut Philo & Origenes falsò exiſtimaverunt: ſed hiſtoriam veram proponi, ut rectè probat S. Chryſ. hom. 13. in Geneſim.

Conſtat 2. ex traditione Eccleſiæ, cujus teſtis eſt ſexta Synodus generalis actione 13. ubi approbatur epiſtola Sophronij, quæ actione 11. recitata fuerat, in quâ Epiſtolâ Origeniſtæ damnâtur ex eò quòd, præter plurimos alios errores, etiam *contra paternam & Apoſtolicam traditionem, Paradiſi plantationem projecerint.*

Quæres, an adhuc extet ille paradiſus: an verò aquis diluvij, vel aliquo alio modo fuerit deſtructus?

Reſpondetur S. Irenæum lib. 5. contra hær. c. 5. S. Athanaſium in Epiſtolam de Nicæna Synodo cap. 3. & quoſdam alios ſanctos Patres exiſtimare Paradiſum illum adhuc extare, in eumque Enoch & Eliam fuiſſe tranſlatos, ibique etiamnum vivere. Sunt è contra quidam alij, qui illum non ampliùs extare ſentiunt. Alij denique mediâ viâ incedentes, regionem illam in quâ Paradiſus erectus fuit adhuc extare quidem arbitrantur; ipſas tamen loci delicias, arbores, fontes, aliaque ornamenta, Deo volente, ita exoleviſſe, ut mirum non ſit, certa ejus aliqua veſtigia nuſquam gentium reperiri.

DE LAPSU HOMINIS.

CAPUT V.

De lapſu Hominis, & peccato Originali.

SECTIO I.

Quale fuerit primorum parentum peccatum.

1 SUPPONIMUS 1. (ſicut docet ſacra Scriptura Geneſ. 3.) divinæ ſapientiæ viſum fuiſſe, hominem à ſe recenter conditum impoſito præcepto ſibi declarare ſubjectum, cæteris enim arboribus Paradiſi ad eſum conceſſis, unius tantùm exceptio facta eſt; à cujus fructibus, Deo ita jubente, abſtinere deberet.

Quod quidem præceptum (ut obſervat ſanctus Chryſoſtomus homil. 14. in Gen.) probandæ obedientiæ convenientiſſimum fuit; quippe quod datum eſt, non de malo aliquo vitando, aut bono faciendo, quod naturæ lex, aut recta ratio vitandum, aut faciendum dictaret; ſed quod ex ſolâ jubentis voluntate penderet, ac ſolâ Dei authoritate niteretur.

Supponimus 2. ex eodem cap. 3. Gen. primos parentes, Deo ita permittente, fuiſſe à dæmone tentatos: *Neque enim*, ut ait S. Auguſt. lib. 11. de Gen. cap. 4. *Magna laus illu fuiſſet; ſi propterea benè vivere nt, quia nemo malè vivere ſuaderet.*

Quamvis autem Cajetanus & aliqui alij exiſtiment narrationem tentationis illius, quæ in illo Geneſis loco habetur, eſſe myſticam & figuratam; nec ullum ſerpentem exteriùs interveniſſe; ſed diabolum, qui ſæpè in Scripturis ſerpentis nomine deſignatur, per ſuggeſtionem merè internam primos parentes impugnaſſe: illa tamen opinio meritò ab omnibus rejicitur; communiſque & receptiſſima Doctorum ſententia eſt, dæmonem in hâc tentatione veri ſerpentis organo uſum fuiſſe, eaque omnia, quæ in illo cap. 3. referuntur, non figuratè, ſed propriè & litteraliter intelligenda eſſe: ut de facto intellexerunt S. Aug. lib. 11. de Gen. ad lit. c. 17. & 28. S. Chryſ. hom. 16. in Gen. & communiter alij omnes.

His præſuppoſitis: quæritur, quale fuerit peccatum, quod primi parentes commiſerunt: cum tentationi dæmonis conſenſerunt, & de fructu vetito comederunt. Pro cujus reſolutione,

2 Dicendum 1. non unum, ſed multiplex fuiſſe illorum peccatum.

Ita S. Doctor opuſc. 2. cap. 190. ubi docet quinque modis Evam peccaſſe. *Primò enim*, inquit, *peccavit peccato ſuperbia, quâ inordinatè excellentiam appetiit. 2. curioſitatis, quâ ſcientiam ultra terminos ſibi præfixos concupivit. 3. gula, quâ ſuavitate cibi permota eſt ad edendum. 4. infidelitatis, per falſam æſtimationem de Deo, dum credidit verbis diaboli contra Deum loquentis. 5. inobedientia, præceptum Dei tranſgrediendo.* Addi poteſt & ſextum, ſcandali ſcilicet: quia fuit in lapidem offenſionis, & in petram ſcandali viro ſuo, & per ipſum omni generi humano: poſtquam enim ipſa peccavit, virum quoque ſuum ad peccatum induxit. Qui quidem præter alia ſupradicta peccata, quæ ipſi cum uxore communia fuerunt, peccavit inſuper (ut notat S. Auguſt. ſupra cap. 42. peccato inordinati erga uxorem amoris, eligens potiùs Deo diſplicere, quàm uxorē contriſtare.

3 Dicendum 2. inter illa primorum parentum peccata, primum & præcipuum fuiſſe peccatum ſuperbiæ. Ita S. Doctor 2. 2. q. 163. art. 1.

Conſtat 1. ex eo quod Eccl. 10. dicitur, *Initium omnis peccati ſuperbia* Et Tob. 4. *In ipſa enim initium ſumpſit hominis perditio.*

Conſtat 2. ex S. Gregor. lib. 4. Moral. cap. 9. *Duas*, inquit, *ad intelligendū ſe, creaturas fecerat Deus, angelicam ſcilicet & humanā, utramque verò ſuperbia perculit.*

Eaque

Eaque eſt communis SS. Patrum ſententia, ac præſertim S. Auguſtini lib. 14. de Civit. cap. 13. & 15. S. Fulgentij lib. 2. de Incarnatione & gratia Chriſti cap. 22. Et S. Bernard. ſermon. 1. de Adventu.

Conſtat 3. eâ ratione quâ utitur S. Doctor ſuprà: cùm enim in ſtatu innocentiæ pars inferior animæ ſuperiori perfectè ſubdita eſſet, prima inordinatio appetitus humani non potuit eſſe circà bonum aliquod ſenſibile: unde ſequitur quòd fuerit circâ bonum aliquod ſpirituale, quod appetijt ſuprà menſuram ſibi ex divina regula præſtitutam. Et hoc ſuperbiæ proprium eſt.

Quæres in quo poſitum fuerit peccatum illud ſuperbiæ primorum parentum?

Reſpondetur in eo poſitum fuiſſe, quod uterque illorum inordinatè divinam ſimilitudinem appetijt, idque duobus modis (ut docet S. Thom. ſup. art. 2.) Primò quantum ad ſcientiam boni & mali: ut ſcilicet per virtutem propriæ naturæ determinaret ſibi, quid eſſet bonum & quid eſſet malum ad agendum: vel etiam ut per ſeipſum cognoſceret, quid ſibi boni vel mali eſſet eventurum. Secundò quantùm ad poteſtatem operandi: ut ſcilicet virtute propriæ naturæ operaretur ad beatitudinem conſequendam: unde S. Aug. lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 30. dicit quod *menti mulieris inerat amor propriæ poteſtatis, & quædam de ſe ſuperba præſumptio.* Et in Enchir. cap. 45. de peccato primi hominis loquens dicit quod *per ſuperbiam homo in ſua potiùs eſſe, quàm Dei poteſtate dilexit.*

SECTIO II.

An peccatum primi hominis in eius poſteros traducatur.

1 CERTUM eſt Adamum per ſuam prævaricationem, non tantum ſibi nocuiſſe, ſed etiam poſteris ſuis (ut expreſsè definitum habetur in Concilio Tridentino ſeſſ. 5. can. 2.) ipſoſque proinde ſimul cum illo per primum ejus peccatum amiſiſſe originalem juſtitiam, ejuſque dotes omnes, mortemque ac ærumnas varias corporis & animæ incurriſſe.

Sed ex omnibus malis, quæ primi hominis prævaricatio ſecum invexit, nullum gravius & acerbius maculâ illâ & fœditate originali, quam in ipſo conceptu contrahunt omnes, qui de vitiata illius propagine oriuntur. De qua nunc quæritur, an veram & propriam peccati rationem habeat? ſeu an poſteri Adami propriè dictum peccatum ab ipſo contrahant. Pro cujus reſolutione,

Dicendum eſt peccatum primi hominis in ejus poſteros traduci illoſque in primo conceptionis momento, quo anima corpori organizato infunditur, contrahere ab ipſo peccatum originale.

Huic veritati quæ de fide eſt, opponitur error Pelagianorum; qui (ut refert S. Aug. lib. 3. de peccat. meritis ac remiſſione c. 6. & lib. de hæreſibus, hæreſi 88.) aſſerebant pueros nullum ex primo parente peccatum contrahere; mortem & alios ejuſmodi defectus fuiſſe ipſis in prima creatione naturales; hominesque tales poſt Adami peccatum naſci, quales ante ipſius peccatum nati fuiſſent: adeóque peccatum illud Adami humano generi obfuiſſe, non propagatione, ſed exemplo, quatenùs imitati ſunt eum omnes qui poſteà peccaverunt. Huic Pelagianorum errori poſteà ſubſcripſerunt Albigenſes, Anabaptiſtæ, & & alij qui videri poſſunt apud Bellarminum tom. 4. lib. 2. cap. 2.

2 Refellitur hic error, & oppoſita veritas probatur 1. ex Scriptura. Pſal. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*: quæ verba de peccato originali explicat S. Aug. enarratione in ipſum Pſalmum. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, &c. in quo omnes peccaverunt.*

Probatur 2. authoritate Concilij Arauſicani ſecundi can. 2. & Concilij Trid. ſeſſ. 5. can. 2. in quibus definitum eſt, per primi hominis inobedientiam, non tantùm mortem & pœnas corporis, ſed etiam peccatum (quod eſt mors animæ) in omne genus humanum tranſiiſſe.

Probatur 3. ex S. Cypr. lib. 3. Epiſt. 8. ad Fidum: *Infans*, inquit, *recens natus nil peccavit, niſi quòd ſecundùm Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ primâ nativitate contraxit.* Et S. Ambr. lib. de Apologia David cap. 11. *Antequàm naſcamur*, inquit, *maculamur contagio: antequàm uſuram lucis originis ipſius excipimus injuriam, in iniquitatem concipimur.*

Probatur 4. ex eo quod baptiſmus ex Chriſti inſtitutione & præcepto neceſſarius eſt, non ſolùm adultis, ſed etiam infantibus; ut è poteſtate dæmonis eripiantur, & remiſſionem peccati percipiant: ut patet ex orationibus quas baptiſmi ſacramento Eccleſia præmittit. At baptiſmus non confertur infantibus in remiſſionem peccatorum actualium, quæ committere non potuerunt, & ob quæ in poteſtatem dæmonis eſſe dici non poſſunt. Ergo baptiſmus datur illis in remiſſionem alicujus peccati, quod à primo parente contraxerunt.

3 Obſervandum 1. peccatum illud originis traduci in poſteros ex Adami perſona: unde dicit Apoſtolus 1. Cor. 15. quod *in Adam omnes moriuntur*: & in Concilio Trident. ſuprà, dicitur Adamum, non ſibi ſoli, ſed etiam poſteris gratiam perdidiſſe. Ex quo ſequitur quod ſi Eva peccante, Adamus non peccaſſet, ejus poſteri nullum in origine peccatum contraxiſſent.

Obſervandum 2. non ſolùm aliquos Adami poſteros, ſed omnes omninò, qui ab eo viâ ordinariâ propagantur, peccatum originale contrahere, ut manifeſtè conſtat ex antedictis. Quod quamvis verum ſit, Doctores tamen ab hac generali regula ſanctiſſimam Virginem Dei genitricem Mariam excipiunt.

excipiunt. *De qua propter honorem Domini* (ut loquitur S. Aug. lib. de natura & gratia cap. 36. *nullam prorſùs cùm de peccatis agitur, oportet habere quæſtionem.* Et quamvis ſuper hac re nihil adhuc ab Eccleſia definitum fuerit, imò Sixtus V. in extravaganti, *grave nimis*, de reliquiis & veneratione Sanctorum prohibuerit ne quis affirmantem aut negantem partem, hæreticam eſſe cenſeat, ea tamen ſententia, quæ aſſerit ſanctiſſimam illam Virginem ab omni originalis peccati labe fuiſſe prorsùs immunem, adeò unanimi Doctorum Catholicorum zelo propugnantur, ut Paulus V. Pontifex maximus decreto ſuo prohibuerit, ne quis in concionibus, lectionibus, aut quibuſcumque Actibus publicis contrarium auderet aſſerere. Quam prohibitionem Gregorius XV. ejus ſucceſſor ad privata etiam colloquia extendit: Et inter decreta nobiliſſimæ ſcholæ Sorbonicæ illud obſervatu dignum eſt, quo immaculatam ſanctiſſimæ Deiparæ Conceptionem impugnari à ſuis prohibuit: imò potiùs ab illis quâcumque datâ occaſione propugnari & ſtabiliri voluit: & ad illius decreti obſervationem eos jurejurando peculiari obſtrinxit. In quo & ſuam in tuenda Virginis immaculatæ dignitate pietatem oſtendit, & omnibus aliis facem prætulit ad id præſtandum.

SECTIO III.

Quid ſit propriè peccatum originale.

1 OBSCVRA & difficilis eſt hæc quæſtio, ſiquidem (ut rectè dixit S. Aug. lib. 1. de moribus Eccleſiæ cap. 22. *Nihil eſt peccato originali ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum ſecretius.* Et certè antiquorum Patrum veſtigijs inhærere meliùs fuiſſet qui ut refert idem S. Doct. lib. 3. de peccat. meritis & remiſſione c. 6.) ſimpliciter credebant Adami poſteros peccatum verè incurrere, & eſſe naturâ filios iræ, ut loquitur Apoſtolus; nec ulterius quid eſſe illud peccatum originale, inquirebant. Verùm, cùm hujus temporis hæretici ſuper hac re varia dogmata prava & erronea protulerint, multùm intereſt in hac quæſtione ſaltem agnoſcere, quid à veritate Catholica ſit alienum, ac proinde quid repudiandum; ut poſteà, quid tutò teneri poſſit, faciliùs innoteſcat.

Duæ ſunt igitur præcipuæ hæreticorum hujus temporis ſuper hac quæſtione ſententiæ, quæ breviter hîc à nobis refutandæ ſunt.

Prima eſt Matthiæ Illyrici, qui in varijs libellis à ſe editis aſſeruit, vel potiùs ſomniavit originale peccatum eſſe ſubſtantiam quamdam à dæmone factam, quæ ſit ipſius dæmonis viva & eſſentialis imago: quæ per peccatum primi hominis rationali animæ cujuſque poſterorum ejus ita impreſſa ſit, ut illam totam ſubſtantialiter corruperit, & in imaginem diaboli transformaverit.

Refellitur hîc error in primis ex eo quòd peccatum non eſt ſubſtantia, ſed potiùs privatio & defectus, ut ſupponimus ex tractatu de peccatis. Deinde ex eo quod dicitur Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Capite autem 1. Ioan. dicitur. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Cùm igitur omne id, quod aliquam exiſtentiam realem habet, à Deo factum ſit; & quidquid à Deo factum eſt valdè bonum ſit, hinc manifeſtè ſequitur, peccatum, quod eſt eſſentialiter malum, non poſſe eſſe aliquid, quod exiſtentiam realem habeat; nec proinde eſſe ſubſtantialem aliquam diaboli imaginem.

2 Secunda ſententia eſt Lutheri a. 2. de cõcupiſcentia remanente in baptizatis, & Calv. lib. 2. Inſtit. c. 1. §. 8. qui aſſerunt peccatum originale nihil aliud eſſe, quàm concupiſcentiam, ſeu inordinationem potentiarum inferiorum animæ quam vocant hæreditariam naturæ noſtræ corruptionem, ſeu pravitatem, quæ reos nos facit damnationis.

Refellitur hic error 1. authoritate Scripturæ, Rom. 8. *Nihil ergo damnationis iis, qui ſunt in Chriſto Ieſu*; per baptiſmum ſcilicet, ut explicat Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. cap. 5. Atqui in baptizatis remanet concupiſcentia & inordinatio illa inferioris appetitus, juxta illud Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*: Et ad Galat. 5. *Caro concupiſcit adverſus ſpiritum* Ergo, &c. Et in Epiſt. Canonica S. Jacobi cap. 1. *Concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum*: quem locum explicans S. Auguſt. lib. 6. cap. 15. adverſus Julianum: *Profectò*, inquit, *in his verbis partus à pariente diſcernitur: pariens, eſt concupiſcentia: partus, peccatum: ſed concupiſcentia non parit, niſi conceperit: non concipit, niſi illexerit, hoc eſt ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis aſſenſum.* Ex quibus verbis Apoſtoli ſic explicatis patet, concupiſcentiam non eſſe peccatum, ſed cauſam peccati: ut in tractatu de peccatis fuſiùs dicetur.

Refellitur 2. authoritate Concilij Tridentini ſeſſ. 5. can. 5. *Si quis per Ieſu Chriſti gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum peccati originalis remitti negat, aut aſſerit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet: anathema ſit: &c. manere autem in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit. Quæ, cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed viriliter per Ieſu Chriſti gratiam repugnantibus, non valet: quin imò, qui legitimè certaverit, coronabitur. Hanc concupiſcentiam, quam aliquandò Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat Eccleſiam Catholicam nunquam intellexiſſe peccatum appellari, quòd verè & propriè peccatum ſit: ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium ſenſerit, anathema ſit.*

Refellitur 3. authoritate SS. Patrum. S. Joannis Chryſoſt. hom. 13. in Epiſt. ad Rom. *Ipſæ*, inquit, *paſſiones in ſe peccatum non ſunt, effrenata verò ipſarum immoderantia peccatum operata eſt.* S. Auguſt. lib. 1.

lib. 1. de nuptiis & concupiſcentiâ cap. 25. *Concupiſcentia*, inquit, *in renatis jam non eſt peccatum, ſi ei ad illicita opera non conſentitur.* Et lib. 6. cont. Julian. cap. 7. *Percipitur in Baptiſmo perfecta novitas, & perfecta ſanitas ab iis malis noſtris, quibus eramus rei: non ab iis, cum quibus confligendum eſt, ne ſimus rei.*

3 His igitur erroribus refutatis, reſtat ut breviter videamus, quid de propoſitâ quæſtione ſentiendum ſit, & quid propriè ſit peccatum originale.

Omiſſis autem variis Theologorum ſententiis; (quas hìc referre noſtri inſtituti non eſt) omnium probabiliſſima eſſe videtur ea, quæ aſſerit peccatum originale formaliter nihil aliud eſſe, quàm privationem ipſius juſtitiæ originalis, quatenùs per illam hominis anima ſanctificabatur, & perfectè Deo ſubjiciebatur: non verò quatenùs pars inferior animæ perfectè ſubdita per ipſam reddebatur ſuperiori, corpuſque à corruptione omni, ac læſione eximebatur. Ita S. Thom. 1. 2. q 82.

Ratio eſt, quia peccatum originale in eo formaliter conſiſtit, quòd per Baptiſmi ſacramentum tollitur. Atqui per illud tollitur privatio illa juſtitiæ originalis ſuperiùs explicata, cùm per illud gratia infundatur, quæ animam ſanctificat, eamque habitualiter perfectè Deo ſubjicit, tùm per ſe, tùm per alios habitus ſupernaturales, quos ſecum in illam invehit: non tollitur autem per Baptiſmum inordinatio appetitus inferioris, ſicut nec ſubjectio ad mortem, & alia huius vitæ incommoda. Ergo in illâ ſolâ juſtitiæ originalis privatione ſuperiùs explicatâ, conſiſtit peccatum originale.

4 Quæres 1. quomodò hæc privatio juſtitiæ originalis, veram & propriam in Adæ poſteris peccati rationem habeat?

Reſpondetur id provenire, ex eo quòd inerat illis obligatio ac debitum naſcendi cum illâ juſtitiâ originali, prout animam ſanctificabat, & perfectè Deo ſubdebat; idque virtute præcepti divinitùs ipſi Adamo impoſiti, tanquam totius generis humani capiti: quo obligabatur, non tantùm ſibi juſtitiam illam & ſanctitatem obedientiâ ſuâ ſervare, ſed etiã in poſteros ſuos tranſmittere. Unde S. Anſelmus lib. de conceptu virginali cap. 26. *Hoc peccatum*, inquit, *quod originale dico, aliud intelligere nequeo in ipſis infantibus, niſi ipſam, quam ſuprà poſui, factam per inobedientiam Adæ juſtitiæ debitæ nuditatem, per quam omnes ſunt filij iræ.*

Quæres 2. unde conſtet præceptum illud inobedientiæ datum fuiſſe Adamo, ut principi & capiti totius generis humani, nõ verò ut privatæ perſonæ.

Reſpondetur id conſtare ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur omnes Adami poſteros in ipſo per ejus inobedientiam peccaſſe, per illamque peccatores fuiſſe conſtitutos; ut Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, in quo omnes peccaverunt.* Et rursùs ibidem: *Per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi.* Neque enim meliùs explicari poteſt, quomodò id factum fuerit, quàm quia præceptum illud Adamo impoſitum ſit, ut principi & capiti totius humani generis; in cujus ſic ſpectati voluntate omnes omnium ejus poſterorum voluntates quodammodò continebantur, non ſecùs ac ſubditorum voluntates in Principis voluntate, & motus omnes membrorum voluntarij in ipſa animæ voluntate.

5 Quæres 3. cur Deus voluerit Adamo, ut capiti totius humani generis, non verò tantùm, ut privatæ perſonæ, illud obedientiæ præceptum imponere; quod tamen prævidebat ab ipſo eſſe infringendum?

Reſpondetur non eſſe noſtrum id curioſiùs inveſtigare; ſed ſatius eſſe humiliter agnoſcere & confiteri, id juſtiſſimo, licet occultiſſimo Dei judicio, factum eſſe; ut ingenuè fatetur S. Auguſtinus in libris contra Julianum, & S. Bernardus ſerm. 1. de Domin. 1. poſt Epiphaniam. Unde Apoſtolus, poſtquàm dixit Rom. 11. quòd *concluſit Deus omnia in incredulitate, ut omnium miſereatur*: exclamat: *quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus! quis enim cognovit ſenſum Domini?*

Quæres 4. quomodò fieri poſſit, ut anima cujuſque hominis peccatum illud originale ab Adamo contrahat; cùm ab illo non oriatur per generationem, ſed à Deo immediatè creetur, & corpori infundatur?

Reſpondetur peccatum illud contrahi, quatenùs anima rationalis à Deo creata unitur corpori, quod ab Adamo per generationem ordinariam derivatur; & per hanc unionem fit pars hominis ab Adamo ortum habentis, debentis primo ſuæ generationis inſtanti habere ſanctitatem & juſtitiam in eâ ſui parte, quæ illius habendæ capax eſt, quam cùm non habeat primo illo momento, invenitur proinde privatus juſtitiâ ac ſanctitate debitâ; & ex conſequenti inquinatus originali peccato, quod (ut dictum eſt) in illius juſtitiæ ac ſanctitatis privatione formaliter conſiſtit. Quòd ſi cui hæc ſolutio plenè non ſatisfacit in hâc quæſtione, quæ vel ipſi S. Auguſtino difficillima ſemper viſa eſt, audiat ipſum ſanctum Doctorem Epiſt. 29. ad S. Hieron. ubi dicit, *ſufficere nobis debere, ut ſciamus modum, quo ab originali peccato liberari poſſumus; etiamſi neſciamus modum, quo in illud inciderimus.*

SECTIO IV.

Quinam ſint effectus peccati originalis in hac vitâ.

1 CUM (ut ſuprà dictum eſt) originale peccatum conſiſtat formaliter in privatione ſanctitatis & gratiæ, quæ per juſtitiam originalem homini collata fuiſſet; ſequitur privationem omnium aliorum donorum, quæ juſtitia originalis, in ſe complectebatur (ut capite præcedenti, ſectione

ſectione 3. diximus) eſſe effectum ipſius peccati originalis. Ex hâc privatione autem ſecuta eſt ipſius naturæ humanæ debilitatio & in deterius commutatio, ac corruptio; de quâ loquitur Concilium Arauſicanum 2. can. 1. & Tridentinum ſeſſione 5. can. 1. ubi dicitur, *Totum Adam per illam prævaricationis offenſam ſecundùm corpus & animam in deterius commutatum fuiſſe*

Hunc vero peccati effectum plenius explicans S. Thomas 1. 2. qu.85.a.1. dicit,per peccatum originale hominem fuiſſe ſpoliatum gratuitis, & vulneratum in naturalibus. Et art. 3. enumerat quatuor vulnera animæ potentijs per peccatum originale inflicta, ſcilicet in intellectu ignorantiam, in voluntate malitiam; in iraſcibili infirmitatem, & in concupiſcibili concupiſcentiam, ſeu habitualem illam inclinationem vel proclivitatem ad bonum ſenſibile, rectæ rationi repugnans,quæ alio nomine communiter fomes peccati dicitur.

Porrò hæc naturæ humanæ per peccatum originale vulneratio ac corruptio non ita intelligẽda eſt (ut rectè docet Philippus Gamachæus in 1.2. quæſt. 85. cap. 1. Nicolaus Iſambertus ad 1. 2. quæſt.83. diſp. 6. art. 1. & alij Doctores communiter) quòd per peccatum originale natura humana corrupta ſit, aut quòd ulla ejus propria & intrinſeca perfectio deperierit, ut dicunt hæretici, aſſerentes liberum arbitrium fuiſſe in homine extinctum; id eſt, per peccatum originale ſublatam fuiſſe & deſtructam voluntatis humanæ indifferentiam ad oppoſita, in qua ejus naturalis libertas propriè conſiſtit.

Caluinus enim lib.2. Inſtit. cap. 2. ideò tantùm negat liberum hominis arbitrium poſt peccatum, quod homo poſt illud, liberam non debeat boni, vel mali electionem; ac quiquid benè vel malè operatur, illud neceſſariò, quamvis non coactè, ſed ſponte operetur; quia in hominibus, æquè ac in Angelis, poſt peccatum naturalia omnia integra remanſerunt, ut ex S. Dionyſio c. 4. de divin. nom. docet S. Thom. 1. p q. 95. art. 1. & cum eo communiter omnes Theologi.

2 Sed ideò dicitur natura humana per peccatum corrupta: quia per illud privata eſt juſtitiâ & ſanctitate originali, quæ ipſi, tanquam forma quædam ſupernaturalis, inerat, quâ perficiebatur in ordine ad Deum: Omnis enim deſtructio formæ, eſt quædam ſubjecti, cui ineſt, & per quam illud perficitur corruptio.

Dicitur etiam vulnerata ob imperfectiones, quæ privationem illam juſtitiæ originalis conſecutæ ſunt. Quæ quidem imperfectiones vulnera dicuntur, non quòd homo in puris naturalibus conſtitutus ijs obnoxius non fuiſſet; ſed quia tunc habuiſſent rationem pœnæ, nec ex aliquo reatu ortum habuiſſent; ſed ex conditione ipſius naturæ.

Quare in puræ naturæ ſtatu dicerentur defectus, in ſtatu verò naturæ lapſæ dicuntur vulnera; quia ſuppoſito peccato, jam habent pœnæ ac vindictæ rationem.

Vnde, quando S. Auguſt. lib. 3. de libero arb. c. 18. dicit, *Concupiſcentiam non eſſe naturam hominis inſtituti, ſed pœnam damnati*: ſenſus eſt, hominem in prima ſui inſtitutione, in qua creatus eſt à Deo ſanctus & rectus, non habuiſſe hanc imperfectionem, ſed quòd per peccatum illam contraxit; ibi enim non loquitur S. Auguſtinus de creatione & conſtitutione hominis in ſtatu puræ naturæ; ſed in ſtatu juſtitiæ originalis, ut ex ejus contextu manifeſtum eſt.

Dices, ſi defectus illi eſſent homini naturales, ſequeretur,malitiam voluntatis eſſe quoque illi naturalem; quod tamen falſum eſſe videtur.

Reſpondetur malitiam duplici modo ſumi poſſe: 1. pro vitioſo aliquo habitu ſive actu:in qua ſignificatione ſumitur à S. Thom. 1. 2. quæſt.78.a.1.ad 3. & eo ſenſu non eſt illa homini naturalis. 2.pro defectu & privatione bonitatis alicujus, quæ in juſtitia originali reperiebatur, & per quam voluntas hominis ſpeciali modo ad Deum ordinabatur;& eo ſenſu malitia illa dici poteſt homini naturalis; quia ſcilicet illa bonitas & rectitudo non erat ejus naturæ debita, ſed ex gratuita Dei beneficentia procedebat; ut præcedenti capite dictum eſt.

Obſervandum eſt autem; quòd licet defectus illi, qui ab originali peccato cauſantur, ſint homini naturales, eſſe nihilominùs verum, illos cùm per actualia peccata, cùm per vitioſos habitus quæ per peccata illa contrahuntur, maximè augeri: unde fit, ut homo per peccata illa actualia quæ committit,& per vitioſos habitus, quos ratione illorum contrahit, longè majorem obſcurationem in intellectu & malitiam in voluntate; atque adeò longè acriores ſtimulos concupiſcentiæ, & majorem ad illos reprimendos debilitatem experiatur, quàm alioquin naturaliter haberet, ſi nulla actualia peccata commiſiſſet,aut nullos habitus vitioſos contraxiſſet:

Iam quod ſpectat ad corpus, breviter dicendum eſt, dolores omnes & pœnas, necnon innumera morborum genera,quibus homines in hac vita ſubjacent; ac denique mortem ipſam, eſſe peccati originalis effectus.

Hoc manifeſtè conſtat ex Scriptura. Gen. 2. *Quocumque die comederis ex eo, morte morieris.* Et cap. 3. *multiplicabo ærumnas tuas, &c. in ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Et Rom. 6. *ſtipendia peccati mors.*Vnde S. Auguſtinus de verbis Dom. ſerm. 21. cap. 1. *Quis neſcit, quia peccati pœna eſt, neceſſe eſſe ut moriamur? quod gravius eſt; quando neſcimus; pœna certa eſt, hora incerta.*

SECTIO V.

Quinam ſint effectus peccati originalis in futurâ vitâ.

1 QVÆSTIONIS hujus præcipua difficultas eſt de parvulis ſine baptiſmo ex hac vita decedentibus,

dentibus, ac proinde in originali peccato morientibus, an ſcilicet ratione illius peccati originalis, cum quo ſolo decedunt, pœnâ aliquâ afficiantur, & quænam illa ſit. Pro cujus reſolutione,

Dicendum eſt parvulos, cum originali peccato ex hac vita decedentes, nunquam perventuros eſſe ad fruitionem gloriæ cæleſtis, ſed eâ in æternum eſſe privandos.

Huic veritati quæ de fide eſt, opponitur error Pelagianorum, qui(ut refert S.Auguſt.lib.de hæreſ. cap.88.)pueris, etiamſi non baptizarentur, æternam & beatam vitam promittebant. Ad quem errorem proximè accedere videtur Hieronymus Savonarola lib. de triumpho crucis; ubi dicit, infantes in peccato originali morientes, futuros poſt ultimum judicium beatos naturali beatitudine; & in quodam velut Paradiſo terreſtri perpetuò fœliciterque victuros, plenos ſapientiâ & virtutibus, Deum toto corde diligentes, imò & Angelorum conſortio & revelationibus ſæpè fruentes.

Refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex Scriptura. Rom. 5. ubi dicit, *Unius delictum eſſe in omnes homines in condemnationem*: Ergo ex illius mente rei ſunt damnationis, quicumque illo originali delicto implicantur. Et Sancti Joan. 3. dicitur quòd, *qui incredulus, eſt filio non videbit vitam*; parvuli autem cum peccato originali decedentes, neque actu, neque habitu credunt in Chriſtum.

Probatur 2. quia, ſi verum eſſet parvulos in peccato originali decedentes, fruituros eſſe beatitudine illâ ſuprà memoratâ, ſequeretur illos melioris eſſe conditionis, quia peccaverunt in Adamo, quàm ſi in puris naturalibus deceſſiſſent: neque enim tanta fœlicitas deberetur infantibus in ſtatu puræ naturæ decedentibus: unde conſequens foret, illos præmium ex peccato Adami eſſe conſecuturos; quod eſt manifeſtè contra Scripturam.

Cùm igitur certum ſit infantes cum originali peccato decedentes gloriâ & beatitudine in æternum privandos eſſe, ac proinde ſubituros æternam damnationem, quatenùs in illa privatione conſiſtit; controverſum eſt inter Theologos; an in illo ſtatu privationis & damnationis, aliquibus pœnis afficiantur. De qua re tres eſſe inter illos ſententias refert Bellarm. tomo 4. libro 6.de amiſſione Gratiæ c. 1.

Prima eſt eorum,qui exiſtimant parvulos, propter ſolum originale peccatum cum quo deceſſerunt, pœnâ ignis in æternum eſſe cruciandos. Ubi monet idem Bellarminus, hæreticos noſtri temporis, qui ſententiis extremis maximè delectantur, hanc ideò libenter ſententiam amplecti.

Secunda eſt eorum qui parvulos quidem de ignis cruciatu liberant; ſed tamen aſſerunt eos interno quodam dolore propter amiſſionem cœleſtis beatitudinis, affici.

Tertia denique ſententia eſt eorum, qui aſſerunt parvulos cum ſolo originali peccato decedentes, ita ob illud damnari, ac viſione Dei & cœleſtis gloriæ fruitione privari, ut tamen nullum inde dolorem, neque internum, neque externum patiantur.

3 Hæc tertia ſententia, ut aliis duabus mitior, ſic etiam probabilior videtur, maximè, propter authoritatem S.Gregor.Naz.orat. de Baptiſmo,ubi loquens de parvulis ſine Baptiſmo decedentibus, *Exiſtimo*, inquit, *illos neque gloriâ donandos, neque pœnâ mulctandos eſſe; ut qui Baptiſmi quidem characterem non habeant, ſed improbitate quoque non laborent; verum & ipſi damnum potiùs paſſi fuerint, quàm injuriam fecerint*.

Huic ſancto Patri ſubſcribunt S.Th. q.5. de malo art.1.2. & 3. Et S.Bonav. in 3. ſentent. diſt. 33. quibus in locis varias afferunt rationes, ob quas rectè dici poteſt, paruulos illos dolorem nullum ex amiſſione beatitudinis percepturos. Quia ſcilicet ignorabunt omninò ſe illam amiſiſſe; cùm id ſcire niſi per fidem non poſſint, fidem autem nunquam habuerint, nec illo ſtatu habituri ſint. Vel quia, quamvis agnoſcant ſe illam beatitudinem amiſiſſe, tamen agnoſcent etiam ſimul ſe aliorum damnatorum pœnas evaſiſſe: quæ poſterior cognitio tale gaudium in illis cauſabit, ut dolorem omnem, quem ex priori concipere poſſent, auferat, & ſic in quodam ſtatu medio inter gaudium & dolorem ipſos perpetuò detineat. Vel denique quia; quamvis videant ſe à gloria excluſos, ſimul etiam intelligant, nullam ſe unquam proportionem ad illam habuiſſe; cùm nec uſum liberi arbitrij, nec ullum gratiæ ſupernaturalis auxilium unquam habuerint: unde fiet ut nullâ inde triſtitiâ afficiantur; ſicut non triſtantur infimæ conditionis homines, quod ad regnum aliquod vel imperium non pervenerint: quamvis ſe regiâ aut imperatoriâ dignitate carere videant, nec ad illam unquam ſe perventuros ſperent.

4 Objicies S. Auguſtinum ſerm 14. de verbis Apoſtoli, & S.Fulgentium lib. de Fide ad Petrum c.26.dicere parvulos non baptizatos in ignem æternum ituros.

Reſpondetur, ignis æterni nomine duo poſſe intelligi. 1. locum inferni, in quo eſt ignis æternus. 2. pœnam ſenſibilem, quæ ab illo igne infligitur. Et juxta priorem ſenſum Patres illos intelligendos eſſe; ita ut velint ſolum parvulos illos ad aliquam inferni partem deſcenſuros, ibique perpetuò moraturos, ut & communiter Doctores docent: ubi tamen aliqua animi & corporis pace & quiete perfruentur; ita ut ſemper verum ſit nullam illos pœnam ſenſibilem externam aut internam ſubditos eſſe.

* Unde & ipſe D. Auguſtinus lib. 3. de libero arbit. cap. 43. agens contra Manichæos negantes peccatum originale; & quærentes quid infanti fieret

fieret qui non percepto baptiſmo mortuus eſſet; ut loquitur: *non enim metuendum eſt ne vita potuerit eſſe media inter rectè factum & peccatum: & ſententia judicis media eſſe non poſſit inter præmium atque ſupplicium.*

TRACTATUS V.

DE GENERIS HUMANI Reparatione per Divini Verbi Incarnationem.

POST conſiderationem lapsûs primi hominis, ac ruinæ totius generis humani, videndum eſt, nunc quâ ratione *Deus qui dives eſt in miſericordiâ* (ut ait Apoſtolus Epheſ.2.) *propter nimiam charitatem ſuam quâ dilexit nos, cùm eſſemus mortui peccatis; convivificavit nos in Chriſto, &c. ut oſtenderet in ſæculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ.* Cùm igitur præcipuus hujus myſterij fructus ad nos, ex ejus cognitione & fide derivetur; atque, ut ipſe hominum ſalvator Chriſtus Dominus Patrem ſuum cæleſtem alloquens, dixit, S. Joan. 17. *Hæc ſit vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum:* eâ de causâ in hoc tractatu, præcipuas veritates ad illius myſterij fidem pertinentes, peculiari ſtudio collegimus: ut, qui voluerint, præ oculis habere poſſint, non tantùm quid de illo tanquàm certum credere, quidque tanquàm erroneum abjicere debeant; ſed etiam quibus terminis & loquendi modis ſapientiam illam in myſterio abſconditam aliis revelare, & explicare aptè & convenienter poſſint.

CAPUT I.

De veritate myſterij Incarnationis.

SECTIO I.

Quid nomine Incarnationis Verbi divini intelligendum ſit.

1 PER Incarnationem divini Verbi, nihil aliud intelligunt ſancti Patres & Doctores (ut ex infrà dicendis conſtabit) quàm duplicis in Chriſto naturæ, divinæ ſcilicet, ac humanæ conjunctionem; vel (ut breviùs loquamur) Verbi divini cùm carne humanâ unionem. Ita ut in illâ duarum naturarum unione, divina quidem natura per propriam hypoſtaſim ipſius Verbi divini ſubſiſtat: humana verò natura non per propriam, (ut fit in aliis hominibus) ſed per alienam, nempe divinam, terminetur. Unde unio hæc appellatur hypoſtatica, ſeu perſonalis; eò quòd duæ admodum diſpares naturæ, divina ſcilicet & humana, in unâ eâdemque hypoſtaſi, ſeu perſonâ divina uniantur & ſubſiſtant, non confuſione unius in alteram, ſed (ut loquitur S. Athanaſius in ſymbolo) aſſumptione humanitatis in Deum.

Quare in iſto Incarnationis vocabulo, per nomen carnis, non ea ſola humanæ naturæ pars ſignificatur, quæ vocatur corpus; ſed ipſa tota natura humana, ex carne ſeu corpore organico & animâ rationali conſtans: quâ in ſignificatione frequenter in ſacris Scripturis ſumptum reperitur, Gen. 6. *Omnis caro corruperat viam ſuam.* S. Luc. 3. *videbit omnis caro ſalutare Dei.*

2 Quamvis autem myſterium iſtud variis nominibus & vocabulis apud SS.Patres expreſſum reperiatur, & aliquandò dicatur, *Divini Verbi corporatio*, ut à S. Hilario in prologo ſuper Pſalmos: aliquandò *contemperatio divinitatis cum humanitate*, ut à S.Greg.Nyſſ. orat. catechiſt. cap.11. aliquandò *inhumanatio, œconomia, &c.* ut à S. Damaſc. lib. 1. de fide cap. 13. & aliis. Uſus tamen communiter invaluit, ut Incarnationis vocabulum, tanquam omnium aptiſſimum ad illud ſignificandum, cæteris omnibus præferretur; unde antiquiſſimi Eccleſiæ Patres illo uſi ſunt, ut S.Cypr. lib. 2. contra Judæos, S. Ambr. in cap.2. S.Lucæ. S. Hieron. in cap. 1. S.Marci. S.Aug.lib.10.de Civit. Dei cap.24. & plures alij. Qui videntur illud deſumpſiſſe ex eo loquendi modo, quo S.Joannes cap.1.myſterium iſtud expreſſit, dicens; *Et Verbum caro factum eſt.* Et certè vocabulum iſtud Incarnationis omnium optimè ineffabilem Dei erga nos charitatem exprimere videtur, qui propter nos viles & abjectos homunciones, eò uſque majeſtatem ſuam demittere dignatus eſt, ut ſicut dicit Apoſtolus Hebr. 1.) carni communicaverit & ſanguini; illudque nobiſcum commune habere voluerit, quod cum viliſſimis & abjectiſſimis animalculis nobis commune eſt.

SECTIO II.

Quomodo hujus myſterij veritas contra Ethnicos probari poſſit.

1 CUM (ut Apoſtolorum princeps dixit ep.1. cap.3.) debeamus ſemper eſſe *parati ad ſatisfactionem, omni poſcenti nos rationem, de eâ, quæ in nobis eſt, ſpe*; poſſintque variæ occurrere occaſiones, in quibus neceſſitas aliqua, vel ſaltem utilitas audientium, id à nobis exigere videatur; idcircò, quod alij fuſiùs, nos hic breviter, & quantùm compendij ratio ferre poteſt, exequemur; oſtendemuſque quibus argumentis contra ipſos Ethnicos & Paganos hoc dominicæ Incarnationis myſterium demonſtrari poſſit. Ad illius autem veritatem demonſtrandam duo perſertim hic nobis probanda ſunt. 1. quòd unio illa naturæ divinæ cum humanâ ſit poſſibilis. 2. quòd reipſa in perſonâ Chriſti facta ſit.

Quod

Quod ad primum ſpectat, hoc argumento uti poſſumus: Illud rectâ ratione naturali & prudentum arbitrio poſſibile meritò judicatur, quod nullis argumentis contrariis poteſt ſufficienter refelli, nec abſurdum aut impoſſibile demonſtrari. Atqui Incarnatio Verbi divini eſt ejuſmodi. Ergo meritò poſſibilis æſtimari debet. Major propoſitio hujus argumenti conſtat, ex eo quòd natura ipſa docet, viros prudentes nihil debere ſine recta ratione affirmare aut negare, ergo nec aliquid impoſſibile aſſerere, quando argumenta contraria probabiliter ſolvi poſſunt. Minoris verò propoſitionis veritas conſtabit ex ſolutione argumentorum quæ in contrarium afferri poſſunt: quorum præcipua ſunt hæc quæ ſequuntur.

Primum eſt, indignum videri Deo, ut dicatur paſſus, crucifixus, mortuus, &c.

Reſpondetur in Chriſto Domino duas fuiſſe naturas, divinam & humanam: divinam quidem omnis interitûs & mutationis expertem ſemper fuiſſe: non eſſe autem indignum Deo, imò ejus charitate & miſericordiâ infinitâ digniſſimum, ut ſecundùm naturam humanam, quam aſſumpſit, pati & mori voluerit iis de cauſis, quibus paſſum & mortuum eſſe credimus.

2 Secundum eſt, Deum non poſſe naturam humanam aſſumere, quin mutetur; hoc enim poſito aliter ſe haberet quàm anteà, nempè eſſet verus homo, cùm anteà non fuiſſet.

Reſpondetur, mutationem illam totam ſe tenere ex parte naturæ aſſumptæ, non verò perſonæ aſſumentis, quæ in iſto naturæ humanæ acceſſu nullo modo immutatur; cùm natura humana, neque ut aliquid eſſentiale, neque ut aliquid accidentale, divinæ illi perſonæ acceſſerit, nihilque reale in ipſam agere aut influere poſſit. Confirmatur hæc reſponſio, ex eo quòd Deus per Incarnationem non acquirit aut amittit ullam perfectionem ſibi intrinſecam: quamvis enim fiat homo, humanitas non fit intrinſeca ejus divinitati, ſed ſolùm illi unitur ſine ulla intrinſeca ipſius Dei mutatione. Unde quamvis ex eo quòd dicitur Deum factum eſſe hominem, rectè colligatur mutationem aliquam eſſe factam; non tamen neceſſe eſt factam eſſe in Deo; ſed ſufficit quod facta ſit in humanitate.

3 Tertium eſt, ea quæ inter ſe nullam habent proportionem, non poſſe invicem uniri, ita ut ex eis fiat unica ſubſtantia: inter Deum verò & naturam creatam, cùm infinitè inter ſe diſtent, nullam poſſe proportionem reperiri.

Reſpondetur duplicem eſſe proportionem: unam geometricam, per quam dicimus rem aliquam eſſe alterâ duplò, quadruplò vel centuplò majorem vel minorem: aliam verò, quæ dicitur habitudinis, ſeu ordinis alicujus inter unum aut alterum, qualis eſt inter potentiam & objectum, inter cauſam & effectum. Quamvis autem inter Deum & naturam creatam nulla geometrica proportio ſit, aut eſſe poſſit, eſt tamen proportio habitudinis. Nam perſona divina & natura humana ſunt per ſe tales, ut hæc ab illa poſſit aſſumi, & tanquàm à termino & ultimo ſuo complemento pendere; & hanc illa poſſit ſuſtentare ac terminare.

Quartum eſt Chriſtum Deum & hominem fore tantùm per accidens, & non per ſe: illud enim dicitur à Philoſophis ens per accidens, quod fit ex duobus entibus completis & actu exiſtentibus. Atqui natura divina & humana in Chriſto ſunt duo entia exiſtentia & completa.

Reſpondetur verum eſſe, ex duobus entibus in actu, quorum utrumlibet ſit in ſuo genere perfecto completum & terminatum, non poſſe fieri unum per ſe. At verò natura humana ſingularis, quâ ratione eſt aſſumpta à Verbo, non eſt propriè ens in actu completo: ſiquidem eſt in potentia ad perſonalitatem, tanquàm ad terminum ſubſtantialem. Quare ex illa & perſonalitate Verbi conſtare poteſt unum ens per ſe, id eſt, una ſubſtantia ultimò completa, ſeu perſona.

Jam quod ſpectat ad ſecundum, variis argumentis probari poteſt, peractum eſſe Incarnationis myſterium; ac illa, quæ de Chriſto Domino credenda proponuntur, eſſe fide digniſſima. Aliquot hîc magis popularia proponemus.

4 Primum ſumi poteſt ex Chriſti miraculis, quorum teſtis eſt orbis univerſus; quæque extant, non ſolum in Evangeliis, quibus fidem non adhibent Ethnici, ſed etiam in propriis ipſorum hiſtoriis. Ejuſmodi fuit ſilentium falſorum Deorum oraculis, Chriſto adveniente, impoſitum; cujus mentio fit apud Plutarchum & alios. Item eclipſis illa ſtupenda, quæ præter omnem naturæ ordinem in morte Chriſti accidit; cujus meminit Plegon Chronologus Ethnicus, Adriani Imperatoris libertus libro 13. de temporibus, ut refert Origenes lib. 2. cont. Celſum. Et Euſebius in Chronico, illiuſque etiam in archivis Romanorum factam fuiſſe mentionem aſſerit Tertullianus in apolog. adverſùs Gentes. Iiſdem miraculis addi poſſunt prodigia; quæ noſtro etiam tempore fiunt ad invocationem nominis Chriſti variis in locis circà ægrotos & debiles, præſertimque circà energumenos. Quæ omnia, cùm ipſius naturæ vires longè ſuperent, à ſolo Deo fieri potuiſſe manifeſtum eſt: Atqui Deus non poteſt falſum approbare. Cùm igitur hæc miracula ad teſtandam Chriſti divinitatem, eorumque omnium, quæ de illo credimus veritatem, facta ſint, ſequitur illa omnia eſſe veriſſima ac fide digniſſima.

Secundum argumentum duci poteſt ex modo, quo totius mundi ad Chriſti fidê converſio facta eſt. Hæc enim non eſt facta vi aut armis, nec per ſapientes aut

aut potentes ſæculi, ſed per duodecim piſcatores, Philoſophiæ ac litterarum humaniorum imperitos; idque non blanditijs, aut honoribus propoſitis, imò potiùs ſupplicijs & carceribus; quin etiam ſuadendo relinquere amicos, parentes, conſanguineos, calcare voluptates, colere humilitatem, caſtitatem, paupertatem, pati illatas injurias, inimicis benefacere, peccata omnia devitare; ſicut & Plinius author Ethnicus teſtatur lib. 10. Epiſt. 97. ad Trajanum Imperatorem. Hoc enim re verâ omnem induſtriam prorſus exuperat, ſoliuſque divinæ proprium eſt talibus medijs, tam arduis, tam contrarijs & paradoxis, non unam ſolùm civitatem aut gẽtem, ſed totum mundum ad Chriſti fidem adduxiſſe: nec ſolos pauperes, ſed etiam divites, Imperatores; nec ſolos idiotas, ſed Philoſophos & Sapientes: idque tam brevi tempore; neque tantùm ad fidem Chriſti adduxiſſe, ſed etiam ad martyrium pro ipſo perfundendum animaſſe.

5 Tertium argumentum duci poteſt ex ijs quæ à Chriſto prædicta ſunt & prænunciata, ut Hieroſolymitanæ urbis vaſtatio, templi deſtructio, Iudæorum diperſio & captivitas, ac innumeræ calamitates, quibus à Chriſti morte attriti ſunt: Evangelij per univerſum orbem prædicatio; Eccleſiæ Catholicæ contra omnes tyrannorum perſecutiones, & hæreticorum machinationes victoria & triumphus: & alia multa ſimilia, quæ partim adimpleta eſſe cognoſcimus, partim etiamnùm adhuc hoc tempore adimpleri cernimus. Quæ omnia tàm clarè & diſtinctè prænunciata, tam certò & manifeſtè adimpleta; non ab alio, quàm ab ipſo Deo præſciri & prænunciari potuerunt.

Quartum denique argumentum deſumi poteſt; tùm ex infinito propè martyrum numero omnis ætatis, ſexûs; conditionis, inter quos plurimi ſapientiâ & ingenij præſtantiâ fuerunt celeberrimi, ut eorum ſcripta teſtantur; qui tamen omnes pro fidei Chriſti confeſſione mortem conſtantiſſimè ſubjerunt. Tùm etiam ex puritate & ſanctitate doctrinæ ipſius Chriſti, quæ vel ex ſe ſola videtur ſufficere ad convincendos imò & perſuadendos animos, illius authorem alium non eſſe, quàm Deum omnis ſanctitatis fontem; ac proinde vera eſſe omnia quæ in ejus doctrina continentur.

SECTIO III.

Quomodo ejuſdem myſterij veritas probari poſſit contra Iudæos.

1 CUm Iudæi veteris teſtamenti Scripturas admittant, ex ipſarum authoritate contra illos bujus myſterij veritas probanda eſt. Quod ut diſtinctiùs ac meliùs fiat, duo præſertim hic à nobis demonſtranda ſunt. Primum eſt, Meſſiam in lege promiſſum non eſſe purum hominem, ſed verum & naturalem Dei Filium, atque adeò verum Deum. Secundum eſt, Meſſiam illum jam veniſſe, & opus humanæ redemptionis peregiſſe.

Quod ſpectat ad primum, ex innumeris propè Scripturæ teſtimonijs, quibus divinitas Meſſiæ ſeu Chriſti in lege promiſſi, probari poteſt; duo tantùm hîc ſeligemus.

Primum deſumitur ex his Pſalmi 109. verbis quibus ipſemet Chriſtus ad id probandum uſus eſt: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis.* Et enim Dominus ille, cui dicitur, *ſede à dextris*, eſt ipſe Meſſias in lege promiſſus, ut ſentiunt & explicant ipſimet Rabbini Iudæorum, quos refert & citat Galatinus lib. 3. de arcanis cap. 5. & lib. 8. c. 24. Atqui idem ille Dominus eſt etiam verus Deus; aliàs nec deberet, nec poſſet ſedere ad dexteram Dei, quod eſt æqualitatis cum ipſo ſymbolum: nec etiam dici poſſet, *ex utero*, id eſt, ex ſubſtantia Dei (*ante Luciferum*) id eſt, ab æterno genitus, quod nulli puro homini convenire poteſt.

Secundum teſtimonium petitur ex his verbis Iſaï. cap. 9. *Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & vocabitur nomen ejus Deus fortis, &c.* quibus verbis, quæ de Meſſia intelligunt ipſi Iudæi, ut notat idem Galatinus lib. 3. de arcanis c. 18. & 19.) ejus divinitas manifeſtiſſimè declaratur.

2 Quod ad 2. attinet, ex pluribus Scripturæ teſtimonijs, quibus Meſſiam in lege promiſſum jam veniſſe probari poteſt, duo tantùm proferemus quæ ipſi Iudæorum Rabbini de Meſſia interpretantur, ut videre eſt apud eundem Galatinum lib. 4. c. 4. & ſequentibus.

Primum deſumitur ex Gen. cap. 49 ubi hæc verba, ab ipſo Patriarchâ Iacob morti proximo, proferuntur; *Non auferetur ſceptrum de Iudâ, nec dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt: & ipſe erit expectatio gentium.* Hoc eſt, non deerunt reges, duces, legiſlatores de tribu Iudâ, donec veniat Chriſtus. Atqui jampridem videmus nullos ampliùs reges, nullos duces, nullos legiſlatores de tribu Iuda, imò nec de ullâ aliâ tribu inter Iudæos, ſed omnes penitùs defeciſſe, idque ab annis mille ſexcentis & ampliùs, quibus Iudæi per orbem vagantur, & aliarum gentium quaſi perpetuæ ſervituti mancipati ſunt. Conſtat præterea (quod etiam maximè obſervandum eſt) Chriſtum Dominum natum eſſe circa illud tempus, quo regia poteſtas à Iudæis ablata eſt, cùm Herodes alienigena Iudaici regni ſceptrum invaſit.

Secundum teſtimonium ex Danielis cap. 9. petitur, ubi Angelus Gabriel prædicit Chriſtum poſt ſeptuaginta hebdomadas eſſe venturum, & à Iudæis occidendum, & exinde civitatem Hieruſalem evertendam, & populum Iudæorum diſſipandum, & vaſtitatem eius ac deſolationem duraturam uſque in ſæculi finem, quæ omnia completa eſſe manifeſtum eſt. Hebdomades enim, illæ intelliguntur, non dierum, ſed annorum; quod apud Iudæos conſuetum fuiſſe ex Levit. cap. 25. colligitur.

colligitur. Illas autem fuiſſe completas eo tempore quo Chriſtus occiſus eſt, fusè probant Scripturæ interpretes ſuper illum Danielis locum. Vaſtitatem autem civitatis, & templi, & Judæorum diſſipationem ab illo tempore per tot ſæcula duraſſe ſatis compertum eſt.

SECTIO IV.

Quomodo eadem veritas poſſit contra hæreticos propugnari.

1 INTER plurimas hæreſes quæ Incarnationis Dominicæ veritatem impugnarunt, duæ præcipuæ extiterunt, ad quas reliquæ omnes aliquo modo poſſunt revocari; ac proinde in quarum refutatione cæterarum falſitas facilè poterit agnoſci.

Prima fuit Eutychetis, qui aſſerebat poſt Incarnationem Verbi divini, unam tantùm in Chriſto remanſiſſe naturam, eamque factam eſſe ex divinitate & carne, per converſionem ipſius divinitatis in carnem, aut per commixtionem utriuſque. Aſſerebat præterea divinitatem Verbi eo modo dici poſſe, ac re verâ fuiſſe paſſam, mortuam, ac ſepultam. Hunc hæreticum ita ſenſiſſe colligitur ex variis epiſtolis S. Leonis Papæ, præſertim verò ex epiſt. 9. 10. 52. & 97. item ex Evagrio lib. 2. hiſt. c. 18.

Catholica fides duas veritates huic hæreſi oppoſitas profitetur. Prima eſt, in Chriſto poſt Incarnationem duas integras, veras, & perfectas naturas remanſiſſe, divinam ſcilicet & humanam, quæ ſine ullâ confuſione aut permixtione in perſonâ Verbi ſubſiſtunt. Secunda eſt, divinam Chriſti naturam, neque paſſam, neque mortuam fuiſſe, aut dici poſſe; ſed impaſſibilem & immutabilem ſemper remanſiſſe.

2 Hæ veritates Catholicæ probantur & ſimul errores oppoſiti refelluntur 1. ex Scripturâ, in quâ duæ in Chriſto naturæ manifeſtè diſtinguuntur pluribus in locis, præſertim c. 2. Ep. ad Phil. ubi Apoſtolus diſtinctè declarat, *Chriſtum Ieſum, cùm in formâ Dei eſſet, formam ſervi accepiſſe*: quæ verba explicans S. Vigilius Papa l. 2. contra Eutychet. *Mirum eſt*, inquit, *cur timeant quidam dicere duas* (Chriſti) *naturas, cùm Paulus dicat duas formas*. Deinde evidenter dicitur Chriſtum, non ſecundùm naturam divinam, ſed ſecundùm humanam paſſum eſſe in Epiſtol. 1. S. Petri cap. 2. *Chriſtus peccata noſtra pertulit in corpore ſuo, ſuper lignum*: & cap. 4. *Chriſto igitur paſſo in carne.*

Probatur 2. ex Concilio Calcedonenſi generali, quod fuit celebratum contra Eutychetem; in cujus actione 1. anathema profertur in ipſum Eutychetem dicentem, in Chriſto eſſe unam naturam, ex divina & humana factam. Et actione 5. profitentur Patres Concilij ſe credere *Chriſtum Dominum, eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate; Deum verè, & hominem verè, &c.*

Probatur 3. ex S. Juſtino martyre in expoſitione fidei: *Filius Dei, inquit, cùm unus ſit, duæ in eo naturæ ſunt; altera, quæ divina eſt, edit miracula: altera, quæ humana eſt, humilia excipit; quâ enim ex parte, Deus eſt, res admirandas operatur; quâ verò ex Virgine, eſt homo, crucem, paſſionem, & conſimilia, voluntate ſuâ naturaliter perfert*. Et ex S. Leone Papâ, ſerm. 17. de Paſſione Domini c. 1. *Manente*, inquit, *in ſua proprietate utrâque ſubſtantiâ, nec Deus reliquit ſui corporis paſſionem, nec Deum fecit caro paſſibilem; quia divinitas, quæ erat in dolente, non erat in dolore.*

Altera hæreſis fuit Neſtorij, qui (ut refert Evagrius lib. 1. hiſt. cap. 2. & ſequent. aſſerebat, beatam virginem purum hominem peperiſſe, qui non ſolùm naturam, ſed & perſonam humanam haberet; proindeque illam Dei genitricem dici non debere. Addebat autem perſonam divinam Verbi unitam poſteà fuiſſe filio Mariæ, non quidem ſubſtantialiter, communicando hypoſtaſim; ſed accidentaliter, in quantùm ſcilicet Verbum divinum illi nomen ac dignitatem ſuam impertivit, ut nimirùm Deus ac Dei Filius diceretur, & ab omnibus adoraretur. Sicque dicebat in Chriſto, non ſolùm duas naturas, ſed etiam duas perſonas, eo quo explicavimus modo, inter ſe unitas.

Catholica veritas huic hæreſi oppoſita docet unam eſſe tantùm in Chriſto perſonam, eámque divinam, proindeque Chriſtum Dominum, qui ſecundum carnem de Virgine natus eſt, eſſe verum Deum, ac verum hominem; ſanctiſſimamque Virginem verè ac propriè Dei matrem eſſe, ac dici debere.

Hæc veritas ſic explicata probatur, & oppoſitus error ſimul refellitur 1. ex Scripturâ. S. Luc. 1. *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*. S. Matth. 16. *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. S. Joan. 20. *hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei.*

4 Probatur 2. ex Concilio Epheſino, in quo hæreſis illa damnata eſt, ipſeque Neſtorius depoſitus, ac in exilium miſſus, ubi miſere interiit, linguâ ejus, quâ in Chriſtum Dominum, ejuſque ſanctiſſimam Matrem tam impiè blaſphemaverat, à vermibus penitùs corroſâ, ut refert Evagrius loco ſuprà citato. Item ex Concilio Conſtantino. 2. can. 5. *Si quis introducere conatur in myſterio Chriſti duas ſubſtantias, ſeu duas perſonas, anathema ſit*. Et can. 6. *Si quis abuſivè Dei genitricem eſſe dicit glorioſam ſemper Virginem Mariam, anathema ſit.*

Probatur 3. ex S. Leone Papâ Epiſt. 97. ad Leonem Auguſtum, ubi ſic loquitur. *Anathematizetur ergo Neſtorius, qui beatam Virginem Mariam, non Dei, ſed hominis tantummodò credit genitricem; ut aliam perſonam carnis, aliam faceret divinitatis*. Et ex S. Gregorio Papâ lib. 18. mor. cap. 27. *Quamvis*, inquit, *ipſe Chriſtus aliud ex Patre, & aliud ex matre: non tamen alius ex Patre, & alius ex matre: ſed ipſe eſt æternus ex Patre, ipſe temporalis ex matre: ipſe qui fecit, ipſe qui factus eſt: ipſe author operis, ipſe opus authoris: manens unus ex utraque, & in utraque natura:*

nec naturarum copulatione confuſus, nec naturarum diſtinctione geminatus.

Optimè denique Vincentius Lirinenſis lib. adverſus hæreſ. c. 19. *In Deo*, inquit, *una ſubſtantia, ſed tres perſonæ: in Christo duæ ſubſtantiæ ſed una perſona: in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: in Salvatore aliud atque aliud, non alius atque alius.*

SECTIO V.

An conveniens fuerit Incarnationis myſterium.

1 PROPOSITA quæſtio triplici modo poteſt intelligi. 1. an conveniens fuerit Perſonam divinam aliquam incarnari. 2. an ſecundam potiùs quàm alteram. 3. an tali tempore, & non citiùs, nec tardiùs. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. convenientiſſimum fuiſſe ut aliqua divinà perſona incarnaretur; ſeu naturam humanam hypoſtaticè ſibi uniret. Ita S. Thomas 3. p. q. 1. a. 1.

Ratio, quâ id probat, hæc eſt. Unicuique rei conveniens eſt illud, quod ſibi competit ſecundùm propriæ naturæ rationem. Atqui natura Dei eſt ipſamet eſſentia bonitatis, ex S. Dionyſio cap. 1. de div. nom. unde quidquid pertinet ad rationem boni, conveniens eſt Deo: ad rationem autem boni pertinet, ut ſe aliis communicet, ex eodem S. Dionyſio cap. 4. quare ad rationem ſummi boni pertinet, quod modo ſummo ſe communicet; & id maximè fit per unionem hypoſtaticam: per quam Deus ſummo & præſtantiſſimo, quo fieri poteſt modo, ſe creaturæ humanæ communicat; quæ per illam communicationem ad tantum dignitatis & excellentiæ gradum evecta eſt, ut (teſte S. Auguſtino lib. de prædeſt. ſanctor. cap. 15.) *quò altiùs aſcenderet, non haberet.*

Dicendum 2. convenientiſſimum fuiſſe, ut perſona Filij potiùs quàm Patris aut Spiritûs ſancti naturam humanam aſſumeret. Ita S. Thom. q. 3. a. 8.

Cujus rei, licet præcipua & ſumma ratio ſit, quod ita divinæ ſapientiæ viſum fuerit, præter illam tamen quædam aliæ à SS. Patribus afferuntur: unam aut alteram hîc deliberare nobis ſufficiet.

1 Prima igitur ea eſt, quam profert S. Baſil. hom. de principio Evangelij S. Joan. & S. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. cap. 11. quia ſcilicet maximè decuit, ut illa perſona jungeretur naturæ humanæ, per quam homines, qui in tenebris erroris ac ignorantiæ per peccatum jacebant, peculiari quâdam ratione illuminarentur ac inſtruerentur: ea verò perſona eſt Verbum divinum, juxta illud Sap. 1. *Fons ſapientiæ Verbum Dei in excelſis:* ita enim à Patre cœleſti ſumus per Verbum ſuum edocti, ut ait S. Thom. ſuprà, ſicut diſcipulus docetur verbo magiſtri.

Aliam rationem affert S. Athan. lib. de Incarn. quia ſcilicet ſcopus Incarnationis fuit inſtauratio divinæ imaginis, quæ per peccatum fuerat in nobis velut obliterata: unde decuit, ut naturæ noſtræ ille uniretur, qui (ut ait Apoſtolus Coloſſ. 1. & Hebr. 1.) eſt *Imago Dei inviſibilis, ſplendor Patris, & figura ſubſtantiæ ejus:* ut ſic imago illa in nobis, quaſi impreſſione ſigilli divini, repararetur; ut loquitur S. Clemens Alexandr. in orat. exhortatoria ad Gentes.

Dicendum 3. convenientiſſimum fuiſſe, ut hoc myſterium non ſtatim ab initio mundi conditi, nec omninò ſub finem, ſed in medio quaſi tempore perageretur.

Non quidem ſtatim ab initio, ut homines diuturnioribus malis conflictati, meliùs agnoſcerent naturæ ſuæ infirmitatem, majorique affectu divinæ gratiæ optarent ac quærerent auxilium, & ob diuturnam expectationem, pluris æſtimarent divinæ miſericordiæ beneficium. Neque etiam conveniens fuit differri uſque ad mundi finem; ne Dei cognitio prorsùs in hominibus extingueretur, neve generis humani ſtrages ac ruinæ nimiùm augerentur. Unde conſequens eſt convenientiſſimum fuiſſe tempus illud, quod ad exequendum iſtud myſterium Deus delegit.

SECTIO VI.

An Incarnationis myſterium fuerit neceſſarium.

1 CERTUM eſt in primis, Verbi divini Incarnationem non fuiſſe ullo modo neceſſariam, ſed prorsùs liberam reſpectu Dei. Cùm ipſa etiam mundi creatio, & quælibet alia operatio ad extrà, Deo ſit omninò libera.

Certum eſt deinde, neque etiam ſuppoſito lapſu generis humani fuiſſe abſolutè & ſimpliciter neceſſarium ad illius reparationem, Filium Dei incarnari.

Conſtat ex eo quòd Scriptura variis in locis, generis humani reparationem eo modo, quo facta eſt, tribuit charitati ac miſericordiæ divinæ. Ad Tit. 3. *Secundùm miſericordiam ſuam ſalvos nos fecit.* S. Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.* Beneficium autem ex charitate & miſericordia collatum, ſupponit in benefactore conferendi libertatem.

Prætereà SS. Patres, docent potuiſſe Deum multis aliis modis humanum genus liberare. *Poterat* (inquit S. Athan. ſerm. 3. cont. Arrianos) *Sine ullo adventu Chriſti ſolummodò loqui Deus, & ſolvere maledictionem.* Et S. Aug. lib. 13. de Trinit. c. 10. dicit, *Non alium modum poſſibilem Deo defuiſſe, cujus poteſtati cuncta æqualiter ſubjacent: ſed ſananda noſtræ miſeriæ convenientiorem alium modum non fuiſſe.*

Quæſtio igitur præſuppoſita intelligenda ex hypotheſi, quòd Deus non aliter genus humanum reparare voluerit, niſi per condignam pro peccato exhibitam ſibi ſatisfactionem; an ſcilicet, eâ ſuppoſitione factâ, neceſſarium fuerit Perſonam divinam incarnari, ut condignam illam ſatisfactionem pro peccatis noſtris exolueret: an verò aliquis purus homo, qui non eſſet Deo hypoſtaticè unitus, id efficere potuerit. Pro cujus reſolutione,

2 Dicendum eſt ad reparationem generis humani per

per condignam & æquivalentem pro peccatis hominum ſatisfactionem, abſolutè ac ſimpliciter neceſſarium fuiſſe Perſonam divinam incarnari.

Hujus aſſertionis veritas ex duobus Principijs pendet, quæ hîc à nobis probanda ſunt.

Primum eſt, nullum purum hominem, quibuſcumque gratiæ donis ornatum, potuiſſe condignam & æquivalentem ſatisfactionem Deo pro peccatis aliorum hominum exhibere.

Secundum eſt Chriſtum Dominum, Deum & hominem id perficere potuiſſe, & reipſa perfeciſſe.

Quòd purus homo id non potuerit, probatur 1. ex his verbis Pſal. 48. *Frater non redimit, redimet homo, non dabit Deo placationem ſuam & pretium redemptionis animæ ſuæ*: quæ verba explicans S. Baſilius in hunc locum, ſic ait: *Ne igitur fratrem quære in redemptionem; ſed eum qui excedit naturam tuam, neque hominem nudum, ſed hominem Deum Ieſum Chriſtum, qui ſolus placationem Deo dare poteſt pro omnibus nobis.*

Probatur 2. ex S. Leone Papa ſerm. 1. Nativit. ubi loquens de *Chriſto*: *Niſi*, inquit, *eſſet Deus, non afferret remedium: niſi eſſet homo non præberet exemplum.* Et S. Aug. in Enchir. cap. 108. *Neque*, inquit, *per ipſum liberaremur mediatorem Chriſtum, niſi eſſet Deus.* Et S. Fulgent. lib. de Incarn. cap. 4. *Nullatenùs*, inquit, *humana natura ad auferendum peccatum mundi ſufficiens atque idonea fieret, niſi unione Verbi Dei.*

Probatur 3. eâ ratione quâ utitur S. Anſelmus lib. 1. cur Deus homo. cap. 21. Et S. Thom. q. 1. art. 2. ad 2. quia ſcilicet in omni peccato mortali reperitur ſemper offenſa & injuria objectivè infinita, quatenùs eſt contra infinitam Dei bonitatem & excellentiam. At verò omnis ſatisfactio puri hominis non poteſt eſſe niſi finita, quamvis ex gratia Dei procedat; quælibet enim gratia creaturæ collata, ſemper eſt infinita, ipſique ſolùm confert dignitatem finitam. Inde ſequitur, ex illa nullam actionem procedere poſſe, quæ illatæ injuriæ & offenſæ commiſſæ ſit æqualis, ac ſufficiat ad perfectam & æquivalentem ſatisfactionem.

Confirmatur ex eo quòd gravitas peccati deſumitur ex dignitate & excellentia illius qui offenditur; quantitas verò & magnitudo ſatisfactionis ex dignitate perſonæ quæ ſatisfacit. At in omni peccato mortali, is qui offenditur, ſemper eſt infinitus, nempè Deus: in ſatisfactione autem puri hominis, is qui ſatisfacit ſemper eſt finitus. Ergo impoſſibile eſt in ejus ſatisfactione, quantumuis magna, poſſe reperiri æqualitatem cum offenſa in Deum commiſſa.

3 Iam verò quod Chriſtus Dominus, Deus & homo potuerit de condigno & æquivalenter pro peccatis hominum ſatisfacere, & reipſa ſatisfecerit, probatur 1. ex duobus locis Apoſtoli.

Primus locus habetur c. 10. Epiſt. ad Heb. ubi Apoſtolus conferens ſacerdotes antiquæ legis, eorumque ſacrificia cum Chriſto ejuſque ſacrificio in cruce pro nobis oblato, ſic loquitur: *Et omnis quidem ſacerdos præſto eſt quotidie miniſtrans, & eaſdem ſæpè offerens hoſtias quæ nunquam poſſunt auferre peccata: hic autem* (Chriſtus ſcilicet) *unam pro peccatis offerens hoſtiam, unâ oblatione conſummavit in æternum ſanctificatos.* Quibus verbis Apoſtolus hoc diſcrimen conſtituit: quòd cùm illi ſacerdotes ſacrificijs illis toties repetitis peccata auferre non poſſent, Chriſtus id unicâ ſui oblatione perfecerit: quod diſcrimen nullum eſſet, ſi Chriſti oblatio condigna & æquivalens non fuiſſet: ſi enim tantùm ex quadam congruitate remiſſionem peccatorum nobis Chriſtus impetravit, hoc etiam haud dubiè illis antiquis ſacrificijs fieri potuit; cùm eſſent actus religionis ex ſe boni, & divinitùs ad Deum placandum inſtituti.

4 Secundus locus habetur c. 5. Epiſt. ad Rom. in quo ſic loquitur Apoſtolus: *Sed non ſicut delictum ita & donum: ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multò magis gratiâ Dei, & donum in gratia unius hominis Ieſu Chriſti in plures abundavit.* Quibus verbis Apoſtolus Chriſti meritum ad ſalvandum præfert Adami demerito ad perdendum. Cùm igitur Adami peccatum tale fuerit, ut per illud juſtè & condignè univerſum genus humanum gratiâ privatum ſit, & damnationis æternæ reatum incurrerit; ſequitur ex Apoſtoli mente, multò magis in Chriſti merito fuiſſe vim ac virtutem condignè redimendi ac reparandi genus humanum, & perfectè ac æquivalenter pro ejus reatu ſatisfaciendi.

Probatur 2. ex S. Agapito Papâ Epiſt. 5. ad Anthimum, ubi eandem comparationem inter Chriſtū & Adamum faciens, dicit, *Validius fuiſſe donum libertatis, quàm debitum ſervitutis.* Et S. Chryſ. hom. 10. in cap. 5. Epiſtolæ ad Rom. ubi dicit Chriſtum pro reatu primi parentis, ac totius generis humani ſatisfeciſſe, quemadmodum ſi quis aliquem decem obolos debentem, & ob id carcere cum uxore & liberis detentum, ab illo carcere liberet, non tantùm ſolvendo decem illos obolos, ſed & innumera auri talenta largiendo: unde paulò poſt ſubdit, Chriſtum multò plus, quàm deberemus, ſoluiſſe pro nōbis tantòque plura, quantò gutulam exiguam pelagus excedit immenſum: peccataque, pro quibus ſatiſfecit, *fuiſſe tanquam ſcintillam, ſatisfactione quam exhibuit, tanquàm ſuper effuſo mari ſolutam & extinctam.*

Probatur 3. hâc ratione: quia Chriſti ſatisfactio fuit ſimpliciter valoris infiniti: ergo æquivalens & condigna fuit. Quòd autem fuerit infiniti valoris colligitur, tùm ex infinita dignitate perſonæ ſatisfacientis, tùm ex valore infinito rei in ſatisfactionem oblatæ: Chriſtus enim non aliam hoſtiam obtulit quàm ſeipſum.

5 Objicies 1. Chriſtus non ſatisfecit ut Deus, ſed ſolùm quatenùs homo: Atqui homo non fuit infinitæ dignitatis: Ergo nec potuit in actiones ſuas ſatisfactorias valorem infinitum transfundere.

Reſpondetur Chriſtum ſatisfeciſſe in quantùm fuit homo Deus, id eſt, in quantùm ejus humanitas in perſonâ divinâ ſubſiſtebat, ſeu per actiones humanitatis in perſonâ divinâ ſubſiſtentis: quæ actiones, ut ſic erant infiniti valoris, cùm à perſonâ infinitè digna procederent.

Objicies 2. Chriſtus Dominus pro remiſſione peccatorum nobis impetranda Patrem ſuum oravit: Ergo ad æqualitatem pro ipſis non ſatisfecit: ſi enim tali modo ſatisfeciſſe ſe cognoviſſet, fruſtrà pro ipſa remiſſione Patrem oraſſet.

Reſpondetur, Chriſtum Dominum oraſſe, non ut precibus ſuis suppleret aliquid, quod ſatisfactioni ſuæ deeſſet; ſed quia ex ordinatione divina una ex actionibus, quibus Chriſtus nos à peccatis redimere, & pro illis ſatisfacere debebat divinæ juſtitiæ, erat oratio; unde Iſai. 53. inter alias actiones quæ à Propheta enumerantur, quibus Chriſtus pro peccatis hominum ſatisfacere debebat, ponitur oratio, quam Deo Patri obtulit pro tranſgreſſoribus: *Ideò diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolias, pro eo quòd tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt: & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit.*

SECTIO VII.

An ſi homo non peccaſſet, Filius Dei incarnatus fuiſſet.

1 SEnsus quæſtionis eſt; an vi illius decreti, quo ſtatuit Deus ut Verbum divinum carnem aſſumeret, quodque per Scripturas ſacras nobis innotuit facta fuiſſet incarnatio, etſi primus homo non peccaſſet.

Duæ autem ſunt ſuper hac re Theologorũ ſententiæ, ambæ maximè probabiles, & pietati conſentaneæ. Vtramque hîc breviter explicabimus, ut cuique liberum ſit (cùm nihil ſuper hâc re ab Eccleſia definitum fuerit) eam, quæ magis arriſerit amplecti.

Prima ſententia eſt eorum qui negant, Adamo non peccante, Filium Dei fuiſſe incarnandum.

Probatur 1. authoritate Scripturæ, quæ varijs in locis nullũ alium finem proponit, cur Filius Dei ſit incarnatus, quàm generis humani redemptionem. S. Luc. 19. *Venit Filius hominis quærere, & ſalvum facere quod perierat.* S. Ioan. 10. *Ego veni in mundum ut vitam habeant, & abundantius habeant.* 1. ad Tim. 1. *Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere.*

Probatur 2. authoritate SS. Patrum, S. Leonis ſerm. 3. in Pentecoſt. *Si homo ad imaginem Dei factus in ſua honore natura manſiſſet, nec diabolicâ fraude deceptus à lege ſibi poſitâ per concupiſcentiam deviaſſet, creator mundi creatura non fieret.* Sanctus Irenæus lib. 5. adverſus hæreſes c. 14. *Si non haberet caro ſalvari, Nequaquam Verbum caro factum eſſet.* S. Gregorius in lib. 4. Reg. cap. 1. *Si Adam non peccaſſet, Redemptorem noſtrum carnem ſubire non oporteret.* S. Auguſt. ſerm. 8. de verbis Apoſtoli: *Si homo non periiſſet, Dei filius non veniſſet.*

2 Secunda ſententia eſt eorum, qui aſſerunt Verbi divini Incarnationem, tanquàm maximum, nobiliſſimum & perfectiſſimum divinæ ſapientiæ opus, à Deo intentam ac decretam fuiſſe, ante quamcumque puram creaturam in particulari conſideratam: ac proinde ante prævisionem peccati primi hominis, ut determinatè futuri, ſecundum noſtrum concipiendi modum.

Probatur 1. cap. 8. ex Prou. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum*: vel (ut Septuaginta Interpretes vertunt) *Dominus creavit me in initio viarum ſuarum, antequàm quidquam faceret à principio*: ubi de ſe loquitur Sapientia incarnata; ſeu Chriſtus ſecundùm humanitatem, ut docet S. Ambr. lib. 1. de fide cap. 7. & probat ex illa voce *Dominus*; Nam Chriſtus ſecundùm divinitatem non poteſt Deum appellare Dominum ſuum, ſed Patrem: cùm ergo ibi appellet eum Dominum, ſequitur quòd de ſe loquatur ſecundùm humanitatem. Quod etiam docent alij SS. Patres: nam cum Arriani ex hoc loco probare conarentur Chriſtum eſſe creaturam, reſpondebant SS. Patres locum illum intelligi debere de Chriſto ſecundùm humanitatem. Ita S. Athan. ſerm. 3. & 4. contra Arrianos S. Cyrill. Alexand. lib. 4. Theſauri c. 4. 6. & 8. S. Auguſt. lib. 1. de Trinit. c. 12 Si ergo Chriſtus ſecundùm humanitatem eſt initium viarum, id eſt, operum Dei cùm id non poſſit intelligi de ordine temporis, ſed de ordine divinæ intentionis, & æternæ prædeſtinationis; hinc ſequitur Chriſtum ſecundùm humanitatem fuiſſe intentum ante omnes alias creaturas, atque adeò ante prævisionem peccati primi hominis.

3 Confirmari poteſt 1. ex eo quòd idem Chriſtus Dominus ab Apoſtolo ad Coloſſ. cap. 1. vocatur *Primogenitus omnis creaturæ*: loquitur autem de Chriſto ſecundùm humanitatem, ut exponunt ibi S. Hieron. & S. Anſelm. unde S. Cyrill. libro 10. Theſauri cap. 4. dicit Chriſtum vocari primogenitum, quatenùs homo eſt; unigenitum verò quatenùs Deus eſt.

Confirmari poteſt 2. ex his Apoſtoli verbis 1. Cor. 3. *Omnia veſtra ſunt: vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Quibus verbis Apoſtolus dicere intendit, quòd ſi omnes aliæ creaturæ propter hominem factæ ſunt, & ex conſequenti ipſe homo à Deo antè illas eſt intentus; ut finis illarum: ſic ipſi homines, omneſque aliæ creaturæ propter Chriſtum factæ ſunt; & ex conſequenti Chriſtus ipſe prior ipſis a Deo intentus eſt.

Probatur

Probatur 2. ex S. Auguſt. lib. 1. de nuptiis & concupiſc. cap.21. ubi dicit illud quod de Sacram. Matrimonij habetur apud Apoſtolum ad Epheſ.5. *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*; implendum fuiſſe in ſtatu innocentiæ; ſi homo in illo perſeveraſſet: unde ſequitur ſecundùm illius mentem, etiam Adamo non peccante, Chriſtum incarnandum fuiſſe. In eadem ſententia ſunt multi alij SS.Patres,ut S.Cyrill.Alex. lib.5. Theſauri cap.3. & 15. S.Anſelm. libro 1. cur Deus homo. Rupertus lib. 3. de gloriâ & honore Filij hominis,ubi ex profeſſo illud probat.His meritò annumerare poſſumus beatæ memoriæ Franciſcum Saleſium olim Epiſcopum Gebenenſem, qui in ſuo Theotimo ſeu tractatu de divino amore lib.2. cap. 4. eandem ſententiam clariſſimè pro more ſuo explicat & tuetur; eamque dicit ſe collegiſſe ex attenta conſideratione Scripturarum ac doctrinæ SS.Patrum.

Probatur 3. hâc ratione: qui ordinatè vult, is poſt intentum finem, priùs vult media propinquiora fini, quàm remotiora. At Deus ordinatè vult id quod vult: & ultimus finis quam intendit, eſt bonitatis ac gloriæ ſuæ manifeſtatio, propter quam omnia alia extra ſe vult & operatur. Unde ſequitur quòd poſt hunc finem intentum, priùs velit media illi propinquiora, quàm remotiora. Atqui incarnatio eſt medium propinquius divinæ gloriæ, quàm humani generis redemptio; eſtque in ſe longè excellentius, & ad divinam gloriam manifeſtandam aptius;cùm Chriſtus ſolus, quatenùs Deus & homo, multò majorem gloriam Deo reddere poſſit, quàm univerſi Angeli & homines, qui creati aut redempti fuerunt, imò qui ſunt poſſibiles. Ergo Deus priùs ipſius Chriſti Incarnationem voluit, quàm generis humani redemptionem; ac proinde ipſum Chriſtum non propter homines primo & principaliter; ſed potiùs & homines & Angelos,& quaſcunque alias creaturas propter ipſum Chriſtum eſſe voluit.

4 Utraque ſententia probabilis eſt, ut diximus; ſecunda tamen videtur probabilior; tùm ob ea quæ in ejus probationem allata ſunt; tùm etiam, quia authoritates Scripturæ & SS. Patrum, quæ in probationem prioris ſententiæ citatæ ſunt, facilè poſſunt explicari.

Quod enim ſpectat ad ea Scripturæ loca, in quibus dicitur Chriſtum veniſſe ad peccatores ſalvandos; fatemur illud eſſe veriſſimum. Quamvis enim primò & principaliter, ante cujuſlibet peccati prævisionem, à Deo, Chriſti Incarnatio intenta fuerit; hoc tamen non obſtat, quin, præviſo poſtea Adami peccato, totiuſque generis humani lapſu, eadem incarnatio, quaſi ſecundariò & minùs principaliter, ad illius reſtaurationem divinitùs ordinata fuerit. Et ſic utrumque verum eſt, & Chriſtum veniſſe ad ſalvandos homines, & nihilominùs ante quamcunque creaturam à Deo intentum fuiſſe.

Ad illud autem quod aliqui SS.Patres dicunt Adamo non peccante, Chriſtum non fuiſſe venturum, dicendum eſt hoc verum eſſe, ſi intelligatur, Chriſtum non fuiſſe venturum eo modo, quo venit; hoc eſt, in carne paſſibili; neque ea facturum fuiſſe, aut paſſurum, quæ humanæ ſalutis causâ fecit, & paſſus eſt.

CAPUT II.

De modo quo peractum eſt Incarnationis myſterium.

SECTIO I.

Quid ſit unio hypoſtatica.

1 Explicatis iis quæ ad veritatem hujus myſterij pertinent, doctrinæ ordo poſtulat ut videamus, quâ ratione illud peractum ſit. Cùm autem (ut conſtat ex antè dictis) Incarnatio facta fuerit per unionem naturæ humanæ cum divinâ, in ipſius Verbi perſonâ, videndum eſt in primis, quid ſit illa unio. Quod ut melius intelligatur,

Supponendum eſt ex Philoſophiâ, ſubſiſtentiam ſeu perſonalitatem nihil aliud eſſe, quàm modum aliquem realem & ſubſtantialem, quò natura rationalis ultimò perficitur & completur,ita ut per ſe & independenter ab omni alio ſubſiſtat, & cuivis alteri, ut ſic, incommunicabilis exiſtat; & ita ex naturâ ſubſtantiali rationali, & ſubſiſtentiâ illâ, ſeu perſonalitate fit una ſingularis perſona. Hoc præſuppoſito, ut quæſtioni propoſitæ ſatisfiat,

Notandum eſt unionem hypoſtaticam duplici modo ſumi poſſe.

Primò pro actione, quâ Deus univit ſeu conjunxit humanam naturam cum hypoſtaſi ſeu perſonâ divini Verbi; quo ſenſu vocari poteſt unitio. Et hæc actio ſeu unitio, eſt à totâ ſanctiſſimâ Trinitate, ſicut omnes aliæ actiones ad extrà,ut definitum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innoc.III.c.1. & in Concil. Toletano 6.c.1.

Secundò pro termino proximo & immediato illius actionis: qui quidem, ſecundùm probabiliorem Doctorum ſententiam, non eſt alius, quàm modus quidam, quo humanitas Chriſti formaliter manet unita cum perſona Verbi.

Hic autem modus non eſt accidentalis, ſed ſubſtantialis, ut docet S.Thomas q. 2. art.6. cùm ſit de intrinſeco & eſſentiali conceptu alicujus ſubſtantiæ, nempe Chriſti, prout eſt quoddam ſubſtantiale ſuppoſitum, in divinâ humanâque naturâ ſubſiſtens: unde Martinus primus in Concil. Lateran. conſultat.5. can.8. damnat eum, *qui non confitetur propriè & ſecundùm veritatem, in eodem Chriſto*

naturarum ſubſtantialem unionem indiviſè & inconfuſè.

Porrò modus ille ſubſtantialis unionis, ex duabus unionibus partialibus conflatus eſt; quarum altera eſt in corpore; altera in anima Chriſti: nam & corpus per ſe unitum eſt Verbo, ſimiliter & anima eidem Verbo per ſe unita eſt. Quod manifeſtè apparuit in triduo mortis Chriſti: tunc enim anima fuit à corpore ſeparata, & tamen utrumque ſeorſum manſit unitum cum Verbo: unde ſequitur quòd in utroque reperiatur unio partialis; materialis quidem in corpore, ſpiritualis autem in anima; cùm utriuſque conditio id exigat.

Eſt etiam modus ille unionis relativus, ſaltem relatione tranſcendentali, cùm dicat eſſentialem reſpectum partim ad humanitatem; tanquam ad ſubjectum quod modificat, & tanquam ad terminum quem unit; partim ad ipſum Verbum divinum, tanquam ad alium terminum quem cum ipſâ humanitate connectit.

2 Quæres, an unio illa, quæ inter perſonam Verbi & inter humanitatem intercedit, ſit omnium aliarum unionum, quæ in creaturis reperiuntur, maxima & arctiſſima?

Reſpondetur affirmativè. Ratio eſt, quia illarum rerum unio maxima & arctiſſima eſt, quæ magis accedunt ad indiviſionem & indiſtinctionem: Atqui natura divina & humana in Chriſto, quatenùs ambæ in eadem Verbi divini ſubſiſtentia uniuntur, maximè accedunt ad indiviſionem & indiſtinctionem, eo quòd arctiſſimum ordinem habent ad invicem, ut potè qui ſit per aliquid quod eſt ſimpliciſſimum, & maximè unum, ſcilicet per Verbi divini ſubſiſtentiam: unde S. Bernardus lib. 5. de conſiderat. c. 8. *Inter omnia*, inquit, *quæ rectè unum dicuntur, arcem tenet unitas Trinitatis, quâ tres perſonæ una ſubſtantia ſunt: ſecundo loco illa præcellit, quâ è converſo tres ſubſtantiæ, ſcilicet Verbum, anima, & corpus, una in Chriſto perſona ſunt.*

Hinc ſequitur illam unionem, ſicut eſt arctiſſima, ſic etiam eſſe maximè indiſſolubilem: unde S. Leo ſerm. 17. de Paſſione: *In tantam*, inquit, *unitatem Dei & hominis natura convenit, ut nec ſupplicio dirimi potuerit, nec morte diſiungi.*

SECTIO II.

An ſola Filij Perſona naturam humanam aſſumpſerit.

1 SENSUS quæſtionis eſt, an natura humana ita cum perſonâ Filij fuerit unita, ut ſolus Filius verè & propriè incarnatus, atque homo factus ſit, non item Pater, aut Spiritus ſanctus. Pro cujus reſolutione,

Dicendum eſt, certum eſſe ex fide, ſoli perſonæ Filij naturam humanam fuiſſe unitam; atque adeò ſolum Filium, non verò Patrem & Spiritum ſanctum naturam humanam aſſumpſiſſe, & hominem factum eſſe.

Hæc veritas apertè conſtat ex quamplurimis Scripturæ locis; ut S. Joan. 1. *Verbum caro factum eſt.* Et cap. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.* Id etiam expreſsè definitum eſt in variis Conciliis, ut in Concil. Calced. actione 5. Conſtantinop. 2. c. 5. Et continetur in omnibus Symbolis, quibus Eccleſia Catholica utitur.

Verum difficultas eſt, cùm in divinis omnia opera ad extrà, ſint indiviſa, & tribus perſonis communia, quomodò unio illa in ſolâ perſonâ Filij, non item Patris ac Spiritus ſancti, fieri potuerit; Quæ difficultas ut faciliùs ſolvatur,

Obſervandum eſt id quod docet S. Thom. 1. p. q. 40. art. 2. & communiter cum eo Theologi, perſonas divinas conſtare eſſentiâ divinâ, tanquàm aliquo communi, & ſuis proprietatibus perſonalibus, tanquàm ratione conſtitutiva & diſtinctivâ illarum.

Hâc obſervatione ſuppoſitâ, ad propoſitam difficultatem reſpondetur,

Quod ſi per unionem & aſſumptionem humanæ naturæ intelligatur actio illa, quâ cum perſonâ Verbi conjuncta fuit, illam eſſe communem toti Trinitati, ut ſuprà dictum eſt.

Quod ſi per unionem intelligatur terminus immediatus illius actionis; quæraturque, quomodò perſona Filij potiùs, quàm Patris aut Spiritus ſancti immediatè terminet & ſuſtentet ipſam naturam humanam, dicendum eſt id fieri, quia illam terminat, ipſique unitur, non per aliquid abſolutum & eſſentiale, ſed per aliquid relativum & perſonale ſibi proprium.

Hoc expreſſè definitum & explicatum habetur in Concil. Tolet. 6. cap. 1. in profeſſione fidei his verbis: *Cum tota cooperata ſit Trinitas cooperationem ſuſcepti hominis, quoniam ſunt inſeparabilia opera Trinitatis; ſolus tamen Filius ſuſcepit humanitatem in ſingularitate perſonæ, non in unitate naturæ, id eſt, in eo quod proprium eſt Filij, non quod commune Trinitati.*

2 Dices apud SS. Patres aliquando reperiri, quod natura divina humanam aſſumpſit: unde ſequitur, cum illa Patri & Spiritui ſancto, ſicut & Filio communis ſit, æquè dici poſſe Patrem aut Spiritum ſanctum incarnatum eſſe ac Filium.

Reſpondetur, cùm dicunt Patres naturam Dei incarnatam fuiſſe; ſenſum eſſe (ut rectè explicat S. Thom. 3. 2. 2.) perſonam Filij primariò & propriiſſimè naturam humanam aſſumpſiſſe, & ſic fuiſſe incarnatam: conſequenter autem & ſecundariò divinam naturam, quæ cum ipſa Filij perſona identificatur, naturam illam humanam aſſumpſiſſe, adeóque fuiſſe carni unitam, atque eatenùs eſſe & dici poſſe incarnatam.

Porrò, quamvis eo ſenſu modus ille loquendi verus ſit, communiter tamen uſurpari non debet, quin proprius & legitimus ejus ſenſus explicetur, unde S. Damaſc. lib. 3. de fide cap. 6. licet eo utatur;

de illo tamen poſteà dubitat, an verus & proprius ſit, & an debeat uſurpari.

SECTIO III.

An poſt duarum in Chriſto naturarum unionem, manſerit proprietatum utriuſque naturæ diſtinctio.

1 CATHOLICA fides docet (ut ex antedictis ſatis conſtat) ita factam eſſe naturæ divinæ & humanæ in perſona Verbi unionem, ut tamen manſerit ſemper omnimoda proprietatum cujuſque naturæ diſtinctio.

Huic autem veritati præter hæreſes capite præcedenti relatas & refutatas, oppoſita eſt nova hæreſis Ubiquiſtarum, qui aſſerunt humanam naturam Verbo divino hypoſtaticè hoc ipſo unitam eſſe, quòd omnis plenitudo & energia divinitatis Verbi ſit illi realiter communicata, & ita in eam transfuſa, ut Chriſtus, etiam ſecundùm humanitatem, atque adeò quatenùs homo, veriſſimè dicatur eſſe Deus, omnipotens, æternus, infinitus, ubique præſens: unde & Ubiquiſtarum appellationem ſortiti ſunt.

Refellitur hæc hæreſis, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex Scripturis, quæ utriuſque naturæ proprietates in Chriſto diſtinguunt. 1. Cor. 13. *Etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed vivit ex virtute Dei.* 1. Petri 4. *Chriſto igitur paſſo in carne pro nobis.* S. Joan. 20. Chriſtus Dominus de ſe loquens: *Aſcendo*, inquit, *ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.*

Probatur 2. ex Concilio Calcedonenſi Act. 5. ubi definitum eſt, *Unum & eundem Ieſum Chriſtum unigenitum, in duabus naturis inconfuſibiliter cognoſcendum eſſe, nullâ naturarum differentiâ ſublatâ, propter unionem, ſed magis utriuſque naturæ proprietate in unam perſonam & in unam ſubſiſtentiam concurrente.* Et ex Conc. Later. 1. ſub Martino I. c. 9. *Si quis non confitetur propriè & verè naturales proprietates Deitatis Chriſti & humanitatis indiminutè in eo, & ſine defectione ſalvatas, &c. ſit condemnatus.* Et in Epiſt. Agathonis Papæ, quæ in ſexta Synodo generali act. 4. lecta & recepta eſt, dicitur, *unamquamque naturam Chriſti, proprietatem naturalem retinere; & habere divinam omnia quæ divina ſunt.*

2 Probatur 3. ex S. Gregor. Nazianz. in orat. de Filio: *Uno capitulo*, inquit, *moneo, ut altiora adſcribas divinitati, humiliora autem naturæ humanæ attribuas.* Et S. Joan. Damaſc. lib. 2. de fide cap. 4. *Divinitatem*, inquit, *dicentes, non nominamus ea quæ ſunt propria humanitatis; neque de carne prædicamus ea quæ ſunt divinitatis propria.*

Probatur 4. ex abſurdis, quæ poſitâ illâ hæreſi conſequuntur. Si enim Chriſto ſecundùm humanitatem, proprietates divinæ verè competerent; ſequeretur ipſum Chriſtum ſecundùm humanitatem ſuam eſſe authorem ſuæ humanitatis; & ſecundùm animam ſuam eſſe creatorem ſuæ animæ: item ſecundùm humanitatem ſuam extitiſſe, antequàm ipſa humanitas exiſteret; ſimiliter ſecundùm humanitatem ſuam neque pati neque mori potuiſſe, atque adeò neque paſſum neque mortuum fuiſſe. Quæ omnia quàm abſurda ſint, nemo non videt.

Obſervandum eſt autem Doctores Catholicos non negare, imò ultrò fateri, omnem plenitudinem divinitatis; atque adeò divinas omnes perfectiones, naturæ humanæ Chriſti fuiſſe communicatas, non tamen eo ſenſu, quo illi hæretici volunt; quaſi verò illæ divinæ perfectiones naturæ humanæ attribui poſſint, aut de illa prædicari, ſeu de Chriſto ſecundùm ipſam: ſed ſolùm iſto ſenſu; qui veriſſimus eſt, quatenùs nimirum natura humana in ipsâ Verbi perſonâ ſubſiſtit per ipſam Verbi ſubſiſtentiam, cum quâ ipſius Verbi divinitas ejuſque perfectiones identificantur.

SECTIO IV.

Quænam humanæ naturæ partes à Verbo aſſumptæ ſint.

1 DICENDUM 1. Filium Dei verum & naturale corpus, ejuſdemque rationis cum noſtris corporibus aſſumpſiſſe.

Eſt de fide contra Manichæos & Serdonianos, qui (ut refert S. Auguſt. lib. de hæreſ. c. 41. & 66. aſſerebant Chriſtum Dominum non habuiſſe verum & naturale corpus, ſed phantaſticum & apparens.

Refellitur hic error, & veritas oppoſita probatur iiſdem authoritatibus Scripturæ, Conciliorum & Patrum, quibus ſuprà probatum eſt Chriſtum Dominum veram naturam humanam aſſumpſiſſe, verúmque Deum ac verum hominem eſſe. Niſi enim verum & naturale corpus aſſumpſiſſet, non poſſet dici verus homo, nec verè humanam naturam aſſumpſiſſe. Unde S. Aug. lib. 83. qu. 14. *Si*, inquit, *phantaſticum fuit corpus Chriſti, fefellit Chriſtus, & ſi fefellit, veritas non eſt: eſt autem veritas Chriſtus: non igitur phantaſma fuit corpus Chriſti.*

Dicendum 2. Filium Dei, ſicut verum corpus ſic etiam veram animam rationalem, intellectu ac voluntate prædita m, ac ejuſdem naturæ cum animabus cæterorum hominum, aſſumpſiſſe.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus fuit olim error Apollinaris, qui (ut refert S. Auguſtinus, lib. de hæreſ. cap. 55.) aſſerebat, Verbum divinum aſſumpſiſſe carnem ſine animâ; ipſumque Verbum fuiſſe inſtar animæ rationalis in carne aſſumptæ.

Refellitur hic error, ac noſtræ fidei veritas probatur 1. iiſdem teſtimoniis, quibus ſuprà conſtare diximus, Chriſtum eſſe, ſicut verum Deum, ſic etiam verum hominem. Quod dici non poſſet, ſi animam humanam non aſſumpſiſſet; cùm anima ſit pars eſſentialis hominis.

Probatur 2. eadem veritas ex iis Scripturæ locis,

 in

in quibus dicitur Chriſtum Dominum veram animam habuiſſe. S. Matt. 26. *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* S. Joan. 20. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam.* Quibus in locis animam propriè accipi pro animâ humanâ docet S. Aug. lib. 83. quæſt. q. 80.

Probatur 3. ex Concil. Epheſino c. 13. ubi expreſsè aſſeritur, *Dei Filium carnem animatam animâ rationali ſibi copulaſſe.* Et in ſymbolo S. Athanaſij habetur: *Perfectus Deus, perfectus homo ex animâ rationali & humanâ carne ſubſiſtens.*

Ex quibus ſequitur falſum & erroneum quoque eſſe id, quod aliqui Appollinaris diſcipuli dixerunt: qui cùm Evangelij teſtimonijs convicti, Filium Dei animam aſſumpſiſſe faterentur, illam tamen ab intellectu privatam fuiſſe aiebant, ejuſque defectum à Verbo divino ſuppletum fuiſſe: cùm intellectus ad veritatem humanæ naturæ abſolutè pertineat: nec anima humana perfecta eſſe poſſit ſine intelligendi facultate; neque poſſibile ſit ut divinitas in Chriſto ſuppleat rationem alicujus partis vel facultatis; cùm omnis pars ſit ens imperfectum & incompletum comparatione totius. Vnde & hæc opinio à S. Leone Papâ ſerm. 8. de nativitat. Chriſti omninò reprobata eſt.

2 Dicendum 3. totum ſanguinē, qui fuit in corpore Chriſti, fuiſſe ipſi Verbo hypoſtaticè unitum.

Probatur 1. ex Scriptura. Heb. 10. ubi Filius Dei dicitur, *Participaſſe carni, & ſanguini*, ſicut reliqui homines: ubi Apoſtolus eodem modo de ſanguine ac de carne loquitur: unde ſequitur, Verbum divinum eodem modo ſanguinem atque carnem aſſumpſiſſe. Item ex omnibus alijs Scripturæ locis, quæ peccatorum remiſſionem & hominum redemptionem attribuunt ſanguini Chriſti, ut ad Eph. 1. *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus.* Epiſt. 1. S. Ioan c. 1. *Sanguis Ieſu Chriſti Filij ejus emundat nos ab omni peccato.*

Probatur 2. ex Concilio Epheſino in Epiſt. ad Neſtorium, ubi dicitur, *Verbum factum eſſe hominem aſſumptione carnis & ſanguinis.* Et in Concilio Calced. 1. ubi lecta & approbata eſt quædam Epiſtola S. Cyrilli ad Acacium, in quâ ipſe ait: *Verbum caro factum eſt, id eſt, carnem & ſanguinem aſſumpſit.*

Probatur 3. authoritate Clementis VI. extravaganti (*unigenitus*) de pœnitentijs & remiſſionibus; ubi affirmat, *modicam guttam ſanguinis Chriſti, propter unionem cum Verbo divino, ſuffeciſſe ad redemptionem totius humani generis.*

Probatur 4. hâc ratione: omne id, quod ad veritatem humanæ naturæ pertinet, à Verbo divino aſſumptum fuit, ut conſtat ex ante dictis, cùm fuerit verus homo. Atqui ſanguis pertinet ad veritatem humanæ naturæ, ſive enim informetur ab animâ rationali, ut plerique ſentiunt; ſive habeat formam diſtinctam, ſemper tamen eſt pars omninò neceſſaria ad conſervationem corporis humani, quâ ſublatâ tota hominis natura corruit, neque homo ipſe operari, neque ſubſiſtere ad momentum poteſt. Unde concludendum eſt illum à verbo divino fuiſſe aſſumptum.

3 Objicies vulgatum illud axioma S. Damaſceni: *quod verbum aſſumpſit, nunquam dimiſit.* Atqui in triduo mortis Chriſtus dimiſit ſanguinem, cùm ab ipſis corpore ſeparatus fuerit.

Reſpondetur quòd, etſi ſanguis Chriſti totus effuſus fuerit, non tamen fuit à Verbo ſeparatus, neque fuit corruptus, ſed divinitùs aſſervatus ſuam partialem formam ſanguinis retinuit, ac poſt triduum denuo à Chriſto reſurgente reſumptus fuit. Et hoc conſtat, tùm ex communi Doctorum conſenſu, tùm etiā ex eo quod refertur in directorio inquiſitorum parte 2. q. 10. n. 1. à Clemente VI. damnatum fuiſſe id, quod quidam concionator publicè in Eccleſia Barcinonenſi dixerat, ſanguinem Chriſti fuiſſe in ejus morte à divinitate ſeparatum. Quam doctrinam Inquiſitor fidei, ut hæreticam, redarguit; ad eamque publicè retractandam, illius ſummi Pontificis authoritate, concionatorem illum adegit.

Quoad alios tres humores ſpectat, cùm ad integritatem & veritatem humanæ naturæ pertineant, valdè probabile eſt illos fuiſſe à Verbo aſſumptos; ſicut & dentes, & capillos, & ungues, quos aliqui probabiliter exſtimant eſſe animatos; & quamvis non eſſent, ita tamen ad complementum corporis humani pertinent; ut S. Aug. in Enchir. c. 88. & lib. 22. de civit. c. 19. exiſtimet illos reperiendos eſſe in corporibus beatorum poſt reſurrectionem.

SECTIO V.

Quo ordine partes humanæ naturæ à Verbo aſſumptæ ſint.

1 SI ſpectetur ordo temporis, dicendum eſt, nec corpus, nec animam Chriſti fuiſſe ante unionem hypoſtaticam cum Verbo divino; ſed omnes humanæ naturæ partes eodem temporis momento, quo eſſe inceperunt, ſimul à Verbo aſſumptas fuiſſe. Ita S. Thom. q. 6. a. 4.

Hæc propoſitio de fide eſt; ut conſtat ex 6. Synodo generali, ubi act. 11. lecta eſt epiſtola Sophronij, & act. 13. approbata, in qua hæc verba habentur: *Simul quippè caro, ſimul Dei verbi caro; ſimul caro animata rationalis, ſimul Dei Verbi caro animata rationalis* Et in 5. Synodo generali apud Nicephorum lib. 17. hiſt. c. 28. hic canon tertius legitur: *Si quis dixerit priùs formatum corpus Chriſti in utero ſanctæ Virginis, & deinceps unitum ei Verbum eſſe, anathema ſit.*

Hanc etiam veritatem tanquam de fide docent SS. Patres, S. Hieron. Apolog. cont. Ruffinum lib. 2. S. Leo Papa Epiſt. 11. ad Iulianum, S. Fulgent. lib. de fide ad Petrum c. 18. Et S. Damaſc. lib. 3. de fide cap. 11.

Probari inſuper poteſt hâc ratione, quia ſi aliquo temporis momento partes humanitatis Chriſti

priùs

priùs conceptæ fuiſſent, ac poſitæ in rerum natura, quàm Verbo unirentur; ſequeretur beatiſſimam Virginem non concepiſſe Deum, ſed tantùm hominem qui poſteà futurus erat Deus: quod ſapit hæreſim Neſtorij, & in Concilio Epheſino cap. 3. damnatum eſt.

2 Quòd ſi ſpectetur ordo naturæ & rationis, docet S. Thom. qu. 6. a. 1. & ſequent. animam priùs naturâ fuiſſe Verbo unitam, quàm corpus; & ſpiritum ſeu mentem vel intellectum priùs, quàm animam, ipſamque animam intellectu mediante, ſicut & corpus, mediante animâ fuiſſe à Verbo aſſumptam.

Ita S. Auguſt. lib. de agone Chriſtiano c. 18. *Immortalis veritas per ſpiritum animam, & per animam corpus ſuſcipiens, toto homine aſſumpto eum ab infirmitatibus ſuis liberavit.* Et in 6. Synodo generali act. 18. in edicto fidei Conſtantini Pogonati Imperatoris dicitur, *Verbum ſibi compaginaſſe corpus & animam per Spiritum ex ſancta & immaculata Virgine; & carnem quoque mediante animâ rationali.* Quod quidem edictum ab ipſo Concilio, & à ſummo Pontifice Leone 2. approbatum fuit, ut patet ex ipſius Leonis Epiſt. ad dictam Synodum.

SECTIO VI.

An Filius Dei aliquos defectus corporis aſſumpſerit.

1 OBSERVANDUM eſt corporales defectus in duplici eſſe differentia. Alij enim communes ſunt omnibus hominibus & totam naturam conſequuntur: ut ſunt mors, fames, ſitis, dolor, &c. Alij verò ex cauſis quibuſdam particularibus, proveniunt, ſuntque tantùm in aliquibus hominibus: ut ſunt lepra, febris, & alia id genus. Hâc diſtinctione ſuppoſitâ,

Dicendum 1. Filium Dei, aſſumendo corpus humanum, ſimul etiam aſſumpſiſſe omnes illos defectus, qui ſunt communes toti naturæ humanæ; atque ita aſſumpſiſſe corpus paſſibile & obnoxium fami, ſiti, æſtui, frigori, dolori, morti, & ſimilibus, atque reipſa hæc omnia perpeſſum fuiſſe.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus fuit olim error Severianorum, qui (ut refert Nicephorus lib. 7. cap. 29.) aſſerebant corpus Chriſti non fuiſſe verè & propriè paſſibile, & cum ſenſu doloris vulnerabile, quem errorem ſecuti ſunt Armenij quidam, ut refert Euthymius, in ſua Panoplia part. 2. tit. 10.

Refellitur hic error: & veritas fidei noſtræ probatur 1. ex Scriptura. Iſai. 53. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit: vulneratus eſt propter iniquitates noſtras.* Ubi hæc particula (verè) notanda eſt. S. Luc. 22. *Oportebat Chriſtum pati.*

Probatur 2. ex variis Conciliis: Epheſino, anathematiſmo 12. Calcedon. act. 5. Lateran. ſub Martino I. conſult. 5. canone 4. iſtam veritatem definientibus.

Probatur 3. ex S. Cyrill. Hieroſol. catecheſi 13. *Paſſus eſt*, inquit, *Ieſus pro hominibus verè: non enim apparentia eſt crux, neque opinio redemptio, non imaginaria mors, & fabulatoria ſalus: verè crucifixus eſt; & non confundimur; neque negamus, ſed potiùs in eo gloriamur.* Hanc veritatem, tanquàm fide certam, profitentur communiter SS. Patres, S. Ambr. lib. 2. de fide cap. 4. S. Aug. Epiſt. 146. S. Leo Papa Epiſt. 10. S. Damaſc. lib. 3. de fide cap. 28. & reliqui omnes.

2 Dicendum 2. Filium Dei non aſſumpſiſſe defectus illos qui ex cauſis particularibus conſequuntur: v.g. deformitatem, morbos & ſimiles. Ita S. Thom. q. 14. a. 14. & cum eo communiter omnes.

Ratio eſt, quia ibi tantùm reperiuntur defectus illi; ubi eorum cauſæ & radices locum habent. Atqui defectuum illorum cauſæ aut radices non fuerunt in Chriſto: Oriuntur enim vel ex culpâ ſeu vitio, aut ignorantiâ hominis, vel ex defectu & imbecillitate virtutis formatricis, quæ eſt in parentibus: nulla autem culpa in Chriſto fuit, aut eſſe potuit, nullum vitium, nulla ignorantia aut inconſideratio: neque virtus illa, quâ ejus corpus formatum fuit, imbecillis aut infirma fuit, cùm de Spiritu ſancto conceptus fuerit; imò opera quæ miraculosè à Deo facta ſunt, ſemper fuerint perfectiſſima; proindeque, cum Chriſti corpus fuerit miraculosè per Spiritus ſancti virtutem formatum, dicendum eſt illud fuiſſe perfectiſſimum, pulcherrimum, optimo temperamento præditum, & omnibus partibus ſuis abſolutiſſimum.

SECTIO VII.

An Chriſtus in anima ſua defectus aliquos habuerit.

1 DE quatuor præſertim defectibus difficultas aliqua eſſe poteſt; ſcilicet de peccato, de fomite peccati, de ignorantia, & de paſſionibus ſeu motibus appetitûs inferioris; de quibus hîc ſigillatim, breviter tamen, agendum nobis eſt.

Dicendum igitur 1. Chriſtum Dominum nullum unquam contraxiſſe peccatum originale, nec ullum actuale, etiam leviſſimum, commiſiſſe.

Probatur ex Scriptura. 1. S. Petri 2. ubi de Chriſto dicitur, quòd *peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus.* Heb. 4. *Tentatus per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.* Et cap. 7. vocatur *Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus.* Eadem veritas definita eſt in Concilio Epheſ. can. 10. & Lateran. ſub Martino I. Conſult. 5. can. 5. & ab omnibus SS. Patribus unanimiter, tanquàm certiſſima ex fide aſſeritur.

Quæres, quo ſenſu debeant intelligi hæc verba Pſalm. 21. *Deus, Deus meus, ut quid me dereliquiſti? longè à ſalute mea verba delictorum meorum:* quæ communiter à SS. Patribus Chriſto patienti adaptantur.

Omiſsâ impiâ & blaſphemâ cujuſdam hæretici explicatione, qui (ut refert Cardinalis Hoſius libro 1. de hereſib. noſtri temporis) hæc verba Chriſti deſperantis eſſe aſſeruit. Reſpondetur du-

plicem illorum verborum à S. Patribus expoſitionem afferri.

Prima eſt, Chriſtum ibi, non in ſua, ſed in membrorum ſuorum, hoc eſt, omnium hominum perſona, de illorum peccatis, non de ſuis loqui. Ita S. Leo Papa ſer. 16. & 17. de paſſione, S. Greg. Nazianz. orat. 36. quæ eſt quarta de Theologia, S. Damaſc. lib. 4. de fide cap. 19. & S. Thom. q. 15. a. 1. ad 1.

Secunda expoſitio eſt, verba illa eſſe quidem Chriſti loquentis in ſua perſona, illumque delicta appellaſſe ſua, quæ noſtra erant, & à nobis commiſſa, eo quòd pro illis ſponſorem ſe præſtitiſſet, divinæque juſtitiæ ſatisfacere ad rigorem deberet. Ita S. Ambr. lib. de Incarnationis dominicæ ſacramento, cap. 5. S. Hieron. in Illum Pſalmum 21. S. Aug. in 2. enarratione ejuſdem Pſalmi.

2 Dicendum 2. Chriſtum Dominum non modò nullum peccatum commiſiſſe, ſed nec committere potuiſſe; ac proinde fuiſſe prorsùs impeccabilem.

Ita communiter SS. Patres S. Athanaſ. lib. de Incarnat. Chriſti poſt medium: *Verbi*, inquit, *Incarnatio ſecundùm naturam Dei facta, noſtrorum vitiorum ſuſceptibilis non fuit.* S. Cyrill. Alex. libro contra Anthropomorphitas c. 23. vocat illos *ſtolidos prorsùs ac dementes, qui Chriſtum neſcio quo pacto peccare poſſe affirmant.*

Ratio autem illius impeccabilitatis in Chriſto ex triplici potiſſimum capite deſumitur.

Primò ex unione humanitatis ejus cum divinitate: quæ quidem divinitas, cùm ſit infinita ſimpliciter in omni genere ſanctitatis, humanitatem Chriſti Domini ita ſanctificat (ſicut infrà dicetur) ut, quemadmodùm ipſâ divinitate nulla major aut altioris ordinis ſanctitas eſſe aut excogitari poteſt; ita humanitatis Chriſti ſanctificatione, nulla major aut altioris ordinis eſſe aut excogitari queat: cum quâ ſanctificatione proinde nullum peccatum ſtare poteſt, cùm illi abſolutè & omnimodè ſit oppoſitum. Vnde S. Greg. Nazianz. citat. orat. 36. de Chriſto Domino loquens, *Quia*, inquit, *illius voluntas tota Deificata eſt Deo procul dubio non adverſatur.*

Secundò ex viſione beatificâ eſſentiæ divinæ, quâ Chriſti anima frui à primo inſtanti ſuæ conceptionis incœpit, ut infrà dicetur: hæc autem viſio ex ſe eſt cum omni peccato incompoſſibilis.

Tertiò denique ex gratiâ conſummatâ, quâ ejus anima prædita eſt: quæ quidem, cùm longè major extiterit, quàm in omnibus Sanctis & Angelis fuerit, aut futura ſit, ejus voluntatem ita in bono ſtabilire potuit, ut vel ex hoc capite etiam impeccabilis dici potuerit.

3 Dicendum 3. in Chriſto peccati fomitem nullo modo fuiſſe. Ita S. Thom. q. 15. a. 2.

Probatur ex eo quòd fomes peccati ex peccato originali provenit: Atqui in Chriſto peccatum originale, nec fuit, nec eſſe potuit: Ergo nec fomes peccati; ſublatâ enim cauſâ, tollitur effectus. Prætereà eædem rationes quæ probant in Chriſto peccatum eſſe non potuiſſe, probant etiam in illo peccati fomitem non fuiſſe: cùm idem prorsùs ſit, habere in ſe fomitem peccati, ac habere in ſe inordinatam inclinationem ad peccatum, ac proinde eſſe peccabilem: quod tamen de Chriſto nullatenùs dici poſſe ſuprà probatum eſt.

Dicendum 4. in animâ Chriſti nullam fuiſſe ignorantiam. Ita S. Thom. art. 3.

Probatur 1. ex Scripturâ S. Ioan. 1. dicitur Chriſtum Dominum fuiſſe *Plenum gratiæ & veritatis*: cap. 21. dixit illi S. Petrus: *Domine tu omnia noſti.* Et Coloſſ. 2. dicit Apoſtolus quòd *in illo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei.*

Probatur 2. ex 6. Synodo act. 13. ubi approbata eſt Epiſtola Sophronij, in qua damnatur hæreſis Agnoitorum, qui aſſerebant, Chriſtum Dominum ignoraſſe diem judicij extremi.

Objicies in Evangelio dici, quod puer Ieſus proficiebat ætate & ſapientiâ: Ergo aliquid illius ſapientiæ deerat, ſi in eâ proficiebat.

Reſpondetur cum S. Greg. Nazianz. in orat. in S. Baſilium, Ieſum dici profeciſſe ſapientiâ: *Non quod incrementum aliquod acceperit, cùm ab initio ſapientiâ plenus eſſet; ſed quòd ſapientiam ſuam hominibus paulatim magis ac magis detegeret.*

4 Dicendum 5. animam Chriſti Domini verè fuiſſe paſſibilem, id eſt, potuiſſe moveri affectibus illis, qui paſſiones dicuntur. Ita S. Thom. a. 4. & ſeq.

Conſtat manifeſtè ex Scripturis, Chriſtum multos ejuſmodi affectus re ipſâ habuiſſe; ut triſtitiam, S. Matth. 26. timorem ſeu pavorem. S. Mar. 14. iram, ejuſdem S. Mar. 3.

Hæ tamen paſſiones longè diverſæ fuerunt in Chriſto ab illis quæ in nobis ſolent oriri: in illo ſiquidem (ut dicit S. Aug. lib. 14. de civit. c. 8.) fuerunt ordinatiſſimæ. Quocirca S. Thom. loco citato, triplex diſcrimen aſſignat inter paſſiones quæ in Chriſto fuerunt, & illas quæ in nobis.

Primum ex parte principij: quia in Chriſto ſequebantur ſemper rationis deliberationem: in nobis illam ſæpè antevertunt.

Secundum ex parte objecti, quia Chriſti paſſiones habuerunt ſemper objectum rectæ rationi conſentaneum: noſtræ verò ſæpiſſimè feruntur in objectum ipſi rationi repugnans.

Tertium denique ex parte effectûs: in Chriſto enim ratio nullomodò ab ejus paſſionibus impedita eſt: in nobis verò paſſiones ipſam rationem, vel impediunt, vel etiam aliquando prorsùs obruunt.

Quibus de cauſis, aliquibus SS. Patribus viſum eſt hujuſmodi motus & affectus in Chriſto, non paſſiones, ſed propaſſiones, dici debere.

CAPUT

CAPUT III.
De modo quo de myſterio Incarnationis loquendum eſt.

PRÆCIPUÆ difficultates, quæ in modis loquendi de myſterio Incarnationis occurrere poſſunt, oriuntur præſertim ex ipſa communicatione idiomatum, ſeu proprietatum utriuſque naturæ, divinæ ſcilicet & humanæ, in unâ Chriſti perſonâ: idcircò de illâ idiomatum communicatione agendum nobis eſt.

SECTIO I.
An in Chriſto aliqua communicatio idiomatum admittenda ſit.

1 CUM per unionem hypoſtaticam (ut ex antè dictis conſtat) duæ ſint naturæ in perſonâ Verbi unitæ, & in illâ ſubſiſtentes, divina ſcilicet, quæ ipſius Verbi propria eſt; & humana, quam aſſumpſit: hinc oritur duplex communicatio reſpectu illius divinæ perſonæ. Una ipſarum duarum naturarum. Altera proprietatum, ſeu attributorum cujuſque naturæ. Prior in eo conſiſtit, quòd duæ naturæ prædicentur in concreto de perſonâ Verbi: Poſterior, quod etiam attributa & proprietates utriuſque naturæ in concreto de eâdem perſonâ ſimiliter prædicentur. Juxta priorem rectè dicimus (Filius Dei eſt Deus) vel (Filius Dei eſt homo.) Juxta poſteriorem (Filius Dei eſt æternus, infinitus, impaſſibilis) vel (Filius Dei eſt temporalis, finitus, paſſibilis.) Quod ſic intelligendum eſt: eſt æternus ſecundùm divinitatem, temporalis ſecundùm humanitatem, & ſic de aliis. Hâc obſervatione ſuppoſitâ,

2 Dicendum eſt aliquam idiomatum ſeu proprietatum communicationem, verè & propriè in Chriſto eſſe admittendam. Eſt de fide.

Probatur in primis ex iis Scripturæ locis, in quibus ea Chriſto Domino tribuuntur, quæ naturæ tùm divinæ tùm humanæ propria ſunt, ut S.Joan.3. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo; filius hominis qui eſt in cælo.* S. Luc. 1. *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* S.Joan. 8. *Antequam Abraham fieret, ego ſum.*

Probatur 2. ex Concilio Epheſino in anathematiſmis S.Cyrilli, in quibus damnantur Neſtoriani, qui communicationem idiomatum negabant; aſſeriturque Chriſtum ſecundùm veritatem eſſe & dici verum Deum & verum hominem.

Probatur 3. ex S.Leone Papâ Epiſt. ad Palæſtinos. *Non intereſt*, inquit, *ex quâ ſubſtantiâ Chriſtus nominetur; cùm, inſeparabiliter manente unitate perſonæ, idem ſit, & totus hominis filius propter carnem, & totus Dei Filius propter unam cum Patre Deitatem.* Et S.Damaſc. lib.3. de Fide cap.3. *Verbum*, inquit, *ea, quæ humanitati conveniunt, ſibi vendicat; ac viciſſim carni, quæ ſua ſunt, impertit; communicationis videlicet ratione, ob mutuam partium inter ſe communicationem, ac perſonalem unionem.*

Hinc intelligitur, quo ſenſu accipienda ſint ea, quæ ipſe Chriſtus de ſe aliquandò dixit, in quibus aliqua contradictio eſſe videtur: ut cùm dixit: *Pater major me eſt* S. Joan.13. *Ego & Pater unum ſumus.* S.Joan.10. Hæc enim, quamvis in ſpeciem ſibi contradicere videantur, ſunt tamen veriſſimè dicta: ſiquidem in priori loco Chriſtus de ſe ſecundùm humanam naturam loquitur; in poſteriori verò ſecundùm divinam.

SECTIO II.
Traduntur quædam regulæ, in hâc communicatione idiomatum enunciandâ, obſervandæ.

1 PRIMA eſt, de omnibus nominibus poſitis pro perſonâ Chriſti, ſeu pro ſuppoſito Verbi divini, poſſunt in concreto prædicari nomina omnia, quæ naturam divinam vel humanam, aut illorum proprietates ſeu attributa ſignificant. Ita S.Thom.q.16.art.4. Hæc etiam expreſſa eſt doctrina S.Damaſceni lib. 3. de fide cap.4. ſic loquentis: *Cùm de perſonâ Filij, inquit, verba facimus, ſive ab utrâque naturâ ſimul, ſive ab alterâ duntaxat eam appellamus, utriuſque naturæ proprietates ipſi imponimus. Etenim Chriſtus (quæ vox utrumque complectitur) Deus & homo dicitur: creatus & increatus, paſſibilis & impaſſibilis.*

Ratio hujus regulæ eſt: quia, cùm nomina in concreto ſignificent id, quod habet formam per ipſa ſignificatam: ſenſus illarum propoſitionum erit, Verbum divinum habere naturam divinam aut humanam: vel proprietates divinas, ratione naturæ divinæ: aut humanas, ratione humanæ: quod quidem ſuppoſitâ veritate Incarnationis ipſius Verbi, veriſſimum eſt. Unde quocumque nomine vocetur Chriſtus, ſive dicatur Verbum, ſive Dei Filius, ſive Filius hominis (ut ſeipſum perſæpè vocat in Evangeliis) ſive alio quocumque vocabulo deſignetur; dummodò per illud perſona ipſius Chriſti, ſeu ſuppoſitum Verbi divini ſignificetur, verè & propriè de illo natura divina & humana, & utriuſque proprietates in concreto prædicari poterunt. E. g. demonſtrato Chriſto, verum erit dicere, quod Apoſtolus Petrus dixit: *Hic eſt omnium Dominus*: verum etiam erit dicere quod idem dixit: *Hic paſſus eſt pro nobis, & peccata noſtra pertulit in corpore ſuo per lignum.*

2 Secunda regula de nominibus, quæ pro Chriſti perſona ponuntur, non poſſunt in abſtracto prædicari nomina pertinentia ad humanam ejus naturam, dicendo v. g. (Verbum divinum eſt humanitas, ac multò minùs illius naturæ proprietates. Neque etiam ulla nomina unius naturæ poſſunt in abſtracto prædicari de nominibus alterius naturæ, dicendo v.g. (divinitas eſt humanitas) aut (divinitas eſt mortua) Ita S.Thom. art. 5.

Cujus ratio hæc eſt: quia ſignificaretur tunc idem

identitas perſonæ cum natura humana aut ejus proprietatibus, aut identitas ipſius divinitatis cum humanitate : quod eſſet prorsùs à veritate alienum.

Poſſunt tamen nomina divinæ naturæ propria prædicari etiam in abſtracto de nominibus poſitis pro ipſa divini Verbi perſona. Unde Apoſtolus 1. Cor. 1. vocat Chriſtum *Dei virtutem & Dei ſapientiam*.

Ratio hujus differentiæ eſt, quia proprietates divinæ cum ipſa Verbi perſona identificantur, unde fit ut de illa etiam in abſtracto prædicari poſſint, quod de humanæ naturæ proprietatibus dici non debet.

3 Tertia regula : nulla humanæ naturæ proprietas, etiam in concreto, poteſt de Chriſti perſona prædicari cum reduplicatione Deitatis ; neque proprietas ulla naturæ divinæ cum reduplicatione humanitatis e. g. dici non debet quod Chriſtus, quatenùs Deus, paſſus aut mortuus fuit, & è contra quòd, quatenùs homo, ſit omnipotens, æternus, &c.

Ratio eſt quia inde ſequeretur, per unionem hypoſtaticam confuſas eſſe in Chriſto naturas, aut illarum proprietates : quod eſt contra hujus myſterij veritatem, ut ſupra demonſtratum eſt. Unde quando in aliqua propoſitione affirmatur vel negatur aliquid de Chriſto cum reduplicatione alicujus naturæ, videndum eſt ut hoc illi conveniat vel diſconveniat ſecundùm naturam illam : aliàs propoſitio falſa eſſet.

Quarta regula : nullum prædicatum, quod formaliter includit perſonam humanam, aut excludit divinam, debet attribui Chriſto : e. g. dici non debet quòd Chriſtus eſt purus homo, quod eſt alius à Deo.

Ratio eſt, quia hæ & ſimiles propoſitiones ſignificant, vel Chriſti perſonam non eſſe divinam, vel duas eſſe in illo perſonas : quod à veritate prorsùs alienum eſt.

SECTIO III.

Obſervationes aliquæ traduntur ſuper regulis ſuperiori ſectione propoſitis.

1 QUAMVIS regulæ ſuperiùs traditæ veriſſimæ ac certiſſimæ ſint, nihilominùs, ut in modis loquendi de myſterio Incarnationis nihil excidat, quod vel minimùm ab illius veritate diſcordet, aliqua hîc obſervanda ſuperſunt.

Primum eſt, cavendos eſſe certos loquendi modos, quibus quamvis ad rigorem ſecundùm ſupradictas regulas uti licitum ſit ; quia tamen ab aliquibus hæreticis uſurpati ſunt, ad aliquos errores contra hujus myſterij veritatem invehendos ; vel quia ipſis erroribus favere aliquo pacto videntur ; ideò ab illis abſtinere tutius eſt : unde S. Thom. art. 8. rectè dicit quod *nequidem nomina debemus habere cum hæreticis communia*,

Hanc ob cauſam, quamvis hæ propoſitiones (Chriſtus eſt creatura) vel (Chriſtus incœpit eſſe) in aliquo ſenſu veræ ſint ; & ita uſurpatæ reperiantur à quibuſdam ſanctis Patribus ; quia tamen Arriani illis uſi ſunt, ut ipſius Filij Dei divinitatem impugnarent, tutius eſt, vel abſolutè ab illis abſtinere, ut monet ibidem S. Doctor, vel nonniſi cum reduplicatione ipſius naturæ humanæ iis uti.

Ob eandem rationem hæc alia propoſitio (Chriſtus eſt Dei ſervus) communiter uſurpari non debet : quia ſcilicet tùm Arriani, tùm etiam Neſtoriani hoc loquendi modo utebantur ; illi, ut Chriſtum Deum eſſe negarent ; iſti ut perſonam humanam in eo aſſererent. Unde in Concilio Epheſino in Epiſt. ad Neſtorium hic loquendi modus rejectus eſt ; ſicut & in Epiſt. Adriani 1. ad Epiſcopos Galatiæ & Hiſpaniæ : & in Concilio Francofordienſi adverſus Elipandum Archiepiſcopum Toletanum, qui hâc formulâ loquendi abutebatur.

Eâdem ratione, Chriſtus Filius Dei adoptivus dici non debet, ut obſervat S. Thom. qu. 23. art. 4. Siquidem nomine Filij adoptivi connotatur, ſeu ſignificatur ille, qui eſt extraneus, ac proinde qui non eſt Filius Dei naturalis. Unde S. Hilarius libro 3. de Trinitate. *Hic eſt verus & proprius Filius origine, non adoptione ; veritate, non nuncupatione.*

2 Secundum eſt, quoties de hoc myſterio ad populum verba facienda ſunt, abſtinendum eſſe ab iis omnibus loquendi modis qui licet ſint veri, poſſunt tamen aliquo pacto eſſe piarum aurium offenſivi : omnia enim, quæ dicuntur, ad ædificationem audientium dici debere monet Apoſtolus 1. Cor. 14. Unde quoties de Chriſto Domino loquendum eſt, videndum ne aliquid excidat, quod vel reverentiæ ipſi debitæ, vel hujus myſterij veritati quocumque modo repugnare videatur.

E. g. quamvis propoſitiones illæ, quibus diceretur Chriſtus minùs ſapiens, aut minùs potens quàm Pater ; aut Angelis inferior, veræ ſint, ſi de illo præciſè ſecundùm naturam humanam intelligantur, cùm & ipſe Chriſtus eo ſenſu de ſe dixerit Patrem majorem ſe eſſe ; & Apoſtolus eundem dicat modico quàm Angeli minoratum : quia tamen hæ & ſimiles propoſitiones in animis audientium aliquam poſſunt ingenerare cogitationem hujus myſterij veritati, aut reverentiæ Chriſto debitæ parùm conſentaneam, ideò ab illis abſtinendum eſt.

3 Tertium eſt, ab omnibus quoque loquendi modis minùs aptis, de quibus aliqua inter ipſos Theologos controverſia eſt, tutiùs eſſe omninò abſtinere, quàm ad oſtentationem ingenij vel doctrinæ iis uti, aut eos (præſertim coram laicis) propugnare velle.

Talis eſt iſta propoſitio (Chriſtus eſt homo divinus) quæ quamvis aliquo ſenſu poſſit ſuſtineri, cùm etiam Verbum ipſum dicatur Verbum divinum: nihilominùs, cùm aliquam difficultatem hæc denominatio patiatur, videaturque ſignificare hominem

nem illum, de quo prædicatur, non eſſe Deum, ſed accidentalem tantùm habere cum Deo conjunctionem; idcircò meliùs eſt ab illa abſtinere. Unde S. Damaſc. lib. 3. de fide cap. 12. ob eandem rationem negat Chriſtum dici debere hominem Deiferum.

Talis eſt etiam hæc alia propoſitio (homo factus eſt Deus) quæ licet aliquo ſenſu poſſit eſſe vera, nimirum, ſi per illam intelligatur factum eſſe, ut homo ſit Deus; in ſenſu tamen proprio & genuino falſa eſt, ut docet S. Thom. ſup. art. 7. ſignificat enim priùs hominem extitiſſe, poſteà factum eſſe Deum, quod eſt protsùs à veritate alienum.

Quartum denique & ultimum hîc obſervandum eſt, SS. Patres non ſemper ſecundùm rigorem logicum, ſed interdum oratorio more de hoc myſterio locutos fuiſſe; proindeque à regulis præcedenti ſectione traditis aliquando receſſiſſe, & nomina abſtracta pro concretis, & concreta pro abſtractis quandoque uſurpaſſe. Unde apud illos propoſitiones quædam reperiuntur, quæ non tam ſecundùm propriam verborum ſignificationem accipiendæ ſunt, quàm ſecundùm ſenſum ab illis intentum, qui ſemper verus & orthodoxus fuit.

Quare, cùm e. g. legitur apud quoſdam, carnem Chriſti fuiſſe deificatam; ſenſus eſt quòd cùm homo carne conſtans verè ſit Deus, ejus caro etiam verè eſt caro Dei; & eo ſenſu dici poteſt caro Deificata. Cùm item dicunt Filium Dei aſſumpſiſſe hominem; ſenſus illorum eſt, Filium Dei humanam naturam, non verò humanam perſonam aſſumpſiſſe. Et ſic dicendum eſt de quibuſdam aliis propoſitionibus, quæ paſſim apud illos occurrere poſſunt.

CAPUT IV.

De gratiâ Chriſti.

SECTIO I.

Qualis fuerit gratia Chriſti.

1 NOMINE gratiæ hîc intelligimus in genere illud, per quod aliquis Deo gratus & dilectus efficitur, ac proinde juſtus & ſanctus. Cùm autem certum ſit, Chriſtum Dominum non ſolùm ſecundùm divinitatem, ſed etiam ſecundùm humanitatem, fuiſſe Deo gratum ac dilectum (quod & teſtimonio cœlitùs miſſo, tùm in ejus baptiſmo, tùm in transfiguratione declaratum eſt, ac proinde juſtum & ſanctum, ut ſæpè in Scripturis vocatur: quæſtio eſt, quâ ratione fuerit (in quantùm homo) Deo gratus ac dilectus; ſeu per quid humanitas fuerit formaliter ſanctificata. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. Chriſti humanitatem ſanctificatam fuiſſe per gratiam habitualem, ejus animæ infuſam.

Probatur 1. ex capite 11. Iſaï. ubi de Chriſto dicitur, quòd *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini:* quo loco, per Spiritum Domini, gratiam habitualem ſanctificantem intelligi docet S. Thom. q. 7. art. 1. Item ex c. 1. S. Joan. ubi Verbum incarnatum dicitur *Plenum gratiæ & veritatis: & de plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Unde ſic argumentari licet: Chriſtus plenus fuit illâ gratiâ, quæ ex eo tanquam fonte in nos effluit, & per quam ſanctificamur. Atqui gratiam habitualem nos ex illo accipimus; & per illam ſanctificamur, ut ſupponimus ex tractatu de gratia. Ergo Chriſtus fuit præditus, imò plenus gratiâ illâ habituali ſanctificante.

Probatur 2. ex S. Athanaſio ſerm. 2. cont. Arrianos, ubi de Chriſto ſic loquitur; *Quia ipſe ut homo gratiam accepit; inde etiam factum eſt ut nos etiam acceperimus.*

* Probatur 3. ratione ductâ ex his Apoſtoli verbis Rom. 8. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit fieri conformes imaginis filij ſui:* Ubi enim eſt conformitas ſanctitatis, ibi eadem forma ſanctificans debet reperiri; unde ſequitur quòd, cùm inter Chriſtum & alios juſtos conformitas illa ſecundùm Apoſtoli mentem reperiri debeat; ſicut juſti per gratiam habitualem ſanctificantur, ſic etiam Chriſtus per eandem dici debeat ſanctificatus.

2 Dicendum 2. Chriſti humanitatem prætereà fuiſſe quoque ſanctificatam per ipſammet divinitatem, cui unita fuit in perſona Verbi.

Probatur 1. ex cap. 10. Act. ubi S. Petrus dicit Chriſtum fuiſſe unctum Spiritu ſancto: quo loco per unctionem S. Aug. lib. 16. de Trinit. c. 26. intelligit ſanctificationem: quaſi dicat S. Petrus, Chriſtum ideò fuiſſe ſanctum, quia ipſamet divinitate unctus & ſanctificatus fuit.

Probatur 2. ex 6. Synodo generali act. 17. ubi dicitur, voluntatem Chriſti ideò nihil contrarium Deo velle, quia Deificata eſt; id eſt, ſanctificata per divinitatem, cui unita eſt.

Probatur 3. ex S. Greg. Nazianz. orat. 36. n. 93. & 94. ubi dicit Chriſtum ut hominem, eſſe divinitate ipsâ unctum, id eſt, ſanctificatum: nec illam unctionem fieri per aliquam operationem, ut in aliis qui ſanctificantur, ſed totius divinitatis ungentis præſentiâ. Et S. Damaſc. lib. 3. de fide cap. 3. ubi ſic loquitur, *Ipſe Chriſtus ſeipſum unxit: ungens ut Deus; unctus autem ut homo, unctio autem humanitatis eſt divinitas.*

Probatur 4. ex eo quòd actiones humanitatis Chriſti fuerint infiniti valoris, ut dicetur cap. 6. unde ſequitur ipſius ſanctitatem fuiſſe infinitam; quia valor moralis & meritum actionum fundatur præſertim in ſanctitate perſonæ operantis, ut ſupponimus ex tractatu de Gratia: non poteſt autem intelligi quomodò Chriſtus, ſecundum humanitatem fuerit infinitè ſanctus, niſi in quantùm humanitas per ipſammet divinitatem fuit ſanctificata.

3 Dicendum 3. humanitatem Chriſti à primo inſtanti ſuæ conceptionis fuiſſe duobus ſupradictis modis ſanctificatam.

Fuit enim à primo illo inſtanti Verbo divino unita,ut ex antedictis conſtat : unionis autem illius excellentia hoc poſtulabat, ut anima Chriſti gratiâ illâ & ſanctitate habituali donaretur,cùm ratione illius unionis à primo illo inſtanti digniſſima eſſet, cui gratia illi conferretur.

Quæres 1. an, ſicut Chriſtus habuit gratiam habitualem ſanctificantem, ſic etiam gratiam actualem excitantem & adjuvantem acceperit, ad actus ſupernaturales eliciendos, ſicut & cæteri homines ex ejus meritis eam accipiunt.

Reſpondetur negativè, ſicut enim beati in cœlo gratiâ illâ excitante & adjuvante non indigent; quia clara Dei viſio, & ejus perfectus ac beatificus amor illis ſufficiunt, ad actus virtutum ſupernaturalium eliciendos, qui eorum ſtatui conveniunt: ſic, cùm anima Chriſti fuerit à primo inſtanti conceptionis excellentiſſimo lumine gloriæ prædita, proindeque clarâ eſſentiæ divinæ viſione, ejuſdemque amore beatifico dotata; nullâ prætereà actuali gratiâ indiguit ad quoſvis virtutum actus exercendos.

Quæres 2. an gratiæ illæ, quæ gratis datæ vocantur, Chriſto collatæ fuerint.

Reſpondetur affirmativè. Ratio eſt; quia hæ gratiæ maximè aptæ fuerunt ad ea opera exercenda, per quæ ipſe Chriſtus generis humani redemptionem perfecit: unde convenientiſſimum fuit, ut in gradu perfectiſſimo illi conferrentur.

4 Quæres 3. an gratia habitualis Chriſti aliquod incrementum acceperit?

Reſpondetur negativè.Ratio eſt;quia gratia collata fuit Chriſto à primo inſtanti conceptionis, intuitu unionis hypoſtaticæ, ut ſuprà dictum eſt: illius autem unionis dignitas & excellentia requirebat ut in Chriſto talis gratiæ plenitudo ineſſet, quæ nullum poſteà incrementum acciperet. Id etiam prætereà conſtat ex eo quòd gratia non augetur in ſtatu viæ ſecundùm legem Dei ordinariam, niſi per merita, atqui Chriſtus nihil ſibi meruit quo ad animam & perfectiones illi inexiſtentes, ut infrà dicetur: unde S.Greg. Nazianz.Epiſt.1.ad Cledonium paulò poſt initium, exponens illi Fidem Catholicam, ſic loquitur: *Si quis Chriſtum ex operibus perfectum eſſe dixerit, anathema ſit:* ex quo loquendi modo patet, hanc veritatem, ut fide divinâ credendam, ab illo propoſitam fuiſſe.

Nec his obſtat, quod S. Luc. c .2. dicit puerum Jeſum profeciſſe gratiâ & ſapientiâ apud Deum & homines. Ut enim docet S. Thom. q.7. art.12. ad 3. particulis iſtis (*Sapientia & Gratia*) non intelliguntur habitus, ſed ipſa opera ſapientiæ & gratiæ; ſenſuſque eſt, Chriſtum, pro ætatis ſuæ progreſſu, perfectiora opera ſapientiæ & gratiæ exercuiſſe: ſolet enim Scriptura (ut monet S. Doctor) opera virtutum nuncupare ipſomet nomine virtutum.

SECTIO II.

An in Chriſto fuerint virtutes & dona Spiritus ſancti.

1 QUÆSTIO intelligenda eſt,non de virtutibus intellectualibus,ut ſapientiâ, ſcientiâ, de quibus poſteà; ſed de virtutibus propriè dictis, ſive moralibus, ſive Theologicis. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. in Chriſto fuiſſe omnes virtutes, quæ nullam ſecum imperfectionem includunt ejus beatitudini repugnantem.

Hoc conſtat ex eo quòd (ut docet S.Thom. q.7. art.2.) virtutes ab ipsâ gratiâ tanquam à proprio fonte derivantur: unde, cùm in Chriſto fuerit gratia perfectiſſima, ſequitur quòd ex illâ perfectiſſimæ etiam virtutes proceſſerint.

Diximus in aſſertione, virtutes illas in Chriſto fuiſſe, quæ nullam includunt imperfectionem ejus beatitudini repugnantem: ſupponimus enim (ſicut ex dicendis in ſequenti capite conſtabit) animam Chriſti fuiſſe à primo inſtanti ſuæ creationis beatam, id eſt, clarâ & intuitivâ Dei viſione præditam. Ex dictis,

Sequitur 1. in Chriſto non fuiſſe fidem. Virtus enim illa nullo modo poteſt cum viſione beatificâ conſiſtere, ut docet S.Th. a.3.

Sequitur 2. in Chriſto non fuiſſe ſpem. Primarium enim illius virtutis objectum, eſt animæ beatitudo nondum obtenta, ut docet S.Thomas art.4. At Chriſti anima (ut dictum eſt) à primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit beata.

Dices, videri Chriſtum utramque virtutem habuiſſe: de illo enim dixit Iſaias cap. 11. *Erit fides cinctorium renum ejus:* & in ejuſdem perſonâ David dixit Pſalm.5. *In te Domine ſperavi.*

2 Quod attinet ad fidem, reſpondetur Iſaiam Prophetam, fidei nomine intelligere fidelitatem in verbis & promiſſis, ut explicat S. Hieronymus in eum locum.

Quod attinet ad ſpem, reſpondetur Chriſtum habuiſſe quidem actum ſpei, reſpectu gloriæ corporis, quæ eſt objectum ſpei ſecundarium; non tamen ipſam ſpei virtutem ſeu habitum, cùm nullum actum circa primarium ejus objectum elicere potuerit. Unde & probabiliter aliqui Theologi dicunt actum illum ſpei, reſpectu gloriæ corporis non proceſſiſſe ab ullo virtutis habitu, ſed fuiſſe actum ſimpliciter elicitum ab ipſa Chriſti voluntate in ſtatu beatitudinis jam poſitâ, talemque actum nobiliorem fuiſſe, quàm ſi proceſſiſſet ab anima Chriſti, habitu ſpei præditâ, ſed extra ſtatum beatitudinis poſitâ.

Sequitur 3. in Chriſto non fuiſſe virtutem pœnitentiæ: ſi per illam intelligatur virtus illa ſpecialis, cujus proprius actus ſit, dolere de peccato à

ſe

ſe commiſſo, Deóque pro illo ſatisfacere : cùm (ut ex antè dictis conſtat) Chriſtus nullum unquam peccatum commiſerit, vel committere potuerit. Si verò per pœnitentiam intelligatur virtus aliqua, cujus actus ſit, deteſtari peccatum à quocumque commiſſum ſit, velleque pro illo ſatisfacere, ac divinam offenſam compenſare : certum eſt talem virtutem in Chriſto fuiſſe ; cum pro peccatis omnium hominum divinæ juſtitiæ ſatisfecerit, illaque ſummo odio & horrore proſecutus fuerit.

3 Dicendum 2. in Chriſto fuiſſe dona Spiritus ſancti. Ita S.Thom. ſuprà art. 5.

Probatur 1. ex Iſai. 11. ubi de Chriſto dicitur, quòd *requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectûs, &c.*

Probatur 2. ex eo quòd ut (dicit S. Doctor) per dona Spiritûs ſancti intelliguntur habitus quidam ſupernaturales divinitùs infuſi, hominem ad hoc diſponentes, ut facillimè à Spiritu ſancto moveatur ad heroicas quaſdam ſeu præſtantiſſimas virtutum actiones : conſtat autem, quòd anima Chriſti facillimè ac perfectiſſimè à Spiritu ſancto ad quælibet excellentiſſima opera movebatur, juxta illud S.Luc. 4. *Ieſus autem plenus Spiritu ſancto, egreſſus eſt à Iordane, & agebatur à Spiritu in deſertum.*

Dices 1. hæc dona in beatis non ampliùs reperiri: neque enim in cœlo fortitudine opus eſt ad res arduas & difficiles, quæ illic nullæ ſunt ; neque conſilio etiam opus eſt, nec timore. Ergo, cum Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ beatus fuerit, ſequitur quòd dona illa non habuerit.

Reſpondetur 1. Chriſtum non ſolum beatum ac comprehenſorem fuiſſe, ſed etiam ſimul viatorem ac peregrinum, ut docet S Th. q. 15. a. 10. ac proinde ſimul, ſecundùm partem ſuperiorem animæ, divina viſione ac fruitione præditum fuiſſe, ſimul etiam, ſecundùm inferiorem ejuſdem animæ portionem, iis omnibus difficultatibus ſive externis ſive internis (ſi peccatum, ignorantiam, & alios defectus, de quibus ſuprà dictum eſt, excipias) obnoxium fuiſſe ; quibus alij homines viatores ſubjacent ; proindeque dona illa Spiritûs ſancti in eo non fuiſſe inutilia.

Reſpondetur 2. quamvis hæc dona non maneant in beatis quoad paſſiones inferioris partis reprimendas vel dirigendas ; manere tamen in illis quoad ornatum animæ ac rectitudinem voluntatis, quæ perfectam aptitudinem ac diſpoſitionem ſemper retinet ad hoc, ut facillimè à Spiritu ſancto moveri poſſit ad quidlibet illi placitum fuerit ; ac proinde eâ etiam ratione dona illa potuiſſe in Chriſto Domino reperiri.

4 Dices 2. Donum timoris verſari circa malum culpæ, vel pœnæ, propter admiſſam culpam : atqui Chriſtus nullomodo peccare potuit.

Reſpondetur cum S.Thom. q. 7. art. 6. fuiſſe in Chriſto timorem Dei, non quidem ſervilem, qui animam affligeret ; ſed filialem, qui charitatem accenderet ; iſque eſt, quem S. Auguſtinus lib. 14. de civit. cap. 9. vocat timorem caſtum, quo quis peccatum horret, *non ſollicitudine neceſſitatis, ſed tranquillitate charitatis* ; unde (ut rectè explicat S. Doctor) in Chriſto fuit timor Dei, non prout reſpicit malum ſeparationis à Deo per culpam, aut malum punitionis pro culpa ; ſed ſecundùm quod reſpicit ipſam divinæ majeſtatis eminentiam ; prout ſcilicet anima Chriſti à Spiritu ſancto movebatur in Deum affectu quodam ſingularis reverentiæ : hunc enim affectum reverentiæ ad Deum Chriſtus, quatenùs homo, præ cæteris habuit pleniorem: ideóque attribuit ei Scriptura Iſai. 11. Plenitudinem timoris Domini.

CAPUT V.
De Scientia Chriſti.

SECTIO I.
Qualis fuerit Scientia Chriſti.

1 SUPPONIMUS tanquam certum Chriſtum Dominum præter ſcientiam increatam & divinam, quæ illi competebat, in quantùm Deus, habuiſſe etiam ſcientiam creatam, in quantùm homo; cùm habuerit animam potentiâ intellectivâ præditam, ſicut cæteri homines.

Conſtat 1. ex Scripturâ. Iſai. 11. *Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſcientiæ & intellectus.* S.Joan. 17. *Sciens Ieſus, quia venit hora ejus.*

Conſtat 2. ex eo quòd in 6. Synodo generali, definitum eſt adverſùs Monothelitas, omnia in Chriſto fuiſſe duplicia ; & ſicut duas naturas, ſic etiam in eo cujuſque naturæ operationes proprias fuiſſe. Et in Concilio Lateranenſi ſub Martino I. can. 9. definitum eſt, Chriſtum aſſumpſiſſe animam rationalem cum omnibus proprietatibus, ac per omnia cæteris animabus hominum ſimilem, excepto peccato. Hoc præſuppoſito,

Dicendum eſt 1. in Chriſto fuiſſe ſcientiam beatificam ; id eſt, Chriſti intellectum illuſtratum fuiſſe lumine gloriæ, ac per illud clarè divinam eſſentiam, pluresque alias res cognoviſſe. Ita S.Th. q. 9. art. 2.

Probatur 1. ex Scripturâ. S.Joan. 1. Verbum incarnatum dicitur fuiſſe *Plenum gratiæ & veritatis.* Si enim Chriſtus habuit plenitudinem veritatis ſicut & gratiæ, ſequitur quòd, ſicut in gratiâ ſuper omnes Angelos beatos in hâc vitâ excelluit, ſic etiam in cognitione ſcientiâ : non excelluiſſet autem, ſi viſionem beatificam non habuiſſet. Item ex cap. 17. S. Joan. *Volo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum, ut videant claritatem meam :* quibus verbis Chriſtus Patrem ſuum pro diſcipulis ſuis orat poſtulatque, ut ejuſdem gloriæ, quâ tunc fruebatur, illos participes reddat : alia autem gloria intel

intelligi non poteſt, niſi ea, quæ in viſione clara divinæ eſſentiæ conſiſtit; quam proinde tunc Chriſtus habuit.

Probatur 2. ex S. Damaſ. orat. de Transfiguratione, ubi dicit illam Chriſti Transfigurationem fuiſſe quandam manifeſtationem gloriæ, quæ in ejus anima erat.

Probatur 3. hâc ratione quâ utitur S. Thomas ſuprà: Chriſtus homo fuit autor ſalutis ac beatitudinis aliorum, (ſicut vocat eum Apoſtolus ad Hebr. 2.) Ergo cùm cauſa effectus ſui perfectionem continere debeat, Chriſtus illam beatitudinem habere in ſe debuit.

Porrò ea quæ diximus ad probandum, Chriſtum in ſtatu viæ ſcientiam beatificam habuiſſe, probant etiam illam habuiſſe, à primo inſtanti conceptionis; proindeque illum ab eo inſtanti fuiſſe beatum. Siquidem iam ab eo inſtanti, fuit plenus gratiæ & veritatis: fuit etiam author ſalutis cæterorum hominum; & ſicut ratione unionis hypoſtaticæ, Patris æterni naturalis filius fuit; ſic etiam hæres univerſæ gloriæ illius (ut vocat eum Apoſtolus Hebr. 1.) ac proinde poſſeſſor.

Quamvis autem hæc veritas non ſit abſolutè de fide (ut rectè obſervat Iſambertus ad q. 9. diſp. 2. art. 6.) quia tamen pluribus Scripturæ locis communique Doctorum conſenſu innixa eſt; ideo ſententia oppoſita tanquàm temeraria cenſenda eſt ac omninò repudianda.

2 Dicendum 2. præter ſcientiam beatificam duplicem aliam prætereà fuiſſe in Chriſto ſcientiam, infuſam ſcilicet & acquiſitam. Ita S. Thom. ſup. a. 3. & 4.

De ſcientia infuſa conſtat 1. ex Scriptura S. Ioan. 7. *Mirabantur Iudæi, dicentes: quomodò hic litteras ſcit, cum non didicerit?* Coloſſ. 2. *In quo* (Chriſto ſcilicet) *ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Conſtat 2. ex eo quòd, niſi ſcientiam infuſam Chriſtus habuiſſet, caruiſſet aliquâ perfectione quâ beati Angeli præditi ſunt: illi ſiquidem (ut docet S. Aug. lib. 11. de Civit. cap. 7.) duplicem habent de rebus cognitionem; unam, quam vocat matutinam, id eſt beatificam; alteram, veſpertinam, id eſt, infuſam, & per proprias ſpecies. Ergo idem de Chriſto Domino dicendum eſt.

De ſcientia acquiſita conſtat 1. ex Scriptura Iſai. 7. *Antequàm ſciat puer reprobare malum & eligere bonum*; quod, tanquam de Chriſto prædictum, Patres omnes interpretantur. Heb. 5. *Cùm eſſet Dei Filius, didicit ex iis quæ paſſus eſt, obedientiam.* Conſtat 2. hâc ratione quâ utitur S. Thom. art. 4. nihil eorum, quæ naturæ noſtræ per ſe competunt, defuit humanitati à Verbo divino aſſumptæ. Atqui naturæ humanæ per ſe competit in ipſa rationali anima intellectus agens, ſicut & patiens ſeu poſſibilis, ut communiter docent Philoſophi. Ergo Chriſtus aſſumpſit animam intellectu, tum poſſibili, tùm agente præditam. Atqui fruſtrà Chriſtus intellectum agentem aſſumpſiſſet, niſi per ipſum aliquid operatus fuiſſet; operatio autem propria intellectus agentis, eſt ſpecies à phantaſmatibus abſtrahere, & ſic cognitionem & ſcientiam per illas ſpecies ſic abſtractas comparare, quæ ſcientia dicitur acquiſita. Vnde ſequitur ſcientiam illam acquiſitam in Chriſto fuiſſe.

SECTIO II.

Ad quaſnam res Chriſti ſcientia ſe extenderit.

1 Sensus quæſtionis eſt, quaſnam res Chriſtus Dominus in ſtatu viæ cognoverit per triplicem illam ſcientiam, quam diximus illum habuiſſe. Pro cujus reſolutione,

Dicendum eſt 1. Chriſtum Dominum per ſcientiam beatificam perfectiùs & clariùs vidiſſe divinam eſſentiam, quàm quælibet alia creatura videre poſſit; atque adeò ſcientiâ illâ cæteris omnibus beatis, ſive Angelis, ſive hominibus, longè præcelluiſſe; non tamen divinam eſſentiam comprehendiſſe, nec comprehendere potuiſſe.

Prima hujus aſſertionis pars conſtat ex eo quod dicit Apoſtolus Epheſ. 1. Chriſtum à Deo Patre conſtitutum *ad illius dexteram in cæleſtibus, ſuprà omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro.*

Secunda aſſertionis pars ex eo conſtat, quòd univerſim SS. Patres aſſerunt, nullum intellectum creatum poſſe divinam eſſentiam comprehendere; ut S. Baſil. lib. 1. contra Eunomium. S. Aug. Epiſt. 112. & plures alij: quod proinde intelligendum eſt etiam de humano Chriſti intellectu. Cujus rei ratio eſt; quia nullus intellectus creatus cognoſcere poteſt omnes effectus poſſibiles divinæ omnipotentiæ, cùm ſint infiniti; nullus etiam intellectus creatus cognoſcere poteſt ipſam divinam eſſentiam eo perfectionis gradu, quo eſt à ſe ipſa cognoſcibilis.

2 Dicendum 2. Chriſtum Dominum per illam ſcientiam beatificam cognoviſſe omnia, quæcunque Deus cognoſcit ſcientiâ (ut vocant) viſionis; hoc eſt, omnia quæcunque actu ſunt, fuerunt, vel futura ſunt; ac proinde omnes & ſingulos homines, ac ſingulas cujuſque actiones, cogitationes, volitiones cum omnibus circumſtantiis. Ita S. Thom. q. 10. a. 2.

Quod probat ex eo quòd unuſquiſque beatus in eſſentiâ divinâ clarè viſâ, cognoſcat omnia, quæ ad ipſum ſpectant: ad Chriſtum autem, & ad ejus dignitatem quodammodò ſpectant omnia, in quantùm omnia ſunt ei ſubjecta; & prætereà, quia, in quantùm homo, conſtitutus eſt à Deo omnium judex; eſt autem proprium judicis ea cognoſcere, de quibus ferre judicium debet.

Objicies, Chriſtum diem extremi judicij non cognoviſſe, ut ipſemet teſtatur S. Marc. 13.

Reſpondetur

Reſpondetur SS. Patres duplicem illius loci aſferre explicationem. Quidam enim (ut S. Athanaſius orat. cont. Arrianos, S. Greg. Nazianz. orat. 4. de Theologia) explicant Chriſtum Dominum, quatenùs homo erat, naturali cognitione diem judicij neſciiſſe. Alij (ut S. Baſilius libro 1. cont. Eunomium, S. Ambr. lib. 5. ad Gratianum cap. 8. S. Auguſt. lib. 1. de Trinit. cap. 12. S. Hieron. in cap. 24. S. Matth. & S. Greg. lib. 8. regiſtri Epiſt. 42) volunt Chriſtum dixiſſe, neſcire ſe illum diem, ſubintelligendo, ut Apoſtolis declararet.

3 Dicendum 3. Chriſtum Dominum per ſcientiam infuſam perfectè cognoviſſe omnia, ſive naturalia, ſive ſupernaturalia, quæ ab homine vel ab Angelo cognoſci poſſunt; ac proinde omnia myſteria, omnes ſcientias, tàm ſpeculativas, quàm morales, omnia denique naturaliter, vel ſupernaturaliter ſcibilia.

Hoc conſtat tùm verbis Apoſtoli dicentis in eo reconditos eſſe theſauros omnes ſapientiæ ac ſcientiæ, tùm etiam ex eo quod omnimoda illa ſcientia competebat Chriſto, in quantùm caput erat, tam hominum, quàm Angelorum, ut infrà dicetur; in capite ſiquidem, præ cæteris membris, vigere debent omnes ſenſus.

Dicendum 4. Chriſtum Dominum per ſcientiam acquiſitam ea omnia cognoviſſe, quæ ab homine naturaliter per lumen intellectus agentis cognoſci poſſunt. Ita S.Thom. q.12. a.1.

Quod probatur ex eo quòd nihil imperfectum fuit in Chriſto quantùm ad animam; fuiſſet autem imperfecta hæc ejus ſcientia, ſi ſecundùm eam non ſciviſſet omnia quæ per illam ſciri poſſunt.

Obſervandum eſt autem Chriſtum Dominum hanc ſcientiam acquiſitam non habuiſſe ab inſtanti conceptionis, ut docet S. Doctor art. 2. ſed illam acquiſiviſſe breviſſimo aliquo temporis ſpatio, idque ob admirabilem ingenij præſtantiam. Illum tamen (ut rectè monet idem S. Doctor art. 3. nihil unquam ab ullo, vel homine, vel Angelo didiciſſe; ſed per proprij ingenij virtutem, ſcientiam illam ex rebus ipſis hauſiſſe; cùm enim & hominum & Angelorum caput eſſet, ejus dignitati non congruebat, ut quidquam ab illis addiſceret.

Objicies conſtare ex Evangeliis, quod Chriſtus Dominus homines aliquando interrogavit, & multa ab iis quæſivit.

Reſpondet S. Doctor art. 3. ad 1. Chriſtum Dominum homines aliquando interrogaſſe; non ut aliquid addiſceret, ſed ut interrogatos erudiret.

CAPUT VI.

De voluntate & merito Chriſti.

SECTIO I.

An Chriſti voluntas fuerit libera.

1 SUPPONIMUS in Chriſto Domino fuiſſe, non ſolùm divinam, ſed etiam humanam voluntatem: ſive nomen voluntatis ſumatur pro facultate volendi, ſive pro ipſo actu volendi.

Primum enim conſtat ex eo quòd in Chriſto Domino fuit natura humana integra & perfecta: Eſt autem de integritate ac perfectione naturæ humanæ, cùm intellectualis ſit, ut volendi facultate prædita ſit.

Secundum etiam patet ex eo quòd de ratione ipſius facultatis volendi ſit, ut actus ſibi proprios & connaturales elicere queat.

Utrumque autem tanquam fide certum definitum fuit contra Monothelitas, unam tantùm in Chriſto voluntatem (divinam ſcilicet) admittentes, & humanam negantes, in 6. Concilio generali, Act. 4. & 8. in Epiſt. Agathonis Papæ, ibidem lecta & recepta, & in Concilio Lateranenſi ſub Martino I. conſult. 5.

Hâc igitur veritate ſuppoſitâ, quæritur, an voluntas humana Chriſti fuerit libera: de divinâ enim jam egimus tractatu 2. cap. 4. ſect. 3. Pro cujus reſolutione,

2 Dicendum eſt Chriſti Domini voluntatem fuiſſe, verè ac perfectè liberam. Eſt de fide, & conſtat 1. ex Scripturis, Iſai. 7. prædicit Propheta de Chriſto quòd *ſciet reprobare malum, & eligere bonum:* Atqui electio eſt actus proprius liberæ voluntatis, ut docet S.Thom. 3. parte quæſt. 18. a.4. ubi hunc locum Iſaïæ ad probationem hujus veritatis adhibet. Item capite 53. ejuſdem Prophetæ dicitur de Chriſto, quod *oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Et ipſe Chriſtus Dominus dicit S. Joan. 10. *Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam à me ipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.*

Probatur 2. hâc ratione: Chriſtus Dominus præſertim per obedientiam ſuam perfecit opus noſtræ redemptionis, Rom. 5. ubi Apoſtolus dicit per Chriſti obedientiam homines eſſe juſtificatos. Atqui perfecta obedientia ſine voluntatis libertate eſſe non poteſt, juxta quod dicit S. Auguſt. Epiſt. 46. *Nullam poſſe, ſine arbitrio libero, eſſe obedientiam.* Unde ſequitur Chriſti voluntatem fuiſſe perfectè liberam.

Objicies, Chriſtum Dominum, ut ſuprà diximus, non potuiſſe peccare: ex quo ſequitur illum in exequendis iis, quæ ſibi à Patre imperata fuerunt, liberum nō fuiſſe: ſi enim liber fuiſſet, potuiſſet illa non facere, ac non faciendo peccare. Hæc objectio gravem continet difficultatem, an ſcilicet, & quâ ratione Chriſti libertas cum ejus impeccabilitate conciliari poſſit.

3 Omiſſis autem variis Theologorum ad hanc objectionem reſponſionibus, omnium probabiliſſimè loqui videntur illi, qui dicunt quòd, quamvis Chriſtus Dominus, ratione ſuæ impeccabilitatis, liber non fuerit, ad obſervanda, vel non obſervanda in genere præcepta ſibi à Deo Patre impoſita: e. g.

Præceptum illud affirmativum, quo ad genus humanum per mortem ſuam redimendum obligabatur: liber tamen fuit ad illud obſervandum vel non obſervandum in ſpecie, vel in individuo: id eſt, quòd, quamvis mandato illo divinitùs accepto, liberum illi non fuerit in genere, mortem acceptare vel non acceptare; liberum tamen illi fuit mortem acceptare tali horâ vel momento temporis, ſeriùs vel citiùs: liberum item ei fuit illam acceptare, cum tali charitatis ardore vel intentione, majori vel minori: item ex motivo talis vel talis virtutis, v. g. religionis, obedientiæ, patientiæ, fortitudinis, & ſimilium. Vnde ſequitur, illam mortis acceptationem Chriſto Domino fuiſſe ſimpliciter & abſolutè liberam, non ſolùm quoad ejus circunſtantias, ſed etiam quoad ipſius actûs ſubſtantiam, non modò numericam, ſed etiam ſpecificam. Non enim eſt idem numero, ſecundùm ſubſtantiam, voluntatis actus intenſus & remiſſus; multòque minùs actus elicitus ex proprio motivo alicujus virtutis; & ex proprio alterius diverſæ ſpeciei; cùm utriuſque actûs entitas, ſeu ſubſtantia, non modo numericè, ſed etiam ſpecificè diverſa ſit. Et quamvis externa mortis & tormentorum perpeſſio ſit eadem, ſecundum Phyſicam ſuam entitatem, quocunque ex actu voluntatis, ſive intenſo, ſive remiſſo, & quocunque ex formali motivo acceptetur; nihilominùs in genere moris diverſa prorſùs eſt, pro diverſitate actûs voluntatis, per quam acceptatur; nec quidquam bonitatis moralis aut meriti habet, niſi dependenter ab interno voluntatis actu. Vnde ſequitur acceptationem ac perpeſſionem mortis in Chriſto fuiſſe illi omninò liberam. Quæ tamen libertas, nullam cum ejus impeccabilitate repugnantiam habuit. Et ſic dicendum eſt de alijs ejus actibus.

SECTIO II.

Quâ ratione Chriſti voluntas libera fuerit.

1 NOn eſt opus hìc ea repetere, quæ tractatu 2. cap. 4. ſect. 3. dicta ſunt; ubi obſervavimus de triplici libertate apud ſanctos Patres fieri mentionem, nempè de libertate naturæ, gratiæ, & gloriæ. Quæſtio autem propoſita intelligenda non eſt de libertate gratiæ: conſtat enim ex antè dictis, Chriſtum Dominum à peccato fuiſſe perfectè liberum. Nec de libertate gloriæ; cùm à primo inſtanti conceptionis ipſam acceperit, quamvis illâ quoad corpus & partem animæ inferiorem in hac vita fruitus non fuerit. Quærimus igitur hìc ſolùm de libertate naturæ; quâ ratione Chriſti voluntas perfectâ naturæ libertate prædita fuerit. Quod ut evidentius fiat,

Supponimus, id, quod loco citato à nobis dictum eſt; libertatem ſcilicet naturæ in eo conſiſtere, quod voluntati, non ſolùm nulla coactio, ſed neque etiam ulla neceſſitas inferatur; ac ipſa voluntas libera prorſùs & indifferens relinquatur, tam quoad exercitium, quàm quoad ſpecificationem ſui actûs. Quamvis autem hoc ibi à nobis authoritate SS. Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini, & Bernardi obiter probatum ſit; quia tamen hæc veritas maximi momenti eſſe cenſetur, & ex illa tanquam ex certo principio, plurimæ aliæ Theologicæ concluſiones dependent: idcircò illam hìc denuò,

2 Probamus 1. authoritate Scripturæ 1. Cor. 7. ubi Apoſtolus loquens de ſervanda virginitate, expreſſis verbis dicit, hominem *non habere neceſſitatem, ſed poteſtatem habere ſua voluntatis*: Vbi poteſtatem volendi opponit neceſſitati volendi. Eccleſiaſt. 15. ubi dicitur, *Deum reliquiſſe hominem in manu conſilij ſui: oppoſuiſſe illi ignem & aquam, vitam & mortem, bonum & malum, ut ad quod volueris, porrigat manum ſuam, & quod placuerit ei, detur illi.* Quem locum Patres Concilij Senonenſis, anno Domini 1528. adverſus hujus temporis hæreſes tunc exortas congregati, in decreto fidei explicant de homine in ſtatu naturæ lapſæ, & per Chriſtum reparatæ: ubi & expreſsè contra præfatos hæreticos definiunt, *Liberum in utramuis partem eſſe hominis arbitrium.*

Probamus 2. authoritate Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 5. ubi dicitur quòd, tangente Deo cor hominis per Spiritûs ſancti illuminationem, is, qui recipit inſpirationem, poſſit eam abjicere, ſi velit, & can. 4. definitur, hominem gratiæ poſſe diſſentire, ſi velit. Ex quibus Concilij verbis Guillelmus Eſtius in diſt. 24. paragr. 1. Gabriel Pennotus lib. 1. cap. 6. & alij Doctores efficaciter probant, non ſolùm coactionem, ſed etiam neceſſitatem libertati naturali hominis eſſe contrariam. Et certè quando idem Concilium can. 5. anathema dicit in eos qui aſſerunt per peccatum Adæ liberum hominis arbitrium fuiſſe amiſſum & extinctum, non alios haud dubiè intelligit quàm Lutherum, Calvinum, & eorum aſſeclas; in quos ille canon directus eſt: qui tamen non aliter liberum hominis arbitrium amiſſum & extinctum eſſe dicunt, niſi quia, cùm in creatione homo accepiſſet indifferentem ad utrumlibet arbitrij facultatem, illam per peccatum amiſit. ita ut quamvis in hoc ſtatu, in quo nunc eſt, non agat coactè, neceſſariò tamen agat.

Probamus 3. authoritate ſummorum Pontificum Pij V. & Gregorij XIII. qui in Bulla contra Michaëlem Bajum edita, has ejus propoſitiones damnarunt (*quod voluntariè fit, etiam ſi neceſſariò, fiat: liberè tamen fit*) & (*Sola violentia repugnat libertati hominis naturali:*) item (*Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quòd neceſſariò facit.*) Quæ quidem Bulla denuò Vrbani VIII. authoritate confirmata & publicata eſt.

Probamus 4. authoritate almæ facultatis Sorbonicæ, quæ in decreto ſuo anno Domini 1560. edito, has quæ ſequuntur propoſitiones tanquàm falſas & hæreticas, damnavit (*Liberum hominis arbitrium*

non

non habet poteſtatem ad oppoſita :) & (*libertas & neceſſitas eidem conveniunt reſpectu ejuſdem:*)item (*liberum arbitrium liberè vult id, quod neceſſariò vult:*) & *homo neceſſariò peccat etiam damnabiliter in aliqua ſpecie peccati.*

3 Probamus 5. authoritate S. Thomæ in quæſtionibus diſputatis de Malo q.6.a.1. ubi ſic loquitur : *Dicendum quod quidam poſuerunt quòd voluntas hominis ex neceſſitate movetur ad aliquid eligendum ; nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur;non enim omne neceſſarium eſt violentum; ſed ſolùm,cujus principium eſt extrà. Hac autem opinio eſt hæretica : tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus.*

Ex quibus, cùm evidenter conſtet libertatem naturalem hominis requirere , non ſolùm exemptionem à coactione , ſed etiam à neceſſitate ; in eoque conſiſtere , ut poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis , homo ſemper maneat indifferens ad agendum vel non agendum; ad hoc vel illud agendum : conſequenter dicendum eſt , Cùm Chriſtus Dominus naturam humanam , omnibus ſuis facultatibus ac proprietatibus inſtructam aſſumpſerit, proindeque voluntatem ejuſdem conditionis cum cæteris hominibus ; illius libertatem naturalem in eo ſitam fuiſſe, quòd ab omni , non ſolùm coactione, ſed etiam neceſſitate fuerit exemptus; potueritque pro libito agere vel non agere , hoc vel illud agere. Quod tamen intelligendum eſt reſpectu actionum bonarum : libertas enim illa, quæ in nobis eſt ad faciendum malum repudiato bono , in Chriſto non fuit propter ejus impeccabilitatem:quod tamen non obſtat , quin verè & perfectè liber fuerit. Vt enim rectè dicit S. Thom. in quæſt. diſput. de veritate quæſt. 22. art. 6. *Velle malum, non eſt libertas,nec pars libertatis,quamvis ſit quoddam ſignum libertatis.*

SECTIO III.

An , & quâ ratione Chriſti actiones fuerint meritoriæ.

1 DICENDUM 1. Chriſti Domini actiones humanas, verè & propriè fuiſſe meritorias,Ita S. Th.q. 19. a. 3. eſt de fide.

Probatur 1. ex Scripturâ , in quâ dicitur , redemptionem noſtram, ac peccatorum noſtrorum remiſſionem ex Chriſti ſanguine , hoc eſt , ex paſſionis ejus ac mortis merito procedere. Ad Coloſſ. 1. *In quo habemus redemptionem , & remiſſionem peccatorum.* Apoc. 5. *Redemiſti nos Deus in ſanguine tuo.*

Probatur 2. ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. ubi dicitur, *Noſtra juſtificationis cauſam meritoriam eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cùm eſſemus inimici , propter nimiam charitatem ſuam , quâ dilexit nos, ſuâ ſanctiſſimâ paſſione in ligno crucis , nobis juſtificationem meruit , & pro nobis Deo Patri ſatisfecit.*

Probatur 3. hâc ratione : omnes conditiones ad meritum requiſitæ , in actionibus Chriſti Domini reperiuntur : ergo fuerunt meritoriæ. Probatur antecedens : quia conditiones ad meritum requiſitæ (ut ſupponimus ex tractatu de gratia) ſunt hæ quæ ſequuntur. Prima,ut actio ſit libera. Secunda, ut ſit honeſta, ſeu bona moraliter. Tertia, ut ſit à perſonâ gratâ Deo , & juſta. Quarta , ut exerceatur in ſtatu viæ. Quinta denique, ut pactum intercedat ex parte Dei de prœmio reddendo pro tali actione. Atqui hæ conditiones in actionibus Chriſti reperiuntur : fuerunt enim liberæ,ut præcedenti ſectione probatum eſt : fuerunt honeſtæ & bonæ , quod Chriſtus ipſe declaravit S. Joan. 8. *Ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper :* fuerunt à perſonâ Deo gratâ, quod & ipſe Deus Pater in Baptiſmo & Transfiguratione Chriſti teſtatus eſt : fuerunt factæ in ſtatu viæ , cùm Chriſtus fuerit ſimul viator & comprehenſor : pactum denique interceſſit ex parte Dei Patris,juxta illud Iſaï. 53. *Si poſueris pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum,& voluntas Domini in manu ejus dirigetur.*

2 Dicendum 2. Chriſti Domini actiones fuiſſe infiniti valoris ad merendum.

Probatur 1. ex dictis ſuprà c.1.ſect.6. ubi probavimus Chriſti Domini actiones fuiſſe valoris infiniti ad ſatisfaciendum : rationes enim quæ probant de uno, probant etiam de altero.

Probatur 2. authoritate Clementis VI. ſummi Pontificis in Extravagante, quæ incipit (*Vnigenitus*) de pœnitentiis & remiſſionibus;ubi dicit *Chriſtum Dominum acquiſiviſſe Eccleſiæ theſaurum infinitum , conſtantem ſuis meritis & operibus ſatisfactoriis, &c. & non eſſe aliquatenùs formidandum de corruptione ſeu imminutione hujus theſauri, propter infinita ejus merita.*

Quæres,quando meritum Chriſti Domini incœperit, quanto tempore duraverit , & quando defierit.

Reſpondetur 1. Chriſti meritum incœpiſſe à primo inſtanti ſuæ conceptionis.Ita S.Thom. quæſtione 34. a.3.

Conſtat ex cap. 10. ad Hebr. ubi refert Apoſtolus Chriſtum ingredientem in hunc mundum dixiſſe : *Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam:* & poſteà ſubjungit , *in qua voluntate ſanctificati ſumus.* Ex quo ſic poſſumus argumentari : ille actus Chriſti eſt meritorius , in quo ſumus ſanctificati: atqui in primo inſtanti conceptionis (tunc enim hunc mundum ingreſſus eſt, ut explicat S.Thom.in illum locum Apoſtoli) actum ſubmiſſionis & obedientiæ erga Deum Patrem elicuit , in quo ſanctificati ſumus : Ergo à primo inſtanti conceptionis mereri incœpit.

Reſpondetur 2. Chriſtum Dominum, toto vitæ ſuæ tempore , continuò & ſine ullâ intermiſſione, omnibus actionibus ſuis meruiſſe.

Conſtat ex ſuprà relatis Chriſti verbis , quibus dixit ſe , quæ placita erant Patri ſuo,feciſſe ſemper.

Deinde

Deinde ex eo quòd Chriſtus Dominus potuit quovis tempore, tàm ſomni, quàm vigiliæ, mereri per actus internos elicitos independenter à ſenſibus, ratione ſcientiæ infuſæ: ſi autem potuit; cum ejus charitas eſſet perfectiſſima, non eſt dubitandum quin fecerit. Unde SS. Patres illum etiam ipſius infantiæ tempore meruiſſe aſſerunt, ut S. Ambr. lib. 2. in S. Luc. *Me*, inquit, *illius infantia vagientis abluunt fletus, mea lachrymæ illa delicta laverunt.*

Reſpondetur 3. Chriſtum Dominum à momento ſuæ mortis mereri deſiiſſe. Ita S. Thom. q. 19. a. 3. ad 1. ubi dicit, ex quo Chriſtus viator eſſe deſiit, illum non ampliùs fuiſſe in ſtatu merendi.

Ratio eſt, quia Chriſtus per paſſionem in cruce, merita ſua omnia conſummavit, ut ipſemet teſtatus eſt: cùm, antequàm ultimum ſpiritum emitteret, dixit: *Conſummatum eſt.*

3 Objicies 1. fruſtrà fieri per plura, quod poteſt per pauciora: Atqui Chriſtus per unicam actionem potuit nobis peccatorum remiſſionem & ſalutem promereri: Ergo fruſtrà videntur tot ejus merita fuiſſe multiplicata.

Reſpondetur veriſſimum eſſe, unicam Chriſti actionem ad univerſum genus humanum redimendum fuiſſe ſufficientiſſimam, cùm fuerit infiniti valoris ac meriti: illum tamen non fruſtrà pro nobis tot & tanta facere ac pati voluiſſe; tùm ut exceſſum infinitum ſuæ erga nos charitatis oſtenderet; tùm ut magis ac magis Patrem ſuum meritis ſuis glorificaret, tùm ut præceptum ſibi à Patre de redimendis hominibus impoſitum quàm perfectiſſimè adimpleret.

2 Obſervandum tamen eſt quòd, quamvis Chriſtus quâcunque actione ſuâ nobis verè ac de facto meruerit omnia & ſingula gratiæ & gloriæ dona; nihilominùs non meruiſſe niſi reſpectivè ad mortem crucis, ita ut ſingula ejus merita per mortem compleri & conſummari deberent: non ſanè quòd aliter fieri non poſſet, cùm vel minima Chriſti actio, propter infinitam divini ſuppoſiti dignitatem, per ſe ad redimendos mille mundos pluſquam ſufficeret: ſed quia ab æterno definitum fuerat, ut redemptio noſtra non aliter compleretur, quàm per Chriſti mortem ac paſſionem. Unde Iſaias cap. 53. de illo prædixerat: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum.* Et ipſe Chriſtus ſæpe in Evangelio de paſſione ſuâ, tanquàm de re prædefinitâ divinitùs ad generis humani redemptionem locutus eſt; ut Marc. 8. *cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa & occidi.* Et S. Joan. 12. de paſſione ac morte ſuâ loquens (ut explicat S. Aug. tract. 31. in S. Joan.) *niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.*

Objicies 2. Chriſtum Dominum per vulnus illud, quod poſt mortem accepit, meruiſſe; cùm plures ſancti Patres doceant ex ipſius latere Sacramenta Eccleſiæ fluxiſſe.

Reſpondetur vulnus illud fuiſſe meritorium; non pro illo inſtanti, quo inflictum eſt; ſed ratione temporis præcedentis, quo Chriſtus adhuc vivens illud præviderat, & ultrò ac ſponte acceptaverat, imò etiam Deo Patri pro noſtrâ ſalute obtulerat.

SECTIO IV.

Quid Chriſtus Dominus ſibi, & quid nobis meruerit.

1 DICENDUM 1. Chriſtum Dominum ſibi gloriam corporis & nominis exaltationem promeruiſſe. Ita S. Thomas quæſt. 9. art. 3.

Conſtat ex Scripturâ S. Luc. 24. *Oportebat Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam.* Ad Phil. 2. *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, &c. propter quod & Deus exaltavit illum.* In quem locum S. Chryſoſt. *Extremam*, inquit, *Chriſtus præſtitit obedientiam, & propterea accepit ſupremum honorem*: Et S. Auguſt. tract. 10. in S. Ioan. *Humilitas claritatis eſt meritum; & claritas humilitatis eſt præmium.*

Dicendum 2. Chriſtum Dominum, nec gratiam, nec viſionem beatificam, nec unionem hypoſtaticam ſibi meruiſſe. Ita S. Thom. loco citato.

Quod probat ex eo quòd meritum non ſit niſi ejus, quod nondum habetur: unde, ſi Chriſtus iſta meruiſſet, ſequeretur quòd aliquando iis caruiſſet: quod tamen falſum eſt, ut ex antedictis conſtat.

Dicendum 3. Chriſtum nobis meruiſſe ſalutem æternam, per media convenientia conſequendam, & omnia illa media, quæ ad illam conſequendam aut neceſſaria ſunt, aut utilia.

Probatur univerſim ex his Apoſtoli verbis ad Epheſ. 1. ubi dicit quòd *Deus benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus, in Chriſto.*

In particulari autem Chriſtum nobis meruiſſe vitam æternam, conſtat Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Et S. Joan. 3. dicitur, Deum dediſſe Filium ſuum; *ut omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.*

2 Quod autem ſpectat ad media, cùm illa plura & diverſa ſint, ex ordine per ſingula diſcurremus.

In primis Chriſtus nobis meruit gratias omnes actuales, quæ peccatorum remiſſionem antecedunt, & per quas ad illam diſponimur, ut conſtat ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. c. 5. ubi declarat, *Iuſtificationis exordium in adultis à Deo per Ieſum Chriſtum gratiâ ſumendum eſſe: hoc eſt, ab ejus vocatione, quâ, nullis eorum exiſtentibus meritis, vocantur.*

Præterea Chriſtus meruit nobis remiſſionem omnium & quorumcumque peccatorum, tàm actualium mortalium & venialium, quàm originalis. Hoc conſtat ex Scripturâ. 1. S. Joan. 1. *Sanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni peccato.* Et ex Concil. Trident. ſuprà c. 7. ubi dicitur neminem juſtificari poſſe, niſi per merita paſſionis Chriſti Domini. Ubi obſervandum

dum eſt (quod Concilium fusè explicat) Chriſtum Dominum eatenùs nobis remiſſionem peccatorum meruiſſe, quatenùs Sacramenta & alia media, quibus illam remiſſionem conſequimur, nobis promeritus eſt.

Eodem etiam ſenſu dicere debemus Chriſtum Dominum remiſſionem pœnarum omnium, noſtris peccatis debitarum, nobis promeruiſſe, quatenùs nobis media omnia promeruit, per quæ pœnarum illarum indulgentiam ac remiſſionem accipimus, aut pro illis ſatisfacimus. Unde Concilium Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. dicit, *Omnem noſtram ſufficientiam ad ſatisfaciendum, eſſe à Chriſto: nos in illo ſatisfacere, & facere fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent.*

3 Ipſam præterea animæ ſanctitatem, quæ formaliter conſiſtit in gratiâ habituali nobis inhærente, ac ejus quodcunque augmentum; vim etiam illam & virtutem merendi, quæ per illam gratiam operibus noſtris ineſt; dona item Spiritûs ſancti, virtutes infuſas, & omnia alia quæcunque gratiarum genera, & divinæ largitatis munera, tàm interna, quàm externa, quæ ad æternam ſalutem conducunt; finalem denique perſeverantiam Chriſti Domini meritis aſcribere debemus. Hoc conſtat ex Scripturâ, Rom. 8. ubi dicitur, Deum nobis omnia in Chriſto donaſſe. Huc etiam pertinet id, quod Chriſtus dixit S. Joan. 15. *Ego ſum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum; quia ſine me nihil poteſtis facere.* Quæ verba expendens Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. dicit, *Chriſtum Dominum, tanquam caput in membra, & tanquam vitem in palmites, in ipſos juſtificatos jugiter virtutem influere, quæ virtus bona illorum opera ſemper antecedit, & comitatur, & ſubſequitur.*

Denique Chriſtus Dominus ipſam nobis prædeſtinationem promeruit, ut conſtat ex eo quod dicit Apoſtolus Epheſ. 1. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti:* & eodem capite: *Prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum.* Et certè, cùm Chriſtus prædeſtinatis meruerit omnia dona ſupernaturalia à prima vocationis gratiâ uſque ad ultimam gloriæ conſummationem, ut ſuprà dictum eſt; Deuſque dona illa omnia, nonniſi intuitu meritorum ipſius Chriſti, ab æterno illis præparaverit: ex conſequenti dici debet prædeſtinationem ipſam ex ejus meritis eſſe; cùm juxta S. Auguſtinum lib. de bono perſ. c. 14. prædeſtinatio nihil ſit aliud, quàm *Præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicunque liberantur.*

4 Quæres, an Chriſtus etiam Angelis gratiæ ac gloriæ dona promeritus ſit.

Reſpondetur affirmativè: Quamvis enim id aliqui Doctores negent; probabilius tamen eſt, quòd meritorum Chriſti virtus & efficacia etiam ad beatos illos ſpiritus ſe extendat. Et hoc conſtare videtur ex Apoſtolo ad Epheſ. 1. ubi dicit, Chriſtum Dominum eſſe caput ſuprà omnem Principatum & Poteſtatem, & Virtutem, & Dominationem, & adimplere omnia in omnibus: unde ſequitur, omnes gratias & omnia dona ſupernaturalia ab ipſo, tanquam à capite, non ſolùm in univerſam hominum Eccleſiam, ſed etiam in omnes beatorum illorum ſpirituum Hierarchias derivari. Accedit authoritas S. Bernardi ſerm. 22. in cant. ubi dicit, quòd ille (Chriſtus ſcilicet) qui hominem lapſum erexit; Angelo ſtanti, ne laberetur, dedit; ſic illum ex captivitate eruens, ſicut hunc à captivitate defendens: & hâc ratione fuit utrique redemptor, ſolvens illum, & ſervans iſtum.

SECTIO V.

An, & quâ ratione Chriſti merita omnibus hominibus applicentur.

1 NOTANDUM eſt 1. meritum Chriſti & ejus applicationem diſtingui inter ſe, ut rectè obſervat Iſambertus ad quæſt. 1. diſp. 6. art. ult. ſicut pretium depoſitum ad emendam domum ſufficiens, & ejus emptio ſeu illius pretij ſolutio. Meritum enim Chriſti ſe habet, ut pretium ſufficiens ad homines redimendos; applicatio verò, ut illius pretij ſolutio.

Notandum 2. applicationem meritorum Chriſti duplici modo poſſe conſiderari, activè ſcilicet, & paſſivè: ſeu prout ſe tenet ex parte ipſius Chriſti; in quantùm ipſe, per aliquos actus ſuæ voluntatis, merita ſua ordinavit & applicavit ad ſalutem hominum; procurandam, vel prout ſe tenet ex parte ipſorum hominum; quatenùs merita Chriſti de facto ipſis communicantur: & eorum effectus ab ipſis reipſa percipiuntur. His prænotatis pro quæſtionis propoſitæ reſolutione,

Dicendum 1. Chriſti Domini merita, non tantum ex ſe ſufficientia & condigna fuiſſe ad totius generis humani redemptionem, ſed ab ipſo ad hunc finem fuiſſe Deo Patri oblata: ſicque Chriſtum Dominum verè pro omnibus hominibus redimendis mortuum eſſe, ac verè ipſis, quantùm ex ſe fuit, merita paſſionis ac mortis ſuæ applicaſſe.

Probatur 1. ex Scriptura 1. ad Timoth. 2. *Unus mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Et cap. 4. *Speramus in Deum vivum, qui eſt ſalvator omnium hominum, maximè fidelium* 2. Cor. 5. *Chriſtus pro omnibus mortuus eſt.* Epheſ. 5. *Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo.* 1. S. Joan. 2. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum juſtum; & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*

Probatur 2. ex Concilio Arelatenſi, in quo approbata eſt Epiſtola Fauſti adhuc nomen Catholicum profitentis, ubi anathema profertur in eum, qui dixerit quòd Chriſtus non ſit mortuus pro omnibus. Et ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 3. ubi Concilium expreſſis

verbis dicit, Chriſtum Dominum pro omnibus mortuum, quamvis non omnes beneficium mortis ejus accipiant.

2 Probatur 3. ex SS. Patribus, qui idipſum unanimi conſenſu aſſerunt. S. Baſil. in Pſalm. 48. *Inventum eſt unum pro omnibus ſimul hominibus dignum pretium, nempè Sanctus, & omni pretio ſuperior pretioſus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem pro nobis omnibus effudit.* S. Greg. Nazianz. orat. 2. in Paſcha, vocat Chriſti Domini paſſionem & mortem, *Non exiguæ cujuſdam partis; orbis terrarum, ſed totius mundi expiationem nunquam intermorituram.* S. Chryſoſtomus hom. 7. in 1. Epiſt. ad Timoth. explicans hæc Apoſtoli verba ſuprà citata (*qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus*) *Quid ergo*, inquit, *& pro gentilibus? ita; Chriſtus etiam pro gentilibus mortuus eſt. Et quo pacto, inquies? illi non crediderunt, quia noluerunt: quod erat partium ipſius impletum eſt.* S. Cyrill. lib. 4. in S. Joan. explicans illa Chriſti verba (*panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita:*) *Crucifixus eſt*, inquit, *Chriſtus pro omnibus & propter omnes: ut uno pro omnibus mortuo, omnes in ipſo vivamus*, S. Ambr. in Pſalm. 118. explicans hunc verſiculum (*miſericordiâ Domini plena eſt terra:*) *Sol* inquit, *juſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit; omnibus paſſus eſt, omnibus reſurrexit: ſi quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat: ut ſi quis clauſis feneſtris radios ſolis excludat: non enim ideò ſol non eſt ortus omnibus, quia calore ejus ſe fraudavit.* S. Hieron. Epiſt. 83. ad Oceanum, *Mentitur*, inquit, *Ioannes Baptiſta digito Chriſtum & voce demonſtrans ac dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; ſi ſunt adhuc in ſæculo, quorum peccata Chriſtus non tulerit.* S. Aug. in Pſal. 56. *Vendere ſe potuerunt homines, ſed redimere non potuerunt: venit redemptor, & dedit pretium; fudit ſanguinem ſuum, & emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? videte quid dederit; & invenietis quid emerit. Sanguis Chriſti pretium eſt: tanti quid valet? quid, niſi totus orbis? quid, niſi omnes gentes?* S. Leo Papa ſerm. 1. de Nativit. *Chriſtus, ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit.* S. Bern. in Pſalm. (*Qui habitat*) *Sicut poſſunt omnia dicere Chriſto: creator meus es tu: ſic poſſunt omnes homines eidem dicere: redemptor meus es tu.* His addimus beatæ memoriæ Franciſcum Saleſium Gebennenſem Epiſcopum, in tractatu de amore divino lib. 5. cap. 5. ubi fusè eandem veritatem docet & probat.

Obſervandum eſt autem, in iis Scripturæ & SS. Patrum teſtimoniis duo præſertim dici. Primum eſt, Chriſtum Dominum ſemetipſum dediſſe, tradidiſſe, obtuliſſe, &c. quæ verba ſignificant actum voluntatis, quo Chriſtus Dominus, quantùm ex ipſo fuit, paſſionis ac mortis ſuæ merita applicavit. Secundum eſt, hanc traditionem & oblationem, factam fuiſſe pro omnibus hominibus, pro peccatis totius mundi, quod nihil aliud ſignificat, quàm Chriſtum Dominum meritorum ſuorum valorem, quantùm in ipſo fuit, applicaſſe, non ſolùm prædeſtinatis, ſed generatim omnibus omninò hominibus, ſive prædeſtinatis, ſive reprobis, ſine ulla exceptione.

3 Probatur 4. hâc ratione: pro iis omnibus mortuus eſt Chriſtus, qui per Adami peccatum perierunt & mortui ſunt: Atqui omnes homines per Adami peccatum mortui ſunt: ergo pro omnibus hominibus mortuus eſt Chriſtus. Minor certa eſt, major probatur ex eo quòd dicit Apoſtolus 2. Cor. 5. *Si unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt.* Ubi infert omnes per Adæ peccatum mortuos eſſe, ac periiſſe, quia Chriſtus pro omnibus mortuus eſt. Quo etiam argumento utitur S. Aug. lib. 6. cont. Julianum, cap. 2. ubi probat omnes etiam parvulos per peccatum originale mortuos eſſe, ex eo quòd Chriſtus pro omnibus mortuus eſt. Quod argumentum nullum foret, ſi exiſterent, pro quibus Chriſtus mortuus non eſſet.

Neque dicas S. Auguſtinum & alios ſanctos Patres, eatenùs ſolùm velle Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe, quatenùs mortis ac paſſionis ejus meritum ad omnes redimendos ſufficiens fuit.

Reſpondetur 1. quòd manifeſtè patet hanc explicationem nullomodò congruere cum verbis ſanctorum Patrum ſuprà relatis.

Reſpondetur 2. quòd ſi hoc eſſet, inde conſequens foret; quòd etiam pro dæmonibus Chriſtus mortuus eſſet; quodque dæmonum, æquè ac hominum, ſalvator dici poſſet & deberet; cùm ad dæmones ſalvandos meritum ejus ſufficiens fuerit: quod non ſolùm à mente S. Auguſtini & aliorum SS. Patrum, ſed etiam, à veritate Catholicâ prorsùs alienum eſt.

4 Dicendum 2. quamvis Chriſtus verè pro omnibus mortuus ſit, mortiſque ac paſſionis ſuæ merita Deo Patri pro omnibus hominibus obtulerit; non omnes tamen meritorum ejus fructum ac mortis beneficium recipere. Ita Concilium Trid. ſeſſ. 6. capite 3.

Certum eſt enim e. g. plurimos Judæorum olim fuiſſe, qui & exterius per Evangelij prædicationem, & interius per gratiæ motionem ad veritatem amplectendam excitati, illam repulerunt, de quibus conqueritur Deus, ut Apoſtolus teſtatur Rom. 10. his verbis, per Iſaïam Prophetam capite 65. olim prænunciatis. *Totâ die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem*: quibus item exprobrabat Apoſtolus Act. 13. *Vobis oportebat primùm loqui Verbum Dei; ſed quoniam repellitis illud, &c.* Certum eſt etiam plurimos homines gratiam Dei (ut ait Apoſtolus 2. Cor. 6.) in vacuum recipere: id eſt, variis inſpirationibus & motionibus Spiritûs ſancti præveniri & excitari, quibus tamen conſentire nolunt, ut ſupponimus ex tractatu de Gratia. Atqui Chriſtus mortis & paſſionis ſuæ merita Deo Patri

Patri pro illis omnibus obtulit; & ex virtute illius oblationis proceſſerunt haud dubiè gratiæ illæ, quibus præventi & excitati ſunt; cum nulla gratia, niſi ex meritis Chriſti hominibus conferatur. Quia tamen illas ex voluntatis pravitate abjecerunt; ideò nullus ad eos ex Chriſti morte fructus derivatus eſt; non defectu applicationis ex parte ipſius Chriſti; ſed defectu conſenſûs & cooperationis ex parte illorum.

Dices, indè ſequi Chriſti Domini voluntatem humanam, non fuiſſe ſemper divinæ conformem; ſciebat enim v. g. Judæos à Deo Patre ob præviſam eorum incredulitatem eſſe reprobatos; & tamen ad promerendam illis gratiam & gloriam merita mortis ſuæ applicavit.

Reſpondetur Chriſti Domini voluntatem fuiſſe ſemper divinæ Patris voluntati perfectiſſimè conformem, nec in applicatione meritorum ſuorum ullatenùs ab illa receſſiſſe.

Quod ut melius intelligatur, varios actus in Chriſti Domini voluntate diſtinguere poſſumus.

5 Primus eſt, illum voluntate quâdam generali & antecedente voluiſſe, ut omnes homines, qui per peccatum Adæ perierant, per media quædam convenientia ſalutem æternam conſequerentur, ſicut & ſciebat Deum Patrem eo modo velle *omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, ut habetur 1. Tim. 2.

Secundus eſt, illum voluiſſe pro omnibus mori, ac mortis & paſſionis ſuæ merita Deo Patri offerre, ut omnibus media illa ad ſalutem conſequendam neceſſaria, & gratias ad id ſufficientes obtineret, ſicut & Patrem etiam velle ſciebat.

Tertius denique, cùm prævidiſſet, quòd aliqui gratias illas oblatas abjicerent, alij verò eas acceptarent, iiſque conſenſum præberent tùm illos in peccato ſuo juſtiſſimè dereliquiſſe, ut ipſemet declaravit. S. Joan. 8. *Ego vado: quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.* Iſtis autem juſtificationem, &, ſi in accepta juſtitia fideles eſſent, finalem in ea perſeverantiam, ac demùm æternam ſalutem voluiſſe; & ad id obtinendum, paſſionis ac mortis ſuæ merita efficaciter applicaſſe, & Deo Patri obtuliſſe: quod & voluntati ejus conforme eſſe certò ſciebat. Et ſic in omnibus perfectam cum illa conformitatem ſemper ſervaviſſe.

Dicendum 3. Chriſtum Dominum non tantùm in generali omnibus hominibus, ſed etiam in particulari cuilibet illorum merita ſua applicaſſe; ut ſpecialia gratiæ dona ſecundùm cujuſque ſtatum & exigentiam obtineret.

Conſtat tùm ex illis Chriſti verbis S. Matth. 18. *Non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, ut pereat unus ex his puſillis:* tùm ex parabola boni paſtoris, ovem errantem requirentis, & inventam in humeros reportantis: & etiam ex eo quod dicit S. Joan. 11. bonum paſtorem vocare oves nominatim. Conſtat etiam ex illis Apoſtoli verbis Epheſ. 4. *Unicuique noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti.* Ex quibus colligitur, omnes & ſingulas gratias, quæ unicuique conferuntur, ab illa ſpeciali applicatione meritorum Chriſti provenire. Quod & docuit, & cum maximo pietatis ſenſu explicavit præfatus Epiſcopus Gebennenſis introductionis ſuæ parte 5. cap. 13. Adeò ut, ſicut olim ſummus Sacerdos ſuper pectus in rationali ſuo filiorum Iſraël nomina deſcripta gerebat: ita Chriſtus Dominus (ut veritas figuræ reſponderet) omnes homines verè in corde ſuo habuerit, & ſic omnibus & ſingulis meritorum ſuorum fructus diſtribuerit.

6 Dicendum 4. & ultimo, merita Chriſti Domini non æqualiter omnibus ab ipſo fuiſſe applicata.

Conſtat manifeſtè ex Scriptura S. Matth. 25. *Uni dedit quinque talenta, alij duo, alij unum.* Et 1. Cor. 7. *Unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, unus quidem ſic, alius verò ſic.* Hæc autem diverſitas & inæqualitas gratiarum ab ipſius Chriſti voluntate procedit, qui dividit ſingulis prout vult. In qua gratiarum diviſione tamen nihil aliud facit, quàm quod divinæ Patris voluntati gratum & acceptum eſſe cognoſcit.

Supereſt adhuc una difficultas, nimirùm, quomodò fieri potuerit ut omnia gratiæ beneficia, antiquis Patribus collata, ex meritorum ipſius Chriſti applicatione proceſſerint, cùm nulla tunc adhuc eſſent Chriſti merita.

Reſpondetur gratias illas antiquis Patribus à Deo collatas fuiſſe propter Chriſti merita, non quidem adhuc exiſtentia, ſed futura, & intuitu applicationis per ipſum Chriſtum faciendæ. Nihil enim repugnat, ut aliqua res nondum exiſtens, ſed tantùm futura, ſit cauſa motiva, & excitans ad aliquid faciendum. Quamvis etiam dici poſſit, merita illa Chriſti Domini, ſicut & alia omnia quæcunque futura, fuiſſe tunc æternitati Dei præſentia; ac proinde Deum intuitu illorum æquè operari potuiſſe in diſtributione donorum ſuorum: ac ſi jam de facto extitiſſent.

Quæres quomodò intelligi poſſit, Chriſtum merita paſſionis ſuæ obtuliſſe pro ſalute illorum qui ante ejus adventum non ſolùm mortui, ſed & ob peccata ſua, in quibus deceſſerant, jam damnati erant? Reſpondetur eatenùs intelligi Chriſtum merita paſſionis ſuæ obtuliſſe pro illo, quatenùs approbavit, & veluti ratam habuit conceſſionem gratiarum ad ſalutem ſufficientium, ipſis à Patre cœleſti factam, intuitu futurorum meritorum ſuorum, quæ quidem eodem modo ipſis applicavit, quo à Patre ſuo jam applicata fuerant, quod non impedivit quin ſimul etiam ratam haberet illorum reprobationem, ob abuſum gratiarum, & finalem impœnitentiam.

SECTIO VI.

Quandò Chriſtus Deum Patrem oraverit.

1 QVONIAM oratio genus quoddam actionis eſt ſummoperè meritoriæ, ideò locus hîc poſtulare videtur, ut de Chriſti Domini oratione breviter aliquid dicamus.

Certum eſt 1. Chriſtum Dominum, quatenùs hominem, dùm in ſtatu viæ eſſet, verè oraviſſe.

Conſtat ex variis Evangelij locis, S. Luc. 6. *erat pernoctans in oratione Dei.* S. Marc. 1. *Diluculò valdè ſurgens, abijt in deſertum locum; ibique orabat.*

Quamvis autem Chriſtus oratione pro ſe non indiguerit, ſicut nos indigemus; maximè tamen conveniens fuit, ut oraret; tùm quia actus orandi ex ſe eſt excellentiſſimus, cùm ſit actus religionis; tùm etiam quia Chriſtus orando; ſubmiſſionis ac fiduciæ erga Deum nobis exemplum præbuit.

Certum eſt 2. Chriſtum Dominum, quatenus hominem etiam nunc in ſtatu gloriæ Deum Patrem pro nobis orare; vel expreſsè, petendo à Deo, ut ea quæ nobis ſalutaria ſunt, conferat; vel ſaltem tacitè, humanitatem ſuam, tanquàm hoſtiam olim in cruce oblatam, illi exibendo, ut in eam Deus intuens, nobis benè faciat. Et de hac aſſertione ſic diſjunctivè poſitâ dubitari non debet.

Conſtat enim ex varijs Scripturæ locis, ut Rom. 8. *Chriſtus Dominus qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*, 1. S. Ioan. 2. *Advocatum habemus apud Patrem Chriſtum Ieſum juſtum.*

An autem nunc tantùm oret modo illo tacito, an verò etiam per expreſſam petitionem, non eſt ſatis compertum. Quidam enim negant Chriſtum nunc expreſse aliquid pro nobis petere, ut Rupertus lib. 9. de divin. Officijs cap. 3. & Alenſis p. 4. q. 91. memb. 1. Alij verò affirmant, ut S. Thom. in Epiſt. ad Rom. 8. lect. 7. & ad Hebr. c. 7. ſect. 4. & S. Bonavent. Opuſc. 29. c. 38. Et hæc ſententia propter illorum ſanctorum authoritatem videtur probabilior. Neque hinc ſequitur orationem illam Chriſti eſſe nunc meritoriam, cùm non ſit amplius in ſtatu merendi; nec etiam impetratoriam propriè loquendo: ſed ſolùm quatenùs nunc à Deo Patre pro nobis exigit, quod præteritis paſſionis ac mortis ſuæ meritis debetur, quodque jam per merita illa pro nobis impetravit.

Porrò rectè obſervat S. Thom. in ſupplem. 3. par. q. 72. art. 2. ad 3. Eccleſiam non ſolere, nec nos etiam debere abſolutè petere à Chriſto Domino, ut oret pro nobis; ſed tantùm, ut exaudiat nos, vel ut noſtri miſereatur. Ne ſcilicet Arrianis aut Neſtorianis aſſentiri videamur, qui ipſam Chriſti perſonam, ad quam dirigitur oratio, ſentiebant eſſe creatam, & divina inferiorem.

2 Quæres an omnis Chriſti oratio fuerit ſemper exaudita.

Reſpondetur 1. orationem omnem Chriſti propriè dictam, quæ ex abſoluta & efficaci voluntate proficiſcebatur, fuiſſe ſemper exauditam. Ita S. Th. q. 21. a. 4. Ratio eſt, quia Chriſtus voluntate abſolutâ nihil unquam voluit aut oravit, niſi quod Deum Patrem abſolutè velle ſciebat.

Reſpondetur 2. quòd, ſi quæſtio ſit de oratione impropriè dicta, per quam deſideria inferioris appetitûs explicabat, certum eſt non fuiſſe ſemper exauditam: cùm & ipſe Chriſtus voluntate abſolutâ & efficaci eam exaudiri noluerit: qualis fuit iſta Matth. 26. *Pater, ſi poſſibile eſt transeat à me calix iſte; veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Quamvis autem hæc oratio non fuerit exaudita, non fuit tamen inutilis, imò ſummâ cum ratione Chriſtus Dominus illam exprimere voluit: tùm ut per illam indicaret ſe eſſe verum hominem qui inſtar aliorum naturaliter mortem exhorreſceret: tùm etiam ut patientiæ ac ſubmiſſionis perfectæ erga divinam voluntatem nobis præberet exemplum, ut docet S. Aug. Epiſt. 121. ad Probam, capite 14.

CAPUT VII.

De vita ac mortis Chriſti Domini myſterijs.

1 QVAMVIS ea, quæ pertinent ad myſteria vitæ ac mortis Chriſti Domini, ex antè dictis ſatis intelligi poſſint: cùm omnia, quæ de myſterio Incarnationis dicuntur, non alio fine dicantur, niſi ut quæ Chriſtus Dominus in aſſumptâ carne geſſit, aut paſſus eſt rectè & ſane intelligantur: Quia tamen præter illa, quæ dicta ſunt, quædam adhuc occurrere poſſunt, in quibus aliquâ luce opus eſt; ut quæ certa ſunt ab incertis, aut etiam falſis & erroneis diſcernantur; ideò breviter in hoc capite myſteria illa tranſcurremus, eaque adnotabimus, quæ ad finem nobis propoſitum neceſſaria videbuntur. Quod ut faciliùs exequamur, juxta ordinem à S. Doctore præſcriptum conſiderabimus in primis ingreſſum Chriſti Domini in hunc mundum; deinde progreſſum vitæ ejus in hoc mundo; demùm ejuſdem egreſſum ex hoc mundo, & ea quæ egreſſum illum conſequuta ſunt.

SECTIO I.

De Chriſti Domini ingreſſu in hunc mundum.

1 INGRESSUS Chriſti Domini in mundum duo præcipua myſteria hîc à nobis breviter conſideranda complectitur, Conceptionem ſcilicet ejus, & Nativitatem.

Quod ad Chriſti conceptionem ſpectat, duo ſunt obſervanda.

Obſervandum 1. id quod docet S. Ambr. lib. de Incarn. cap. 6. in illa reperiri aliquid ſecundùm naturam, aliquid ſuprà naturam. Secundùm naturam fuit, quòd Chriſtus ex muliere ortus eſt: ſuprà naturam, quòd ex Virgine.

Ad ſupernaturalem itaque modum conceptionis Chriſti pertinet, quòd activum principiũ generationis

nis ejus non fuit virtus matris generativa, ſed virtus ſupernaturalis divina, juxta quod ſanctiſſimæ Virgini prædixerat Angelus, S. Luc. 1. *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Quibus verbis, quamvis hoc opus (utpote charitatis Dei infinitæ) per quandam appropriationem Spiritui ſancto tribuitur; illud tamen (ut ait S. Doctor q. 32. a. 1. & ex antè dictis patet) tota Trinitas operata eſt.

Ad naturalem verò modum conceptionis illius pertinet, quòd materia de qua corpus Chriſti formatum eſt, fuit conformis materiæ, quam aliæ fœminæ concipiendo fœtui ſubminiſtrant: cum hâc tamen differentia (ut docet S. Doctor q. 31. a. 1. & 3.) quòd cæterorum hominum corpora ex ſanguine menſtruo & ſemine mulieris formantur: at verò corpus Chriſti ex puriſſimis ſanguinibus ſanctiſſimæ Virginis formatum eſt; quod ante illum docuerat S. Damaſc. lib. 3. de fide c. 2.

2 Obſervandum 2. ex eodem S. Doctor. q. 33. a. 1. 2. & 3. corpus Chriſti eodem inſtanti, quo divinâ virtute conceptum eſt, fuiſſe eâdem virtute perfectè formatum & organizatum, & ſimul animatum, ac Verbi divini perſonæ unitum.

Ita etiam S. Damaſcenus ſuprà, & Sophronius in ſuprà citatâ Epiſtola, quæ in 6. Synodo generali Act. 11. & 13. lecta & approbata eſt, ubi hæc verba habentur: *Simul quippe caro, ſimul Verbi Dei caro; ſimul caro animata rationalis, ſimul Verbi Dei caro animata rationalis.* Unde S. Thom. cit. q. 33. a. 3. docet contra fidem eſſe, ſi quis dicat, quod caro Chriſti fuit priùs concepta, & poſtmodum à Verbo aſſumpta.

* Obſervandum 3. ex eodem S. Doctore q. 34. art. 2. & 3. Chriſtum à primo inſtanti conceptionis perfectum rationis ac liberi arbitrij uſum habuiſſe, actuſque virtutum ſanctiſſimos ac perfectiſſimos jam tùm exercuiſſe, & proinde per illos jam ab illo primo inſtanti mereri incœpiſſe, ut jam alio in loco dictum eſt.

Quod autem ad Chriſti nativitatem attinet,

Notandum eſt 1. Chriſtum Dominum ex ſanctiſſima Virgine Matre Maria ita eſſe natum, ut neque conceptione ſuâ, neque nativitate, ullum ejus Virginitati perpetuæ intulerit detrimentum; ita ut ante partum, & in partu, & poſt partum inviolata & illibata ſemper Virgo permanſerit.

3 Huic veritati quæ de fide eſt, oppoſitus olim fuit error Helvidij hæretici, qui (ut refert S. Aug. lib. de hær. c. 84.) ore blaſphemo aſſerere auſus eſt, ſanctiſſimam Virginem poſt partum fuiſſe corruptam: quod ante illum docuerat Jovinianus eodem S. Aug. teſte, cap. 82.

Refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex Scriptura. Iſaï. 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel.* Quem locum, pro aſſerenda Matris Dei Virginitate, communiter SS. Patres urgent, ac præ cæteris S. Baſilius orat. in ſanctam Chriſti nativitatem, ſanctus Hieronymus in illum Prophetæ locum.

Probatur 2. ex Symbolo Apoſtolorum, ubi Chriſtus dicitur conceptus de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine: cujus Symboli Apoſtolici authoritate perpetuam beatæ Mariæ virginitatem aſtruit S. Ambr. Epiſt. 81. ad Siricium

Probatur 3. ex S. Leone Papâ ſer. 2. de Nativit. Dom. *Humano*, inquit, *uſu & conſuetudine, quod credimus caret; ſed divinâ poteſtate ſubnixum eſt, quòd Virgo conceperit, Virgo pepererit, & Virgo permanſerit.* Et S. Aug. Ep. 3. ad Voluſianũ: *Ipſa virtus divina per inviolata Matris virginea viſcera, mẽbra infantis eduxit, quæ poſteà per clauſa oſtia mẽbra juvenis introduxit.*

Notandum eſt 2. ſanctiſſimam Virginem omnis prorsùs doloris in partu expertem fuiſſe.

Ita Patres 6. Synodi generalis c. 79. *Abſque ullo dolore, Virginis partum eſſe confitemur* Et S. Aug. ſerm. de Aſſumpt. B. Virginis: *Illa enim*, inquit, *quæ ſine peccati corruptione, & ſine virilis admixtionis detrimento Chriſtum ſuſcepit, ſine dolore peperit.* S. Hier. denique lib. cont. Helvidium c. 4. id probat, ex eo quòd in Evangelio dicitur, Beatam Virginem puerum Jeſum recens natum ſuis manibus pannis involuiſſe, & in præſepio reclinaſſe, nec ullâ obſtetrice opus habuiſſe.

* Notandum 3 ex S. Doctore q. 35. a. 7. & 8. inter alia plurima diſcrimina, quæ inter nativitatem Chriſti & aliorum infantium reperiuntur, illud conſideratione dignum eſſe, quod alij infantes naſcuntur ſubjecti neceſſitati temporis, Chriſtus verò tanquam Dominus & conditor omnium temporum, elegit ſibi tẽpus in quo naſceretur, & nec citiùs, nec tardiùs vel unico momento natus eſt quã ipſe naſci voluit. Unde Apoſtolus vocat tempus nativitatis Chriſti *plenitudinem temporis* ad Galat. 4. nec ſolummodo tempus, ſed & locum nativitatis ſuæ Chriſtus ſibi delegit, civitatẽ ſcilicet Bethleem; tùm ut Prophetiæ quæ de ipſo erant, implerentur; tùm ut agnoſceretur eſſe de domo & familiâ David, qui ex Bethleem ortus erat, & inde ad regni Judaïci ſolium aſſumptus & cui promiſſum fuerat, quòd ex ejus ſtirpe Chriſtus naſceretur; ut ex ipſo loco nativitatis Chriſti promiſſio ei facta impleta oſtenderetur.

SECTIO II.

** De circumciſione & impoſitione nominis Ieſu.*

DOCET S. Thomas 3. p. q. 37. a. 1. pluribus de cauſis Chriſtum debuiſſe circumcidi. 1. ut carnis humanæ, quam aſſumpſerat, veritatem oſtenderet contra Manichæum, qui eum dixit habuiſſe corpus phantaſticum: & contra Apollinarium, qui dixit corpus Chriſti eſſe divinitati conſubſtantiale: & contra Valentinum; qui dixit Chriſtum de cœlo corpus attuliſſe. 2. ut ritum Circumciſionis olim à Deo inſtitutum ſe approbare demonſtraret. 3. ut teſtaretur ſe eſſe filium Abrahæ, qui circumciſionis mandatum

Digitized by Google

tum in ſignum fidei acceperat. 4. ut tolleret Iudæis omnem excuſationem & prætextum, quo uti potuiſſent ad eum non recipiendum ſi fuiſſet incircunciſus. 5. ut obedientiæ virtutem ſuo nobis commendaret exemplo. 6. ut quia in ſimilitudinem carnis peccati advenerat, remedium, quo caro peccati mundari conſueverat, non reſpueret. Septimò denique ut legis onus in ſe ſuſtinens alios à legis onere liberaret: juxta illud Apoſtoli ad Galat 4. *Miſit Deus filium ſuum factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret.*

Quod ſpectat ad impoſitionem nominis Ieſu, obſervat S. Doctor ſup. art. 2. ad 3. conſuetum fuiſſe apud Iudæos ipſo circumciſionis die imponere nomina pueris, quaſi antequam circumciſionem acciperent, perfectum eſſe, habere non cenſerentur, & ideo Chriſtus Dominus, ut per omnia, quantum ejus infinita ſanctitas fieri permittebat alijs aſſimilaretur, nomen Ieſu in circumciſione accepit.

Dignitas verò & excellentia illius nominis ex duobus præſertim capitibus deſumitur 1. ex illius authore qui non alius fuit quam ipſe Deus, cujus ſpeciali mandato Angelus Gabriel tum ſanctiſſimæ Virgini Mariæ etiam antequam ex Spiritu ſancto in ejus utero conciperetur: tum etiam S. Ioſepho ejus ſponſo, antequam divinus ille infans naſceretur, ſignificavit illum vocandum eſſe Ieſum. Et in eo impletum fuit quod à Propheta fuerat ante prædictum. Iſai. 62. *Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini ominavit.*

2. Ejuſdem nominis dignitas & excellentia deſumitur ex illius ſignificatione, ut enim rectè obſervat S. Doctor ſup. art. 2. nomina debent proprietatibus rerum reſpondere, unde & communiter nomina imponi ſolebant pueris apud Iudæos ab aliqua proprietate ſeu qualitate aut diſpoſitione illius cui nomen imponebatur: quod varijs exemplis ex Scriptura confirmat. Quia igitur excellentiſſima hæc proprietas, ſeu potius dignitas Chriſto Domino ſingulariter competebat, ut ſalutem humano generi tribueret, ipſique hoc munus gratiæ prorſus ſingularis collatum erat, ut per ipſum omnes homines quantum ex ipſo erat, ſalvarentur, ideo convenienter vocatum eſt nomen ejus (*Ieſus* id eſt Salvator.)

Porrò Ieſus dictus eſt Chriſtus, id eſt (unctus) quia ſcilicet non modo omni gratiarum genere, ſed & ipſamet divinitate unctus eſt, & veluti conſecratus; utpote qui futurus erat Sacerdos æternus ſecundum ordinem Melchiſedec, & Rex ſuper Sion montem ſanctum, cujus regnum nuſquam deſiturum eſſet.

Appoſitè ad utrumque nomen S. Auguſtinus tract. 3. In Epiſt. 1. S. Ioan. *Aliam (inquit) ſignificationem habet (Ieſus) aliam habet (Chriſtus) cum ſit unus Ieſus Chriſtus Salvator noſter: (Ieſus) tamen proprium eſt nomen illi, quomodo Moyſes proprio nomine appellatus eſt, quomodo Elias, quomodo Abraham, ſic tanquam proprium nomen habet Dominus noſter (Ieſus Chriſtus autem Sacramenti nomen eſt, quomodo ſi dicatur Propheta, quomodo ſi dicatur Sacerdos ſic Chriſtus commendatur unus in quo eſſet redemptio totius populi Iſraël.*

SECTIO III.

De progreſſu vitæ Chriſti Domini in hoc mundo.

1 TRIA hîc præſertim occurunt obſervanda.

Obſervandum eſt 1. conveniens fuiſſe ut Chriſtus Dominus à S. Ioanne baptizaretur, tùm ut ſuo baptiſmate mundaret ac ſanctificaret aquas, vimque regenerandi illis conferret, ut docet S. Ambroſ. lib. 2. in S. Lucam tùm etiam ut inſigne humilitatis exemplum nobis exhiberet, & priùs ipſe exequeretur id, ad quod alios adhortari volebat, ut idem S. Ambr. declarat loc. cit. & S. Aug. ſerm. 63. de verbis Dom.

Eſt autem hîc obiter notandum, baptiſmum illum quem S. Ioannes conferebat, non fuiſſe ſacramentum, nec habuiſſe ullam vim ex opere operato: ſed fuiſſe quendam ritum externum, divinitùs ipſi S. Ioanni inſpiratum, quo homines excitabantur ad pœnitentiam agendam de peccatis (unde appellatur *baptiſmus pœnitentiæ,* S. Luc. 3. & act. 13.) & ſic diſponebantur ad gratiam per baptiſmum Chriſti recipiendam. Ita S. Thom. quæſtione 38. art. 2.

Obſervandum eſt 2. conveniens quoque fuiſſe Chriſtum Dominum à dæmone tentari ob varias rationes, quas S. Doctor explicat q. 41. art. 1.

Vbi tamen notandum eſt hanc Chriſti Domini tentationem fuiſſe tantùm exteriùs factam, apparente ſcilicet ei dæmone ſub ſpecie aliquâ humanâ, ut probabiliſſimè conjici poteſt, & externâ voce illum alloquente: non verò per internam ſuggeſtionem. Quia, cùm omnes motus animæ Chriſti eſſent perfectè rationi ſubjecti, nulla illicita cogitatio, nullus illicitus affectus à dæmone poterat in eo excitari. Ita docet S. Greg. hom. 6. in Evang. & S. Damaſ. lib. 3. c. 20.

Obſervandum eſt 3. conveniens etiam fuiſſe, ut Chriſtus Dominus doctrinam ſuam varijs miraculis confirmaret, ob eas rationes, quas explicat S. Doctor quæſt. 43. art. 3. Porrò circa hæc Chriſti miracula, tres præſertim difficultates hic ſolvendæ occurrunt.

2 Prima eſt, an Chriſtus Dominus, non ſolùm ut Deus, ſed etiam ut homo, poteſtatem habuerit faciendi miracula.

Reſpondetur affirmativè. Quod probatur ex eo quòd in Evangelijs paſſim Chriſtus Dominus multas curationes miraculoſas ſolo tactu perfecerit: & S. Luc. c. 6. dicitur quòd *omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.* Unde S. Cyrill. lib. de rectâ fide ad reginas titulo (quòd Chriſtus ſit vita) dicit, Chriſti corpus fuiſſe

fuiſſe vivificum, id eſt, vitam aliis tribuens. Et S. Damaſc. lib. 3. de fide c. 5. dicit, *Idem corpus fuiſſe inſtrumentum ac veluti organum divinitatis, ad operationes divinas efficiendas*. Et S. Hilar. can. 9. in S. Matth. *Poteſtas*, inquit, *intra corpus Chriſti manens, rebus ipſis caducis efficientiam addebat ſanitatis.* Ex quibus; & alijs ſimilibus SS. Patrum dictis, ſequitur, probabiliſſimum eſſe quod plures Theologi docent, Chriſti humanitatem fuiſſe illorum miraculorum cauſam inſtrumentalem, non tantùm moralem, ſed etiam phyſicam & effectivam; id eſt, Chriſtum Dominum quatenùs hominem, non ſolùm orando, & per modum cauſæ moralis & meritoriæ; ſed etiam phyſicè ſimul cum divina virtute miracula illa eſſe operatum. Quod confirmari poteſt ex eo quòd Chriſtus Dominus plurima ex illis miraculis fecit; non deprecando, ſed impetrando: ut S. Matth. 8. ubi dicitur quòd *imperavit ventis & mari; & facta eſt tranquillitas magna*. Et S. Luc. 4. ubi de ſocru Simonis febricitante dicitur, quòd *ſtans ſuper illam, imperavit febri, & dimiſit illam*.

3 Secunda difficultas, eſt an miracula, quæ Chriſtus fecit, fuerint ad ejus divinitatem probandam ſufficientia.

Reſpondet S. Doctor qu. 43. a. 4. affirmativè; idque probat 1. ex eo quòd illa miracula tranſcendebant omnem creatæ virtutis poteſtatem; ideòque non niſi divina virtute fieri poterant, & propterea cæcus illuminatus rectè dicebat S. Ioan. 9. *A ſæculo non eſt auditum, quòd aperuerit quis oculos cæci nati.* Probat 2. ex modo, quo faciebat miracula: Non enim (ut dictum eſt) orando, ut cæteri Prophetæ & ſancti; ſed imperando, & tanquam poteſtatem habens, illa perficiebat; unde colligi poterat illum cum Deo Patre æqualem habere virtutem. Probat 3. ex ipſa ejus doctrina, quâ ſe Deum dicebat, quæ, ſi vera non fuiſſet, miraculis divinâ virtute factis, confirmata non fuiſſet.

4 Tertia difficultas eſt, an per illa miracula dæmones Chriſti divinitatem certò cognoſcere potuerint.

Reſpondetur quòd (ſicut rectè dicit S. Auguſt. lib. 9. de Civit. cap. 21.) Chriſtus Dominus tantùm innotuit dæmonibus, quantùm voluit, tantùm autem voluit, quantùm oportuit. Quarè, cùm ex unâ parte non eſſet expediens, ut dæmones Chriſti divinitatem apertè cognoſcerent; ex alterâ verò requireretur, ut aliquid de illa ſuſpicarentur: ideò ſpeciali quâdam Dei providentiâ factum eſt, ut dæmones ſimul aliquo pacto cognoſcerent, & etiam dubitarent. Ita S. Thom. quæſt. 45. a. 1. ad 2. ubi etiam id confirmat authoritate S. Ambroſij, S. Chryſoſtomi, & aliorum Patrum.

Quamvis autem dæmones Chriſti divinitatem, quandiu mortalis inter homines vixit, certò cognoſcere non potuerunt; eſt tamen verum, ipſis illam poſt ejus mortem certò innotuiſſe, illoſque vel invitos Chriſtum Dominum eſſe verum & naturalem Dei Filium credidiſſe: unde dixit S. Iacobus in Epiſt. canon. cap. 2. *Dæmones credunt, & contremiſcunt*. Et S. Paulus ad Philipp. 2. *ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*. Et ratio eſt, quia tunc evidentiſſima ſigna divinitatis ipſius experti ſunt, cùm viderunt eum ad inferos deſcendentem, & inde ſummâ cum poteſtate juſtorum animas eripientem.

SECTIO IV.

De egreſſu Chriſti Domini ex hoc mundo.

CIRCA egreſſum Chriſti, tria quæri poſſunt. Quæres 1. quid nobis Chriſti paſſio & mors contulerit, & quâ ratione nobis proficua fuerit.

Reſpondet S. Doctor q. 88. quinque præſertim modis paſſionem ac mortem Chriſti ad ſalutem noſtram contuliſſe, nobiſque proficuam fuiſſe.

1 Primò, per modum meriti: quia Chriſtus quatenùs caput omnium hominum, per illam nobis, ut membris ſuis, de condigno meruit ipſam æternam ſalutem, & omnia etiam media, ad illam conſequendam aut neceſſaria, aut utilia, ut ſuprà dictum eſt.

Secundò, per modum ſatisfactionis pro totius mundi peccatis: quæ quidem ſatisfactio à Chriſto Domino in paſſione ac morte Deo Patri, pro nobis exhibita, non ſolùm ſufficiens, ſed & ſuperabundans fuit, non tantùm propter dignitatem perſonæ ſatisfacientis, aut rei oblatæ, ut cap. 1. diximus, ſed præterea propter nimiam charitatem ex quâ patiebatur, & atrocitatem tormentorum quæ patiebatur: ut enim obſervat S. Doctor q. 46. a. 5. paſſus eſt in omnibus, in quibus pati potuit, & ab omnibus, à quibus pati potuit.

Tertiò per modum ſacrificij: Chriſti enim paſſio & mors fuit verum & proprium, & verè propitiatorium ſacrificium, ut vocatur à Concilio Tridentino ſeſſ. 22. c. 2. quod quidem ex quacunque parte conſideretur, infiniti valoris fuit, ut ex antè dictis conſtat.

Quartò, per modum redemptionis: paſſio ſiquidem & mors Chriſti fuit quædam ſolutio, per quam homines à ſervitute tùm peccati, tùm dæmonis, redempti ſunt: ſicut captivi ac ſervi pretio redimi ſolent. Vnde Princeps Apoſtolorum Epiſt. 1. c. 1. *Non corruptibilibus*, inquit, *auro vel argento redempti eſtis de vanâ veſtra converſatione, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti.* Et hinc verè ac propriè Chriſtus Dominus hominum redemptor dicitur, ut fuſiùs explicabitur infrà ſect. 12.

Quintò denique & ultimò, per modum efficientiæ; hoc eſt, quod paſſio & mors Chriſti Domini ſalutem noſtram, ac media omnia ad illam, operata eſt per modum cauſæ efficientis inſtrumentalis. Cùm enim humanitas Chriſti Domini fuerit inſtrumentum divinitatis, ut ſuprà dictum eſt) ideò ex conſequenti omnes actiones

&

& paſſiones Chriſti inſtrumentaliter operatæ ſunt ad ſalutem humanam in virtute divinitatis ; & ſecundùm hoc paſſio & mors Chriſti ſalutem humanam efficienter cauſare dicitur.

Obſervat autem S. Doctor ſup. art. 6. Act. 3. inter iſtos quinque modos hanc eſſe differentiam: quòd paſſio Chriſti Domini in quantùm comparatur ad ejus divinitatem, agit per modum efficientiæ: in quantùm verò refertur ad ejus voluntatem humanam, agit per modum meriti: ſecundùm verò quòd conſideratur in ipſa carne Chriſti Domini, agit per modum ſatisfactionis, redemptionis & ſacrificij.

2 Quæres an in Chriſti Domini morte humanitas ejus fuerit à divinitate ſeparata.

Reſpondetur humanitatem Chriſti Domini, etiam in ejus mortis triduo, manſiſſe inſeparabiliter divinitati unitam, ipſamque divinitatem ejus corpori in ſepulchro & animæ in inferno conjunctam ſemper extitiſſe.

Ita S. Damaſcen. lib. 3. de fide cap. 27. S. Fulg. lib. ad Traſimundum c. 23. & unanimiter omnes alij SS. Patres. Eſtque de fide, ut ex antedictis conſtat. Probatque S. Doctor q. 50. a. 2. ex eo quòd in ſymbolo de Filio Dei dicitur quòd fuerit crucifixus, mortuus, & ſepultus, quod ejus corpori mortuo tantùm convenit: item quod deſcendit ad inferos; quod ſolam ejus animam ſpectat: quæ vera non eſſent, niſi ratione unionis hypoſtaticæ, per quam utraque pars divinitati ſemper conjuncta remanſit.

Quæres 3. an corpus Chriſti Domini poſt mortem corruptum fuerit.

Reſpondet S. Doctor q. 51. a. 3. negativè. Quod ut meliùs intelligatur notandum eſt ex S. Damaſc. lib. 3. de fide c. 28. duplicem eſſe corporis humani corruptionem. Unam, quæ fit per ſeparationem animæ ab illo; & hoc modo tàm certum eſt Chriſti Domini corpus fuiſſe corruptum, quàm ipſum Chriſtum fuiſſe mortuum. Alia corruptio eſt illa, quæ fit per reſolutionem corporis in vermes, cineres, aut aliquid ſimile, & hoc modo conſtat ex fide Chriſti Domini corpus non fuiſſe corruptum, juxta illud Pſalmi 15. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem:* hunc enim locum S. Petrus Act. 2. & Paulus cap. 13. de Chriſti corpore mortuo exponunt. Additque S. Doctor ſuprà non decuiſſe Chriſtum pati corruptionem in corpore; ne mors ejus potiùs neceſſitati quàm voluntati aſcriberetur.

SECTIO V.

De Chriſti Domini deſcenſu ad Inferos.

1 CERTUM eſt ex fide, Chriſtum Dominum, ſecundùm animam, verè & propriè deſcendiſſe ad inferos; non verò metaphoricè tantùm ut falsò hunc Symboli articulum hæretici interpretantur. Quorum aliqui dicunt deſcendere ad inferos idem eſſe ac interire. Alij idem eſſe ac ſepulturæ tradi. Alij denique omnium impiiſſimè, per deſcenſum Chriſti ad inferos, ſignificari aſſerunt Chriſti animam dolores ac deſperationem animarum damnatarum pertuliſſe. Ita Calvinus lib. 2. de Inſtit. c. 16. §. 8. & ſequent.

Refellitur hæc blaſphemia, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex Scriptura S. Matth. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, &c. ſic erit Filius hominis in corde terræ, &c.* Ubi per cor terræ S. Hieronym. in cap. 2. Ionæ, infernum intelligit. Et ad Epheſ. 4. *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ?* Quem locum de Chriſti Domini deſcenſu ad inferos, exponunt S. Chryſoſt. & S. Hieron. commentariis in illam Apoſtoli Epiſtolam & S. Iren. lib. 5. cap. 31.

Probatur 2. ex Symbolo Apoſtolorum, & Symbolo S. Athanaſij; in quibus hæc veritas expreſſis verbis continetur.

Probatur 3. ex SS. Patribus; qui unanimiter huic veritati ſubſcribunt, ut S. Leo Papa ſerm. 1. de Reſurrect. *Reſurrectio Salvatoris, nec animam in inferno, nec carnem diu morari paſſa eſt in ſepulchro.* S. Ambroſ. lib. de myſterio Paſchæ cap. 4. S. Gregor. Papa lib. 13. mor. cap. 20. & plures alij, qui citantur à Bellarmino lib. 4. de Chriſto cap. 14.

Cùm igitur hoc certum ſit, quædam dubia circà hunc Chriſti ad inferos deſcenſum ſolvenda ſuperſunt.

2 Primum dubium eſt, ad quæ inferorum loca Chriſtus deſcenderit.

Ad hujus dubij ſolutionem obſervandum eſt ex S. Doct. in 4. diſt. 45. a. 3. inferorum nomine quatuor loca intelligi. Primus eſt ille, in quo damnatorum animæ cum dæmonibus torquentur. Secundus eſt Limbus puerorum, cum ſolo peccato originali ex hac vita decedentium. Tertius eſt locus ignis Purgatorij, in quo animæ juſtorum à peccatorum reliquiis expiantur. Quartus denique eſt Lymbus ſanctorum Patrum, in quo ante Chriſti adventum ſanctorum animæ recipiebantur, ibique abſque ullo doloris ſenſu beatâ redemptionis ſpe ſuſtentati, placidâ quiete fruebantur: qui locus paſſim in ſacris litteris Abrahæ ſinus nuncupatur. Hâc obſervatione præmiſſa,

Dicendum eſt cum S. Doctore qu. 52. art. 1. Chriſti Domini animam verè quidem, & ſecundùm ſubſtantialem præſentiam, deſcendiſſe ad Limbum SS. Patrum, ibique cum illis manſiſſe per triduum illud, quo à corpore fuit ſeparata: ad alia verò loca inferorum non deſcendiſſe, niſi ſecundùm aliquem ſpecialem ſuæ virtutis effectum.

Prima pars aſſertionis, quâ diximus Chriſtum in Limbum ſanctorum Patrum deſcendiſſe, patet ex eo quòd communiter SS. Patres dicunt, ideò Chriſtum Dominum deſcendiſſe ad inferos, ut inde ſanctorum animas educeret; ac ſecum in cœlum eveheret, ut S. Ignat. in Epiſt. ad Trallianos, & S. Hieron. in c. 4.

ad

ad Epheſ. Quòd autem ibi triduum remanſerit, præter authoritatem S. Doctoris, id aſſertum habetur apud Irenæum lib.5.c.ult.& Tertul.in lib. de anima cap.13.

Altera verò aſſertionis pars,quâ diximus Chriſtum Dominum non deſcendiſſe ſecundùm realem præſentiam ad alia inferorum loca, probatur à S. Doctore, ex eo quod.

In primis Chriſtus Dominus nullam habuit cauſam ad inferum damnatorum deſcendendi; cùm neque locus eſſet ipſi congruus & decens;neque ad hoc ut damnatos ac dæmones ſibi genuflectere compelleret, neceſſarium fuit ut eorum teterrimum ac fœdiſſimum carcerem adiret. Idem de Limbo puerorum dici debet; tùm quia locus ille minimè Chriſto Domino congruebat; tùm etiam quia non ſatis conſtat, an Chriſtus Dominus ſe illis manifeſtaverit.

Similiter, videtur non fuiſſe conveniens, ut locum Purgatorij Chriſtus adiret, ac præſentiâ ſuâ illuſtraret, cùm locus ille ſit tantùm pœnis deſtinatus.

3. Secundum dubium eſt, quid Chriſtus Dominus ad inferos deſcendens, animabus juſtis contulerit.

Reſpondetur Chriſtum Dominum illis tria contuliſſe.

In primis enim Gloriæ lumen illis indidit,atque adeò illas beatas effecit, ut docet S. Th. q.52.a.4. ad 1.Hoc colligitur ex illis Domini ad latronem crucifixum verbis, S.Luc 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo*, hoc eſt in loco, ubi mecum & cum aliis eris beatus.

Poſteà illuceſcente tertiâ die, beatas illas animas inde ſecum eduxit; quò pertinet illud Zachar.9.*Tu verò in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu.*

Denique quadrageſimâ poſt reſurrectionem die, ſanctas illas animas ſecum in cœlum invexit; quandò ipſe (ut dicitur Pſalm.67.) *Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem.*

SECTIO VI.

De Chriſti Domini reſurrectione.

1. Fides Catholica docet, Chriſtum Dominum tertiâ poſt mortem die ſurrexiſſe à mortuis, animamque ejus proprio corpori iterùm fuiſſe unitam. Circa hanc verò Chriſti reſurrectionem quædam hîc obſervanda occurrunt.

Primum eſt, Chriſtum Dominum non alienâ, ſed propriâ ſuâ virtute à mortuis ſurrexiſſe,juxta quod ipſe dixerat S. Joan. 10.*Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam.*

Secundum eſt, Chriſtum Dominum poſt reſurrectionem, in corpore ſuo glorioſo vulnerum cicatrices retinuiſſe; idque *non ex impotentiâ curandi*, (ut ait Beda in cap. ult.S.Luc.) *ſed ut perpetuum victoriæ ſuæ circumferret triumphum.* Quod & de ſanctis Martyribus dicit S. Auguſt. lib. 22. de Civit. cap. 10. his verbis: *Fortaſſis in illo regno in corporibus martyrum videbimus cicatrices vulnerum, quæ pro Chriſti nomine pertulerunt; non enim deformitas in eis, ſed dignitas erit, & quædam, quamvis in corpore, non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit.*

Tertium eſt, Chriſti Domini corpus glorioſum reſurgendo clauſum ſepulchrum penetraſſe; *Neque enim exiſtimare debemus* (ut ait S.Hieronym. Epiſt. ad Hedibiam q. 6.) *Angelum idcircò veniſſe, ut aperiret Domino reſurgenti, & revolveret lapidem; ſed poſtquàm Dominus reſurrexit, indicaſſe quod factum eſt; & ſepulchrum vacuum revolutione lapidis oſtendiſſe.*Hoc enim corporis ſui glorioſi proprium fuiſſe ipſemet poſteà oſtendit; cùm ad diſcipulos in cœnaculo congregatos, januis clauſis, ingreſſus eſt, ut habetur S. Joan. 20.

2. Quartum eſt, Chriſti Domini reſurrectionem verè dici ac eſſe cauſam reſurrectionis noſtræ futuræ (ut docet S. Thom. q.56.a.1.& 2.) non quidem meritoriam, cùm poſt mortem nihil ampliùs meruerit;ſed efficientem,in quantùm humanitas Chriſti eſt inſtrumentum divinitatis: & ſicut per illam plurima miracula,& etiam mortuorum aliquorum reſurrectionem aliàs fecit;ſic & univerſalem omnium reſurrectionẽ faciet.Quo ſenſu Chriſtus Dominus S.Joan.5.dixit,*venit hora,quandò omnes,qui in monumentis ſunt,audient vocem Filij Dei, & procedent, qui bona egerunt, in reſurrectionem vitæ, &c.*Quæ Chriſti verba S. Doctor in ſuppl.q.76.art. 2. litteraliter intelligit de ſenſibili voce Chriſti,per quam imperabit reſurrectionem, & ſimul illam operabitur.De quâ etiam voce Caſſiodorus interpretatur illud Pſal. 67. *Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis*, ad ſuſcitandum ſcilicet, mortuos.

Dici etiam poteſt Chriſti Domini reſurrectionem eſſe cauſam,non ſolùm efficientem,ſed etiam exemplarem reſurrectionis noſtræ futuræ;in quãtùm ſcilicet(ut dicit Apoſtolus Philipp.3.)*Reformabit corpus humilitatis noſtræ,configuratum corpori claritatis ſuæ.*Et eodem ſenſu reſurrectio Chriſti Domini dici etiam poteſt cauſa exemplaris reſurrectionis ſpiritualis animarum noſtrarum; *Vt, ſicut Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*, ut habetur Rom. 6.

SECTIO VII.

De Chriſti Domini in cælos aſcenſione, & ad dexteram Patris ſeſſione.

1. Sicut de reſurrectione, ſic etiam de aſcenſione dicendum eſt,Chriſtum Dominum, non alienâ ope,ſed propriâ virtute tùm divinitatis, tùm etiam humanitatis glorificatæ ad cælos aſcen

aſcendiſſe. Ita S. Doctor q. 57. a. 3.

Sicut autem certiſſimum eſt Chriſtum Dominum ad cœlos aſcendiſſe, ſic etiam convenientiſſimum fuit, ut idem S. Doctor dicit. art. 6. Cùm enim locus debeat eſſe locato proportionatus, hinc ſequitur corpori Chriſti glorioſo & incorrutibili, locū gloriæ & incorruptionis debitū fuiſſe.

Quæres quò Chriſtus aſcenderit; ſeu quiſnam fuerit terminus aſcenſionis ejus?

Reſpondet S. Doctor quæſt. 57. art. 4. Chriſti Domini humanitatem fuiſſe ſupra omnes cœlos elevatam, juxta quod dixit Apoſtolus Epheſ. 1. quòd Deus Pater *conſtituit illum in cæleſtibus, ad dexteram ſuam, ſupra omnem Principatum, & poteſtatem, & virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro: & omnia ſubiecit ſub pedibus eius.*

Cæterùm quomodo & quo ſitu, & in quâ cæli parte ſit corpus Chriſti Domini, ſupervacaneum eſt quærere, ut ait S. Aug. lib. de fide & Symb. cap. 6. tantummodò in cœlo eſſe credendum eſt. Non enim eſt fragilitatis noſtræ, cœlorum ſecreta diſcutere; ſed eſt noſtræ fidei, de Dominici corporis dignitate ſublimia & honeſta ſapere, ut ibidem dicit.

2. Quod ſpectat ad ſeſſionem ipſius Chriſti Domini, quæ dicitur eſſe ad dexteram Patris, obſervandum eſt ex Doctore q. 58. figuratam eſſe iſtam locutionem. Proindéque non corporalem aliquam ſeſſionem, ſed tranquillitatem ac firmitatē ſtatus gloriæ Chriſti Domini debere intelligi, vel etiam regiam ac judiciariam ejus poteſtatem. Sicut & nomine dexteræ Patris, non ſignificatur pars illa corporis humani, quæ appellatur dextera (cùm enim Deus ſit puriſſimus ſpiritus, nihil in eo corporeum cogitari fas eſt) ſed ipſius divina beatitudo & gloria, quæ dexteræ nomine quandoque in Scripturis deſignatur, ut Pſalm. 15. *Delectatione in dexterâ tua uſque in finem*: vel potiùs ſupremæ poteſtatis ejus participatio. Et ſic Chriſtus Dominus dicitur ſedere ad dexteram Patris, 1. in quantùm Dei Filius, ipſi Patri conſubſtantialis, ac proinde paternæ poteſtatis & gloriæ conſors & particeps. 2. in quantùm homo, ad ejuſdem gloriæ ac poteſtatis conſortium & participationem, ratione unionis hypoſtaticæ, admiſſus, & à Deo Patre ſupremus omnium Rex ac Judex conſtitutus, ut ex infra dicendis conſtabit; & eo ſenſu docet S. Thom. a. 4. ſolius Chriſti proprium eſſe ſedere ad dexteram Patris, nec ulli Angelo, vel homini poſſe convenire.

SECTIO VIII.

De regiâ poteſtate, quæ Chriſto Domino competit.

1. Certum eſt 1. Chriſtum Dominum non modò ut Deum, ſed etiam ut hominem, regiam poteſtatem & ſummam authoritatem habuiſſe circa omnia ſpiritualia; ita ut potuerit arbitratu ſuo inſtituere, præcipere, & immutare quæcunque ad Eccleſiæ Hierarchiam, ejuſque ſtatum ſpiritualem pertinent.

Hæc veritas, quæ de fide eſt, conſtat ex eo quod in Evangeliis dicitur, Chriſtum Dominum abſolute & ſine ullâ limitatione, poteſtate illâ ſpirituali uſum fuiſſe, illiuſque virtute legem veterem abrogaſſe, novam condidiſſe, Sacramenta inſtituiſſe, peccata remiſiſſe: & alia ejuſmodi feciſſe, quæ nonniſi ab habente ſummam in Eccleſiæ regimine authoritatem fieri potuerunt. Huc pertinet illud Pſalm. 2. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius.*

Certum eſt 2. Chriſtum Dominum non habuiſſe tale dominium in res omnes temporales, quo ipſe ſolus eſſet quarumcunque rerum temporalium dominus; ita ut nullus præter ipſum cujuſcunque rei dominus aut proprietarius eſſet, cum nec ipſe Deus tale dominium ſibi vindicare voluerit; ſed retento abſoluto quodam & ſupremo in res omnes dominio, proprietatem illarum hominibus benignè conceſſerit; ita ut dependenter ab illo ſupremo dominio, verè ſint ac dicantur rerum ſuarum proprietarij & domini. Unde refellitur quorundam error, qui aſſerunt omnes principes ac dominos terræ à Chriſti Domini conceptione fuiſſe ſuis dominiis privatos. Cujus prætereà falſitas evidenter convincitur, vel ex ipſius Chriſti teſtimonio dicentis S. Matth. 22. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.*

Cùm hæc duo certa ſint, unum eſt dubium; an ſcilicet Chriſtus Dominus, quatenùs homo, habuerit ſupremum quoddam dominium directum & abſolutum in res omnes temporales, & in omnia regna mundi; ita ut poſſet quoſcunque Reges & Principes privare ſuis regnis & dominiis, ſi voluiſſet. Pro cujus reſolutione duo breviter dicenda ſunt.

2. Primum eſt, Chriſtum dominum, etiam ut hominem, verè & propriè dominium illud in res omnes habuiſſe, ac proinde fuiſſe verum & ſupremum Regem ac Monarcham rerum omnium temporalium.

Probatur 1. ex Scriptura Pſal. 2. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* S. Matth. 8. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.* Apoc. 19. *Habet in veſtimento ſuo & in femore ſuo ſcriptum: Rex Regum & Dominus Dominantium.* Quæ Scripturæ teſtimonia de Chriſto Domino, ut homine, communiter à SS. Patribus intelliguntur.

Probatur 2. ex S. Aug. tract. 115. in S. Joan. ſuper hæc Chriſti verba, *Regnum meum non eſt de hoc mundo*: ubi rectè obſervat Chriſtum Dominum non dixiſſe (*Regnum meum non eſt in hoc mundo*)

mundo) cum verè haberet Regnum etiam in terra; ſed ſolùm dixiſſe (non eſt de hoc mundo) id eſt non acceptum ab hominibus, nec humanâ authoritate, aut humano jure devolutum. Et S. Bern. lib.3. de conſid.ad Eugenium Papam, ubi de Chriſto ſic loquitur: *Hic eſt de quo Propheta ait (& erit omnis terra poſſeſſio ejus) Chriſtus hic eſt, qui poſſeſſionem ſibi vindicat & jure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris: cui enim alteri dictum eſt; Poſtula à me, & dabo tibi gentes?*

Probatur denique ex eo quòd Chriſti Domini, etiam in quantùm hominis, dignitas & excellentia ratione unionis hypoſtaticæ talis ac tanta fuit, ut nullus honoris, prærogativæ, aut poteſtatis titulus eſſe potuerit, qui non illi meritò deberetur.

Secundum eſt, Chriſtum Dominum poteſtate illâ & dominio quandiù mortalis inter homines vixit, nunquam uti voluiſſe: ſed ſponte ac voluntariè illius uſu ſeipſum abdicaſſe, ac paupertatem perfectiſſimam amplexum fuiſſe: ut ſic, non ſolùm merito ſuo, ſed etiam exemplo nos efficaciùs juvaret. Unde Apoſtolus de illo dicit 2. Cor.8. quòd *cum eſſet dives, propter nos egenus factus eſt*. Et ipſe Chriſtus Dominus eo ſenſu de ſe locutus eſt, cùm dixit S.Matth. 8. *Vulpes foveas habent; & volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.*

SECTIO IX.

De judiciaria Chriſti Domini poteſtate.

1. CUm (ut ait S.Doctor q. 59. regiam dignitatem poteſtas judiciaria conſequatur; de illâ prout Chriſto Domino competit, nobis agendum eſt, ac

Dicendum in primis, judiciariam illam poteſtatem Chriſto Domino competere, non modò quatenùs Deus eſt, ſed etiam quatenùs homo: cum hac tamen differentia, quòd quatenùs Deus eſt, illam ex ſe habeat; quatenùs autem homo, non ex ſe, ſed authoritate ſibi divinitùs commiſſâ & delegatâ.

Hoc conſtat ex Scriptura. Act.10. *Hic eſt qui conſtitutus eſt à Deo judex vivorum & mortuorum.* Et S.Joan.5. *Poteſtatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis eſt.*

2. Dicendum 2. ad judiciariam Chriſti poteſtatem pertinere, non ſolùm ultimum illud & generale judicium, de quo ſæpiùs in Evangeliis mentio fit, ut S. Matth. 16. 24. & 25. & 2. Cor. 5. ſed etiam particulare judicium in morte cujuſque ab illo faciendum. Tale enim judicium in morte cujuſque faciendum eſſe.

Conſtat 1. ex Scriptura. Eccli. 11. *Facile eſt coram Deo in die obitus, retribuere unicuique ſecundùm vias ſuas.* Et Hebr. 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori: poſt hoc autem judicium.*

Conſtat 2. ex S.Aug.lib.2. de anima, ubi hanc veritatem aſſerit. S.Hieron.in cap.2.Joel. ubi per diem Domini, diem judicij intelligendum eſſe dicit, ſive diem exitûs uniuſcujuſque de corpore: *Quod enim, inquit, in die judicij futurum eſt omnibus, hoc in ſingulis, in die mortis impletur.* Et S.Chryſoſt. hom.14. in S.Matth. *Omnes*, inquit, *animæ, cùm hinc emigraverunt, variis peccatorum catenis implicitæ, ad terribile illud tribunal ducentur.*

Tertiò id conſtat ex eo quòd fide certum eſt, atque in Concilio Florentino definitum in decreto unionis, animas poſt mortem ſine mora recipi in cœlum, ſi ſint omninò expiatæ; vel amandari in infernum, ſi peccato mortali obſtrictæ ex hâc vita deceſſerint. Atqui dici non debet hoc ita fieri ſine ſpeciali judicij divini decreto.

Quòd verò judicium illud particulare, æquè ac ultimum generale, à Chriſto Domino quatenùs homine exerceatur, conſtat ex eo quòd dicitur S.Joan.5. quòd *Pater non judicat quemquam; ſed omne judicium dedit Filio ut omnes honorificent Filium.*

Porrò ad hoc judicium particulare ſubeundum, neceſſe non eſt animas realiter in cœlum deferri, aut Chriſtum ad illas è cœlo delabi: ſed ſufficit quod illæ in ipſo mortis inſtantis intellectualiter eleventur ad audiendam ſententiam judicis; itaut in eodem inſtanti cognoſcant ſeſe judicari, & pro ratione eorum quæ in vita geſſerunt, & boni vel mali ſtatûs in quo deceſſerunt, vel ſalvari, vel damnari, imperio & authoritate, non ſolùm Dei, ſed etiam hominis Chriſti; ac eodem momento per inſtantaneam loci mutationem conſtituantur in loco illo, in quo ex vi judicij & imperij Chriſti Domini futuræ ſunt, ſive in Paradiſo, ſive in Purgatorio, ſive in Inferno.

3. Dicendum 3. ad eandem quoque judiciariam Chriſti poteſtatem pertinere alia omnia judicia, quæ erga homines, etiam dùm in hac vita mortali degunt, divinitùs exercentur: erga bonos quidem cum pro eorum meritis & recto gratiarum uſu, gratiæ ipſis augentur, & copioſiora auxilia ſubminiſtrantur: erga malos verò, cùm pro eorum demeritis abundantiora gratiæ auxilia ipſis ſubtrahuntur, permittunturque excæcari & indurari. Quod enim hæc, non tantùm æterno ac ſupremo Dei judicio, ſed etiam Chriſti Domini, quatenùs homo eſt, imperio peragantur, conſtat ex eo quòd (ut ſuprà ex Act.10. retulimus (non ſolùm mortuorum, ſed etiam vivorum judex à Deo ſit conſtitutus.

Quæres an etiam ad Angelos extendat ſe judiciaria illa Chriſti Domini poteſtas.

Reſpondetur affirmativè cùm S.Doctore, q.59. ubi dicit Angelos omnes ſive bonos, ſive malos

R 2 judi

judiciariæ poteſtati Chriſti Domini, etiam quatenùs hominis, ſubeſſe; idque ratione eorum quæ circà homines operantur. Cùm enim tam boni quàm mali Angeli aliquid ad ſalutem vel damnationem hominum cooperentur; ideò Chriſti ſupremi judicis ſententiam, quoad præmium vel ſupplicium accidentale, ſunt ſubituri: quo ſenſu ipſe Chriſtus Dominus dicit S. Luc. 15. quòd *Gaudium erit Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*: & è contrà dæmones dicunt c. 8. S. Matth. & c. 1. S. Mar. *Quid nobis & tibi, Ieſu Fili Dei? veniſti huc ante tempus torquere & perdere nos?*

SECTIO X.

De dignitate capitis quæ Chriſto Domino competit, reſpectu tam Angelorum, quàm hominum.

1. Obſervandum eſt hîc ex S. Thomâ q. 8. rationem capitis myſtici deſumi ex proportione ad caput naturale: in quo cùm tria conſiderari poſſint, ordo, perfectio, & virtus; ordo quidem, quia eſt prima pars hominis; perfectio verò, quia in eo vigent omnes ſenſus interiores & exteriores, cum in cæteris membris ſit ſolùm tactus; virtus denique, quia motus omnis cæterorum membrorum ab illo derivatur: ſic etiam eadem tria de capite myſtico intelligi debent, itaut, cum quæritur an Chriſtus Dominus ſit caput hominum vel Angelorum, idem eſt ac ſi quæratur, an reſpectu illorum hæ tres prærogativæ Chriſto Domino competant. Hâc obſervatione ſuppoſitâ.

Dicendum 1. Chriſtum Dominum, etiam quatenùs hominem, eſſe caput totius Eccleſiæ.

Conſtat in primis ex Apoſtolo Epheſ. 1. ubi dicitur quòd Deus Pater Chriſtum Dominum *dedit caput ſupra omnem Eccleſiam*. Et Coloſſ. 1. *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ.*

Conſtat præterea ex eo quòd Chriſto Domino, etiam quatenùs homini, tres ſupradictæ capitis prærogativæ competunt. Eſt enim primus in ordine prædeſtinationis divinæ, unde vocatur ab Apoſtolo Rom. 8. *Primogenitus in multis fratribus*. Deinde cæteros omnes fideles omni virtutum & gratiarum genere antecedit, ut ex antè dictis patet. Tertiò denique virtutem habet influendi gratiam in omnia membra Eccleſiæ: unde S. Joan. 1. dicitur quod *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*: & ipſe Chriſtus Dominus c. 15. ſeipſum viti comparat, & fideles palmitibus; quâ comparatione influxum ſuum in illos ſatis declarat.

2. Dicendum 2. Chriſtum Dominum, quatenùs hominem, eſſe caput omnium prorsùs hominum. Ita S. Thom. art. 3.

Probari poteſt enumeratione factâ per diverſos gradus hominum, quibus omnibus certum eſt illum & ordine & perfectione antecellere, & in eos omnes influxum aliquem habere. Et primò quidem de beatis conſtat; cùm ſint membra Eccleſiæ triumphantis ipſi Chriſto perfectiſſimè unita. De juſtis item, tùm in Purgatorio, tùm in hac vita exiſtentibus, cùm ab ipſo influxum gratiæ & charitatis recipiant. De fidelibus etiam, qui in peccato mortali ſunt, cùm adhuc per fidem, licet velut membra mortua, illi conjungantur; atque adeò ipſe in eos fidem illam, ſive habitualem, ſive actualem, & alias omnes gratias actuales, quibus ad pœnitentiam excitantur, influat. De infidelibus quoque idem dici debet; cùm (ut ſuprà probatum eſt) pro illis etiam Chriſtus Dominus mortuus ſit; & ex conſequenti (ut ſupponimus ex tractatu de Gratia) illis, ſicut & aliis omnibus, & etiam, parvulis ſine baptiſmi ſuſceptione decedentibus, gratias ad ſalutem ſufficientes promeruerit.

Porrò licet hoc ſenſu infideles dicantur membra Chriſti, non tamen propterea dici poſſunt membra Eccleſiæ. Ad hoc enim non ſufficit, ut quis à Chriſto Domino influxum aliquem recipiat, aut recipere poſſit; ſed præterea neceſſarius eſt aliquis alius gratiæ effectus) nempè ut fiat fidelis, & ſaltem in voto Baptiſmi ſacramentum recipiat.

Ex dictis autem intelligi poteſt, Chriſtum Dominum nullomodò eſſe aut dici poſſe caput damnatorum. Cùm ex lege Dei ordinaria non ſint ampliùs in potentia ad ullam cum Chriſto unionem; aut ad ullum gratiæ influxum ab ipſô recipiendum: qui proinde neque ſunt, neque dici debent membra Chriſti.

3. Dicendum 3. Chriſtum Dominum etiam quatenùs hominem, eſſe caput Angelorum. Ita S. Thom. a. 4.

Conſtat ex Scriptura. Coloſſ. 2. Chriſtus vocatur ab Apoſtolo, *Caput omnis* [*P*]*rincipatus & poteſtatis*. Et Epheſ. 1. idem Apoſtolus dicit, Chriſtum Dominum à Deo Patre *conſtitutum eſſe ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem Principatum & Poteſtatem, & Virtutem & Dominationem, & ipſum dediſſe caput ſuprà omnem Eccleſiam*. Et Epiſt. 1. S. Petri 3. Chriſtus Dominus dicitur, *profectus in cœlum ſubjectis ſibi Angelis*. Ex quibus Scripturæ verbis conſtat Chriſtum Dominum, ſaltem quoad ordinem & perfectionem, Angelis præeminere; & ſic illorum eſſe caput.

Quod verò ſit etiam illorum caput quoad influxum, conſtat ex iis, quæ præcedenti capite diximus: ubi probavimus Angelos gratiæ ac gloriæ dona, ex Chriſti meritis accepiſſe.

4. Dicendum 4. quod licet ſolius Chriſti proprium ſit eſſe caput totius Eccleſiæ, quatenùs eſt fons & origo gratiarum omnium, hoc tamen non obſtat (ut rectè docet S. Thomas art. 6. quominùs alia ſint ipſi ſubordinata Eccleſiæ capita.

Itaque

Itaque quoniam ſub Chriſto Romanus Pontifex totam viſibiliter gubernat Eccleſiam, in illamque influit, docendo, præcipiendo, paſcendo, leges ferendo, varia gratiarum dona conferendo; ideò verè ac propriè caput viſibile totius Eccleſiæ dicitur: imò & unuſquiſque Epiſcopus in Eccleſia ſua quandam habere capitis dignitatem verè dici poteſt.

Neque id abſurdum videri debet, quod in myſtico Eccleſiæ corpore plura ſint capita ſub uno primario & præcipuo capite; ſicut nec abſurdum eſt ſub uno ſummo Paſtore Chriſto plures eſſe & dici in Eccleſia Paſtores, Epiſt. 1. S. Petr. cap. 5. & præter fundamentum primarium& præcipuum (quod eſt Chriſtus) alia etiam eſſe & dici ejuſdem Eccleſiæ fundamenta: Apocal.21. ſicut in quolibet regno præter regem,qui (ut dicitur 1.Reg.15.) totius regni caput eſt, ſunt etiam alij duces & optimates ab eo dependentes,qui etiam dicuntur *Capita populorum*. Amos 6.

SECTIO XI.

* *De Sacerdotio Chriſti.*

SAcerdotij nomine intelligitur munus illud, quo quis conſtituitur,ut res ſacras & divinas tanquam Dei miniſter hominibus communicet,& viciſſim etiam pro hominibus offerat Deo dona, preces,& ſacrificia;ut colligitur ex variis Scripturæ locis, ac præſertim, Malachiæ cap. 2. & Epiſt. ad Hebræos cap. 5. & pleniùs explicat D. Thomas. 3. p. quæſt. 22. art.1.

Hâc obſervatione ſuppoſitâ, Dicendum 1. Chriſtum Dominum, verum ac propriè dictum Sacerdotem extitiſſe, & munere Sacerdotij verè ac propriè functum fuiſſe. Id manifeſtè conſtat ex his verbis Pſalmi 109. *Tu es Sacerdos in æternum, &c.* & ex cap. 4. & 5. Epiſtolæ ad Hebræos ubi Apoſtolus de Chriſti Sacerdotio agit, & pleniùs adhuc conſtabit ex aſſertionibus ſequentibus.

Dicendum 2. Chriſtum Dominum Sacerdotij ſui munus exercuiſſe in cœna ultima, cum ſub ſpeciebus panis & vini, incruento & admirabili modo, ſemetipſum Patri ſuo in Sacrificium obtulit.Ita expreſſe definitum eſt in Concilio Trid. ſeſſ.22. cap.1. ita etiam docuerunt ſancti Patres, S.Cyprianus lib.2. Epiſt. 3. ad Cecilium, ubi ſic loquitur, *Ieſus Chriſtus Dominus & Deus noſter, ipſe eſt ſummus Sacerdos Dei Patris, & Sacrificium Deo Patri ſeipſum primus obtulit,& hoc fieri in ſui commemorationem præcepit*. Et S.Gregorius Niſſenus orat.1. de ſancto Feſto Paſchæ,*pro ineffabili* (inquit) *arcanoque ſacrificij modo, ſua diſpoſitione & adminiſtratione præoccupat impetum violentum; ac ſeſe oblationem & victimam offert pro nobis Sacerdos ſimul, & agnus Dei qui tollit peccata mundi, quando hoc accidit? cum ſuum corpus ad comedendum, & ſanguinem ſuum familiaribus exhibuit ad bibendum.* Quâ autem ratione actio illa, quam Chriſtus Dominus in cœna exercuit, verum & propriè dictum ſit ſacrificium pleniùs explicabitur in 2. parte hujus operis tract. 1. cap.4. ſect.11.

Dicendum 3. Chriſtum Dominum Sacerdotij quoque ſui munere functum fuiſſe in cruce, ibique ſeipſum Deo Patri in ſacrificium obtuliſſe. Id conſtat manifeſtè ex ſcripturis, ac præſertim cap.5.Epiſt.ad Epheſios;ubi Apoſtolus dicit quod *Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo*. Et D.Thomas de eadem veritate pluribus agit, 3.p. q.22.art.2. & quæſt.48.art.3.

Verùm difficultas eſt quomodo Chriſtus Dominus dici poſſit ſacrificium in cruce Deo Patri obtuliſſe;nam ille propriè ſacrificare dicitur, qui ad honorem Dei rem aliquam ita offert, ut ad eum finem eam conſumat & deſtruat;at Chriſtus Dominus non obtulit ſeipſum eo modo in cruce, non enim ſeipſum in cruce interfecit, ſed ab aliis interfectus eſt.

Ad hanc difficultatem variis modis Theologi reſpondent: quidam enim dicunt Chriſtum Dominum ſacrificium ſui ipſius obtuliſſe, in quantum ad mortem propriam eſt aliquo modo cooperatus, eam ſcilicet, non impediendo, cum potuiſſet impedire virtute beatitudinis animæ, qua à primo inſtanti conceptionis fruebatur. Unde ipſe dixit Joan.10. *Nemo tollit animam meam à me,* (invito ſcilicet) *ſed ego poteſtatem habeo ponendi eam*. Alij dicunt Chriſtum cooperatum eſſe ad actionem illam, quâ mors ipſi illata eſt, non non quidem in quantum erat homo, ſed in quantum erat Deus, ſine cujus ut cauſæ primæ concurſu actio illa fieri non potuiſſet. Meliùs tamen & veriùs juxta D. Thomæ doctrinam reſpondet Gregorius à Valentia diſp. 1. de incarnat. q.22. punct.4. ad rationem ſacrificij non eſſe determinatè neceſſarium, ut ille qui rem offert, eam etiam ipſemet conficiat & deſtruat, ſed ſufficere ut ab ipſo offeratur, & eo conſentiente & volente conficiatur & deſtruatur; quod quidem perfectiſſimè à Chriſto Domino in cruce peractum eſt, cum mortem ſibi illatam volens acceptavit,& ſeipſum morientem tanquam hoſtiam in ſacrificium Deo Patri obtulit.

Dicendum 4. Chriſtum Dominum ejuſdem Sacerdotij ſui munere, quotidie, adhuc fungi per miniſtros ſuos Sacerdotes in Miſſæ ſacrificio, ita expreſsè habetur in Concilio Tridentino ſeſſ.22. cap.22. ubi dicitur quod *in divino ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur,& incruente immolatur, qui in ara crucis ſemel ſeipſum cruentè obtulit, &c. Idem etiam offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſolâ offerendi ratione diverſâ.* Hujus verò aſſer-

aſſertionis veritas fuſiùs explicabitur, & pleniùs conſtabit ex iis, quæ dicentur in 2. hujus operis parte loco ſuprà citato.

SECTIO XII.

* *De eximio & honorifico Redemptoris & Mediatoris titulo, qui in Scripturis Chriſto Domino tribuitur.*

VAria ſunt ſacræ Scripturæ loca, in quibus tum Redemptoris tum Mediatoris titulus in utroque teſtamento ſive à Prophetis ſive ab Apoſtolis Chriſto Domino tribuitur. Ac in primis vocatur Redemptor, Job.19. Iſa.41.44.47.49.59. Actor. 7. & Rom. 3. dicit Apoſtolus nos eſſe juſtificatos per Redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu,& Colloſſ.1. idem dicit nos habere Redemptionem in Chriſto per ſanguinem ejus: & 1. Timoth. 2. dicit ipſum Chriſtum dediſſe ſemetipſum Redemptionem pro omnibus. Additque ibidem, unum eſſe Mediatorem Dei & hominum, Chriſtum Jeſum, & paſſim in Epiſtola ad Hebræos vocat illum Mediatorem novi teſtamenti.

Jam quod ſpectat ad titulum Redemptoris, error fuit Petri Abaillardi negantis Chriſtum redemiſſe genus humanum à ſervitute diaboli, quia, ut aiebat, diabolus nullum jus acquiſierat in homines per peccata illorum: Contra quem errorem S.Bernardus fusè agit Epiſtola 191. ad Innocentium Papam, ubi pluribus ſcripturæ teſtimoniis, veritatem oppoſitam probat, oſtenditque Chriſtum dominum verè genus humanum redemiſſe,ac verè dici hominum Redemptorem.

Porrò ad majorem veritatis illius elucidationem, obſervandum eſt ex S.Doctore 3.p.q.4.ar.4. hominem per peccatum duplicem contraxiſſe ſervitutem: primò ratione culpæ, per quam Deo ita juſte permittente redactus erat in poteſtatem diaboli, & ejus ſervus effectus, *à quo enim quis ſuperatus eſt* (inquit Apoſtolorum princeps 2. Pet. 2.) *hujus & ſervus efficitur.* Erat autem homo peccator in diaboli poteſtatem redactus, in quantum peccando amiſerat juſtitiæ libertatem; & dignus effectus erat, qui in æternum privaretur omni gratia, ſine cujus auxilio neque à peccato commiſſo reſurgere, neque alia omnia peccata in futurum ſaltem toto vitæ tempore vitare poterat; & ſic unuſquiſque hominum in eo miſerando ſtatu verè ſibi applicare poterat illud Aug. confeſſ. lib.8. c.5. *Suſpirabam ligatus non ferro alieno, ſed ferrea mea voluntate; velle meum tenebat inimicus, & inde catenam fecerat, & conſtrinxerat me.* Et hoc etiam ſenſu peccatores ab Apoſtolo 2. ad Tim. 2. dicuntur eſſe *in laqueis diaboli,& ab eo captivos teneri ad ipſius voluntatem.*

Secunda obligatio ſeu ſervitus,quam contraxit homo per peccatum, eſt quantùm ad reatum pœnæ,quam pati debebat, & ad quam aſtrictus erat ſecundùm ordinẽ divinæ juſtitiæ, *Ad ſervitutem enim pertinet* (ut ait S.Doctor) *quod aliquis patiatur id quod non vult; liberi ſiquidem hominis eſt, uti ſeipſo,prout vult*,& in jure illi qui ad aliquam pœnam damnati ſunt dicuntur, *Servi pœnæ*: & eâ ratione S.Auguſtinus,tract.52.in Joan.dicit quod *Diabolus poſſidebat genus humanum, & homines reos ſuppliciorum tenebat chirographo peccatorum.*

Quia igitur (ut loquitur S. Thom. ſup.) *Paſſio Chriſti Domini fuit ſufficiens & ſuperabundans ſatisfactio pro peccatis hominum, tam quoad reatum culpæ,quàm quoad reatum pœnæ,idcircò ejus paſſio fuit quaſi quoddam pretium, quo redempti ſumus, & liberati ab utraque obligatione& ſervitute:nam ipſa ſatisfactio, quâ quis ſatisfacit ſive pro ſe, ſive pro alio, pretium quoddam dicitur, quo ſe vel alium redimit à peccato, & à pœna; juxta illud Daniel.4. Peccata tua eleemoſynis redime. Chriſtus autem ſatisfecit non quidem pecunias dando, aut aliquid ſimile, ſed dando id quod fuit maximum ſcilicet ſeipſum pro nobis. Unde Apoſtolus Non corruptibilibus*(*inquit auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione,&c. ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati & incontaminati Chriſti.*

Ex quo intelligitur quâ ratione paſſio Chriſti Domini fuit vera redemptio, & ipſe Chriſtus verus hominum redemptor dictus eſt; & ſimul refellitur error Abaillardi, quamvis enim verum ſit diabolum in homines nullum jus acquiſiviſſe per peccata illorum, homineſque quantumcumque peccatores ſemper divinæ poteſtati ſubjectos remanere, hoc tamen non obſtat quin ſit etiam verum, peccatores dæmonum tentationibus & ſuggeſtionibus in malum conſentientes eorumdem ſervituti divinâ id exigente juſtitiâ, ſubdi, ſicut illi qui ad metalla aut ad remos damnati ſunt, humanæ juſtitiæ executoribus, qui ejuſmodi operibus præſunt, ſubduntur: æquum eſt enim ut ij qui optimo Patri obedire,ejuſque onus leve & jugum ſuave ferre noluerunt, in pœnam inobedientiæ, ſæviſſimi tyranni ſervituti mancipentur, coganturque vel inviti ejus duriſſimum jugum portare.

Unde ſolvitur alia objectio ejuſdem Abaillardi dicentis, pretium redemptionis hominum non fuiſſe perſolutum diabolo, quod tamen fieri debuiſſe videtur, ut ab ejus ſervitute redimerentur. Reſpondetur enim quòd cùm Diabolus jus nullum haberet in peccatores, ſed tantummodo ſe haberet ut executor divinæ juſtitiæ in illos, nihil pro redemptione illorum ei ſolvi debebat, ſed ipſi juſtitiæ divinæ, cui debitores erant, & cui proinde tam pro culpa quàm pro pœna ſatisfacere debebant.

Quæres qua ratione dici poſſint redempti illi, qui a Deo ſunt reprobati, cùm diaboli ſervituti ſint in æternum mancipati? Reſpondetur illos verè fuiſſe redemptos quantùm ex parte Chriſti Domini requiſitum fuit, hoc eſt pretium ab eo pro ipſorum liberatione fuiſſe perſolutum, gratiaſque ſufficientes ad ſalutem acquiſitas virtute meritorum ejus, ipſiſque oblatas, ut ſupponimus ex dicendis tractatu ſequenti: quia verò gratiis illis cooperari noluerunt, nec redemptione oblatâ uti, idcircò in æternam illam ſervitutem devoluti ſunt, non defectu Redemptoris, ſed vitio pravæ voluntatis, quæ redemptionis gratiam aut repudiavit aut neglexit.

Quæres iterum quibus præſertim actibus Chriſtus Dominus redemptionem hominum perfecit? Reſpondetur Chriſtum Dominum Redemptoris officio functum fuiſſe, omnibus humanis ac liberis actibus ſuis, idque ab ipſo incarnationis momento uſque ad mortem, ita tamen ut quamvis ſinguli illi actus ex ſe ſufficientiſſimi fuerint ad redemptionem illam perficiendam, ea nihilominùs Dei voluntas fuit, ut nonniſi per Chriſti paſſionem & mortem in cruce redemptio illa perficeretur. Et quidem quod Chriſtus per totam vitam huic redemptionis operi incubuerit, vel ex illo ejus dicto Joan. 17. ſatis intelligi poteſt. *Opus conſummavi, quod dediſti mihi ut faciam*, ubi dicit ſe conſummaſſe, id eſt, jam jam, cum morti vicinus eſſet, conſummaturum eſſe opus redemptionis, quod ſcilicet jam ante inchoaverat. Quod autem non niſi per paſſionem ejus & mortem in cruce, opus illud redemptionis conſummatum reipſa fuerit, patet ex iis Scripturæ locis, quibus illud quaſi pactum dicitur, ut per ejus paſſionem & mortem in cruce, perficeretur noſtra redemptio. Ut Iſaï. 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum*, Et Joan 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit ipſum ſolum manet: Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Et Luc. 24. nonne *oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam.*

Jam quod ſpectat ad titulum Mediatoris, dicendum eſt illum Chriſto Domino ita convenire, ut ſolius Chriſti proprium ſit eſſe mediatorem inter Deum Patrem & homines, mediatione ſcilicet redemptionis, in quantum (ut loquitur S. Doctor 3.p.q.26.a. 1.) homines Deo reconciliavit, ipſum placando, & pro peccatis eorum ipſi ſatisfaciendo. Quod docuit Apoſtolus 1.ad Timot. cap. 2. cum dixit, *Unus eſt mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Quibus verbis apertè declaravit, Chriſtum Dominum eatenùs fuiſſe mediatorem, quatenùs nos redemit, ac proinde eâ ratione, quæ illius ſolius propria eſt fuiſſe unicum ſingularem mediatorem.

Quod tamen non obſtat quin alij etiam dicantur mediatores aliquo modo, & ſecundùm quid; in quantum ſcilicet (ut dicit idem S. Doctor ſup. cooperantur ad unionem hominum cum Deo diſpoſitivè & miniſterialiter, v. g. ſancti in cœlo in quantum interceſſionibus ſuis varias nobis gratias obtinent, quibus ad illam cum Deo unionem juvamur: & Sacerdotes in terra dicuntur etiam mediatores, in quantum ſcilicet miniſtri ſunt ipſius Chriſti veri mediatoris, & vice illius, ſacramenta & alia ſanctificationis media nobis exhibent: ex quo duplex differentia innoteſcit inter meditationem Chriſti & aliorum: nam Chriſtus eſt mediator per Redemptionem, alij per interceſſionem aut miniſterium aliquod: Chriſtus eſt mediator per ſeipſum, & ex propriis meritis, ſancti verò nonniſi per ipſum Chriſtum, & ejus merita, ſine quibus nihil poſſunt apud Deum.

CAPUT VIII.

De adoratione Chriſto Domino debita, Nec non De veneratione ſanctiſſimæ Matri ejus, cæteriſque Sanctis, ac eorum reliquiis & imaginibus exhibenda.

SECTIO I.

Quænam adoratio humanitati Chriſti Domini debeatur?

1. AD clariorem eorum quæ dicenda ſunt, intelligentiam, notandum 1. eſt ex S. Doctor. 2.2.q.84.91.& 103. inter laudem, honorem, & adorationem hoc eſſe diſcriminis. Quòd laus ſit quædam excellentiæ teſtificatio, quæ in verbis conſiſtit: honor etiam in factis & aliis ſignis externis. Adoratio verò, præter illam teſtificationem excellentiæ, includit eſſentialiter ſubmiſſionem aliquam erga id quod adoratur. In quo differt à laude & honore ſi quidem laudamus & honoramus etiam æquales, vel inferiores, non adoramus verò niſi ſuperiores. Unde adoratio definitur à S. Damaſc. orat. 3. cap. 4. *Animi cedentis, demiſſi, & humilis ſignificatio.*

Notandum 2. ad completum actum adorationis tria ex parte hominis requiri. 1. ut intellectus agnoſcat excellentiam ejus qui adoratur. 2. ut voluntas internum erga eundem, affectum concipiat. 3. denique ut aliquo exteriori actu ſubmiſſionem aliquam erga eum proteſtetur.

Notandum 3. duplicem in univerſum eſſe adorationem, ſicut duplex excellentia eſt ratione cujus poteſt aliquis nobis eſſe ſuperior; una increata, altera creata.

Adoratio illa, quæ ratione increatæ excellentiæ

defertur, uſu in Eccleſia communiter recepto, Latria vocatur: quo vocabulo ſignificatur cultus ille religioſus, qui ſoli Deo debetur, in ſignum & proteſtationem ſupremi dominij, quod in res omnes creatas obtinet: ſicque ſumitur in Scripturâ, in quâ falſorum Deorum cultus nomine idololatriæ exprimitur (Act. 17. *Videns idololatriæ deditam civitatem*: & falſorum Deorum cultores, idololatræ vocantur (1. Cor. 10. *Neque idololatræ efficiamini*:) eò quòd cultum illum latriæ qui ſoli Deo debetur, ad idola transferrent. Et eodem etiam ſenſu illud latriæ vocabulum ſumitur in 7. Synodo generali act. 3. 4. & 6. & in Concilio Trident. ſeſſ. 13. c. 5. & apud S. Baſilium in cap. 1. Iſai. & S. Aug. lib. 10. de Civit. cap. 1. & lib. 15. cont. Fauſt. c. 9. Imò & ipſa vox adorationis paſſim ex communi uſu jam recepta eſt, ad ſignificandum illum cultum, qui ſoli Deo debetur: unde dicimus ſolum Deum eſſe adorandum.

2. Cultus autem ille religioſus, qui ob creatam excellentiam defertur, communiter dulia vocatur: quo nomine ex uſu Eccleſiæ ſignificatur ſervitus & ſubmiſſio, non quælibet abjecta & vilis, qualis eſt mancipiorum; neque etiam honoraria & politica, qualis eſt ſubditorum erga principes, & inferiorum erga ſuperiores; ſed religioſa & pia, quæ ſcilicet Sanctis defertur ob eorum virtutem & ſanctitatem. Et quoniam inter Sanctos varij & inæquales ſunt gradus ſanctitatis; ideo iis qui meritis ac virtutibus inſigniores fuerunt, ſpecialis aliquis honor defertur; qui ex communi uſu hyperduliæ nomine ſignificatur. Quo quidem honoris genere ſanctiſſimam Virginem Deiparam præ aliis omnibus ſanctis colendam eſſe, orthodoxi omnes unanimiter conſentiunt.

Notandum 4. diſcerni non poſſe ex actu exteriori, utrum cultus qui defertur, latriæ ſit, vel duliæ: iiſdem enim actibus & ſignis externis, quibus Deum adoramus, Sanctos etiam ſæpiſſimè colimus; ſicut enim Deo, ſic & illis caput aperimus, genua flectimus, &c. Quare hoc ex interno voluntatis affectu diſcernendum eſt: ſi enim exterior ille, v. g. genuflexionis actus dirigatur ad proteſtandam infinitam Dei ſuprà omnes creaturas eminentiam, noſtramque omnimodam ab illo dependentiam, erit adorationis ſeu latriæ actus; ſi verò illa genuflexione intendamus cultum religioſum alicui ſancto ob ejus virtutes, vel gloriam deferre, erit actus duliæ. His prænotatis, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione.

3. Dicendum eſt Chriſti Domini humanitatem Verbo divino hypoſtaticè unitam, eâdem adoratione latriæ, quæ ipſi Verbo divino debetur, eſſe adorandam. Ita S. Thom. 1. part. quæſt. 25.

Probatur 1. ex Concilio Epheſino can. 8. ubi definitur Chriſtum hominem Deum unâ eſſe adoratione adorandum. Quod S. Cyrillus, qui huic Concilio nomine ſummi Pontificis præfuit, clariùs explicavit lib. 1. de fide ad reginas, ubi docet, *in Chriſto non eſſe unam naturam, quæ adoretur; & alteram, quæ non adoretur; ſed utramque ſimul adorari unicâ adoratione*. Item ex 2. Synodo generali collat. 8. can. 9. *Si quis duas adorationes introducit, & non unâ adoratione Verbum incarnatum cum propriâ carne adorat, anathema ſit*.

Probatur 2. ex S. Ambr. lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 12. ubi explicans illa verba Pſalm. 98. (*adorate ſcabellum pedum ejus*) *per ſcabellum*, inquit, *terra intelligitur, per terram autem caro Chriſti, quam hodie quoque in myſteriis adoramus, & quam Apoſtoli in Domino Ieſu adoraverunt: neque enim diviſus eſt Chriſtus*. Et S. Auguſt. enarratione in eundem Pſalm. *Exponens*, inquit, *Scriptura, quid ſit ſcabellum pedum ejus; dicit, terra autem ſcabellum pedum meorum: anceps factus ſum, timeo adorare terram, ne damnet me, qui fecit cœlum & terram, &c. & fluctuans converto me ad Chriſtum, & invenio quomodo ſine impietate adoretur terra: ſuſcepit enim terram de terrâ, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit: & quia in ipſâ carne hîc ambulavit, ipſamque carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, niſi priùs adoraverit: inventum eſt quomodo adoretur ſcabellum pedum Domini; & non ſolùm non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando*.

Objicies ſoli Deo deberi adorationem & latriæ cultum; humanitatem autem Chriſti, quantumvis unitam hypoſtaticè Deo, Deum tamen non eſſe.

Reſpondetur duplicem eſſe adorationem: unam abſolutam, quæ fit propter excellentiam inexiſtentem illi qui adoratur, ſeu quando aliquid adoratur propter ſe: alteram verò reſpectivam, quandò aliquid adoratur propter aliud, ſeu propter excellentiam inexiſtentem alteri, ad quod habet ſpecialem ordinem & habitudinem. Et primò quidem genere adorationis adorari debere Chriſti divinitatem, imò ipſum Chriſtum; cùm per hoc nomen connotetur divinum ſuppoſitum, quod propter ſe & ratione propriæ increatæ excellentiæ adorari debet. Secundo verò adorationis genere humanitatem ejus adorandam eſſe, hoc eſt non propter ſe, ſed propter Verbum divinum, cui conjuncta eſt, non accidentaliter, ſed verâ, ſubſtantiali, & hypoſtaticâ unione: ſicque humanitatem Chriſti honore divino affici debere affirmant SS. Patres; ut S. Athanaſ. lib. de Incarnat. Chriſti paginâ 6. ubi de corpore Chriſti loquens ait, *Illud divinâ adoratione coli, quia increati corpus factum eſt*. Et S. Auguſt. ſerm. 58. de Verbis Dom. *Ego*, inquit, *Dominicam carnem*,

imò

imò perfectam in Chriſto humanitatem propterea adoro, quòd à divinitate ſuſcepta, atque Deitati unita eſt.

4. Quæres utrum humanitas Chriſti Domini per ſe præciſè ſumpta, & conſiderata ſolùm ſecundùm excellentiam aliquam creatam quæ ipſi ineſt, puta ratione gratiæ ſanctificantis, aut virtutum, debeat cultu latriæ, an aliquo alio adorari.

Reſpondetur ex S.Thom. quæſtione 25. art. 2. ad 1. humanitati Chriſti Domini, ut ſic, non deberi latriæ cultum, ſed tantùm hyperduliæ: quia in illâ hypotheſi nihil in eâ conſideratur, niſi creatum, quod proinde latriæ cultu adorari non debet.

Quamvis autem ſpeculativè hoc verum ſit; ſapienter tamen monet Philippus Gammachæus ad præfatam quæſt. 25. moraliter & practicè loquendo iſtas præciſiones & abſtractiones non eſſe admittendas, ſed Chriſtum perpetuò adorandum ſupremo latriæ cultu; cum verè & à parte rei, ſit ſemper homo Deus; iſtamque quæſtionem non metaphyſicè, ſed moraliter, ac Theologicè eſſe tractandam, nec ludendum in rebus tanti momenti; ne fortè occaſio, vel ſcandali, vel erroris aliquibus præbeatur. Adde quod Eccleſia nuſquam ſolet humanitatem Chriſti hoc modo ſpectatam venerari, ſed ſemper tanquam conjunctam & unitam Verbo divino adorare: unde S.Athanaſius orat. cont. Arrianos: *Adorantes*, inquit, *non ſeponimus verbum à carne.*

SECTIO II.

Quomodò ſancti à nobis colendi ſunt.

1. CUm (ut ait S.Hieron. Epiſt. 53. ad Riparium) *Honor ſervorum redundet ad Dominum*; & ad gloriam Chriſti, ſummi totius Eccleſiæ capitis, pertineat veneratio membris ejus nobilioribus exhibita, ideò poſt explicationem eorum quæ ad humanitatis ipſius adorationem pertinent, agendum eſt de cultu ipſis Sanctis debito.

Dicendum igitur 1. ſanctis tam Angelis, quàm hominibus, æternâ gloriâ in cœlo perfruentibus, cultum aliquem ſacrum & religioſum eſſe reddendum: longè quidem minorem eo qui Deo debetur; ſed tamen majorem cultu illo civili & politico, qui hominibus quantæcunque dignitatis in hâc vitâ defertur.

Probamus 1. ex Scripturâ. Gen. 18. & 19. ubi Abraham & Loth dicuntur Angelis ſibi apparentibus honorem aliquem ſingularem & religioſum detuliſſe: Idem dicitur de Joſue cap. 5. & de patre ac matre Samſonis Judic. 13.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui id unanimiter docent: ut Greg. Nyſſen. orat. in S.Theodorum martyrem: *Cui regum*, inquit, *talis honor habetur? quis ex iis, qui ſupra modum inter homines excellere viſi ſunt, tali memoriâ celebratur? quis Imperatorum adeò honoratus, ut hic miles pauper? &c.* Et S.Damaſc. lib. 4. de fide c. 16. *An non honorandi, qui totius humani generis patronos ſe profitentur, ac Deo, noſtri cauſa ſupplicant? honorandi certè, & quidem ita, ut in eorum nomine templa Deo extruamus.*

Probatur 3. ex eo ritu qui in universâ Eccleſiâ ſemper viguit, templa & baſilicas in honorem ſanctorum ædificandi, illorumque feſta celebrandi. Cujus rei fidem faciunt omnes ferè SS. Patres, & Eccleſiaſtici ſcriptores, qui videri poſſunt apud Judocum Coccium, tom. 1. lib. de Sanctis Eccleſiæ art. 13. & 14. Et certè vel ipſa antiquiſſima baſilicarum & ſacrorum ædificiorum monumenta in honorem Sanctorum Deo conſecrata, quæ ubique terrarum viſuntur, ſatis apertè teſtantur, Sanctis ab universâ Eccleſiâ cultum religioſum ſemper fuiſſe delatum; minorem quidem illo, qui Deo debetur; ſed longè majorem quovis honore politico & civili, qui Principibus & Regibus in terrâ defertur.

2. Dicendum 2. Sanctos gloriâ cœleſti perfruentes à nobis eſſe invocandos, & hanc invocationem ad cultum ipſis debitum pertinere.

Probatur 1. ex Scriptura. Gen. 48. ubi Jacob benedicens filiis Joſeph, Angelum ſuum cuſtodem invocat, ut ipſe illis benedicat. Exod. 32. Moyſes ſic orat: *Recordare, Domine, Abraham, Iſaac & Iacob, ſervorum tuorum.*

Probatur 2. ex Concilio Calcedonenſi act. 11. ubi Patres Concilij ſic loquuntur: *Flavianus poſt mortem vivit martyr pro nobis oret.* Et in 7. Synodo generali act. 6. hæc verba habentur: *Cum timore omnia agamus poſtulantes interceſſionem incontaminatæ Deiparæ, & Sanctorum Angelorum, omniumque Sanctorum.*

Probatur 3. ex antiquo uſu Litaniarum, quæ in honorem Sanctorum indicabantur. De quo ritu mentio fit in variis Conciliis: ut in Concilio Aurelianenſi 1. cap. 29. Toletano 5. cap. 1. Bracarenſi 2. cap. 9. Moguntino ſub Carolo magno cap. 33. Quæ quidem Concilia ante mille annos ſunt celebrata.

Probatur 4. ex SS. Patribus, qui & ipſi Sanctos invocaverunt: ut S.Athanaſius ſerm. in Evang. de ſanctiſſima Deipara, ſeu de Annunciatione; in ejus fine ipſam ſanctam Deiparam invocat S. Gregor. Nyſſen. orat. in S. Theodorum, ipſum etiam ſanctum invocat. Idem facit S.Gregor. Nazianz. orat. in S.Athanaſium quem in fine invocat. Et S.Hieron. in Epitaphio S.Paulæ eam ſimiliter invocat.

3. Dicendum 3. Sanctos in cœlo pro nobis orare, & orando patrocinari ac ſubvenire.

Probatur 1. ex Scriptura 2. Machab. 15. *Hic eſt Ieremias Propheta Dei, qui multùm orat pro populo, & pro universa ſancta civitate.* Et S.Pet. Epiſt. 2. c. 1.

c.1.*Dabo*,inquit,*operam frequenter vos habere poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis.*

Probatur 2. ex S.Baſil. Epiſt.ad Julianum Apoſtatam : *Suſcipio*,inquit,*ſanctos Apoſtolos,Prophetas, Martyres, qui pro me apud Deum ſupplicant, quâ per illorum mediationem propitius mihi ſit Deus.*Et S.Greg. Nazianz.orat.20. in laudem ipſius S.Baſilij : *Ac nunc ille quidem in cælo eſt, pro populo preces fundens; neque enim ita nos reliquit,ut prorſus reliquerit.* Eandem veritatem fusè probat. S.Hieron. in toto lib.cont. Vigilantium hæreticum, qui ſanctos ex hac vita functos pro nobis orare negabat.

Porrò circa illam ſanctorum interceſſionem, & (ut loquitur S. Baſilius) mediationem, obſervandum eſt, illam nullomodò derogare qualitati mediatoris, quæ Christo Domino competit, quamque illi Apoſtolus tribuit 1. Timoth.2. *Vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Tum quia loquitur ibi Apoſtolus de mediatione redemptionis, quod ex verbis immediatè ſequentibus patet : *Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus :* quâ ratione ſolus & unicus mediator eſt Chriſtus. Tùm quia,quocunque modo dicatur mediator, ſemper illi hæc dignitas ſalva & integra manet; cùm ſanctorum interceſſiones & interventiones nonniſi ex ipſius Chriſti meritis, & ex unione ſanctorum cum illo ut capite, valorem hauriant: unde quantumcumque Eccleſia ſuffragia Sanctorum apud Deum impendat, ſemper tamen orationes ac petitiones ſuas concludit his verbis : *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.* Ex quibus evidens eſt,ſanctorum mediationem & interceſſionem Chriſti Domini honori ac dignitati nullatenùs officere,imò vim omnem ſuam ab ejus mediatione accipere.

4. Quæres,quomodò Sancti in cœlo audiant & cognoſcant preces & ſupplicationes, quæ ad ipſos à nobis diriguntur?

Variæ ſunt ſuper hâc re ſanctorum Patrum & Doctorum ſententiæ, quas refert Bellarminus lib.1. de ſanctor.beatit. cap.20.

Quidam enim exiſtimant id fieri per relationem Angelorum,qui nunc à cœlis ad nos deſcendunt, nunc à nobis ad cœlos aſcendunt, & hunc modum attingit S.Aug.lib.de cura pro mort.c.15.

Alij dicunt, ſanctorum animas,ſicut etiam Angelos mirâ quâdam celeritate naturæ quodammodò ubique adeſſe, & ſic per ſe preces ſupplicantium poſſe audire, quem modum videtur innuere S.Hieron. lib. cont. Vigilant.

Alij denique probabiliùs aſſerunt, ſanctos vel in eſſentia divina clarè viſa preces illas cognoſcere,vel per ſpeciales revelationes ſibi à Deo factas, eaſdem preces percipere. Ita S.Greg. lib.12. mor.cap.13. S. Thom.2. q.83. art.4. & 3.p.q.10. art.10. Et S.Auguſt. ſup. cap.15.

SECTIO III.

Qualis cultus ſanctiſſimæ Virgini Deiparæ Mariæ debeatur.

1. CUm (ut ex antedictis conſtat) honoris ac cultûs, qui ſanctis deferendus eſt,menſura & modus ex magnitudine ſanctitatis, virtutum, ac meritorum accipienda ſit : hinc colligi poteſt qualis honor & cultus ſanctiſſimæ Virgini debeatur : cum ejus ſanctitas, virtus, ac meritum ſupra omnes alios ſanctos longè ſupereminoat. Ut tamen certiùs & evidentiùs iſtud innoteſcat, aliquot ſpeciales ſanctitatis & excellentiæ titulos in illa ſanctiſſima Virgine hîc adnotabimus, ex quibus inferre quivis poterit,quo religionis cultu proſequenda ſit:*Neque enim* (ut rectè dixit S.Bernardus Epiſt. 174.) *Virgo regia falſo aut fucato eget honore; cùm veris honorum titulis & infulis dignitatum decorata ſit.*

Primus igitur excellentiæ titulus dicitur ex ſingulari ejus innocentia: quæ conſiſtit in eo quod ſanctiſſima Virgo privilegio ſpeciali, nec ulli alteri ſanctorum unquam conceſſo, ab omni peccati, ſive originalis, ſive actualis labe prorſùs immunis extitit.

Quod nullum unquam peccatum actuale, nequidem veniale, commiſerit; docet S. Thom. 3. p.q.27. art.4. Eſtque communis totius Eccleſiæ ſenſus, ut habetur in Concilio Trid. ſeſſ.6. c.23. Huic etiam veritati ſuffragatur S.Auguſt. lib.de natura & grat.cap.36.ubi dicit,de ſanctiſſima Virgine Maria loquens, *De quâ propter honorem Domini nullam prorſus, cùm de peccatis agitur, habere volo mentionem.*Et S.Bernard.Epiſt.174.*Decuit reginam Virginum ſingulari privilegio ſanctitatis abſque omni peccato ducere vitam.*

2. Quod autem etiam originalis peccati maculam nunquam contraxerit,

Probari poteſt ex iis omnibus Scripturæ locis, in quibus illius ſingularis & omnimoda puritas & innocentia ſignificatur ut Cantic.4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te :* atqui tota pulchra non eſſet,nec maculæ omnis expers, ſi originali peccato fœdata fuiſſet. Ibidem vocatur *hortus concluſus, fons ſignatus.* Et capite 6.*Vna eſt columba mea, perfecta mea.* Item ex illis ad eandem ſanctiſſimam Virginem Angeli verbis S. Luc.1. *Ave gratiâ plena, Dominus tecum : Quibus* (ut dicit S.Aug. ſerm.11.in natali Dom.)*oſtendit ex integro iram primæ ſententiæ excluſam,& plenā benedictionis gratiam reſtitutam.*

Probari etiam poteſt ex eo quòd idem S.Aug. lib.5.cont. Julianum c.9. dicit illum, qui in ætate adulta peccatum nullum commiſit, nullum etiam in infantili contraxiſſe : unde ſequitur, cùm ex eodē S.Auguſtino ſuprà beatiſſima Virgo nullum in vita ſua peccatum commiſerit,nullum etiam in origine ſua contraxiſſe. Et Anſelm.libro

de

de conceptu Virginali c.18. *Decens,* inquit, *erat ut ſanctiſſima Virgo eâ puritate niteret, quâ major ſub Deo nequit intelligi.* Et in c.12.ad Cor. *Omnes mortui ſunt in peccatis ſive originalibus, ſive voluntate additis: nemine prorſus excepto, demptâ matre Dei.* Et Petrus Damianus ſerm. de Aſſumptione, *Caro Virginis,* inquit, *ex Adam aſſumpta, maculas Adæ non admiſit.*

Accedit authoritas Sixti IV. ſummi Pontificis in extravagante (*cùm præexcelſa*) de reliquiis & veneratione ſanctorum, ubi fideles ad celebrationem immaculatæ Conceptionis ſanctiſſimæ Virginis (ſic enim loquitur) etiam indulgentiarum largitione invitat.

Et quamvis nihil adhuc ab Eccleſia ſuper hâc re definitum fuerit, nec proinde cenſendus eſſet hæreticus, qui oppoſitum teneret, ut expreſsè declaravit idem Sixtus IV. in extravagante (*grave nimis*) quam renovavit Concilium Trid. ſeſſ.5. ſententia tamen illa, quæ aſſerit ſanctiſſimæ Virginis ab omni originali peccato exemptionem, adeò vera eſt; ut Paulus V. oppoſitum aſſerere in concionibus, lectionibus, aut aliis actibus publicis prohibuerit: quam prohibitionem Gregorius XV. ejus ſucceſſor, etiam ad privata colloquia & ſcripta extendit.

3. Dices hinc ſequi beatiſſimam Virginem à Chriſto Domino non fuiſſe redemptam; cùm enim nullum unquam peccatum actuale aut originale incurrerit, videtur quòd Chriſti Domini redemptione non indiguerit.

Reſpondetur illam indiguiſſe Chriſti Domini redemptione, non quidem ut à peccato liberaretur: ſed ut à peccato præſervaretur: ac proinde illam excellentiori modo, præ omnibus Adæ poſteris, à Chriſto Domino fuiſſe redemptam. Cùm enim ex modo conceptionis ſuæ, utpotè vera Adami filia, & ex eo viâ generationis ordinaria ortum ducens peccatum originale contrahere deberet; quod illud non contraxit, Chriſto Redemptori debitrix fuit; cùm propter præviſa ejus merita ab illo peccato penitùs præſervata fuerit.

Secundus excellentiæ titulus ducitur ex perfectiſſima gratiarum omnium plenitudine & eminentiſſimâ ſanctitate, quâ beata Virgo cæteros omnes Sanctos tam Angelos quàm homines longè ſuperavit.

Conſtat 1. ex illis verbis, quibus ab Angelo dicta eſt, *Gratiâ plena*; & à beata Elizabeth, benedicta inter mulieres: item ex iis quæ de ſeipſa ſanctiſſima Virgo dixit; *Beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens eſt.*

Conſtat 2. ex eo quòd univerſa Eccleſia profeſſa eſt in 7. Synodo generali Act.5. his verbis: *Si quis non confitetur ſanctam ſemper Virginem Mariam, propriè ac verè Dei genitricem, ſublimiorem eſſe omni viſibili & inviſibili creaturâ; anathema ſit.*

4. Accedunt plurima eximia & præclara ſanctiſſimæ Virginis elogia, à ſanctis Patribus prolata, quibus illius ſupra omnes ſanctos eminentiam ſingularē apertè teſtantur: aliquot illuſtriora hîc proferemus. S. Epiph. ſerm. de laudibus Deiparæ, ipſam alloquens, *Quid dicã,* inquit, *aut quid proloquar, & quo pacto beatam prædicabo gloriæ radicem? ſolo enim Deo excepto, cunctis altius ſuperior exiſtit.* S. Ephrem: orat. de laudibus ejuſdem, illam vocat, *Optimam, præcellentiſſimam, ſublimiorem cœlitibus, honoratiorem Cherubim, Seraphim ſanctiorem, & incomparabiliter cunctis aliis ſupernis exercitibus ſuperiorem.* S. Greg. Neocæſar. hom. in Annunciat. beatæ Virginis, *Maria ſic gratiâ plena dicitur; quòd in illa totius gratiæ theſaurus reconderetur.* S. Ambr. in cap.2. S. Luc. *Bene gratiâ plena dicitur; quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ repleatur authore.* S. Petrus Chryſol. ſer.143. *Benè gratiâ plena: quia cæteris per partes tribuitur: Mariæ verò ſimul ſe totam infudit gratiæ plenitudo.* S. Chryſoſt. orat. in Hypapante vocat illam *mundi miraculum.* S. Damaſc. orat.2. de Aſſumpt. *Abyſſum gratiæ & ſanctitatis.* S. Anſelm. lib. de excellentia Virg. c.8. dicit de beata Virgine fuiſſe *Quandam immenſitatem gratiæ & gloriæ.* S. denique Gregor. Papa explicans illa verba Iſai.2. *Erit in noviſſimis diebus præparatus mons Domini in vertice montium: Poteſt hujus montis nomine Beatiſſima ſemper Virgo Maria deſignari: mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem, electionis ſuæ dignitate tranſcendit: an non mons ſublimis Maria? quæ, ut ad Conceptionem Verbi æterni pertingeret, meritorum verticem ſuprà omnes Angelorum choros uſque ad ſolium Deitatis erexit.*

Ex quibus S. Gregorij verbis colligitur probabiliſſimum eſſe, quod aliqui Doctores exiſtimant, gratiam illam ſanctificantem, quæ beatiſſimæ Virgini in primo inſtanti conceptionis collata fuit, majorem ac pleniorem extitiſſe gratiâ conſummatâ cujuſlibet etiam maximi Sancti. Quod ſi tanta fuit Mariæ gratia in primo ingreſſu, quantam in progreſſu fuiſſe exiſtimare debemus? cùm præſertim nullum vel momentum vitæ otioſum in ea fuerit, fideliſſiméque ac perfectiſſimè gratiis acceptis cooperata ſit?

5. Tertius denique & ultimus excellentiæ titulus deſumitur ex dignitate Maternitatis Dei.

Conſtat enim illam eſſe verè & propriè Dei Matrem, quia ſcilicet is qui ex eâ natus eſt, ſicut eſt verus homo, ſic etiam verus Deus eſt, ut ex antedictis patet: & proinde cùm verus Deus eſt ex eâ natus ſit, hinc ſequitur illam eſſe veram matrem Dei, & idcircò hanc in eâ dignitatem

univerſa Eccleſia agnovit in Concilio Epheſino, ubi can.1.anathema dicitur in eum, qui ſanctam Virginem Dei genitricem eſſe non confitetur. Et in 5.Synodo generali Act.4. idem anathema rurſùs profertur in eum, *qui ſanctam & glorioſam ſemper Virginem propriè & verè genitricem Dei eſſe non confitetur.*

Neque ſolum beata Virgo verè & propriè Dei Mater extitit; ſed prætereà digniſſima fuit, quæ ad illam maternitatem divinitùs eligeretur: hancque proinde meritis ſuis, ſi non de condigno, certè de congruo conſecuta eſt. Ita S.Ambr.lib.2. de Virg. *Maria,* inquit, *digna extitit, ex quâ Filius Dei naſceretur.* Et S.Hieron. in Epiſt. ad Euſtochium de cuſtodiâ virginitatis, *Tanta,* inquit, *puritatis extitit Maria, ut Filij Dei mater effici mereretur.* Et univerſa Eccleſia in quâdam Antiphonâ idipſum profitetur.

Ex hâc autem dignitate Matris Dei, quam ſic promeruit, & cujus ſublimitas nec dici nec concipi poteſt, duplex adhuc excellentia derivatur. Prima, quòd ratione illius dicatur & verè ſit omnium creaturarum, etiam ſanctiſſimarum, & in altiſſimo gloriæ gradu exiſtentium, regina & domina (prout ab Eccleſia honorificè nuncupatur) ab iiſque proinde cultum, & honorem tantæ majeſtati condignum recipiat. Secunda, quòd ratione ejuſdem maternitatis ipſemet Dei Filius illi ſe ſubjecerit, & (ut teſtatur Evangeliſta) ſubditus illi eſſe voluerit.

His igitur paulò fuſiùs explicatis, reſtat ut videamus qualis cultus ſanctiſſimæ Virgini, ratione tantæ & tam ſublimis excellentiæ, debeatur. Pro cujus reſolutione,

6. Dicendum eſt ſanctiſſimam Virginem ſingulari & maximâ præ omnibus aliis Sanctis veneratione ſeu hyperduliâ colendam eſſe, tam publicè quàm privatim. Ita S.Thom.3.p.q.25.art.5.

Ratio eſt, quia veneratio & cultus (ut jam dictum eſt) excellentiæ ac ſanctitati correſpondere debet. Atqui excellentia & ſanctitas beatiſſimæ Virginis omnium aliorum ſanctorum excellentiæ ac ſanctitati longè præeminet, ut ex titulis ſuprà explicatis conſtat. Ergo cultus illi debitus longè major eſſe debet eo cultu, qui aliis quibuſcunque Sanctis defertur.

Quæres, an præter cultum hyperduliæ, poſſit etiam cultus latriæ exhiberi ſanctiſſimæ Virgini, ratione unionis illius, quam inter illam & Filium ejus Chriſtum Dominum eſſe concipimus?

Reſpondetur negativè cum S.Thoma art.5.ſup. citato. Quamvis enim metaphyſicè loquendo aliquo ſenſu poſſet adorari adoratione aliquâ reſpectivâ; moraliter tamen & practicè loquendo, id fieri non debet, propter periculum erroris & ſcandali. Unde meritò S.Epiphan. hær.78. & 79. reprehendit, & hæreſeos arguit aliquas mulieres in Syriâ, quæ beatæ Virgini in ſignum adorationis, liberationes quaſdam offerebant.

* Jam verò cùm inter plurima cultus ac venerationis officia, quæ univerſa Eccleſia Sanctiſſimæ Virgini exhibet paſſim in precibus & doxologiis diurnis & nocturnis, Salutationem Angelicam in ejus honorem ſæpius illi offerat, non erit inutile breviſſimam hîc verborum, quibus hæc ſalutatio conſtat, explicationem ſecundùm mentem ſanctorum Patrum attexere.

(Ave) id eſt ſalve, ſeu gaude, *non ſimplex, fateor* (inquit S. Petrus Chryſolog. ſerm. 140.) *vel conſueta fuit iſta ſalutatio, ſed omni admiratione digna: ſi quidem venerationis fuit delatio, oblatio muneris, famulatûs obſequij. Injungitur* (inquit S.Bernard. ſerm. 2. de Annuntiat. *nova legatio Angelo Gabrieli, & novam profeſſa virtutem, nova ſalvationis honoratur obſequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, novam nova mater accipit benedictionem.*

(Maria) *dignitas Virginis* (inquit S. Chryſolog. ſup.) *annuntiatur ex nomine; nam Maria Hebræo ſermone Latinè domina dicitur. Hoc nomen* (*Maria*) *interpretatum* (inquit S.Bernard. homil. 2. in *Miſſus eſt*) *Maris Stella dicitur, & matri Virginali valde convenienter aptatur: ipſa namque aptiſſimè ſideri comparatur, quia ſicut ſine ſui corruptione ſidus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione virgo parturit filium: nec ſideri radius ſuam minuit claritatem, nec Virgini filius ſuam integritatem.*

(Gratiâ plena) *Singulis* (inquit S.Chryſol. ſup.) *gratia ſeſe per partes largita eſt; Mariæ verò ſe ſimul totam infudit gratiæ plenitudo.*

Verè gratiâ plenâ (inquit S.Hieron.apud.S.Th. in caten.aur.) *per quam largo ſancti ſpiritus imbre ſuperfuſa eſt omnis creatura.*

(Dominus tecum) *Cùm Deus ſit cum omnibus ſanctis* (inquit S.Bernard.hom.3.in *miſſus eſt*) *ſpecialiter tamen cum Mariâ; cum quâ utique tanta ei conſenſio fuit, ut illius non ſolùm voluntatem, ſed etiam carnem ſibi conjungeret, ac ſic de ſuâ virginiſque ſubſtantiâ, unum Chriſtum efficeret.*

(Benedicta tu in mulieribus) *quia* (ut ait S. Bern.ſup.) *illam generalem maledictionem evaſit, & ſingularem conſecuta eſt benedictionem, &c. & in terris ab Angelo benedicta, à cunctis generationibus meritò beata prædicatur.* Vel (ut loquitur S.Aug.ſerm.2.de Annunt.) *ideo in mulieribus benedicta, quia vitam & viris & mulieribus peperit.*

(Et benedictus fructus ventris tui.) *Verè* (inquit S.Bernard.ſup.) *benedictus, in quo benedictæ ſunt omnes gentes. Benedictus fructus* (inquit Andreas Cretenſis ſerm. in ſalutat. Angel.) *ex quo emanant fontes aquæ ſalientis in vitam æternam: fructus, ex quo vitalis panis Dominici corporis, & ſalutare immortalitatis poculum conficitur.*

Additur

Additur huic ſalutationi ex priſco Eccleſiæ uſu brevis precatiuncula, quâ hujus ſanctiſſimæ Virginis interceſſionem poſtulamus, toto hujus vitæ tempore, ſed præſertim in extremo illius exitu, ac noviſſimâ mortis horâ. Quod & antiquos Patres peculiari devotionis affectu feciſſe conſtat: inter quos S. Ephrem qui ante 12. ſæcula vixit, orat. ad ſanctiſſ. Virg. ſic eam precabatur.

Adeſto mihi nunc & ſemper, ô Virgo Dei genitrix Mater miſericordia benigna & clemens, in præſenti quidem vita curſu, protectrix & auxiliatrix. Ac in extremo vitæ articulo miſeram animam meam conſervans & tenebroſos atque horrendos peſſimorum dæmonum inſultus ab ea procul repellens.

SECTIO IV.

Qualis veneratio imaginibus & reliquiis exhibenda ſit.

1. SUpponimus hanc eſſe differentiam imaginis & idoli (ut rectè docet & probat Bellarm. libro 2. de Sanctis cap. 5.) quòd imago ſit vera ſimilitudo rei alicujus; ut cum pingitur homo, equus, &c. Unde & imago ab imitando dicta eſt: idolum verò ſit falſa ſimilitudo, quæ repræſentat id quod re vera non eſt; ut cùm gentes repræſentabant ſtatuas Iovis, Martis, &c. tanquam Deorum, qui tamen re vera Dij non erant, nec eſſe poterant.

Hanc autem eſſe differentiam illarum vocum, inde patet, quia Scriptura nunquam tribuit nomē idoli veræ imagini, ſed ſolum ſimulacris gentium, v.g. vocat Filium Dei, imaginem Patris ad Coloſſ. 1. at nunquam vocat idolum Patris, Item 3. Reg. c. 7. Salomon dicitur feciſſe ad ornatum tēpli imagines Leonum, boum, palmarum, &c. nec tamen unquam iſta vocātur idola; quia rerum verarum erant ſimilitudines: unde Theodoret. q. 38. in Exod. dicit, *Repræſentationes rerum non ſubſiſtentium dici idola*: & S. Hieron. in cap. 7. Oſeæ, loquens de idolis, notat expreſsé ſimulacrum ſeu idolum ita opponi Deo, ſicut mendacium veritati.

Hinc patet imagines Chriſti & ſanctorum non eſſe idola, cùm res veras exhibeant: ſed nec etiam ſanctiſſimæ Trinitatis & Angelorum imagines idola dici poſſe; quia non ſunt factæ, ad repræſentandam naturam Trinitatis vel Angelorum; ſed ad exhibendam formam, in qua divinæ Trinitatis perſonæ, aut Angeli ipſi aliquandò aparuerunt; vel certè ad eorum proprietates & perfectiones ſignis quibuſdam corporalibus exprimendas. Unde S. Greg. Nazianz. orat. in laudem Heronis dicit, quod quandò Angeli pinguntur, candida veſtis, atque hilaris & ſplendida facies ſolet illis tribui, ad deſignandum ſcilicet tùm naturæ illorum puritatem, tùm gloriæ quâ perfruuntur, ſplendorem. Hoc præſuppoſito, pro reſolutione quæſtionis propoſitæ,

2. Dicendum 1. ſacrarum imaginum, ſeu quibus res ſacræ repræſentantur, eſſe honeſtum & licitum.

Probatur 1. ex Scriptura Exod. 25. *Dixit Dominus ad Moyſen, facies duos Cherubim aureos ex utraque parte oraculi*: ubi per duos illos Cherubin aureos S. Hieronymus in cap. 41. Ezech. intelligit duas ſtatuas ſeu imagines aureas, quæ duos Angelos Cherubinos repræſentabant. 3. Reg. 6. dicitur quòd Salomon Cherubinorum imagines ex lignis oliuarum factas poſuit in ſanctuario.

Probatur 2. ex 7. Synodo generali Act. 6. vbi hæc habentur: *Non eſt pictorum adinuentio, imaginū factura, ſed Catholica Eccleſiæ approbata legiſlatio & traditio, &c. teſtimonium perhibet ipſa rerum antiquitas, & Sanctorum Patrum doctrina, qui has in venerabilibus templis ſuſceperunt; & venerabilia templa dedicantes, has pingere ſtuduerunt.*

Probatur 3. ex uſu antiquo Eccleſiæ Catholicæ, qui paſſim apud antiquos Patres refertur. Tertull. lib. de pudicit. cap. 7. & 10. teſtatur antiquitùs, Chriſti Domini imaginem ſub ſpecie paſtoris, ovem deperditam & recuperatam ſuper humeros geſtantis, in calicibus ſacris effigiari conſueviſſe. S. Auguſt. lib. 1 de conſenſu Evangeliſt. cap. 10. teſtatur Chriſtum Dominum in templi parietibus depictum fuiſſe; cum ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, ſibi, ex utroque latere aſtantibus. S. Greg. Nazianz. orat. in laudem defuncti patris, refert templum ab illo extructum, fuiſſe variis picturis & imaginibus ſacris decoratum. S. denique Paulinus Epiſt. 12. loquitur de variis imaginibus S. Trinitatis & myſteriorum vitæ Chriſti, in Eccleſiæ apſide pingi ſolitis.

3. Dicendum ſacras imagines eſſe à nobis venerandas & colendas.

Probatur 1. ex eo quòd Scriptura docet, rebus ſacris & divino cultui dicatis, venerationem & honorem deberi: Pſalm. 98. *Adorate ſcabellum pedum ejus, quoniam ſanctum eſt*: quæ verba, quamvis in ſenſu myſtico & allegorico à quibuſdam ſanctis Patribus de Chriſti Domini humanitate accipiantur, ut ſuprà vidimus in ſenſu tamen literali, intelliguntur de arca teſtamenti, quæ 1. Paralip. 28. vocantur ſcabellum pedum Dei. Atqui ſacræ imagines ſunt etiam res quædam divino cultui dicatæ. Ergo à pari, veneratio illis & honor debetur.

Probatur 2. ex ſuprà relatâ Synodo 7. generali, in cujus Act. 7. hæc verba habentur: *Sanctorum Patrum doctrina inſiſtentes, & Eccleſia Catholica (in qua Spiritus ſanctus inhabitat) traditionem obſervantes, definimus, cum omni diligentia & cura venerandas eſſe ſanctas imagines, & eillaſque in templis eſſe collocandas.* Et in Concilio Trident. ſeſſ. ult. definitum eſt ima gines ſacras, in-

templis præſertim, habendas & retinendas eſſe, eiſque debitum honorem & venerationem impertiendam eſſe.

Probatur 3. ex S.Baſil.ſup. cit. Epiſt. ad Julianum Apoſtatam, ubi poſtquam locutus eſt de cultu Chriſto Domino, ſanctiſſimæ Virgini, & aliis ſanctis debito, & à ſeipſo exhibito, ſubjungit; *Vnde & characteres imaginum ipſorum honoro & adoro, præcipuè cum hoc à ſanctis Apoſtolis traditum ſit.* Et ex S.Athanaſ.in quæſtionibus ad Antiochum q. 39. ubi ait eos eſſe dementes, & faſtu quodam arreptitio, qui crucem effigiéſque ſanctorum adorare recuſant. Item ex S.Hier.in epitaph. S. Paulæ cap.3. ubi dicit illam proſtratam ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret adoraſſe. Plures alij S. Patres citantur in præfata Synodo 7. præſertim Act. 4. diverſa etiam miracula pro confirmatione ejus veritatis divinitùs facta ibidem referuntur.

4. Quæres quo genere cultus imagines honorandæ ſint?

Reſpondetur cum S.Doctore q. 25. imaginem duplici modo poſſe conſiderari: 1. ut eſt res quædam, puta lignum ſculptum vel pictum: 2. ut eſt imago alterius. Et ipſi quidem priori modo ſpectatæ nullum honorem deberi; cum nullam habeat excellentiam honore dignam: poſteriori verò eundem illi cultum & honorem deferendum eſſe, qui debetur prototypo, cum hac tamen differentia, quod prototypo honor & cultus primariò & per ſe, ſeu propter excellentiam propriam tribuatur; imagini verò nonniſi ſecundariò, & propter ipſius prototypi excellentiam, cui aliquo modo participare cenſetur, propter moralem quam habet cum ipſo prototypo unionem & conjunctionem. Unde propriè loquendo, cultus imaginum, v.g. Chriſti aut ſanctorum, neque latria, neque dulia dici poteſt; cum hæ voces interiorem ſubmiſſionis affectum deſignent erga eum, qui adoratur aut colitur; qui affectus proinde erga ipſam imaginem præcisè concipi non poteſt; ſed tantùm impropriè & reſpectivè: itaut, dum externa ſubmiſſionis nota, puta genuflexionis, imagini exhibetur, internus honoris, puta latriæ vel duliæ affectus erga prototypum concipiatur.

Hunc imaginum cultum ita eſſe intelligendum & explicandum conſtat ex præfata Synodo 7. generali, in cujus Act. 3. in litteris orientalium Epiſcoporum ibidem lectis & approbatis, habentur hæc verba: *Sanctas imagines reveremur, &c. non in materia aut coloribus honorem conſtituentes, ſed per hoc officium noſtrum, quod ipſis debemus, quorum imagines geſtant, impertientes.* Et ex Concilio Tridentino ſeſſ. 25. in decreto de veneratione imaginum, ubi expreſsè dicitur, *Imaginibus venerationem debitam impertiendam eſſe; non quod credatur ineſſe aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam ſint colendæ, &c. ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant: itaut per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos veneremur, quorum illæ ſimilitudinem gerunt.*

5. Quod ſpectat ad ſanctorum reliquias, dicendum eſt illis quoque cultum & honorem eſſe deferendum.

Probatur 1. ex Scriptura Iſaï. 11. *In eum gentes ſperabunt, & erit ſepulchrum ejus gloriosum.* Vbi Propheta de Chriſto Domino loquitur; dicitque ſepulchrum illius fore honorandum, quod intelligendum eſt, non tantùm pro eo tempore, quo Chriſti Domini corpus in eo jacuit; ſed etiam pro tempore futuro poſtquàm à mortuis reſurrexit, ut explicat S. Hieron. in Epiſt. ad Marcellam.

Probatur 2. ex Concilio Nicæno 2. Act. 7. & ex Tridentino ſeſſ. 25. in præfato decreto, Ubi dicitur ſanctorum corpora à fidelibus eſſe veneranda: quia viva membra Chriſti fuerunt, ac templum Spiritûs ſancti, ab ipſoque ad æternam vitam ſuſcitanda & glorificanda, & per illa multa beneficia hominibus à Deo præſtari.

Probatur 3. ex miraculis, quæ per ſanctorum reliquias divinitùs facta ſunt. 4. Reg. 13. ad contactum corporis Eliſæi defuncti, mortuus dicitur reſurrexiſſe: quod S. Ambr. in cap. 1. S. Luc. ipſius Eliſæi ſanctitati tribuit. Et Act. 19. refertur ſudaria & ſemicinctia S. Pauli ægrotis applicata ſanitatem ipſis contuliſſe. S. item Ambroſius Epiſt. 54. teſtatur plures à poſſeſſione dæmonum eſſe liberatos, ad inventionem & tranſlationem corporum ſanctorum martyrum Gervaſij, & Protaſij, ubi veſtem prædictorum ſanctorum contigerunt: & Epiſt. 55. dicit idem factum eſſe, dum reliquiæ ſanctorum martyrum Vitalis & Agricolæ transferrentur. Et S. Auguſt. lib. 22. de Civit. cap. 2. refert varia & inſignia miracula quæ facta ſunt ad contactum reliquiarum S. Martyris Stephani. Ex quibus miraculis colligitur pium ac Deo gratum eſſe cultum illarum reliquiarum; cùm cultores earum tot beneficiis cumulet.

6. Quod ſi quæras, quo cultu honorandæ ſint ſanctorum reliquiæ?

Reſpondetur idem de illis ac de imaginibus eſſe dicendum; illas ſcilicet cultu reſpectivo eſſe honorandas, propter ſanctos quorum ſunt reliquiæ; ac proinde eodem honore quo illi: ita ut qui honorat reliquias, illum primariò honorare intendat, cujus ſunt reliquiæ, & ſimul cum illo, has ejus reliquias tanquam aliquid illius.

Docet autem S. Thom. 2. 2. q. 96. a. 4. ad 3. reliquias collo appenſas circumferri poſſe; & hoc patet etiam ex S. Auguſt. Epiſt. 103. & S. Chryſoſt. hom. (quod Chriſtus ſit Deus) & S. Greg. lib.

lib. 7.Epiſt.120.Tum ut eâ geſtatione honorem & amorem noſtrum erga Sanctos teſtemur; etiam ut per interceſſionem illorum quos hoc pacto honoramus, vel ab aliquibus malis divinâ miſericordiâ liberemur, vel gratias aliquas impetremus.

Hinc etiam paret quid de cultu & adorationa ſanctæ Crucis ſentiendum ſit. Cùm enim (ut obſervat S. Thom. q. 25. a. 4.) duobus modis ſpectari poſſit; vel ut Chriſti in eâ fixi & extenſi figuram repræſentat;vel prout ipſius Chriſti corpori & ſanguini contactu conjuncta fuit:Si priori modo ſpectetur,habet rationem imaginis,& convenit omni omninò Cruci; ſive in materiâ ſolida ſculptæ, ſive depictæ in pariete, ſive manu in aëre formatæ,& quovis alio modo expreſſæ, & de illâ idem omninò dicendum eſt, ac de aliis imaginibus Chriſti Domini. Si verò ſpectetur modo poſteriori, habet rationem reliquiæ:quod quidem de illâ ſolâ cruce dici poteſt,in quâ ipſe Dominus paſſus & mortuus eſt; & de illâ ut ſic, eodem modo ac de aliis reliquiis,loquendum eſt.

Obſervandum eſt autem, quòd quamvis honor qui reliquiis debetur, ejuſdem generis ſit,ac ille qui defertur imaginibus; hæc tamen inter utrumque differentia eſt;quòd reliquiæ peculiarem quandam venerationem poſtulant præ imaginibus, propter unionem quam habent cum illo cujus ſunt reliquiæ, quæ haud dubie major & arctior eſſe cenſetur eâ, quæ inter imaginem & ejus propotypum intercedit.Et eâ ratione ſanctorum reliquiæ in majori habentur veneratione, quàm illorum imagines; & crux illa, in quâ Chriſtus affixus & mortuus eſt, peculiari affectu & devotione colitur præ aliis Crucis ejuſdem imaginibus; propter unionem quam habuit cum ipſius Chriſti corpore,cujus contactu nobilitata eſt & ſanguinis ejuſdem effuſione decorata.

TRACTATUS VI.

DE GRATIA DIVINA.

CUM præcipuus meritorum Chriſti Domini effectus, ſit gratia divina, quæ reliqua omnia bona ex illius Salvatoris fontibus ſcaturientia, vel in ſe complectitur, vel ex diffundit:doctrinæ ordo poſtulat, ut de illa nunc tractemus, eáque præſertim circà illam inveſtigemus,quæ à nobis Deis ſciri voluit, & idcircò Eccleſiæ ſuæ revelare dignatus eſt: ſepoſitis in hac materia omnibus aliis, quæ tenuitatis noſtræ modum excedunt, memores illius effati: *Altiora te ne quæſieris*,Eccli.3.&, *Qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur à gloria*. Prov. 25

Ut ordine procedamus, tractatum hunc in quinque capita dividemus.In quorum 1.agemus de neceſſitate gratiæ divinæ. In 2.de ipſius gratiæ ſufficientia.In 3.de ejuſdem efficacia.In 4.de primario ejus effectu, ſeu de juſtificatione.In 5. denique de altero gratiæ effectu,ſeu de merito.

CAPUT I.

De neceſſitate gratiæ divinæ.

SECTIO VI.

Quid nomine gratiæ intelligatur?

1. GRatiæ nomen,ſi illius etymologiam ſpectemus,ſignificat id, quod datur gratis, ſeu ex purâ benevolentia, ut docet S. Iſidorus lib. 7. etymologiarum c. 3.Si autem illius communem acceptionem attendamus, duobus præſertim modis inveniemus, nomen illud gratiæ apud SS. Patres ſumi;ut alias acceptiones minus proprias,& à noſtro inſtituto alienas,omittamus.

Primò latè,pro quocunque, dono gratuito divinitùs collato, quo ſenſu creatio, conſervatio, &c. poteſt divinæ gratiæ nomine appellari:Unde S. Hieron.Ep.139.ad Cyprianum dixit, *Gratia Dei eſſe, quòd creatus ſit homo*.Et in 6. Synodo generali act.11.in Epiſt.Sophronij,dicuntur Angeli eſſe ex gratiâ Dei immortales; quia ſcilicet immortalitatem,ſicut & alia dona naturalia, ex gratuito Dei beneplacito acceperunt.

Secundò ſtrictè & magis propriè, pro ſolis illis donis ſupernaturalibus, quæ intuitu meritorum Chriſti Domini nobis conferuntur:quæ quidem magis propriè,nomine gratiæ nuncupantur.Tùm quia,ut habetur in Epiſtolâ Patrum Africanorum ad Innocentium Papam (quæ eſt 95.inter Auguſtinianas) Apoſtolus gratiam non niſi in ea ſignificatione ſumere ſolet.Tùm etiam quia beneficia, quæ indignis & immerentibus cōferuntur,gratiæ nomen longè potiori jure merentur:talia autem ſunt beneficia nobis per Chriſti meritum collata.

2. Gratia verò modo illo poſteriori ſumpta, multipliciter dividitur: in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem.

Gratia gratis data eſt(ut docet S.Thomas 1. 2. q.111.)per quam unus homo operatur alteri, ad hoc quod ad Deum reducatur:ſeu(quod idem eſt) quæ primò & per ſe refertur ad ſalutem alterius. Et hujus gratiæ novem ſpecies ab Apoſtolo enumerantur 1.Cor.12.his verbis: *Alij per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alteri fides in eodem Spiritu, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum,alij prophetia,alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum*: quæ omnia fusè à S. Doctore explicantur a.4.ubi & obſervat,

Quæ

Quaſdam ex illis gratias dari ad perfectam & accuratam myſteriorum cognitionem, quæ neceſſaria eſt ad alios erudiendos: qualis eſt gratia ſapientiæ & ſcientiæ, non quidem acquiſitæ, ſed infuſæ & ſupernaturalis, gratia item fidei, non quidem prout ſignificat ipſam fidei virtutem, ſed prout denotat excellentem quandam & eminentem ipſius fidei certitudinem quâ homo aliquis efficitur idoneus ad inſtruendos & confirmandos alios, vel etiam ad hæreticos convincendos circa myſteria religionis.

Alias verò dari ad expoſitionem & explicationem earum rerum, quæ aliis ad ſalutem neceſſariæ ſunt: talis eſt gratia linguarum, & interpretatio ſermonum.

Alias denique ad efficaciter perſuadendum ea, quæ expoſita & explicata ſunt: & ad finem conceditur donum Prophetiæ, diſcretio ſpirituum & virtus miraculorum ſive ad reſtituendam corporis valetudinem, & ſic dicitur gratia ſanitatum ſive ad alia miracula exteriùs facienda, & vocatur operatio virtutum.

3. Quamvis autem omnis & quæcunque gratia ſit gratis data, ut ejus nomen ſonat: ac proinde nomen illud gratiæ gratis datæ ſit nomen genericum; quod omnibus gratiæ ſpeciebus convenit: tamen gratiæ ſpecies, de qua nunc agimus, communiter gratia gratis data vocatur. Quia ſolet ignobiliori ſpeciei nomen generis appropriari e. g. nomen genericum animalis communiter brutis tribuitur.

4. Obſervandum eſt hanc gratiam, cùm non ad propriam ſanctificationem, ſed tantùm ad aliorum utilitatem concedatur, æquè peccatoribus ac juſtis tribui. Unde S. Matth. 7. Chriſtus Dominus dicit in die judicij multos impios & reprobos ſibi dicturos: Domine nonne in nomine tuo prophetavimus. &c. Et S. Aug. lib. 83. quæſtionum, quæſt. 79. dicit poſſe aliquem, non modò peccatorem, ſed etiam infidelium prophetare, miracula facere, dæmones expellere, in honorem nominis Chriſti Domini.

Gratia autem gratum faciens (de qua potiſſimum in hoc tractatu agendum nobis erit) ea eſt; quæ per ſe primò dirigitur & ordinatur ad hominem, in quo eſt, ſanctificandum, & amabilem ac gratum Deo reddendum. Et hæc longè dignior eſt quàm gratia gratis data. Unde Apoſtolus loco citato, explicatis variis iſtius gratiæ gratis datæ generibus, ad meliora æmulanda chariſmata, hoc eſt, ad gratiam gratum faciẽtem optandam, hortatur: ideóque propter excellentiam ac dignitatem ſibi propriam, abſolutè & ſimpliciter gratia dicitur, & ſubdividitur in gratiam habitualem; & gratiam actualem.

Gratia habitualis eſt ea, quæ per modum habitûs ſeu qualitatis permanentis divinitùs infun[illegible] ſiſtitque in nobis, licet actu non operemur. Hujus habitualis gratiæ mentio fit in variis Scripturæ locis. Ut Iſai. 11. *Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini.* S. Joan. 14. *Ad ipſum veniemus, & manſionem apud eum faciemus,* 1. S. Joan. 3. *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quia ſemen ipſius in eo manet.* Etenim requieſcere & manere) ſunt voces ſignificantes habitualem & durabilem exiſtentiam, quâ Deus in anima juſti maneat per aliquod donum ſpeciale, eamque inhabitet. Et S. Auguſt. Epiſt. 85. gratiã illam vocat interioris hominis pulchritudinem, eamque aſſerit in parvulis quoque poſt Baptiſmum remanere. Et S. Cyrill. Alexand. lib. 4. in Iſaiam orat. 2. eandem gratiam dicit eſſe ornatum animæ, illique inſidere ac inhærere.

Gratia autem actualis ea eſt, quæ tribuitur per modum actûs, ſeu operationis tranſeuntis; conſiſtitque in piis motibus intellectûs & voluntatis, quos Deus in nobis excitat, illiſque nos adjuvat, vel ad bonum liberè proſequendum, vel ad malum fugiendum. Et de hac pleniùs in ſequentibus agendum erit.

SECTIO II.

Quinam fuerint errores Pelagianorum circa gratiæ neceſſitatem.

1. Ut Catholicæ fidei veritas circa divinæ gratiæ neceſſitatem clariùs effulgeat, diſcutiendum nobis eſt, quinam errores olim illi averſati fuerint. Cumque inter alios hæreticos gratiæ divinæ infenſos, Pelagiani primas olim partes tenuerint, de illorum erroribus hîc nobis agendum eſt. De quibus quidem quoniam non levis hodie inter Theologos controverſia eſt: nullum, ad ejuſmodi errores dignoſcendos, certius ac facilius medium adhiberi poſſe exiſtimavimus, quàm ſi ſedulò inveſtigemus, & attentè conſideremus, quid in illis hæreticis Eccleſia tanquam erroneum reprobaverit: id eſt, quid Concilia, & Pontifices ſummi de Pelagij & aſſeclarum ejus dogmatibus pronunciaverint: quid in eorum dictis aut ſcriptis condemnaverint: & quas veritates erroribus illorum oppoſitas fide credendas definierint. Cùm enim fidei Catholicæ veritas ſola divinâ authoritate conſtet, non argutiis aut diſceptationibus eruenda eſt, ſed ex fontibus iis liquidò haurienda, per quos illam ad nos Deus voluit derivari. Ut igitur ordine aliquo procedamus.

2. Obſervandum eſt Pelagij ejuſque aſſeclarum errores, in quatuor præſertim Conciliis, Carthaginenſi altero, & Arauſicano 2. proſcriptos fuiſſe; & à quatuor potiſſimùm ſummis Pontificibus, Innocentio, Zozimo, Cæleſtino, & Gelaſio condemnatos & anathemate percullos. De quibus ſigillatim ac breviter nobis agendum eſt.

Ac in primis nullam hîc faciamus mentionem

Dioſpolitanæ Synodi, quæ ante quatuor præfata Concilia contra Pelagium coacta eſt. Huic enim ipſe Pelagius fictis & ſimulatis verbis illuſit, in eáque,occultatis potiùs,quàm ejuratis erroribus, abſolutus eſt, ut teſtatur S.Auguſtinus variis in locis,ac præſertim in libro de geſtis Pelagij, ubi acta illius Synodi fusè refert: Unde S.Hieron. Epiſt. 77. hanc Synodum miſerabilem vocat.

§ I.

Quid de Pelagianorum erroribus cenſuerint Africana Concilia,Carthagenenſe ac Milevitanum?

1. CUm igitur ea, quæ Dioſpoli facta fuerant,in Africam ab Oroſio presbytero relata fuiſſent, ſimulque Gallorum quorumdam Epiſcoporum litteræ adverſus Pelagium ab eodem fuiſſent exhibitæ: Concilium 68.Epiſcoporum Carthagine coactum eſt anno Chriſti 416.In quo rebus omnibus diligentiùs examinatis & perſpectis, decretum eſt,Pelagium,ejuſque diſcipulum Celeſtium (niſi errores ſuos palam & ex animo ejurarent) anathemate feriendos eſſe, ut patet ex Epiſtola Epiſcoporum ipſius Synodi ad Innocentium Papam,quæ eſt inter Auguſtinianas 90. In qua quidem Epiſtola, poſtquàm dixerunt: *Se ideò hæc illi inſinuare, ut ſtatutis ſuis etiam Apoſtolicæ Sedis adhibeatur authoritas*; Ipſius Pelagij, ejuſque aſſeclarum hæreſim his verbis exponunt.*Iſti* (Pelagiani ſcilicet) *aſſerunt in eo Dei gratiam deputandam eſſe,quò talem hominis inſtituit creavitque naturam,quæ per propriam voluntatem legem Dei poſſit implere,&c. eandem legem ad gratiam pertinere; quòd illam Deus in adjutorium hominibus dedit. Illam verò gratiam quâ Chriſtiani ſumus,nolunt omninò agnoſcere, &c. Hominibus perſuadere non ceſſant ad operandam perficiendamque juſtitiam, & Dei mandata complēda.ſolam ſibi humanā ſufficere poſſe naturā,&c.*

Eodem anno in Africa congregatum eſt Concilium Milevitanum, cui interfuit S. Aug. cum 70. aliis Epiſcopis. In quo ad eundem Innocentium Papam ipſe S. Auguſtinus nomine totius Synodi ſcribens, de Pelagianorum erroribus ſic loquitur: *Iſti dicunt poſſe hominem in hac vita, præceptis Dei cognitis, ad tantam perfectionem juſtitiæ, ſine adjutorio gratiæ Salvatoris, per ſolum liberum voluntatis arbitrium pervenire, ut ei non ſit jam neceſſarium dicere: dimitte nobis debita noſtra. Illud verò quod ſequitur: ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum, tanquam divinum adjutorium poſcere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus: ſed hoc in noſtra poſitum eſſe poteſtate,& ad hoc ſolam ſufficere voluntatē hominis.*

§. II.

Quale judicium fuerit Innocentij Papæ ſuper iiſdem erroribus.

1. HIs acceptis Epiſtolis,Innocentius reſcripſit ad ſupradictorum Conciliorum Patres;eorum ſententiam confirmans, erroreſque Pelagianorum condemnans; & in Epiſtola quidem ad Patres Concilij Carthaginenſis, quæ numeratur inter Auguſtinianas 91. poſtquam dixit illos, in eo quod Apoſtolicam Sedem conſulebant, antiquæ traditionis exempla ſervare; de Pelagianorum erroribus ſic loquitur: *Quid enim poteſt eſſe tam iniquum,tam barbarum, tam Chriſtianis mentibus inimicum; quàm huic denegare debere, quidquid in quotidiana gratia conſequeris; cui te ipſe confiteris debere, quod natus es: & cui putas debere, quod vivis, quomodò te non putas illi debere, quod quotidianam ejus conſequendo gratiam taliter vivis?* Subjungit poſteà, *illos negare nos adjutorio indigere divino,quaſi ex noſtra in totum poſſibilitate perfectos.* Item *Illos neſcire, quod niſi magnis precibus gratia in nos implorata deſcendat, nequicquam terrenæ labis & mundani corporis vincere conemur errores; cum pares nos ad reſiſtendum, non liberum arbitrium, ſed Dei ſolum facere poſſit auxilium,&c.* Addit, *Deum quotidiana nobis præſtare remedia; quibus niſi freti confiſique nitamur, nullatenùs vincere humanos poterimus errores: neceſſe eſt enim ut,quo auxiliante vincimus,eo iterùm non adjuvante vincamur.* Et tandem concludit:*Quiſquis ergo huic aſſentiens videtur eſſe ſententiæ, quod dicat adjutorio nobis non opus eſſe divino, inimicum ſe Catholicæ Fidei, & Dei beneficiis profitetur ingratum.*

2. In Epiſtola autem 93.ad Patres Concilij Milevitani, poſtquam ſimiliter dixit, *antiqua regulæ formam toto ſemper orbe ſervatam hanc eſſe; ut ſuper anxiis rebus Sedes Apoſtolica conſuleretur, & de Apoſtolico fonte reſponſa per omnes Provincias ſemper emanare, præſertim, quoties fidei ratio ventilatur*; de Pelagianis ſubjungit:*Ecce homines,qui non poſuerunt Deum adjutorem ſuum: negantes enim auxilium Dei,inquiunt hominem ſibi poſſe ſufficere, nec gratiâ hunc egere divinâ; quâ privatus neceſſe eſt, ut laqueis diaboli irretitus occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata,ſolâ tantummodo libertate contendit.* Addit poſteà: *quare Pelagium, Cœleſtiumque, id eſt inventores vocum novarum, quæ,ſicut dixit Apoſtolus,ædificationis nihilum, ſed magis vaniſſimas conſueverunt parere quæſtiones; Eccleſiaſtica communione privari, Apoſtolici vigoris authoritate cenſemus.*

§ III.

Quid contra eoſdem errores in altero Concilio Carthaginenſi ſtatutum fuerit.

1. DEfuncto Innocentio, cùm ab ejus in Apoſtolicâ Sede ſucceſſore Zozimo Celeſtius ejuſque magiſter Pelagius, variis & ſubdolis artibus, nec non fictâ ementitâque fidei profeſſione, anathematis, quo eos Innocentius perculerat, abſolutionem obtinere conarentur: Epiſcopi Africani, num. 214. rursùm Carthagine convenientes

Digitized by Google

nientes, anno Domini 418. contra præfatum Pelagium ejuſque aſſeclas, canones 8. condiderunt: qui licet ab aliquibus, Concilij Milevitani ſuprà citati eſſe dicantur; probabilius tamen eſt ab iſto Concilio Carthaginenſi editos eſſe; ut conſtat ex Epiſtolâ Cæleſtini Papæ ad Epiſcopos Galliæ infrà citandâ; in quâ hujus Concilij nomine citantur, & confirmantur.

In illis autem canonibus Patres Concilij ſedulò collegerunt omnes Pelagianorum errores, quos jam ab Eccleſiâ damnatos, vel denuò damnandos eſſe judicaverunt: ut quivis ſcire diſtinctè poſſet, quid in Pelagianis dogmatibus fugiendum ac devitandum eſſet. Itaque poſtquàm in duobus primis anathema dixerunt in eos, qui aſſerebant Adamum, etſi non peccaſſet, moriturum tamen fuiſſe; aut qui infantibus Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium eſſe, illoſque originale peccatum ab Adamo contrahere negabant: in reliquis canonibus damnant eos qui dixerint.

2. *Gratiam Dei, quâ juſtificamur per Ieſum Chriſtum, ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ jam commiſſa ſunt, & non etiam ad adjutorium, ut non committantur.*

Item, *Eamdem gratiam Chriſti propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum; quia per ipſum nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus: non autem per illam nobis præſtari; ut quid faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.*

Item, *Ideò gratiam nobis juſtificationis dari; ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs poſſimus implere per gratiam: tanquam etiam ſi gratia non daretur, non quidem facile, ſed tamen poſſemus, etiam ſine illâ, implere divina mandata.*

Item, *Eos, qui verba hæc ſancti Ioannis Apoſtoli (ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt) ſic accipienda putaverint; ut dicant propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quòd verè ita ſit.*

Item, *Qui dixerint in Oratione Dominica ideò dicere ſanctos (dimitte nobis debita noſtra) ut non pro ſeipſis hoc dicant; quia non eſt eis jam neceſſaria iſta petitio; ſed pro aliis, qui ſunt in populo ſuo peccatores: ideòque hæc ab illis verba non veraciter, ſed humiliter dici.*

Hos autem Canones ad Zozimum Papam à Patribus Concilij tranſmiſſos, & ab ipſo approbatos & confirmatos fuiſſe teſtatur S. Proſper in Chronico ad annum 419. his verbis: *Concilio apud Carthaginem habito 214. Epiſcoporum ad Papam Zozimum Synodalia decreta perlata ſunt: quibus probatis, per totum mundum, hæreſis Pelagiana damnata eſt.*

§. IV.

Quid ſuper Pelagianorum & Semipelagianorum erroribus edixerit Cæleſtinus Papa?

1. CUm igitur Pelagiana hæreſis, toties proſcripta & damnata, jam ubique ferè extincta eſſet; nihilominùs aliquot poſt annis in urbe Maſſilienſi, aliiſque deinde Galliæ partibus, novi rursùs errores circa gratiam exorti ſunt: Quorum authores, licet à Pelagio recederent, divinæ gratiæ neceſſitatem admittentes: qui tamen non ſatis ad fidei veritatem accederent, ipſamque gratiam dicerent non purè gratis dari, ſed intuitu alicujus bonæ diſpoſitionis, e. g. boni alicujus deſiderij, aut conatus ipſius voluntatis, ex ſolis arbitrij viribus eliciti: ideò hæretici habiti ſunt, dictique Semipelagiani.

Cumque illi præſertim S. Auguſtini tunc defuncti doctrinam de gratiâ & libero arbitrio impeterent, multa in illum invidioſiſſimè criminantes; ſancti Proſper & Hilarius tanti viri memoriam tam indignè vellicari non ferentes, Cæleſtinum Papam adierunt, egeruntque cum illo, ut & Maſſilienſium frænaret audaciam, & S. Auguſtini doctrinam ab illorum calumniis vindicaret. Quod Cæleſtinus eorum votis annuens, & Eccleſiæ paci providere cupiens, præſtitit in Epiſtolâ decretali, quæ incipit (*Apoſtolici verba præcepti*) quam ad Epiſcopos Galliæ tranſmiſit. In quâ increpatis Maſſilienſibus, & collaudato S. Auguſt. ea ex ejus doctrinâ colligit, quæ à prædeceſſoribus ſuis probata & definita, ab omnibus recipi, & fide Catholicâ credi deberent; ſic igitur loquitur.

2. *Neceſſarium fuit diligenter inquirere, quid rectores Romanæ Eccleſiæ de hæreſi* (Pelagianâ ſcilicet) *quæ temporibus eorum exorta fuerat, judicaverint: & contra nocentiſſimos liberi arbitrij defenſores, quid de gratiâ Dei ſentiendum eſſe cenſuerint: ita ut etiam Africanorum Conciliorum quaſdam ſententias jungeremus, quas utique ſuas fecerunt Apoſtolici antiſtites, comprobarunt. Vt ergo pleniùs, qui in aliqui dubitant, inſtruantur, conſtitutiones ſanctorum Patrum compendioſo manifeſtemus indiculo: Quod ſi quis non nimium eſt contentioſus, agnoſcat omnium diſputationum connexionem ex hâc ſubditarum authoritatum brevitate pendere; nullamque ſibi contradictionis ſupereſſe rationem, ſi cum Catholicis credat & dicat.*

In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem poſſibilitatem & innocentiam perdidiſſe; & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium poſſe conſurgere, niſi eum gratia Dei miſerentis erexerit.

Neminem eſſe per ſemetipſum bonum; niſi participationem ſui, illi donet, qui ſolus eſt bonus.

Neminem etiam gratiâ baptiſmatis renovatum, idoneum

idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad evincendas carnis concupiſcentias; niſi per quotidianum Dei adjutorium perſeverantiam bonæ converſationis acceperit.

Quòd nemo, niſi per gratiam, libero benè utatur arbitrio.

Quòd omnia ſtudia, & omnia opera, ac merita ſanctorum ad Dei gloriam, laudemque referenda ſint: quia nemo aliundè ei placet, niſi ex eo quod ipſe donaverit.

Quòd ita Deus in cordibus hominum, atque ipſo libero cooperetur arbitrio, ut ſancta cogitatio, pium conſilium, omniſque motus bonæ voluntatis ex Deo ſit: quia per illum aliquid boni poſſumus, ſine quo nihil boni poſſumus.

Illud etiam quod intra Cartaginenſis Synodi decreta conſtitutum eſt, quaſi proprium Apoſtolicæ Sedis amplectimur, quod ſcilicet 3. Capitulo definitum eſt: ut quicunque dixerit gratiam Dei, quâ juſtificamur per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ jam commiſſa ſunt; non etiam ad adjutorium, ut non committantur; anathema ſit. Adjungit demùm ea quæ capitulo, ſeu can.4. & 5. ejuſdem Concilij Carthaginenſis definita, & à nobis ſuprà relata ſunt. Ac denique ſic concludit:

His ergo Eccleſiaſticis regulis, & ex divinâ ſumptis authoritate documentis, ita adjuvante Domino, confortati ſumus; ut omnium bonorum effectuum atque operum, & omnium ſtudiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fateamur authorem; & non dubitemus ab ipſius gratia omnia hominis merita præveniri, per quem fit ut aliquid boni & velle incipiamus & facere. Et paucis interjectis: *Profundiores vero, difficilioreſque partes occurrentium quæſtionum, quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis reſtiterunt; ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus aſtruere: Quia ad confitendum gratiam Dei, cujus operi ac dignationi nihil ſubtrahendum eſt, ſatis ſufficere credimus, quidquid ſecundum prædictas regulas Apoſtolicæ Sedis nos ſcripta docuerunt; ut prorsùs non arbitremur Catholicum, quod apparuit præfixis ſententiis eſſe contrarium.*

Hîc ſolas appoſuimus fidei definitiones: ſummorum verò Pontificum teſtimonia brevitatis gratiâ omiſimus.

§. V.

Quid Gelaſius Papa, quid item Concilium Arauſicanum 2. contra Pelagianorum & Semipelagianorum reliquias decreverint?

1. CUm igitur his Pontificum Conciliorumque decretis penitùs extincta videretur hæreſis Pelagiana cum omnibus ſuis reliquiis; nihilominùs ex ejus veluti cineribus poſt plures annos ſcintillæ quædam rursùs in aliquibus Dalmatiæ & Italiæ partibus emerſerunt, temporibus Gelaſij Papæ: qui hac de cauſa duas ſcripſit Epiſtolas ad Honorium Dalmatiæ Epiſcopum, in quibus confirmat, quæcunque à prædeceſſoribus ſuis contra hæreſim Pelagij ſtatuta fuerant. Et in alia Epiſtola circulari ad omnes Epiſcopos per Picenum tria capita hæreſis Pelagianæ tunc repullulantis refert; 1. ſcilicet parvulos naſci ſine ullo peccato originali; 2. gratiam Chriſti ad ſalutem conſequendam non eſſe neceſſariam; 3. denique illam ſecundùm hominum merita conferri: quæ quidem capita iterùm ſub anathemate damnat.

Cúmque inſuper circa idem tempus, Semipelagiani turbas aliquas iterùm in Galliis moverent: occaſione illarum, in civitate Arauſicana congregatum eſt Concilium provinciale 14. Epiſcoporum; quod Arauſicanum 2. dictum eſt: In quo eadem rursùs contra Pelagianos & Semipelagianos decreta ſunt, quæ jam in præcedentibus Conciliis, & à præfatis ſummis Pontificibus definita fuerant. Quorum ſumma hæc eſt: Gratiam interiorem Dei per Chriſtum, id eſt Spiritûs ſancti illuminationem & inſpirationem, quæ ex meritis Chriſti tribuitur, ita eſſe nobis neceſſariam, ut ſine illa neque Deum invocare, neque à peccato purgari, neque affectum credendi concipere, neque ad Baptiſmum pervenire, neque externæ prædicationi Evangelij conſentire, neque rectè cogitare, aut pedes noſtros à falſitate retinere, neque bonum aliquod opus æternæ vitæ meritorium exercere, aut in bonorum operum exercitio perſeverare poſſimus.

Quas veritates poſtquàm expreſſit viginti quinque canonibus; ſeu capitulis (quæ quidem capitula ſibi ab Apoſtolica Sede tranſmiſſa fuiſſe in illorum præfatione declarat) hanc ſubjungit concluſionem, in qua omnium illarum veritatum ſummam complectitur his verbis:

Ac ſic ſecundùm ſuprà ſcriptas ſcripturarum ſententias vel antiquorum Patrum definitiones, hoc Deo, propitiante, & prædicare debemus & credere: quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus poſteà aut diligere Deū ſicut oportet, aut credere in Deū, aut operari propter Deū, quod bonum eſt, poſſit; niſi gratia eũ & miſericordia divina prævenerit.

2. Ex his igitur Conciliorum Pontificumque ſententiis & decretis conſtat, ſummam totius hæreſis Pelagianæ reliquiarumque ejus hanc fuiſſe, ut ſcilicet 1. hæretici illi omnem prorsùs Dei gratiam repudiaverint, aſſeruerintque, ad ſalutem æternam conſequendam, ſolas humani arbitrij ſufficere vires.

Poſteà verò ut Eccleſiæ dãnationem effugerent, illos gratiæ quidem neceſſitatem admiſiſſe, ſed fictè & ſubdolè: nomine gratiæ, liberum arbitrium, naturamque, in qua conditi ſumus, intelligentes.

Cúmque ſic fraus illorum pateſceret ; ut errorem tegerent, Gratiam Chriſti in legis notitia, Evangelicæ doctrinæ promulgatione, ipſiuſque Chriſti Domini, ac ſanctorum exemplis, nec non in peccatorum remiſſione & condonatione poſuiſſe.

Cúmque nihilominùs illos adhuc urgerent ſancti Patres, ut non ſolùm externum, ſed etiam præſertim internum gratiæ auxilium agnoſcerent, illud tandem Scripturæ teſtimoniis convicti admiſerunt ; ita tamen, ut dicerent, gratiam illam internam non eſſe abſolutè neceſſariam, ſed tantùm utilem ad bonum faciliùs operandum.

Denique cum ulteriùs adhuc urgerentur ad confitendam ipſius gratiæ neceſſitatem, huic veritati tandem ſubſcripſerunt, ſed ſimul etiam dixerunt, gratiam illam internam non prævenire hominis voluntatem, ſed potiùs ab illa præveniri adeóque per aliqua bona deſideria, aut aliquos pios affectus & conatus humanæ voluntatis obtineri ; Deúmque illam gratiam piorum illorum deſideriorum & affectuum intuitu, tribuere pertinaciter aſſeveraverunt.

3. E contrariò autem conſtat, ſummam veritatum illarum, quas præfati Pontifices & Concilia, tanquam Fide Catholicâ credendas definierunt, hanc eſſe ;

Primò, ſolam hominis voluntatem, aliáque adjumenta externa legis & Evangelij, ad ſalutem æternam conſequendam, aut ad opera bona illius ſalutis meritoria facienda, non ſufficere.

Secundò, ad bona illa opera ſalutis æternæ meritoria exercenda, neceſſariam eſſe internam Dei gratiam ; quæ in interiori illuſtratione intellectûs & piâ voluntatis motione conſiſtit.

Tertiò, Gratiam illam divinam non ſolùm omnia illa opera bona, ſed etiam omnes pios & liberos voluntatis affectus & conatus, quibus homo aliquid à Deo mereri poteſt, prævenire.

Quartò, illam gratiam prævenientem purè gratis homini tribui, ac ſine ullis meritis ex parte ipſius.

Quintò denique, gratiam illam nihilominùs intuitu meritorum Chriſti Domini hominibus tribui, ideóque gratiam Chriſti vocari.

SECTIO III.

De variis humanæ naturæ ſtatibus.

1. PEr ſtatus humanæ naturæ intelligimus varios modos, quibus ſe natura humana habuit, aut habere potuit, juxta divinæ providentiæ diſpoſitionem, in ordine ad finem ſuum ultimum conſequendum.

Hoc poſito, quinque præſertim ſtatus humanæ naturæ communiter à Theologis dignoſcuntur, ſcilicet naturæ puræ, naturæ integræ, innocentiæ ſeu juſtitiæ originalis, naturæ lapſæ ſibi relictæ, & naturæ lapſæ reparatæ. Quorum ultimus, nunc reipſa exiſtit : tertius initio creationis mundi extitit : tres verò alij, cùm nunquam extiterint, aut extituri ſint, conſiderantur ut purè poſſibiles. De ſingulis hîc breviter aliquid adnotandum eſt.

Status puræ naturæ ille eſt, in quo ea ſolùm haberet homo, quæ ipſi connaturalia ſunt, puta facultates omnes naturales, & concurſum Dei generalem, tam conſervationi, quàm operationibus ſuis naturalibus neceſſarium, omnes etiam imperfectiones & defectus purè naturales ; careret verò, ſicut peccato ejuſque omni reatu, ſic etiam omni gratiâ ſupernaturali, & auxiliis quibuſvis etiam naturalis ordinis, ſibi minimè ratione naturæ ſuæ debitis. Circa hunc ſtatum igitur,

2. Dicendum 1. nullum unquam hominem in puris naturalibus aut creatum fuiſſe, aut extitiſſe.

Eſt de fide contra Pelagium, qui (ut refert S. Auguſt. lib. de pec. orig. cap. 15.) exiſtimabat hominem ſine virtute aut vitio, ſine gratia aut peccato, id eſt, in puris naturalibus fuiſſe conditum.

Verùm hic error refelli, & veritas oppoſita probari facilè poteſt ex iis, quæ dicta ſunt tractatu 7. ubi probatum eſt primum hominem in ſtatu gratiæ ſanctificantis fuiſſe conditum, illóque peccante, poſteros ejus omnes ordinariâ generationis viâ propagatos, in peccati originalis reatu concipi. Unde ſequitur nullum hominem in puris naturalibus aut creatum eſſe, aut unquam extitiſſe.

3. Dicendum 2. ſtatum illum puræ naturæ, licet nunquam extiterit, eſſe tamen poſſibilem Deumque potuiſſe (ſi ita illi placuiſſet) hominem in puris naturalibus creare.

Probatur 1. ex Bulla Pij V. Gregorij XIII. quæ renovata fuit per Urbanum VIII. in Bulla quæ incipit (*in eminenti*) data anno 1641. in qua damnantur hi duo articuli ; ſcilicet, *Deum non potuiſſe talem ab initio creare hominem, qualis nunc naſcitur ; & falſam eſſe doctorum ſententiam, qui dicunt primum hominem creari & inſtitui potuiſſe à Deo ſine juſtitia naturali.* Et quamvis hi duo articuli ita damnati ſint in præfatis Bullis, ut non ſit planè evidens, an ideò quia falſi & hæretici, an verò tantùm quia temerarij & ſcandaloſi, ac proinde pacis ac unitatis Eccleſiæ inimici: quovis tamen modo damnati dicantur, certè poſt Apoſtolicæ Sedis judicium hæ & aliæ propoſitiones in illis Bullis reprobatæ, à nullo hodie propugnari poſſunt ; quin ſe aut veritatis, aut ſaltem unitatis & pacis Eccleſiæ inimicum profiteatur.

Probatur 2. ex eo quod manifeſtum eſt, Deum potuiſſe hominem ſine peccato & ſine ullo gratiæ dono creare : ſine peccato quidem ; cùm illius author nec ſit, nec eſſe poſſit : ſine gratiâ autem ; quia ſi Deus hoc non poſſet, ſequeretur gratiam

gratiam illam ſimul eſſe gratiam & non eſſe;eſſet ex hypotheſi; non eſſet,quia hominis naturæ debita eſſet:quod ipſi gratiæ repugnat, ut patet ex antedictis.

Objicies, ſi Deus poſſet hominem creare in puris naturalibus,ſequeretur illum authorem eſſe concupiſcentiæ, quæ ab Apoſtolo Rom. 7. vocatur peccatum; quia (ut explicat Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. can. 5.) ex peccato eſt & ad peccatum inclinat, ac proinde Deum eſſe authorem alicujus rei quæ ad peccatum inclinaret.

Reſpondetur Deum eſſe authorem concupiſcentiæ in quantùm eſt author facultatis ſenſitivæ in homine, ac propenſionis quam talis facultas habet in bonum ſibi connaturale. Et hæc propenſio dicitur inclinare ad peccatum, non quidem per ſe & ex naturâ ſuâ,ſed per accidens: quatenùs propenſio illa in bonum ſenſibile, rectæ rationis ordini aliquando repugnat, voluntatemque ad illius boni ſenſibilis fruitionem contra rationis ordinem pellicit. Hæc autem lucta partis inferioris in ſuperiorem in puris naturalibus, *non fuiſſet peccati ſupplicium* (ut rectè dicit S. Auguſt. lib. 3. de libero arbitrio) *ſed proficiendi admonitio, ac perfectionis exordium.*

4. Jam quod ſpectat ad alios quatuor ſtatus, breviter dicimus quòd,

Status naturæ integræ ille eſt, in quo pars hominis ſuperior, Deo, ut authori naturæ ultimoque illius fini,ſubjecta eſſet; & pars inferior, ſeu ſenſitiva, ſuperiori ſeu rationi: ita ut licet, quantùm ex ſe eſt, appetitus ſenſitivus rationem prævenire, & contra illam inſurgere poſſet, impediretur tamen per auxilia quædam naturalis ordinis, ipſius hominis naturæ & meritis indebita.Hunc autem ſtatum poſſibilem eſſe patet, ex eo quòd nullam ſecum invehit contradictionem, aut repugnantiam; neque ex parte Dei, cujus bonitati maximè convenit,hominem donis ejuſmodi licet indebitis afficere: neque parte hominis, qui ſic ad perfectionem naturæ ſuæ faciliùs comparandam, finemque ultimum ſibi connaturalem aſſequendum juvaretur.

Status autem innocentiæ ſeu *juſtitiæ* originalis huic integræ naturæ ſtatui ſuperaddit gratiam, ac reliqua dona ſupernaturalia, quæ homini in primâ creatione à Deo collata ſunt, de quibus tractatu 4. egimus.

Status naturæ lapſæ ac ſibi relictæ, ille eſt, in quem per peccatum primi hominis,humana natura decidit,& in quo remanſiſſet, niſi per divinam miſericordiam ab illo liberata fuiſſet.Hunc autem ſtatum poſſibilem eſſe hinc patet quod potuiſſet Deus univerſæ naturæ humanæ maſſam in peccati & damnationis ſtatu relinquere, in quo eo per peccatum primi hominis cõſtituta eſt:unde,quãdo de illius per Chriſti gratiam reparatione Scriptura loquitur,dicit factam illam fuiſſe ex Dei charitate, benignitate,miſericordiâ, &c.

Status denique naturæ lapſæ,& per Chriſtum reparatæ, ille eſt, in quo naſcimur & in quo per Chriſti gratiam à peccato liberari & ſalutem conſequi poſſumus. In illo autem ſtatu,quamvis per Baptiſmum reatus omnis peccati originalis penitùs tollatur, remanet nihilominùs in baptizatis concupiſcentia, ſeu fomes peccati: *Quæ cum ad agonem relicta ſit* (ut loquitur Concilium Trident. ſeſſ. 5. can. 5.) *nocere non conſentientibus, ſed viriliter per Chriſti gratiam repugnantibus, non valet; quinimò, qui legitimè certaverit, coronabitur.*

SECTIO IV.

An, & qua ratione gratia, quæ in ſtatu innocentiæ primo homini collata fuit, diverſa ſit ab illâ, quæ in ſtatu naturæ lapſæ confertur.

1. Certum eſt 1. gratiam ſanctificantem in ſtatu innocentiæ fuiſſe primo homini collatam;ſive illam poſt creationem acceperit: ſive, quod probabilius eſt, in eâ creatus fuerit,ut docet S. Thom. 1. p. q. 95. a. 1. de quâ re tractatu 4. ſuprà citato egimus.

Certum eſt 2.gratiæ actualis auxilium aliquod in ſtatu innocentiæ fuiſſe homini neceſſarium: illumque ſolis arbitrij viribus juſtè vivere, & in juſtitiâ perſeverare non potuiſſe.Ita docet paſſim S. Auguſtinus præſertim lib.de corrept.& gr. c.11.ubi dicit primum hominem gratiam habuiſſe,in quâ ſi permanere vellet, nunquam malus eſſet;& ſine quâ etiam cum libero arbitrio,bonus eſſe non poſſet.

Certum eſt 3. in pluribus differre gratiam ſtatûs innocentiæ, quam aliqui vocant gratiam ſanitatis, à gratiâ ſtatus naturæ lapſæ reparatæ, quam vocant medicinalem.

Ac in primis in eo quòd omnis gratia medicinalis ſit ex Chriſti Domini meritis: gratia verò ſanitatis ex illis non ſit; ſi eorum ſententia vera ſit,qui exiſtimant,Adamo non peccante, Filium Dei non fuiſſe incarnandum.

Deinde in eo quòd gratia medicinalis amplior ſit & abundantior, quàm gratia ſanitatis: juxta illud Chriſti Domini S. Joan. 10. *Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant:* Unde Apoſtolus Rom. 5.dicit quòd, *ubi abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia:* ubi enim gravior eſt miſeria, ibi amplior miſericordia: ubi major inopia, ibi abundantior copia requiritur.

Præterea gratia ſanitatis ad id tantùm conferebatur, ut homo ſanctitatem & innocentiam acceptam conſervaret;gratia verò medicinalis ad hoc ut,tùm à variis & graviſſimis peccati originalis & actualis ægritudinibus ſanetur; tùm ut ſanatus à variis periculis, quæ ſive interiùs,

ſive exteriùs occurrere poſſunt, præſervetur, tum etiam ut in recuperatâ ſanitate & ſanctitate proficiat, & uſque in finem perſeveret. Haneque, tertiam utriuſque gratiæ differentiam fusè explicat S. Auguſt. lib. cit. de corrept. & gr.

2. Cùm igitur hæc in confeſſo ſint apud omnes, ſupereſt adhuc una difficultas hîc ſolvenda: an ſcilicet gratia ſanitatis in eo præſertim differat à gratia medicinali, quòd gratiæ ſanitatis homo, ſi vellet, diſſentire poſſet; gratiæ verò medicinali neceſſariò aſſentiatur, nec ab illâ diſſentire poſſit.

Hanc utriuſque illius gratiæ differentiam affert Calvinus in Antidoto Concilij Trident. ad ſeſſ. 6, a. 5. ubi in Patres illius Concilij invehitur, quòd, dicentes hominem in ſtatu naturæ lapſæ poſſe gratiam oblatam abjicere; & can. 4. poſſe illi diſſentire ſi velit; gratiæ medicinali tribuerent, quod erat proprium gratiæ ſanitatis: ipſiſque hâc de causâ Pelagianiſmi notam inurit.

Verùm falſitas hujus dogmatis evidenter patebit ex dicendis infrà, cap. 4. Unum hîc tantùm interim aut alterum teſtimonium S. Auguſtini (cujus authoritate Calvinus hoc ſuum dogma propugnare maximè conatur) afferemus, ad probandum ex mente illius S. Patris gratiam, quæ in ſtatu naturæ lapſæ homini tribuitur, nullam ipſi ad agendum inferre neceſſitatem, ejuſque voluntatem liberam & indifferentem, ad conſentiendum Deo vel dæmoni, relinquere. Sic igitur loquitur ſanctus ille pater lib. 50. homiliarum. hom. 12. *Cum per Dei adjutorium in poteſtate tuâ ſit, ut non conſentias diabolo; quare non magis Deo, quàm ipſi obtẽperare deliberas: &c. quare ad peccandum ſeducit Satanas; cùm Deus poſuerit hominis in poteſtate non conſentire Satanæ, &c. dat quidem ille* (diabolus ſcilicet) *conſilium; ſed Deo auxiliante noſtrum eſt; vel agere, vel repudiare quod ſuggerit.* Et hom. 16. *In tuo arbitrio Deus poſuit, cui pares locum, Deo an diabolo?* Huic veritati ſubſcripſit etiam S. Hieron. in cap. 49. Iſai. cum dixit: *Dei vocare eſt & noſtrum credere: nec ſtatim, ſi nos non credamus, impotens eſt Deus: ſed potentiam ſuam noſtro arbitrio derelinquit, ut juſtè voluntas præmium conſequatur.* Et S. Fulg. lib. de prædeſt. & gr. cap. 9. ubi dicit Deum inter ſe & homines ita ordinaſſe, *ut vocatione ipſius, bonorum principia ſumeremus; vocati autem & illuminati viam mandatorum ejus, boni ingenij intelligentiâ noſceremus; & ea libero eligeremus, vel relinqueremus arbitrio.* S. item Bernard. ſerm. 5. in Quadrag. *Poteſt*, inquit, *inimicus excitare tentationis motum; ſed in te eſt, ſi volueris, dare ſeu negare conſenſum.*

3. Cum igitur in his S. Aug. aliorumque SS. Patrum teſtimoniis, agatur de homine in ſtatu naturæ lapſæ, de illoque dicatur quòd à Deo adjutus & auxilio gratiæ præventus, liber remaneat ad obtemperandum Deo vel Diabolo, ad conſenſum tentationi dandum vel negandum, ad bonum eligendum vel relinquendum: inde infertur, ſecundùm illorum mentem, gratiam medicinalem æquè ac gratiam ſanitatis, nullam inferre homini ad agendum neceſſitatem: illumque, ſi velit, poſſe gratiam illam ſequi, vel abjicere, & illi conſentire vel diſſentire: ac proinde fictitiam eſſe illam differentiam, quam Calvinus inter utramque gratiam, in odium Concilij Tridentini, invehere conatus eſt.

SECTIO II.

An gratia neceſſaria ſit ad cognoſcendum quodlibet verum?

1. NOn agimus hîc de neceſſitate gratiæ habitualis ſanctificantis: certum eſt enim ſine illa quodlibet verum cognoſci poſſe: unde S. Auguſt. lib. 1. retractat. capite 4. retractavit id quod dixerat lib. 1. Soliloq. cap. 1. Deum, non niſi mundos corde, verum ſcire voluiſſe.

Quæſtio igitur intelligi debet de neceſſitate gratiæ actualis, ad cognoſcendum quodlibet verum in ſtatu naturæ lapſæ, de quo ſolo in hac ſectione agitur. Sunt autem veritates, quæ ab homine cognoſci poſſunt, in duplici differentia: aliæ naturales, quæ vel objectis ſenſibilibus cognoſci, vel naturali diſcurſu intelligi poſſunt: aliæ ſupernaturales, ad quarum cognitionem neque per objecta ſenſibilia, neque per naturalem diſcurſum perveniri poteſt. Rurſum utriuſque generis veritates ſunt, vel ſpeculativæ, vel practicæ: ſpeculativæ ſunt earum rerum, quæ tantummodò cognoſcendæ ſunt, ut animam hominis eſſe immortalem: practicæ verò, illarum, quæ non ſolùm cognoſcendæ, ſed etiam & faciendæ ſunt, ut virtutem eſſe amplectendam. Hâc diſtictinctione ſuppoſitâ, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione.

Dicendum 1. quamlibet veritatem ſpeculativam naturalem; quæ ex effectis aut objectis ſenſibilibus deducitur poſſe cognoſci ſeorſim ab homine per ſolas naturæ vires, abſque ullo ſpeciali gratiæ auxilio. Ita S. Thom. art. 1. 2. q. 109. art. 1.

Conſtat ex eo quòd talis cognitio non ſuperat naturæ vires, cùm ſit de objecto naturali per media naturalia cognoſcendo: Unde & ipſi Ethnici Philoſophi tam multa de rebus creatis perſpecta naturaliter habuerunt, imò & de Deo ipſo, juxta quod dicit Apoſtolus Rom. 1. *Inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Conſtat præthereà ex eo quòd S. Auguſt. lib. 1. ad Simplicianum q. 2. ait, Deum in eligendis hominibus ad gratiam ſalutarem, neque ingeniinium, neque ſcientiam & doctrinam attendere, unde ſequitur ſcientiam & doctrinam ante omnem gratiam haberi poſſe.

Obijcies, multa eſſe in rebus naturalibus, etiam

etiam ſeorſim ac diſtributivè ſumptis, quæ à nobis cognoſci nequeunt, v. g. quænam ſint ultimæ rerum differentiæ, & ſimilia.

Reſpondetur quàmplurima ex iis non cognoſci re verâ de facto, quia eorum proprietates vel effectus aliquando non ſatis apparent: nos verò in concluſione egimus, non de quibuſcunque veritatibus naturalibus, ſed de iis duntaxat, quæ ex effectis & objectis ſenſibilibus deducuntur. Adde etiam multa ex iis naturaliter ſciri poſſe, quæ tamen non cognoſcuntur: quia non ſatis diligenter inveſtigantur, & etiam multa ſciri à quibuſdam, quæ tamen putantur eſſe adhuc incognita.

Inſtabis in Concilio Arauſicano 2. can. 9. dici divini muneris eſſe, cognoſcere veritatem.

Reſpondetur, Concilium ibi loqui de cognitione ſupernaturali, quæ conferat ad veram & Chriſtianam pietatem, ut patet ex canonibus præcedentibus & conſequentibus; non verò de naturali, de qua ſola hic quæſtio eſt.

3. Dicendum 2. veritates ſpeculativas ſupernaturales non poſſe naturaliter ab homine cognoſci, ſed tantùm per ſpecialem gratiam ac revelationem Dei.

Probatur 1. ex Scriptura. 1. Cor. 7. *Miſericordiam conſecutus ſum, ut ſim fidelis*: unde S. Auguſtinus lib. de gr. & libero arb. cap. 7. colligit ipſam fidem non haberi, niſi Deo miſerante, & cap. 14. ex iis verbis Apoſtoli ad Philipp. 1. *Vobis donatum eſt, non ſolùm ut in ipſum credatis, ſed etiam ut pro illo patiamini* Idem S. Auguſt. rectè infert Dei donum eſſe æquè, in eum credere, ac pro eo pati.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. can. 3. ubi dicitur anathema ei, qui aſſeruerit hominem poſſe, ſine præveniente Spiritûs ſancti inſpiratione & adjutorio, credere ſicut oportet.

Porrò ex his ultimis Concilij verbis colligitur, poſſe quidem hominem per ſolas naturæ vires aſſentiri veritatibus fidei ſibi exteriùs propoſitis, aſſenſu quidem opinativo, ita ut ratio, propter quam illis aſſentitur, non ſit divina revelatio, ſed motivum aliquod probabile: ut in hæreticis contingere cernimus, quorum hic aſſentiendi modus proprius eſt: At verò iiſdem veritatibus aſſentiri non poſſe, ſicut oportet, id eſt, aſſenſu certo & infallibili autoritate Dei revelantis innixo, ſine ipſius divinæ gratiæ auxilio ſpeciali.

4. Dicendum 3. hominem non poſſe per proprias vires ullam veritatem practicam ſupernaturalem cognoſcere, poſſe tamen aliquas practicas naturales, licet non omnes. Aſſertio conſtat tribus partibus.

Prima ſatis conſtat ex iis, quæ pro ſecunda concluſione jam diximus, & confirmari poteſt ex Concilio Melevitano, ſeu Carthaginenſi can. 4. ubi dicitur *donum Dei eſſe ſcire, quid facere debeamus*: ſupple ad vitam æternam conſequendam, de qua ibi loquitur Concilium.

Secunda aſſertionis pars probatur 1. ex Apoſtolo Rom. 1. ubi dicit Philoſophos inexcuſabiles fuiſſe, quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt: unde ſequitur illos, non tantùm ſpeculativè cognoviſſe unum eſſe Deum, ſed & practicè illum eſſe glorificandum & colendum; aliàs, ſi hoc invincibiliter ignoraſſent, fuiſſent excuſabiles; cum ad culpam non deputetur (juxta S. Auguſt. lib. 3. de lib. arb. c. 18.) quod quid invitus ignorat. Probatur 2. ex eodem S. Aug. in Pſal. 57. ubi dicit præceptum illud noſtris cordibus ipsâ veritatis manu ſcriptum eſſe: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.*

Tertia denique pars aſſertionis conſtat tum ex humanæ mentis imbecillitate, tum ex difficultate, quæ plerumque occurrit ad diſcernendum bonum à malo in multis caſibus particularibus: tum etiam ex contrariis paſſionibus; quibus tanquam nubibus mens obſcuratur; ſæpè enim evenit ſentientem appetitum in objectum ſibi conveniens, licet aliunde à recto rationis ordine alienum, vehementi motu abripi: unde ſequitur mentis languor & obnubilatio, exhauſtis per fomitis æſtum animæ viribus, juxta illud Sap. 9. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ: corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam; & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.*

SECTIO VI.

An poſſit homo velle, aut facere bonum aliquod ſine gratia?

QUæſtio intelligenda eſt non de gratia habituali, de qua ſequenti ſectione agetur, ſed de actuali: an ſcilicet homo bonum aliquod opus, illius auxilio, velle aut facere poſſit? Pro cujus reſolutione,

1. Dicendum 1. Neminem ſine ſpeciali divinæ gratiæ auxilio poſſe velle, aut perficere bonum aliquod opus, quod ad ſalutem æternam conſequendam conferat. Eſt de fide contra Pelagianos.

Probatur 1. ex Scriptura 1. Cor. 15. *Gratia Dei ſum id quod ſum*. Epheſ. 2. *Gratia ſalvi facti eſtis.* Philip. 1. *Qui cœpit in vobis opus bonum, ipſe perficiet.* Plura alia Scripturæ teſtimonia pro confirmatione illius veritatis videri poſſunt paſſim in libris S. Hieronymi ac S. Auguſtini contra præfatos hæreticos conſcriptis.

Probatur 2. ex Conciliis Milevitano, Carthaginenſi, Arauſicano; & ex ſummis Pontificibus Innocentio, Zozimo, Cœleſtino, & Gelaſio; quorum authoritates fusè retulimus ſuprà ſect. 2. & præterea ex Concilio Trid. ſeſſ. 6. can. 1. 2. & 3. ubi anathema profertur in eum qui dixerit, hominem poſſe ſine Chriſti gratia juſtè vivere, & vitam æternam promereri.

Pro-

Probatur 3.hâc ratione quâ utitur S.Thomas 1. 2.q.109.a.5.quia actus perducentes ad finem,ipſi fini proportionati eſſe debent. Atqui vita æterna eſt finis excedens naturæ humanæ proportionem. Ergo actus ad eam perducentes, ipſius naturæ proportionem excedere debent;proindeque ſolis illius viribus, ſine divinæ gratiæ auxilio , fieri nequeunt.

2. Dicendum 2. probabile eſſe , quòd homo per proprias arbitrij vires , cum ſolo generali Dei concurſu , ſine ullo gratiæ actualis auxilio, aliquod bonum opus morale (quod tamen nihil ad æternæ vitæ meritum conferat) perficere poſſit:probabilius tamen eſſe quod non poſſit ; ſed quod ad perficiendum quodcunque opus , quod ſit ex omni parte moraliter bonum , tam ratione objecti , quàm finis & circumſtantiarum, aliquo divinæ gratiæ auxilio indigeat. Hæc aſſertio duas habet partes.

In 1. dicimus probabile eſſe,quòd homo per proprias arbitrij vires poſſit aliquod opus bonum moraliter exercere : Qua multi graves authores ita exiſtimant;ut Magiſter Sētentiarum in 2.diſt. 26.cap.ult.S. Bonavent.Scotus,Durandus, Caietanus,Bellarminus,Suares,Gammachæus , & alij plures.Idque probant variis tum authoritatibus tum rationibus quæ apud illos videri poſſunt.

In 2. verò aſſertionis parte dicimus probabilius eſſe hominem in ſtatu naturæ lapſæ,nullum opus ex omni parte moraliter bonum poſſe reipſa efficere cum ſolo generali Dei concurſu,ſine ſpeciali aliquo gratiæ auxilio. Ita Greg. Ariminenſis , Hiſpalenſis , Capreolus Petrus Sotus , & plures alij, quos citat & ſequitur Vaſques diſp. 190.

Probatur 1.ex Scriptura.S.Joan. 15. ubi Chriſtus Dominus dicit : *Sine me nihil poteſtis facere:* in quæ verba S. Auguſt. tract. 81. in S. Joan. *Sive ergo parùm* , inquit , *ſive multùm ſine illo fieri non poteſt,ſine quo nihil fieri poteſt.* Et 2. Cor. 3.*Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis; quaſi ex nobis:ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt :* Atqui nullum opus moraliter bonum fieri poteſt , niſi bona aliqua cogitatio præcedat.

Probatur 2. ex Cœleſtino Papa Epiſt. ſuprà cit. ad Epiſcopos Galliæ. 9. ubi ait omnem ſanctam cogitationem, pium conſilium,omnemque bonæ voluntatis motum ex Deo eſſe. Et ex Concilio Arauſicano 2. can. 22. ubi diditur quòd *Nemo habet de ſe , niſi mendacium & peccatum.*

Probatur. 3. ex S. Ambroſio lib.1.de vocat. gent. cap. 3. ubi dicit quòd ſi Deus non operatur in nobis , nullius poſſumus participes eſſe virtutis. Et cap.9. dicit quod omne verbum bonum & omne opus ſanctum ſubminiſtratio ſit Spiritûs ſancti , ſine quo nihil rectè agatur.Et ex S.Aug.ſer.13.de verb. Apoſtoli, ubi loquens de auxilio gratiæ Dei;*Prorsùs*, inquit,*ſi defuerit,nihil boni agere poteris. Agis quidem , illo non adjuvante,liberâ voluntate,ſed male.*

Probatur 4. authoritate S. Doctoris q. 14. de veritate, art. 14. ubi poſtquam dixit ſine gratiâ habituali fieri poſſe aliquod virtutis opus,ſtatim adjungit : *Sed ſi velimus gratiam Dei dicere, non aliquod habituale donum,ſed ipſam miſericordiam Dei,per quam interiùs motum mentis operatur,& exteriora ordinat ad hominum ſalutem : ſic nec ullum bonum poteſt homo facere ſine gratiâ Dei.* Et 1.2. q.109.a.2. dicit hominem poſſe quidem etiam in ſtatu naturæ corruptæ , per virtutem ſuam naturalem aliquod bonum particulare agere,ſicut ædificare domos, plantare vineas,& alia ejuſmodi : non tamen totum bonum ſibi connaturale , ita ut in nullo deficiat.

3. Probatur denique hâc ratione deductâ ex iis quæ idem S.Doctor dixit,tum in corpore articuli ,tum in reſponſione ad 1. Nullum unquam opus bonum morale homo deliberatè vult aut facit,quin aliqua præcedat deliberatiorationis , quæ ſemper ex aliquâ primâ cogitatione indeliberatâ pendet:quæ niſi occurrat,nunquam de tali bono faciendo deliberavit, nec proinde illud unquam faciet.unde Ariſtoteles à S.Doctore ibidem citatus dicit , initium bonæ conſultationis eſſe à bonâ fortunâ ; id eſt , non procedere ab ipſius hominis deliberatâ voluntate. Quod igitur talis ante omnem deliberationem in mente hominis exoriatur cogitatio, quâ moveatur ejus voluntas ad aliquod bonum faciendum , ab ejus electione non pendet,neque id ex ſe præſtare poteſt : *Nemo enim* (Ut aitS. Aug.lib.de ſpirit.& lit.c. 33.) *habet in poteſtate , quid ei veniat in mentem.* Unde ſequitur illud ſpeciali divinæ providentiæ ordinationi adſcribendum eſſe , reſpectu cujus nihil fortuitò & indeliberatè accidere poteſt.Proindeque quoties aliquis bonum aliquod opus vult, aut exequitur , illius initium ſpeciali divinæ beneficentiæ auxilio ſemper aſcribere tenetur. Quod quidem auxilium cùm alias ſit ipſi indebitum,neque ullâ poſſit afferri ratio , cur hanc potiùs quàm aliam cogitationem ejus menti Deus immittere teneatur ; rectè ac meritò gratuitum , ſeu gratiæ divinæ auxilium dici debet.

Confirmatur ex eo quòd rectè à Deo per Chriſti merita petimus, aut petere poſſumus gratiam, ad quodvis etiam minimum opus virtutis moralis exercendum ; item rectè ipſi Deo gratias Agimus pro ſingulis virtutum moralium actibus per nos exercitis. Atqui,ut dicit S.Aug.Epiſt.107. *Prorsùs non oramus Deum , ſed orare fingimus, ſi nos ipſos non illum credimus facere quod oramus: prorsus non agimus gratias Deo,ſed agere fingimus; ſi unde illi gratias agimus , ipſum facere non putamus.*

Objicies illud Apoſtoli Rom.12. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt.*

4. Reſpondetur varias eſſe hujus dicti Apoſtolici interpretationes: ac veriſſimam omnium illam videri, quam profert S. Auguſt. lib. de Spirit. & litt.cap.26. S. Proſper, lib.cont. Collat. cap.12. S.Fulgent.lib.de Incarnat.c.25. S.Thom. in illum locum, & alij: Apoſtolum ibi loqui de gentilibus veri Dei cultoribus, & abſque circumciſione, aliiſque ſcriptæ legis ceremoniis, benè operantibus; ac divinam legem ſervantibus ex verâ fide in Deum & auxilio gratiæ, quales fuerunt Melchiſedech, Job, & alij. Quod autem eos dicit Apoſtolus naturaliter ea, quæ legis ſunt, facere; vult tantùm illos id facere ſine ullâ lege ſcripta, qualis data fuerat Judæis, & propter quam ſe tantoperè ſuprà cæteras gentes efferebant: ſed cum ſolâ lege naturæ; quæ tamen non excludebat, imò ad ſui obſervantiam divinæ gratiæ auxilium requirebat.

Ex dictis colliges quòd ſicut ſine divinæ gratiæ auxilio non poteſt homo ullum opus bonum facere; ſic etiam illum nullam tentationem (quæ vera tentatio ſit) poſſe perfectè & per aliquod motivum moraliter bonum ſuperare; cùm utrobique ſit par ratio. Poterit quidem ſine gratiâ tentationi alicui leviori conſenſum denegare, eique reſiſtere ex motivo aliquo indifferenti; v.g. illicitam aliquam voluptatem repudiare ex motivo tuendæ ſanitatis, cui noxia eſſet; ſed ex motivo honeſto & bono, ſine gratiâ nuſquam poterit: Quia motivum illud bonum, cujuſcunque virtutis ſit, ſemper bonam aliquam cogitationem divinitùs immiſſam præſupponit, ut ex ſupradictis conſtat.

SECTIO VII.

An poßit homo ſine gratiâ habituali bonum aliquod opus exercere?

1. QUæſtionis ſenſus eſt; an ſicut actualis gratia, ſic etiam habitualis ad quodlibet opus bonum exercendum neceſſaria ſit: ac proinde an homo illâ privatus, & in ſtatu peccati mortalis exiſtens, cum ſolo gratiæ actualis auxilio, aliquod opus moraliter bonum exercere poſſit; ſive opus illud ſit quocunque modo æternæ vitæ meritorium; ſive non ſit (de quâ re agetur cap.4.) Pro cujus reſolutione,

Dicendum eſt, poſſe aliquod opus moraliter bonum fieri ſine gratiâ ſanctificante; ſeu hominem in ſtatu peccati mortalis poſſe aliquos actus moraliter bonos exercere.

Huic veritati, quæ de fide eſt, opponitur error Joannis Hus; qui ut refertur in Concilio Conſtantienſi ſeſſ.15. aſſerebat extra ſtatum gratiæ ſanctificantis nullum opus bonum fieri poſſe, & omnia peccatorum opera eſſe peccata. Quem etiam errorem ſecutus eſt Calvinus lib.2. Inſtit. c.3. & Michaël Baius, qui articulo 35. ex iis, qui damnati ſunt in Bullâ ſuperiùs relatâ, dixit *Omne quod agit peccator, aut ſervus peccati, peccatum eſſe.*

Refellitur hic error,& oppoſita veritas probatur 1. ex Scripturâ S. Luc. 11. ubi Chriſtus Dominus alloquens Phariſæos, quos ibidem dicit rapinâ & iniquitate plenos eſſe: *Veruntamen*, inquit, *date eleemoſynam; & ecce omnia munda ſunt vobis.* Et eodem capite dicit Chriſtus; *petite, & dabitur vobis; quærite, & invenietis.* Quòd autem illic, non tantùm juſtos, ſed etiam peccatores alloquatur, conſtat ex eis quæ ſubjungit: *Si ergo vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, &c.* Et cap.18. Publicanus percutiens pectus ſuum, & orans, juſtificationem impetrat.

Probatur 2. ex Concilio Conſtantienſi, in quo prædictus error damnatus eſt, & ex Concil.Trid. ſeſſ.6. cap.6. ubi enumerantur varij actus virtutum, qui ab homine in peccato mortali exiſtente, ex divinæ gratiæ auxilio exercentur; ut fidei, timoris, ſpei, &c. quibus peccator ad juſtificationem recipiendam ſe diſponit.

2. Probatur 3. ex S. Auguſt.Epiſt.105. ubi in peccatoribus ante juſtificationem agnoſcit virtutem & meritum fidei: *Nec ipſa*, inquit, *remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat; neque enim nullum eſt meritum fidei.*

Probatur 4. ex eo quòd multa ſunt opera virtutum, puta religionis, temperantiæ, &c. ad quæ exercenda etiam peccatores legibus Eccleſiaſticis obligantur; v. g. ad Miſſam diebus feſtivis audiendam, ad jejunium certis diebus ſervandum, &c. Nec tamen legimus Eccleſiam ullo canone aut lege, ejuſmodi hominibus in peccato mortali exiſtentibus injunxiſſe; ut antequam Miſſæ celebrationi interſint, aut jejunij obſervationem inchoent, de peccatis ſuis confiteantur, aut ſaltem perfecto contritionis actu doleant; ſicut injunxit iis, qui ſacram Euchariſtiam, aut alia ſacramenta eſſent ſuſcepturi, vel eadem confecturi: aut aliis miniſtraturi. Quod tamen haud dubiè feciſſet, ſi nullum opus virtutis moraliter bonum à peccatoribus exerceri poſſe exiſtimaſſet.

Objicies Iſai.c. 1. dici ſacrificia, & quæcunque alia opera religionis à peccatoribus exercita, eſſe Deo exoſa & abominanda.

Reſpondetur non ideò præcisè opera illa Judæorum fuiſſe Deo exoſa, quia ipſi Judæi peccatores eſſent; ſed quia illa ex prava intentione, & cum aliis vitioſis circunſtantiis exercebant; ut patet ex his verbis quæ immediatè ſequuntur: *Manus enim veſtra plenæ ſunt ſanguine, & in die jejunij veſtri, invenitur voluntas veſtra.*

3. Quæres, an ſicut abſque gratia ſanctifiſicante poteſt homo aliquod bonum opus exercere,

cere, ſic etiam poſſit ſine illa omnia divinæ legis præcepta ſervare.

Reſpondetur, ſi de præceptis illis quæſtio ſit, quæ ad actus aliquos ſupernaturales exercendos obligant: quamvis aliqua eorum ſine gratia ſanctificante impleri poſſint, omnia tamen & ſingula non poſſe, cum aliqua ex iis ſint, quorum obſervatio gratiam ſanctificantem in homine præſupponit, quale eſt præceptum de Euchariſtia dignè ſumenda. Quod ſi de præceptis ſolius legis naturalis quæſtio intelligatur, dicendum eſt quòd, quamvis ad obſervationem cujuſlibet illorum divisè ſumpti, gratiâ ſanctificans minimè requiratur: ſine illa tamen omnia legis naturalis præcepta collectivè ſumpta, ſaltem tempore aliquo diuturno, ſervari non poſſe: proindeque hominem in ſtatu peccati mortalis diu ſubſiſtere non poſſe, quin in alia peccata dilabatur. Ita S. Thom. cit. q. 109. art. 4. & 8. ubi dicit hominem non poſſe ſervare totam legem ſine gratia habituali ſanante, ſeu ſanctificante.

Et probatur ex eo quòd dicit Apoſtolus Rom. 2. *Non auditores legis juſti ſunt apud Deum: ſed factores legis juſtificabuntur*: quæ Apoſtoli verba S. Auguſt. lib. de Spirit. & lit. c. 26. ſic intelligenda eſſe dicit: *Ut ſciamus aliter eos non eſſe factores legis, niſi juſtificentur; ut non juſtificatio factoribus accedat, ſed ut factores legis juſtificatio præcedat.*

4. Hujus autem rei ratio alia non eſt, quàm quòd ſi peccator in illo peccati mortalis ſtatu fideliter cooperetur auxiliis gratiæ actualis, quæ ipſi à Deo miſericorditer ſubminiſtrantur ad vincendas tentationes quæ occurrunt, & exercenda bona opera moralia quorum ſeſe offert occaſio: Deus pro ſua ineffabili bonitate abundantiora illi gratiæ ſuæ præſtabit auxilia, in eoque veræ compunctionis ſpiritum excitabit; qui ſecum gratiam ſanctificantem, vel per alicujus ſacramenti ſuſceptionem, vel extra ſacramentum per actum veræ contritionis afferet. Unde infertur neminem eſſe, qui notabili aliquo tempore torpeſcat ſtatu peccati mortalis, & non incidat in novum aliquod mortale peccatum. Si enim per illud tempus internis gratiæ auxiliis, ſibi à Deo ad ſervanda omnia legis divinæ præcepta, & ad ſuperandas tentationes occurrentes oblatis, fideliter cooperaretur, Deus haud dubiè prædictum illi compunctionis ſpiritum immitteret, juxta ſuavem miſericordiæ ſuæ diſpoſitionem, quo efficaciter excitatus, à peccato tandem reſurgeret, & gratiam ſanctificantem conſequeretur.

SECTIO VIII.

An poſſit ſine fide aliquod opus moraliter bonum exerceri.

1. Quæſtionis ſenſus eſt, an ſicut ſine gratia ſanctificante, ſic etiam ſine ulla fide ſupernaturali, ſive habituali, ſive actuali, poſſit aliquod opus moraliter bonum exerceri: id eſt, an infidelis, ſive hæreticus, ſive Ethnicus, aliquod opus moraliter bonum facere poſſit. Pro cujus reſolutione.

Dicendum eſt, poſſe infideles opera aliqua moraliter bona exercere. Ita S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 4.

Probatur 1. ex Scriptura, in qua laudantur aliqua opera infidelium, tanquam bona: ut Exod. 1. laudantur obſtetrices Ægyptiorum, quòd Hebræorum maſculis contra injuſtum regis edictum pepercissent. Et Act. 10. Cornelius centurio adhuc infidelis exiſtens (ut obſervat S. Thomas ſuprà, dicitur feciſſe eleemoſynas, & orationes obtuliſſe; quæ acceptæ Deo fuerunt.

* Probatur 2. authoritate Pij quinti, Gregorij decimi tertij, qui in bullis ſuis contra Baium hanc ejus propoſitionem condemnarunt, *Omnia opera infidelium ſunt peccata & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.*

Probatur 3. ex S. Chryſoſt. hom. de fide & lege naturæ: ubi dicit multos, qui Deum ignorant, bonis operibus florere, quamvis hæc opera ad ſalutem promerendam non ſint ipſis utilia. Et ex S. Hier. in cap. 1. ad Galat. ubi dicit multos abſque Fide & Evangelio Chriſti, multa ſalubriter & ſanctè perficere, v. g. parentibus obſequi, inopi manum porrigere, &c. Item ex S. Aug. lib. de Spiritu & lit. c. 26. ubi dicit quòd *impiorum, Deum verum neque veraciter, neque juſtè colentium, quædam tamen facta legimus, vel novimus, vel audimus, quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolum vituperare non poſſumus, verum etiam meritò rectèque laudamus.* Et lib. 5. de Civ. cap. 15. dicit Deum Romanis tam amplum imperium dediſſe in remunerationem bonarum virtutum quæ in ipſis erant. Et Epiſt. 163. de Polemone loquens, quem dicit exhortatione Xenocratis ex luxurioſo continentem eſſe factum: *Quamquam ergo*, inquit, *non fuerit Deo acquiſitus, ſed tantùm à dominatu luxuriæ liberatus; tamen ne idipſum quidem, quod melius in eo factum eſt humano operi tribuerim, ſed divino.* Et quibuſdam interjectis: *Polemon ergo ſi ex luxurioſo continens factus, ita ſciret cujus eſſet hoc donum, ut eum abjectis ſuperſtitionibus coleret, non ſolum continens, ſed & veraciter ſapiens, & ſalubriter religioſus exiſteret.*

2. Neque dicas his & ſimilibus locis apud S. Auguſtinum agi de operibus infidelium; quæ fuerunt quidem bona ex objecto, ſeu (ut ipſe loquitur) ex officio, ſed non ex fine.

Reſpondetur enim opera illa, quæ ut bona referuntur & laudantur à S. Aug. citatis locis fuiſſe bona, non tantùm ex objecto & officio, ſed etiam ex fine, alioquin ſi mala fuiſſent ex fine, ſeu ſi ob pravum aliquem finem facta fuiſſent, ſimpliciter & abſolutè mala fuiſſent, ideóque peccata: unde ſequeretur, Deum peccata rema

remunerare, ad peccata facienda juvare, peccata eſſe dona Dei, quod abſurdum eſt, & nullatenùs dici debet.

Objicies 1. illud Apoſtoli Rom.14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.*

Reſpondetur, per fidem hoc loco non intelligi fidem Theologicam, ſed dictamen conſcientiæ, ut ex contextu verborum Apoſtoli evidens eſt: Ibi enim agit de novis Chriſtianis, qui conſcientiâ reclamante, cibos manducabant, quos vetitos credebant, quia in lege Moſaica vetiti erant: illoſque monet conſcientiam illam erroneam deponere: aliàs, ſi dùm illis veſcuntur, credant ſibi hoc licitum non eſſe, dicit illos peccatum committere: quia omne, quod fit contra conſcientiæ perſuaſionem, peccatum eſt.

Objicies 2. S. Auguſtinum variis in locis apertè docere, ab infidelibus nulla opera bona præſtari.

Reſpondetur, illis in locis ſanctum illum Patrem velle tantùm quòd infideles raro exerceant opera quæ verè bona ſint, propter defectum intentionis, quæ in illis ut plurimùm prava erat, ac vitioſa: quamvis alioquin ex auxilio gratiæ divinæ, quâ excitabantur, recta eſſe potuiſſet. Unde lib. de Spiritu & litt. cap. 27. loquens de gentilium operibus, dicit quod, *ſi diſcutiantur, quo fine fiant, vix invenientur, qui juſtitia debitam laudem mereantur.* Ubi particula (*vix*) indicat aliqua infidelium opera, quamvis rariſſimè, ex recta intentione proceſſiſſe: vel ſi abſolutè aliquandò neget, ab infidelibus opera ulla bona exerceri, illum intelligi debere de operibus bonis æternæ vitæ meritoriis: unde libro 4. cont. Iulianum c.3. *Scito*, inquit, *nos illud tantum dicere bonum hominis, per quod ſolum poteſt ad æternum Dei donum, regnumque perduci.*

3. Objicies 3. ex antedictis conſtare nullum opus moraliter bonum ſine divinæ gratiæ auxilio fieri poſſe: atqui nullum gratiæ divinæ auxilium in infidelibus, ante fidei perceptionem reperitur.

Reſpondetur falſum eſſe, nullum gratiæ auxilium infidelibus dari ante fidem, docet enim apertè S.Aug. lib. 1. de grat. Chriſti cap.24. Regem Aſſuerum infidelem, peculiari gratiæ divinæ auxilio excitatum fuiſſe ac adjutum, ut furorem deponeret, & manſuetudinem ſectaretur. Et ſuprà ex eodem S.Patre vidimus, Polemonem infidelem dono divinæ gratiæ ex luxurioſo continentem eſſe factum; & capite ſequenti probabitur, omnibus omninò hominibus, ac proinde etiam infidelibus antequam fidem recipiant, imò etſi nunquam illam recipiant, gratias ex Chriſti Domini meritis dari ad ſalutem ſufficientes.

* Porrò ſuper hâc quæſtione utiliter legi poterit Beati Franciſci Saleſij Epiſcopi Gebennenſ. liber ſecundus de amore Dei, præſertim cap.13. ubi non minùs piè quàm eruditè docet & probat Deum varia gratiæ ſuæ dona infidelibus antè donum fidei elargiri, ut illos ſcilicet ad iſtud accipiendum præparet & diſponat, & ſi fideliter cooperentur ut tandem illis eximium illud fidei donum tribuat.

SECTIO IX.

An homo in gratia habitualis ſanctificantis ſtatu, indigeat aliquo gratia actualis auxilio, ad operandum bonum, & ad finalem perſeverantiam conſequendam.

1. Quæſtionis ſenſus eſt, an homo in gratiæ habitualis ſanctificantis ſtatu conſtitutus, præter habitus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis, aliarumque virtutum, quæ ipſam gratiam ſanctificantem comitantur (ut dicetur infra) indigeat aliquo gratiæ actualis auxilio, ut poſſit bonum operari, tentationes occurrentes ſuperare, & in illo gratiæ ſanctificantis ſtatu uſque ad finem vitæ perſeverare. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. hominem juſtum ſeu gratiâ ſanctificante præditum, non poſſe abſque novo gratiæ actualis auxilio opera exercere æternæ vitæ meritoria. Ita S.Thom. quæſt.109. art.9.

Probatur 1. ex Concilio Arauſicano 2.can. 10. ubi dicitur baptizatos omnes, acceptâ per baptiſmum gratiâ, poſſe quidem & debere ea quæ ad ſalutem pertinent, adimplere; ſed Chriſto auxiliante & cooperante. Et ex Concilio Tridentino ſeſſ.6. cap.16. ubi dicitur Chriſtum Jeſum, tanquam caput in membra, & tanquam vitem in palmites, in ipſos juſtificatos jugiter virtutem influere: quæ virtus bona illorum opera ſemper antecedit, comitatur, & ſubſequitur. Hæc autem, ſaltem de juſtorum operibus æternæ vitæ meritoriis, intelligi debent.

Probatur 2. ex S. Auguſt.lib.de grat. & libero arbit. cap.6.ubi ſic loquitur: *Neceſſarium eſt homini, ut gratiâ Dei non ſolùm juſtificetur impius, id eſt; ex impio fiat iuſtus, cùm redduntur ei bona pro malis; ſed etiam cum fuerit jam juſtificatus ex fide, ut ambulet cum illa in gratiâ, & incumbat ſuper ipſam, ne cadat.*

Probatur 3. ex eo quod habitus non movent potentiam, nec illam ad operandum juvant; niſi ipſi ab ipsâ potentiâ applicentur ad operandum, naturalis autem potentia hominis non poteſt per ſeipſam, habitum ſupernaturalem applicare ad operandum, niſi ipſa prius excitetur à Deo, cum initium omnis boni operis ex Deo ſit, ut ex antedictis conſtat.

2. Dicendum 2. neque etiam poſſe hominem in ſtatu gratiæ ſanctificantis exiſtentem, ullum cujuſcumque virtutis opus bonum exercere: abſque

 que

que aliquo gratiæ actualis auxilio. Ita S.Thom. loco cit.

Probatur 1. ex can. 9. ſuprà citato Concilij Arauſicani: ubi dicitur quod, quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum, ut operemur, operatur: & can. 10. dicit adjutorium Dei, etiam renatis ac ſanctis eſſe ſemper implorandum.

Probatur 2. eadem ratione, quâ ſuprà, ſect. 6. oſtendimus, non poſſe hominem ex ſolis naturæ viribus ſine gratiæ actualis auxilio ullum opus moraliter bonum exercere: ratio enim illa id æquè probat de homine in ſtatu gratiæ ſanctificantis exiſtente: cùm in tali ſtatu nullum virtutis actum poſſit exercere, niſi tales in ejus mente oriantur cogitationes, quibus moveatur voluntas ad illius virtutis actum exercendum: hæ autem cogitationes cùm omnem deliberationem præveniant, ex ſolâ Dei miſericordiâ provenire cenſendæ ſunt, ac proinde Chriſti Domini gratiæ aſcribi debent.

Dicendum 3. non poſſe hominem in ſtatu gratiæ uſque in vitæ ſuæ finem perſeverare, abſque ſpeciali divinæ gratiæ auxilio. Ita S.Thomas ſupra artic. 10.

Conſtat ex antedictis. Cùm enim homo ſine auxilio gratiæ actualis nullam tentationem vincere, nec ullum bonum opus exercere poſſit; à fortiori ſequitur nec poſſe, ſine ſpeciali gratiæ auxilio, in acceptâ juſtitiâ uſque in vitæ finem perſeverare: cùm perſeverantia illa obtineri nequeat, niſi per exercitium bonorum operum, & victoriam tentationum occurrentium, ut fusè docet & explicat Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 11. Et can. 22. anathema profert in eum qui dixerit, juſtificatum ſine ſpeciali Dei adjutorio in acceptâ juſtitia perſeverare poſſe. Eodem ſenſu dixit Cœleſtinus Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ can. 6. *Neminem etiam baptiſmatis gratiâ renatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias; niſi per quotidianum Dei adjutorium perſeverantiam bonæ converſationis accipiat.* Quòd optimè explicat S.Hieron. Epiſt. ad Cteſiphontem adverſus Pelag. cap. 3. his verbis; *Non ſufficit mihi, quòd ſemel gratiam mihi donavit, niſi ſemper donaverit: peto ut accipiam, & cum accepero rursùs peto, avarus ſum ad accipienda Dei beneficia; nec ille deficit in dando, nec ego ſatior in accipiendo.*

3. Dices contingere poſſe, ut aliquis ſtatim poſt acceptam juſtificationem ex hâc vitâ decedat; in quo caſu nullum ſpeciale gratiæ actualis auxilium illi ad perſeverandum neceſſarium eſt.

Reſpondetur, in tali caſu poſſe quidem hominem perſeverare abſque novo gratiæ actualis auxilio, ſed non ſine novo & indebito favore, ac dono divinæ miſericordiæ, quo fit, ut ex hâc vitâ in eo ſtatu ſubtrahatur, & ex variis & maximis ſalutis amittendæ periculis ſingulari Dei beneficio eruatur: juxta quòd dicitur Sap. 4. *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius: placita enim Deo erat anima illius: propter hoc paravit illum educere de medio iniquitatum.*

Quæres, an homo in gratiâ ſanctificante conſtitutus poſſit cum auxilio gratiæ, omnia & ſingula peccata venialia devitare.

Reſpondetur 1. certum eſſe, quodlibet peccatum veniale diviſivè ſumptum poſſe ab homine juſto cum ordinario gratiæ auxilio devitari. Poſſe item tot & tanta, tamque ſpecialia gratiæ auxilia homini juſto à Deo communicari, ut eorum beneficio vitam ab omni prorsùs veniali peccato immunem ducat; hoc enim reipſa factum eſſe in ſanctiſſima Virgine Mariâ, univerſa tenet Eccleſiâ, ut patet ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 3.

Reſpondetur 2. ſi quæſtio ſit, an homo juſtus cum illis gratiæ auxiliis, quæ communiter juſtis dantur, omnia & ſingula peccata venialia per totum vitæ tempus evitare poſſit, illum id non poſſe.

Hoc enim expreſſè definitum eſt in citato canone 23. Concilij Tridentini, in quo damnatur qui dixerit, hominem juſtificatum poſſe in totâ vitâ, peccata omnia etiam venialia, vitare: niſi ex ſpeciali Dei privilegio. Id etiam probat S.Auguſt. Epiſt. 89. q. 1. ex his orationis Dominicæ verbis (*dimitte nobis debita noſtra:*) *Omnibus*, inquit, *neceſſaria eſt Oratio Dominica, quam etiam ipſis Apoſtolis ſuis Dominus dedit, ut unuſquiſque Deo dicat: dimitte nobis debita noſtra: cui enim hæc in oratione verba neceſſaria non fuerint, ipſe hic ſine peccato vivere pronunciandus eſt, quales ſi aliquos futuros Dominus prævideret, meliores utique quàm extiterunt ejus Apoſtoli, aliam orationem illos doceret.*

CAPUT II.

De Gratia ſufficienti.

SECTIO I.

Quid ſit gratiâ præveniens, excitans, & operans?

1. AD faciliorem eorum quæ de gratiâ ſufficienti dicturi ſumus, intelligentiam, priùs hîc explicandæ ſunt variæ ſpecies, ſeu acceptiones ipſius gratiæ actualis.

Alia ſiquidem eſt gratia excitans, alia adjuvans. Utriuſque mentio fit Apoc. 3. *Sto ad oſtium & pulſo:* (en gratia excitans) *ſi quis aperuerit, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum* (en gratia adjuvans.) Et in Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 5. *Ut qui per peccatum à Deo averſi erant, per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam, ad convertendum ſe ad ſuam ipſorum juſtificationem, eidem gratia liberè aſſentiendo & cooperando diſponantur.*

Alia item gratia operans, alia cooperans. De operante loquitur Apoſtolus Philipp.2. *Deus eſt, qui operatur in nobis velle & perficere.* De cooperante. 1. Cor.15. *abundantiùs omnibus laboravi, non ego, ſed gratia Dei mecum.* De utrâque loquitur S.Aug.lib. de gr.& lib.arb.c.17. *Deus*, inquit, *cooperando in nobis perficit quod operando incipit.* Et paulò poſt, *ſine illo enim vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.*

Alia denique gratia præveniens, comitans, & ſubſequens. De præveniente dicitur Pſalm. 58. *Miſericordia ejus præveniet me.* De comitante Pſal.72. *Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me.* De ſubſequente verò Pſalm. 22. *Miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* De his etiam tribus mentio fit in Concilio Trident.ſeſſ.6.cap.16.ubi dicitur Chriſtum Dominum in ipſos juſtificatos influere virtutem, quæ bona illorum opera antecedit, comitatur, & ſubſequitur. Jam aliquid de ſingulis dicamus.

2. Gratia excitans (quæ eadem eſt cum præveniente & operante, ut rectè obſervat Gāmachæus in 1.2.q.111.c.3.& ratione tantùm ab illis diſtinguitur) nihil eſt aliud, quàm motus aliquis bonus, tam intellectûs quàm voluntatis, in nobis à Deo, ſine nobis productus; quo nos excitat, vel ad bonū liberè proſequendū, vel ad malum fugiendum.

Dicitur in primis, motus: Quia non conſiſtit in dono ullo habituali, ſed in auxilio aliquo actuali ut conſtat ex antè dictis, & ex dicendis adhuc patebit.

Dicitur, motus intellectus: Quia conſiſtit in pia cogitatione & illuſtratione intellectûs quod conſtat ex Concilio Arauſicano 2.can. 7.& Tridentino ſeſſ.6.c.5.ubi gratia illa de qua nunc loquimur, vocatur illuminatio.

Dicitur prætereà, motus voluntatis. Illa enim gratia excitans comprehēdit non tantùm ſanctas cogitationes & illuſtrationes intellectûs, ſed etiam repentinos & indeliberatos motus voluntatis, puta delectationis, timoris, & ſimiles: unde dicitur in Concil. Arauſicano can. 7. Spiritum ſanctum dare ſuavitatem in credendo, & conſentiendo veritati.

Dicitur etiam, motus illos intellectûs & voluntatis in nobis à Deo produci: Quia Deus illos in nobis efficit, idque non ſolùm quatenùs in eos influit per veram actionem phyſicam; verùm etiam quia ſoli Deo ejuſque gratuitæ miſericordiæ tribuendum eſt, quod in nobis exorti ſint; cùm in noſtra poteſtate non fuerit, ut orirentur; ut conſtat ex iis quæ capite præcedenti dicta ſunt. Unde S. Auguſt.lib.1.ad Simplicianum q.2. *vocanti Deo rectè tribuitur quod benè volumus; nobis verò tribui non poteſt, quòd vocamur.*

3. Dicitur denique, præfatos motus in nobis ſine nobis fieri: Quia, quamvis fiant in nobis phyſicè & vitaliter in eos influentibus in genere cauſæ efficientis; (quod conſtat ex eo quòd ejuſmodi gratiæ excitantis motus paſſim in Scripturis & apud SS. Patres exprimuntur per actus vitales intellectûs & voluntatis) fiunt tamen ſine nobis liberè operãtibus: cùm omnem deliberationem ac libertatis uſum præveniant, ut patet ex antedictis, & ex ipſamet experientia, quâ conſtat in noſtra poteſtate non eſſe, ut hi motus in nobis vel oriantur, vel non oriantur: licet poſtquam exorti ſunt, liberum in nobis ſit, ipſos vel continuare vel interrumpere. *Nemo* (inquit S. Auguſt. lib. de Spir. & lit.) *habet in poteſtate quid ei veniat in mentem, ſed conſentire, vel diſſentire, voluntatis eſt.*

Ex dictis patet quâ ratione eadem gratia dicatur præveniens, excitans, & operans. Dicitur enim præveniens, quatenùs non ſolùm omne meritum noſtrum, ſed etiam omnem libertatis uſum prævenit. Dicitur excitans, quatenùs potentias animæ noſtræ excitat, & per modum ſuaſionis impellit ad bonum, vel retrahit à malo: unde S. Auguſt. lib. de Spir. & lit.c. 34. *Suaſionibus*, inquit, *agit Deus, ut velimus & credamus.* Dicitur denique operans quatenùs operatur in nobis, ut velimus ſeu conſentiamus, inclinando & movendo voluntatem ad volendum & conſentiendum; ſive reipſa conſenſum obtineat, ſive non; qui enim alteri aliquid ſuadere nititur, dicitur operari & laborare, ut alter id velit & præſtet, ſive perſuadeatur ille, ſive non perſuadeatur.

SECTIO II.

Quid ſit gratia adjuvans, cooperans, comitans, & ſubſequens?

1. Gratia adjuvans, quæ & cooperans vel comitans dicitur, illa eſt, ſecundùm S. Auguſtinum lib. de gr.& arb. arb. c.17. *Per quam Deus volentibus cooperatur perficiens*; ſeu per quam Deus, cùm volumus bonum, aut in illud exequimur, nos ad illud volendum & exequendum adjuvat, ac nobiſcum cooperatur.

Cùm autem difficillimum ſit explicare quid ſit illud per quod Deus ad id nos adjuvat, ac nobiſcum cooperatur: hinc factum eſt ut Theologi ſuper hâc re in varias ſententias diſtracti ſint. Nos in re valdè abſtruſa, aliorum omiſſis ſententiis, id quod nobis probabiliſſimum viſum eſt, breviter proponemus

Dicimus 1. probabile eſſe id, quod aſſerunt aliqui Doctores: gratiam ſcilicet excitantem & operantem poſſe aliquando habere veram rationem gratiæ adjuvantis ſeu cooperantis: tunc nimirum cùm ſic allicit voluntatem ad conſentiendum, ut re ipſâ conſentiat.

Hoc conſtat ex eo quod gratia illa, quæ cauſat conſenſum noſtrum liberum, eſt gratia adjuvans ſeu cooperans : ad gratiam enim cooperantem nihil aliud requiritur, quam ut ſit gratia, & ut nobiſcum operetur. Atqui talis eſt aliquando gratia operans:quia eſt vera gratia,ut ex antè dictis conſtat;& quando voluntas illi conſentit ac bonum operatur, eſt cauſa moralis ipſius conſenſûs & boni operis quod fit; omnis enim impulſio,exhortatio, ſuaſio (qualis eſt gratia operans , ut ſuprà diximus) vi cujus voluntas ſic allicitur ad aliquid boni benè volendum & faciendum,ut re ipsâ velit & faciat;eſt cauſa moralis efficiens ipſius volitionis , & operis quod fit. Hinc S. Auguſtinus variis in locis aſcribit conſenſum noſtrum liberum in bonum , gratiæ operanti tanquam cauſæ , quæ illum efficit , ut lib. 1. de præd. ſanct. cap. 19. *Deus*, inquit, *operatur in cordibus hominum vocatione illâ ſecundùm propoſitum ſuum, ut non inaniter audiant, ſed eo audito convertantur.*

Eſt autem hîc advertendum, etiamſi ſupradicti Doctores dicant,gratiam excitantem & operantem eſſe quoque poſſe adjuvantem, & cooperantem:illos tamen hæc duo non confundere;quaſi ſit idem,eſſe gratiam operantem & cooperantem, excitantem & adjuvantem. Hoc enim tantùm intendunt , eandem entitatem gratiæ dici poſſe operantem & cooperantem variâ conſideratione: operantem quidem,quatenus illam in nobis Deus ſine nobis producit , & ut ſic vim habet in actu primo efficiendi conſenſum liberum noſtræ voluntatis ; ſive illum in actu ſecundo efficiat, ſive non efficiat:Cooperantem verò,quatenùs re ipſa moraliter in eum influendo,ipſum ſimul cum noſtra voluntate in actu ſecundo cauſat & efficit.

8. Dicimus 2. quemlibet ſupernaturalem habitum virtutum infuſarum poſſe quoque habere rationem gratiæ cooperantis.

Et enim donum aliquod ſupernaturale naturæ noſtræ mimimè debitum, quodque primam originem ex pura Dei miſericordia ducit,ac phyſicè concurrit ſimul cum voluntate ad operationes ſupernaturales,quas ut eliceremus , ab ipſa gratia operante excitati ſumus.

Dicimus 3. influxum ſupernaturalem,quo Deus phyſicè nobiſcum concurrit ad conſenſum noſtrum liberum & opera bona, veram & propriam rationem habere gratiæ cooperantis.

Eſt enim donum aliquod Dei,naturæ noſtræ minimè debitum,ac proinde merè gratuitum;per quod cum volumus (ut ait S.Auguſt.lib.de gr. & lib.arb.c.7.) & ſic volumus ut faciamus,Deus nobiſcum operatur : ac proinde veram gratiæ cooperantis rationem obtinet.

Jam quod ſpectat ad gratiam ſubſequentem , omiſſis variis ejus acceptionibus,quæ paſſim apud Theologos videri poſſunt.

Dicimus per illam intelligi poſſe gratiam illam, quæ liberum noſtrum conſenſum in bonum ſubſequitur , interiùs excitando ad bonum opus exequendum, cùm ejus exequendi opportunitas exhibetur;& ad illius boni executionem,ſi conſentiat voluntas, concurrendo. Unde S.Fulgentius ad Monimum c. 11. *Prævenit*, inquit , *Deus & donat homini bonam voluntatem;deinde ſubſequitur benè volentem,operando in illo boni operis facultatem.*

Hinc patet gratiam ſubſequentem nihil in re differre ab operante & cooperante : ſed tantùm in eo quòd aliquam priorem gratiam , tàm operantem quam cooperantem præſupponit.

SECTIO III.

An detur aliqua gratia ſufficiens ?

1. PRæter ſuprà relatas & explicatas gratiæ actualis diviſiones , ſupereſt adhuc una,in qua major difficultas reperitur, quâ ſcilicet ipſa gratia excitans ſeu operans ſubdividitur in ſufficientem & efficacem. Quæ antequam explicetur, obſervandum eſt nomen gratiæ ſufficientis bifariam ſumi apud Theologos : 1. genericè, prout convenit gratiæ tam efficaci quàm inefficaci 2. ſpecificè , prout eſt ſpecies quædam ipſius gratiæ ſufficientis genericè ſumptæ , ac ipſi gratiæ efficaci opponitur;eique tanquam imperfectiori ſpeciei nomen genericum attribuitur.

Gratia ſufficiens genericè ſumpta, eſt ea, quæ vires homini ſufficientes præbet ad benè operandum , quamque ſi velit , abjicere poteſt;ſive de facto illam abjiciat ; ſive illi aſſentiatur & cooperetur. Et eo ſenſu gratiæ ſufficientis nomen tàm efficaci quàm inefficaci tribui poteſt. Unde gratia illa,quæ S.Paulo divinitùs conceſſa eſt, & per quam tentationes ſuperabat , ac ſalutem operabatur ; quæque proinde efficax erat , ſufficiens , nominatur 2. Cor. 12. *Sufficit tibi gratia mea.* Et S. Proſper lib. de vocatione Gentium cap. 10. gratiam , quæ ſalutem reipſa operatur , ſufficientem vocat. Gratia ſufficiens ſpecificè ſumpta, eſt ea,quæ homini præbet quidem vires ad benè operandum , ſeu cum qua poteſt homo benè operari , quamvis reipſa non benè operetur, defectu liberæ cooperationis.

2. Gratia verò efficax ea eſt,cum qua ita poteſt homo benè operari,ut etiã reipſa benè operetur.

Jam circa ipſam ſufficientem gratiam , ſive genericè,ſive ſpecificè ſumptam , duæ ſunt præcipuæ difficultates à nobis ſolvendæ. Prima eſt, utrum in ſtatu naturæ lapſæ Deus talem hominibus det gratiam excitantem & operantem , cui conſenſum præbere vel negare,& quam recipere, vel abjicere poſſint ſi velint : imò quam de facto aliquando abjiciant, illique diſſentiant. Secunda eſt , an talis gratia ſufficiens detur omnibus homi-

hominibus adultis ſive fidelibus,ſive infidelibus.

Circa primam duæ ſunt ſententiæ erroneæ,& ab Eccleſia proſcriptæ , quæ licet inter ſe valdè oppoſitæ videantur ; in eo tamen conveniunt , quòd gratiam illam ſufficientem dari negent.

Prima ſententia eſt Pelagianorum:qui (ut ſuprà vidimus) cùm exiſtimarent voluntatem hominis ſibi ipſi ſufficere ad bonum quodlibet operandum, & ad ſalutem conſequendam ; ideò negabant ullam dari gratiam internam ſufficientem , quæ voluntatis humanæ inſufficientiam ſuppleret.

Verum hujus ſententiæ falſitas pleniſſimè conſtat ex iis, quæ de gratiæ neceſſitate capite præcedenti dicta ſunt.

* Secunda ſententia eſt Lutheri Calvini aliorumque hæreticorum hujus temporis,aſſerentium in ſtatu naturæ lapſæ nullam nobis dari gratiam ſufficientem, quæ talis ſit , ut voluntas illi diſſentire , eamque abjicere poſſit , ac proinde omnem gratiam actualem,quæ datur in hoc naturæ lapſæ ſtatu , eſſe ſemper efficacem,hoc eſt habere ſemper effectum illum ob quam datur , & quamvis nullam voluntati inferat violentiam,illi tamen afferre , ſeu imponere conſentiendi neceſſitatem , ita ut non coactè quidem ſed tamen neceſſariò conſentiat.

Ita Lutherus in lib.de ſervo arbitrio , ubi ſic loquitur. *Neceſſario operamur , ſive bonum ſive malum , neceſſariò inquam , non verò coactè.* Et ut apertiùs adhuc explicet mentem ſuam,utitur hàc comparatione;*Humana voluntas*(inquit) *in medio poſita eſt ſeu jumentum ; ſi inſederit Sathan,vult,& vadit quò vult Sathan : ſi inſederit Deus,vult & vadit quò vult Deus.*

Et Calvinus lib. 2. inſtit. cap. 4. ubi ſic loquitur ; voluntatem movet gratia , non qualiter multis ſæculis traditum eſt , & creditum ut noſtræ poſtea ſit electionis,monitioni illius aut obtēperare,aut refragari,ſed illā efficaciter afficiēdo.

Et lib. 5.contra Pighium : Nego(inquit) gratiam ſic nobis offerri, ut noſtræ poſtea ſit optionis vel obtemperare vel refragari : nego tantum in hoc dari, imbecillitatem noſtram ſubſidio ſuo adjuvet , neque enim efficere Deum in nobis teſtatur Paulus:ut poſſimus bene velle , ſed hoc quoque ipſum ut velimus proinde efficaciter formari voluntatem noſtram conſtituo , ut Spiritus ſancti ductum ſequatur neceſſariò.

Et in antidoto Concilij Tridentini ad ſeſſ. 6. invehitur idem Hæreſiarcha in Patres illius ſancti Concilij , quòd dicant homines gratiæ liberè aſſentiri, & gratiam poſſe abjicere,ipſique poſſe diſſentire ſi velint : contenditque eos in hoc hallucinari & falli , nec agnoſcere diſcrimen præcipuum inter gratiam quæ data fuerat Adæ in ſtatu innocentiæ, & gratiam quæ in ſtatu naturæ lapſæ confertur , quod nempe hæc neceſſitatem imponat voluntati , illa verò nullam neceſſitatem impoſuiſſet,ſed voluntatem liberam & indifferētem reliquiſſet, ad aſſentiendum vel diſſentiendum. Quod quidem multis probare nititur, ac præſertum variis D.Auguſtini teſtimoniis partim truncatis , partim inſenſu falſo & ab illius ſancti Doctoris mente prorſus alieno explicatis : ac inſuper Doctores almæ facultatis Sorbonicæ tanquam Sophiſtas & Pelagianos ſuggillat , eo quod gratiam ſufficientem in ſtatu naturæ lapſæ dari aſſererent , cui poſſet homo diſſentire ſi vellet , illique de facto aliquando diſſentiret.

Tertia igitur & vera ſententia illa eſt,quæ aſſerit homini , etiam in ſtatu naturæ lapſæ , dari gratiam ſufficientem , talem ut illām poſſit abjicere,ſi velit , illique diſſentire ; & de facto aliquandò illam abjiciat , illique diſſentiat.

Quoniam verò hæc ſententia gravioris alicujus momenti merito eſſe judicatur,ex eaque plurimæ aliæ Theologicæ veritates pendent idcircò probationem illius paulò fuſiorem proponemus, eamque majoris facilitatis gratiâ in plures paragraphos dividemus.

§. I.

Gratiam ſufficientem , quæ in ſtatu naturæ lapſæ homini datur,talem eſſe,ut illi reſiſtere poſſit,& de facto aliquandò reſiſtat, probatur ex variis Scripturæ locis.

1. INnumera ſunt fermè Scripturæ teſtimonia , quæ ac id probandum faciunt : nos hîc aliquot tantùm illuſtriora ſeligemus.

Primum petitur ex Iſai.cap.5.ubi Deus de Judæis conquerens,ſic loquitur: *Quid eſt,quòd ultrà facere debui vineæ meæ,& non feci?an quod expectavi ut faceret uvas,& fecit labruſcas?* Quo loco parabolicè referuntur multa gratiæ auxilia Judæis à Deo collata,ut bonorum operum fructus producerent : eſt autem evidens gratias illas effectum ſuum non habuiſſe,proindeque Judæos illis aſſētiri noluiſſe. Neque dicas ſolius externæ gratiæ ibi fieri mentionem,puta legis Moſaicæ,&c.cùm enim externa illa adjumenta ſola non ſufficiant ad benè operandum,ſine gratiâ interiori;ſi hanc Deus ipſis non contuliſſet,quorsùm diceret ſe expectaſſe ut opera bona facerent,cùm ad id facultatem ſufficientem non haberent ?

2. Secundum petitur ex cap.1.Prov. *Vocavi & renuiſtis:extendi manus meas,& non fuit qui aſpiceret:deſpexiſtis omne conſilium meum,& increpationes meas neglexiſtis.* Quibus verbis manifeſtè conqueritur Deus, internas gratias vocantes & excitantes fuiſſe neglectas ac deſpectas.

Tertium ex cap.11.S.Matth.ubi Chriſtus Dominus ſic loquitur;*Væ tibi Corozaim,væ tibi Bethſaida : quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes,quæ factæ ſunt in vobis,olim in cinere & cilicio*

cilicio pœnitentiam egiſſent. Quibus verbis apertè ſignificatur, datam fuiſſe gratiam harum civitatum incolis, per quam converti potuerunt, & tamen noluerunt. Neque dicas Chriſtum Dominum hìc ſolùm loqui de miraculis & ſignis exterioribus: quia Pelagianum eſſet dicere, quòd Tyri & Sydonij ſolis exterioribus ſignis & miraculis ſine interioris gratiæ auxilio converti potuiſſent. Ergò de his ſolis Chriſtus Dominus ibi non loquitur; ſed ſimul de internis gratiæ auxiliis, quæ cum aliis exterioribus miraculorum adjumentis collata Judæis fuerant, quæque ipſi ex voluntatis ſuæ pravitate abjecerant, licet talia eſſent, ut idololatræ ipſi, & omni vitiorum genere perditi homines, iiſdem acceptis, non ſolùm ad pœnitentiam converti potuiſſent, ſed etiam re ipſa converſi fuiſſent.

3. Quartum ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti?* Ubi obſervandum illos, qui noluerunt, habuiſſe gratiam ad volendum ſufficientem, quâ potuerunt velle: alioquin non diceret Chriſtus Dominus (volui congregare filios tuos, & noluiſti) quomodò enim volui, t& ita voluit ut de nolentibus conqueratur; ſi eos, quos ſciebat per ſe non poſſe velle; non juvit, quantùm neceſſarium erat ad hoc, ut poſſent velle?

Quintum ex cap. 7. Act. ubi S. Stephanus Judæos alloquens, *Vos*, inquit, *ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.* Quid eſt autem aliud Spiritui ſancto reſiſtere, quàm ejus gratiæ reluctari?

Sextum denique ex Rom. 2. *Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? ſecundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram.* Per quid verò benignitas Dei ad pœnitentiam nos adducit, niſi per gratiæ interioris auxilia? Quomodò autem impij thezauriſant ſibi iram, ſecundùm duritiam ſuam & impœnitens cor, niſi gratiæ illi reſiſtendo?

§. II.

Eadem ſententia Conciliorum authoritate probatur.

1. EX tribus præſertim Conciliis noſtræ ſententiæ veritas probari poteſt.

Primum eſt, Concilium Valentinum c.2. ubi dicitur, *Malos non ideò perire; quia boni eſſe non potuerunt: ſed quia boni eſſe noluerunt*; unde ſequitur gratiam malis conferri, quâ boni eſſe poſſint; cùm ex ſe ipſis & ſine illâ tales eſſe non poſſint: ſed gratiam ab iis repudiari, quòd boni eſſe nolint.

Secundum eſt, Concilium Senonenſe celebratum anno 1528. paulò antè Tridentinum, in cujus decreto 15. expreſſis verbis definitum habetur, *Tale non eſſe Dei trahentis auxilium, cui reſiſti non poſſit*: quod poſteà probat iiſdem fermè Scripturæ locis: quæ paragrapho præcedenti relata ſunt; additque, *Fruſtrà certè Stephanus Judæos duræ cervicis & incircumciſi cordis argueret, qui ſemper Spiritui ſancto reſiſterent, fruſtrà Paulus Theſſalonicenſes admoneret Spiritum ne extinguerent; ſi divinis inſpirationibus homines inevitabiliter raperentur.*

2. Tertium denique eſt Concilium Tridentinum ſeſſ.6. cap.5. ubi dicit, peccatores *per excitantem atque adjuvantem gratiam, ad convertendum ſe ad ſuam ipſorum juſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiendo & cooperando, diſponi: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritûs ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omninò agat, inſpirationem illam recipiens; quippe qui illam & abjicere poteſt.* Et can.4. anathema profert in eum, qui dixerit *liberum arbitrium à Deo motum & excitatum, non poſſe diſſentire, ſi velit:* ex quibus Concilij verbis ſic poſſumus argumentari. Gratia illa vocans & excitans, de quâ loquitur Concilium, talis eſt, ut ſufficiat homini ad convertendum ſe, & ad bonum operandum. Atqui ex mente Concilii poteſt homo ejuſmodi gratiam abjicere, ſi velit, etiam tunc cum per eam actualiter à Deo excitatur & movetur; illique diſſentire. Ergo ex Concilij mente poteſt homo gratiam ſufficientem abjicere, illique diſſentire.

§. III.

Probatur eadem ſententia ex SS. Patribus.

1. EX innumeris ferè SS. Patrum teſtimoniis, quæ hìc afferri poſſent, aliquot illuſtriora proferemus.

In primis ex S.Chryſoſt.hom.7. in Joan. *Gratia Dei*, inquit, *in omnes diffuſa eſt, omnibus ſe facilem exhibet: omnes pari honore advocat: qui autem ejus munere frui negligunt, hanc ſuam cæcitatem ſibi ipſis imputent.*

Et S.Leone Papâ ſerm. 2. in ſolemnitate Epiphaniæ, *Si dona Dei*, inquit, *non irrita fecerimus; per ea quæ dedit, merebimur accipere quod promiſit*: Ergo ſecundùm illius mentem, dona Dei per quæ meremur, id eſt, auxilia gratiæ excitantis, irrita facere poſſumus.

Et S.Ambr. ſerm.8. in Pſal.118. *Plena eſt*, inquit, *terra miſericordiâ Domini: ſi quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat: ut ſi quis clauſis feneſtris, radios ſolis excludat; non ideò ſol non ortus eſt omnibus, quia calore ejus ſe ipſe fraudavit, ſed quod ſolis eſt, prærogativam ſuam ſervat, quod imprudentis eſt, communis à ſe lucis gratiam excludit.*

2. Ex S.Auguſt.Ep. 54. ad Macedonium, *Pertinet*, inquit, *ad nos ut boni ſimus, accipere & habere id quod dat is, qui de ſuo bonus eſt, quo quiſque neglecto, de ſuo malus eſt*: Ergo ex illius mente id negligere & abjicere poſſumus, quod Deus dat ut boni ſimus. At lib.2. Act. cum Felice

Manichæo

Manichæo cap.8. *Non eſt ergo indignum*, inquit, *ut Deus dicat, ite in ignem æternum, iis, qui per liberum arbitrium miſericordiam ejus reſpuerunt.* Lib. ad Simplicianum q. 2. dicit quòd Eſaü, *vocatione Dei contemptâ reprobus factus eſt.* Et lib. de nat. & grat. cap. 63. *Non tibi*, inquit, *deputatur ad culpam, quod invitus ignoras: ſed quòd negligis quærere quod ignoras; neque quòd vulnerata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare contemnis.* Neque dicat aliquis ideò hominem dici contemnere Deum ſanare volentem, quia vocationi externæ non obtemperat; vocatio enim illa & gratia externa nullatenùs hominem ſola ſanare poteſt, niſi adſit etiam interna: unde S.Aug. lib. de Spiritu, & lit. c.4. *Doctrina illa*, inquit, *quâ mandatum accipimus continenter rectéque vivendi, litera eſt occidens, niſi ſpiritus adſit vivificans.*

Denique & S.Proſp. lib. de vocat. Gent. cap. 26. *Gratia Dei*, inquit, *in omnibus juſtificationibus principaliter præeminet, ſuadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, corque ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* Et aliquibus interjectis ſubjungit: *Quæ opitulatio per innumeros modos, ſive occultos, ſive manifeſtos, omnibus adhibetur: & quod à multis refutatur, ipſorum eſt nequitia; quod autem à multis recipitur, & gratia eſt divina, & voluntatis humana.*

§. IV.

Solvuntur objectiones.

1. PRima petitur ex illis Apoſtoli verbis 1. Cor. 4. *Quis te diſcernit?* quibus declarat non eſſe in hominis poteſtate ſe ab aliis diſcernere in iis quæ ad ſalutem ſpectant, ſed id ſolius Dei proprium. Atqui ſi poſſet homo gratiæ divinæ conſentire vel diſſentire, poſſet etiam per arbitrij ſui vires ſe ab aliis diſcernere.

Reſpondetur id non ſequi: Quia quamvis, cùm homo à gratia diſſentit, hoc per ſolius arbitrij libertatem ſeu potiùs pravitatem faciat; quando tamen illi conſentit, id non arbitrij ſui viribus, ſed gratiæ divinæ aſcribere debet: quia per illam excitatur & juvatur ad hoc, ut ipſi conſentiat: & non niſi ab illa excitaretur, & juvaretur, nullomodò conſentire poſſet. Unde ſemper divinæ gratiæ debitorem ſe totius boni quod agit agnoſcere debet, nec ullo modo in ſe gloriari, quaſi per illum conſenſum ſe ab aliis diſcernat. Quod fusè explicat beatus Franciſcus Saleſius Epiſcopus Gebennenſis lib. 4. divini amoris cap.6. ubi ad id exprimendum utitur ſimilitudine ſicariorum & tyrannorum; qui illis ſe vitam immeritò ac ſine ulla ratione donare arbitrantur, quibus necem non inferunt: ſic (inquit) ridiculum, imò impium eſſet exiſtimare, voluntatem hominis inſpirationi ac gratiæ divinæ virtutem operandi ac efficaciam tribuere; eo quod reſiſtentiâ ſuâ illam ejus virtutem ac efficaciam non impediat: Poſſumus quidem ejus efficaciæ obicem ponere; ſed non hanc illi tribuere: gratia ſiquidem hanc ſuam virtutem & efficaciam haurit à ſola divina bonitate: ex qua ortum ducit: non ab humana voluntate, ad quam juvandam adhibetur.

Adde quòd ad illum conſenſum eliciendum longè ſemper potiores ſunt divinæ gratiæ, quàm arbitrij humani partes. Cùm enim liberum hominis arbitrium per peccatum à Deo averſum ſit, & longè proclivius ad malum, quàm ad bonum: hinc fit ut nunquam amplectatur bonum, niſi gratiâ potentiſſimâ adjuvetur. Quando autem quis averſus eſt à re aliqua, quam tamen amplectitur, cùm fortiſſimè ſuadetur, licet poſſit ſuaſioni reluctari; tunc ſuadenti potiùs quàm agenti, aſcribi ſolet effectus. Et hæc eſt doctrina S.Aug. lib. de prædeſt. ſanct. cap.5. *Quiſquis*, inquit, *audet dicere: habeo ex meipſo fidem; non ergo accepi: profectò contradicit huic apertiſſimæ veritati Apoſtoli dicentis: quis te diſcernit? &c. non quia credere, vel non credere, non ſit in arbitrio voluntatis; ſed in electis præparatur à Domino voluntas.*

2. Secunda objectio eſt, gratiam illam ſufficientem, cui dicimus poſſe ab homine reſiſti eandem protsùs eſſe cum gratiâ poſſibilitatis, quam admittebant Pelagiani, & contra quam tamen S.Auguſt. toto libro de gratiâ Chriſti invehitur, ut veritati orthodoxæ contrariam.

Reſpondetur gratiam ſufficientem, quam hîc propugnamus, longè diverſam eſſe ab illâ gratiâ poſſibilitatis, quam admittebat Pelagius. 1. enim per gratiam poſſibilitatis intelligebat gratiam externam legis, & Evangelicæ doctrinæ; nos verò internam illam eſſe profitemur. 2. Pelagius aſſerebat gratiam illam poſſibilitatis eſſe tantùm neceſſariam ſecundùm quid, id eſt ad faciliùs operandum; nos verò dicimus illam abſolutè & ſimpliciter neceſſariam eſſe ad benè operandum. 3. Pelagius per gratiam poſſibilitatis exiſtimabat omnimodam benè agendi virtutem ita homini conferri; ut ad volitionem ac operationem boni nulla praetereà gratia neceſſaria illi eſſet, ſicque bonum ipſum propriâ & ſolâ arbitrij ſui virtute vellet & operaretur: nos autem ſic dicimus voluntatem excitari ad hoc, ut poſſit bonum facere & operari, ut neceſſarium præthereà ſit, gratiam illi cooperari, eamque adjuvare dum vult & operatur. 4. denique, quod Pelagius exiſtimabat ſoli arbitrio libero deferendum eſſe totum illud bonum, quod vellet & operaretur; nos verò, quamvis ſoli voluntati aſcribendum dicamus quòd voluntas poſſit gratiæ reſiſtere, & de facto aliquando reſiſtat; ſi tamen gratiæ conſentiat, id aſſerimus aſcribendum eſſe, tùm divinæ gratiæ, tùm humanæ voluntati, ſed multò magis adhuc di-

vinæ gratiæ, quàm humanæ voluntati, ut ex antè dictis conſtat.

3. Quod autem hæc eſſet Pelagij mens, conſtat tum ex dictis c.1. tum ex iis quæ habet S.Aug.lib. de gr.Chriſti c.27. quæ hîc referemus, quoniã ſunt obſervatu digniſſima. Si, inquit, *conceſſerit nobis Pelagius non ſolam poſſibilitatem in homini; etiamſi nec velit, nec agat benè; ſed ipſam quoque voluntatem & actionem; id eſt, ut benè velimus & benè agamus: quæ non ſunt in homine niſi quando vult & benè agit. Si ut dixi, conceſſerit etiam ipſam voluntatem & actionem divinitùs adjuvari: & ſic adjuvari, ut ſine illo adjutorio nihil benè velimus & agamus; eamque eſſe gratiam Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: in qua nos ſua, non noſtra juſtitia juſtos facit, ut ea ſit vera noſtra juſtitia, quæ nobis ab illo eſt: nihil de adjutorio gratiæ Dei (quãtùm arbitror) inter nos cõtroverſia relinquetur.*

SECTIO IV.

An cuilibet homini detur gratia ſufficiens ad ſalutem?

1. QUæſtio de ſolis adultis intelligenda eſt, de infantibus enim agetur poſteà. Illius igitur ſenſus eſt, an cuilibet adulto detur gratia ſufficiens ad benè operandum, & ad ſalutem per bona opera conſequendam? Pro cujus reſolutione,

Dicendum eſt, Deum cuilibet homini adulto, ſive fideli, ſive infideli, ſive prædeſtinato, ſive reprobato, dare gratias ſufficientes ad benè operandum, & ad ſalutem per bona opera conſequendam.

Hujus aſſertionis veritas probatur 1. ex Scriptura. Proverb.1. *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam, in capite turbarum clamitat, & in foribus portarum urbis profert verba ſua dicens: Vſquequo parvuli diligitis infantiam, & ſtulti ea, quæ ſunt ſibi noxia cupient? en proferam vobis ſpiritum meum, oſtendam vobis verba mea:* ex quibus verbis apertè colligitur, divinam gratiam undequaque diffundi, & ad omnium corda penetrare; omneſque per illam ſufficienter admoneri & excitari ad bonum. Et Sap.11. *Miſereris omnium Domine, quia omnia potes: & diſſimulas peccata hominum, propter pœnitentiam: diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti:* quomodò autem Deus miſereretur omnium & parceret omnibus, ſi non daret ſaltem iis auxilium, quo converti ad pœnitentiam poſſent, ſi vellent? S.Joan.1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* quæ verba de luce interioris gratiæ intelligunt SS. Patres, ac nominatim S.Chryſoſt. & S.Cyrill. in illum Evangelij locum, & etiam S. Auguſt. infrà citandus.

2. * Probatur 2. authoritate duorum Conciliorum, Senonenſis & Colonienſis:

In Senonenſi quidem can. 15. dicitur quod *gratia ſemper in promptu eſt, & quod ne momentum quidem prætereat, in quo Deus non ſtet ad oſtium & pulſet, cui ſi quis aperuerit, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo.*

In Colonienſi verò parte 7.cap.32. dicitur quod *quanquam nemo convertatur ad Dominum niſi tractus per Patrem; attamen nemo hîc excuſationem prætexere debet, quod non trahatur: quia Deus ſemper ſtat ad oſtium pulſans; nimirum per internum & externum verbum commonens, ut convertamur à viâ noſtrâ peſſimâ.*

3. Probatur 3. ex SS.Patribus S. Dionyſ. in cœleſt. Hier.cap.9. ubi dicit, *Immenſum & infinitum divini luminis pelagus ſemper paratum eſſe & patere omnibus ad participandum.* S.Chr.hom.7. in S.Joan. *Gratia,* inquit, *in omnes diffuſa eſt: non Iudæum, non Gentilem, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum aut ſervum; non virũ aut mulierem, non ſenem aut juvenem fugit & dedignatur: omnibus eadem eſt: omnibus ſe facilem exhibet.* S.Amb.lib.2. de Abel & Cain cap.3. *Omnibus,* inquit, *opem ſanitatis detulit: ut quicunque perierit: mortis ſuæ cauſas ſibi aſcribat; qui curari noluit, cùm remedium haberet quo poſſet evadere.* S. Aug.lib.1.de Gen.cont.Manich. c.3. ubi explicans ſuprà citata S.Joan. verba [*erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem:*] *Illud,* inquit, *lumen, non irrationabilium animalium oculos paſcit, ſed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore viſibilium rerum & temporalium, ſe ad ejus præcepta ſervanda convertunt: quod omnes homines poſſunt, ſi velint; quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum:* quod confirmat lib.1. Retractationum, cap.10.

Paulus Oroſius denique (ut plurimos alios omittamus, prolixitatis evitandæ gratiâ) qui S. Aug. diſcipulus fuit, cujuſque operâ & ſtudio ſanctus ille Pater ad Pelagianam hæreſim profligandam plurimùm uſus eſt; in apologetico de arbitrij libertate contra Pelagium longè ante medium, ſic loquitur. *Mea ſemper hæc eſt fidelis atque indubitata ſententia, Deum adjutorium ſuum, non ſolùm in corpore ſuo (quod eſt Eccleſia, cui ſpecialia ob credentium fidem gratiæ ſuæ dona largitur) verùm etiam univerſis in hoc mundo degentibus, propter longanimem ſui, æternamque clementiam ſubminiſtrare, idque ſpeciatim, quotidie, per tempora; per dies, per momenta, per atomos, & cunctis & ſingulis.* Et aliquibus interjectis ſic concludit: *Ex quo evidentiſſimè declaratum eſto, nemini hominum deeſſe Dei adjutorium, præſertim cùm & ſeductor adſiſtat, & inſit infirmitas.*

4. Probatur 4. authoritate S.Thomæ lib. contra gentes. c.159. ubi ſic loquitur. *Cum hoc ſit in poteſtate liberi arbitrij, impedire divinæ gratiæ receptionem, vel non impedire: non immeritò in culpam*

pam imputatur ei, qui impedimentum præſtat gratiæ receptioni. Deus enim quantùm in ſe eſt, paratus eſt omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur 1. Timoth. 2. ſed illi ſoli gratia juvantur qui in ſe impedimentum non præſtant.

Et in cap. 6. Ioannis. Cor humanum ex ſe ad inferiora tendens non poteſt ſurſùm elevari niſi tractum: ſi verò non elevatur, non eſt defectus ex parte trahenti, qui quantum in ſe eſt nulli deficit, ſed eſt propter impedimentum ejus qui non trahitur, &c. Deus enim omnibus ad trahendum manum porrigit quantum in ſe; & quod plus eſt, non ſolùm attrahit manum recipientes, ſed etiam averſos ad ſe convertit, &c. Ex quo ergò Deus paratus eſt dare omnibus gratiam & ad ſe attrahere, non imputatur ei ſi aliquis non accipiat, ſed ei qui non accipit.

5. Probatur 5. tùm ex eo quod diximus in tractatu præcedenti, Chriſtum pro omnibus ſalvandis mortuum eſſe, ſeipſum redemptionem pro omnibus dediſſe, quod aliter intelligi non poteſt, niſi in quantùm omnibus, media ex ſe ad ſalutem ſufficientia morte ſua eſt promeritus.

Tum etiã ex eo quod ſectione ſequenti dicemus.

Obſervandum eſt autem quòd, quamvis nemo ſit, cui auxilium gratiæ deſit; illud tamen omnibus non æqualiter dari: aliis ſiquidem majus, aliis minus confertur.

Hoc manifeſtè conſtat ex variis Scripturæ locis. Pſal. 147. *Non fecit taliter omni nationi*: S. Matth. 13. *Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem in parabolis.* Et ſatis conſtat antè Chriſti adventum longè uberiora gratiæ auxilia Judæos præ aliis populis habuiſſe, ut teſtatur locus Pſalmi citatus: & certum eſt Chriſtianis longè potiora ejuſdem gratiæ beneficia, quàm Turcis & aliis infidelibus conferri. Cujus rei alia ratio afferri non poteſt, quàm illius voluntas, qui dividit ſingulis prout vult; quique poteſt ex eadem maſſa facere vas, aliud quidem in honorem, aliud verò in contumeliam.

SECTIO V.

An Deus velit omnes homines ſalvos fieri?

1. MAgnam hujus quæſtionis ſolutio lucem dabit iis, quæ præcedenti ſectione dicta ſunt: ſi enim vera ſit in Deo voluntas ut omnes homines ſalvi fiant, ſequitur, ut iiſdem ſufficientia ad ſalutem gratiarum auxilia præbeat; cùm aliter intelligi non poſſit, quod ei talis voluntas inſit; cùm benè velle Dei, reſpectu creaturarum, nihil aliud ſit, quàm benefacere. Ad faciliorem autem propoſitæ quæſtionis reſolutionem,

Notandum eſt duplicem in Deo voluntatem à Theologis diſtingui, ut tractatu 2. cap. 4. dictum eſt, antecedentem ſcilicet & conſequentem. Hujus divinæ voluntatis diſtinctionem agnoverunt SS. Patres, ut conſtat ex eo loco citato, & adhuc pleniùs ex infrà dicendis conſtabit. Antecedens illa eſt, quâ Deus, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, aliquid ex ſe vult, ante prævisionem cooperationis creaturarum liberarum. Conſequens verò, quâ faciendum aliquid decrevit, præviſis creaturarum liberarum bonis vel malis actionibus.

Certum eſt autem Deum non velle voluntate illa conſequente omnes homines ſalvos fieri, imò velle plurimos illorum à ſalute excludere: quos ſcilicet prævidit, per voluntatis pravitatem peccaturos, & in peccato morituros. De voluntate igitur antecedente, propoſita quæſtio intelligenda eſt, an ſcilicet Deus ab æterno veram habuerit voluntatem ſalvandi omnes homines, ipſiſque, vi illius voluntatis, gratias ad ſalutem ſufficientes conferendi eâ conditione; ut, qui gratiis illis rectè uterentur, ad ſalutem pervenirent; qui autem non uterentur, à ſalute exciderent. Pro cujus reſolutione,

2. Dicendum eſt, Deum antecedenti voluntate eo ſenſu qui ſuprà explicatus eſt, velle omnes homines ſalutem conſequi.

Probatur 1. ex Scriptura 1. ad Timoth. 2. *Obſecro*, inquit Apoſtolus, *fieri obſecrationes, orationes, &c. pro omnibus hominibus, &c. hoc enim bonum eſt & acceptum coram Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Ubi obſervandum eſt ex mente Apoſtoli, Deum velle omnes illos homines ſalvos fieri, pro quibus hortatur fieri orationes. Atqui hortatur, ut orationes fiant pro omnibus omninò hominibus, nullo excepto. Unde ſequitur Deum etiam omnes homines, nullo prorſùs excepto, velle ſalvos fieri; eâ tamen conditione, ut ipſi homines media ad ſalutem conſequendam præparata amplectantur, iiſque rectè utantur. Sic enim hunc locum explicant S. Damaſc. lib. 2. de fide cap. 29. & S. Thom. 1. p. quæſt. 19. art. 6. ad 1. eodem ſenſu dixit S. Petrus Epiſt. 2. cap. 3. *Deus non vult aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.* Et Ezech. cap. 33. ipſe Deus loquens: *Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius à via ſua, & vivat*: ſuper quæ verba Tertullianus lib. de pœnitentia c. 4. *O beatos nos*, inquit, *quorum causâ Deus jurat! O miſerrimos! ſi nec juranti Domino credimus.*

Probatur 2. ex S. Ambr. lib. de Paradiſo c. 8. *Venerat*, inquit, *Dominus omnes ſalvos facere: quare etiam circà impios ſuam debuit oſtendere voluntatem, & ideò nec proditurum debuit præterire, ut adverterent omnes, quod in electione etiam proditoris ſui, ſervandorum omnium inſigne prætendit.* Et S. Chryſoſt. in 2. ad Cor. cap. 1. *Imitare Deum tuum: ſi omnes ille vult ſalvos fieri, meritò pro omnibus oportet orare.* Et hom. 1. in Epiſt. ad Eph. diſtinguit in Deo voluntatem primam & ſecundam,

hoc eſt antecedentem & conſequentem; dicitque voluntatem primam Dei eſſe, ut non pereant omnes qui peccaverunt; voluntatem ſecundam, ut pereant qui à pravitate reſurgere noluerunt. Denique ex S. Damaſc. lib.2. de fide c.29. ubi dicit. Deum primariò quidem velle omnes homines ſalvari ac regni ſui compotes eſſe, illos creaſſe, ut bonitatis ipſius ſint participes, ac nihilominùs iis qui peccant, pœnam inferni velle; prius illud quidem voluntate antecedente ſeu beneplacito; quod ex ipſo manat; poſterius verò voluntate conſequente, ſeu permiſſione quæ ex noſtro vitio ortum ducit.

3. Objicies ſanctos Auguſtinum, Proſperum, & alios, qui divinæ gratiæ veritatem contra Pelagianos propugnaverunt, locum ſuprà relatũ ex Epiſt. 1. ad Timoth. cap.2. ita exponere, ut ſenſus illius ſit, Deum eatenùs velle omnes homines ſalvos fieri, quatenùs vult, ut ex omnibus hominum nationibus, conditionibus, ætatibus, aliqui ſalvi fiant; vel quatenùs nullus ſalvatur, quem Deus ſalvum fieri non velit; cæterum illos negare quòd Deus velit omnes homines ſalvos fieri.

Reſpondetur illos negare quidem Deum velle omnes homines ſalvos fieri voluntate conſequente, quod veriſſimum eſt; non verò voluntate antecedente; alias ſibi ipſis contradicerent. S. Auguſtinus enim lib. de vera relig. cap.55. ſic loquitur: *Placuit authori ſuo, ut non interiret, quidquid à Deo per verbum factum eſt*, & lib. de Spir. & litt. c.33. *Vult autem Deus omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, non ſic tamen, ut eis liberum adimat arbitrium, quo vel benè vel malè utentes juſtiſſimè judicentur.* S. Proſper verò in reſponſione ad objectiones Vincẽtianas 2. vbi ſic loquitur: *Sinceriſſime credendũ eſt atque profitendum, Deum velle ut omnes homines ſalvi fiant: ſiquidem Apoſtolus, cujus illa eſt ſententia ſollicitè præcipit (quod in omnibus Eccleſiis piiſſimè cuſtoditur) ut Deo pro omnibus ſupplicetur: ex quibus quod multi pereunt, pereuntium eſt meritum; quòd multi ſalvantur, ſalvantis eſt donum.* Et in reſponſione ad capitula Gallorum, capitulo 7. *Qui dicit quod non omnes homines Deus velit ſalvos fieri, ſed certum numerum prædeſtinatorum; duriùs loquitur, quam loquendum eſt de altitudine inſcrutabili gratiæ Dei, qui & omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire?*

SECTIO VI.

* *Detur-ne gratia ſufficiens, ad mandata Dei ſervanda, omnibus illis qui ea ſervare tenentur, & peccant non ſervando?*

1. Quamvis hujus quæſtionis reſolutio ex iis quæ in præcedentibus ſectionibus dicta ſunt, ſatis intelligi poſſit, ac poſito quod Deus velit omnes homines ſalvos fieri, iiſque ad ſalutem conſequendam media & gratiæ auxilia ſufficientia tribuat, inde manifeſtè ſequatur gratiam illis ſufficientem tribui ad ſervanda mandata, cum eorum obſervatio ad ſalutem conſequendam neceſſaria ſit: quia tamen hæretici nonnulli in tam aperta luce cæcutiunt, jugumque Domini, quod ex ſe maximè leve ac ſuave eſt, aggravare nituntur, ac mandata ejus, quæ deſiderabilia eſſe & dulciora ſuper mel & favum teſtatur Propheta, importabilia tamen & impoſſibilia eſſe contendunt; Ideò viſum eſt in hac ſectione propoſitæ quæſtionis elucidationem juxta fidei Catholicæ normam proponere.

Lutherus lib. adverſ. Latom. & Calvinus in antidot. Concil. Trid. ad cap.12. ſeſſ.6. negant ejuſmodi gratiam ad obſervanda divina mandata omnibus dari, contenduntque aliqua divina mandata eſſe hominibus aliquibus obſervatu impoſſibilia, ac deeſſe illis gratiam qua poſſibilia fiant. Addit verò Calvinus lib.2. Inſtit. c.5. præcepta illa divina etſi obſervatu impoſſibilia ſint, fruſtra tamen non eſſe hominibus impoſita, eo quod per illa homines admoneantur infirmitatis ſuæ, intelligantque meliùs quanta ſit gratiæ neceſſitas, & etiam in die judicij reddantur inexcuſabiles.

Sed contra duos illos Hæreſiarchas dicendum eſt, gratiæ ſufficientis auxilium ad mandata divina ſervanda tribui omnibus illis qui ad illa ſervanda obligantur, & non ſervando peccarent.

Probatur 1. authoritate Scripturæ. Deuter.30. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi* (inquit Deus) *non ſupra te eſt, neque procul poſitum, ſed juxta te eſt ſermo valde in ore tuo & in corde tuo ut facias illum.* Matth.11. ubi Chriſtus Dominus loquens de lege ſua: *Iugum* (inquit) *meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Et S. Joannes Epiſt.1. cap.5. teſtatur quod *mandata ejus gravia non ſunt*, dici autem verè non poſſet mandata Dei non eſſe gravia, aut jugum ejus eſſe ſuave ac leve, ſi vires, & auxilia gratiæ neceſſaria non tribueret, ad mandata illa ſervanda quæ hominibus impoſuit.

Probatur 2. authoritate Concilij Arauſican.2. can.25. ubi hæc habentur: *hoc etiam ſecundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptiſmum gratia, omnes baptizati, Chriſto auxiliante, & cooperante quæ ad ſalutem pertinent poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.*

Et Concilij Trident. ſeſſ.6. cap.11. *Nemo temerariâ illâ & à Patribus ſub anathemate prohibita voce uti debet, Dei præcepta homini juſtificato ad obſervandum eſſe impoſſibilia. Deus enim impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis.*

Et can.18. *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam juſtificato, & ſub gratia conſtituto eſſe ad obſervandum impoſſibilia, anathema ſit.*

Probatur 3. authoritate Sanctorum Patrum.

S. Cypriani, lib. de Baptiſmo: *Et quod agendum eſt ſcimus, & quod ſcimus facere poſſumus.* S. Baſilij in regulis brevioribus, reſponſ. 176. ubi loquens de præcepto dilectionis inimicorum, quod eſt haud dubiè difficillimum; *non præcepiſſet* (inquit) *hoc Deus, qui bonus ac juſtus eſt, niſi etiam facultatem qua id faceremus largitus fuiſſet.* S. Hieronymi in c. 5. Matth. *Sciendum eſt Chriſtum impoſſibilia non præcipere, ſed perfecta.* Et lib. 1. cont. Pelagianos, *fatemur poſſibilia Deum dediſſe mandata, ne ipſe author injuſtitiæ ſit, ſi exigat fieri, quod fieri non poteſt.* S. Ennodij Epiſcopi Ticinenſ. lib. 2. Epiſt. 19. *inter homines ille à rectitudinis affectu diſcordat, qui à ſubditis exigit, quod eis in poteſtate non tribuit: hoc de Deo qua conſcientia ſentiatur, advertite.* S. Odonis Cluniacenſ. lib. 2. collationum num. 13. *Naturæ fragilitatem opponimus Deo, quaſi neſciat ille quales nos fecit, & oblitus noſtræ humanæ fragilitatis impoſuerit homini mandata quæ facere non poſſit. O cæcam veſaniam! profanam temeritatem! dupliciter quippe Deum videmur incuſare, neque enim juſtus qui poſſe dedit, impoſſibile aliquid imperare poteſt; neque qui pius eſt hominem damnare pro iis quæ vitare non poteſt. Et quomodo ſtaret quod ipſe perhibet, Iugum meum ſuave eſt? hanc itaque neque juſto iniquitatē, neque pio crudelitatē aſcribamus.*

Probatur 4. authoritate ſancti Auguſtini, quâ tamen ad patrocinium erroris ſui præfati Hæreſiarchæ eorumque ſequaces præcipuè abuti ſolent. Ille igitur S. Doctor lib. 2. de peccatorum merit. & remiſſ. c. 6. ſic loquitur, *Dubitare non poſſum nec Deum aliquid impoſſibile homini præcepiſſe, nec Deo ad opitulandum & adjuvandum quo fiat, quod jubet, impoſſibile aliquid eſſe: ac per hoc quin homo ſi velit, eſſe poſſit abſque peccato, adjutus à Deo.* Et in Pſal. 56. *non imperaret hoc Deus ut faceremus, ſi impoſſibile judicaret, ut ab homine fieret.* Et lib. de natura & gratia cap. 43. *non igitur Deus impoſſibilia jubet, ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.* Et cap. 67. *Quis peccat in eo quod caveri nullo modo poteſt? peccatur autem, igitur caveri poteſt.* Et cap. 69. *eo ipſo quo firmiſſimè creditur, Deum juſtum & bonum impoſſibilia non potuiſſe præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilioribus quid petamus.* Denique ſer. 61. de tempore. *Nec Deus impoſſibile aliquid potuit imperare, quia juſtus eſt, nec damnaturus eſt hominem pro eo quod non potuit vitare, quia pius eſt.*

Ex quo ultimo S. Auguſtini teſtimonio hoc argumentum conficitur, quo noſtra aſſertio probatur. 4. Id quod neque juſtitiæ, neque pietati convenit, dici de Deo nullatenus debet: atqui neque juſtitiæ convenit impoſſibile aliquid præcipere, nec pietati, acerbiſſimis ſuppliciis hominem cruciare, pro eo quod vitare non potuit, quod nulli tyranno quantumvis crudeli & immani unquam venit in mentem; ergo de Deo dici non debet quod impoſſibilia homini præceperit, aut quod hominem æternis pœnis puniat pro eo quod vitare non potuit. Unde conſequens eſt mandata Dei non eſſe homini impoſſibilia, illique ſufficientem gratiam dari ad mandata illa exequenda, quando illa exequi tenetur, & non exequendo peccaret.

Porrò ut hujus noſtræ aſſertionis veritas adhuc evidentior fiat, obſervandum eſt illam vel de hominibus juſtis, vel de iis qui ſunt in ſtatu peccati intelligi poſſe. Si de juſtis, id apertiſſimè conſtat tum ex omnibus quæ in ejus probationem allata ſunt, tum maximè ex ſuprà citata Concilij Trident. authoritate ubi id expreſſis verbis definitum eſt. Si vero de iis qui ſunt in ſtatu mortalis peccati, id etiam patet tum ex S. Auguſtino, cujus rationes æquè probant de peccatoribus atque de juſtis, tum ex authoritate Concilij Arauſicani definientis *ſecundum fidem Catholicam credēdum eſſe omnes baptizatos Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent poſſe & debere ſi fideliter laborare velint, adimplere.* Cum enim inter baptizatos plurimi reperiantur peccati mortalis labe inquinati, non eſt dubium quin mens Concilij fuerit etiam illos in ejuſmodi ſtatu peccati, ea quæ ad ſalutem pertinent poſſe & debere, ſi Chriſto auxilianti fideliter cooperari voluerint, adimplere, ac proinde gratiam illis ſufficientem tribui ad ſervanda divina mandata quando non ſervando peccarent.

Verùm hæc eadem noſtræ aſſertionis veritas quoad peccatores plenius adhuc conſtabit ex iis quæ ſequenti ſectione dicturi ſumus.

SECTIO VII.

Deturne peccatoribus obduratis, auxilium gratiæ ſufficiens ad converſionem?

1. QUæritur, an peccatoribus obduratis, quandiu in præſentis vitæ ſtatu manent, Deus aliqua gratiæ auxilia tribuat, quibus converti ad pœnitentiam poſſint.

Quidam Theologi exiſtimant quòd quamvis Deus ordinariè omnibus gratiam ſufficientem largiatur, illum tamen aliquandò eam quibuſdam peccatoribus denegare, ob graviſſima quædam ab ipſis patrata crimina. Ita Toſtatus in c. 4. Exod. quæſt. 12. Medina lib. 3. de rectâ fide cap. 1.

Alij verò (quòd longè probabilius eſt) aſſerunt nulli peccatori, quantumlibet horrenda & atrocia flagitia commiſerit, quamdiu tamen in hâc vitâ degit, ſufficientia auxilia gratiæ à Deo denegari. Ita D. Thom. 3. p. q. 86. a. 1. Alenſis 3. p. q. 69. Dominic. Sot. in 4. diſt. 15. q. 1. Pet. Sot. in 4. diſt. 15. q. 1. Vega lib. 13. de juſtific. c. 12. Malder. 1. 2. q. 111. art. 3. Gamachæus ad eandem quæſt. & plures alij.

* Probatur 1. ex Scripturâ. Actor. 7. ubi S. Stephanus ſic Judæos alloquitur, *Durâ cervice & incircumciſis cordibus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Illi autem quos ſic alloquebatur, obdurati erant & excæcati voluntariè, ut ſatis patet ex iis quæ ibi dicuntur; & tamen excitabantur interiùs à Spiritu ſancto, alioquin non dicerentur ei ſemper reſiſtere.

Roman. 2. *Ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, tu autem ſecundùm duritiam tuâ & impœnitens cor, theſaurizas tibi irâ, &c.* Quibus verbis exprimitur Deum non deſinere ſolicitare identidem peccatores ad pœnitentiam, etiam eos qui corde duro & impœnitenti ejus gratiæ reſiſtunt, & reſiſtendo ſibi iram theſaurizant. S. Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis* (hoc eſt peccatis ingentibus gravati & oppreſſi, ut explicat S. Hieron. in eum locum, & S. Aug. ſerm. 11. de verbis Domini capite 7.) *& ego reficiam vos*. S. Petri 2. cap. 2. *Patienter agit Deus propter vos; nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.*

2. Probatur 2. ex S. Aug. citato ſerm. cap. 13. *De nullo*, inquit, *deſperandum eſt, ſive intus, ſive foris fuerit, ſive in Eccleſia, ſive extra Eccleſiam, quandiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hâc vitâ rapit impium.* Item S. Fulg. Epiſt. 7. cap. 8. *Sicut medico noſtro nulla eſt incurabilis plaga; ita nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore, cœleſtis poteſt deficere medicina.*

* Probatur 3. ex S. Thomâ 3. part. q. 86. a. 1. c. ubi ſic loquitur. *Dicere quod aliquod peccatum ſit in hâc vitâ, de quo aliquis pœnitere non poſſit, erroneum eſt; quia per hoc tolleretur libertas arbitrij, & derogaretur virtuti gratiæ per quam moveri poteſt cor cujuſcumque peccatoris ad pœnitendum.*

Et ibid. q. 52. a. 6. ad 3. *homines quandiu vivunt, poſſunt ad fidem & charitatem cōverti quia in hâc vitâ non ſunt homines confirmati in bono vel in malo, ſicut poſt exitum ex hâc vitâ.*

Et quæſt. 24. de veritate, art. 11. c. *Nemo poteſt ita eſſe in hâc vitâ obſtinatus in malo, quin ad ſuam liberationem cooperari poſſit.*

Atqui ſine gratiæ auxilio peccatores obdurati neque pœnitere, neque converti, neque ad ſuam liberationem cooperari poſſunt, ergò ſi ſecundùm mentem S. Doctoris iſta poſſunt, ſequitur ex ejuſdem mente, ut illis gratia etiam in illo obdurationis & obſtinationis ſtatu non deſit.

Probatur 4. ex eò quòd, ſi ob aliquod peccatum Deus gratiam omnem ſufficientem peccatori ſubtraheret, ſequeretur quòd peccator de tali peccato pœnitere non poſſet, cùm id ex ſolis arbitrij viribus non poſſit. Atqui S. Thom. 3. p. q. 36. aſſerit erroneum eſſe, ſi dicatur, aliquod eſſe peccatum in hac vita, de quo quis pœnitere non poſſit. Unde ſequitur quemlibet peccatorem, quandiù in hac vita degit, de quolibet peccato ſuo pœnitere poſſe: proindeque Deum gratiæ auxilium illi neceſſarium non denegare.

3. Obſervandum eſt autem, auxilium illud gratiæ non adeſſe quidem omnibus momentis cuilibet homini: neque enim id naturæ humanæ conditio patitur, ut ſcilicet ſemper actu aliquam bonam cogitationem in mente, aut pium affectum in voluntate experiatur: neque etiam id neceſſarium eſt ad hoc, ut quis dicatur habere auxilium gratiæ ſufficiens ad pœnitendum aut benè agendum: ſed ſufficit ut opportunis temporibus ad hoc excitetur & adjuvetur, juxta quod dicitur Pſalm. 9. Deum eſſe adjutorem in opportunitatibus. Unde quamvis non omnibus momentis, creberrima tamen, & (ut loquitur Innocentius Papa in Ep. ad Concil. Carthag.) *Quotidiana Deus præſtat remedia*: Ideóque rectè dicit Apoſtolus Heb. 4. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ ejus, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

Objicies 1. obdurationem peccatoris in ſubſtractione gratiæ conſiſtere, juxta quod dicit S. Auguſt. Epiſt. 105. *Non obdurat Deus impertiendo malitiam; ſed non impertiendo gratiam.* Ergo ex illius mente peccatori obdurato nulla amplius gratia tribuitur.

Reſpondetur obdurationem duplicem eſſe, unam abſolutam, alteram ſecundùm quid. Prior conſiſtit in ſubtractione cujuſcunque gratiæ: & talis eſt obduratio dæmonum & damnatorum. Poſterior verò in ſubtractione gratiæ alicujus ſpecialis, quâ efficaciter cor peccatoris moveretur: quamvis ſemper aliquod ei gratiæ auxilium ſufficiens tribuatur, quo poſſet converti ſi vellet; licet de facto, propter pravitatem voluntatis, non convertatur. Priori autem modo nulli quantumvis maximo peccatori, quandiù in hac vita degit, gratia ſubtrahitur, ut ex antè dictis patet; ſed tantùm poſteriori.

* Quo ſenſu dixit S. Auguſtinus lib. de peccator. mer. & remiſſ. *Scio Domine ad correptionem meam pertinere, quod minus abs te adjuvor.*

4. Objicies 2. varia Scripturæ loca, in quibus dicuntur peccatores non poſſe converti, credere, &c. ut S. Joan. 12. ubi de Judæis dicitur quòd *Non poterant credere, quia dixit Iſaias, excæcavit oculos eorum, &c.* unde ſequitur ſufficientem gratiam illis defuiſſe ad hoc, ut credere poſſent.

Reſpondetur, his verbis Scripturam ſignificare ſolùm aut maximam in agendo difficultatem, quæ quaſi quædam moralis impoſſibilitas dici ſolet: aut impoſſibilitatem conſequentem: quia ſcilicet Deus præviderat fore quod, quamvis illis ſignis externis & gratiis internis excitarentur ad fidem, minimè tamen ex pravitate voluntatis crederent

derent: atque ita S. Auguſt.tract.53. in S. Joan. exponit hunc locum: *Propterea*, inquit, *non poterant credere, quia hoc Iſaias dixit: hoc autem Propheta prædixit, quia hoc Deus futurum præſcivit: quare autem non poterant? citò reſpondeo; quia nolebant; malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus.*

Obſervant etiam rectè aliqui Doctores fieri interdùm poſſe, ut peccatores ipſi obdurati in ſtatum adeò miſerabilem, voluntatis ſuæ pravitate decidant;ut inde reſurgere;imò & tentationes aliquas ſibi à dæmone illatas vincere nullatenùs poſſint, neque ad id gratiam ullam ſufficientem habeant: Deo ſic permittente,& juſtè illis hanc gratiam in peccatorum punitionem ſubtrahente. Quod quamvis ita ſit, nihilominùs tamen Deus pro ſua ineffabili clementia aliquam aliam gratiam ſufficientem ſemper illis tribuit, ut & ſtatus ſui miſeriam agnoſcere, & gratiæ divinæ auxilium optare,& invocare poſſint.Quod ſi convenienter faciant, Deus haud dubiè illis non deerit,ac gratiæ ſuæ auxilium opportuno tempore præſtabit. Unde Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap.11.hanc S.Auguſtini ſententiam ex ejus lib. de nat.& grat.c.47.refert & approbat, *Deus impoſſibilia non jubet,ſed jubendo monet ,& facere quod poſſis, & petere quod nō poſſis,& adjuvat ut poſſis.*Ex quo ſequitur quod, quamvis aliquando deſit gratia benè operandi, nūquam tamen deeſt gratia poſtulandi & impetrandi auxilij divini.

5. Dices fruſtrà induratos Deum orare: nam ut refertur 2. Machab. 9. Rex Antiochus Deum oravit,nec tamen fuit miſericordiam conſecutus. Similiter Hebr. 12. de Eſaü dicitur quod non invenit pœnitentiæ locum,quamvis cum lachrymis eam requiſiviſſet.

Reſpondetur peccatores obduratos non fruſtrà Deum orare,quando convenienter orant,hoc eſt, cum recta intentione & ex vero pœnitentiæ motivo, quando verò eorum oratio ex prava aliqua intentione procedit, aut cum vitioſo aliquo motivo conjungitur, tunc verum eſt fruſtrà illos orare. Orabat quidem Antiochus divinâ ictus plagâ, ſed doloris ſolatium, non peccati remedium quærens; plangebat Eſaü primogenita ſibi erepta non vero peccata in Deum à ſe commiſſa; & ideò minimè mirum videri debet, ſi neuter illorum à Deo exauditus eſt.

SECTIO VIII.

** An verè dici poſſit etiam parvulis abſque baptiſmo decedentibus dari media ad ſalutem ſufficientia.*

AD faciliorem quæſtionis propoſitæ reſolutionem notandum primò; quòd cum varia ſint & multiplicia media quibus Deus homines ad beatum finem conſequendum adjuvat, illa cenſeri ad ſalutem ſufficientia quæ ſecundum proprium cujuſque ſtatum ad finem illum conſequendum apta ſunt.

Notandum 2. infantes ante rationis uſum ex ſeipſis quidem nullos virtutum actus exercere poſſe,quibus ad finem illum ultimum tendere valeant, eſſe tamen capaces recipiendæ gratiæ ſanctificātis qua veluti veſte nuptiali induti ad cœnam nuptiarum agni admitti poſſint:quæ quidem gratia ſecundum legem Dei ordinariam,non alio modo illis infundi poteſt quàm per baptiſmum, quem cum non poſſint ſuſcipere niſi per miniſterium alterius; hinc ſequitur media illa ad ſalutem ſufficientia, quæ parvulorum ſtatui conveniunt, in eo differre ab aliis mediis, quæ cuivis adulto congruunt, quòd hæc pendeant à libero conſenſu, & libera acceptatione recipientis, qui gratias internas, & alias ſalutis conſequendæ media oblata poteſt,ſi velit,recipere,vel repudiare:illa verò quæ infantili ſtatui apta ſunt, non pendeant à libero conſenſu infantium, ſed à voluntate ac miniſterio aliorum qui media illa ipſis applicare poſſunt & debent.

His obſervationibus præſuppoſitis, quamvis aliqui Tocologi exiſtiment parvulos abſque baptiſmo decedentes carere mediis ad ſalutem ſufficientibus,quæ quidem illorum opinio,iis quæ de gratia ſufficienti diximus, nullo modo præjudicat,cum quæſtiones de illa propoſitæ, de ſolis adultis communiter intelligantur. Nihilominus veritati magis conſentaneum videtur dicere, etiam parvulis abſque baptiſmo decedentibus,ſive id ex parentum negligentia aut culpa eveniat, ſive ex alia quacumque cauſa, Deum, quantum ex parte ſua requiritur, media ad ſalutem ſufficientia præparaſſe ac providiſſe.

Ratio eſt, quia Deus media eorum ſtatui apta & congrua, & ex ſe ad ſalutem ſufficientia ipſis providit & præparavit, cum baptiſmi Sacramentum pro illis æquè ac pro omnibus aliis inſtituit, & præterea deſtinavit baptiſmi miniſtros, quorum opera hoc Sacramentum ipſis conferri poſſet,diſpoſuit etiam cauſas naturales, quarum vi & efficacia fieret ut in lucem ederentur,præceptum etiam parentibus & aliis impoſuit, ut in lucem editos baptizarent, aut baptizari curarent.

Quod ſi ex incuria parentum, aut culpa miniſtrorum,aut defectu cauſarum naturalium inter ſe concurrentium ſeque invicem impedientium contingat eos non baptizari,nihil aliud inde ſequitur, niſi Deum extraordinario aliquo providentiæ ſuæ modo illis non adfuiſſe, ut ejuſmodi effectus impediret.

Porrò hæc ratio clarior adhuc & evidentior hoc exemplo fiet.Si rex aliquis plurimos ex ſubditis ſuis captivos, & ab hoſtibus detentos redimere vellet,nihil melius & aptiùs ad hunc finem

præ-

præſtare poſſet, quàm pretium redemptionis ſingulorum adultorum in propria uniuſcujuſque illorum manu conſignare, ut prout quiſque vellet ſeſe, illud ſolvendo, in libertatem aſſerere poſſet: pretium verò redemptionis infantium & aliorum uſu rationis carentium in manu parentum, aut propinquorum, & ipſis deficientibus in manu omnium aliorum deponere, ut ſic per miniſterium illorum ab ejuſmodi captivitate liberarentur. Sanè quamvis poſtea accideret ut parentum vel aliorum incuriâ aut culpâ pretium illud non ſolveretur, ac ſic infantes illi captivi remanerent, nullus tamen eſſet qui non agnoſceret Regem illum quantum ex ſe eſt, media ad redemptionem infantium illorum apta & ſufficientia præparaſſe ac providiſſe.

Ex hoc exemplo quod ſatis per ſe clarum eſt, nec alia magis ſpeciali applicatione indiget, quivis intelligere poteſt quam verè dictum à nobis ſit, Deum etiam parvulis abſque baptiſmo decedentibus media ad ſalutem conſequendam neceſſaria præparaſſe ac providiſſe.

CAPUT III.

De Gratia efficaci.

SECTIO I.

Quid ſit gratia efficax, & quâ ratione à ſufficienti diſtinguatur?

1. Obſervandum eſt 1. duobus modis gratiam dici poſſe efficacem.

Primò latè, in quantum apta eſt ex ſe conſenſum voluntatis ſimul cum ipſa efficere, niſi pravitas illius obſtet: quo ſenſu quælibet gratia ſufficiens, etiam ea quæ reſpuitur, & cui reſiſtitur, dici poteſt efficax: quia ex ſe apta eſt ad illum voluntatis conſenſum eliciendum, quamvis re ipſa ob ejus reſiſtentiam non eliciat.

Secundò ſtrictè, prout non ſolum poteſt elicere conſenſum noſtræ voluntatis; ſed etiam illum re ipſa elicit: & de gratia efficaci tali modo ſpectatâ nobis hîc agendum eſt.

Obſervandum 2. certum eſſe dari talem gratiam efficacem.

Hoc enim conſtat ex Scriptura. Ezech. 36. *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis*, non dicit ſolùm ut poſſitis ambulare, ſed ut de facto ambuletis. Philipp. 2. *Deus eſt qui operatur in vobis, & velle & perficere.* Et ex Concilio Arauſicano 2. can. 6. ubi dicitur per infuſionem & inſpirationem Spiritûs ſancti fieri in nobis, ut credamus, velimus, &c. Et ex S. Aug. lib. de grat. & lib. arb. c. 16. *Certum eſt*, inquit, *nos facere cum facimus; ſed ille facit ut faciamus; præbendo vires efficaciſſimas voluntati: qui dixit: faciam, ut in juſtificationibus meis ambuletis.* His obſervatis.

Quod ſpectat ad primam quæſtionis partem, duæ ſunt præcipuæ circa naturam gratiæ efficacis, Theologorum ſententiæ.

2. Prima dicit, gratiam efficacem eſſe motionem quandam & impulſionem à Deo voluntati creatæ impreſſam, quâ ſic impellitur, ut ab ejus vi phyſicè ad agendum prædeterminetur, itaut non poſſit non agere, nec motioni aut impulſioni reſiſtere.

Verùm refellitur hæc ſententia ex iis quæ ſectione ſequenti dicemus, cum oſtendemus gratiam] efficacem talem eſſe ut quamvis infallibiliter illi voluntas aſſentiatur, poſſit tamen non aſſentiri, ſed illam poſſit abjicere ſi velint.

Secunda ſententia docet gratiam efficacem nihil aliud eſſe, quàm illuſtrationem, ac inſpirationem ſeu perſuaſionem internam divinitùs immiſſam; quæ talis eſt, ut per eam infallibiliter inducatur creata voluntas ad hoc ut velit & operetur bonum.

Hæc ſententia, quam ut veriorem amplectimur, probatur ex S. Auguſt. variis in locis: in quibus manifeſtè docet gratiam illam, quæ nos facit operari, in inſpirationibus & ſuaſionibus internis conſiſtere, præſertim lib. de Spir. & lit. cap. 34. ubi ſic loquitur: *Suaſionibus agit Deus, ut velimus, & ut credamus.* Et paulò poſt: *His quando agit Deus cum anima rationali, ut ei credat (neque enim credere poteſt quolibet libero arbitrio, ſi nulla ſit ſuaſio vel vocatio cui credat) profectò & ipſum velle credere Deus operatur in homine.* Et lib. 2. de peccat. meritis c. 17. *Nolunt homines* inquit, *facere quod juſtum eſt ſive quia latet an juſtum ſit, ſive quia non delectat, &c. ut autem innoteſcat quod latebat, & ſuave fiat quod non delectabat, gratia Dei eſt.*

3. Quod ſpectat ad ſecundam quæſtionis propoſitæ partem, in quo ſcilicet gratia efficax à gratia ſufficiente differt; dicendum eſt gratiam ſufficientem, ſumptam pro gratia illa, quæ vires homini ſufficientes ad operandum præbet, ſive reipſa operetur, ſive non, ab efficacia aliter non differre, niſi tanquam genus à ſpecie, ut ſatis conſtat ex iis quæ ſuprà dicta ſunt. Si verò gratia ſufficiens ſumatur pro gratia illa, quæ, licet ſufficientes homini vires præbeat ad benè operandum, nunquam tamen infert operationem, non quidem defectu virtutis ſufficientis ad eam inferendam, ſed defectu creatæ voluntatis, quæ cùm libera ſit, non vult ei cooperari: eo ſenſu gratia ſufficiens ſeu inefficax diſtinguitur ab efficaci (de qua nunc agimus) 1. in eo quòd gratia efficax ſemper major eſt gratia ſufficiente in ratione doni, cùm longè ſit accipienti utilior & melior. 2. in eo quod efficacia gratiæ eſt à ſolo Deo, tanquam à propria cauſa; ejus verò inefficacia

cia oritur à ſola creata voluntate,quæ gratiæ ipſi conſenſum denegat, & ſic eam inefficacem reddit. Vnde S. Proſper lib. 2. de vocat. Gent.c.26. *Quod gratia*, inquit, *à multis reſpuitur, ipſorum eſt nequitia, quod verò ſuſcipitur, & gratia divina eſt, & voluntatis humanæ.*

Verùm ad clariorem hujus diſtinctionis intelligentiam, quæres utrum ex duobus hominibus æquali gratiâ præventis & excitatis, contingat aliquando, aut contingere poſſit,ut unus gratiæ conſentiat,altero non conſentiente; proindeque ut æqualis gratia in uno efficax ſit, in altero verò ſufficiens tantùm ſeu inefficax.

Reſpondetur. 1. illum qui conſentit, majorem ſemper abſolutè loquendo, gratiam accipere; non ſolùm in ratione doni, ut ſuprà diximus,ſed etiam in ratione entitatis ipſius gratiæ: cùm ipſum conſenſum accipiat, atque adeò gratiæ adjuvantis & cooperantis donum, quo caret is;qui non conſentit.

Reſpondetur 2. ſi de ſola gratia excitante ſermo ſit, ſeclusis omnibus aliis, multos graves Theologos exiſtimare fieri poſſe, ut ex duobus æquali prorsùs gratiâ præventis & excitatis,unus conſentiat,alter verò diſſentiat. Ita Ruardus Taperus art. 7. contra Lutherum, Bellarm. lib. 6. de lib.arbitr. c. 15. & plures alij: quibus meritò adjungere poſſumus Beatum Franciſcum Saleſium Epiſcopum Gebennenſem lib. 2. divini amoris cap. 10. ubi explicans judicium quod vocat comparationis, de quo in variis Evangelij locis mentio fit: illud in eo faciendum eſſe dicit, quòd aliqui æqualibus, imò majoribus gratiæ auxiliis præventi & excitati,divinæ nihilominùs miſericordiæ cõſenſum negaverint;alij æqualibus, imò minoribus gratiæ auxiliis excitati,inſpirationem divinam ſecuti fuerint, & ad pœnitentiam converſi.

* Hujus autem ſecundæ reſponſionis veritas conſtat 1. ex his Chriſti Domini verbis Matth. 11. *Væ tibi Corazaim, væ tibi Betſaida, quia ſi in Tyro & Sydone facta fuiſſent virtutes, quæ facta ſunt in vobis,olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.* Quæ quidem exprobratio, ut juſta ſit & rationabilis ſupponit Tyrios & Sydonios fuiſſe conſenſuros; & pœnitentiam acturos, ſi habuiſſent idem auxilium, aut par illi,quod Judæi reſpuerunt: par(inquam(non ſolùm quoad externa miracula & virtutes,verùm etiam quoad gratiam internam, ſine quâ impoſſibile eſt converti ad ſalutarem pœnitentiam.

Conſtat 2. ex Concil. Trident. ſeſſ.6.cap.5.& canon. 4. ubi dicitur liberum arbitrium à Deo motum & excitatum ita conſentire gratiæ excitanti, ut poſſit diſſentire ſi velit,& illam abjicere. Quod ſi poteſt uni & eidem gratiæ diſſentire æquè ac conſentire eodem tempore,poterit etiam diverſis temporibus modò conſentire, modò diſſentire eidem,aut pari auxilio gratiæ: poterit & alius eidem, aut pari auxilio gratiæ diſſentire, cui iſte conſentit.

SECTIO II.

In quo propriè conſiſtat ipſius gratiæ efficacia.

1. VAriæ ſunt ſuper hâc quæſtione Theologorum ſententiæ.

Quidam enim) ut in præcedenti ſectione dictum eſt (efficaciam gratiæ in impulſione quâdem & prædeterminatione Phyſicâ ipſius voluntatis conſtituunt.

Alij efficaciam illam volunt eſſe tantùm moralem,ac ſitam eſſe in aliquâ vi intrinſecâ prædeterminandi, non tamen phyſicè, ſed moraliter tantùm, ipſam voluntatem.

Alij in ſuavitate ac delectatione quâdam interiori, quæ voluntatis conſenſum infallibiliter & inſuperabiliter eliciat.

Alij in contemperatione quâdam & congruitate ipſius gratiæ cum ingenio, indole, affectionibus, & aliis diſpoſitionibus hominis, qui gratiæ conſentit.

Quidam efficaciam gratiæ collocant quidem in prædictâ congruitate, non tamen præcisè,ſed ut ſubeſt ſcientiæ Dei, quam mediam ſeu conditionalem vocant.

Sunt denique qui paulò cæteris audentiores aſſerunt gratiam efficacem, formaliter, ut talem, conſtitui per conſenſum liberum, quem ſimul cum voluntate efficit, ita ut ab illo conſenſu formaliter efficax denominetur.

Nos in quæſtione difficillimâ & abſtruſiſſimâ, quid maximè ſecundùm Catholicæ fidei principia tenendum nobis videatur, tribus ſequentibus propoſitionibus breviter aperiemus.

2. Prima eſt, certum eſſe gratiam illam, quæ efficax dicitur, non tantùm præſtare, ut humana voluntas velle & operari poſſit; ſed etiam efficere, ut reipsâ velit & operetur, idque infallibiliter, & (ut loquitur S. Auguſtinus) indeclinabiliter, inſuperabiliter, ac invictiſſimè.

Hoc conſtat ex variis ipſius S. Auguſtini teſtimoniis, præſertim lib. de corrept. & grat. c. 12. ubi ſic loquitur: *Subventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur.* Et paulò poſt dicit, *ipſam gratiam efficere in hominibus, ut Deo donante, invictiſſimè quod bonum eſt vellent, & hoc deſerere invictiſſimè nollent.*

Secunda eſt,cum hâc infallibili,indeclinabili, inſuperabili, ac invictiſſimâ gratiæ efficaciâ ſtare nihilominùs, ſemper ſalvam & illibatam voluntatis humanæ libertatem; ita ut poſſit ſemper homo gratiam illam,quam recipit & cui conſentit, abjicere, illique diſſentire, ſi velit.

Hoc ſatis conſtat ex ante dictis; & confirmari

denuò poteſt ex illis Apoſtoli verbis 2. Cor.6. *Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*: ex quibus ſequitur, eandem poſſe in vacuum recipi, hoc eſt abjici & repudiari, & in vacuum non recipi, hoc eſt in voluntate conſenſum operari: alias fruſtrà hortaretur Apoſtolus, ne in vacuum gratia reciperetur, ſi in vacuum recipi non poſſet. Et ex Concil. Trident. loco ſuprà ſæpiùs citato ex cap. 5. ſeſſ.6. ubi expreſſis verbis dicit hominem gratiam illam, cui liberè aſſentitur & cooperatur, poſſe abjicere, ſi velit: quod & canone 4. iterum repetit. Addere poſſumus inſuper & ipſius S. Auguſtini teſtimonium lib.2.cont.Pelagianum c.84. ubi ſic loquitur: *Si tibi proponam quæſtionem, quomodo Deus Pater attrahit ad Filium, quos in libero dimiſit arbitrio: fortaſſis eam difficilè ſoluturus es. Quomodò enim attrahit, ſi dimittit, ut quis quod voluerit, eligat? & tamen utrumque verum eſt.* Ac etiam ſuprà citati beati Franciſci Saleſij, qui in præfato lib.2. cap. 12. dicit, *Voluntatem noſtram, cùm motionem divinæ gratiæ ſequitur, atque liberè illi conſentire, atque liberè eidem diſſentit, quandò illam abjicit*: Atqui, quandò voluntas gratiæ diſſentit, poſſet illi conſentire ſi vellet: ergò ſecundùm illius mentem; quandò eidem gratiæ conſentit, ita conſentit, ut illi etiam diſſentire poſſit, ſi velit.

Tertia denique eſt, ſi quæratur quomodò hæc duo adeò inter ſe oppoſita ſimul convenire poſſint; ut & gratia invictiſſimè & voluntas liberrimè operetur: & quæ ſit illa divinæ gratiæ virtus adeò mirabilis, quæ ſine ullâ humanæ libertatis læſione effectũ ſuum infallibiliter ſortiatur.

3. Nihil certius ac melius reſpondere poſſumus, niſi quod ille ſolus novit, qui id efficit: neque aliquid ulterius inquirere neceſſarium eſt. Hoc ipſe S. Auguſtinus profitetur lib. de grat. Chriſti c.24. *Fateamur*, inquit, *internâ atque occultâ, mirabili ac ineffabili poteſtate operari in cordibus hominum non ſolum veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates.* Et Epiſt.107. gratiam efficacem dicit eſſe, *Vocationẽ altam ac ſecretam.* Et lib. de Spir.& litt.c.34. *Cur*, inquit, *illa ita ſuadeatur ut perſuadeatur, alteri autem non ita: duo ſola occurrunt, quæ reſpondere mihi placet: O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus, & nunquid eſt iniquitas apud Deum! Cui reſponſio iſta diſplicet, quærat doctiores, ſed caveat ne inveniat præſumptores.* Quare meritò hîc profiteri poſſumus, quod idem ſanctus Pater Epiſt. 3. ad Voluſianum aliâ occaſione dixit: *Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inveſtigare non poſſe.* Et certè videtur hæc quæſtio una eſſe ex illis occurrentibus, quas *profundiores difficilioreſque* appellat Cœleſtinus Papa in Epiſt.ad Epiſcopos Galliæ: quaſque (ut ejuſdem Pontificis verbis utamur) *latiùs pertractarunt ij, qui hæreticis reſtiterunt*; & adhuc hodie pertractant illi, qui in Theologicis palæſtris exercentur; ac proinde *ſicut illas non audemus contemnere ſic etiã non neceſſe habemus adſtruere: cum ad cognitionem & confeſſionem divinæ gratiæ, cujus operi ac dignationi nihil ſubtrahendum eſt, ſufficere poſſint ea, quæ hic ſecundùm Eccleſiæ regulas, & Sedis Apoſtolicæ definitiones explicata ſunt.*

CAUPT IV.

De gratiæ effectibus, ac in primis de juſtificatione.

SECTIO I.

In quo propriè & formaliter conſiſtat hominis juſtificatio.

1. SEnſus quæſtionis eſt, quidnam ſit, quod propriè & formaliter efficiat hominem coram Deo juſtum & ſanctum; & in quo vera & formalis ejus juſtitia conſiſtat. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. juſtitiam illam & ſanctitatem, quæ verè & formaliter nos juſtos efficit, non eſſe favorem aliquem extrinſecum Dei; ſed donum aliquod ſupernaturale nobis inhærens, quo verè & formaliter juſti dicimur, & ſumus.

Huic veritati quæ de fide eſt, varij hæreticorum opponuntur errores. Quidam enim dixerunt nos formaliter juſtos eſſe per ipſammet eſſentialem Dei juſtitiam. Alij per Chriſti juſtitiam nobis imputatam. Alij per ſolam extrinſecam peccatorum condonationem.

Hi errores, & ſi qui ſunt alij ſimiles, damnati ſunt in Concilio Tridentino ſeſſ.6. cap.7. & ſimul noſtræ aſſertionis veritas definita & explicata his verbis: *Unica formalis cauſa* (noſtræ juſtificationis ſcilicet) *eſt juſtitia Dei; non quâ ipſe juſtus eſt, ſed quâ non juſtos facit: quâ videlicet ab eo donati, renovamur ſpiritu mentis noſtræ, & non modò reputamur, ſed verè juſti nominamur & ſumus, &c. dum ejuſdem ſanctiſſimæ paſſionis merito per Spiritum ſanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui juſtificantur, atque ipſis inhæret.*

Hujus autem controverſiæ ſtatus (ut rectè obſervat Bellarminus lib.2. de juſtificatione c.1. revocari poteſt ad hanc unicam quæſtionem: utrum ſcilicet formaliter juſti efficiamur per juſtitiam aliquam in nobis inhærentem. Si enim partem affirmantem probaverimus, conſequens erit nos, neque ſolâ eſſentiali juſtitiâ Dei, aut ipſius Chriſti juſtitiâ nobis imputatâ, neque etiam ſolâ extrinſecâ peccatorum condonatione, ſed aliquo alio dono ſupernaturali nobis inhærente, verè & formaliter juſtificari. Quod antequam probemus,

Obſervandum eſt, nos hîc ſumere nomen juſtitiæ, non prout ſignificat ſpecialem illam virtutem moralem, quæ jus ſuum unicuique reddit: ſed prout in Scripturis frequentiſſimè, præſertimque in Epiſtolis S.Pauli accipitur; ſcilicet pro rectitudine illa interna,quâ homo benè ac rectè ordinatur erga Deum. A qua juſtitiâ ſic intellectâ derivatur nomen juſtificationis: quod quidem, ſi ſumatur in fieri, denotat translationem hominis à ſtatu peccati, ad ſtatum juſtitiæ & ſanctitatis; quo ſenſu accipitur in Concilio Tridentino ſeſſ.6. cap.4.ſi verò ſumatur in facto eſſe,ſignificat terminum illius translationis,qui eſt: hominem eſſe juſtum,& erga Deum rectè ſe habere. Hâc obſervatione ſuppoſitâ,

2. Aſſertionis noſtræ veritas probatur 1. ex Scriptura:Rom.5.*Sicut per inobedientiã unius hominis peccatores cõſtituti ſunt multi;ita per unius obeditionem juſti conſtituentur multi.* Sicut igitur per inobedientiam Adami conſtituti ſumus injuſti non ſolâ injuſtitiâ ejus nobis imputatâ; ſed injuſtitiâ aliquâ nobis verè intrinſecâ & inhærente, ut probavimus tractatu 4.ubi de peccato originali egimus:Ita ex mente Apoſtoli,per obeditionem Chriſti conſtituimur & efficimur juſti: non ſolâ juſtitiâ Chriſti nobis imputatâ,ſed per juſtitiam nobis intrinſecam & inhærentem.Et 1. Cor.6. *Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis,ſed juſtificati eſtis*: ubi Apoſtolus explicans,quid ſit hominem eſſe juſtificatum,dicit idem eſſe ac ablutum & ſanctificatum eſſe.Et ad Tit.3. juſtificationem dicit eſſe regenerationem,renovationem, effuſionem Spiritus ſancti. Quæ verba de ſola juſtitiæ imputatione,vel extrinſeca peccatorum condonatione,explicari nequeunt ſed aliquid longè majus ſignificant? ac proinde de dono aliquo ſupernaturali nobis inhærente intelligi debent.

Probatur 2. ex Concilio Trid.ſeſſ.6.cap.11. *Si quis dixerit homines juſtificari, vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti,vel ſolâ peccatorum remiſſione,excluſâ gratiâ & charitate,quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffundatur atque illis inhæreat: aut etiam gratiam, quâ juſtificamur, eſſe tantum favorem Dei, anathema ſit.*

Probatur 3.ex S.Auguſt.qui variis in locis & nominatim in Epiſt. 85. ad Conſentium, juſtitiam & ſanctitatem vocat interioris hominis pulchritudinem: unde ſequitur illam eſſe ipſi intrinſecam & inhærentem.Et enarratione in Pſal. 98.*Laudemus*,inquit,*& exaltemus illum,qui fecit ipſam juſtitiam quam habemus:ipſe in nobis fecit, quis enim in nobis fecit juſtitiam, niſi qui nos juſtificavit?*

3. Objicies 1.hæc verba Pſalm.31.*Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata:beatus vir, cui non imputavit Deus peccatum*: ex quibus colligunt hæretici, peccatorem eatenùs juſtificari quatenùs peccatum illi à Deo non imputatur.

Reſpondetur,ſanctos Patres hunc locum longè alio ſenſu intelligere & explicare,quàm faciant hæretici. Quod ut evidens fiat, aliquot illius loci explicationes ex illis colligemus & breviter hîc afferemus.S.Juſtinus martyr in Dialogo cum Tryphone propè finem, *Beatus*, inquit, *cui non imputabit Dominus peccatum;hoc eſt, cui pœnitenti Deus peccata remittet,non ſicut prædicatis, voſmetipſos fallentes, & alij quidam noſtri ſimiles aſſeverant; quod, etiamſi peccatores fuerint,modò Deum noverint,non imputabit eis Dominus peccatum.* S.Hier.in illum Pſalmi locum,poſtquam ſic illum explicavit: *Beati,quorum peccata per confeſſionem à Domino diluuntur*; immediatè ſubjungit: *remittuntur peccata per Baptiſmum,teguntur per charitatem, non imputantur per martyrium.* S.Auguſt. in enarrat.2.in eundem Pſalm. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, id eſt, quorum peccata abolita ſunt*: Et paucis interjectis: *Deus tegat vulnera, non tu: nam ſi tu tegere volueris eruteſcens, medicus non curabit, medicus tegat & curet, emplaſtro enim tegit; & ſub tegmine medici ſanatur vulnus.*

Objicies 2. 1. Cor. 1. dici, Chriſtum factum eſſe nobis à Deo juſtitiam & redemptionem: unde videtur ſequi nos per ipſammet Chriſti juſtitiam nobis imputatam juſtificari.

Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim dicatur Chriſtum eſſe redemptionem & juſtitiam noſtram in genere cauſæ meritoriæ, verum eſt:ſi autem in genere cauſæ formalis;falſum & à veritate prorsùs alienum,ut ex ſupra dictis conſtat.

4. Dicendum 2. donum illud ſupernaturale animæ inhærens, per quod formaliter juſti efficimur, eſſe ipſammet gratiam habitualem, ſic dictam, quòd animæ inhæreat per modum habitûs.

Probatur 1. ex eo quod (ut ſuprà dictam eſt) Apoſtolus de dono illo loquens dicit illud effundi,diffundi in cordibus noſtris,nos illo ungi: quæ verba meliùs, & aptiùs intelligi non poſſunt, quàm de gratia habitualiter inhærente.

Probatur 2. authoritate Concilij Viennenſis Clementinâ 1. ubi dicitur opinionem illam Theologorum (quæ aſſerit in Baptiſmo virtutes, & gratiam informantem quoad habitum conferri) tanquam probabiliorem, & dictis ſanctorum magis conſonam & concordem, ſacro approbante Concilio, eſſe amplectendam.

Probatur 3.ex SS.Patribus,quorum verba nonniſi de gratia habituali propriè intelligi poſſunt. S.Dion. Eccleſiaſt. Hierarch. parte 1.c.2. dicit, per ſacræ dilectionis operationem ſtatum in nobis

bis divinum effici. S. Baſil.lib.de Spiritu ſancto cap.26. explicans quomodò ſpiritus ſanctus per gratiam inhabitet in homine, *Sicut*, inquit, *cernendi vis eſt in oculo ſano; ſic & operatio Spiritûs in anima purgata, &c. Et quemadmodum ars eſt in eo, qui nactus eſt illam, ita Spiritus in eo qui recepit; ſemper quidem præſens; at non perpetuò operans*. Et S.Cyril.Alex.lib.4.in Iſaï.orat.2. *Formatur* inquit, *in nobis Chriſtus, Spiritu ſancto nobis quandam formam per ſanctificationem & juſtitiam imprimente: ſic enim in animis noſtris elucet character ſubſtantiæ Dei ac Patris, reformans* (ut dixi) *Spiritu ſancto nos per ſanctificationem in ipſum.*

Probatur 4. hâc ratione: homo denominatur Juſtus non ſolùm quandò actu operatur, ſed etiam quandò nihil actu agit; v.g. quandò dormit: & hæc denominatio non eſt extrinſeca, ſed intrinſeca, & ex conſequenti per gratiam inhærentem, quæ proinde habitualis eſſe debet. Præterea etiam ipſi infantes per Baptiſmum juſtificantur, per ſuſceptionem veræ & internæ gratiæ: atqui ejuſmodi gratia actualis eſſe non poteſt, cùm ipſi infantes nullius motionis actualis in Deum capaces ſint: ergo gratia illa per quam juſtificantur, debet eſſe permanens & habitualis.

5. Quæres, an hujus ſecundæ aſſertionis veritas de fide ſit?

Reſpondet Philippus Gammachæus ad quæſtion. 110. cap.1. quòd, quamvis de fide ſit hominem juſtificari per aliquam gratiam, quæ habeat veram entitatem realem in anima juſti, ut ex antè dictis conſtat: non eſſe tamen prorsùs ex fide certum, an gratia illa juſtificans ſit verus habitus: quamvis proximè ad fidem accedat, nec niſi maximâ temeritate negari poſſit. Licet enim Concilium Viennenſe ſupra relatum, veritatem illam non definiat, tanquam fide certam; illam tamen approbat & amplectendam dicit tanquam ſanctorum doctrinæ magis conſonam & concordem.

SECTIO II.

Quinam ſint effectus gratiæ habitualis ſanctificantis.

1. INter plurimos alios ipſius gratiæ habitualis effectus, qui à ſanctis Patribus & Doctoribus enumerantur, ſeptem ſunt præcipui, quos hîc breviter explicabimus.

Primus eſt remiſſio peccatorum: quæ ſtatim ac animæ gratia infunditur, eſſe deſinunt, & penitùs ab ea delentur.

Probatur 1. ex Scriptura, Ezechiel.36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*. Pſal.50. *Lavabis me & ſuper nivem dealbabor*. Et Rom.8. *Nihil ergo damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Ieſu.*

Probatur 2. ex Concilio Trident.ſeſſ.5.can.5. ubi profert anathema in eum qui dixerit, *per gratiam, quæ in baptiſmate confertur, non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet.*

Probatur 3. ex S. Greg.Nazianz. orat. in ſanctum baptiſma: ubi dicit, baptiſmi gratiam uniuſcujuſque hominis peccatum purgare, & maculas omnes peccati prorsùs abſtergere. Quod & teſtatur S.Ambroſius lib. de initiandis c.7. S.Aug. lib.1.cont.duas Epiſt. Pelagianorum cap.13. ubi dicit gratiam in baptiſmo collatam *dare omnium indulgentiam peccatorum; auferre crimina, non radere, &c.*

Secundus gratiæ effectus, eſt naturæ ſanitas. Cùm enim peccatum ſit languor & morbus maximus, illo ſublato ſequitur naturæ ſanitas: juxta quod dicitur Pſalm.102. ubi poſtquam Pſalmiſta ſic locutus eſt: *Benedic anima mea Domino, &c. qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis*, adjungit immediate poſteà: *Qui ſanat omnes infirmitates tuas*. & eâdem ratione S.Matth.9. Chriſtus Dominus ſe medicum eſſe declarat his verbis: *Non eſt opus valentibus medicus ſed malè habentibus.*

2. Obſervandum eſt autem ſanitatem illam, quam confert gratia, in eo non conſiſtere, quòd per illius infuſionem eximatur homo ab omnibus illis infirmitatibus, quas per peccatum originale cõtraxit, cùm in baptizatis remaneat ſemper concupiſcentia ſeu fomes peccati; ſed quòd per gratiam, infirmitates illæ, quæ mortem animæ inferunt, omninò curentur. Quamvis autem aliæ quædam infirmitates ex originali peccato cõtractæ, in homine juſtificato remaneant; quidquid tamen in illis verè & propriè nocivum eſt, hoc per gratiam aufertur: quòd Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. canon. 5. declarat his verbis: *Manere autem in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit; quæ cùm ad agonẽ relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed viriliter per Chriſti gratiam repugnantibus non valet; quinimò qui legitimè certaverit, coronabitur.*

Tertius effectus, eſt decor & pulchritudo quædam ſpiritualis ipſius animæ, ut habetur in Catechiſmo Concilij Tridentini p. 2. c.11. *Eſt autem gratia qualitas divina in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam & lux, quæ animarum noſtrarum maculas omnes delet, ipſaſque pulchriores & ſplendidiores efficit*. Unde S.Aug. tract.9. in 1. Epiſt.S. Joan. *Anima noſtra fœda eſt per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur: quantum in te creſcit amor, tantum creſcit pulchritudo:* Porrò ex hac pulchritudine animæ ſequitur.

Quartus effectus, qui eſt reddere hominem Deo gratum & dilectum. Pſal.145. *Dominus diligit juſtos*. Sap.11 *Placita erat Deo anima illius*. Et S. Hieron. in cap.10. Daniel. ad illa verba: *vir deſideriorum*, dicit in aliâ verſione haberi virum

deſide

deſiderabilem : eo quòd omnis ſanctus habens in ſe animæ pulchritudinem, amabilis & deſiderabilis Domino efficitur.

Quintus gratiæ effectus, eſt, hominem juſtum efficere Filium Dei adoptivum. Unde Apoſtolus Rom. 8. gratiam Chriſti vocat *Spiritum adoptionis*. Et S. Joannes Epiſt. 1. cap. 3. *Videte*, inquit, *qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filij Dei nominemur & ſimus*. Et in Catechiſmo Concilij Tridentini, parte 4. c. 9. dicitur, Baptiſmum ideo ſacramentum regenerationis ab Apoſtolo vocari, quia per gratiam in eo collatam naſcimur ex Deo, tanquam ejus filij. Et S. Thom. qu. 114. a. 3. dicit per eandem gratiam hominem divinæ naturæ conſortem fieri, ac in Filium Dei adoptari. Ex quâ adoptione, ut ibidem aſſerit S. Thomas, ſequitur.

3. Sextus gratiæ effectus, ſcilicet jus ad vitam æternam, idque titulo hæreditatis. *Si Filij* (inquit Apoſtolus Rom. 8.) *& hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti*. Pſalm. 36. *Juſti autem hæreditabunt terram*. Illud autem jus ad æternam gloriam, eatenùs effectum ſuum obtinebit, ſi homo juſtus uſque ad extremum vitæ in ſtatu gratiæ perſeveret.

Septimus denique gratiæ effectus, eſt dignitas & valor, qui ex ipſa gratia derivatur in actiones bonas & meritorias hominis juſti : ratione cujus poteſt per illas de condigno ejuſdem gratiæ & gloriæ augmentum promereri. Unde Concilium Trid. ſeſſ. 6. c. 16. docet vitam æternam duplici titulo juſtis, uſque in finem vitæ in juſtitia perſeverantibus, eſſe reddendam, hæreditatis ſcilicet & mercedis. Hanc enim ut hæreditatem obtinent infantes poſt Baptiſmi ſuſceptionem, ante rationis uſum ex hac vita decedentes, cùm nullius meriti capaces ſint. Eandem verò, tum ut hæreditatem, tum ut mercedem, juſti adulti recipiunt; qui præter jus adoptionis ad illam, etiam bonorum operum meritis ſe illâ dignos reddiderint, & ſic uſque in finem vitæ perſeveraverint. Verùm de illo ſeptimo gratiæ effectu pleniùs capite ſequenti agetur.

SECTIO III.

An ſimul cum habituali gratia, aliqui virtutum habitus in animam infundantur.

1. SUpponimus 1. ex S. Thoma 1. 2. q. 57. & ſequentibus, duo eſſe virtutum genera, acquiſitarum ſcilicet & infuſarum. Acquiſitæ dicuntur illæ, quarum habitus per earundem actus acquiruntur : de quibus Philoſophi in Ethicis agere conſueverunt. Infuſæ verò illæ dicuntur, quarum habitus non producuntur per actus, ſed divinitùs infunduntur. Virtutes autem illæ infuſæ duplicis adhuc ſunt generis. Quædam enim ſunt Theologicæ : ſic dictæ, quòd Deum, tanquam objectum ſuum immediatum, reſpiciant : quales ſunt fides, ſpes, & charitas. Aliæ verò ſunt morales : quæ in eo præſertim ab acquiſitis differunt, quòd morales virtutes acquiſitæ, finem aliquam rectæ rationi naturali convenientem, duntaxat ſpectent : infuſæ verò ad altiorem & ſupernaturalem finem actus ſuos dirigant.

Supponimus 2. præter illas virtutes morales infuſas, dari etiam aliquos alios habitus ſupernaturales, qui communiter vocantur dona Spiritus ſancti : de quibus agit S. Thomas q. 68. a. 1. Ubi docet dona illa differre à virtutibus infuſis, in eo quod animam perficiunt ad hoc, ut efficiatur promptè mobilis ab inſpiratione divina, ſeu à Spiritu ſancto, ad actiones quaſdam virtutum exequendas. His præſuppoſitis pro quæſtionis propoſitæ reſolutione,

Dicendum 1. ſimul cum gratia, virtutum Theologicarum fidei, ſpei, & charitatis habitus in animam infundi.

Hæc veritas expreſsè habetur in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. c. 7. his verbis : *Vnde in ipſa juſtificatione, cum remiſſione peccatorum, hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum cui inſerimur, fidem ſpem, & charitatem, &c.*

2 Dicendum 2. ſimul cum gratia, habitus virtutum moralium ſupernaturalium, quæ ad communem ſtatum Chriſtianorum pertinent, in animam infundi.

Probatur 1. ex cap. 8. Sap. vbi dicitur ſapientiam divinam docere ſobrietatem & prudentiam, juſtitiam & virtutem. Atqui Sapientiam divinam ſeu Deum docere illas virtutes, nihil eſt aliud quàm eas infundere, vt dicitur in Concilio Mileuitano, ſeu potiùs Carthaginenſi cap. 4.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui ſimpliciter aſſerunt hominem, dum in gratia Dei eſt, omnibus præditum eſſe virtutibus, quas cum ab eadem gratia excidit, infeliciter amittit. Vnde S. Hier. præfatione in Threnos Ieremiæ, de anima in peccatum lapſa loquens : *Non auri*, inquit *& argenti metallo, ſed virtutibus radiabat : ablata ſunt hæc omnia, nudata eſt Domus Dei cunctis ornamẽtis ſuis*. Et S. Auguſt. tract. 8. in Epiſt. 1. S. Joannis, enumeratis variis virtutibus quæ in anima juſti reperiuntur, dicit illas eſſe ad inſtar exercitûs, Chriſtumque Dominum in interiori homine habitantem, virtutibus illis quaſi miniſtris ſuis uti. Et in Catechiſ. Concil. Trident. parte 2. cap. 2. hæc verba habentur: *Huic autem gratiæ additur nobiliſſimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitùs infunduntur. Quare cum Apoſtolus ſcribens ad Titum ait: ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis Spiritûs ſancti, quem effudit in nobis abunde per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum : S. Auguſtinus hæc verba explanans (effudit abunde) nimirum inquit, ad remiſſionem peccatorum & copiam virtutum.*

3. Diximus in aſſertione, virtutes illas infundi, quæ ad communem Chriſtianorum ſtatum pertinent. Certum eſt enim virtutes quaſdam eximias & ſingulares, quæ ad ſtatum illum non ſunt neceſſariæ, in juſtificatione ſimul cum gratia omnibus non conferri, ut patet de continentia virginali, de qua loquens Apoſtolus 1.Cor.7. *Vnuſquiſque*, inquit, *proprium donum habet ex Deo.*

Notandum eſt; virtutum illarum infuſarum habitus non conferre facilitatem in operando: cùm formaliter non expellant malos habitus contrarios, qui antè juſtificationem in ſtatu peccati contracti ſunt: ſed tribuere ſolùm voluntati novam poteſtatem, ad actus ſibi proprios exercendos. Unde minimè mirum videri debet, ſi aliquando peccatores recenter juſtificati, difficultatem in exercendis illis actibus experiantur: quæ tamen difficultas ab ipſis ſuperari poteſt auxilio, tùm ipſarum virtutum infuſarum, tùm etiam gratiarum actualium, quæ nunquam illis deſunt.

Dicendum 3. præter ſuprà dictas virtutes Theologicas & morales, dona etiam Spiritus ſancti ſimul cum gratia in animam infundi.

Conſtat ex Concilio Tridentino ſeſſ.6.c.7. ubi dicit, *Iuſtificationem non eſſe ſolam peccatorum remiſſionem, ſed ſanctificationem & renovationem interioris hominis, per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum*. Id etiam docet S.Thom. ſuprà q.68. art.2. ubi dicit dona illa Spiritus ſancti eſſe homini ad ſalutem neceſſaria: quoniam ad hunc finem, qui prorsùs ſupernaturalis eſt, & omnem ejus facultatem longè ſupergreditur, præter omnia ſuprà dicta, indiget adhuc peculiari motione & ductu Spiritus ſancti, juxta illud Pſalm.142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.*

In quo elucet admirabilis prorsùs & magnifica Dei erga homines benignitas & miſericordia, qui naturæ noſtræ adeò fragili & imbecilli, tot & tanta gratiæ ſuæ adminicula & auxilia providit; ut nos elevet & deducat ad finem illum ſublimem & ſupernaturalem, propter quem creati & redempti ſumus.

4. Dices multos eſſe idiotas & ſimplices, qui quamvis ſint in ſtatu gratiæ, illis tamen donis carere videntur, ut dono ſapientiæ, ſcientiæ, &c.

Reſpondetur dona illa infundi quoad habitus, quorum actus varij ſunt pro varietate conditionum & ſtatuum, in quibus Spiritus ſanctus per illa dona unumquemque juſtum ad ſequendum inſtinctum ſuum diſponit in iis quæ ſtatui ſuo competunt, ut ſalutem æternam conſequatur. Unde nullus eſt adeò idiota & ſimplex, qui ſi gratiâ ſanctificante præditus ſit, non habeat lumen ſapientiæ & ſcientiæ infuſum, quatenùs ſibi neceſſarium eſt, ut ad finem ſupernaturalem in omnibus ſuis actibus dirigatur. Imò experientiâ ſatis conſtat; idiotas & ſimplices in gratia Dei conſtitutos, quamvis nullo ingenij acumine, nullâ ſcientiâ, aut humanâ ſapientiâ præditi ſint: in iis tamen quæ ad ſalutem ſpectant, interiori lumine dirigi; quo carent illi quos ſapientes & prudentes hujus ſæculi vocat Apoſtolus; qui in temporalibus negotiis maximè perſpicaces, in rebus ad æternam ſalutem ſpectantibus cæci ſunt, & quaſi judicio ac ratione deſtituti. Unde dicit Apoſtolus 1.Cor.1. *Videte, fratres, vocationem veſtram; quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, &c.* Et S. Auguſt. lib.8. Confeſſ.c.8. *Surgunt indocti & cælum rapiunt: & nos cum doctrinis noſtris ſine corde, volutamur in carne & ſanguine.*

SECTIO IV.

An gratia habitualis à charitate diſtincta ſit?

1. Certum eſt ex antedictis: charitatem à gratia habituali ſanctificante nunquam eſſe disjunctam; proindeque illum, qui gratiam habitualem accipit, etiam charitatis habitum ſibi infuſum recipere. Sed controverſum eſt inter Doctores, an gratia & charitas ſint à parte rei quid unum, an verò illarum habitus realiter inter ſe ſint diſtincti.

Duæ ſunt autem ſuper hâc quæſtione Theologorum ſententiæ.

Alij enim exiſtimant realiter inter ſe diſtingui; & gratiam quidem in ipſa animæ ſubſtantia, tanquam in proprio ſubjecto, ſedem habere; charitatem verò in voluntate: & per charitatem nos diligere Deum; per gratiam autem nos à Deo diligi.

Alij verò aſſerunt gratiæ & charitatis unum eundemque eſſe habitum, nec ab invicem niſi ratione diſtingui, Ita Bellarm. lib. 1. de grat.& lib. arb. & alij.

Hujus autem ſecundæ ſententiæ (quam ut probabiliorem amplectimur) veritas probatur 1. ex Concilio Tridentino ſeſſ.6. c. 7. ubi quamvis ſuper hâc quæſtione (cùm ad fidem minimè pertineat) nihil definire voluerit, ſatis apertè tamen judicavit, cui ſententiæ magis faveret. Poſtquam enim dixit, unicam formalem cauſam noſtræ juſtificationis eſſe juſtitiam Dei, non quâ ipſe juſtus eſt, ſed quâ nos juſtos facit; explicans poſteà quænam ſit illa juſtitia, dicit peccatorem juſtum fieri, dùm paſſionis Chriſti merito, per Spiritum ſanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui juſtificantur, atque ipſis inhæret. Ubi nullius alterius gratiæ juſtificantis prætterquam charitatis mentionem facit.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de nat.& gr. c.ult. ubi ſic loquitur, *Charitas inchoata, inchoata juſtitia, eſt: charitas magna magna juſtitia eſt, charitas perfecta, perfecta juſtitia eſt*: Et ex S. Bernard. lib. de modo benè vivendi c. 4 *Timor ſanctus introducit in mentem hominis perfectam charitatem; perfecta autem charitas, perfecta eſt ſanctitas.*

3. Quæ

3. Quærunt hîc aliqui, an ſicut habitualis, ſic etiam actualis charitas formaliter hominem ſanctificet, an v. g. actus perfectæ contritionis ex vero charitatis motivo elicitus, per ſe & formaliter hominem juſtificet.

Reſpondetur 1. certum eſſe, quâcunque ratione id fiat, ſive formaliter, ſive meritoriè, ſive alio quovis modo, actum perfectæ contritionis, ſeu charitatis, peccata delere, hominemque juſtificare. Id enim expreſsè definitum eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. ubi dicit contingere aliquando contritionem charitate perfectam eſſe, hominemque Deo reconciliare, priuſquam Sacramentum pœnitentiæ actu ſuſcipiatur.

Reſpondetur 2. probabiliſſimum eſſe, etiam formaliter, per ipſummet actum charitatis hominem juſtificari, proindeque peccata omnia deleri. Cùm (ut ait S. Doctor 2. 2. q. 27. a. 4. ad 3.) per actum quemlibet perfectum charitatis, averſio à Deo formaliter tollatur, & anima immediatè Deo conjungatur vinculo ſpiritualis unionis. Unde dicitur 1. S. Joan. 4. quòd, *Qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo.* Et S. Bernard. ſerm. 83. in Cant. dicit Charitatis actum eſſe, *ſpiritualis connubij animæ cum Deo, non ſolùm contractum, ſed etiam amplexum.*

SECTIO V.

An aliquæ diſpoſitiones ad juſtificationem requirantur, & quæ?

1. SUpponimus tanquam certum ex fide, ſolum Deum eſſe cauſam principalem efficientem juſtificationis. Hoc enim conſtat ex Scriptura: Job. 14. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es?* Iſai. 43. *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas.* Unde ſequitur ex pura & gratuita Dei miſericordia pendere juſtificationem hominis; illumque proinde non alio modo poſſe juſtificationem conſequi, niſi eo, quem ipſe Deus illi præſcripſit. Hoc præſuppoſito, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione.

Dicendum 1. Deum, ut hominem adultum juſtificet, aliquas ab illo diſpoſitiones, ſeu bonos aliquos motus liberi arbitrij exigere; ad quos tamen illum gratiæ actualis auxilio excitat & adjuvat. Ita S. Thom. q. 113. a. 3.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ innumeris propè in locis hortatur peccatores ad pœnitentiam, ad timorem Dei, & alios ſimiles actus virtutum; ut per illos ad peccatorum remiſſionem accipiendam ſe diſponant.

Probatur 2. ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. ubi explicat varios actus virtutum, per quos peccator ad juſtificationem diſponitur; & can. 9. profert anathema in eum qui dixerit nulla ex parte neceſſe eſſe, ut impius, ad juſtificationis gratiam conſequendam, voluntatis ſuæ motu præparetur ac diſponantur.

Probatur 3. ex his S. Auguſt. verbis ſerm. 15. de verbis Dom. cap. 11. *Qui fecit te ſine te, non juſtificat te ſine te: fecit neſcientem juſtificat volentem.*

Objicies in Concilio Arauſicano 2. can. 4. dici Deum, ut peccato purgemur, voluntatem noſtram non expectare.

Reſpondetur verum eſſe quòd Deus non expectat voluntatem noſtram, ut primam gratiam vocantem & excitantem tribuat, à quâ incipit noſtra juſtificatio: falſum autem eſſe poſtquam Deus peccatorem gratiâ ſuâ excitavit ut pœniteat, illũ ejus voluntatem non expectare, ut ei tribuat peccati remiſſionem, gratiamque juſtificantem ei infundat. Et hunc eſſe Concilij ſenſum indicant verba ſequentia, quibus dicit: Ut purgari velimus, per Spiritus ſancti infuſionem & operationem in nobis fieri.

2. Dicendum 2. primam ex diſpoſitionibus in adulto requiſitis ad juſtificationem, eſſe fidem. Ita S. Thom. 1. 2. q. 113. a. 4. & 5.

Probatur ex eo quòd dicit Apoſtolus Hebr. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum.*

Deinde ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 8. ubi fides dicitur eſſe, *humanæ ſalutis initium, & fundamentum, ac radix omnis juſtificationis.*

Et ex S. Auguſt. lib. de prædeſt. ſanct. c. 7. *Fides,* inquit *prima dicitur, ex quâ cætera impetrantur.* Et ex S. Cyrill. Ieroſol. Catecheſi 1. ubi dicit fidem eſſe quaſi oculum & lampadem ad viam ſalutis inveniendam.

Obſervandum eſt autem, fidem illam, quam dicimus ad juſtificationem requiri, non eſſe fiduciam ſeu confidentiam, quâ credit homo ſua peccata ſibi eſſe à Deo remiſſa (ut falsò dicunt hæretici) ſed eſſe fidem illam, quâ veritatibus à Deo revelatis aſſentimur. Unde Scriptura deſcribens fidei actum ad juſtificationem neceſſarium, explicat illum per aſſenſum datum veritatibus à Deo revelatis, non verò per fiduciam de peccatorum commiſſorum obtentâ remiſſione: S. Joan. 20. *Hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt Filius Dei: & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Et Eccleſia etiam nullam aliam à baptizandis fidem exigit, quàm eorum quæ in Symbolo continentur.

Dicendum 3. fidem ſolam non ſufficere, ſed præter illam: aliarum quoque virtutum actus, tanquam diſpoſitiones, ad juſtificationem conſequendam requiri.

Hoc conſtat ex eo quòd Scriptura ad peccatoris juſtificationem, timoris, ſpei, pœnitentiæ aliarumque ſimilium virtutum actus æquè ac fidei requirit, ut mox dicetur.

Ad objectiones autem hæreticorum ſolvendas, hoc unum advertere ſufficiat, nuſquam haberi

beri in Scripturis fidem ſolam juſtificare. Dicit quidem Apoſtolus variis in locis, nos juſtificari ex fide; quod veriſſimum eſt, cùm ſit initium ac radix omnis juſtificationis; ſed non dicit nos ex ſolâ fide juſtificari.

3. Dicendum 4. præter fidem quinque alias diſpoſitiones ordinariè concurrere ad juſtificationem, ut habetur in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6. ſcilicet divinæ juſtitiæ timorem, ſpem veniæ ex divinâ miſericordiâ, dilectionem Dei, quo ipſe propter ſe & ſuper omnia diligatur, & ex illius dilectionis motivo odium ac deteſtationem peccati ac propoſitum novæ vitæ, obſervationiſque mandatorum, nec non ſuſcipiendi baptiſmi: in eo qui nondum baptizatus eſt idem dicendum de pœnitentiæ ſacramento, ſi homo baptizatus ſit.

Jam quod ſpectat ad timorem divinæ juſtitiæ, dicit Concilium peccatores illo utiliter concuti: quod adversùs Lutherum declaravit; qui docuit timorem illum eſſe peccatum, ut patet ex bullâ condemnationis articulorum ipſius à Leone X. factæ. Et ex can. 8. ejuſdem ſeſſ. 6. Concil. Trid. ubi anathema dicitur ei, qui hoc docuerit.

Hæc autem veritas, præter ipſius Concilij ac ſummi Pontificis authoritatem, probari poteſt, & error oppoſitus refelli ex Scripturâ. Prov. 14. *Timor Domini fons vitæ* Eccli. 1. *Timor Domini expellit peccatum*. Et lib. 2. Reg. cap. 12. Nathan Propheta comminatione pœnarum Davidem ad pœnitentiam cohortatus eſt. Et S. Matth. 3. S. Joannes Baptiſta idem fecit erga Judæos. Et Chriſtus Dominus S. Luc. 15. hortatur ad timendum eum, qui poſtquam corpus occiderit, animam poteſt mittere in gehennam. Unde patet quàm verè dixit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4. timorem illum gehennæ, *eſſe donum Dei, & impulſum Spiritûs Sancti; non adhuc quidē inhabitantis, ſed tantum moventis: quo pœnitens adjutus, viam ſibi ad juſtitiam parat*. Ut autem hæc meliùs intelligantur,

4. Obſervandum eſt, timorem illum ſervilem duplici modo concipi poſſe. 1. quandò quis à peccato abſtinet, vel bonum aliquod facit, eo tantùm fine, ut effugiat pœnam, & ita diſpoſitus eſt, ut niſi timeret pœnam, nec à malo abſtineret, nec bonum faceret: & ſic fuga pœnæ fit quaſi ultimus finis, quem ſibi proponit in faciendo bono, vel abſtinendo à malo: & hic timor malus eſt. 2. quando aliquis abſtinet quidem à malo, vel bonum aliquod facit, ut pœnam effugiat: ſed ita ut fuga & devitatio pœnæ ſit tantùm finis proximus, non verò ultimus, quo ad abſtinendum à malo, vel ad bonum faciendum moveatur; atque ita diſpoſitus ſit, ut quamvis pœnam evitare poſſet, non tamen propterea vellet aut malum committere, aut bonum quod ſibi faciendum eſt, omittere. Et hic timor bonus eſt, atque utilis; ac de illo intelligenda ſunt ea quæ ſuprà diximus.

Quod ſpectat ad ſpem, certum quoque eſt ex Scripturâ illam requiri ad juſtificationem. Pſal. 31. *Sperantem in Domino miſericordia circumdabit*. Prov. 28. *Qui ſperat in Domino, ſanabitur*.

De dilectione Dei ſimiliter conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*.

De odio etiam & deteſtatione peccati patet ex innumeris propè Scripturæ locis, hanc præſertim diſpoſitionem ad peccatoris juſtificationem requiri; ſicut & propoſitum novæ vitæ, obſervationis mandatorum, ac ſuſcipiendi ſacramenti ſive baptiſmi, ſive pœnitentiæ, ut pleniùs dicetur in tractatu de Sacramentis.

Dices ex Concilio Tridentino ſuprà, ſolam contritionem perfectam ſufficere ad peccatoris juſtificationem: unde ſequitur illarum virtutum actus ad eam minimè requiri.

Reſpondetur concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens; non requiri ut illarum virtutum actus explicitè ſemper eliciantur, conceditur; non requiri, ut ſaltem virtualiter & implicitè; negatur. In actu enim perfectæ contritionis omnium illarum virtutum actus virtualiter & implicitè continentur: nam qui verè dolet Deum offendiſſe, eo quòd illum perfectè & ſummè diligat; is & virtualiter in Deum credit, & timet illum, ſi non timore ſervili, certè reverentiali & filiali; & ſperat in eum, quem ſummè bonum agnoſcit; & in poſterum vult illi obſequi, & omnia præſtare, quæ ipſi placita eſſe cognoſcit.

SECTIO VI.

An gratia habitualis, ſeu charitas, augeri, vel minui, vel amitti poſſit?

1. QUod ſpectat ad primam quæſtionis propoſitæ partem, dicendum eſt gratiam habitualem ſeu charitatem, poſſe in hâc vitâ augeri. Ita S. Thomas 2. 2. q. 24. a. 4.

Conſtat in primis ex Scripturâ. Prov. 4. *Juſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens, creſcit uſque in perfectam diem*: & Apoc. 22. *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc; & qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc*. Deinde ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. c. 10. ubi dicit, *Juſtificatos in ipſâ juſtitiâ per Chriſti gratiam acceptâ, cooperante fide, bonis operibus, creſcere, atque magis juſtificari*.

Obſervandum eſt autem gratiæ habitualis, ſeu charitatis augmentum non fieri inſtar aliarum virtutum acquiſitarum; quæ quidem, ſicut per actus producuntur, ſic etiam per eoſdem augentur & intenduntur. Cum enim gratiæ ſeu charitatis habitus non producatur per actus, ſed à Deo infundatur, augmentum illius à ſolo Deo

eſt,

eſt, tanquam à cauſâ efficiente, non verò ab actibus bonis hominis juſtificati, niſi quatenùs per illos ipſius gratiæ, & charitatis augmentum promeretur, ut capite ſequenti dicemus.

Quod ſpectat ad ſecundam quæſtionis propoſitæ partem, dicendum eſt gratiam habitualem, ſeu charitatem minui non poſſe. Ita S. Thom. ſup. art. 10.

Quod probat ex eo quòd, ſi minueretur, hoc fieret, vel per ceſſationem ab actibus ipſius charitatis, vel per aliquos actus ſibi contrarios; ſicut & in virtutibus acquiſitis, quæ utroque illo modo minuuntur: quia conſervatio cujuſque rei dependet à ſua cauſa; virtutis autem acquiſitæ cauſa ſunt ipſius actus, unde illis ceſſantibus, vel aliis contrariis advenientibus, paulatim minuitur ipſius virtutis habitus, ac tandem totaliter corrumpitur. Hoc autem in gratia ſeu charitate locum non habet: cùm enim charitatis habitus neque producatur, neque augeatur per actus; hinc fit ut (præcisè loquendo) per actuum ceſſationem directè non minuatur; neque etiam per actus contrarios, ſeu per peccata: peccatum enim ſi mortale ſit, non minuit, ſed totaliter charitatis habitum corrumpit, ut mox dicetur: ſi autem veniale ſit, habitum charitatis non minuit: ſi enim minueret, vel effectivè, vel meritoriè minueret: non effectivè, quia ipſi charitati non opponitur: neque etiam meritoriè: qui enim delinquit in minori (ut ait S. Doctor) non meretur detrimentum in majori; neque Deus ſe ab homine magis avertit, quàm homo avertat ſe ab ipſo. Quod quamvis verum ſit, rectè tamen monet S. Doctor ibidem, aliquo ſenſu dici poſſe, per peccata venialia, vel per ceſſationem ab exercitio bonorum, operum, indirectè minui gratiam vel charitatem; in quantum minuitur fervor ejus, & homo magis ac magis diſponitur ad totalem ipſius corruptionem.

Quod denique ad tertiam quæſtionis propoſitæ partem attinet, certum eſt gratiam poſſe amitti.

Conſtat tum ex Scriptura, 1. Ezech. 18. *Si averterit ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes juſtitiæ ejus non recordabuntur.* Et experientiâ nimis funeſtâ compertum eſt, juſtitiam & gratiam non ſolum poſſe amitti, ſed etiam de facto ferè ab omnibus amitti: ac pauciſſimos eſſe, imò penè nullos, qui gratiam in Baptiſmo acceptam uſque in finem vitæ retineant, quique pœnitentiæ remedio non indigeant.

SECTIO VII.

An aliquis certò ſcire poſſit ſe eſſe juſtificatum?

1. Quæſtionis ſenſus eſt, an aliquis certus eſſe poſſit, certitudine fidei, cui proinde non poſſit ſubeſſe falſum, ſe eſſe juſtificatum, ac in ſtatu gratiæ habitualis ſanctificantis conſtitutum. Pro cujus reſolutione,

Dicendum 1. neminem debere, nec poſſe credere certò, ſe eſſe juſtificatum.

Eſt de fide contra Calvinum qui lib. 3. Inſt. c. 2. §. 16. & ſequentibus, & in Antidoto Conc. Trid. ad cap. 13. & 1. ſeſſ. 6. aſſerit quemlibet fidelem, non ſolùm eſſe certum de ſua juſtificatione: ſed etiam teneri ad credendum ſe per Chriſti juſtitiam ſibi imputatam, eſſe juſtificatum.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ fidei probatur 1. ex Scriptura Eccleſ. 9. *Neſcit homo utrum odio vel amore dignus ſit*. Pſal. 18. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine*: ex quo loco S. Hieron. lib. 1. adverſus Pelagianos probat juſtorum nemini planè cognitum eſſe, ſit-ne abſque peccatis, an non. Et 1. Cor. 4. *Nihil mihi conſcius ſum; ſed non in hoc juſtificatus ſum*

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 9. ubi expreſsè habetur quòd, *Sicut nemo pius de miſericordia Dei, de Chriſti merito, deque ſacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: ſic quilibet, dum ſeipſum, ſuamque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere debet; cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei: cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum.*

Probatur 3. ex S. Aug. ſerm. 23. de verbis Domini: *Fortaſſe*, inquit, *tu nihil invenis in conſcientia tua: invenit ille qui melius videt.* Et S. Bern. ſerm. 3. de Adventu: *Accedit ad ſollicitudinis cumulum & pondus timoris, quòd cùm & meam, & proximi conſcientiam ſervare neceſſe ſit, neutra mihi ſatis eſt nota; utraque abyſſus eſt inperſcrutabilis: utraque mihi nox eſt.*

Porrò id ſapientiſſimè à Deo factum eſſe, ut de propria juſtificatione nullam habeant homines (quandiu in hac mortali vita degunt) certitudinē; inde conſtat, quod (ut ait S. Aug. lib. de corrept. & grat. cap. 13.) *in hoc loco tentationis, tanta eſt infirmitas, ut etiam poſſit ſuperbiam generare ſecuritas.*

2. Dicendum 2. quod, quamvis ſecundùm legem ordinariam nemo ſcire certò poſſit, ſe eſſe in ſtatu gratiæ ſanctificantis: id tamen extraordinariè, per ſpecialem revelationem divinitùs factam, poſſe cognoſci; ut de facto ſanctiſſima Virgo id cognovit: cùm ab Angelo audivit; *Ave gratiâ plena, Dominus tecum*: Item S. Magdalena, cùm Chriſtus Dominus illi dixit: *Remittuntur tibi peccata tua*: & etiam omnes ſancti Apoſtoli, ut docet S. Th. 24 de veritate a. 9.

Dicendum 3. poſſe etiam quemlibet juſtum, citra omnem revelationem, habere certitudinem aliquam moralem, ſeu conjecturalem de ſua juſtificatione, ſigniſque quibuſdam & veriſimilibus argumentis atque conjecturis probabiliter cognoſcere, ſe eſſe in ſtatu gratiæ: in quibus tamen, qualiacunque ſint, nullus abſolutè debet con-

conquieſcere, neque in ſeipſo confidere, vel gloriari; quoniam (ut rectè monet Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 16.) *Omnis hominum vita non humano judicio examinanda & judicanda eſt, ſed Dei, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.*

CAPUT V.

De altero gratiæ effectu, ſeu de merito.

SECTIO I.

An poſſit homo aliquid à Deo mereri?

1. OBſervandum eſt, nos hîc non ſumere nomen meriti latè, prout etiam aliquando in malam partem accipitur; ut 2. Paralip. c. 19 *Iram Domini merebaris*: ſed ſtrictè & propriè prout ſignificat actionem liberam, honeſtam & bonam, quæ mercede aliquâ & præmio digna eſt: qua in ſignificatione dicitur Eccli. 17. *Omnis miſericordia faciet locum unicuique, ſecundum meritum operum ſuorum.* Hâc obſervatione ſuppoſitâ pro quæſtionis propoſitæ reſolutione,

2 Dicendum eſt hominem poſſe verè & propriè aliquid à Deo mereri.

Eſt de fide contra Calvinum & ejus aſſeclas qui nomen meriti communiter rejiciunt, tanquam divinæ gratiæ ac miſericordiæ injurioſum, ac ſuperbiam & præſumptionem redolens. Verùm quàm falsò id dicant, & ut potiùs deſidiæ ſuæ ac ſocordiæ, quàm ut Dei gloriæ conſulant, ex iis quæ mox dicemus, patebit. Noſtræ igitur aſſertionis veritas

Probatur 1. ex pluribus Scripturæ locis, in quibus mentio fit mercedis à Deo juſtis reddendæ, propter bona illorum opera: ut S. Matth. 5. *Cùm perſecuti vos fuerint propter nomen meum, gaudete & exultate; quia merces veſtra multa eſt in cælo.* 1. Cor. 3. *unuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm laborem ſuum.*

Probatur 2. ex Concilio Arauſicano can. 18. *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Et ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 6. *Benè operantibus uſque in finem, & in Deo ſperantibus, proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia Filiis Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda.*

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui unanimi conſenſu bonis juſtorum operibus merendi vim ineſſe docent; ut S. Cypr. lib. de unitate Eccleſiæ poſt medium: *Iuſtitia*, inquit, *opus eſt, ut promereri quis poſſit Deum: præceptis ejus, ac monitis obtemperandum eſt, ut accipiant merita noſtra mercedem.* S. Aug. Epiſt. 105. *Nullane*, inquit, *ſunt merita juſtorum? ſunt planè, quia juſti ſunt: ſed ut juſti fierent, merita non fuerunt.*

Objicies 1. S. Luc. cap. 17. *Cum feceritis omnia, dicite, quia ſervi inutiles ſumus.*

Reſpondetur nos eſſe ſervos inutiles (ut explicat S. Ambr. lib. 8. in S. Luc.) ſi conſideremus id quod facimus, prout à nobis tantùm eſt, ſed non ut eſt à Chriſto in nobis, per gratiam ſuam operante, vel ut explicat Beda in hunc locum, nos eſſe ſervos inutiles reſpectu Dei: cùm nihil illi utilitatis accedat ex operibus noſtris, quamvis per ejus miſericordiam & gratiam opera illa bona nobis ſint valdè utilia & proficua.

Objicies 2. ex Iſai. 64. *Facti ſumus immundi omnes nos, & ut pannus menſtruatæ omnes juſtitiæ noſtræ.*

Reſpondetur Prophetam illic loqui, non in perſona juſtorum, ſed Judæorum; qui cũ peccatis in anima ſordeſcerent, merito dicere poterant juſtitias ſuas, id eſt, legis externas obſervationes, immundas eſſe & ſordidas in conſpectu Dei: cùm (ut Chriſtus dixit) quæ de corde exeunt, ea ſint, quæ coinquinent hominem. Ita hunc locum explicat S. Hieronymus commentariis in illud Prophetæ caput.

SECTIO II.

An meritum rectè dividatur in meritum de condigno, & meritum de congruo?

1. PEr meritum de condigno intelligunt Theologi meritum illud, quod mercede ac præmio ex ſe dignum eſt; & cui proinde ex quâdam juſtitia debetur merces ac præmium. Per meritum autem de cõgruo illud, quod, quamvis mercede non ſit ex ſe dignum, illi tamen ex decentiâ quâdam & congruitate debetur. Hâc obſervatione ſuppoſitâ,

Dicendum 1. juſtos poſſe de condigno aliquid à Deo mereri.

Probatur 1. ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur juſtos per bona opera fieri dignos præmio & remuneratione. Sap. 3. *Deus tentavit illos, & invenit illos dignos ſe.* S. Matthæus 10. *Dignus eſt operarius mercede ſuâ.* Apoc. 3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.* Item ex iis, in quibus dicitur, Deum bonis juſtorum operibus reddere mercedem ex quâdam juſtitiâ; S. Matth. 20. *Quod juſtum fuerit, dabo vobis.* Hebr. 6. *Non eſt injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri.* 2. ad Timoth. 4. *Bonum certamen certavi, &c. in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ; quam reddet mihi Dominus in illâ die juſtus judex; non ſolùm autem mihi, ſed & iis qui diligunt adventum ejus.* Quæ Apoſtoli verba Concilium Tridentinum ſuprà de mercede bonis juſtorum operibus debitâ & à Deo reddenda explicat.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui paſſim Deum erga

erga juſtos debitorem eſſe dicunt: ut S. Cypr. lib. de eleemoſynâ: *Præclara*, inquit, *ac divina res, ſalutaris operatio; qua promeretur Chriſtum judicem, & Deum computat debitorem.* S. Ambr. lib. 7. in S. Luc. *Reddes ergò, Domine, quod debes: beati, quibus es debitor.* S. Hier. Epiſt. ad Heluidiam c. 1. *Quanta beatitudo pro parvis magna recipere, & Deum habere debitorem:* Et S. Aug. ſerm. 16. de verbis Apoſtoli, *Poſſumus ita Deum alloqui tanquam debitorem; eique dicere: Redde quod promiſiſti, quia fecimus quod juſſiſti.*

2. Objicies inter Deum & creaturam nullam eſſe poſſe juſtitiam: neque Deum poſſe unquam debitorem ulli creaturæ fieri.

Reſpondetur hoc veriſſimum eſſe, ſi creatura præcisè ſecundùm ſe conſideretur; non item, ſi quatenùs homo juſtus, eſt membrum vivum Chriſti Domini, & ex ejus merito ac virtute operatur. Et quamuis etiam eâ ratione inter Deum & hominem non poſſit eſſe juſtitia ſtrictè ſumpta; eſt tamen inter utrumque vera aliqua ratio juſtitiæ latè ſumptæ, qualis eſt inter Patrem & Filium, dominum & ſervum.

Dicendum 2. dari etiam meritum de congruo.

Probatur ex iis Scripturæ locis; in quibus aliquid à Deo peccatoribus dari dicitur, intuitu aliquorum bonorum operum, ut Exod. 1. refertur de obſtetricibus Ægyptiorum, & Act. 10. de Cornelio Centurione. Certum eſt autem peccatores nihil à Deo poſſe de condigno mereri, ut ſectione ſequenti dicetur. Unde ſequitur meritum illorum eſſe tantùm de congruo.

SECTIO III.

Quænam conditiones requirantur ad meritum, ex parte illius qui meretur?

1. QUæſtio intelligenda eſt de merito condigno, quod propriè & ſimpliciter meritum dicitur, & pro illius reſolutione,

Dicendum eſt duas potiſſimum conditiones requiri ex parte illius qui meretur. Prima eſt, ut ſit in ſtatu gratiæ ſanctificantis. Secunda, ut ſit in ſtatu viæ. Ita communiter omnes.

Primæ conditionis neceſſitas probatur 1. ex Scripturâ. S. Joan. 15. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis.* Et 1. Cor. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 16. ubi meritum dicitur eſſe fructum juſtificationis; diciturque ſine unione cum Chriſto, ac virtute quam in juſtificatos influit, bona illorum opera meritoria eſſe non poſſe.

Probatur 3. ex S. Greg. lib. 2. moral. cap. 8. ubi dicit, quod *non Abel ex muneribus; ſed ex Abel munera oblata placuerunt:* quaſi dicat, Deum priùs intueri perſonam, quàm munera & opera ejus; illaque ipſi accepta eſſe non poſſe, niſi perſona offerentis, vel operâtis ipſi grata & accepta ſit.

Secundæ conditionis neceſſitas conſtat 1. ex Scripturâ S. Joan. 9. *Venit nox* (mortis tempus ſcilicet) *quandò nemo poteſt operari.* Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Eccleſ. 11. *In quocunque loco ceciderit lignum, ibi erit.*

Conſtat 2. ex S. Hier. in c. 6. 1. ad Cor. *Tempus*, inquit, *ſementis, eſt vita præſens quam currimus: cum vita iſta tranſierit: operandi tempus auferetur.* Et S. Aug. in Enchir. cap. 110. *Nemo*, inquit, *ſperet, quod hic neglexerit, cùm obierit, apud Deum promereri.*

Ratio autem hujus conditionis alia non eſt, quàm ipſius Dei voluntas, qui conſtituit ut merita omnia morte finirentur: aliàs, ſi ita voluiſſet, beati etiam in cœlo mereri potuiſſent, cum ſtatus beatitudinis merito non repugnet, ut patet in Chriſto Domino.

SECTIO IV.

Quænam conditiones requirantur ex parte actûs meritorij.

1. DUæ ſunt præſertim conditiones, quæ ex parte actûs requiruntur ad hoc ut ſit meritorius.

Conditio prima eſt, ut ſit liber, non tantùm à coactione, ſed etiam à neceſſitate. Quod hæc conditio requiratur ex parte actûs.

Probatur 1. ex Scripturâ. Eccli. 31. ubi de homine juſto bene operante hæc dicuntur: *Qui probatus eſt in illo, & perfectus eſt, erit illi gloria æterna: qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus: facere mala, & non fecit: ideo ſtabilita ſunt bona illius in Domino.* Et 2. Cor. 6. ubi Apoſtolus loquens de eleemoſynâ ad quam fideles hortabatur: *Vnuſquiſque, prout deſtinavit in corde ſuo, non ex triſtitiâ, aut ex neceſſitate.*

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui unanimiter hanc in bonis operibus conditionem requirunt: ut S. Juſtin. Mart. Apolog. 1. circa medium, ubi de bonis juſtorum operibus loquens, *Neque enim*, inquit, *quidquam horum laude dignum eſſet, niſi utramque in partem convertere, & quaſi flectere ſe poſſent.* S. Iren. lib. 4. c. 11. *Qui operantur bonum, gloriam & honorem percipient; quoniam operati ſunt bonum, cùm poſſent illud non operari.* Tertull. lib. 2. contra Marcion. c. 4. *Tota libertas arbitrij conceſſa eſt homini, ut ſui Dominus conſtanter occurreret & bono ſponte ſervando, & malo ſponte vitando, &c. Cæterùm nec boni nec mali merces jure penſaretur ei, qui aut bonus aut malus neceſſitate inventus fuiſſet.* Sanctus Hieron. libro 2. cont. Jovin. *Liberi arbitrij nos condidit Deus; nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin, ubi neceſſitas, nec corona, nec damnatio eſt.* Quam illius ſententiam referens & approbans, S. Auguſtinus lib. de nat. & grat. cap. 5. *Quis* inquit,

Digitized by Google

inquit, *non agnoſcat, quis non toto corde ſuſcipiat, quis taliter conditam humanam neget eſſe naturã? ſed in rectè faciendo, ideò nullum eſt vinculum neceſſitatis, quia libertas eſt charitatis.* S. Bernard. lib. de grat. & lib. arb. non longè poſt initium; *Ubi neceſſitas*, inquit, *ibi libertas non eſt, nec meritum.*

2. Probatur 3. ex eo quòd ad demeritum ſeu peccatum requiritur ut peccantis voluntas libera ſit, non ſolùm à coactione, ſed etiam à neceſſitate: ergo à contrario, ad meritum benè operantis voluntas nullam in agendo non modò coactionem, ſed etiam neceſſitatem pati debet. Conſequentia patet, cum utrobique ſit par ratio. Antecedens probatur ex S. Aug. lib. de duabus animabus, ubi dicit cap. 11. *Neminem vituperatione ſuppliciove dignum eſſe, qui id non faciat, quod facere non poteſt.* Additque: *Nonne iſta cantant & in montibus paſtores, & in theatris Poëtæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magiſtri in ſcholis, & antiſtites in ſacris locis, & in orbe terrarum genus humanum?* Et in lib. de libero arbitrio cap. 18. *Quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri poteſt: peccatur autem, caveri igitur poteſt.*

3. Secunda conditio requiſita ex parte ipſius actûs, ad hoc, ut ſit meritorius, eſt ut ſit bonus & honeſtus, tam ex parte objecti, quam finis & aliarum circunſtantiarum: id eſt, ut actus ille habeat objectum bonum & honeſtum, & fiat propter finem bonum ac Deo gratum, ac in ipſum Deum, vel actualiter, vel ſaltem virtualiter referatur, nec ullâ pravâ circumſtantiâ vitietur.

Hujus conditionis neceſſitas cõſtat ex eo quod in Scripturis retributio, merces, & corona promittuntur tantùm operibus bonis. Id etiam expreſsè habetur in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. c. 16. & can. 31. & 32. unde S. Aug. lib. de grat. & lib. arb. c. 6. *Quæ mala ſunt*, inquit, *non coronat Deus.* Quòd autem opera illa bona nullâ malâ circunſtantiâ vitiari debeant, patet ex eo quòd, ſi aliquâ tali circunſtantiâ vitiarentur, deſinerent eſſe bona & honeſta. Cùm juxta commune Philoſophorum axioma, bonum ſit ex integra cauſa, malum ex quocumque defectu: quod fuſiùs explicabitur in tractatu de actibus humanis.

Addunt aliqui Doctores tertiam conditionem ex parte ipſius actûs ad hoc ut ſit meritorius; nimirum ut à charitate ſit elicitus, aut ſaltem imperatus. Quamvis autem verum ſit actus illos, qui à charitate eliciuntur vel imperantur, eſſe maximè meritorios præ actibus aliarum quarumque virtutum. Nihilominùs divinam largitatem ac benignitatem magis commendat ſententia illorũ, qui exiſtimant conditionem hanc, licet optimam, minimè tamen eſſe neceſſariam ad meritum, quam proinde ut probabiliorem amplectimur: aſſerimuſque cuivis operi bono & honeſto hominis juſti, quamvis non eliciatur ex motivo vel imperio charitatis, ineſſe veram & propriam rationem meriti; dummodò conditiones omnes ſupra explicatæ illi adſint.

Probatur hæc ſententia 1. ex iis omnibus Scripturæ & ſanctorum Patrum teſtimoniis, quæ propè innumera ſunt; in quibus excitantur & adjuvantur homines ad opera miſericordiæ aliarumque virtutum exercenda, nullâ factâ mentione, quòd ex motivo, vel imperio charitatis fieri debeant, aſſeriturque bonis illis operibus reddendam eſſe à Deo mercedem.

4. Probatur 2. ex Concilij Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. ubi poſtquam dixit Chriſtum Dominum in juſtificatos jugiter influere virtutem, id eſt, gratiam actualem, quæ bona eorum opera antecedit, comitatur, & ſubſequitur, addit poſteà, *Nihil deeſſe ipſis juſtificatis, quominùs operibus, illis, quæ in Deo* (hoc eſt in ſtatu gratiæ habitualis ſanctificantis, ſeu charitatis, per quam Deo unimur, & in ipſo manemus) *ſunt facta, divinæ legi plenè ſatis feciſſe: & æternam vitam promeruiſſe cenſeantur.*

Ex quibus Concilij verbis conſtat, bonis operibus, quæ per gratiæ actualis auxilium, & in ſtatu gratiæ ſanctificantis fiunt; nihil deeſſe, quominùs ſint meritoria. Atqui talia ſunt opera bona juſtorum, quæ conditiones ſuprà explicatas habent: fiunt enim in ſtatu gratiæ ſanctificantis, ut ſupponimus; fiunt etiam per auxilium gratiæ actualis, ut cap. 1. docuimus. Ergo talia opera ſunt meritoria; nec ulteriùs requiritur ut à charitate eliciantur, aut imperentur.

5 Confirmari poteſt eadem ſententia ex can. 24. ejuſdem ſeſſ. ubi anathema profertur in eum qui dixerit, *Juſtitiam acceptam non conſervari, atque etiam augeri: coram Deo, per bona opera.* Ubi duo advertenda ſunt. Primum eſt, juſtitiam ſeu gratiam ſanctificantem augeri per bona opera, nõ phyſicè, ſed tantùm meritoriè, ut ſuprà diximus: ac proinde, quando Concilium dicit juſtitiam ſeu gratiam augeri per bona opera, idem eſſe ac ſi diceceret, hominem juſtum per bona opera, ipſius juſtitiæ & gratiæ augmentum promereri. Secundum eſt, Concilium loqui de quibuſcunque operibus bonis indiſtinctè & indefinitè, ut rectè obſervavit B. Franciſcus Saleſius in tractatu divini amoris lib. 1. c. 2. unde (ut ibidem monet, ubi nihil excipitur, nihil diſtinguendum eſt: proindeque ipſius Concilij verba intelligi debent de quibuſcunque juſtorum operibus, dummodò ex omni parte bona ſint, qualia ſunt illa, quæ ſupradictas conditiones habent, quæque haud dubiè juxta Concilij mentem ſunt verè meritoria.

Probatur 3. hâc ratione ductâ ex ſuprà relatis Concilij verbis: iiſdem operibus poteſt homo

juſtus

juſtus mereri, quibus poteſt divinæ legi ſatisfacere. Atqui poteſt homo juſtus divinæ legi ſatisfacere per opera moraliter bona, etiamſi non fiant ex motivo vel imperio charitatis. Quis enim dixerit hominem juſtum v. g. eleemoſynam graviter, ac extremè indigenti erogantem ex motivo obedientiæ; quia Deus ſic fieri præcepit, non ſatisfacere divino præcepto, quo eleemoſyna in tali caſu facienda præſcribitur? Ergo, ſi per illud opus moraliter bonum divinę legi ſatisfacit; quãvis illud non eliciat ex motivo vel imperio charitatis, per idem opus bonum etiã mereri poterit.

6. Quæres an præter ſupradictas conditiones, tam ex parte operantis, quàm ex parte operis, requiratur inſuper pactum vel promiſſio ex parte ipſius Dei.

Reſpondetur affirmativè cum S. Doctore q. 14. art. 1. ad 3. ubi dicit actionem noſtram non habere rationem meriti, niſi ex præſuppoſitione divinæ ordinationis.

Conſtat ex Scriptura, in qua bonorum operum merces dicitur reddi ex promiſſione Dei: S. Jac. 1. *Cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* Et ex S. Auguſt. in Pſalm. 86. *Debitorem*, inquit, *Dominus ipſe fecit ſe, non accipiendo, ſed promittendo.* Accedit & hæc ratio, quia reddenti acceptum non debetur merces, niſi ex promiſſione remunerantis. Atqui, quando aliquis bonum operatur, Deo reddit quod ab illo accepit: unde Cæleſtinus Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ, *Tanta eſt*, inquit, *bonitas Dei erga homines, ut noſtra velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona.*

Ex dictis colliges quinque conditiones requiri ad hoc, ut opus aliquod ſit de condigno meritorium. Prima eſt ut is qui meretur, ſit in ſtatu viæ. Secunda, ut ſit in ſtatu gratiæ ſanctificantis. Tertia, ut liber ſit ab omni coactione & neceſſitate. Quarta, ut opus quod exercet, ſit omni ex parte bonum & honeſtum. Quinta denique, ut intercedat pactum & promiſſio ex parte ipſius Dei de mercede pro hujuſmodi opere bono retribuenda. Ad hoc autem ut opus ſit meritorium de congruo, ſecunda & quinta conditio minimè requiruntur, ſed ſufficit ſtatus viæ, libertas operantis, ac bonitas & honeſtas operis.

SECTIO V.

Quænam res cadant ſub meritum?

1. Quæſtio intelligenda eſt de rebus illis, quas quis ſibi mereri poteſt; de iis enim, quas alteri poteſt mereri, agetur ſectione 7. & pro illius reſolutione

Dicendum 1. neminem de condigno vel de congruo poſſe ſibi primam gratiam actualem promereri.

Hæc veritas quæ de fide eſt, conſtat tùm ex Scriptura 2. Timoth. 1. *Vocavit nos vocatione ſuâ ſanctâ; non ſecundùm opera noſtra; ſed ſecundùm propoſitum ſuum & gratiam.* Tùm ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 5. ubi dicit, *Juſtificationis exordium in adultis à Deo per Jeſum Chriſtum, præveniente gratia, ſumendum eſſe: hoc eſt ab ejus vocatione, quâ, nullis eorum exiſtentibus meritis, vocantur.* Tùm etiam ex iis omnibus quæ c. 1. contra Pelagianos & Semipelagianos allata ſunt.

Dicendum 2. hominem in ſtatu peccati mortalis, non poſſe ullis bonis operibus, de condigno, mereri primam gratiam juſtificantem, poſſe tamen de congruo.

Quod non poſſit de condigno conſtat ex Scriptura Rom. 4. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius*, id eſt, Chriſti: quæ verba expendens Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 8. *Gratis*, inquit, *juſtificari dicimur: quia nihil eorum quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera ipſius juſtificationis gratiam promerentur*; de condigno ſcilicet.

Quod autem peccator, gratiæ actualis auxilio præventus, poſſit de congruo primam gratiam ſanctificantem promereri, conſtat ex Scriptura Dan. 4. ubi Propheta Nabuchodonozorem infidelem & peccatorem alloquens, *Peccata*, inquit, *eleemoſynis redime.* Et ex S. Aug. Epiſt. 89. q. 4. *Si dives epulo pauperis ulceroſi miſertus fuiſſet, mereretur & ipſe miſericordiam.* Et Epiſt. 105. jam aliàs citatâ, *neque*, inquit, *ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat: neque enim nullum eſt fidei meritum.*

2. Dicendum 3. hominem in ſtatu gratiæ ſanctificantis conſtitutum, poſſe ipſius gratiæ augmentum de condigno promereri. Ita S. Thom. q. 114. art. 8. Probatur ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. can. 32. ubi profert anathema in eum qui dixerit, *Hominem juſtificatum, bonis operibus non verè mereri augmentum gratiæ.* Quæ illius verba de vero & propriè dicto merito, quale eſt meritum de condigno, intelligenda ſunt: non autem de congruo, quod non niſi impropriè meritũ dicitur.

Probatur præterea ex eo quòd ejuſmodi juſtorum bonis operibus nihil deſit ad hoc, ut ſint augmenti ipſius gratiæ de condigno meritoria. Sunt enim (ut ſupponimus) opera ex omni parte bona, liberè ab homine viatore & juſto, exercita; & præterea ejuſmodi operibus gratiæ augmentum Deus promiſit. S. Joan. 14. *Si quis diligit me, mandata mea ſervabit; & ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*: illis enim verbis, dum Spiritus ſanctus juſtis promittitur, augmentum ipſius gratiæ promitti intelligendum eſt, ut docet S. Aug. tract. 74. in S. Joan. *Reſtat ut intelligamus Spiritum ſanctum habere illum, qui diligit; & diligendo mereri, ut plus habeat, & plus habendo diligat.*

Dicẽdum 4. hominem juſtum ſibi reparationem poſt lapſum non poſſe de condigno promereri.

 Conſtat

Conſtat ex iis verbis Ezech. 18. *Si averterit ſe juſtus à juſtitiâ ſuâ, & fecerit iniquitatem: omnes juſtitiæ ejus quas fecerat, non recordabuntur.* Ex quibus rectè inferunt Theologi omnia hominis juſti merita mortificari & extingui per peccatum mortale ſuperveniens: nemo autem meretur per opera quæ mortificata & extincta ſunt. Prætereà nuſquam Deus promiſit ſe quibuſcunque juſti operibus hanc conceſſurum gratiam; ut ſi juſtus ille peccatum aliquod mortale committat, ipſi tempus pœnitendi, & gratiam efficacem à peccato reſurgendi concedat: quæ tamen promiſſio neceſſaria eſſet ad hoc, ut de condigno illam promereri poſſet.

3. An autem id ſaltem de congruo mereri poſſit, valdè dubium & incertum eſt: quamvis enim quidam Theologi hoc aſſerant, alij tamen probabilius negare videntur. Quia (ut ex antedictis patet) omnia prorsùs merita hominis juſti per peccatum mortale quod committit, extinguuntur: unde, quamdiu in ſtatu illo peccati remanet, nullum prorsùs effectum habere poſſunt.

Dicendum 5. hominem juſtum non poſſe de condigno finalem in ſtatu gratiæ perſeverantiam ullis operibus bonis promereri. Ita S. Thom. ſuprà art. 9.

Conſtat 1. ex eo quòd dicit Apoſtolus omnes & quoſcunque Juſtos alloquens Philipp. 2. *Cum metu & tremore ſalutem veſtram operamini:* metu autem illo ac timore ampliùs non indigeret; qui finalem perſeverantiam de condigno ſemel meritus eſſet.

Conſtat 2. ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. cap. 13. ubi dicit neminem ſibi certi aliquid abſolutâ certitudine circa perſeverantiam ſuam poſſe polliceri; poſſet autem is, qui perſeverantiam illam de condigno meritus eſſet.

Conſtat 3. ex eo quòd nulla in Scripturis habetur Dei promiſſio de dono perſeverantiæ, infallibiliter in ullius boni operis compenſationem tribuendo per modum mercedis: quin potiùs vetat nos de perſeverantia eſſe ſecuros 1. Cor. 10. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat* Apoc. 3. *Tene quod habes; & nemo accipiat coronam tuam.*

4. Quæres an ſaltem de congruo juſtus finalem in gratia perſeverantiam mereri poſſit?

Reſpondetur affirmativè: quia quamvis Deus illam tanquam alicujus operis mercedem non promiſerit; eſt tamen ejus infinitæ bonitati valdè congruum, ut illam juſto humiliter & obnixè petenti tribuat: aliàs, ſi illius perſeverantiæ donum juſtus nullâ ratione mereri poſſet, fruſtrà pro illo impetrando Deum oraret. Quare, cùm ſaluberrimum ſit & conſultiſſimum homini juſto, quotidie donum perſeverantiæ illius finalis à Deo poſtulare; indicium eſt quòd poſſit illam aliquo pacto promereri & impetrare. Unde S. Aug. lib. de bono perſever. c. 17. *Reſtat,* inquit, *in his bonis uſque in finẽ perſeverãtia, quæ fruſtrà quotidie à Deo poſcitur, ſi non eam Dominus per gratiam ſuam in illo, cujus orationem exaudit, operatur.*

Dicendum 6. bona temporalia, quatenus ad vitam æternam conſequendam neceſſaria ſunt, cadere poſſe ſub meritum condignum hominis juſti. Ita S. Thom. ſuprà art. 10.

Probatur ex eo quòd qui poteſt mereri finem, poteſt etiam mereri media neceſſaria ad illum finem. Atqui juſtus ſalutem æternam de condigno mereri poteſt, ut conſtat, tùm ex antedictis, tùm ex iis quæ ſectione ſequenti dicentur. Ergò poterit etiam de condigno mereri bona illa temporalia, quatenùs ſibi neceſſaria ſunt ad vitam æternam conſequendam: id eſt, poterit mereri ut Deus ſpeciali providentia ità diſponat rerum exteriorum ordinem, ut conatus viri juſti neceſſarius ad bona illa temporalia obtinenda ſuum effectum aſſequatur.

5. Hinc ſequitur bona temporalia non dari juſtis ſecundùm proportionem & quantitatem meritorum, ſicut ipſis tribuuntur bona ſpiritualia ipſius gratiæ; ſed prout magis, vel minùs ipſis conducunt ad ſalutis æternæ conſecutionem. Unde fit ut multi juſti relinquantur in extremâ paupertate, alij è contra divitiis affluant, alij in ſtatu quaſi medio conſiſtant, Deo pro ſuâ providentiâ ità diſponente, prout unicuique videt magis expedire ad ſalutem.

Quod ſi de iis bonis temporalibus, præcisè & ſecundùm ſe conſideratis, quæſtio ſit; dicendum eſt illa non cadere ſub meritum de condigno: cùm ut ſic re verâ bona non ſint, ſed res indifferentes, quibus homo benè vel malè uti poteſt, ac proinde ad quæ Chriſti gratia (quæ eſt omnis meriti principium) non ordinatur. Poſſe tamen cadere ſub meritum de congruo: unde S. Aug. paſſim in lib. de Civit. Dei dicit, Deum virtutes antiquorum Romanorum varia bonis temporalibus compenſaſſe.

SECTIO VI.

An juſtus de condigno mereri vitam æternam poſſit?

1. NEgant hæretici hujus temporis, affirmant è contrario Catholici; quorum ſententia, ut certiſſima & fide credenda,

Probatur 1. ex Scripturâ. S. Matth. 5. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Et ibidem, *merces veſtra copioſa eſt in cælis*, Rom. 2. *Reddet unicuique ſecundum opera ſua, iis quidem, qui ſecundùm patientiam Boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem, quærunt vitam æternam.*

Probatur 2. ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. ubi dicit vitam æternam, tanquam mercedem, ex

ex ipſius Dei promiſſione bonis juſtorum operibus & meritis eſſe fideliter reddendam. Et can. 3. anathema profertur in eum, qui dixerit juſtificatum bonis operibus non verè mereri vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ (ſi tamen in gratiâ deceſſerit) conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum.

Probatur 3. ex S. Baſil. orat. in initium Proverbiorum; *Omnes*, inquit, *qui vitam Evãgelicam incedimus, mercatores ſumus, per opera mandatorum nobis poſſeſſionem cæleſtium comparantes*: quibus verbis, cùm dicat bona opera eſſe veluti pretium, quo gloria cœleſtis emitur; hinc ſequitur illa eſſe verè digna, quæ tali gloriâ compenſentur, ac proinde illius de condigno meritoria. Et S. Aug. Epiſt. 105. ad Sixtum, *Sicut*, inquit; *merito peccati, tanquam ſtipendium, redditur mors: ſic merito juſtitia, tanquam ſtipendium, vita æterna.*

Probatur 4. ex eo quòd bonis juſtorum operibus reperiuntur omnes conditiones neceſſariæ ad promerendum de condigno vitam æternam. Sunt enim opera liberè ab homine juſto & viatore facta, & ex omni parte bona, ut ſupponimus; talibus operibus Deus pro mercede vitam æternam pollicitus eſt, juxta quod dicit Apoſtolus 1. Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ quæ nunc eſt; & futuræ.* Et Tit. 1. *In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit qui non mentitur, Deus.*

2. Objicies variis in Scripturæ locis dici gloriam æternam dandam eſſe juſtis hominibus ex Dei miſericordiâ; ergo non ex juſtitiâ, nec proinde illam juſti de condigno merentur.

Reſpondetur illorum Scripturæ locorum, quæ à S. Auguſtino diligenter expenduntur tùm citatâ Epiſt. 105. tùm in lib. de corrept. & gr. cap. 13. duas afferri expoſitiones; una eſt gloriam æternam ex divinâ miſericordiâ juſtis tribui, non quòd non ſit vera merces meritorũ, ſed quia ipſa juſtorũ merita ex Dei miſericordiâ & gratiâ ortũ ducunt. Altera eſt, quia juſti ex hâc vitâ decedentes ſemper divinâ indigent miſericordiâ, ut æternæ vitæ mercedem percipiant: nullus eſt enim adeò juſtus, qui in multis non offendat, quique peccata venialia non committat, ſine quibus (ut ait S. Auguſt.) nulli vivunt, & pauci vitam finiunt; unde divinâ indigent miſericordia, ut illorum remiſſionem percipiant, & ſic ad æternæ vitæ fruitionem perveniant.

Addere poſſumus vitæ æternæ mercedem rectè dici ex divinâ dari miſericordiâ: quia Deus (ſecundùm commune Theologorum axioma) juſtos ſemper remunerat ſuprà condignum; & ipſius gloriæ cœleſtis merces quorumcunque operum meritum longè exuperat: unde S. Baſil. in illud Pſalm. 114. *Convertere anima mea in requiem tuam. Propoſita eſt*, inquit, *æterna requies iis, qui legitimè in hâc vitâ decertarint; quæ non ſecundùm operum debitum ac meritum retribuitur, ſed juxta magnificentiam Dei iis qui in ipſum ſperaverunt, exhibetur.* Et S. Fulgen. lib. 1. cap. 10. ad Monimum rationem reddens, cur vita æterna dicatur gratia, cùm ſit merces meriti, dicit, id eſſe: *Quia non ſolum donis ſuis Deus dona ſua reddit: ſed etiam quia tantùm ibi gratia divinæ retributionis exuberat, ut incompatibiliter ineffabiliter omne meritum, quantumvis bonæ & ex Deo datæ humanæ voluntatis atque operationis excedat.*

Quæres hîc obiter, in quo conſiſtat vita illa & beatitudo æterna, quam juſti bonis operibus promerentur. Pro illius quæſtionis reſolutione.

3. Dicendum 1. vitam illam & beatitudinem æternam, propriè & formaliter conſiſtere in actionibus intellectûs ſimul & voluntatis; quibus beati Deum prout in ſe eſt, clarè vident, perfectè amant illoque perfruuntur.

De actione intellectûs conſtat ex Scriptura Pſalm. 83. *Videbitur Deus Deorum in Sion.* 1. Joan. 3. *Videbimus eum ſicuti eſt.* 1. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate; tùc autem facie ad faciem.* Item ex S. Ambr. lib. 2. cap. 2. Offic. *Scriptura poſuit vitam æternam in cognitione divinitatis.* S. Aug. lib. 1. de Trinit. c. 10. *Chriſtus tradet regnum Deo Patri, quando perducet credentes ad contemplationem Dei, ubi eſt finis omnium bonarum actionum.*

De actione autem voluntatis conſtat ex eadem Scriptura Pſal. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* S. Matth. 5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam; quoniam ipſi ſaturabuntur*: vera autem ſaturitas propriè reſpicit appetitum & voluntatem, & in cœleſti beatitudine tantum reperitur: Et ita hunc locum exponit S. Hier. c. 32. Item ex S. Aug. lib. 1. de Doctrina Chriſt. c. 30. *Summa hæc eſt merces, ut fruamur Deo*: & lib. 22. de Civit. c. ult. *Ibi* (in cœleſti beatitudine ſcilicet) *vacabimus & videbimus, videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus: ecce quod erit in fine, ſine fine, nam quis alius eſt noſter finis, niſi pervenire ad regnum: cujus nullus eſt finis?* Et S. Bern. Ep. 28. *Sicut in hâc vita initiat fides & deſiderium: ita in alia conſummat viſio & amor.*

Dicendum 2. ad complementum illius beatitudinis, pertinere quoque ipſius corporis reſurrectionem & glorificationem.

Quod corpora ſint reſurrectura conſtat ex Scriptura. Job. 19. *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rursùm circumdabor pelle mea.* 1. Cor. 15. *Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti.*

Quod autem juſtorum corpora ſint glorificanda, conſtat ex eo quod dicit Apoſtolus ibidem: *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale: Seminatur in corruptione: ſurget in incorruptione, ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria.*

Porrò

Porrò hæc corporum glorificatio in eo conſiſtit, quòd corpora rediviva ſanctorum inſignia quædam & præclara ornamenta gloriæ habitura ſint, quæ communiter dotes gloriæ vocantur, & quatuor præſertim à Doctoribus enumerantur: Scilicet impaſſibilitas, ratione cujus nulla unquam moleſtiâ aut dolore afficientur, ut dicitur Apoc. 21. *Mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor.* Claritas, quâ luce quâdâ excellẽtiſſimâ radiabũt. S. Matth. 13. *Fulgebunt juſti ſicut Sol.* Et 2. Cor. 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtra, configuratum corpori claritatis ſua.* Agilitas quâ corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur & facillimè in quâcumque partem pro libito moveri ita poterit, ut monitione nihil celerius eſſe queat. Ita docet S. Auguſt. lib. 13. de Civit. c. 18. & 20. & lib. 22. c. 11. & S. Hier. in cap. 40. Iſai. unde ab Apoſtolo dicitur 1. Cor. 15. *Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute.* Subtilitas denique, quâ fiet, ut corpus animæ imperio perfectè & omnimodè ſubjiciatur, eique ad nutum præſtò ſit: quod ex ſuprà citatis Apoſtoli verbis colligitur. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale.* Quæ quidem verba non ſic intelligenda ſunt; quod ſanctorum corpora in reſurrectione futura ſint ætherea, aut aërea, aut auræ & ſpiritui ſimilia, ut quidam olim arbitrati ſunt, contra quos agit S. Hieron. Epiſt. 61. ad Pammachium: ſed quia, quamvis corpora beatorum verâ carne conſtent, ut ibidem probat, perfectæ ſubtilitatis dote prædita erunt, per quam dotem perfectiſſimè ſpiritui ſubjicientur, ideóque corpus ſanctorum ab Apoſtolo ſpirituale futurum eſſe dicitur.

4. Dicendum 3. præter ſupradictæ beatitudinis dona, quæ omnibus beatis (licet inæqualiter pro meritorum inæqualitate) communia erunt; tria inſuper ſpecialia gloriæ præmia quibuſdam ſanctorum bonis operibus eſſe à Deo conſtituta, quæ communiter aureolæ vocantur, quaſi parvæ coronæ aureæ, non quòd ſimpliciter in ſe maximæ non ſint, ſed quòd in comparatione ipſius eſſentialis beatitudinis ſint exiguæ. Hæ autem tres aureolæ conceduntur ob tres inſignes victorias, quas juſti aliqui præ aliis in hac vita reportaverint: contra carnem quidem, per continentiam virginalem: contra mundum verò, ſuſtinendo opprobria & perſecutiones mundi uſque ad mortem propter Deum: contra diabolum denique, per ſapientiam & doctrinam, quâ non tantùm à ſe, ſed etiam ab aliis ignorantiæ & infidelitatis tenebras, in his quæ ad ſalutem ſpectant, propulſaverint. Diabolus enim tenebrarum Princeps dicitur, & continuò decipere & in errorem homines mittere nititur. Et ſic hæ tres aureolæ Virginibus, Martyribus & Doctoribus competunt. Et de Virginibus quidem ſpecialis mentio Apoc. 14. ubi dicitur quod ij, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, ſequuntur agnum quocunque ierit; & canticum novum cantant, quod alij cantare non poſſunt. De Martyribus autem ejuſdem lib. c. 7. dicitur quod ij, qui venerunt ex magna tribulatione, & laverunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni, amicti ſunt ſtolis albis, & palmas in manibus geſtant. De Doctoribus denique Daniel. 11. dicitur quod qui ad juſtitiam erudiunt multos, fulgebunt, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates: Et S. Matth. 5. dicitur quod is qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno Cœlorum.

5. Dicendum 4. beatum in fruitione gloriæ æternæ ſemper manſurum, ac gloriam illam ejus fore æternam. Eſt de fide.

Conſtat ex eo quod beatitudo illa paſſim in Evangeliis & aliis ſacræ Scripturæ libris vocatur vita æterna: etenim æterna non eſſet, nec dici poſſet, ſi aliquando amittenda eſſet. Eadem veritas definita eſt ab Eccleſia in 6. Synodo generali in Epiſt. Sophronij quæ actione 11. lecta, actione 13. recepta & approbata eſt: Et in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. c. *Firmiter.* Quare ſanctus Auguſtinus lib. 12. de civit. c. 20. vocat turpem eorum ſtultitiam, qui putant ſanctorum beatitudinem aliquando eſſe defituram.

SECTIO VII.

An unus poſſit alteri mereri primam gratiam, & alia dona ad ſalutem neceſſaria.

1. Quæſtio intelligi debet de puro homine: certum eſt enim Chriſtum Dominum potuiſſe, ratione unionis hypoſtaticæ, de condigno pro aliis mereri, & de facto nobis quaſcunque gratias fuiſſe promeritum, ut in tractatu de Incarnatione diximus. Intelligi etiam debet, ſecundùm legem Dei ordinariam, & poſito rerum ſtatu qui nunc eſt; quia nihil repugnat, ſi Deus ita vellet, talem ac tantam gratiam puro homini concedi, ut accedente præſertim Dei pacto & promiſſione, non tantùm ſibi, ſed etiam aliis mereri aliquid de condigno poſſet. Hâc obſervatione præmiſſâ, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione.

Dicendum 1. purum hominem nullam poſſe gratiam alteri de condigno promereri. Ita S. Th. q. 114. a. 6.

Probatur 1. ex eo quod dicitur 1. Cor. 5. & paſſim in aliis Scripturæ locis, unumquemque recepturum, prout egerit ipſe, non alter pro eo. Unde S. Hier. in cap. 25. S. Matth. *Unuſquiſque*, inquit, *pro operibus ſuis mercedem accipiet.* Et S. Aug. tract. 102. in S. Joan. explicans hæc Chriſti Domini verba: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: Exaudiuntur*, inquit, *omnes ſancti pro ſeipſis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel amicis, vel inimicis ſuis, vel quibuſlibet*

buſlibet alius: quia non utcunque dictum eſt (dabit) ſed dabit vobis.

Dicendum 2. poſſe unum alteri primam gratiam aliaque dona de congruo promereri.

Conſtat 1. ex Scriptura Job.4. *Iob ſervus meus orabit pro vobis, faciem ejus ſuſcipiam: ut non vobis imputetur ſtultitia.* S.Jac.5 *Orate pro invicem, ut ſalvemini.*

Conſtat 2. ex praxi univerſæ Eccleſiæ, in qua hæc pia conſuetudo ſemper viguit, ut fideles pro invicem orarent: unde S.Aug. ſerm. 90. de diverſis cap. 20. *Si martyr Stephanus non oraſſet, Eccleſia Paulum hodie non haberet.*

Obſervandum eſt autem, unum alteri primam gratiam ſanctificantem aut illius augmentum non aliter mereri, etiam de congruo, poſſe; niſi in quantum meretur illi gratias actuales, aut alia media, quibus ad illam gratiam, aut ejus augmentum diſponatur. Vt autem ejuſmodi ſequatur effectus, opus eſt ut is, qui pro altero meretur, opus illud bonum, quo meretur, ſaltem interpretativè referat ad hunc finem. Requiritur etiam præterea ut is, in cujus gratiam opus illud bonum dirigitur, nullum ejus effectui obicem ponat.

Porrò cùm hoc meritum (ſicut diximus) quâdam ſolùm congruentiâ & convenientiâ, non verò ullâ Dei promiſſione innitatur: fieri etiam aliquando poteſt, ut effectum ſuum non conſequatur: cùm poſſint eſſe aliæ rationes, ob quas magis conveniens ſit, ut Deus bona illa non conferat, quæ unus alteri impetrare ac promereri intendit. Hinc apud Jerem. cap.15. dicebat Deus, *Si Moyſes & Samuel ſteterint coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.*

Atque hactenùs de gratia divina ejuſque affectibus, ad ipſius gratiæ, omniumque ejus effectuum authoris & largitoris majorem gloriam.

CUm ab eo tempore quo prima hujus Medullæ Theologicæ Editio in lucem prodiit, duæ Conſtitutiones in materia fidei à ſummis Pontificibus Innocentio decimo, & Alexandro ſeptimo emanaverint, quibus quinque propoſitiones ex libro Cornelij Janſenij Epiſcopi Yprenſis qui inſcribitur (Auguſtinus) *excerptæ, tanquam hæreticæ damnatæ ſunt, aliaque inſuper reſcripta Apoſtolica ad Epiſcopos Gallicanos miſſa, nec non varia ipſorum Epiſcoporum Gallicanorum Epiſtolæ tum ad præfatos ſummos Pontifices, tum ad alios Epiſcopos diverſis temporibus ſuper eadem materia directa fuerint, in quibus omnibus plurima continentur, quæ ad veritates catholicas præſertim in materia gratiæ elucidandas maximè conferre poſſunt: Idcircò viſum eſt non modo pergratum, ſed & perutile, ut non dicam aliquo pacto neceſſarium, Lectori catholico, veritatum Theologicarum ſtudioſo, ſi eveſi præfatas Conſtitutiones & Epiſtolas ad calcem hujus tractatûs de Gratia ſubjungeremus, ut ex iis novam lucem, novumque robur haurire queat, tum ad nova æquè ac veteres hæreſes, circa gratiam Chriſti, dignoſcendas ac profligandas: tum ad fidem Catholicam ab omni errore illibatam dilucidiùs ac firmiùs profitendum.*

RELATIO GALLICANORUM. *Epiſcoporum ad Pont. Max* INNOCENTIUM X.

BEATISSIME PATER,

Majores cauſas ad Sedem Apoſtolicam referre ſolemnis Eccleſiæ mos eſt, quem fides Petri nunquam deficiens perpetuò retineri pro jure ſuo poſtulat. Æquiſſimæ huic legi obſequentes, de graviſſimo circa religionem negotio, Sanctitati Tuæ ſcribendum eſſe cenſuimus. Decennium eſt, ex quo vehementiſſimis turbis Gallia magno noſtro mœrore commovetur, ob librum poſthumum & doctrinam Reverendiſſimi Cornelij Janſenij Iprenſis Epiſcopi. Tales quidem motus ſedari oportebat tum Concilij Tridentini authoritate, tum Bullæ illius, qua Urbanus VIII. felicis memoriæ adverſus Janſenij dogmata pronũtiavit, & Decreta Pij V. ac Gregorij XIII. in Baium edita confirmavit. Atque hujus quidem Bullæ veritatem ac robur novo diplomate vindicaſti: ſed quia nulli ſigillatim propoſitioni certa cenſuræ, nota inuſta fuit, locus etiamnum aliquis quorumdam cavillis & effugio relictus eſt. Intercludendum autem penitus ſperamus: ſi, ut precamur, S. T. quid hac in re ſentiendum ſit, clarè diſtinctéque definiat. Obteſtamur ergo ut has præſertim propoſitiones, de quibus diſceptatio perículoſior, ac contentio ardentior eſt, S. T. expendat, & perſpicuam ac certam de unaquaque ſententiam ferat.

I. Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus & conantibus, ſecundum præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia; deeſt quoque iis gratia, quâ poſſibilia fiant.

II. Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.

III. Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur in homine libertas à neceſſitate: ſed ſufficit libertas à coactione.

IV. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium Fidei: & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare.

V. Semipelagianum eſt dicere, CHRISTUM pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

Experta eſt nuper Beatitudo tua, quantùm Apoſtolicæ Sedis in gemini Eccleſiæ capitis errore profligando valuerit authoritas: continuò ſedata eſt tempeſtas, atque ad CHRISTI vocem& imperium venti & mare obedierunt. Quamobrem flagitamus, Beatiſſime Pater, ut clarâ firmâque de propoſitionum iſtarum ſenſu; probatâ ſententiâ, cui Reverend. ipſe Janſenius morti proximus opus ſuum ſubjecit, caliginem omnem diſcutias, animos fluctuantes componas, diſſidia prohibeas, Eccleſiæ tranquillitatem ſplendoremque reſtituas. Dum hæc ſpes mentibus noſtris affulget, Sãctitati Tuæ multos & proſperos annos ſeculoque Beatiſſimam æternitatem Rex ſæculorum immortalis adjiciat, optamus ac vovemus.

Subſcripſerunt Epiſcopi octoginta quinque.

CONSTITVTIO SS. IN CHRISTO P. ac D. *N.* D. INNOCENTII *Papæ X. Quâ declarantur & definiuntur quinque Propoſitiones in materia Fidei.*

INNOCENTIUS EPISCOPUS SERVUS Servorum Dei,

Vniverſis Chriſti fidelibus Salutem, & Apoſtolicam benedictionem.

CUm occaſione impreſſionis libri, cui titulus, *Auguſtinus Cornelij Janſenij Epiſcopi Iprenſis*, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præſertim in Galliis, controverſia ſuper quinque ex illis, complures Galliarum Epiſcopi apud nos inſtiterunt, ut eaſdem Propoſitiones nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perſpicuam ferremus ſententiam.

Tenor verò præfatarum Propoſitionum eſt prout ſequitur.

I. Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundùm præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia; deeſt quoque illis gratia, quâ poſſibilia fiant.

II. Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.

III. Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione.

IV. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.

V. Semipelagianum eſt dicere, CHRISTUM pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum noſtrum aſſiduè pulſant, illa in primis cordi eſt, ut Eccleſia Dei nobis ex Alto commiſſa purgatis pravarum opinionum erroribus, tutò militare, & tanquam navis in tranquillo mari, ſedatis omnium tempeſtatum fluctibus, ac procellis, ſecurè navigare, & ad optatum ſalutis portum pervenire poſſit.

Pro rei gravitate, coram aliquibus S.R.E. Cardinalibus ad id ſpecialiter ſæpius congregatis, à pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, eaſdem quinque Propoſitiones, ut ſuprà nobis oblatas, fecimus ſingillatim diligenter examinari, eorumque ſuffragia tum voce, tum ſcripto relata maturè conſideravimus; eoſdemque Magiſtros, variis coram nobis actis Congregationibus prolixè ſuper eiſdem, ac ſuper earum qualibet diſſerentes audivimus.

Cùm autem ab initio hujuſcemodi diſcuſſionis ad Divinum implorandum auxilium multorum Chriſti fidelium preces, tum privatim, tum publicè indixiſſemus, poſtmodum iteratis eiſdem ferventiùs, ac per nos ſollicitè imploratâ ſancti Spiritus aſſiſtentiâ, tandem Divino Numine favente, ad infraſcriptam devenimus declarationem & definitionem.

Primam prædictarum Propoſitionum: Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus, ſecundùm præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia; deeſt quoque illis gratia, quâ poſſibilia fiant: *temerariam, impiam, blaſphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

II. Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur: *hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

III. Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione: *hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

IV. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium Fidei & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare: *falſam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

V. Semipelagianum eſt dicere, CHRISTUM pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe; *falſam, temerariam, ſcandaloſam*: Et intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat Prædeſtinatorum mortuus ſit; *impiam, blaſphemam, contumelioſam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

Mandamus igitur omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus, ne de dictis Propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliter præſumant, quàm

quàm in hac præſenti noſtro declaratione, & definitione continetur, ſub cenſuris, & pœnis contra hæreticos: & eorum fautores in jure expreſſis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis; nec non hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus ut contradictores, & rebelles quoſcumque per cenſuras, & pœnas prædictas, cæteráque juris, & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachij ſæcularis, omnino coërceant, & compeſcant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem ſuper prædictis quinque Propoſitionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelij Janſenij. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1653. pridie Kal. Junij, Pontificatus noſtri anno nono.

RESCRIPTUM SS. D. N. INNOCENTII Papæ X. ad univerſos Archieſcopos & Epiſcopos Galliæ.

INNOCENTIUS PAPA X.

VEnerabiles Fratres; Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Rectè, atque ordine fecit Fraternitatum veſtrarum pietas, quæ cùm in Eccleſiis iſtis Propoſitionum, de quibus ad nos ſcripſiſtis, occaſione turbas ingentes excitari cerneret, aſcendit ad locum hunc ſanctum, quem elegit Dominus, ut Catholicam ſuper his veritatem à nobis quæreret. Nos igitur, poſt longam accurati examinis indaginem, & preces luminum Patri Deo enixè porrectas, quid ſentiendum ſit de Propoſitionibus illis declaravimus, ac definivimus hâc conſtitutione, quam cum his literis ad vos mittimus. Ex ea, ſententiam orthodoxæ Fidei in gravi hoc negotio à nobis audietis, nec dubitamus quin futura ſit cum populis Chriſtianis ſalutaris, tum ſummopere gratâ inſigni zelo Fraternitatum veſtrarum, quibus benedictionem Apoſtolicam peramanter impartimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, ſub Annullo Piſcatoris, die 31. Maij 1653. Pontif. noſtri anno nono.

EPISTOLA ARCHIEPISCOPORUM ET Epiſcoporum Galliæ in Pariſienſi urbe Congregatorum.

SANCTISSIMO PATRI INNOCENTIO X. ſummo Pontifici.

BEATISSIME PATER,

Optata pervenit ad nos tandem Conſtitutio illa, quâ VESTRÆ SANCTITATIS auctoritate quid ſentiendum ſit de controverſis quinque Propoſitionibus, quæ ſunt excerptæ è Cornelij Janſenij Iprenſis Epiſcopi Libris, perſpicuè decernitur. Excitatæ in Belgio contentiones, flagrabant etiam in Galliis, & latiſſimum incendium per univerſas Eccleſiæ partes minabantur, ni peſti graſſanti & certiſſimam perniciem allaturæ obſtitiſſet BEATITUDINIS VESTRÆ indefeſſum ſtudium, & ex alto petita poteſtas, quæ ſola acerrimam illam animorum colliſionem compeſcere poterat. Agebatur de re magni momenti; de aditu ſcilicet ad ſalutem per neceſſaria Chriſtianæ gratiæ præſidia, & humanæ voluntatis adjumentis illis excitatæ, ac fotæ conatus liberos, atque de divina CHRISTI pietate, ac beneficentia in univerſum genus humanum. Hujus doctrinæ lucem, recentioris illius Auctoris diſputationibus obſcuratam, priſtino nitori reſtituit, juxta veterem Fidei regulam, ex Scripturis & antiqua Patrum traditione, in Conciliis olim & nuper, auctoribus Summis Pontificibus conſtitutam, prolatum à SANCTITATE VESTRA, poſtulantibus compluribus Galliarum Epiſcopis, Decretum. Quo in negotio, illud obſervatione dignum accidit, ut quemadmodum ad Epiſcoporum Africæ relationem, Innocentius I. Pelegianam hæreſim damnavit olim; ſic ad Gallicanorum Epiſcoporum conſultationem, hæreſim ex adverſo Pelagianæ oppoſitam, Innocentius X. auctoritate ſua proſcripſerit. Enim verò vetuſtæ illius ætatis Eccleſia Catholica, ſolâ Cathedræ Petri commmunione & auctoritate fultâ, quæ in Decretali Epiſtola Innocentij ad Africanos data elucebat, quamque dein Zoſimi altera ad univerſos orbis Epiſcopos Epiſtola ſubſecuta eſt, Pelagianæ hæreſis damnationi abſque cunctatione ſubſcripſit. Perſpectum enim habebat, non ſolùm ex CHRISTI Domini noſtri pollicitatione Petro facta, ſed etiam ex actis priorum Pontificum, & ex anathematiſmis adverſus Apollinarium & Macedonium, nondum ab ulla Synodo Oecumenica damnatos à Damaſo paulò anteà jactis, Judicia, pro ſancienda Regula fidei à Summis Pōtificibus lata, ſuper Epiſcoporum conſultatione (ſive ſuam in actis relationis ſententiam ponant, ſive omittant prout illis collibuerit) divinâ æquè ac ſummâ per univerſam Eccleſiā auctoritate niti: cui Chriſtiani omnes ex officio, ipſius quoque mentis obſequium præſtare teneantur. Eâ nos quoque ſententiâ ac Fide imbuti, Romanæ Eccleſiæ præſentem, quæ in Summo Pontifice Innocentio X. viget auctoritatem, debitâ obſervantiâ colentes, Conſtitutionem divini numinis inſtinctu à B. V. conditam, nobiſque traditam ab Illuſtriſſimo Athenarum Archiepiſcopo Nuncio Apoſtolico,

& promulgandam curabimus in Eccleſiis ac Diœceſibus noſtris; atque illius executionem apud Fideles populos urgebimus. Neque verò pœnæ deerunt adverſus temerarios illius violatores, quæ à jure Hæreticis infliguntur, quibus juxta Conſtitutionis tenorem,& Breve SANCTITATIS VESTRÆ nobis directum, contumaces omnes, nullo conditionum vel ſtatuum diſcrimine facto, perſtringemus: præſertim cùm in Galliis ad Epiſcopos inſolidum iſthæc cura pertineat; ubi nullos hæreticæ pravitatis Inquiſitores conſtitui patitur mos antiquus ex jure communi profectus. Sanè ſpondere poſſumus B.V. nihil fore quod Decreto Apoſtolico, noſtræque in eo exequendo ſolicitudini moram afferre poſſit: præcipuè cum piiſſimus ac Chriſtianiſſimus Rex noſter, cui Breve Apoſtolicum unà cum exemplo Conſtitutionis Illuſtriſſimus Nũcius tradidit, interpellato quoque Regiæ Majeſtatis præſidio, Nos ad illius Decreti executionem, Edicto ſuo ad nos dato, pro ea quam debet Eccleſiæ conſtitutis tuitione, conſtanter hortetur; Et Magiſtratibus univerſis, atque cæteris ſibi ſubditis, tùm ad vim arcendam, tùm ad amputandas quæ fortè poſſent ab Hæreſeos reis excitari de foro competenti cavillationes, præcipiat, quatenùs executionem illam omni ſtudio & operâ juvent, atque tueantur. Quare cùm Rex cœleſtis hac in cauſſa fœderatum habeat Regem terrarum (ſi fas ita loqui cùm Sixto III.) Sanct.V. per Petræ ſoliditatem, jam contuſis veritatis hoſtium animis, ſecuros ab omni externa perturbatione de nova hæreſi triumphos aget. Porrò nos Innocentio X. cujus ore Petrus locutus eſt, ut Leoni I. acclamabat quarta Synodus, hanc divinam lauream gratulati, ſacros inter Eccleſiæ faſtos, quod olim de Synodis Oecumenicis fieri ſolitum, Conſtitutionem iſtam ab eo editam lubentes ex animo reponemus; Cui optatiſſimam in longæva vita felicitatem adprecantur qui ſunt cum ea qua par eſt veneratione,

BEATISSIME PATER,

SANCTITATIS VESTRÆ,

Devotiſſimi & addictiſſimi filij Cardinales, Archiepiſcopi & Epiſcopi Galliæ in Pariſienſi urbe congregati.

Pariſiis die 15. Iulij 1653.

ALIA EPISTOLA ARCHIEPISCOPORUM & Epiſcoporum Galliæ in Pariſienſi urbe congregatorum.

SANCTISSIMO PATRI INNOCENTIO X. Pontifici Max.

BEATISSIME PATER,

Poſt promulgatam ab univerſis Galliarum Epiſcopis, SANCTITATIS VESTRÆ, Conſtitutionem, quâ quinque Propoſitiones è libris Cornelij Janſenij Iprenſis Epiſcopi excerptæ damnantur, nihil aliud expectandum videbatur, præcipuè à Gallis, qui in Sede Apoſtolica colenda ſemper potiores fuerunt, quam ut purâ & non fucatâ concordiâ, in veræ fidei unitatem omnium animi conſpirarent. Sed diſſidiorum auctor tam ſingulare, & piis omnibus ſummopere expetendum bonum Galliis invidit: quodque palam obtinere non poterat, nempè ut à debita Sedi Apoſtolicæ reverentia, per apertum Conſtitutionis editæ contemptum recederetur: callidis molitionibus, ad ſimplicium & incautorum mentes ſubvertendas aggredi tentavit. Quare ad munus Epiſcopale pertinere putavimus, recens excitatas à Clericis numero paucis contentiones, definitione noſtrâ compeſcere: quâ Conſtitutionis Apoſtolicæ integra executio, quæ nobis commiſſa eſt, adverſus alienas à vero illius ſenſu expoſitiones ſanciatur. E vetere fidei depoſito, cujus cuſtodia Cathedræ Petri à CHRISTO concredita eſt, partem adimere tentant; Decreti Apoſtolici majeſtatem ad fictas controverſias dirimendas turpiter dejiciendo. Quinque etenim Propoſitiones Decreto illo proſcriptas, damnare ſe quoque profitentur: ſed alio planè ſenſu, quam qui à Janſenio traditus & explicatus eſt: ad quem Propoſitiones illas nullatenùs pertinere conſtantiſſimè aſſerunt. Hâc arte, reſtaurandis diſputationibus iiſdem ſibi locum apertum relinquere parant, & redivivæ litis prolixam materiam. Quare ut his incommodis præverteretur, & Conſtitutioni auctoritas ſua conſtaret, atque ſincera ejus executio ſequeretur, Nos in hac urbe Pariſienſi congregati cenſuimus, & per Epiſtolam encyclicam his litteris adjunctam declaravimus, Propoſitiones illas, & opiniones eſſe Cornelij Janſenij, & in ſenſu ejuſdem Janſenij à S.V. damnatas diſertis & manifeſtis verbis. Quam enim auctor ille uſurpatione privatâ, novam doctrinam, ſub ſpecie veteris inducebat neceſſum fuit, ut Apoſtolica Sedes, judicio lato, ex publica & antiqua Eccleſiæ traditione refelleret: ne Chriſtianæ Fidei doctrina, pravis ab illo Scriptore ad teſtimonia veterum Patrum quos laudat adhibitis interpretationibus obrueretur. Nihil quippe aliud egit Conſtitutione ſuâ Innocentius X. quàm ut auctoritatis ſuæ præſidio antiquam fidem muniret, *non dicendo nova, ſed dicendo novè,* juxta receptas in Scholis Theologiæ locutiones, quibus Janſenius quoque utitur. Eo pacto B. V. liquidò explicuit, atque confirmavit, regulam Fidei de gratia & libero arbitrio, quam ex parte plùs

Vinc. Lirin. Common. 1. cap. 27 & 32.

priùs aſſertam adverſus Manichæos, quod attinet ad arbitrij libertatem, poſteà deceſſores veſtri Innocentius I. & Zoſimus *cooperantibus Africanorum Conciliorum litteris*, contra Pelagianos plenè conſtabiliverant: Quamque deinde Celeſtinus I. ac Concilium Arauſicanum, juxta capitula à Sede Apoſtolica tranſmiſſa, & ſuperiori ſæculo Tridentinum ſollicitè atque diligenter enucleatam definiverant. Quapropter & Conſtitutionem ordine Canonico latam, atque genuino in ſenſu intellectam, quem literæ iſtæ pateſaciũt devotiſſimo obſequio nos ſuſcipere teſtamur: prętereà verò daturos operam profitemur, ne quis curæ noſtræ ſubditus, impunè contraria veſtris definitionibus docere, ſcribere aut loqui præſumat, pœnis in hæreticos à jure decretis, alioquin à nobis ſtatim puniendus. Ex qua concordi omnium ſententia, ſubſcriptionibus noſtris firmata, BEATITUDO VESTRA facilè intelliget, nulli è Collegio noſtro propoſitum fuiſſe, ut aliquid dignitati Conſtitutionis adverſum proferret, aut ſcriberet; Quinimo deſtinatum eſſe nobis, pleniſſimâ veneratione ſacram B. Petri Sedem & SANCTITATEM VESTRAM colere: cui proſperos & felices annos vovent, qui ſunt cum ea, quâ par eſt obſervantiâ.

Aug. lib. 2. Retract. cap. 50.

BEATISSIME PATER,

SANCTITATIS VESTRÆ,

Devotiſſimi & addictiſſimi filij, Cardinales, Archiepiſcopi & Epiſcopi Galliæ in Pariſienſi urbe congregati.

Pariſiis die 28. Martij 1654.

ALIA EPISTOLA ARCHIEPISCOPORUM & Epiſcoporum Galliæ in Pariſienſi urbe congregatorum.

REVERENDISSIMIS AC RELIGIOSISSIMIS D.D. Archiepiſcopis & Epiſcopis per Gallias, Fratribus obſervandiſſimis,

Cardinales Archiepiſcopi & Epiſcopi Pariſiis agentes, ſalutem in Chriſto & fœlicitatem.

QUod B. quondam Auguſtino & aliis Concilij Carthaginenſis & Milevitani Patribus, magnis illis divinæ Gratiæ defenſoribus aſſertoribuſque contigit, idem nunc prorſus eveniſſe nobis videtur. Sperabant illi, ſed fruſtra, poſt Librum quendam, cujus auctor ſcriptorque fuerat Pelag[illegible], ab Innocentio I. Papa, *anathematizatum & damnatum, Pelagianos non auſuros ulterius, de gratiâ illâ perverſa & pernicioſa ſentiendo loquendoque, pectora fidelia, & ſimpliciter Chriſtiana turbare, ſed tanti Præſulis auctoritati ceſſuros.* Et ſpes quoque nobis erat homines eos, qui ſe Cornelij Janſenij Epiſcopi Iprenſis amatores ſectatoreſque profitentur, poſt ejus ab Innocentio X. anathematizatas & damnatas quinque opiniones, deſituros tandem ab omni motu, atque cum ſuo ille Decreto *imperaſſet ventis, futuram* in Eccleſia *tranquillitatem magnam.* Sed contra planè quam expectatum à nobis fuerit accidit: mirarique ſatis non poſſumus poſt æquiſſimam ſanctiſſimamque Conſtitutionem illam, quâ Beatiſſimus Pater Innocentius X. prædictas quinque Propoſitiones damnavit, & iis quidem verbis, quibus nihil dici poteſt expreſſius, nihil clarius, homines illos affirmare, imò & perſuadere aliis velle, res duas, vanas omninò & inanes: alteram, quinque illas Propoſitiones non eſſe Janſenij; alteram, damnatas eſſe eo in ſenſu qui ad Janſenium nihil pertineat. Poteſt enim quicquam eſſe abſurdius, quàm tueri id velle, cui refellendo revincendoque nihil opus ſit multis rationibus, nihil diſquiſitione, etiam mediocri aut levi, ſed ſolâ, Pontificiæ Conſtitutionis, quæ per ſe ipſa rem totam apertè dirimit, lectione? Et quidem cùm ejuſmodi ſint duæ res illæ, ut multis videri poſſint ipſæ per ſe & ſponte ſuâ ruituræ; atque adeò ſpernendæ prorſus & negligendæ: Nobis tamen, quibus compertum eſt eas *ignorantibus infirmiſque* non paucis *eſſe offendiculo* quibuſque pro muneris noſtri ratione id præſertim incumbit, ut *tollamus omnia ſcandala de regno Dei*, viſum fuit occurrendum eſſe huic malo, comprimendumque maturè hoc virus, quod jam aliquos occupavit. Quod ut fieret accuratiùs, & pro eâ quâ par erat gravitate dignitateque, quotquot in hac urbe Regni primariâ negotiorum Eccleſiaſticorum causâ fuimus, Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi collecti in unum cenſuimus, hoc quicquid eſt rei committendum eſſe curæ ac diligentiæ Illuſtriſſimorum, Reverendiſſimorumque Fratrum noſtrorum Archiepiſcoporum Turonenſis, Ebrodunenſis, Rothomagenſis, Toloſani, & Epiſcoporum Eduenſis, Montalbanenſis, Redonenſis, Carnotenſis: ſic tamen, ut quicquid inter ſe ipſi legiſſent, obſervaſſent, ſenſiſſent, referrent ad nos. Iis verò ex ipſa Conſtitutionis lectione, atque inſuper ex opere Janſeniano, quod etiam quantùm ad quinque illas propoſitiones attinet, ſtudioſè legerunt expenderuntque (quamquam ſola per ſe ad id ſufficiat Conſtitutio) manifeſtum & perſpectum fuit illas quinque Propoſitiones verè eſſe Janſenij, & damnatas eſſe in vero ac proprio verborum ſenſu, & eo planè quo à Janſenio traduntur & explicantur. Atque cum id ipſi ad nos,

S. Aug. ep. 92. & 95.

Mat. 8.

1. Ti. 1. 1. Cor. 8.

Mat. 13.

ſcilicet in unum rurſus congregatos, retuliſſent, & à nobis quoque idem cognitum & exploratum fuiſſet, DECLARAVIMUS ,& hoc noſtro Judicio DECLARAMUS, rem planè ita ſe habere, & nullum dubitandi eſſe locum. Quare & eos, qui quinque illas Propoſitiones tuentur,aut probant, verè eſſe ex eorum numero,quos Innocentius X. ſua illâ in conſtitutione vocat *contradictores & rebelles* : & quos vult *à Patriarchis & Archiepiſcopis & Epiſcopis per cenſuras & pœnas, contra hæreticos & eorum fautores, in jure expreſſas , ceteraque juris & facti remedia opportuna , invocato etiam ad hoc , ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis, omnino coërceri & compeſci.* Id verò nos omnes, quantùm in nobis quidem erit, effecturi ſumus : rogamuſque quotquot hinc abſunt, Gallicani Cleri dilectiſſimos & religioſiſſimos Fratres
Rom. 15.1. noſtros, ut idem quoque pro virili præſtent : ut
Cor.1. 10. ſic *idem omnes ſentiamus ſecundùm* JESUM CHRISTUM ; *& unanimes atque uno ore honorificemus,*
Tim. 4. *Deum & Patrem Domini noſtri* JESU CHRISTI; *ædificemus Eccleſiam Dei* : atque ideò *nos ipſos & eos qui nos audiunt*, curæque noſtræ ſunt ab ipſo commiſſi, *ſalvos faciamus*.

Pariſiis die 28. Martij 1654.

ALIUD RESCRIPTUM SS. D. N. Innocentij Papæ X. ad Cardinales , Archiepiſcopos & Epiſcopos Clerici Gallicani in comitiis generalibus Congregatos.

INNOCENTIUS PAPA X.

DIlecti Filij noſtri, ac venerabiles Fratres,Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Ex literis, quas à vobis, die 28.Martij proximè elapſi ad Nos datas à venerabili Fratre Epiſcopo Lodevenſi accepimus , jucundum ſanè accidit,probari Nobis luculentiùs veſtræ pietatis zelum in iis partibus obeundis , quas nos omnibus Paſtoralis officij Adminiſtris injunximus , ut quâ par eſt obedientiâ,ubique ſervari enixè curent Conſtitutionem noſtram,quâ die 31.Maij,anni 1653. damnavimus in quinque Propoſitionibus Cornelij Janſenij doctrinâ ejus libro contentam,cui titulus *Auguſtinus*.Atque ideò placet auctâ exinde in vos benevolentiam noſtram hoc itidem locupletiſſimo literarum noſtrorum teſtimonio palàm fieri majoribus etiam in dies argumentis vobis præclariùs conſtitutam ; ac ſimul vos dilecti Filij noſtri, & venerabiles Fratres , ac cæteros quoſcunque Regni iſtius Epiſcopos hortamur quàm vehementer in viſceribus CHRISTI JESU, ut ſtudio , & conatu prorsùs unanimi conſpirantes in Domino in id ſedulò operam detis, quod opportuniùs, validiuſque contulerit ad exequutionem ſtabiliendam,ac firmandum penitùs uſum ejuſdem noſtræ Conſtitutionis , noſtrique identidem Decreti, quo ſanctionem ipſam neceſſariò conſequente die vigeſima - tertia Aprilis anni 1654. Libri quoque de ea re editi damnantur. Id verò ſi vos unà , & conſtanter exequamini piæ ſolicitudinis zelum , quo ſanctæ huic Sedi , ac Nobis egregiè obſequuti hactenùs eſtis, inſigni profectò meritorum incremento cumulabitis, ac ſpontè propenſam in vos Pontificiam voluntatem excitabitis majorem in modum ad benevolentiſſimos erga vos ſenſus Apoſtolicæ charitatis , quâ interim vobis ex animo benedicimus. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, ſub Annulo Piſcatoris , die vigeſima nona Septembris, M. DC. LIV. Pontificatus noſtri anno decimo.

EPISTOLA ARCHIEPISCOPORUM & Epiſcoporum Galliæ in generalibus Cleri Gallicani comitiis congregatorum.

SANCTISSIMO PATRI ALEXANDRO VII. Pontifici Max.

BEATISSIME PATER,

Non obſcura ſunt divini Numinis conſilia,cur BEATITUDINEM VESTRAM ad Epiſcopatus apicem , id eſt , Apoſtolicæ Sedis Principatum, ſuffragantibus omnium votis, evexerit. Intererat quippe rei Chriſtianæ,ut is unitatem Eccleſiæ his difficillimis temporibus regeret , qui pietate ſuâ cæleſte præſidium fidelium gregi promereri poſſet ; atque prudentiâ ſuâ , æquè ac conſtantiâ, fluctus illos ſuperare , quibus Petri navis , cujus clavo feliciter tenendo admotus eſt, atrociter concutitur. Nos ſanè qui à CHRISTO Domino in partem ſollicitudinis vocati ſumus, miniſterio noſtro id egimus, ſuperioribus annis, apud felicis memoriæ Innocentium X. ut Conſtitutionem ederet ; quâ motus in Galliis excitati, ob Janſenij Iprenſis quondam Epiſcopi doctrinam certis capitibus comprehenſam,compeſcerentur. Promulgatum à Gallicanis Epiſcopis decretum ſtudioſe amplexi ſunt fideles populi, demptis paucis , qui de Janſenij doctrina nihil conſtitutum fuiſſe palàm cùm ſimularent , intimis animorum ſenſibus ex illius damnatione urebantur. Horum cavillationes ſine mora comprimendas rati, judicio ſuo decreverunt religioſiſſimi Epiſcopi , quinque Propoſitiones illas ad Janſenium pertinere, ejuſque opiniones fuiſſe proſcriptas. Quam ſuam ſententiam cum retuliſſent

iſſent ad eandem Pontificem Maximum ; illam humaniſſimis verbis non ſolum probavit, ſed auctoritatis Apoſtolicæ pondere de integro confirmavit, Brevi dato ad hunc Cleri Gallicani Cœtum, qui tunc prope diem cogendus erat, niſi moræ quædam obſtitiſſent. Porrò dum conventum agimus, primum nobis ſtudium fuit tuendæ religionis, quam ab infeſtis Calvinianæ hæreſeos ſectatorum molitionibus vindicare curavimus, impetrato à clementia Chriſtianiſſimi noſtri Regis edicto, quo nefarios illorum conatus repreſſum iri nobis meritò pollicemur. Priorem curam excepit alia illi germana ob erroris ſocietatem de profliganda Janſeniana doctrina, Brevis Apoſtolici majeſtate, quod frequenti cœtu legi, promulgari, in acta redigi, omniumque ſubſcriptionibus muniri decrevimus. Eadem ſanè mentis alacritate illud ſuſcepimus, quâ Concilij Africani Patres ab ipſis expetitam Zoſimi Epiſtolam amplexi ſunt ; quæ Pelagij atque Cœleſtij errores, quos clanculum propagabant, peremptorio Decreto proſtravit. Iiſdem artibus graſſantur novæ ſectæ diſcipuli : ac prætereà ut à capitibus ſuis fulminis Apoſtolici amoliantur ictum, (licet obfirmato animo, quinque Propoſitiones Janſenio iterum abjudicent, ad Facti quæſtionem, in qua Eccleſiam falli poſſe docent, controverſiam deducere nituntur. Quas ingeniorum verſutias verâ prudentique verborum complexione infregit Breve Apoſtolicum ; quod tricis illis ſyllabarum ad umbratiles ſcholarum diſputationes relegatis, deciſioniſque auctoritate ad Juris quæſtionem reſtrictâ doctrinâ Janſenij, quam opere illo ſuo explicuit, in Propoſitionum confixarum materiâ, Pontificiâ Conſtitutione damnatam fuiſſe declarat. At enim ut ſe damnationi ſubducant, celeberrimum beati Auguſtini nomen obtendunt, cujus doctrinæ ſe profitentur eſſe ſectatores ; repudiato etiam, ſi res eorum ita ferant, ipſo Janſenio. Hujus tamen pravas & detortas, quas ad Doctoris egregij locos adhibet, interpretationes amplectuntur ; ſicque magiſtrum illum optimum à Cæleſtino laudatum, dum verbis colunt, adultero ſenſu violant. Quod à nobis adnotati oportuit, in actis de Brevis promulgatione confectis, ut eorum calliditatibus iretur obviam, quibus incautorum & ſimplicium animis illudunt ; ac ſi Auguſtinum aſſererent ipſi ; à cujus tamen ſententia pertinaciter diſcedunt, quæ per Conſtitutionem de iis, quæ ſunt regulæ fidei adverſa, latam, conſtabilita eſt ; ſicque in priorem illam fulguriti Janſeniani erroris damnationem recidunt. Totam videremur debellati hoſtis gloriam in Deceſſorem refudiſſe ; niſi conſtaret orbi Chriſtiano, quis tunc fuiſſet particeps curarum, & præcipuus rerum adminiſter, quem Parens optimus ad laudis ex hoc egregio facinore partæ communionem adſciviſſet. Decoris iſtius pars maxima pertinet ad SANCTITATEM VESTRAM, quæ quidem, cum ſuis nunc auſpiciis res Eccleſiæ univerſæ inexhauſtâ ſollicitudine gerat, illud augere perget meditatâ, & uberiore, ſi opus ſit, Catholici dogmatis illuſtratione. Nos ſanè officio noſtro non deerimus, nec reliqui Epiſcopi, quos Encyclicâ Epiſtolâ monuimus de rebus in hoc Conventu actis, deque iis, quæ nobis gerenda videntur in Provinciis, ut fideles omnes, obſequio ſuo & uſu, Conſtitutionem firment, pœnis alioquin à Jure Decretis adverſus hæreticos Epiſcopali judicio coërcendi. Finita eſt cauſa reſcriptis Apoſtolicis ; utinam finiatur & error, ſi licet verbis Auguſtini vota noſtra concipere, quorum compotes erimus, ſi ALEXANDRI VII. Pontificis Maximi Sanctitas, juxta veterem ritum, divino numini illa conſecraverit ; à quo viciſſim longævitatem BEATITUDINI VESTRÆ ſtudioſiſſimè poſtulant, qui ſunt cum ea, quâ par eſt reverentiâ & veneratione,

BEATISSIME PATER,

Obſequentiſſimi & devotiſſimi filij veſtri, Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Eccleſiaſtici viri in generalibus Cleri Gallicani Comitiis congregati.

Pariſiis die 2. Septembris 1656.

CONSTITVTIO SS. IN CHRISTO P. ac D. N. D. ALEXANDRI *Papæ VII. Super quinque Propoſitionibus, ab* INNOCENTIO X. *damnatis.*

ALEXANDER EPISCOPUS,
Servus Servorum Dei,

Vniverſis Chriſti fidelibus Salutem, & Apoſtolicam benedictionem.

AD ſacram B. Petri Sedem, & univerſalis Eccleſiæ regimen inſcrutabili divinæ Providentiæ diſpoſitione, nullis noſtris ſuffragantibus meritis, evecti, nihil nobis antiquius ex muneris noſtri debito eſſe duximus, quàm ut ſanctæ fidei noſtræ, ac ſacrorum dogmatum integritati, tradita nobis à Deo poteſtate opportunè conſuleremus.

Ac licet ea, quæ Apoſtolicis Conſtitutionibus abundè fuerunt definita, novæ deciſionis, ſeu declarationis acceſſione nequaquam indigeant ; quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel ſubdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne morbus iſte latiùs divagetur, promptum

Apoſto-

Digitized by Google

Apoſtolicæ auctoritatis remedium cenſuimus non eſſe differendum. Emanavit ſiquidem aliàs à fel. recordationis Innocentio Papa X. Prædeceſſore noſtro Conſtitutio, declaratio, & definitio, tenoris qui ſequitur, videlicet:

Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Univerſis Chriſti fidelibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cùm occaſione impreſſionis libri, cui titulus *Auguſtinus Cornelij Janſenij Epiſcopi Iprenſis*, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præſertim in Galliis, controverſia ſuper quinque ex illis, complures Galliarum Epiſcopi apud Nos inſtiterunt, ut eaſdem Propoſitiones nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perſpicuam ferremus ſententiam.

Tenor verò præfatarum Propoſitionum eſt prout ſequitur.

I. Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundùm præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia; deeſt quoque illis gratia, quâ poſſibilia fiant.

II. Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.

III. Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione.

IV. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium Fidei: & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.

V. Semipelagianum eſt dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum noſtrum aſſiduè pulſant, illa in primis cordi eſt, ut Eccleſia Dei nobis ex Alto commiſſa purgatis pravarum opinionum erroribus, tutò militare, & tanquam navis in tranquillo mari, ſedatis omnium tempeſtatum fluctibus, ac procellis, ſecurè navigare, & ad optatum ſalutis portum pervenire poſſit.

Pro rei gravitate, coram aliquibus S. R. E. Cardinalibus ad id ſpecialiter ſæpius congregatis, à pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, eaſdem quinque Propoſitiones, ut ſuprà nobis oblatas, fecimus ſingillatim diligenter examinare, eorumque ſuffragia, tum voce, tum ſcripto relata maturè conſideravimus, eoſdemque Magiſtros, variis coram nobis actis Congregationibus, prolixè ſuper eiſdem, ac ſuper earum qualibet differentes audivimus.

Cùm autem ab initio hujuſcemodi diſcuſſionis ad Divinum implorandum auxilium multorum Chriſti fidelium preces, tum privatim, tum publicè indixiſſemus, poſtmodum iteratis eiſdem ferventiùs, ac per nos ſollicitè imploratâ ſancti Spiritus aſſiſtentiâ, tandem Divino Numine favente, ad infraſcriptam devenimus declarationem & definitionem.

Primam prædictarum Propoſitionum: Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus, ſecundùm præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia; deeſt quoque illis gratia, quâ poſſibilia fiant: *temerariam, impiam, blaſphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

II. Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur: *hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

III. Ad merendum, vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione: *hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

IV. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium Fidei: & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare: *falſam, & hæreticam declaramus; & uti talem damnamus.*

V. Semipelagianum eſt dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe; *falſam, temerariam, ſcandaloſam*: Et intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat Prædeſtinatorum mortuus ſit; *impiam, blaſphemam, contumelioſam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

Mandamus igitur omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus, ne de dictis Propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliter præſumant, quàm in hac præſenti noſtra declaratione, & definitione continetur, ſub cenſuris, & pœnis contra hæreticos, & eorum fautores in jure expreſſis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis; necnon hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ut contradictores, & rebelles quoſcumque per cenſuras, & pœnas prædictas, cæteráque juris, & facti remedia opportuna, implorato etiam ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachij ſæcularis, omnino coërceant, & compeſcant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem ſuper prædictis quinque Propoſitionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelij Janſenij. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1653. pridie Kal. Junij, Pontificatus noſtri anno nono.

Cùm

Cùm autem, ſicut accepimus, nonnulli iniquitatis filij prædictas quinque Propoſitiones, vel in libro prædicto ejuſdem Cornelij Janſenij non reperiri, ſed fictè, & pro arbitrio compoſitas eſſe, vel non in ſenſu ab eodem intento damnatas fuiſſe aſſerere, magno cum Chriſti fidelium ſcandalo, non reformident: Nos, qui omnia, quæ hac in re geſta ſunt, ſufficienter, & attentè perſpeximus, utpote qui ejuſdem Innocentij Prædeceſſoris juſſu, dum adhuc in minoribus conſtituti Cardinalatus munere fungeremur, omnibus illis congreſſibus interfuimus, in quibus Apoſtolicâ auctoritate eadem cauſa diſcuſſa eſt eâ profectò diligentiâ, quâ major deſiderari non poſſet, quamcumque dubitationem ſuper præmiſſis in poſterum auferre volentes, ut omnes Chriſti fideles in ejuſdem fidei unitate ſeſe contineant; ex debito noſtri Paſtoralis officij, ac maturâ deliberatione præinſertam Innocentij Prædeceſſoris noſtri Conſtitutionem, declarationem & definitionem harum ſerie confirmamus, approbamus & innovamus; & quinque illas Propoſitiones, ex libro præmemorati Cornelij Janſenij Epiſcopi Iprenſis, cui titulus eſt, *Auguſtinus*, excerptas, ac in ſenſu ab eodem Cornelio intento damnatas fuiſſe declaramus, & definimus; & uti tales, inuſtâ ſcilicet eadem ſingulis notâ, quæ in prædicta declaratione, & definitione, unicuique illarum ſingillatim inuritur, iterum damnamus.

Ac eumdem librum ſæpedicti Cornelij Janſenij, cui titulus, *Auguſtinus*, omnéſque alios tam manuſcriptos, quam typis editos, & ſi quos forſan in poſterum edi contigerit, in quibus prædicta ejuſdem Cornelij Janſenij doctrina, ut ſuprà damnata defenditur, vel aſtruitur, aut defendetur, vel aſtruetur, damnamus itidem, atque prohibemus. Mandantes omnibus Chriſti fidelibus: ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo, vel ſcripto exponant, vel interpretentur publicè, vel privatim, palam, vel occultè imprimant, ſub pœnis, & cenſuris contra hæreticos in jure expreſſis ipſo facto, abſque aliâ declaratione incurrendis.

Præcipimus igitur omnibus Venerabilibus Fratribus noſtris Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, cæteriſque locorum Ordinariis, ac hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, & Judicibus Eccleſiaſticis, ad quos pertinet, ut præinſertam Innocentij Prædeceſſoris Conſtitutionem, declarationem, & definitionem, juxta præſentem noſtram determinationem ab omnibus obſervari faciant, ac inobedientes & rebelles prædictis pœnis, aliiſque juris, & facti remediis, invocato etiam, ſi opus fuerit, brachij ſæcularis auxilio, omnino coërceant. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1656. 17. Kal. Novembris, Pontificatus noſtri anno 2.

ALIA EPISTOLA ARCHIEPISCOPORUM & Epiſcoporum Galliæ in generalibus Cleri Gallicani Comitiis congregatorum.

SANCTISSIMO PATRI Alexandro VII. Pontifici Max.

BEATISSIME PATER,

Ad Petri Sedem per nos accurrit Eccleſia Gallicana, tuóque obſequens Decreto, quâ par eſt, vigilantiâ, & labore ſollicitè curat, ut proſcripta jampridem à SANCTITATE TUA, Janſenij dogmata procul è Galliæ finibus penitus exulent. Ad eam enim novimus referri debere, ut aiebat Innocentius I. quod per totum mundum poſſit in omnibus Eccleſiis in commune prodeſſe. Quod præcipuè locum habet in his, quæ ſpectant ad exequendum Apoſtolicum Reſcriptum tam ſalutare Reipublicæ Chriſtianæ, quàm tibi magnificum, quo quinque Propoſitiones è Janſenio excerptas prolocutus es damnatas eſſe à Deceſſore tuo in ſenſu ab hoc authore intento. Jamdudum Montium tuorum altitudo primos divini ſolis excipiens radios coruſcabat in illo eminentiſſimorum purpuratorum procerum cœtu, è quibus Dominus illuminat tanquam à montibus æternis & turbantur inſipientes corde, unde aſcitus es à Deceſſore tuo, ut doctiſſimus fidei noſtræ myſtes, ad efferenda ex divinis Eccleſiæ additis Fidei dogmata, & ad enucleandos hæreticos, qui in Ianſenio latebant, ſenſus. Scimus te ſummi hujus Pontificis conſiliorum, & curarum fuiſſe participem; tuam opem in hoc negotio valdè fuiſſe probatam, téque non minus feliciter, quàm ſtrenuè laboraſſe, itaut, ſicut quondam Proſper de ſtudio Africanorum Conciliorum in profliganda hæreſi Pelagiana dicebat, tuâ induſtriâ diſcuſſæ artes, viruſque retectum ſit hæretici ſenſus: at poſtquam ſupra montem illum, qui eſt in vertice montium, aſcendiſti, ut evangelizares Sion, vox Domini in manu forti, quippe dedit Deus voci ſuæ vocem virtutis in tua Beatitudine quæ locuta eſt ſicuti poteſtatem habens, clamavit, & quaſi tuba exaltavit vocem ſuam, ad retundendos omnes impetus Janſenianæ ſectæ. Hoc patuit, cùm incipientes ſummi Pontifici tui curas oneraſti ad exquirendas omnes hujus hæreticæ pravitatis verſutias, editâ tuâ Conſtitutione; quam Epi-

ſcopi Gallicani in poſterioribus Comitiis officio ſuo incumbentes, ſummâ erga tuum Apoſtolatum reverentiâ receperunt (quem Valentinianus divinæ Fidei principatum appellat) & fidem explicatam in illis quinque Propoſitionibus non à te inventam, ſed tibi à Deo creditam, cujus exaltatio fuit tua provectio, propriis ſubſcriptionibus firmaverunt, & ab omnibus Epiſcopis, eorumque mandato, ab omnibus Preſbyteris, & inferioris gradus Clericis tam exemptis; quàm non exemptis firmandam cenſuerunt. Ad quod remedium excitati ſunt per Apoſtolicum Breve, quo Innocentius X. eos hortatus eſt, ut ſedulo ſtudio, conatúque prorſus unanimi conſpirantes, in Domino darent operam in id, quod opportunius, validiuſque conferret ad executionem ſtabiliendam, firmandumque pœnitus uſum ſuæ Conſtitutionis, Ita ex præcepto ſanctiſſimi Pontificis illius egerunt, nullâ alia meliori datâ viâ, quâ dicta Conſtitutio ipſo uſu roboraretur. Et hoc ex inſtituto Majorum, qui ad vindicandam veram fidem, ſanctionibus ſummorum Pontificum & decretis Conciliorum ſubſcribebant. Sic Eccleſiæ unius inſtitutionis jura commiſcebant ut pateret ex Irenæo Chriſtianos omnes unius eſſe labij, atque unius oris. Ita contra hæreticos portabant fidem Chirographo munitam, quæ Joanne dicente vincit mundum. Ex illo Eccleſiæ more Leo II. ſextæ Synodi ſubſcriptionem omnibus Epiſcopis imperat, ut ſecundùm ejus Epiſtolæ verba, omnis Epiſcopus, cum Dominus ad judicandum venerit, conſortem ſe Apoſtolicæ Sedis per ſuæ manus ſignaculum demonſtret. Idem quoque Pontifex ſe omnium ſubſcriptiones ad Petri confeſſionem depoſiturum pollicetur, ut mediante Petro, Chriſto ipſi offerantur. Hoc idem ſtatuit Concilium Tridentinum, & ad denſandam (ut Tertullianus aiebat) diſciplinam, omnibus etiam Preſbyteris, & Clericis, fidem definitam ſcripto profiteri, & damnatas hæreſes anathematizare præcipit; ad abradendam omnem penitus hæreticorum cavillationem. His prudentiſſimè ſtatutis Epiſcopi Gallicani Apoſtolicæ Sedis auctoritate muniti, ſcuto Fidei, & Catholicæ veritatis lorica protecti, repentino veluti exciti claſſico, conglobatis agminibus viſi ſunt in cauſa fidei opitulari, ut impia ſecta, propugnante Sanctitate Vestra, in æternum proſtrata ſuccumberet, ſicut habetur in Epiſtola Concilij Mediolanenſis ad Leonem. Sed veluti ſi totus orbis Chriſtianus eſſet in ſecuritatem compoſitus, exploſo & exuſtulato errore, Vaticani fulmine, vis horum ſtatutorum aliquatenus imminuta eſt per non uſum, plurimis non ſubſcribentibus, neque de ſubſcriptione requiſitis, acribus initiis, incurioſo fine, omnia in ſpeciem pacata videbantur, ſed quibus compoſitis rebus nulla ſpes, omne in turbido Concilium, lingua ſua cœperunt concinnare dolos, & veluti ſi æternum Sacramentum Janſenio dicturi eſſent, exquiſierunt novos ſinus, & novos ſenſus illarum Propoſitionum vocabula: Ita novarum rerum avidi nihil intentatum reliquerunt, ut Fides hæc quaſi dubia retractaretur, & damnatæ clariſſimis verbis Janſenij Propoſitiones redimitis conatibus excitarentur. Solertes ſibi videri volunt omnia verba Janſenij ad aliquem ſenſum Catholicum futiliter detorquentes, quamquam tui obſervantiam imitentur, contumaciæ propiores. Interim ſermo eorum ſicut Cancer ſerpit, ſcinditque populum Chriſtianum ſtudia in contraria diverſis incitamentis. Hæc indicia non aſpernati ſumus, neque voluimus alere dubitatione, aut cunctatione bellum. Quapropter, Beatissime Pater, nobis viſum eſt ſociatis laboribus, conjunctiſque viribus, tuam exequi Conſtitutionem, atque aliam Deceſſoris tui, ſicque hanc luem ab Eccleſia procul depellere. Inſiſtentes igitur veſtigiis decreti ultimorum Comitiorum Cleri noſtri, te audimus loquentem ſapientiam inter perfectos, & volumus ſervare, quæ ad pacem ſunt Jeruſalem; ut commendat Celeſtinus. Et ut continuò præſtetur aſſenſus dictæ Conſtitutioni, ab omnibus Clericis, quin ab ipſis etiam Epiſcopis ſubſcriptionem duximus requirendam, ſub pœnis in tuo Diplomate expreſſis. Et ſi qui ſunt, qui aliter ſe gerant (quod abſit) aut qui aliqua novarum rerum, vel occultæ Societatis ſuſpicione laborent, reos læſæ Fraternitatis reputamus, & innodatos pœnis, quæ de Eccleſiaſticis regulis, & Canonum promulgatæ ſunt diſciplinis adverſus Epiſcopos negligentes, vel doloſè agentes in negotio inquirendæ hæreticæ pravitatis.

Encyclicam quoque ad omnes miſimus, quæ certiores eos de his omnibus faciat, & quid deceat in hac cauſa Catholicæ unitatis, ac veritatis Sacerdotes ex Conſtitutionis tuæ præſcripto. Optamus verò, ut omnes nobiſcum choros gaudij celebrent, de profligato Janſenij dogmate ſub tanti Pontificis auſpiciis, eodem voto, quo Patres olim Concilij Chalcedonenſis, in relatione ad Pulcheriam Auguſtam. Te enim novimus Mentem illum Domini, ad quem confluunt omnes gentes, id eſt eâ propenſione feruntur, quâ flumina per alveos ſuos; Ad te ita fluimus, ita ferimur pondere amoris & obſervantiæ in te noſtræ. Cum hæ partes præcipuæ ſint Eccleſiæ Gallicanæ debitam Apoſtolicæ Sedi exhibere reverentiam. Te ſolum ſuſpicimus, tanquam montem coagulatum, montem pinguem, & inclamamus attendentes gregi noſtro, ſuper quem Spiritus ſanctus poſuit nos regere Eccleſiam Dei, ut

ut quid ſuſpicamini montes coagulatos: Nullum quippe novimus montem coagulatum, quàm Apoſtolicum, ubi doctrina cœleſtis, ſicut lac parvulis, benè autem valentibus tanquam ſolidus cibus miniſtratur. In hoc Monte nos ipſi paſcimur (ut ait divus Auguſtinus ad populum ſuum) paſcimus vos, paſcimur vobiſcum. Et quia in eo Dominus docet, ſtatuimus ibi ſecundùm verba Tertulliani, finem quærendi, ſtationem credendi, expunctionem inveniendi. Tuam ergo auctoritatem nobis fore præſtò ſperamus adverſus eos, qui omnem curioſitatis libidinem effundunt poſt definitam Fidei doctrinam, nec ad Marciani dictum attendunt, quo ait, cum quis poſt acceptam fidei veritatem aliquid ampliùs quærit, mendacium quærit. In te autem, velut in Petri ſucceſſore noſtrum omnium fortitudo firmata eſt, cum ad conſultationem noſtram reſponſum ab Apoſtolica Sede manavit adverſus ſcientiam falſi nominis, quæ in divi Auguſtini doctrinam invaſerat, atque ejus nomine circumferebatur. Cauſa hæc jam finita, ſi aliqua novitas iterum emerſerit, indiget tantum in ſolatium, defenſione tua, ut Flavianus de hæreſi Eutichiana ad Leonem ſcribebat. Exurgat veritas, & de ſua patientia erumpat tuo munita præſidio, quæ jamdudum abſcondi erubeſcebat, adhibitâ charitate manſuetudinis. Adhibeat Sanctitas tua charitatem ſeveritatis, jaculare fulmina ex altiſſima tua ſpecula adverſus ſcientiam extollentem ſe ſupra ſcientiam Dei, dum nos totius Eccleſiæ Gallicanæ vires colligemus, atque inſtructâ acie depugnabimus ſub tuis auſpiciis, & Chriſtianiſſimi Regis tutela, cui non ſolum Regium, ſed etiam ſacerdotalem animum in hoc negotio ineſſe gaudemus, & gaudere Sanctitatem tuam novimus eodem ſenſu, quo Leo de Theodoſij Auguſti animo in Eutichiana hæreſi obruenda loquebatur. Enituit enim in hacce Janſeniana lue procul eliminanda non ſolùm Regis, Reginæque matris pietas ſingularis, ſed etiam Eminentiſſimi Cardinalis Julij Mazarini zelus, ac ſtudium, quo virus hoc ne latiùs ſerperet, vel creſcendo noceret, in aula Regia, totoque Regno vias omnes illi præcluſit. Tot tantiſque ſuffulta præſidiis Eccleſia Gallicana, terribilis ut caſtrorum acies ordinata, ſiſtit ſe Sanctitati Tuæ, cujus armata fulmine non minus certos, quam glorioſos in profliganda hac nova hæreſi ſperat triumphos. Hæc conſociatis in unum animis viribuſque noſtrûm omnium, disjunctos in contrarias partes paucorum ſenſus ad veram germanamque fidei normam revocare conabitur, & firmiſſimam ſupra petram vel angularem Christi lapidem fundata, inter varias inſultantium Novatorum procellas immota, ac in æternum duratura, victrixque gloriabitur.

Nos interim, Beatissime Pater, tuam demirati gloriam, earumque ſplendorem virtutum, quas Pontificalis in te dignitas non peperit, ſed invenit, divinam profuſis votis implorabimus clementiam, ab eaque prolixam Sanctitatis Tuæ, publico bono ſoſpitatem depoſcemus eâdem ſemper animi propenſione, quâ ſumus,

BEATISSIME PATER,

Obſequentiſſimi ac devotiſſimi filij ac ſervi veſtri, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij Eccleſiaſtici viri in comitiis generalibus Cleri Gallicani Pariſiis congregati.

Pariſiis die 20. Februarij 1661.

RESCRIPTVM SS. D. N. ALEXANDRI Papæ VII. ad Cardinales, Archiepiſcopos & Epiſcopos Cleri Gallicani in Comitiis generalibus congregatos.

ALEXANDER PAPA VII.

Dilecti Filij noſtri, venerabiles Fratres, ac dilecti Filij; Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Litteras veſtras accepimus datas die 20. Februarij, eaſque non minus veræ pietatis & in hanc Sedem illuſtribus obſervantiæ notis diſtinctas, quàm ſacræ ſapientiæ, & inſignium Patrum ſeutentiis validas. Et his profecto magna cum animi lætitia cognovimus, quàm vigili & præſtanti zelo ſtudeatis cùm tuendæ puritati doctrinæ, quam de fontibus Salvatoris hauſtam Eccleſia Romana communicat, tum pernicioſis novitatum zizaniis ex agro dominico Diœceſum veſtrarum evellendis, jam præclaram erga Sedem Apoſtolicam obſequij gloriam, ut incorruptam uſque retineatis admonere, tantarum virtutum injuria ſanè foret. Veruntamen quod veſtrâ ſponte facitis, ut in opus tam ſalutare Janſeniſmi radicitùs extirpandi ſedulò incumbatis, pro Pontifici debiti ſollicitudine, vos etiam atque etiam hortari non deſinimus. Sed hujus malis vivacitas nunquam penitus extinguetur, niſi contrà contumaces ad pœnas præſcriptas in Conſtitutione fel. record. Innocentij X. & in alia noſtra ſeriò procedatur. Porrò autem omnia diligenter curata, eo faciliùs & expeditiùs fluent, quò Chariſſimi in Chriſto filij noſtri Regis Chriſtianiſſimi magis enituit. in hac ipſa ſanctæ fidei cauſa pietas aci Religio In reliquo, Vos omnes dilecti Filij noſtri venerabiles Fratres & dilecti Filii, eximiâ pater-

næ charitatis voluntate complectimur, & Pontificium Patrocinium, ubi uſus eſſe poterit, benignè pollicemur: Sed omnia melius etiam venerabilis Frater Archiepiſcopus Cæſareæ nuncius noſter ediſſeret. Interim Apoſtolicam benedictionem unicuique veſtrûm peramanter impertimur. Datum Caſtri-Gandulphi ſub Annulo Piſcatoris, die 16. Maij milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo primo. Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

INDEX

ERRORUM FIDEI VERITATIBUS ADVERſantium, qui pſſim in hac prima Medullæ Theologicæ parte referuntur, & refelluntur.

Circa ipſius fidei virtutem.

ELceſaitæ dicebant licitum eſſe inſtante perſecutione, fidem exteriùs negare, etiam addito juramento, ac ſufficere ſi tunc in animo retineatur. Tractatu 1. Capite 1. Sectione 5.

Eraſmus arbitratus eſt poſſe aliquem errorem in ſacris libris reperiri, & ſanctos Evangeliſtas interdum memoria lapſos eſſe, ſup. cap. 2. ſect. 1.

Iidem in dubium revocavit, an Symbolum fidei fuerit ab Apoſtolis conditum, ibid ſect. 5.

Calviniſtæ dicunt ſcripturas eſſe cuivis apertas & ad intelligendum facillimas. ſup. ſect 3.

Iidem profitentur ſe libros ſcripturæ canonicos à non canonicis dignoſcere, non tam communi Eccleſiæ conſenſu quàm interiori teſtimonio & ſuaſione Spiritus ſancti ſup. cap. 3. ſect 3.

Manichæi dicebant vanâ ſuperſtitione teneri Chriſtianos, ni eo quod fides illis imperaret ante rationem: ſeque prius velle per rationem cognoſcere, ut poſtea ſi liberet, crederent. ſup. cap. 3. ſect. 2.

Circa Eccleſiam.

VVicleffus & Calviniſtæ Solos prædeſtinatos; Lutherani & Confeſſioniſtæ Solos juſtos, ad Eccleſiam Chriſti in terris pertinere aſſerunt; Anabaptiſtæ verò illã ex Solis perfectis conſtare volunt. ſup. cap. 2. ſect. 4.

Circa Deum.

GIlbertus Porretanus aſſerebat, Sapientiam, Juſtitiam, & reliqua divina attributa eſſe ab ipſo Deo, & ab ejus eſſentiâ, realiter diſtincta. Tract. 2. cap. 2. ſect. 1.

Ætius & Eunomius nullam conceptus & rationis diſtinctionem inter attributa divina admittere volebant, ſed permiſcebant & confundebant omnia, quæ in ipſa etiam ſacra ſcriptura de attributis divinis dicebantur. ibid.

Anthropomorphitæ aſſerebant Deum eſſe corporeum. Eod. tract. cap. 2. ſect. 2.

Vvicleffus contendebat quamlibet creaturam poſſe dici Deum: Servetus verò eò veſaniæ provectus eſt, ut diceret Deum in lapide v.g. eſſe verè & propriè lapidem, in trunco, truncum. ibid. ſect. 3.

Circa prædeſtinationem & reprobationem.

VVicleffus dicebat omnia, quæ à Deo præſcita ſunt, ex abſoluta neceſſitate evenire. Tract. 2. cap. 3. ſect. 3.

Calvinus perhorrendam Blaſphemiam Deum authorem peccati faciebat, contendebatque illum non modo permittere, ſed & poſitivè velle peccatum. Eod. Tract. cap. 4 ſect. 1.

Origenes exiſtimabat animas ante mundum corporeum creatas fuiſſe, & Deum prædeſtinare vel reprobare intuitu operum bonorum vel malorum quæ ab illis animabus fuerat antequam corporibus unirentur. Eod. tract. cap. 5 ſect. 2.

Pelagiani aſſerebant homines à Deo prædeſtinari intuitu bonorum operum, quæ per ſolas naturæ vires ab ipſis fiebant: illoſque per ejuſmodi bona opera gratiam prædeſtinationis promereri. ibid.

Semipelagiani licet faterentur homines ſine gratia Chriſti ſalutem conſequi non poſſe; exiſtimabant tamen Deum decreviſſe ab æterno gratiam illam hominibus conferre, intuitu alicujus boni deſiderij, ſeu conatus propriæ voluntatis, per ſolas naturæ vires eliciti. ibid.

Iidem Semipelagiani contendebant parvulos, qui poſt Baptiſmum ſuſceptum moriuntur antequam ad annos diſcretionis perveniant, prædeſtinatos fuiſſe, propter bona opera, quæ facturos illos ſi diutiùs vixiſſent, Deus prævidit. ibid.

Calvinus aſſeruit Deum ante prævisionem cujuſcumque peccati, non tantum excluſiſſe aliques à cæleſti gloria; ſed etiam efficaci voluntate eos ad pœnam æternam deputaſſe; ideoque non modo gratiis ad ſalutem neceſſariis eos privare, ſed & peccandi neceſſitatem iis injicere, quam evadere nequeant. ibid.

Circa

Circa viſionem Dei, & ſtatum beatitudinis.

EVnomius, non minus impiè quàm ſtolidè, jactabat ſe clarè & perfectè eſſentiam Dei in hac vita cognoſcere, tract.2.cap.6.ſect.1.

Armeni negabant ab ullo intellectu creato divinam eſſentiam prout in ſe eſt, clarè cognoſci poſſe, ibid.

Calviniſtæ contendunt non niſi poſt communem reſurrectionem, beatos in cœlo Dei viſione fruituros, Ibid ſect.2.

Millenarij viſionis illius fruitionem differebant adhuc mille annis poſt reſurrectionem communem, quibus exiſtimabant Chriſtum in terris cum ſanctis regnaturum, antequam ad beatitudinis ſeu beatificæ viſionis fruitionem eos deducat, ibid.

Begardi hæretici negabant intellectum creatum indigere ullo lumine gloriæ, ad eſſentiam divinam intuitivè videndam, ibid. ſect. 3.

Calviniſtæ aſſerunt ſanctos beatos, noſtras quæ ad illos dirigantur orationes nullo modo in cœlo cognoſcere, ibid. ſect. 5.

Jovinianus contendebat nullam eſſe inter ſanctos beatos, ſive in ratione meriti, ſive in ratione præmij, inæqualitatem ibid. ſect.6.

Circa Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis.

SAbellius aſſerebat unam tantum eſſe in Deitate perſonam, quæ pro diverſis officiis, diverſa nomina ſortiretur, tract.3.cap.1.ſect.2.

Gilbertus Porretanus dicebat relationes, quæ ſunt inter divinas perſonas, ab ipſa divina eſſentia diſtingui realiter, eſſeque illi velut aſſiſtentes & affixas, ibid

Arius dicebat Filium in divinis, nec Deum eſſe, nec genitum ex ſubſtantia Patris, nec proinde eſſe conſubſtantialem ſed eſſe creaturam, non ab æterno, ſed in tempore, ante alias tamen creaturas productam, ibid.cap 2.ſect.2.

Macedonius negabat Spiritum ſanctum eſſe Deum, dicebatque illum eſſe ſubſtantiam aliquam ſpiritualem, ſuperiorem omnibus aliis, creatam à Patre per Filium, ibid. ſect. 5.

Græci contendunt Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere, non verò à Filio, ibid.

Circa Creationem.

SImon Magus, Menander, & alij quidam veteres hæretici dicebant, mundum hunc viſibilem non à Deo ſed ab Angelis fuiſſe conditum, tract. 4.cap.1. ſect 1.

Marcion docebat materiam primam eſſe ex ſe, proindéque non fuiſſe à Deo productam, ibid.

Manichæi aſſerebant res omnes corporeas non à Deo bono, ſed à Deo malo fuiſſe productas, ibid.

Tertullianus cenſebat animas eſſe corporeas, & generari ab animabus parentum, ſicut corpora à corporibus, cap. 4. ſect.1

Origenes exiſtimabat animas diù ante corporum formationem fuiſſe à Deo creatas, ibid

Circa ſanctos Angelos cuſtodes.

CAlvinus negavit Angelos cuſtodes ſingulis hominibus attribui; contenditque cum blaſphemia, illam ſanctorum Angelorum cuſtodiam, quam Eccleſia fidelibus credendam proponit, non aliud eſſe quàm falſum commentum, cap.3.ſect.3.

Circa ſtatum damnatorum.

ORigenes cenſebat dæmonum & damnatorum pœnas aliquando finem habituras eſſe, ipſoſque tam dæmones quàm damnatos de peccatis ſuis aliquando acturos eſſe pœnitentiam, cap. 3. ſect. 5.

Circa peccatum originale.

PElagiani negabant pueros ullum originale peccatum contrahere, aſſerebantque tales homines naſci poſt peccatum Adami, quales ante illius peccatum nati fuiſſent, & æquè tunc morti obnoxios futuros fuiſſe etiam Adamo non peccante, quàm nunc ſunt. Ipſumque Adamum univerſo generi humano per peccatum obfuiſſe, non peccati ipſius propagatione, ſed exemplo, quatenus ſcilicet imitati ſunt eum qui poſteà peccaverunt, cap. 5. ſect,2.

Matthias Illyricus aſſeruit peccatum originale eſſe ſubſtantiam quandam à dæmone factam, quæ ſit ipſius dæmonis eſſentialis imago quæ quidem poſt peccatum primi hominis ita unicuique animæ impreſſa eſt, ut illam totam ſubſtantialiter corruperit, & in imaginem ipſius diaboli transformaverit, cap. 5.ſect.3.

Lutherus & Calvinus cenſuerunt peccatum originale nihil aliud eſſe, quàm concupiſcentiam ſeu inordinationem potentiarum inferiorum animæ, quæ reos nos facit æternæ damnationis, ibid.

Calvinus docuit unum ex effectibus peccati originalis eſſe extinctionem liberi arbitrij, ita ut poſt peccatum Adami non ampliùs habeat homo liberam boni vel mali electionem, ſed quidquid bone vel male operatur, illud neceſſariò operari, quamvis non coactè operetur, cap.5.ſect. 4.

Pelagiani aſſerebant parvulos abſque Baptiſmo decedentes æternam nihilominùs beatitudinem conſecuturos, cap.5 ſect. 5.

Circa Myſterium Incarnationis.

NEſtorius prædicabat Beatiſſimam Virginem Mariam purum hominem peperiſſe, proindéque nec ejus Filium Deum, nec ipſam Dei Genitricem dici debere. Addebat, perſonam divinam Verbi unitam fuiſſe poſteà Filio Mariæ, non quidem ſubſtantialiter ſuam communicando hypoſtaſim, ſed tantùm accidentaliter, in quantum ſcilicet Verbum divinum illi nomen ac dignitatem ſuam impertivit, ut nimirùm Deus & Dei Filius diceretur, & ut talis adoraretur tract. 5.cap 1.ſect 4

Eutyches è contra eum nimio zelo, & abſque ſufficienti ſcientia adverſus hunc errorem moveretur, in alterum extremum errorem huic oppoſitum delatus eſt: Aſſerebat enim poſt Incarnationem Verbi non modo unā in Chriſto eſſe perſonam ſed unam quoque ſolū modò remanſiſſe naturam, ſive per compoſitionem utriuſque naturæ divinæ & humanæ ſive per converſionem alterius in alteram: dicebat prætereà Divinitatem Verbi in Chriſto non modo dici poſſe, ſed re vera fuiſſe paſſam, mortuam, & ſepultam, ibid.

Hæretici Ubiquiſtæ contendunt humanam naturam Verbo divino hypoſtaticè unitam eo ſenſu intelligi debere, quod omnis plenitudo & (ut loquuntur) energia divinitatis Verbi, ſit ipſi humanitati realiter communicata, & ita in eam transfuſa, ut Chriſtus etiam

ſecundum humanitatem, & quatenùs homo dicatur eſſe, omnipotens, æternus, ubique præſens, unde & (Ubiquiſtæ) dicti ſunt, cap. 2. ſect. 3.

Cerdon & Manichæus aſſerebant Chriſtum Dominum non habuiſſe verum & naturale corpus, ſed phantaſticum & apparens, eod. cap ſect. 4.

Apollinaris contendebat Verbum Divinum aſſumpſiſſe carnem ſine anima, & ipſius Verbi divinitatem fuiſſe inſtar animæ rationalis in carne aſſumpta, ibid.

Quidam Concionator Barcinonenſis docuit ſanguinem Chriſti fuiſſe in ejus morte, ab ipſa divinitate ſeparatum, ibid.

Severiani aſſerebant corpus corpus Chriſti non fuiſſe verè paſſibile, aut vulnerabile cum aliquo ſenſu doloris, ibid. ſect. 6.

Agnoitæ aſſerebant Chriſtum diem Judicij ignoraſſe, ibid. ſect. 7.

Monothelitæ contendebant unam tantùm fuiſſe in Chriſto voluntatem, divinam ſcilicet; nullamque in eo fuiſſe voluntatem humanam, cap. 6. ſect. 1.

Jovinianus & Helvidius negabant ſanctiſſimam Mariam Matrem Dei poſt partum Virgineum permanſiſſe, cap. 7. ſect. 1.

Petrus Abaillardus titulum Redemptoris hominum, Chriſto Domino propriè competere negabat. eod. cap. ſect. 3.

Calvinus articulum Symboli, de Chriſti deſcenſu ad inferos, eo ſenſu intelligi debere dixit, quod Chriſti anima in deſperationem inciderit, & pœnas damnatorum ad tempus pertulerit. cap. 7. ſect. 4.

Circa gratiam Chriſti.

Pelagius & ejus ſectarij, omnem Chriſti gratiam primò repudiaverunt aſſerueruntque, ad ſalutem æternam conſequendam ſolas ſufficere humanæ voluntatis vires.

Poſteà verò ut Eccleſiæ damnationem effugerent, gratiæ neceſſitatem admiſerunt, ſed fictè & ſubdolè nomine gratiæ liberum arbitrium, naturamque in qua conditi ſumus intelligentes.

Cumque fraus illorum pateſceret, ut errorem tegerent, gratiam Chriſti, in legis notitia, Evangelicæ doctrinæ promulgatione, ipſiuſque Chriſti Domini ac Sanctorum exemplis nec non in peccatorum remiſſione & condonatione poſuerunt.

Poſteà cum urgerentur ut non modo externum, ſed etiam præſertim internum gratiæ auxilium agnoſcerent, illud tandem ſcripturæ teſtimoniis convicti admiſerunt; ita tamen, ut dicerent gratiam illam internam non eſſe abſolutè neceſſariam, ſed tantùm utilem ad bonum faciliùs operandum.

Denique cum omnes ſupra dicti errores damnati fuiſſent, eorum ſucceſſores dicti Semipelagiani, gratiæ internæ neceſſitatem agnoverunt, ſed ſimul etiam dixerunt eam non prævenire hominis voluntatem, ſed potius ab illâ præveniri, ac per bona deſideria, & pios aliquos affectus & conatus humanæ voluntatis obtineri; Deumque primam gratiam internam intuitu piorum illorum deſideriorum & affectuum tribuere, Tract. 6. cap. 1. ſect. 2.

Idem Pelagius dicebat hominem in puris naturalibus, ſine ulla gratia aut juſtitia originali fuiſſe creatum, ibid. ſect. 3.

Calvinus aſſeruit hanc eſſe differentiam inter gratiam ſanitatis, ſeu ſtatus innocentiæ propriam, & gratiam medicinalem, quæ in ſtatu naturæ lapſæ hominibus cōfertur, quod gratiæ ſanitatis homo ſi vellet diſſentire poſſet, gratiæ verò medicinali, neceſſariò aſſentiatur, nec ab illa diſſentire, aut eam abjicere poſſit, ſeu impedire quominus habeat effectum ſuum ob quem data eſt, ibid. ſect. 4.

Joannes Hus aſſerebat extra gratiæ ſanctificantis ſtatum nullum opus bonum fieri poſſe, & omnia peccatorum opera mala eſſe, ibid. ſect. 7.

Lutherus dixit timorem omnem divinæ Juſtitiæ eſſe vitioſum & malum, cap. 4. ſect. 5.

Calvinus aſſeruit quemlibet fidelem non modo de ſua juſtificatione certum eſſe, ſed & teneri ad credendum ſe eſſe juſtificatum per Chriſti juſtitiam ſibi imputatam, Eod. cap. 4. ſect. 7.

Calvinus & ejus ſectarij nomen (Meriti) rejiciunt tanquam divinæ gratiæ injurioſum, negantque hominem quantumlibet juſtum & ſanctum, ullis bonis operibus vitam æternam promereri poſſe, cap. 5. ſect. 1. & 6.

Obſervabit Lector præter errores hîc recenſitos, alias quam plurimas veritates fide divinâ credendas, tum in hac primâ, tum etiam in ſecunda hujus operis parte, paſſim explicari & probari: ex quibus plurimarum aliarum hæreſeon, quarum in hoc indice nulla mentio fit, refutatio ſatis poterit intelligi.

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUMQUÆ IN HAC prima medullæ Theologicæ parte continentur.

QUÆ QUIDEM IN EUM ORDINEM DIGESTÆ SUNT, ut quid de unaquaque notatu dignum variis in locis ſparſim continetur, ſub uno veluti aſpectu poſitum reperiatur.

Adoratio.

Quæ ſit differentia inter Laudem, honorem, & adorationem? *Tract.* 5. *Cap.* 8. *Sect.* 1. *Num.* 1.
Quænam requirantur ad completum adorationis actum? *ibid.*
Quotuplex ſit adoratio? *ibid.*
Quid ſit adoratio latriæ? quid duliæ? *ibid. num.* 2.
Quænam adoratio Chriſto Domino debeatur, *ibid. num.* 3.

Angelus.

Quid nomine Angeli intelligatur? *Tract.* 4. *c.* 2. *initio.*
An Angeli aliqui exiſtant? *ibid.*
Quandonam Angeli creati ſunt? *ibid. ſect.* 1.
Utrum de fide ſit, Angelos ſimul cum mundo corporeo fuiſſe creatos? *ibid. num.* 3.
Ubinam Angeli creati ſunt? *ſect.* 2.
An Angeli ſint omnino incorporei? *ſect.* 3.
Quid de apparitionibus Angelorum in forma corporea ſentiendum ſit? *ibid num.* 3.
An Angeli ſint incorruptibiles & immortales? *ib. n.* 4.
Quid de loco Angelorum ſentiendum ſit? *ſect.* 4. *n.* 1.
Quænam ſit formalis ratio, per quam Angelus in loco aliquo eſſe dicatur? *ibid.*
Quid de motu Angelorum ſentiendum ſit? *ibid. n.* 2.
An Angeli poſſint res alias à ſe movere localiter? *ibid. num.* 3.

Cognitio Angelorum.

Quid de cognitione Angelorum ſentiendum ſit? *ſect.* 5. *num.* 1.
Quomodo Angeli ſeipſos cognoſcant? *ibid.*
An ad alias res cognoſcendas ſpeciebus aliquibus indigeant? *ibid. num.* 2.
An ſpecies illas ab objectis accipiant? *ibid. n.* 3.
An Angeli ſemper actu cognoſcant ea quæ cognoſcunt? *ibid. num.* 5.
An aliquo diſcurſu utantur? *ibid.*
Quaſnam res Angeli cognoſcant? *ſect.* 6. *n.* 1.
An cognoſcant res futuras & occultas cordium cogitationes; *ibid. n.* 2.
An cognoſcant res ſupernaturales? *ibid. n.* 3.

Voluntas Angelorum.

An Angeli præditi ſint libero arbitrio? *ſect.* 7. *n.* 1.
An habeant liberum arbitrium inflexibile? *ibid. n.* 2.

Loquutio Angelorum.

An Angeli inter ſe loquantur? *ſect.* 8. *n.* 1.
Quomodo Angeli inter ſe loquantur? *ibid n.* 2.
An ut poſſint vocibus corporeis in corporibus aſſumptis, *ibid.*
Quæ ſit differentia inter locutionem & illuminationem Angelorum, *ibid.*

Ordines Angelorum.

An ſint plures Angeli numero diſtincti? *ſect.* 9. *n.* 1.
An Angeli inter ſe ſpecie diſtinguantur? *ibid.*
An ſint plures ordines inter Angelos, & quot? *ib. n.* 2.
An diſtinctio ordinum inter Angelos ſit à natura, vel à gratia; *ibid. n.* 3.

Meritum Sanctorum Angelorum.

An Angeli creati ſint in ſtatu beatitudinis ſupernaturalis? *cap.* 3. *ſect.* 1. *num.* 5.
An ſint creati in ſtatu gratiæ? *ibid.*
An boni Angeli beatitudinem æternam fuerint promeriti? *ibid. n.* 2.
Quanto tempore Angeli fuerint in ſtatu merendi? *ibid. num.* 5.

Beatitudo ſanctorum Angelorum.

Quiſnam ſit ſtatus ſanctorum Angelorum in gloria, *ſect.* 2. *n.* 5.
An beati Angeli poſſint in beatitudine proficere. *ibid.*
An poſſint beatitudinis accidentalis incrementum aliquod accipere, *ibid. num.* 2.

Officia ſanctorum Angelorum erga homines.

An Angeli à Deo mittantur ad homines? *ſect.* 3. *n.* 1.
Quinam ex Angelis mittantur? *ibid.*
An cuique homini adſit Angelus tutelaris, *ibid.*
An ſint Angeli tutelares Regnorum, Provinciarum, &c. *ibid. n.* 3.
An ſint aliqui ſingulis rerum ſpeciebus præpoſiti? *ibid.*
Quænam ſint officia ſanctorum Angelorum erga homines? *ibid. n.* 4.

Angeli mali ſeu dæmones.

An ſint aliqui Angeli mali, & à Deo reprobati? *cap.* 3. *ſect.* 1. *n.* 2.
Quinam Angeli peccaverunt, & quot? *ibid. n.* 3.
An Superbia fuerit peccatum malorum Angelorum? *ibid.*

In

In quo poſita fuit ſuperbia Angelorum peccantium? *ibid.n.4.*
An Angeli mali ſtatim poſt peccatum ſuum in infernum ſint detruſi? *ſect.4.n.1.*
An aliqui dæmones Dei permiſſu ſuper terram divagentur: *ibid.*
An dæmones ſint alicujus doloris ſuſceptibiles? *ibid.*
An dæmones ab igne inferni torqueantur, & quâ ratione? *ibid.n.2.*
An dæmonum pœnæ futuræ ſint æternæ? *ibid.n 3.*
Quâ ratione pœnæ æternæ juſtè dæmonibus infligentur, cùm eorum peccatum fuerit momentaneum? *ibid. n.4.*
Quænam ſit dæmonum conditio quoad intellectum & voluntatem? *ſect. 5.*
Quomodò homines à dæmonibus impugnentur? *ſect 6.*

Anima humana.

An cujuſque hominis anima immediatè à Deo creata ſit? *tract.4 cap 4 ſect.1. n.1.*
An anima humana ſit ſubſtantia purè ſpiritualis? *ibid. n.2.*

Beatitudo æterna.

In quo formaliter conſiſtat beatitudo? *tract.6.cap.5. ſect. 6. num.2.*
An ad complementum beatitudinis requiratur corporis glorificatio? *ibid.*
Quænam ſint dotes corporis glorificati? *ibid.*
Quænam ſint aureolæ beatorum, *ibid n.4.*
An beatitudo futura ſit æterna? *ibid n.5.*
Vide infra tit. (Viſio beatifica.)

Cælum Empyreum.

An ſit de fide Cœlum quod dicitur Empyreum exiſtere? *tract.4.c.2 ſect.2.num.2.*

Chriſtus Dominus.

An Chriſtus dici debeat Dei Servus aut Filius adoptivus? *tract.5.cap.3.ſect. num.1.*
An Chriſtus ſit Rex? & quæ ſit ejus regia poteſtas; *cap.7.ſect.8.*
An ſit Judex, & quâ ratione judiciaria poteſtas illi competat? *ſect. 9.*
An Chriſtus ſit caput Angelorum, hominum? *ſect.10.*
An & quâ ratione Chriſtus ſit Sacerdos? *ſect.11.*
An & quâ ratione Chriſtus ſit Redemptor & Mediator. *ſect.12.*

Chriſti ſanctitas, & gratia.

Per quam gratiam Chriſti humanitas ſanctificata fuerit. *cap.4.ſect.1. n.1.*
An Chriſtus indiguerit aliquâ gratiâ actuali *ibid. num.3.*
An habuerit gratias gratis datas? *ibid.*
An gratia in illo incrementum aliquod acceperit? *ibid. num.4.*
An in Chriſto fuerint virtutes infuſæ, & quæ? *ſect.2. num.1.& 2.*
An in eo fuerint dona Spiritus ſancti? *ibid. n.3.*

Chriſti ſcientia.

Qualis fuit ſcientia Chriſti? *cap.5 ſect.1.n.1.*
An in Chriſto fuerit ſcientia aliqua acquiſita? *ib.n.2.*
Ad quas res ſe extenderit ſcientia Chriſti? *ſect.2.*

Chriſti voluntas & meritum.

An voluntas Chriſti fuerit libera? *cap.6.ſect.1.& 2.*
An Chriſtus potuerit peccare? *ibid. n.3.*
Quâ ratione actiones Chriſti fuerunt meritoriæ? *ſect 3.*
An fuerint infiniti valoris ad merendum? *ibid.n.2.*
Quandonam Chriſti meritum inceperit & defierit? *ib.*
Per quam actionem Chriſti completum fuit opus Redemptionis? *ibid.n.4.*
An Chriſtus ſibi aliquid meruerit, & quid? *ſect.4.n.1.*
Quid nobis Chriſtus meruerit? *ibid.n.2.*
An Chriſtus Angelis gratiæ & gloriæ dona promeruerit. *ibid. n.4.*
An Chriſtus pro omnibus hominibus redimendis mortuus fuerit, *ſect.5. n.1.2.3.*
An Chriſtus ſingulis hominibus applicaverit merita ſua? *ibid.n...*
An Chriſtus Patrem oraverit, & adhuc oret? *ſect.6 n.1.*
An Chriſti oratio fuerit ſemper exaudita? *ibid n.2.*

Chriſti Domini vita, mors, reſurrectio.

An activum principium conceptionis Chriſti fuerit virtus ſupernaturalis divina? *cap 7. ſect.1.n.1.*
An corpus Chriſti eodem inſtanti quo conceptum fuit, fuerit etiam divinâ virtute perfectè organizatum? *ibid.n.2.*
An Chriſtus à primo inſtanti conceptionis uſum rationis & liberi arbitrij perfectum habuerit? *ibid.*
An Chriſtus tempus, & locum nativitatis ſibi delegerit? *ibid.n.3.*
An conveniens fuerit Chriſtum à Joanne baptiſari & à dæmone tentari; *ſect.3. n.1.*
An Chriſtus doctrinam ſuam miraculis confirmare debuerit? *ibid. n.2.*
An miracula Chriſti ſufficientia fuerint ad divinitatem ejus comprobandam. *ibid.*
Quid paſſio & mors Chriſti nobis contulerit? *ſect 4. num.1.*
An in morte Chriſti, divinitas ejus fuerit ab humanitate ſeparata? *ibid. n.2.*
An corpus Chriſti in morte corruptum fuerit? *ibid.*
Quomodo intelligi debeat deſcenſus Chriſti ad inferos? *ſect.5.num.2.*
Ad quæ inferorum loca Chriſtus deſcenderit? *ib.n.3.*
Quid Chriſtus apud inferos egerit? *ibid n.3.*
An Chriſtus propriâ virtute à mortuis ſurrexit? *ſect.6. num. 1.*
Cur Chriſtus in corpore glorioſo vulnerum cicatrices retinere voluerit? *ibid.*
An Chriſti corpus reſurgendo clauſum ſepulchrum penetraverit? *ibid.*
Quâ ratione Chriſti reſurrectio dicitur cauſa noſtræ reſurrectionis? *ibid.num 2.*
An Chriſtus propriâ virtute cœlos aſcenderit? *ſect 6. num.1.*
Ad quoſdam cælos Chriſtus aſcenderit? *ibid.*
Quo ſenſu Chriſtus dicitur ſedere ad dexteram patris? *ibid. num.2.*

Crux Chriſti.

Quis honor & cultus cruci Chriſti, aut ipſius crucis imagini deferri debeat? *tract.5.cap.8 ſect.4. num.6.*

Creatio.

An Deus ſit cauſa efficiens rerum omnium *tract 4. cap.1.ſect.1.*

An

An ſolius Dei proprium ſit creare? *ſect.* 1. *n.* 1.
An creatura tanquam cauſa inſtrumentalis poſſit ſimul cum Deo concurrere ad creationem alicujus rei? *ibid. n.* 3.
An Aliquæ creaturæ fuerint aut eſſe potuerint ab æterno? *ſect.* 3
An & quâ ratione homo dicitur à Deo creatus *cap.* 4. *ſect.* 1. *n.* 1.
Quomodò dicitur homo creatus ad imaginem & ſimilitudinem Dei? *ibid num.* 4.

Deus.

Quibus rationibus probari poſſit Deum eſſe? *tract.* 2. *cap.* 1. *ſect* 1.
Quomodò probari poſſit non eſſe niſi unum Deum? *ſect.* 2.
An poſſit aliquod nomen Deo imponi? *ſect.* 3. *n.* 1.
Quænam nomina affirmativa aut negativa Deo tribui poſſunt? *ibid. n.* 3.
An, & quâ ratione attributa Dei, inter ſe & ab ejus eſſentia diſtinguantur? *cap.* 2. *ſect.* 1.
An divina eſſentia in ſua ſimplicitate omnium rerum perfectiones contineat? *ſect.* 3.
Quânam ratione rerum omnium creatarum perfectiones ſunt in Deo. *ibid. num.* 2.
An Deus ſit immutabilis. *ſect.* 4.
An Deus ſit æternus. *ſect.* 5.
Quâ ratione æternitas ſit ſolius Dei propria. *ibid. n.* 2
An & quâ ratione Deus ſit ubique præſens. *ſect.* 6.
An Deus ſit in omni genere perfectionis infinitus. *ſect.* 7.

Scientia Dei.

An ſit in Deo ſcientia & qualis illa ſit. *cap.* 3. *ſect.* 1.
Quæ ſit differentia inter ſcientiam divinam & humanam. *ibid. n.* 2
Quodnam ſit objectum ſcientiæ divinæ. *ſect.* 2
Quâ ratione Deus cognoſcat futura contingentia libera. *ſect.* 3
An & quâ ratione Deus cognoſcat futura conditionata. *ſect.* 4
An ſint in Deo rerum creatarum Ideæ. *ſect.* 5.

Voluntas Dei.

An ſit in Deo voluntas, & qualis. *cap.* 4 *ſect.* 1.
Quænam ſit illa quæ in Deo dicitur voluntas ſigni, aut beneplaciti; item voluntas antecedens, & conſequens; abſoluta & conditionata? *ibid. n.* 2. 3.
Quænam ſint objecta divinæ voluntatis? *ſect.* 2. *n.* 1.
An Deus velit malum pœnæ vel culpæ? *ibid. n.* 2. *&* 3
An & quâ ratione voluntas Dei ſit libera? *ſect.* 3.
Quænam ſit divinæ voluntatis virtus, & omnipotentia? *ſect.* 4. *n.* 1
An ſit in Deo impotentia non poſſe mori, non poſſe peccare, &c. *ibid. n.* 2.
An & quâ ratione in divina voluntate ſit odium, amor, juſtitia, miſericordia, &c. *ſect.* 5
An ſit in Deo providentia & ad quæ ſe extendat? *ſect.* 6.

Eccleſia.

Quænam ſit vera Eccleſia? *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 4
Quibus notis vera Eccleſia dignoſci poſſit? *ibid. n.* 5

Epiſcopus.

An unuſquiſque Epiſcopus dici debeat caput ſuæ Eccleſiæ? *tract.* 5. *cap.* 7. *ſect.* 9. *n.* 4

Fides, & ejus neceſſitas.

Quid ſit fides, & quotuplex? *tract.* 1. *cap.* 1. *ſect.* 1
An fides ad ſalutem neceſſaria ſit neceſſitate præcepti? *ſect.* 2
Quotuplex ſit præceptum fidei, *ibid. n.* 3
An fides ad ſalutem neceſſaria ſit neceſſitate medii, *ſect.* 3
Quâ ratione ignorantia myſteriorum fidei dici poſſit vincibilis in infidelibus, *ibid. n.* 3.
An explicata fides myſteriorum aliquorum ſit neceſſaria, *ſect.* 4
Quâ ratione adulti teneantur ad habendam fidem explicitam, *ibid. n.* 2
An externa fidei confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem. *ſect.*
An præceptum obligans ad externam fidei confeſſionem ſit affirmativum? *ibid. n.* 2
Quo tempore præceptum illud obliget? *ibid.*
An liceat aliquando fidem occultare? *ibid. & n.* 3

Objectum materiale fidei.

Quodnam ſit objectum materiale fidei? *cap.* 2. *ſect.* 1.
An objecta fidei creverint ſucceſſu temporis? *ſect* 7.
An eadem fides fuerit in Patriarchis ante Chriſti adventum, & in Apoſtolis & aliis Chriſtianis? *ibid. n.* 1
An Concilia & ſummi Pontifices condiderint novos articulos fidei? *ibid. num.* 2

Objectum formale fidei.

Quodnam ſit objectum formale fidei? *cap.* 3. *ſect.* 1
An ſuprema & infallibilis Dei veritas ſit objectum formale fidei? *ibid. num.* 2
An actualis revelatio pertineat ad rationem objecti formalis fidei. *ibid. num.* 3
An divina revelatio debeat eſſe obſcura & inevidens? *ſect.* 2
An objectum fidei poſſit ſciri, aut à ſenſibus percipi? *ibid. n.* 3
An revelatio divina debeat eſſe publica? *ſect.* 3
An fidei divinæ poſſit ſubeſſe falſum? *ſect.* 5
An veritates fidei ſint evidenter credibiles, *ſect.* 6
Quæ ſint rationes illius credibilitatis? *ſect.* 7.
Quodnam ſit illud in quod ultimò fides reſolvitur, *ſect.* 8
Quomodo actus fidei ſit in praxim redigendus? *ſect.* 9

Gratia.

Quid nomine gratiæ intelligendum ſit? *tract.* 6. *cap.* 1. *ſect.* 1.
Quotuplex ſit gratia? *ibid.*
Quid ſit gratia gratis data? *ibid. n.* 3
An gratia gratis data æque peccatoribus ac juſtis tribuatur? *ibid n.* 4.
Quid ſit gratia gratum faciens? *ibid.*
Quid ſit gratia habitualis, quid actualis *ibid.*
Quid ſit gratia præveniens, excitans, operans? *cap.* 2. *ſect.* 1.
Quid ſit gratia adjuvans, cooperans, concomitans, & ſubſequens, *ſect.* 2.

Gratia neceſſitas.

An gratia aliqua actualis neceſſaria ſit ad cognoſcendum quodlibet verum? *ſect.* 5
An poſſit homo facere aut velle aliquod bonum ſine gratia actuali? *ſect.* 6
An poſſit homo tentationem ullam perfectè vincere abſque gratia actuali? *ibid. n.* 4
An poſſit homo ſine gratia habituali aliquod bonum opus exercere? *ſect.* 7
An poſſit ſine fide aliquod bonum opus exercere? *ſect.* 8.
An homo in gratiæ ſanctificantis ſtatu indigeat aliquo gratiæ actualis auxilio ad operandum bonum? *ſect.* 9
An poſſit in tali ſtatu perſeverare abſque ſpeciali ali-

quo gratiæ auxilio? *ibid. n.* 2
An poſſit in tali ſtatu omnia & ſingula peccata venialia devitare? *ibid. n.* 3

Gratia ſufficiens.

Quid nomine gratiæ ſufficientis intelligatur? *cap.* 2 *ſect.* 3. *n.* 1.
Deturne gratia aliqua ſufficiens? *ibid. n.* 2
An cuilibet homini detur gratia ſufficiens ad ſalutem *ſect.* 4.
An Deus velit omnes homines ſalvos fieri? *ſect.* 5.
Deturne gratia ſufficiens ad mandata Dei ſervanda omnibus, qui ea ſervare tenentur, & peccant non ſervando? *ſect.* 6.
Deturne etiam peccatoribus obduratis ſufficiens auxilium gratiæ ad converſionem? *ſect.* 7.
An verè dici poſſit etiam parvulis abſque Baptiſmi perceptione decedentibus dari media ſufficientia ad ſalutem? *ſect.* 8.

Gratia efficax.

Quid ſit gratia efficax, & æquâ ratione à ſufficiente diſtinguatur? *c.* 3. *ſect.* 1
Utrùm ex duobus æquali gratiâ præventis & excitatis, contingat aliquando aut contingere poſſit, ut unus gratiæ conſentiat, alter minimè? *ibid n.* 4
In quo propriè conſiſtat efficacia gratiæ? *ſect.* 2.

Hæreſis.

Quid ſit hæreſis, & quinam hæretici cenſeri debeant? *tract.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 3. *num.* 1
Quænam pertinacia faciat hæreticum? *ibid. n.* 3
An ille cenſendus ſit hæreticus, qui ſcienter & deliberatè de aliqua fidei veritate dubitat? *ibid.*
Quanam ratione dignoſci poſſit an Doctrina ſit hæretica: *ſect.* 4. *n.* 1
Quænam ſit differentia inter propoſitionem hæreticam, erroneam, ſchiſmaticam, ſuſpectam, temerariam, ſcandaloſam, piarum aurium offenſivam, &c. *ibid. n.* 2
Qua ratione quivis Theologus de doctrina aliqua ſeu propoſitione in materia fidei judicium ferre poſſit. *ibid.* §. 5

Imagines Chriſti & Sanctorum.

Quæ ſit differentia inter imaginem & idolum? *tract.* 5. *cap.* 8. *ſect.* 4. *n.* 1
An ſacrarum imaginum uſus ſit licitus: *ibid. n.* 3
An ſacræ imagines ſint à nobis venerandæ, & quo cultu: *ibid. n.* 3

Incarnatio Verbi divini.

Quid nomine Incarnationis Verbi divini intelligi debeat: *tr.* 5. *cap.* 1. *ſect.* 2
Quibus argumentis myſterij, Incarnationis veritas contra Ethnicos, Judæos, & hæreticos, propugnari poſſit: *ſect.* 2. 3. & 4
An Incarnatio Verbi divini fuerit conveniens: *ſect.* 5
An fuerit ad reparationem generis humani neceſſaria: *ſect.* 6
An ſi primus homo non peccaſſet, Filius Dei incarnatus fuiſſet: *ſect.* 7
An ſola Filij perſona humanam naturam aſſumpſerit: *cap.* 2. *ſect.* 2
An poſt duarum in Chriſto naturarum unionem, manſerit proprietatum utriuſque naturæ diſtinctio: *ſect.* 3
Quænam humanæ naturæ partes à Filio aſſumptæ fuerint: *ſect.* 4
Quo ordine aſſumptæ fuerint: *ſect.* 5
An Filius Dei aliquos defectus corporis aſſumpſerit, & quos: *ſect.* 6
An Chriſtus in anima ſua aliquos defectus habuerit *ſect.* 7
An in Chriſto inter utramque naturam divinam & humanam aliqua proprietatum communicatio admittenda ſit: *cap.* 3. *ſect.* 1
Quænam obſervanda ſint in illa proprietatum communicatione; *ſect.* 2. & 3.

Infidelitas.

An infidelitas eorum qui nihil unquam de fide audierunt nec audire potuerunt ſit peccatum; *cap.* 4. *ſect.* 1
Quot ſunt ſpecies infidelitatis; *ſect.* 2

Innocentiæ ſeu Juſtitiæ originalis ſtatus.

Qualiſnam fuit conditio primi hominis in ſtatu Juſtitiæ originalis ſive quoad intellectum, ſive quoad voluntatem; *tract.* 4. *cap.* 4. *ſect.* 2. & 3
An in illo ſtatu appetitus inferior fuerit rationi perfectè ſubditus; *ibid. n.* 2
An in illo ſtatu animantia omnia fuiſſent homini ſubdita & obtemperantia; *ibid. n.* 3
An Juſtitia originalis fuit habitus aliquis ſimplex, an plurium habituum ſupernaturalium complexio; *ibid. n.* 3
An primus homo Juſtitiam in poſteros transfudiſſet ſi non peccaſſet; *ibid. num.* 4
An in illo ſtatu homo fuiſſet immortalis; *ſect.* 4. *n.* 1
An arbor vitæ virtutem habuiſſet conferendi immortalitatem; *ibid. n.* 5

Juſtificatio.

In quo propriè conſiſtat hominis juſticatio; *tract.* 6. *cap.* 4. *ſect.* 1. *n.* 1
An juſtificatio ſit ſolummodò aliquis Dei favor purè extrinſecus *ibid.*
An fuerit donum aliquod ſupernaturale nobis inhærens: *ibid. n.* 2
An donum illud inhæreat animæ per modum habitus, *ibid. n.* 4
Quinam ſint effectus juſtificationis; *ſect.* 2
An ſimul cum gratia habituali juſtificante aliqui virtutum ſupernaturalium habitus in animam infundantur, & quarum; *ſect.* 3. *n.* 1. & 2
An præter virtutes, dona etiam Spiritus ſancti ſimul cum gratia habituali juſtificante infundantur? *ibid. num.* 3.
An gratiæ ſanctificantis habitus ſit à charitatis habitu diſtinctus? *ſect.* 4.
An charitas actualis per ſe hominem formaliter juſtificet? *ibid n.* 3.
Quænam diſpoſitiones ad juſtificationem requirantur? *ſect.* 5.
An in adultis bonus aliquis uſus liberi arbitrij ad juſtificationem prærequiratur? *ibid*
An fides prærequiratur neceſſariò ad juſtificationem, *ibid. num.* 2.
An aliquarum aliarum virtutum actus ad juſtificationem prærequirantur & quarum. *ibid n.* 3.
An gratia habitualis ſeu habitus charitatis poſſit augeri. *ſect.* 6.
An augmentum illud producatur per actus, an ſit à ſolo Deo? *ibid.*
An Gratia ſeu charitas poſſit minui vel amitti? *ibid.*
An aliquis certò ſcire poſſit ſe eſſe juſtificatum. *ſect.* 7.

Liberum arbitrium.

Quotuplex ſit libertas. *tract.* 2. *cap.* 4 *ſect* 3. *n.* 1.
Quæ ſit differentia inter libertatem naturæ, gratiæ, & gloriæ; *ibid.*
An neceſſitas obſtet libertati arbitrij; *tr.* 5. *c ſect.* 2. *n.* 1.

An

An indifferentia tam quoad ſpecificationem quam quoad exercitium actus ſit ad rationem liberi arbitrij neceſſaria; *ibid. & n.2.*

Quâ ratione libertas voluntatis humanæ cum infallibilitate præſcientiæ divinæ poſſit concordari; *tr.2.cap.3.ſect.3.*

Maria Virgo.

An ſanctiſſima Virgo Maria verè & propriè ſit, & dici debeat Mater Dei *tr.5.c.1.ſect.4.& c.7.ſect 3.*

An, & quâ ratione maternitatem illam promeruerit? *ibid n.5.*

An in partu & poſt partum Virgo permanſerit; *c.7. ſect.1.*

An omnis doloris expers in partu fuerit; *ibid.n 3:*

An nullum unquam actuale peccatum commiſerit? *cap.8. ſect.3 n.2.*

An peccati originalis maculam nullam contraxerit? *ib.*

An omnibus Sanctis & Angelis gratiâ & ſanctitate excelluerit; *ibid.*

An ſit & dici debeat omnium creaturarum Regina & Domina; *ibid.n.5.*

An ſingulari & maximâ veneratione præ omnibus Sanctis colenda ſit. *ibid n.3.*

Meritum.

An poſſit homo aliquid à Deo mereri; *tr.6.c.5.ſect.1.*

Quid ſit mereri de condigno, vel de congruo? *ſect.2.*

Quænam conditiones requirantur ex parte ejus qui meretur; *ſect. 3.*

Quænam ex parte actus meritorij; *ſect. 4. n.1.*

An requiratur ut ſit à charitate elicitus vel imperatus? *ibid. n.3.*

An ad meritum requiratur pactum vel promiſſio ex parte Dei; *ibid.n.6.*

Quænam res cadant ſub meritum? *ſect. 5.*

Poteſtne juſtus ſibi promereri reparationem poſt lapſum? *ibid. n 2.*

Poteſtne ſibi mereri finalem in gratiæ ſtatu perſeverantiam? *ibid n.3. & 4.*

Poſſuntne bona temporalia cadere ſub meritum? *ibid. num.5.*

Poteſtne juſtus de condigno vitam æternam mereri? *ſect 6.*

Poteſtne unus juſtus alteri primam gratiam & alia media ad ſalutem neceſſaria mereri? *ſect. 7.*

Natura ſtatus varij.

Quot naturæ ſtatus communiter à Theologis numerentur? *tr.6. cap.1. ſect.3.*

Quis ſit ſtatus puræ naturæ, & an in eo creatus aliquis fuerit, aut creari potuerit; *ibid. n.2.*

Quis ſit ſtatus naturæ integræ; *ibid. n.4.*

Quis ſtatus Innocentiæ ſeu juſtitiæ originalis; *ibid.*

Quis ſtatus naturæ lapſæ ſibi relictæ? *ibid.*

Quis ſtatus naturæ lapſæ per Chriſtum reparatæ? *ibid.*

Nomen ſanctiſſimum Ieſu Chriſti.

Quæ ſit dignitas & excellentia nominis JESU; *tr. 7. cap 5. ſect.2.*

Quid ſignificet (Jeſus) quid (Chriſtus) *ibid.*

Paradiſus terreſtris.

An Paradiſus terreſtris fuerit locus aliquis corporeus? *tr 4. cap.4.ſect.4.*

An paradiſus terreſtris adhuc extet? *ibid.*

Peccatum originale.

Quodnam fuerit peccatum primi hominis? *tr.4.cap.5 ſect. 1.*

An fuerit unum vel multiplex? *ibid.*

An peccatum ſuperbiæ fuerit primum & præcipuum peccatum primi hominis? *ibid.n.3.*

An peccatum primi hominis traducatur in omnes ejus poſteros? *ſect.2.*

Quid ſit propriè peccatum originale 1. *ſect. 3.*

An conſiſtat in privatione Juſtitiæ originalis? *ib.n.3.*

Quinam ſint effectus peccati originalis in hac vita? *ſect.4.*

Quo ſenſu dicatur natura humana per peccatum originale corrupta? *ibid. num. 2.*

An dolores, morbi, & mors, ſint effectus peccati originalis? *ibid. n. 3.*

Quinam ſint effectus peccati originalis in futura vita? *ſect. 5*

Quo in ſtatu erunt parvuli cum ſolo peccato orginali decedentes; *ibid.n.2.& 3*

Pelagiani & Semipelagiani.

Quiſnam fuerint Pelagianorum errores circa gratiæ neceſſitatem; *tract. 6. cap. 1. ſect. 2*

Quid ſuper Pelagianorum erroribus cenſuerint Africana Concilia Carthaginenſe ac Milevitanum; *ibid. §. 1*

Quale fuerit judicium Innocentij Papæ ſuper iiſdem erroribus; *ibid. §. 2*

Quid contra eoſdem errores in altero Concilio Carthaginenſi fuerit ſtatutum; *ibid. §. 3*

Quid ſuper Pelagianorum & Semipelagianorum erroribus Papa Celeſtinus edixerit; *ibid. §.4*

Quid Gelaſius Papa, quid item Concilium Arauſicanum ſecundum contra Pelagianorum & Semipelagianorum reliquias decreverint; *ibid. §. 5*

Quæ ſit ſumma totius Pelagianæ hæreſis & reliquiarum ejus, nec non veritatum contra illam hæreſim ab Eccleſia definitarum; *ibid. n. 2. & 3*

Pontifex Romanus.

An Pontificis Romani authoritas in iis, quæ fidem ſpectant, ſit medium certiſſimum ad doctrinam orthodoxam dignoſcendam eamque ab orthodoxa & hæretica ſecernendam, *tract 1. cap.4. ſect 4. §.4. n.1*

An quivis Chriſtianus teneatur in iis quæ fidem ſpectant Romani Pontificis judicio aſſentiri, & decretis obtemperare? *ibid n. 4*

An illi qui Apoſtolicæ Sedis judicio in materia fidei damnati ſunt pro hæreticis haberi debeant? *ibid n. 5*

An Pontifex Romanus ſit caput totius Eccleſiæ *trac. 5. cap.7 ſect.4. n.1*

Prædeſtinatio.

Quid ſit prædeſtinatio? *tract.2. cap.5. ſect.1*

An Deus aliquos prædeſtinaverit? *ſect. 2. n. 1*

An detur aliqua cauſa prædeſtinationis ex parte prædeſtinati? *ibid. n. 2.*

An detur cauſa aliqua reprobationis ex parte reprobi? *ibid. n. 4*

An ſolum peccatum originale ſit cauſa reprobationis poſitivæ? *ſect. 3*

An prædeſtinatio ad gloriam ſit antè vel poſt prævíſa merita? *ſect. 4*

Quis ſit ordo gratiarum & donorum in divina prædeſtinatione? *ibid. n. 2*

Quinam ſint effectus prædeſtinationis & reprobationis? *ſect. 6.*

An prædeſtinatio à prædeſtinato cognoſci poſſit? *ſect. 7*

Reliquiæ Sanctorum.

An reliquiis Sanctorum honor aliquis deferri debeat? *tract. 5. cap. 8. ſect. 4. num. 5*

Quo cultu honorandæ ſint Reliquiæ Sanctorum? *ibid. n. 6.*

Quæ ſit differentia cultus qui Reliquiis, & qui ſacris imaginibus defertur? *ibid.*

Revelatio.

An revelationes privatæ ſufficiant ad rationem fidei? *tract.* 1. *cap.* 3. *ſect.* 3
Quomodo dignoſci poſſit an revelationes privatæ ſint à Deo necne? *ſect.* 4.

Salutatio Angelica.

Quis ſit ſenſus verborum Salutationis Angelicæ? *tract.* 5. *cap.* 7. *ſect.* 3

Sancti.

Qui cultus Sanctis in cælo beatis deferendus ſit? *tract.* 5. *cap* 8. *ſect.* 2. *n.* 1.
An Sancti ſint à nobis invocandi, & pro nobis intercedant? *ibid. n.* 2.
Quomodo Sancti in cælo cognoſcant orationes noſtras? *n.* 4.

Satisfactio.

An purus homo poſſit pro peccatis aliorum condignè Deo ſatisfacere? *tr.* 5. *cap.* 1. *ſect.* 6.
An Chriſtus de condigno ſatisfecerit pro peccatis hominum? *ibid. n.* 2

Scriptura Sacra.

Quinam libri Sacræ Scripturæ habendi ſint canonici? *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 1.
Quænam editio Scripturæ pro authentica haberi debeat? *ſect.* 2.
Quid de editione Hebraica, Caldaica, Syriaca, Græca, & Latina tenendum ſit? *ibid. n.* 2.
Ad quem pertineat definire verum Scripturæ ſenſum? *ſect.* 3
An in Scriptura reperiatur aliqua contradictio vel falſitas? *cap.* 3. *ſect.* 5.

Symbolum fidei.

An fuerit neceſſarium condi Symbolum fidei? *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 5.
An Symbolum fidei fuerit ab Apoſtolis conditum? *ibid. n.* 2.
An alia Symbola fuerint ab Eccleſia edita, & quæ? *ibid. n.* 3.
An teneantur adulti omnes ſcire Symbolum fidei. *cap.* 1. *ſect.* 4.

Theologia.

Quid ſit Theologia, & quodnam ejus objectum? *quaſt. proœmial.*
Ex quibus locis locis argumenta Theologica educantur? *quaſt.* 2.
Quænam ſit certitudo concluſionis Theologicæ? *quaſt.* 3.
Quænam diſpoſitiones ad ſtudia Theologica requirantur? *quaſt.* 4.

Traditio.

An præter Scripturas aliquæ traditiones admittendæ ſint? *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 5 *n.* 1.
Quid nomine traditionis intelligatur? *ibid.*
Quænam ſint traditiones divinæ & Apoſtolicæ? *ibid. n.* 2
Quâ ratione traditiones Eccleſiaſticæ differant ab Apoſtolicis? *ibid. n.* 3.

Trinitatis myſterium.

An myſterium SS. Trinitatis naturali ratione cognoſci poſſit? *tract.* 3. *cap.* 1. 1
An ſint plures in Deo perſonæ inter ſe diſtinctæ, & quot? *ſect.* 2
An ſint aliquæ proceſſiones in perſonis divinis, & quot? *ſect.* 3.
An conveniat perſonæ divinæ procedere ab alia. *ibid. n.* 2.
Quodnam ſit principium immediatum divinarum proceſſionum? *ibid. n.* 3.
An ſint aliquæ relationes reales inter perſonas divinas, & quot? *ſect.* 4.
An ſint aliquæ notiones in perſonis divinis, & quæ? *ſect.* 5.
Quænam nomina primæ perſonæ conveniant? *cap.* 2. *ſect.* 1.
Quid fides catholica docet de ſecunda perſona? *ſect.* 2
Quâ ratione Filius dicitur Patri conſubſtantialis? *ibid. n.* 3.
Cur Filij proceſſio dicitur & verè eſt generatio, Spiritûs ſancti non item? *ſect.* 3
Quo ſenſu ſecunda Perſona dicitur Verbum? *ſect.* 4.
Ex quarum rerum cognitione Verbum divinum procedat? *ibid n.* 3.
Quid fides catholica de tertia perſona docet? *ſect.* 5.
Cur vocetur Spiritus ſanctus? *ibid.*
An Spiritus ſanctus à Patre & Filio tanquam ab unico principio procedat, *ibi. n.* 3.
Quo ſenſu Spiritus Sanctus vocetur amor? *ſect.* 6
Quâ ratione una perſona in divinis dicitur mitti ab alia? *ſect.* 7
Quomodò de SS. Trinitatis myſterio loquendum ſit? *ſect.* 8.

Viſio beatifica.

An clara & intuitiva Dei cognitio ſit intellectui creato poſſibilis? *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 1
An de facto nunc beati eſſentiam divinam intuitivè videant? *ſect.* 2.
An intellectus creatus indigeat ſpecie aliquâ intelligibili ad videndum Deum? *ſect.* 3
An ad Deum clarè videndum intellectus creatus aliquo lumine gloriæ indigeat? *ſect.* 4 *n.* 1.
Quid ſit illud lumen gloriæ? *ibid. n.* 2.
An per aliquod lumen gloriæ oculus corporeus ad intuitivam Dei viſionem elevari poſſit? *ibid. n* 4
Quid intellectus gloriæ lumine illuſtratus in divina eſſentia videat? *ſect.* 4.
An beati in cœlo cognoſcant futura contingentia libera, & cordium cogitationes liberas? *ſect.* 5.
An omnes beati æqualiter Deum videant? *ſect.* 6.

Unio hypoſtatica.

Quid ſit unio hypoſtaticâ? *tract.* 5. *cap.* 2. *ſect.* 1
An unio hypoſtatica ſit modus aliquis ſubſtantialis? *ibid.*
An ſit relativus? *ibid.*
An unio Verbi divini cum naturâ humanâ ſit omnium unionum maxima & arctiſſima? *ibid.*

FINIS.